

340.58

ส 941๗

ธ.3

ศึกษาวิเคราะห์กฎหมายโพหาราช
ในฐานะที่เป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์

ปริญญาพนธ์

ของ

เสาวนีย์ นรรณภพ

29 ต.ค. 2539

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกประวัติศาสตร์

มกราคม ๒๕๓๙

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

B. 50277

คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบ ได้พิจารณาปริญญานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอก
ประวัติศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการควบคุม

..... พวงเพ็ญ ทาใบ: ประธาน

(ผศ.พลับพลึง คงชนะ)

..... กรรมการ

(อาจารย์จันทน์แดง คำลือหาญ)

..... กรรมการ

(อาจารย์ธวัชไชย สันธิวนิช)

คณะกรรมการสอบ

..... พวงเพ็ญ ทาใบ: ประธาน

(ผศ.พลับพลึง คงชนะ)

..... กรรมการ

(อาจารย์จันทน์แดง คำลือหาญ)

..... กรรมการ

(อาจารย์ธวัชไชย สันธิวนิช)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(รศ.ณรงค์ พ่วงพิศ)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกประวัติศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ดร.ศิริยุภา พูลสุวรรณ)

วันที่... ๕... เดือน... กุมภาพันธ์... พ.ศ. ๒๕๖๑...

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลง ได้ด้วยความกรุณาจากบุคคลหลายท่าน ผู้เขียนขอกราบ
ขอบพระคุณ คณะอาจารย์ภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ทุก
ท่านที่กรุณาให้ความรู้แก่ผู้ศึกษา

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ฉลิลสิงห์ คงชนะ ที่ช่วยจุดประกายความคิดใน
เรื่องที่ศึกษาและให้คำแนะนำแก้ไขข้อบกพร่องด้วยความเอาใจใส่ และเป็นกำลังใจแก่ผู้ศึกษามา
โดยตลอด ขอขอบพระคุณอาจารย์จันทน์แดง คำลือหาญ ที่กรุณาปริวรรตกฎหมายไพหาราชใน
ส่วนที่เป็นอักษรตัวธรรมและควบคุมตรวจสอบกฎหมายที่ผู้ศึกษาปริวรรต ขอขอบพระคุณอาจารย์
ธวัชไชย สนธิวิเศษ ที่ได้กรุณาให้ความรู้เรื่องกฎหมาย และให้คำแนะนำแก้ไขข้อบกพร่องด้วยดี
ตลอดเวลาของการค้นคว้าจนอาจารย์ทั้งสามท่านได้ให้ความกรุณาตรวจแก้ไขและให้คำแนะนำเป็น
อย่างดียิ่ง ผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

กราบขอบพระคุณ ท่านรองศาสตราจารย์ณรงค์ พ่วงนิศ ที่กรุณาช่วยตรวจสอบแก้ไข
ข้อบกพร่องต่าง ๆ จนปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

กราบขอบพระคุณ ท่านผู้อำนวยการสมพร ปานะชาติ ผู้อำนวยการโรงเรียนบัวใหญ่และ
ผู้ช่วยผู้อำนวยการทั้ง ๔ ฝ่ายตลอดจนคณาจารย์โรงเรียนบัวใหญ่ทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือและ
เป็นกำลังใจในการทำปริญญานิพนธ์ ขอขอบคุณอาจารย์ศรณรินทร์ ไชยบุรี ที่ให้ความรู้เรื่องการ
ใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ในการจัดเก็บข้อมูล ขอขอบคุณอาจารย์มลิวัลย์ ค่ายสงคราม ที่กรุณาเขียน
บทคัดย่อภาคภาษาอังกฤษ ขอขอบคุณอาจารย์ชเนตติ ภูตระกูล และหลาน ๆ ที่ช่วยเหลือในการ
พิมพ์ปริญญานิพนธ์

ขอขอบคุณ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ที่ได้ให้ทุนอุดหนุนการวิจัยจำนวน
25,000 บาท (สองหมื่นห้าพันบาทถ้วน)

ขอขอบคุณ เจ้าหน้าที่ห้องเอกสารโบราณ หอสมุดแห่งชาติ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
กรมศิลปากร ที่อำนวยความสะดวกในการค้นคว้าข้อมูล ขอขอบคุณอาจารย์สุเทพ สือสัมฤทธิ์ ที่
กรุณาส่งข้อมูลกฎหมายไพหาราชที่พบในจังหวัดมหาสารคามมาให้เพื่อใช้เป็นเอกสารประกอบการ
ศึกษา

ท้ายสุดกราบขอบพระคุณ คุณคุณและคุณพรหมวิภา บัองสุภาพ ที่ให้การสนับสนุนทางด้าน
การเงิน คุณค่าของปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ขอมอบแต่บิดามารดาอันเป็นที่รักผู้ซึ่งให้ความรักและความ
ห่วงใยและเป็นกำลังใจแก่ผู้ศึกษามาโดยตลอด

เลอขวัญี นรณภาพ

สารบัญ

บทที่

หน้า

บทนำ	ก
๑ แนะนำกฎหมายโพธาราช	๑
๑. ความหลากหลายของชื่อกฎหมายโพธาราช	๑
๒. อักษร ภาษาที่ใช้และรูปแบบของการนำเสนอกฎหมายโพธาราช	๓
๓. แหล่งที่มาของกฎหมายโพธาราช	๔
๓.๑ พระมหากษัตริย์โปรดให้รวบรวมและหรือบัญญัติขึ้น	๕
๓.๒ รับอิทธิพลของพุทธศาสนา	๗
๓.๓ รับอิทธิพลของหลักอริยสัจสี่ พระธรรมคำสั่งสอนของอินดูและ กฎหมายอื่นๆ	๑๓
๓.๔ รับอิทธิพลของฮินดู	๑๕
๔. ลักษณะการบัญญัติของกฎหมายโพธาราช	๑๖
๔.๑ แบบที่มีเฉพาะข้อความทางกฎหมาย	๑๖
๔.๒ แบบวินิจฉัยความผิดตามวินัยสงฆ์	๑๖
๔.๓ แบบวินิจฉัยความผิดตามกติกานุททาร์ณ	๑๗
๕. สาระสังเขปของกฎหมายโพธาราช	๑๘
๒ การปกครองที่ปรากฏในกฎหมายโพธาราช	๑๙
๑. แนวคิดทางการเมือง	๑๙
๒. การจัดการปกครอง	๒๔
๒.๑ การปกครองระดับเมือง	๒๔
๒.๑.๑ อาญาสี่ หรืออาชญาสี่ หรืออัญญาสี่	๒๔
๒.๑.๒ ตำแหน่งผู้ช่วยการปกครองระดับเมือง	๒๕
๒.๑.๓ ตำแหน่งรองผู้ช่วยการปกครองระดับเมือง	๒๕
๒.๒ การปกครองชุมชนขนาดเล็ก	๒๖
๒.๒.๑ ท้าวฝ่ายหรือนายเส้น	๒๗

๒.๒.๒	ตาแสงหรือนายแขวง	๒๓
๒.๒.๓	กวนบ้านหรือกวนบ้านหรือนายบ้าน	๒๓
๒.๒.๔	จำบ้าน	๒๓
๓	สภาพการทำมาหากินที่ปรากฏในกฎหมายโพธาราช	๒๔
๑.	การเพาะปลูก	๒๔
๒.	การเลี้ยงสัตว์	๓๔
๓.	การประมง และการล่าสัตว์	๓๖
๔.	การเก็บของป่า	๓๗
๔	สภาพสังคมที่ปรากฏในกฎหมายโพธาราช	๓๘
๑.	กลุ่มอาณาจักร	๓๘
๑.๑	กษัตริย์	๓๘
๑.๒	เจ้านาย หรือพระราชวงศ์	๔๐
๑.๓	ขุนนาง	๔๐
๑.๔	ไพร่	๔๔
๑.๕	ทาส	๕๒
๒.	กลุ่มศาสนจักร	๖๒
๕	ความเชื่อ ค่านิยม และประเพณี ที่ปรากฏในกฎหมายโพธาราช	๖๕
๑.	ความเชื่อ	๖๕
๑.๑	ความเชื่อในเรื่องพุทธศาสนา	๖๕
๑.๒	ความเชื่อในเรื่องขวัญ	๖๖
๑.๓	ความเชื่อในเรื่องผี	๖๗
๑.๔	ความเชื่อในการป้องกันผีและสิ่งชั่วร้าย	๖๙
๑.๕	ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์และการใช้ไสยศาสตร์	๗๐
๑.๖	ความเชื่อในคำผู้ตาย หรือผีบรรพบุรุษ	๗๑
๒.	ค่านิยม	๗๒

๒.๑	ค่านิยมในการให้ความสำคัญต่อสถาบันทางพุทธศาสนา	๗๒
๒.๒	ค่านิยมให้ความสำคัญและยกย่องผู้มีคุณธรรม	๗๒
๒.๓	ค่านิยมในการมีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ	๗๓
๒.๔	ค่านิยมในการเคารพบิดามารดา ผู้อาวุโส หรือผู้เฒ่าผู้แก่	๗๓
๒.๕	ค่านิยมในการปลูกฝังให้คนในสังคมมีความสำนึกในสถานะของตนและ ผู้อื่น	๗๔
๒.๖	ค่านิยมในการรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง	๗๕
๒.๗	ค่านิยมให้มีความสำนึกในหน้าที่ของส่วนรวมและรับผิดชอบร่วมกัน	๗๖
๒.๘	ค่านิยมในการประพฤติตนอยู่ในความสำรวม	๗๗
๒.๙	ค่านิยมให้ความสำคัญต่อเพศชาย ยกย่องและ ให้ความคุ้มครองเพศหญิง	๗๗
๒.๙.๑	การให้ความสำคัญต่อเพศชาย	๗๗
๒.๙.๒	การให้การยกย่องและให้ความคุ้มครองต่อเพศหญิง	๗๙
๓.	ประเพณี	๘๒
๓.๑	การแต่งงาน	๘๒
๓.๒	การผูกเสี่ยว	๘๔
๓.๓	การสมรส	๘๕
๖	การลงโทษที่ปรากฏในกฎหมายโพหาราช	๘๘
๑.	ความหมายของการลงโทษ	๘๘
๒.	วัตถุประสงค์ของการลงโทษ	๘๘
๓.	วิธีลงโทษผู้กระทำผิดกฎหมาย	๘๙
๓.๑	กำจัดหรือแยกผู้กระทำผิดบัพเพศของกฎหมายออกจากสังคม	๘๙
๓.๒	ให้ผู้กระทำผิดได้รับการทรมานทางกาย ทางใจ และ ได้รับความอับอาย เสื่อมเสียชื่อเสียงเป็นการตอบแทน การทำความผิด	๙๐
๓.๓	ให้ผู้กระทำผิดจ่ายทรัพย์สินเป็นค่าปรับชดเชยความผิด	๙๑
๓.๓.๑	ปรับชั้นค่าคอ	๙๑

๓.๓.๒ ปรับชั้นใหม่	๙๑
๓.๓.๓ ปรับชั้นแปง หรือปรับชั้นแปลง	๙๒
๓.๓.๔ ปรับชั้นสมมา	๙๓
๓.๓.๕ รับทรัพย์สิน	๙๔
๔. เกณฑ์ในการกำหนดอัตราโทษ	๙๕
๔.๑ กำหนดโทษแตกต่างกันตามสถานะภาพทางสังคม และฐานะทางเศรษฐกิจ	๙๕
๔.๒ กำหนดโทษตามลำดับความหนักเบาของการทำความผิด	๙๖
๔.๓ กำหนดโทษปรับตามสภาพของวัตถุที่รับรองการกระทำความผิด	๙๘
๔.๔ กำหนดโทษโดยเทียบเคียงกับลักษณะทวินัยสงฆ์	๙๘
๔.๕ กำหนดโทษโดยพิจารณาระยะเวลาที่กระทำความผิด	๙๘
๕. การยกเว้นโทษที่ปรากฏในกฎหมายโพษาราช	๙๘
๕.๑ การกระทำโดยขาดสติ	๙๘
๕.๒ การกระทำโดยล้าคัญผิด	๙๙
๕.๓ การกระทำที่ขาดเจตนา	๙๙
๕.๔ การกระทำโดยกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน	๑๐๐
๕.๕ การกระทำเพื่อรักษาเกียรติยศและศักดิ์ศรีของตน	๑๐๐
๕.๖ การกระทำเพื่อป้องกันชีวิตและทรัพย์สิน	๑๐๑
๕.๗ การกระทำตามหน้าที่ของเจ้าพนักงาน	๑๐๑
๕.๘ การกระทำเพื่อรักษาสีทนต์	๑๐๑
๕.๙ การลักทรัพย์ที่มีจำนวนน้อยเพื่อเป็นอาหาร	๑๐๒
บทสรุป	๑๐๓
บรรณานุกรม	๑๑๒
ภาคผนวก	๑๒๑
ประวัติย่อของผู้วิจัย	๑๒๔

บัญชีตาราง

ตาราง

หน้า

๑	การกำหนดค่าตัวเศษชายที่ปรากฏในกฎหมายโพธาราช	๔๙
๒	การกำหนดค่าตัวเศษหญิงที่ปรากฏในกฎหมายโพธาราช	๕๐
๓	เปรียบเทียบค่าตัวเศษชายกับค่าตัวเศษหญิงที่ปรากฏในกฎหมายโพธาราช	๗๔
๔	การกำหนดราคาอวัยวะของเพศหญิงที่ปรากฏในกฎหมายโพธาราช	๘๐
๕	เปรียบเทียบการปรับผู้กระทำความผิดที่ปรากฏในกฎหมายโพธาราชกับ การปรับอาบัติในวินัยสงฆ์	๘๓
๖	เปรียบเทียบการลงโทษผู้กระทำความผิดฐานล่วงประเวณีภรรยาบุคคลอื่น ตามฐานะทางสังคมและฐานะเศรษฐกิจ	๘๕
๗	การกำหนดค่าปรับผู้กระทำความผิดตามลำดับความหนักเบาของการทำผิด ฐานล่วงเกินภรรยาบุคคลอื่น	๘๗

บทนำ

“โพหาราช” เป็นกฎหมายที่ใช้ในอาณาจักรล้านช้าง^๑ เชื่อว่ารวบรวมเป็นลายลักษณ์ครั้งแรกในสมัยพระเจ้าโพธิสาลราช ระหว่าง พ.ศ. ๒๐๗๕-๒๐๘๕^๒ แต่เนื่องจากอีสานตอนบน บริเวณแอ่งสกลนคร ซึ่งอยู่ในเขตจังหวัดเลย (เมืองทลุ่ม เมืองเลย ปากเหือง เชียงคาน ด่านซ้าย) หนองคาย (เมืองเวียงคุก เมืองปากห้วยหลวง) อุดรธานี (บริเวณอำเภอบ้านผือ) หนองบัวลำภู สกลนครและนครพนม (เมืองโคตรบอง) เคยเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านช้าง นักวิชาการที่ศึกษาเกี่ยวกับกฎหมายอีสานจึงถือว่า โพหาราชเป็นกฎหมายเก่าอีสานในสมัยจารีต นอกจากนี้นักวิชาการที่ศึกษาเกี่ยวกับกฎหมายโบราณในภาคเหนือยังถือว่า โพหาราชเป็นกฎหมายของอาณาจักรล้านนาด้วยเช่นกัน ทั้งนี้เพราะ พระไชยเชษฐาธิราชซึ่งเป็นพระราชโอรสของพระเจ้าโพธิสาลราชได้ถูกเชิญให้มาปกครองเชียงใหม่ระหว่าง พ.ศ. ๒๐๘๕-๒๐๙๐ จึงสันนิษฐานว่า ในครั้งนั้นพระองค์ได้นำกฎหมายโพหาราชไปใช้ปกครองดินแดนล้านนา ด้วยเหตุนี้โพหาราชจึงมีความสำคัญในฐานะเป็นกฎหมายเก่าที่เคยใช้ปกครองในดินแดนอาณาจักรล้านช้าง อันหมายความว่าความรวมถึงดินแดนอีสานบางส่วนและใช้ปกครองในอาณาจักรล้านนา

^๑ชื่อกฎหมายเอกสารต้นฉบับที่ใช้ในการศึกษามีการสะกดอักษรแตกต่างกัน ๗ ชื่อ ได้แก่ โพหาราช โคสธาราชโพหาราช โพสธาราด โคสธาราช โพสธาราสและโพสธาราช ผู้ศึกษาเชื่อว่ากฎหมายที่กล่าวในข้างต้นเป็นกฎหมายเดียวกัน ผู้ศึกษาเลือกใช้ชื่อ “โพหาราช” เป็นชื่อสามัญเพื่อให้เป็นเอกภาพในการเสนองาน

^๒อาณาจักรล้านช้างเป็นอาณาจักรที่อยู่ในดินแดนลาวและบางส่วนในภาคอีสาน ระหว่าง พ.ศ. ๑๘๙๖-๒๓๒๑

^๓ถิ่น รัตติกม, ปวิวรรต. โคสธาราษฎร์. ๒๕๑๖. หน้าคำนำ. และสมหมาย เปรมจิตต์, ปวิวรรต. กฎหมายโคสธาราษฎร์ ภาคปวิวรรตลำดับที่ ๑๖. ๒๕๒๐. หน้าคำนำ.

^๔ธวัช หนูทอง. ศิลาจารึกอีสานสมัยไทย-ลาว ศึกษาทางด้านอักษรวิทยาและประวัติศาสตร์อีสาน. ๒๕๓๐. หน้า ๓๖-๓๗.

^๕หมายถึง กฎหมายที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากศูนย์กลางอำนาจล้านช้างใช้อักษรธรรมและอักษรไทยน้อยในการบันทึก ; อ้างอิงมาจาก อรรถ นันทจักร. ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมอีสาน : ศึกษาวิเคราะห์ประเพณีการจดบันทึกประวัติศาสตร์หัวเมืองอีสาน ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐. ๒๕๒๕. หน้า ๘๓-๘๔.

^๖ถิ่น รัตติกม. เล่มเดิม. หน้าคำนำ.

นอกจากโหราราชจะมีความสำคัญในฐานะเป็นกฎหมายเก่าที่ควรแก่การให้ความสนใจยิ่งถือเป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่า ที่สามารถสะท้อนลักษณะการปกครอง สถาปนาสังคม การทำมาหากิน ความคิดความเชื่อ ค่านิยม จารีตประเพณี ตลอดจนการลงโทษผู้ฝ่าฝืนกฎระเบียบของสังคมได้ เช่น ในด้านการปกครองมีการกำหนดตำแหน่งของนักปกครองระดับเมืองในระบบอาญาสี่ มีการกำหนดแนวปฏิบัติของเจ้าหน้าที่บ้านเมืองให้ถือตามราชศาสตร์ ห้ามใช้อำนาจเกินขอบเขต ห้ามกดขี่ข่มเหงประชาชน เป็นต้น สถาปนาสังคมมีการแบ่งคนในสังคมเป็นกลุ่มอาณาจักรและกลุ่มศาสนจักรซึ่งประกอบด้วย กษัตริย์ เจ้านาย ไพร ข้อยหรือทาสและพระสงฆ์ โดยปรากฏการกำหนดสิทธิและหน้าที่ของชนแต่ละกลุ่มไว้เป็นแนวปฏิบัติด้วย สะท้อนลักษณะการเป็นสังคมเกษตรกรรมที่ฝ่ายบ้านเมืองได้ให้ความคุ้มครองสิทธิในการทำกินและให้การคุ้มครองทรัพย์สินของประชาชน สะท้อนถึงความเชื่อในพุทธศาสนาผสมผสานกับความเชื่อในอำนาจลึกลับที่อยู่เหนือธรรมชาติ เช่น ความเชื่อในเรื่อง ผี นรก สวรรค์ และไสยศาสตร์ เป็นต้น สะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมของคนในสังคมที่ผูกพันกับหลักธรรมทางพุทธศาสนาและสามารถสะท้อนบทลงโทษผู้ฝ่าฝืนกฎระเบียบของสังคมหลายวิธี สะท้อนให้เห็นถึงแนวความคิดของฝ่ายปกครองในการแก้ปัญหาด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น ใช้วิธีตัดมือ ตัดเท้า ข่า เนรเทศ และปรับ เป็นต้น ปรากฏว่ายังไม่มีใครศึกษาในเรื่องนี้ ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะนำกฎหมายโหราราชมาศึกษาวิเคราะห์ในฐานะที่เป็นเอกสารประวัติศาสตร์ เพื่อสะท้อนให้เห็นสภาพต่าง ๆ ดังกล่าว อันจะทำให้เข้าใจสังคมในบริเวณที่เคยใช้กฎหมายนี้ในการปกครองได้ดียิ่งขึ้น

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้ศึกษาได้สำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายโหราราชพบว่า มีการนำกฎหมายโหราราชบางส่วนมาศึกษาร่วมกับกฎหมายฉบับอื่น เช่น

พินิจัย ไชยแสงสุขกุลและคนอื่น ๆ เรื่อง กฎหมายล้านนาโบราณ : วิเคราะห์ระบบโครงสร้างและเนื้อหาบทบัญญัติที่จารในใบลาน ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ระบบโครงสร้างของกฎหมายโหราราช และนำเนื้อหาของกฎหมายโหราราชและกฎหมายล้านนากับฉบับอื่นมาศึกษาวิเคราะห์สภาพสังคมล้านนา ผู้วิจัยได้นำกฎหมายโหราราชที่มีต้นฉบับอยู่ที่หอสมุดแห่งชาติเพียง ๓ ฉบับมาศึกษาวิเคราะห์

สุเทพ สีสัมฤทธิ์ เรื่อง การศึกษากฎหมายที่พบในจังหวัดมหาสารคาม ได้นำกฎหมายต่าง ๆ ที่พบในจังหวัดมหาสารคามจำนวน ๑๔ ฉบับมาศึกษาวิเคราะห์ ในจำนวนกฎหมายดังกล่าวมีกฎหมายโหราราชอยู่ด้วย ผู้วิจัยเสนอผลการศึกษากฎหมายโดยเน้นเรื่องแหล่งที่มาของ

กฎหมาย การพิจารณาคดี การกำหนดอัตราค่าการลงโทษตลอดจนการลงโทษผู้กระทำความผิดกฎหมาย
อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว เรื่อง การวิเคราะห์สังคมเชียงใหม่สมัยรัตนโกสินทร์ตามต้น
ฉบับโบราณในภาคเหนือ เป็นงานวิจัยที่นำกฎหมายไพหาราชมาใช้อธิบายสภาพสังคมเชียงใหม่
โดยใช้กฎหมายไพหาราชเพียง ๓ ผูกมาศึกษาวิเคราะห์ร่วมกับกฎหมายล้านนาฉบับอื่น

อรุณ นันทจักร เรื่อง ประวัติศาสตร์นิพนธ์อีสาน :: การศึกษาวิเคราะห์ประเด็นการ
จัดบันทึกประวัติศาสตร์หัวเมืองอีสานถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ ผู้วิจัยได้นำกฎหมายไพหาราชมา
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาวิเคราะห์ร่วมกับกฎหมายฉบับอื่น ๆ โดยเสนอผลการศึกษาในแง่
พัฒนาการของการเขียน และนำบางมาตราของกฎหมายไพหาราชมาเป็นตัวอย่างประกอบการ
อธิบายสังคมอีสานก่อนคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐

จุดมุ่งหมายของการศึกษา

๑. เพื่อศึกษาวิเคราะห์กฎหมายไพหาราชในฐานะที่เป็นเอกสารประวัติศาสตร์
๒. เพื่อวิเคราะห์ลักษณะการปกครอง สภาพสังคม การทำมาหากิน แนวความคิด
ความเชื่อ ค่านิยม จารีตประเพณีและการลงโทษผู้กระทำความผิดที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายไพหาราช
๓. เพื่อเป็นแนวทางในการนำกฎหมายไพหาราชมาศึกษาในด้านอื่น ๆ

ความสำคัญของการศึกษา

๑. ทำให้ได้ทราบถึงความสำคัญของกฎหมายไพหาราชซึ่งถือว่าเป็นเอกสารประวัติดิ-
ศาสตร์ชั้นต้น
๒. ทำให้ทราบถึงลักษณะการปกครอง สภาพสังคม การทำมาหากิน ความคิด ความ
เชื่อ ค่านิยม จารีตประเพณีและการลงโทษผู้กระทำความผิดที่ปรากฏในกฎหมายไพหาราช
๓. ทำให้ได้แนวความคิดในการนำกฎหมายไพหาราชมาศึกษาในด้านอื่น ตลอดจนได้
แนวความคิดในการนำกฎหมายโบราณอื่น ๆ มาศึกษาในฐานะที่เป็นเอกสารประวัติศาสตร์

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

๑. ใช้กฎหมายไพหาราช ฉบับหอสมุดแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร จำนวน ๑๒ ผูกเป็น
เอกสารหลักในการศึกษาวิเคราะห์และใช้กฎหมายไพหาราชฉบับอื่นเป็นเอกสารประกอบ
๒. กำหนดพื้นที่ของการศึกษาภายในพื้นที่ดินแดนอีสานในบริเวณที่เคยเป็นส่วนหนึ่งของ
อาณาจักรล้านช้าง
๓. กำหนดระยะเวลาของการศึกษาอยู่ในช่วงระหว่าง พ.ศ. ๒๐๗๕-๒๔๖๖ เนื่องจาก

สันนิษฐานว่าพระเจ้าโพธิสาราชโปรดให้รวบรวมกฎหมายโพหาราชขึ้นระหว่าง พ.ศ. ๒๐๗๕-๒๐๘๔ และกำหนด พ.ศ. ๒๔๓๖ เป็นปีสิ้นสุดของการศึกษาเพราะเป็นปีที่หัวเมืองในดินแดนอีสานมีการจัดการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล ทำให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของพระราชอาณาจักรไทยอย่างสมบูรณ์" ถือว่าเป็นการสิ้นสุดของการใช้กฎหมายโพหาราชในการปกครองดินแดนดังกล่าวอย่างเป็นทางการ

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

๑. สืบค้นและรวบรวมกฎหมายโพหาราชเท่าที่รวบรวมได้ในปัจจุบันทั้งสิ้น ๑๖ ผูก มีรายละเอียดดังนี้

๑.๑ ทอสมุคแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร จำนวน ๑๒ ผูก

๑.๒ วัดโพธารามบ้านหัวดง ตำบลหัวดง อำเภอนาตุ้ม จังหวัดมหาสารคาม
จำนวน ๑ ผูก

๑.๓ วัดศรีบุญเรือง บ้านหนองหล่ม ตำบลหนองหล่ม อำเภอเมือง จังหวัด
มหาสารคามจำนวน ๑ ผูก

๑.๔ วัดกุดแคน บ้านกุดแคน ตำบลโคกก่อ อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
จำนวน ๑ ผูก

๑.๕ นางหนู ไชยนอก ตำบลบ้านหมื่น อำเภอกง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน
๑ ผูก

๒. ปฎิวรรตกฎหมายโพหาราชจำนวน ๑๑ ผูก ซึ่งเป็นกฎหมายที่จารด้วยอักษร
ไทยน้อย-ธรรมอีสานให้เป็นอักษรไทยปัจจุบัน

๓. ศึกษาวิเคราะห์ลักษณะการปกครอง สถาปณสังคม การทำมาหากิน แนวความคิด
ความเชื่อ ค่านิยม ตลอดจนการลงโทษผู้กระทำความผิดกฎหมายของสังคมที่ปรากฏในกฎหมายโพหาราช ใช้
กฎหมายโพหาราชเป็นเอกสารหลัก ใช้เอกสารชั้นต้นอื่น ๆ เช่น กฎหมายตราสามดวง คัมภีร์
พระธรรมศาสตร์โบราณของลาว กฎหมายมังรายศาสตร์ ฯลฯ และเอกสารชั้นรอง เช่น งานวิจัย
วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง หนังสือและวารสารต่าง ๆ ประกอบการอธิบาย นำเสนอผลการศึกษา
แบบพรรณนาวิเคราะห์

*ไพฑูรย์ มีกุศล. "การปฏิรูปการปกครองมณฑลอีสาน พ.ศ. ๒๔๓๖-๒๔๕๓." ใน
มณฑลเทศาภิบาล : วิเคราะห์ เปรียบเทียบ. ๒๕๒๔. หน้า ๑๔๐.

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

๑. หอสมุดแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร
๒. หอสมุดสยามสมาคม
๓. หอสมุดของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ได้แก่ หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยศรีนครินทร-
วิโรฒประสานมิตร หอสมุดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม หอสมุดกลางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หอสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หอสมุดมหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นต้น
๔. วัดไพธารามบ้านห้วยดง ตำบลห้วยดง อำเภอนาตาล จังหวัดมหาสารคาม
๕. วัดศรีบุญเรืองบ้านหนองหล่ม ตำบลหนองหล่ม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
๖. วัดบ้านกุดแคน ตำบลโคกก่อ อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

แนะนำกฎหมายไพหาราช

๑. ความหลากหลายของชื่อกฎหมายไพหาราช

เอกสารกฎหมายไพหาราชที่ผู้ศึกษาใช้ศึกษาในครั้งนี้ปรากฏการเขียนชื่อกฎหมายแตกต่างกันรวม ๗ ชื่อ ดังนี้

- ๑.๑ ไพหาราช
- ๑.๒ โคสาราษ
- ๑.๓ ไพสาราต
- ๑.๔ ไพสาราษ
- ๑.๕ ไพสาราส
- ๑.๖ โคสาราส
- ๑.๗ ไพหาราช

หากแบ่งกลุ่มชื่อกฎหมายข้างต้นตามการร้องเสียงสามารถแบ่งได้ ๒ กลุ่ม คือ
กลุ่มที่ ๑ "ไพ-สา-ราต" ได้แก่ ไพหาราช, ไพสาราต, ไพสาราษและไพสาราส
กลุ่มที่ ๒ "โค-สา-ราต" ได้แก่ โคสาราษ, โคสาราษและไพหาราช

จากการแบ่งกลุ่มชื่อกฎหมายในข้างต้นจะเห็นว่า ทั้ง ๒ กลุ่มต่างกันเพียงเสียงพยัญชนะแรกของชื่อกฎหมายคือ "ไพ" กับ "โค" เท่านั้น จากการศึกษาประวัติของกฎหมายและเปรียบเทียบสาระของกฎหมายข้างต้นทั้งหมดพบว่า กฎหมาย "โคสาราษ" กับกฎหมาย "ไพหาราช" ระบุว่าเป็นกฎหมายของพระเจ้าโพธิสาลราช^๑ และปรากฏว่ากฎหมายโคสาราษกับไพหาราชมี

^๑กฎหมายโคสาราษ มีชื่อกำกับที่หน้าปกว่า โคสาราษฎร นักวิชาการบางท่านนำไปปริวรรตและพิมพ์เผยแพร่โดยใช้ชื่อว่า โคสาราษฎร์

^๒กัณ รัตติกนก, ปริวรรต. เล่มเดิม. หน้า คำนำ. และ ทอสมุตแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๖. มัด ๗. ไพหาราช ว่าด้วยตัดความผิดความเมื่อย. เสาวนีย์พรรณากน, ปริวรรต. ไม่ปรากฏเลขกำกับใบลาน.

สาระตรงกันทั้งหมด^๑ ที่เหลือปรากฏว่ามีสาระของบทบัญญัติสอดคล้องตรงกันหลายมาตรา ด้วยเหตุข้างต้นประกอบกับกรที่ชื่อกฎหมายอ่านพ้องเสียงกันทำให้ผู้ศึกษาเชื่อว่ากฎหมายทั้ง ๗ ชื่อข้างต้นเป็นกฎหมายเดียวกัน การที่กฎหมายปรากฏชื่อแตกต่างกันอาจเกิดจากสาเหตุดังต่อไปนี้

ก. เกิดจากการเขียนตัวสะกดตามเสียง ไม่คำนึงถึงศัพท์ ซึ่งเป็นลักษณะอักษรวิธีของอักษรไทยน้อย ชื่อของกฎหมายจึงอ่านออกเสียงได้ตรงกันแต่ต่างรูป กล่าวคือ อ่านออกเสียงว่า "โพ-สา-ราด" มีการสะกดตัวอักษรว่า โพหาราช, โพสาราต, โพสาราชและโพสาราส อ่านออกเสียงตรงกันว่า "โค-สา-ราด" ปรากฏการสะกดตัวอักษรเป็น โคสาราช, โคสาราส และโพหาราช การเขียนที่ไม่มีกฎเกณฑ์แน่นอนจึงถือว่าเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ชื่อของกฎหมายแตกต่างกัน

ข. เกิดจากผลของมุขปาฐะ กล่าวคือ การเรียกชื่อกฎหมายสืบทอดกันมาทำให้เกิดการสับสนระหว่างเสียง "โพ" กับ "โค" ดังนั้นการจดบันทึกพยางค์แรกของชื่อกฎหมายจึงปรากฏออกมา ๓ รูป คือ "โพ", "โค" และ "โพ"

ค. เกิดการเพี้ยนเสียง /พ/ กับเสียง /ค/ ทำให้มีการเขียนคำว่า "โพ" เป็น "โค" หรือ "โพ" กล่าวคือ ตามหลักของการผลักเสียงและการกลมกลืนเสียง เสียง /ซ/ อันเป็นเสียงที่เกิดจากนัยกเสียงไว้ใกล้กับเสียง /พ/ ซึ่งเกิดจากริมฝีปาก เสียง /ซ/ จะผลักเสียง /ค/ ดังเสียง /พ/ มาแทนที่ การเพี้ยนของเสียงระหว่างอักษร "น" กับอักษร "ค" หรืออักษร "ข" ในการเขียนชื่อกฎหมายจึงมีโอกาที่จะเป็นไปได้สูง

ในบรรดาการชื่อกฎหมายทั้งหมดที่กล่าวในข้างต้นผู้ศึกษาเห็นว่าชื่อ "โพหาราช" เป็นชื่อที่เหมาะสมในการที่จะใช้เป็นชื่อกลาง เมื่อกล่าวถึงกฎหมายนี้ ด้วยเห็นว่าเป็นชื่อที่สามารถสื่อให้เห็นความเกี่ยวพันกับพระนามกษัตริย์ ซึ่งเชื่อว่าโปรดให้รวบรวมและหรือบัญญัติกฎหมายขึ้นเป็นครั้งแรก กล่าวคือ ผู้ศึกษาสันนิษฐานว่า "โพหาราช" มาจากพระนามกษัตริย์ "โพธิสาลราช" แต่ด้วยการอ่านคำว่า "โพธิ" สามารถอ่านได้ว่า "โพ" และ "โพ-ธิ" และการเขียน "โพธิสาลราช" เป็น "โพธิสาลาษ"^๒ ตัดพยัญชนะ "ล" ออกหนึ่งตัวตามลักษณะการเขียนที่มัก

^๑ หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๓๘-๒๐ มัด ๔๒. โพหาราช. มีสาระตรงกับ หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๕. มัด ๗. โคสาราษฎร ผูก ๑. และ หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๐. มัด ๗. โคสาราษฎร ผูก ๒.

^๒ ธวัช ปุณโณทก. วรรณกรรมอีสาน. ม.ป.ป. หน้า ๑๒๓.

^๓ หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๕. มัด ๖. โพหาราช ลักษณะผิว-เมื่อย. เสาวนีย์ พรรณานพ, ปรีวรรต. ไม่ปรากฏเลขกำกับใบลาน.

ปรากฏในกฎหมายไพบาราชคือ ใช้พยัญชนะต้นตัวเดียวแต่สามารถอ่านออกเสียงได้หลายพยางค์^๑ เช่น คำว่า "โน-น้ำ" ปรากฏในกฎหมายไพบาราชว่า "โน้า" ตัดอักษร "น" ออกหนึ่งตัว คำว่า "ผิ-ผู้-ผิต" ปรากฏในกฎหมายไพบาราชว่า "ผิต" และคำว่า "ปิว-ให้-หาย" ปรากฏในกฎหมายไพบาราชว่า "ปิวไหาย" ทำให้ผู้ศึกษาเห็นว่าคำว่า "โพธิสาละ" สามารถอ่านได้ว่า "โพ-ทึ-สา-ลาด", "โพ-สา-ลาด", "โพ-ทึ-สา-ลาด" และ "โพ-ทึ-สาน-ลาด" ด้วยเหตุข้างต้นผู้ศึกษาจึงเห็นว่า การเขียนข้อความที่นิยมตัดพยัญชนะที่ซ้ำกันออกหนึ่งตัวเป็นสาเหตุทำให้กฎหมายของพระเจ้าโพธิสาลราช กลายเป็นกฎหมาย "ไพบาราช" ไปในที่สุด

ด้วยเหตุข้างต้นผู้ศึกษาจึงเห็นว่า การสะกดชื่อกฎหมายว่า "ไพบาราช" เป็นชื่อที่เหมาะสมในการใช้เป็นชื่อกลางในการศึกษา ผู้ศึกษาจะนำผลการวิเคราะห์กฎหมายโคสธาราหรือที่เรียกกันทั่วไปว่าโคสธาราที่มีผู้ศึกษาแล้วมาใช้ในฐานะเป็นกฎหมายไพบาราช การเสนอผลการศึกษาในครั้งนี้จึงถือเป็นการเสนอผลการศึกษากฎหมายโคสธาราภายใต้ชื่อใหม่ว่า "ไพบาราช"

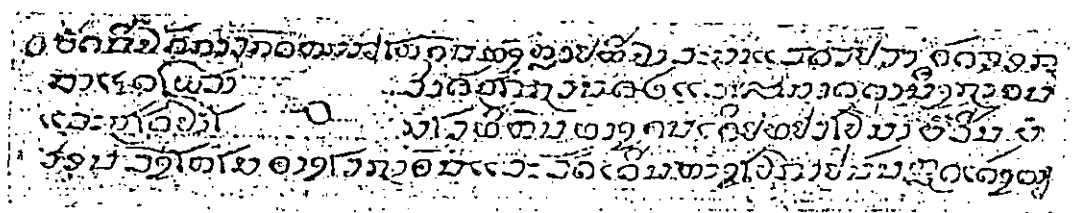
๒. อักษร ภาษาที่ใช้ และรูปแบบของการนำเสนอกฎหมายไพบาราช

กฎหมายไพบาราชที่ใช้เป็นเอกสารหลักในการศึกษามีต้นฉบับอยู่ที่หอสมุดแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร บันทึกบนใบลานด้วยตัวอักษรไทยน้อยและอักษรธรรมอีสาน^๒ ขนาดของใบลานประมาณ ๕ x ๔๐ เซนติเมตร กฎหมายแต่ละฉบับมีจำนวนใบลานประมาณ ๓๐-๓๖ ใบ เจาะรูตรงกลาง ใช้เชือกสายสนองร้อย ผูกไว้เป็นมัด การบันทึกอักษรมักบันทึกติดต่อกัน การสะกดอักษรคำนึงถึงเสียงไม่คำนึงถึงคำศัพท์ บางครั้งคำเดียวปรากฏการสะกดอักษรแตกต่างกันหลายแบบ การเว้นวรรคข้อความไม่มีกฎเกณฑ์แน่นอน การเขียนพยัญชนะและสระบางคำเขียนต่างกัน บางครั้งแยกอยู่คนละบรรทัด ผู้อ่านจะต้องอ่านข้อความแบบต่อเนื่องจึงจะเข้าใจ รูปแบบการนำเสนอกฎหมายเป็นคำประพันธ์ประเภทร้อยแก้ว บันทึกเป็นภาษาถิ่นอีสาน ภาษาถิ่นภาคเหนือมีคำภาษาบาลีแทรกหรือเกริ่นนำในบางบทบัญญัติของกฎหมายไพบาราช

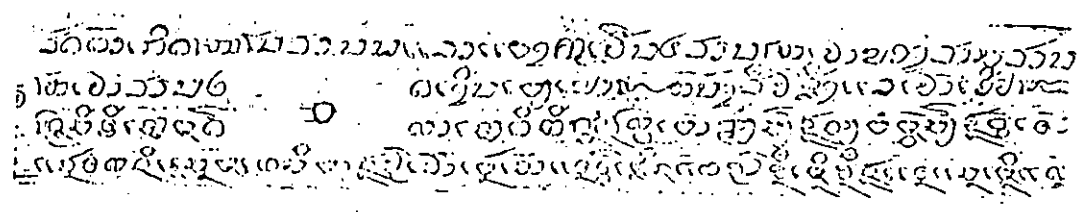
^๑ ธวัช ปุณโณทก. เล่มเดิม. หน้า ๑๒๓.

^๒ อักษรไทยน้อยเป็นตัวอักษรไทยสกุลพ่อขุนรามคำแหงพัฒนารูปแบบมาจาก "อักษรไทย-ฝักขาม" จะมีลักษณะเฉพาะตัวที่แตกต่างออกไปจากตัวอักษรต้นแบบ ส่วนอักษรธรรมเป็นอักษรไทยสกุลมอญพัฒนารูปแบบมาจากอักษรตัวเมืองของอาณาจักรล้านนา ; อ้างอิงมาจาก ธวัช ปุณโณทก. เล่มเดิม. หน้า ๑๔๗-๒๑๒.

ตัวอย่าง อักษรไทยน้อย และอักษรธรรมที่ปรากฏในกฎหมายโพธาราช มีดังนี้

.... บัดนี้จักกล่าวจดหมาย ให้คนทั้งหลายพิจารณาแลด้วยว่าคัดออก
มาแต่โพธาราด ผูกถ้วน ๑๒ แล มาตตานัง ถ้าคน
และผู้ใดป่าไม้ไว้ที่หนทางคนเคยเที่ยวไปมาบ่สิ้นบ่
ย่อนลงให้ไม้ค้างไว้ถ้าคนและสัตว์เดินทางไปกายนั้น หลุดเต้งตาย

... สัตว์เกิดใหม่ในสวนนั้นแล้วแบ่งค่าเป็น ๔ ส่วนให้เจ้าของสามส่วน
ให้เจ้าของ ๑ ๑ เงินเบี้ยเข้า หนังสือ ๖ สลึงแลเจ้าเฮย
โอมลิตี เฮยยะ มังคลา เฮยยะกิตีอวดโลกเป่าซ้ายเสียงดังวายนมัว
เสียงดังกั่วเท่าแผ่นธรณี..แสนมเหลืมานั่งอยู่เฝ้า เป็นเจ้าแท่นทองเหลือง แท่น
ชั้นเมิงชั้นนั่งแท่น แสนเมิงแล่น

๓. แหล่งที่มาของกฎหมายโพธาราช

กฎหมายโพธาราชมีที่มาของกฎหมายจากหลายแหล่ง สรุปได้ดังนี้

- ๓.๑ พระมหากษัตริย์โปรดให้รวบรวมและหรือบัญญัติขึ้น
- ๓.๒ รับอิทธิพลของพุทธศาสนา
- ๓.๓ รับอิทธิพลของหลักอันทภาษ คัมภีร์พระธรรมศาสตร์ของฮินดูและกฎหมายอื่น ๆ
- ๓.๔ รับอิทธิพลของฮินดู

*ธีรชัย บุญมาธรรม, ปรีวรรค. "กฎหมายโพธาราด ผูก ๑๒," รวมบทความ-ประวัติศาสตร์. (๑๕) : ๒๕๓๖ ; หน้า ๒๒-๒๖.

สรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

๓.๑ พระมหากษัตริย์โปรดให้รวบรวมและทรวินิจฉัย นักวิชาการส่วนมากเชื่อว่าพระเจ้าโพธิสาลราช กษัตริย์ล้านช้างครองราชย์ระหว่างพ.ศ. ๒๐๗๕-๒๐๙๐^{*} โปรดให้รวบรวมหรือบัญญัติขึ้น แต่นักวิชาการบางท่านเชื่อว่าพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช พระราชโอรสของพระเจ้าโพธิสาลราช ซึ่งครองราชย์ระหว่าง พ.ศ. ๒๐๙๔-๒๑๑๔ โปรดให้รวบรวมขึ้น^๑ จากการศึกษาปรากฏข้อความในกฎหมายโพหาราชที่ชี้ให้เห็นว่าอาจเป็นไปได้ทั้ง ๒ ประเด็น ดังนี้

ข้อความในกฎหมายโพหาราชที่สนับสนุนประเด็นแรก คือ กฎหมายโพหาราชฉบับหอสมุดแห่งชาติ เลขที่ ๑๐๕๕ ไม่ปรากฏเลขกำกับใบลานระบุว่า "โพธิสาลาษกษหมาย มิสสาจานยูนี แล้ว" และกฎหมายโพหาราชว่าด้วยตัดความผิดความเมีย เลขที่ ๑๐๕๖ ใบลานที่ ๒ ระบุว่า "กฎหมายโพหาราช พระโพธิสาลาชา" และปรากฏข้อความในบทบัญญัติของกฎหมายโพหาราชบางตอนว่า

...เจ้าสุพะมะหากะสัดสมเดตบมะบุนิตพะโพทิลาชาเจ้า^{*} มีนะลาชะอาดยา^{*} ตั้งลาชะสาต^{*} อันเปะลาชะเปเน^{*} ทำไว้ให้ทั้งหลายปัดติบัตตาม เปนดังผู้มีตาเห็นแจ้งยังหนทางตนจักไปนั้นแล"^๑...

คำว่า "โพธิสาลาษ" "โพธิสาลาชา" และ "พะโพทิลาชาเจ้า" หมายถึง พระเจ้าโพธิสาลราช^๒ คำว่า "พะลาชะอาดยา" คือพระราชอาชญา หมายถึง พระบรมราชโองการ คำว่า "ลาชะสาต" คือราชศาสตร์ หมายถึงกฎหมายที่พระเจ้าแผ่นดินบัญญัติตามหลักธรรมศาสตร์^๓

^{*}ถิ่น รัตติกน. เล่มเดิม. หน้าคำนำ, สมหมาย .ปรมจิตต์, ปรีวรรต. เล่มเดิม. หน้าคำนำ และอรรถ นันทจักร. เล่มเดิม. หน้า ๔๔.

^๑อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว. การวิเคราะห์สังคมเชียงใหม่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นตามต้นฉบับใบลานในภาคเหนือ. ๒๕๒๐. หน้า ๔๓.

^{*}ขีดเส้นใต้โดยผู้ศึกษา

^๒หอสมุดแห่งชาติ. ทมวตกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๐. มัด ๗. โศสธาราษฎร ผูก ๒. เสาวนีย์ พรหมภาพ, ปรีวรรต. ใบลาน ๑๑ หน้า ๑ บรรทัด ๑-๔.

^๓อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว. เล่มเดิม. หน้า ๑๔.

^{*}สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. พจนานุกรมภาษาถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ม.ป.ป. หน้า ๒๕๑.

ส่วนคำว่า ราชปณิ หมายถึง ขนบธรรมเนียมที่สืบต่อกันมา^๑ รวมความทั้งหมดสะท้อนให้เห็นว่า โฆหาราชเป็นกฎหมายที่กษัตริย์พระนามว่าโพธิสาลราชโปรดให้รวบรวม และหรือบัญญัติกฎหมาย โฆหาราชขึ้นโดยยึดพระธรรมศาสตร์และธรรมเนียมที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นหลักสำคัญ

ทศความข้างต้น จึงทำให้เห็นว่าโฆหาราชเป็นกฎหมายพระเจ้าโพธิสาลราชโปรดให้ รวบรวมและหรือบัญญัติขึ้น ด้วยเหตุนี้นักวิชาการที่ศึกษาเกี่ยวกับกฎหมายเก่าของอีสานจึงถือว่า โฆหาราชเป็นกฎหมายที่ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรมาตั้งแต่สมัยพระเจ้าโพธิสาลราช^๒

ส่วนข้อความในกฎหมายโฆหาราชที่ทำให้เข้าใจว่าโฆหาราชเป็นกฎหมายของพระเจ้า โพธิสาลราชที่รวบรวมขึ้นในสมัยพระไชยเชษฐาธิราช พระราชโอรสของพระเจ้าโพธิสาลราช^๓ ได้แก่

...สมเด็จพระมโหฬารโพธิสาลราชเจ้าตนเปน^๔ มีพะลาตอาตยาใส่หัว ท้าวพะยาทั้ง หลายเป็นต้นว่าท้าวพะยาเสนาอำมาตย์แสนหมื่นทั้งมวนให้พิจารณากิจจะถ้อยคำทุกวัน ๆ ย่าได้เห็นแก่สินทานทานจ้างให้เว้นจากคดี สี่ปะกาน"^๕...

สรุปสาระสำคัญข้างต้นกล่าวถึง กษัตริย์ผู้ซึ่งมีพระเจ้าโพธิสาลราชเป็นพระราชบิดาซึ่ง หมายถึง พระไชยเชษฐาธิราชทรงมีพระราชอาชญาให้ท้าวพะยาเสนาอำมาตย์ทั้งมวลพิจารณา คดีเป็นประจำด้วยความเที่ยงธรรม ไม่เห็นแก่อำมีสินจ้าง ให้ละจากคดีสี่ประการคือ ภยาคติ โมหาคติ โลกคติและฉันทาคติ จากข้อความดังกล่าวจึงทำให้นักวิชาการบางท่านเชื่อว่ากฎหมาย โฆหาราชมีการรวบรวมขึ้นในสมัยพระไชยเชษฐาธิราช^๖

จะเห็นว่า แนวความคิดเกี่ยวกับกษัตริย์ที่โปรดให้รวบรวมกฎหมายโฆหาราชยังไม่มี เป็นเอกฉันท์ แต่ผู้ศึกษาเชื่อว่า กฎหมายนี้มีการรวบรวมเป็นลายลักษณ์อักษรครั้งแรกในสมัยพระเจ้า โพธิสาลราช และได้ใช้สืบเนื่องกันมาโดยมีการคัดลอกและอาจเพิ่มเติมเนื้อหาบทบัญญัติเข้าไปใน

^๑ ประเสริฐ ๗ นคร. เล่มเดิม. หน้า (๓).

^๒ อรรถ นันทจักร. เล่มเดิม. หน้า ๘๘.

^๓ ตรงกับสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ แห่งกรุงศรีอยุธยา

^๔ ชัดเส้นใต้โดยผู้ศึกษา

^๕ สุเทพ สือสัมฤทธิ์, ปรีวรรต. กฎหมายโฆหาราช. วัดศรีบุญเรือง ตำบลหนองหล่ม อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม. ใบลาน ๑ หน้า ๑.

^๖ ตรงกับสมัยพระมหาจักรพรรดิแห่งกรุงศรีอยุธยา

สมัยหลัง แต่ยังคงเรียกว่า กฎหมายของพระเจ้าโพธิสาลราช เพื่อยืนยันว่ากฎหมายนี้บัญญัติใช้ในการปกครองมาตั้งแต่กษัตริย์พระองค์ก่อนเพื่อสะท้อนให้เห็นว่า: เป็นกฎหมายที่ใช้ในการปกครองมาแต่โบราณกาลอันเป็นการสร้างความชอบธรรมให้กับกฎหมาย แม้แนวคิดเกี่ยวกับกษัตริย์ที่โปรดให้รวบรวมกฎหมายโพหาราชจะยังไม่เป็นเอกฉันท์ แต่อาจสรุปในที่นี้ได้ว่าโพหาราชเป็นกฎหมายที่กษัตริย์โปรดให้รวบรวมและหรือบัญญัติขึ้นใช้ในการปกครองบ้านเมืองและมีการใช้สืบทอดกันมาในสมัยหลัง

๓.๒ รับอิทธิพลของพุทธศาสนา

อิทธิพลของพุทธศาสนาที่ปรากฏในกฎหมายโพหาราช สรุปลักษณะที่สำคัญได้ ๔ ประการ คือ

- ๓.๒.๑ นำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาปรับใช้เป็นบทบัญญัติ
- ๓.๒.๒ นำสิกขาบทวินัยสงฆ์มาเทียบเคียงในบทบัญญัติ
- ๓.๒.๓ ใช้ภาษาบาลีเขียนแทรกในบทบัญญัติ
- ๓.๒.๔ นำนิทานพุทธศาสนามาเป็นตัวอย่างในการพิจารณาคดี

สามารถอธิบายและยกตัวอย่างประกอบได้ ดังนี้

๓.๒.๑ นำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาปรับใช้เป็นบทบัญญัติ

หลักธรรมที่นำมาใช้ในการกำหนดแนวประพฤติดของคนในสังคมที่สำคัญ เช่น ศีล ๕, ศีล ๘, อัจฉาฉันทา ฉันทาอาลัยและเจตนา แยกพิจารณาได้ดังนี้

ก) ศีล ๕ หรือเบญจศีล

ศีล หรือเบญจศีล ได้แก่ ข้อห้ามประพฤติดำเนินการ กฎหมายโพหาราชนำหลักธรรมนำมาใช้ ๒ ลักษณะคือ ลักษณะที่หนึ่งคือนำสาระของศีลห้ามากำหนดเป็นบทบัญญัติของกฎหมายโพหาราช เช่น บัญญัติห้ามประทุษร้ายต่อร่างกายหรือชีวิตบุคคลอื่นผู้ฝ่าฝืนต้องถูกปรับไหม หรือให้จ่ายค่าทำขวัญหรือชดใช้ค่าเสียหายแล้วแต่กรณี ห้ามลักทรัพย์สินของบุคคลอื่นผู้ฝ่าฝืนต้องถูกปรับไหมแตกต่างกันตามประเภทของทรัพย์สินที่ลัก ห้ามประพฤติดินทางเพศต่อบุตร สามี หรือภรรยาของบุคคลอื่น ผู้ฝ่าฝืนมีการกำหนดโทษไว้แตกต่างกันตามฐานะทางเศรษฐกิจและสถานะทางสังคมของผู้กระทำความผิด เช่น ความผิดฐานฉกฉวยทรัพย์บุคคลอื่นหากมีฐานะยากจนให้ลงโทษปรับน้อยกว่าขุนนาง หากทาสเป็นชู้กับภรรยาของนายทาสลงโทษโดยการฆ่าหรือขาย เป็นต้น ห้ามใส่ความให้บุคคลอื่นเสื่อมเสียชื่อเสียง ห้ามหลอกลวงเอาทรัพย์สินของบุคคลอื่น ห้ามยุยงส่งเสริมให้เกิดความไม่สงบในบ้านเมือง ผู้ฝ่าฝืนถือเป็นความผิดที่ต้องปรับไหม ห้ามผู้ดื่มสุราไปรบกวนหรือ

ทำลายศาสนสถาน ห้ามข้าราชการตีมัสยัดปฏิบัติหน้าที่ เป็นต้น การนำศีลห้ามาใช้ในกฎหมาย โฆหาราชลักษณะที่สอง คือ นำศีลบางข้อมาเป็นหมวดหมู่ของกฎหมาย เช่น จัดบทบัญญัติของกฎหมายเป็นลักษณะอทินนาทาน^๖ กฎหมายลักษณะมัสลาจาร^๗ และกฎหมายลักษณะมุสาวาท^๘ ซึ่งในแต่ละหมวดหมู่จะมีบทบัญญัติโทษเกี่ยวกับการลักทรัพย์ ความผิดทางเพศและความผิดฐานพูดเท็จไว้โดยเฉพาะ เป็นต้น

ข) อิจฉาตัณฑาและอาลัยตัณฑา

กฎหมายโฆหาราชนำอิจฉาตัณฑาและอาลัยตัณฑาคำสอนของพุทธศาสนามาใช้พิจารณา ลักษณะการเป็นสามีภรรยาของชายหญิงโดยปรากฏในกฎหมายนี้ว่า กรณีชายหญิงมีความรักใคร่ผูกพันกันแต่ยังไม่ได้ถูกเนื้อต้องตัว ไม่มีการมอบสิ่งของ ไม่ได้ให้สัญญาว่าจะแต่งงานกัน ถือเป็นความรักความพึงพอใจที่เรียกว่า อิจฉาตัณฑา^๙ ยังไม่เข้าลักษณะของการเป็นสามีภรรยา หากชายหญิงคู่ใดมีความรักใคร่พึงพอใจต่อกัน มีการกระทำที่บ่งบอกถึงความผูกพันอันลึกซึ้งด้วยการมอบสิ่งของ ได้ถูกเนื้อต้องตัวกันและให้ปฏิญาณว่าจะแต่งงานกัน ถือว่าชายหญิงนั้นมีอาลัยตัณฑา^{๑๐} ถือว่าชายหญิงนั้นเป็นสามีภรรยากันแล้ว^{๑๑} ตัวอย่างบทบัญญัติกฎหมายโฆหาราชที่นำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาพิจารณาการเป็นสามีภรรยา เช่น

“หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๓. มัด ๖. โฆหาราช ว่าด้วยลักษณะโจร. เสาวนีย์ พรรณานพ, ปรีวรรต. ไบลาน ๕๑ หน้า ๒ บรรทัด ๓. และหอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๔. มัด ๖. โฆหาราช ว่าด้วยลักษณะโจร. เสาวนีย์ พรรณานพ, ปรีวรรต. ไบลาน ๖๗ หน้า ๒ บรรทัด ๒.

“หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๕. มัด ๖. โฆหาราช ลักษณะฉั่วเมย. เสาวนีย์ พรรณานพ, ปรีวรรต. ไบลาน ๑ หน้า ๑ บรรทัด ๑.

“หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๗. มัด ๗. โฆหาราช ว่าด้วยลักษณะมุสาวาท ๔ ประการ. เสาวนีย์ พรรณานพ, ปรีวรรต. ไบลานหน้าปก และหอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๘. มัด ๗. โฆหาราช ว่าด้วยลักษณะมุสาวาท. เสาวนีย์ พรรณานพ, ปรีวรรต. ไบลานหน้าปก.

“หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๕. มัด ๖. โฆหาราช ลักษณะฉั่วเมย. เสาวนีย์ พรรณานพ, ปรีวรรต. ไบลาน ๓๘ หน้า ๑ บรรทัด ๒-๔.

“แหล่งเดิม. ไบลาน ๓๘ หน้า ๒ บรรทัด ๑-๓.

...มาตถาหนึ่ง ผัวเมียฆ่าชานแลบชานเพิงผู้ตั้งนี้ผู้ยิงผู้ช่ายหากกล่าวซึ่งกันว่าผู้บ่ใช้ผัว
กว่าตั้งนี้ก็ตั้งผู้ยังเพนเมียกู ชายผู้ยังเพนผัวกว่าตั้งนี้ก็ดี นักปาดผู้จักพิจารณาจัก
ให้รู้ว่าชาผัวเมียนั้นยังเพนผัวเพนเมียกันบ่ชานกันแลนักปลาชเพิงผู้ว่าด้วยทำสองตัวคือว่า
ตันหาแลอาไล* ทั้งหลายผู้ยิงผู้ช่ายบ่ได้ให้ปัดตียนแก่กันบ่ได้ยกบ่ด้วยกันเท่อพอยกล่าวว่
เพนเมียกูตาย อาไลหากชานแล้วแลเมื่อลุนเลากล่าวว่เพนเมียกูตายว่าอันอันนี้ได้ชี้
ว่ากล่าวอิหสาตันหา* แลแม่นมั่นว่ทิดักดีได้ชี้ว่ชานชานกันแล้วแล...

สรุปสาระสำคัญข้างต้น การพิจารณาการขาดจากการเป็นสามีภรรยานักปราชญ์พึงยึด
ถือค้นหาอาลัยเป็นเกณฑ์ กรณีชายหญิงไม่มีปัญหาต่อกันไม่ได้อยู่ด้วยกันถือว่า ไม่มีความอาลัยต่อ
กันแม้กล่าวว่าหญิงนั้นเป็นภรรยาตนถือเป็นเพียงการกล่าวอิจจาค้นหา ชายหญิงนั้นขาดจากการ
เป็นสามีภรรยากันแล้ว

ค) เจตนา

คือ ความตั้งใจ กฎหมายโพหาราชใช้เป็นเกณฑ์ตัดสินว่าการกระทำนั้นต้องรับโทษหรือไม่
ตัวอย่างบทบัญญัติกฎหมายโพหาราชที่ยึดเจตนาเป็นหลักในการพิจารณาโทษ เช่น

...คันผู้ใด กินเข้ามาคัน คนผู้ ๑ ใส่ใจว่าให้ลงมาตีที่ใดก็ดี มันลวดตายเสียตั้งนั้น
โทดผู้ตีก็ไปขึ้นตายเหตุบ่ได้ใส่ใจว่าจักให้ตายตาย ยังมีพิษตน ๑ กินเข้าคันตน ๑ ไป
ใส่ใจว่าจักให้ลง มาตีตนคันเข้านั้นลวดตาย คำสนเท่ทามักนำใจไปไหวพะเจ้าพะเจ้า
ว่านิมิละนาทียายนิมิทออาบัตบ่ได้แล เหตุว่าบ่ได้ใส่ใจให้ตายตายใส่ใจให้เข้าลงตาย
หนโลกบ่ควนใส่ขันไหมใส่โทดแก่ผู้ตีตาย แม่นให้ว่านให้ยาซากไม้อันใดกิดมิละนาทียาย
นิมิตีว่าให้ด้วยสุดทะจิตยากให้ดอยให้ตีหาโทดบ่ได้แล...

สรุปสาระสำคัญข้างต้นการทบทวนที่ถูกละเลียดจากการกินข้าวเพราะต้องการให้หายจาก

*ขีดเส้นใต้โดยผู้ศึกษา

*แหล่งเดิม. ไบลาน ๓๔ หน้า ๒ บรรทัด ๔ และไบลาน ๔๐ หน้า ๑ บรรทัด ๑-๔.

*หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๔. มัด ๗. โคสาราชฎร ผูก ๑.
เสาวนีย์ พรรณภพ, ปรีวรรต. ไบลาน ๕ หน้า ๒ บรรทัด ๒-๔ และไบลาน ๖ หน้า ๑
บรรทัด ๑.

อาการดังกล่าว การให้หวานยารากไม้เพื่อช่วยรักษาโรค แต่กลับทำให้ผู้ที่ตนช่วยเหลือตาย โดยไม่มีเจตนาฆ่ากฎหมายโพหาราชกำหนดว่าไม่ต้องรับโทษ ตัวอย่างข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า กฎหมายโพหาราชยึดเจตนาเป็นหลักในการพิจารณาโทษ

๓.๒.๒ นำวินัยสงฆ์มาเทียบเคียงในบทบัญญัติของกฎหมาย

การนำวินัยสงฆ์ มาเทียบเคียงในบทบัญญัติของกฎหมาย กฎหมายโพหาราชเรียกการเทียบเคียงนี้ว่าเป็นการจัด "อาณาจักรแลธรรมจักรเทียมกัน"^{๓๓} จากการศึกษาพบว่าวินัยสงฆ์ที่นำมาเทียบเคียงมีเพียงบางบทและเลือกเฉพาะบทที่สามารถอนุโลมใช้ร่วมกันได้ทั้งในทางโลกและทางธรรม โดยปรากฏการเทียบเคียงกัน ๓ ลักษณะ คือ เทียบเคียงสาระของบทบัญญัติ เทียบเคียงการวินิจฉัย และเทียบเคียงการลงโทษ แยกพิจารณาได้ดังนี้

ก) เทียบเคียงสาระของบทบัญญัติ

สาระบทบัญญัติกฎหมายโพหาราชที่มีการนำวินัยสงฆ์มาเทียบเคียง ได้แก่ การเสพเมถุน การลักหรือแย่งชิงทรัพย์ การฆ่าคน การสัมผัสต้องตัวหญิง การพูดจาเล้าโลมหญิง การเป็นสื่อให้ชายหญิงเป็นชู้กัน การใส่ร้ายบุคคลอื่นโดยไม่มีมูล การทำให้บุคคลอื่นแตกแยกกัน การพูดเท็จพูดส่อเสียด การอยู่ในที่ที่ไร้ฐานกับผู้หญิงและการชักชวนผู้หญิงเดินทางไปด้วยกับตนโดยล่านาง เป็นต้น

ข) เทียบเคียงการวินิจฉัย

การวินิจฉัยความผิดในกฎหมายโพหาราชบางมาตรามีการวินิจฉัยคดีทางโลกเทียบเคียงกับการวินิจฉัยคดีทางธรรม บทบัญญัติกฎหมายโพหาราชในลักษณะนี้จะมีข้อความ ๒ ส่วน คือ ส่วนที่เป็นคำวินิจฉัยความผิดของกฎหมายบ้านเมือง กับส่วนที่เป็นการวินิจฉัยความผิดทางวินัยสงฆ์ มีคำว่า "เทียมดัง" ซึ่งมีความหมายตรงกับคำว่า "เทียบกัน" .เชื่อมโยง การกำหนดบทบัญญัติใน

^{๓๓}วินัยสงฆ์ หมายถึง ข้อบัญญัติ ข้อบังคับ หรือระเบียบสำหรับกำกับความประพฤติของพระสงฆ์ให้เป็นแบบแผนเดียวกัน

^{๓๔}หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๔. มัด ๗. โคสาราษฎร ผูก ๑. เสาวนีย์ พรหมภาพ, ปรึวรต. ใบลาน ๑ หน้า ๑ บรรทัด ๑.

^{๓๕}อาณาจักร คำว่า อาณา เป็นคำบาลี ตรงกับอาชญา ซึ่งเป็นคำสันสกฤต แปลว่า อำนาจปกครอง จักร แปลว่า ล้อ เขตแดน รวมความหมาย อาณาจักร หมายถึง อำนาจปกครองทางบ้านเมือง ; อ้างอิงมาจาก ประเสริฐ ณ นคร. เล่มเดิม. หน้า (๓). ส่วนธรรมจักร หมายถึง อำนาจการปกครองทางพระพุทธศาสนา ; อ้างอิงมาจาก สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. เล่มเดิม. หน้า ๒๑๓.

ลักษณะนี้เพื่อสะท้อนให้เห็นว่า บทบัญญัติของกฎหมายบ้านเมืองสอดคล้องต้องกันกับวินัยสงฆ์ การเทียบเคียงจะปรากฏออกมา ๒ ลักษณะ คือ การกระทำที่ผิดวินัยสงฆ์ถือเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายบ้านเมือง การกระทำที่ไม่มีอาบัติเป็นการกระทำที่ไม่ต้องรับโทษของฝ่ายบ้านเมือง ตัวอย่างบทบัญญัติในกฎหมายโพหาราชลักษณะนี้ เช่น

...ผัดคนเมาเหล้าไปมาได้ต้องถึกเมียท่านตั้งนั้นให้ถามคนทั้งหลายดูผัดมันเมาพิษะหมานให้ใส่ขันใหม่แก้มัน ผัดมันเมาพิษะหมานบู้จักคึงไดบ่ควนใส่ขันใหม่แก้มันทพให้มันสมมาเงินเบ๊ย เงิน ๑๐ เพื่อบู้ให้มันก่ทำหลายเทื่อเทียมดังเจ้าพิษูเปนบ้าเวดทะนากดี ได้ถึกต้องผัดยั้งนั้นพะเจ้าบู้ใส่อาบัตแล เหตุว่าหาสัดตีบได้”...

สรุปสาระบทบัญญัติข้างต้นคือ คนเมาเหล้าลวนลามภรรยาบุคคลอื่นให้พิจารณาว่ามีสติสัมปชัญญะมากน้อยเพียงใด หากเป็นการกระทำในขณะที่ยังมีสติสัมปชัญญะให้ปรับขันใหม่ หากกระทำในขณะที่ไม่สามารถครองสติได้ให้ลงโทษโดยการขอมาเทียบกับพระสงฆ์ที่เป็นข้าชาตสติสัมปชัญญะ ไม่มีอาบัติ” การทดสอบว่าเมากจนชาตสติสัมปชัญญะกระทำโดยให้กินอาวม”

ค) เทียบเคียงการลงโทษ

การลงโทษในกฎหมายโพหาราชบางมาตรามีการพิจารณาโทษผู้กระทำผิดเทียบเคียงกับการลงโทษภิกษุที่กระทำผิดวินัยสงฆ์ จากการศึกษาพบว่า การเทียบเคียงการลงโทษที่ปรากฏในกฎหมายโพหาราชที่เข้าลักษณะนี้จะถือว่าการกระทำที่เป็นความผิดวินัยสงฆ์อย่างรุนแรงที่เรียกว่าต้องอาบัติขั้นปาราชิก” เป็นการกระทำที่ต้องรับโทษหนักจากกฎหมายบ้านเมือง ส่วนการกระทำที่

“แหล่งเดิม. ใบลาน ๑ หน้า ๑ บรรทัด ๑-๓.

“ภิกษุที่ได้รับการยกเว้นโทษหรือที่เรียกว่าไม่ต้องอาบัติมี ๔ ประเภทได้แก่ ๑. ภิกษุที่เป็นบ้าจนไม่มีสติสัมปชัญญะ ๒. ภิกษุผู้เพ้อถึงไม่รู้สีกตัว, ภิกษุผู้กระสับกระส่ายเพราะเวทนา กล้าถึงชาตสติ ๔. ภิกษุผู้ก่อเหตุให้ทรงบัญญัติสิกขาบทขึ้น

“ลาลิต บัวสีสะหวัด. คำพิพากษาศาลหลวง กตหมายบูรณลาว. ๒๕๓๖. หน้า ๒๕๕.

“พระสงฆ์ที่กระทำผิดวินัยเรียกว่า ต้องอาบัติ แบ่งตามลำดับความหนักเบาได้ ๗ ชั้น คือ ปาราชิก สังฆาทิเสส ปาจิตตีย์ ปาติเทสนีย์ ถุลลัจจัย ทุกกฏ และทณภาสิต

“อาบัติปาราชิก เป็นอาบัติขั้นสูงสุดในการกระทำผิดวินัยสงฆ์ต้องพ้นจากการเป็นภิกษุ และจะกลับมาบวชอีกไม่ได้

ผิดวินัยสงฆ์ชั้นเบาหรือที่เรียกว่าต้องอาบัติสถานเบา กฎหมายโพชาราชถือว่าเป็นความผิดที่ต้องรับโทษสถานเบาจากฝ่ายบ้านเมืองเช่นกัน ตัวอย่างบทบัญญัติที่น่าสนใจบทวินัยสงฆ์มาเทียบเคียงในบทบัญญัติของกฎหมายโพชาราช เช่น

...ณิว่าคนผู้ ๑ ไปอยู่ที่สงัด คือว่าที่ลับทึบกับตอมเมียท่านแต่ ๒ คนถ้าหากอยู่ดั้นได้ เขียนตามชาดุก่อน ณิว่าถึกเมณฺเฑทำให้ใส่ขันคำค้ ณิว่าถึกต้องให้ใส่ขันใหม่ ณิว่าแต่ปากจาให้ใส่ขันแปงชอบแลเทียบตังเจ้าพิชฺฐน ๑ ไปอยู่ที่สงัดกับตอมผู้ยังมิอุบปาสก อุบปาสิกาคูได้ผู้ ๑ มิสิน ๕ สิน ๘ มันเพนแล้วมาบอกมาแล้ว คำอันนั้นมิแท้แม่นเขา กล่าวถ้อยคำเพิงเชื่อแท้ควนใส่ปาละซีกให้ใส่ควนใส่สังคาให้ใส่ควนใส่ปาจิตติให้ใส่แลหนโลกให้พิจารณาแจ้งแล้วควนใส่ที่ใดจึงเพิงใส่ตามวินัยณะเจ้าชอบแล*...

สรุปสาระบทบัญญัติข้างต้น คือ คนใดอยู่ในที่สงัดกับภรรยาของคนอื่นเพียงลำพังให้พิจารณาลงโทษตามพฤติการณ์ของการกระทำผิด กล่าวคือ หากได้เสพเมถุนลงโทษปรับขันคำคือ หากเพียงได้สัมผัสให้ปรับขันใหม่ หากเพียงได้หลุดจาแล้วโลมให้ปรับขันแปง เทียบกับการลงโทษพระสงฆ์ที่กระทำผิดกรณีเดียวกันด้วยการต้องอาบัติชั้นปาราชิก อาบัติสังฆาทิเสส และอาบัติปาจิตตีย์ตามลำดับ การเทียบเคียงบทบัญญัติกฎหมายโพชาราชกับวินัยสงฆ์ลักษณะนี้ เรียกว่าเป็นการพิจารณาอาญาจักรและธรรมจักรเหมือนกัน เป็นการเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นความชอบธรรมของบทบัญญัติ

๓.๒.๓ นำภาษาบาลีเขียนแทรกในบทบัญญัติ

ภาษาบาลีเป็นภาษาที่ใช้ในการเผยแผ่หลักคำสอนพุทธศาสนานิกายหินยาน^๑ ภาษาบาลีที่ปรากฏในกฎหมายโพชาราชจึงเป็นภาษาที่สะท้อนอิทธิพลของพุทธศาสนา ภาษาบาลีที่ปรากฏในกฎหมายโพชาราชมักใช้เขียนแทรกหรือเกริ่นนำในบทบัญญัติของกฎหมาย เป็นคำบาลีที่เขียน

^๑ ชัดเจนได้โดยผู้ศึกษาหมายถึงลงโทษผู้กระทำผิดตามวินัยสงฆ์ถือเป็นการกระทำที่ชอบ
^๒ หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๔. มัด ๗. โศสธาราญร ผูก ๑. เสาวมีย์ พรหมภาพ, ปรีวรต. ไบลาน ๒ หน้า ๒ บรรทัด ๑-๔ และไบลาน ๓ หน้า ๑ บรรทัด ๑.

^๓ แหล่งเดิม. ไบลาน ๑ หน้า ๑ บรรทัด ๑.

^๔ ปรีชา ทิณพงษ์. บาลี-สันสกฤตที่เกี่ยวกับภาษาไทย. ๒๕๓๔. หน้า ๔.

ตามคำอ่าน ไม่ถูกต้องตามหลักการเขียนคำบาลีในปัจจุบัน การปรากฏคำบาลีในกฎหมายโพหาราช สะท้อนถึงความรอบรู้ของผู้บัญญัติกฎหมาย และเพื่อให้ส่งผลให้บทบัญญัติกฎหมายดูศักดิ์สิทธิ์น่าเชื่อถือ^๑

๓.๒.๔ นันทินาทนทางพุทธศาสนาแทรกเป็นตัวอย่างการพิจารณาคดี

การวินิจฉัยคดีที่ปรากฏในกฎหมายโพหาราชนอกจากจะใช้วินัยสงฆ์เทียบเคียงในบทบัญญัติแล้ว บางมาตรามีนันทินาทนทางพุทธศาสนาแทรกเป็นตัวอย่างประกอบการวินิจฉัยคดี เช่น

ก) เรื่องนักบวชชื้อขอลอยน้ำกับหญิง ๒ คนแย่งนักบวชเป็นสามีตน เป็นตัวอย่างการพิจารณาลักษณะความเป็นสามีภรรยา

ข) เรื่องไพร่สัตว์เจ้าเป็นเชียดตะปาดพิจารณาคดีวิวาทงูกินปลาในไซเป็นตัวอย่างของการพิจารณาคดีวิวาทที่ต้องหาต้นเหตุแห่งการวิวาทประกอบการตัดสินคดี

ค) เรื่องภิกษุลักมะพร้าว เป็นตัวอย่างของการพิจารณาคดีต้องพิจารณาถึงสถานที่เกิดเหตุ ช่วงเวลาที่เกิดเหตุ ตลอดจนต้องพิจารณาราคาของของกลางประกอบการปรับผู้กระทำผิด

ง) ภิกษุขโมยฉันทาภิกษุที่เป็นเพื่อนกันไม่มีโทษ เป็นตัวอย่างการพิจารณาคดีที่เกิดจากบุคคลที่มีความคุ้นเคยเป็นความผิดที่ไม่ต้องรับโทษ เป็นต้น

การปรากฏอิทธิพลของพุทธศาสนาอย่างมากมายในกฎหมายโพหาราชดังกล่าวในข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า พุทธศาสนาเป็นแหล่งที่มาที่สำคัญของกฎหมายโพหาราช สะท้อนให้เห็นว่าพุทธศาสนาเป็นที่ยอมรับของคนในสังคม และสะท้อนถึงภูมิปัญญาของชนชั้นปกครองในการนำจิตสำนึกในเรื่องการนำความผิด ชอบ ชั่ว ดี ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอยู่แล้วมาวางเป็นกฎเกณฑ์ควบคุมคนในสังคม และสะท้อนให้เห็นว่าผู้มีบทบาทในการกำหนดบทบัญญัติของกฎหมายโพหาราชจะต้อง เป็นผู้ที่มีความรู้ในวินัยสงฆ์เป็นอย่างดีซึ่งอาจหมายถึงเป็นพระภิกษุหรือบุคคลที่ผ่านการบวชเรียนมาแล้ว

๓.๓ รับอิทธิพลของหลักอันทนทาง พระธรรมศาสตร์ของอินเดียและกฎหมายอื่น ๆ

กฎหมายโพหาราชบางส่วนสะท้อนให้เห็นว่าได้รับอิทธิพลมาจากหลักอันทนทาง^๒ พระธรรม-

^๑อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว, "กฎหมายลานนาไทย," ใน วารสารมนุษยศาสตร์. ๑๑ (๑) : ๘๔-๑๑๘ ; กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๒๕.

^๒หลักอันทนทาง เป็นคัมภีร์ที่พระอินทร์ปลอมแปลงพระองค์มาสั่งสอนอำมาตย์ผู้ตัดสินคดีในเมืองนาราดเสีว่าในการตัดสินคดีต้องละจากอคติทั้ง ๔ คือ จันทาคติ โทษาคติ ภยากติ และโมหาคติ ดูรายละเอียดใน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง. ประมวลกฎหมายรัชกาลที่ ๑ จุลศักราช ๑๑๖๖. ม.ป.ป. หน้า ๓๕-๕๗.

ศาสตร์ของฮินดู โดยมีการแก้ไขให้เป็นเรื่องราวทางพุทธศาสนารับผ่านมาจากมอญและพม่า^๑ อิทธิพลของหลักอันทาษาในกฎหมายโพหาราชพิจารณาได้จากการกำหนดหลักการตัดสินคดีว่าต้องละจากอคติ ๔ ประการในรูปของนิทานตัวอย่างตัดสินคดีความ และมีการระบุโทษของการตัดสินคดีไม่เป็นธรรมว่าตายไปจะเป็นเปรตได้รับทุกข์เวทนา ส่วนอิทธิพลของพระธรรมศาสตร์ฮินดูพิจารณาได้จากมี การอ้างอิงคำว่า "พระธรรมศาสตร์" ไว้หลายตอน เช่น การตัดสินคดีที่ผิดไปจากพระธรรมศาสตร์ให้ยกเลิกเสีย^๒ เป็นต้น

นอกจากกฎหมายโพหาราชจะปรากฏอิทธิพลของหลักอันทาษาและพระธรรมศาสตร์ฮินดูสันนิษฐานว่า กฎหมายโพหาราชคงรับอิทธิพลมาจากกฎหมายอื่น ๆ ด้วยเช่นกัน พิจารณาจากการอ้างอิงชื่อกฎหมายอื่นไว้ในกฎหมายโพหาราชบางตอน กฎหมายที่การอ้างอิง เช่น ราชศาสตร์-กือนา ของอาณาจักรล้านนา^๓ และกฎหมายสว้อยสายคำของอาณาจักรล้านช้าง^๔ เป็นต้น และจากการที่ผู้ศึกษานำสาระของบทบัญญัติกฎหมายโพหาราชเทียบกับสาระของกฎหมายตราสามดวงพบว่า มีสาระของบทบัญญัติตรงกันหลายมาตรา เช่น กรณีสามีไปค้าขายไม่ส่งข่าวมาถึงภรรยา ๆ สามารถมีสามีใหม่ได้ กรณีภรรยา มีคู่สามีสามารถฆ่าภรรยาและชายชู้ได้โดยไม่มีความผิด กรณี

^๑พระธรรมศาสตร์ฮินดู เป็นกฎหมายที่พระมกุเป็นผู้รวบรวมขึ้น เป็นกฎหมายที่ประเทศส่วนมากในคาบสมุทรอินโดจีนใช้เป็นหลักในการบัญญัติกฎหมายด้วยถือว่าเป็นกฎหมายของอารยประเทศ ; อ้างอิงมาจาก ชัย เรื่องศิลป. ประวัติสังคมไทยสมัยโบราณ. ๒๕๒๓. หน้า ๘๒-๘๓.

^๒หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๔. มัด ๗. โคสธาราญร ผูก ๑. เสาวณีย์ พรหมภาพ, ปรีวรรต. ไบลาน ๒๔ หน้า ๒ บรรทัด ๑.

^๓เป็นกฎหมายที่เรียกตามชื่อกษัตริย์ที่โปรดให้บัญญัติขึ้น คือ พระเจ้ากือนา กษัตริย์แห่งล้านนา ครองราชย์ระหว่าง พ.ศ. ๑๔๔๓-๑๔๕๐ ; อ้างอิงมาจาก หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๖. มัด ๗. โพหาราช ว่าด้วยตัดความเวิวความเมีย. เสาวณีย์ พรหมภาพ, ปรีวรรต. ไบลาน ๕๑ หน้า ๑ บรรทัด ๔ และหอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๕. มัด ๖. โพหาราช ลักษณะผู้เมีย. เสาวณีย์ พรหมภาพ, ปรีวรรต. ไบลาน ๓๕ หน้า ๑ บรรทัด ๑.

^๔สาระบทบัญญัติของกฎหมายสว้อยสายคำกับกฎหมายโพหาราชที่ตรงกัน ได้แก่ การกำหนดค่าคน การนำหลักกรรมเรื่องอิจาจัดหาและอาลัยตัณหา มาพิจารณาลักษณะการเป็นสามีภรรยา และกำหนดราคาอวัยวะส่วนต่าง ๆ ของสัตว์เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ปรับเมื่อสัตว์ถูกทำร้าย

^๕แหล่งเดิม. ไบลาน ๕ หน้า ๒ บรรทัด ๔.

การจ้างทาสไปค้าต่างเมืองโดยที่นายทาสไม่รู้ ทาสบาดเจ็บตายหรือหลบหนีกำหนดให้ผู้ว่าจ้างชดใช้ ลักษณะของบุคคลที่ไม่ควรให้เป็นพยาน เป็นต้น^๑ สะท้อนให้เห็นว่า กฎหมายตราสามดวงกับกฎหมายโพซาราชคงมีอิทธิพลต่อกันด้วยเช่นกัน

จากการที่กฎหมายโพซาราชอ้างอิงและระบุชื่อกฎหมายอื่นไว้ในบทบัญญัติ สะท้อนให้เห็นว่ากฎหมายดังกล่าวน่าจะมีอิทธิพลต่อกฎหมายโพซาราชและสามารถสะท้อนให้เห็นว่ากฎหมายโพซาราชบางส่วนเกิดจากการนำสาระของกฎหมายอื่นมาเป็นบทบัญญัติของกฎหมาย

๓.๔ รับอิทธิพลของฮัตคอง

กฎหมายโพซาราชมีการอ้างอิงฮัตคอง^๒ไว้ในบทบัญญัติ เช่น ระบุว่า "การตัดสินคดีควรทำตามฮัตคองโบราณ" และในบางบทบัญญัติได้นำการสู้ขวัญ การสมมา มาใช้ลงโทษผู้กระทำความผิดบางกรณี เช่น ความผิดฐานหมิ่นต่อเกียรติยศศักดิ์ศรีของบุคคล เช่น ด่า หรือลวนลามภรรยาบุคคลอื่น กฎหมายโพซาราชกำหนดให้ลงโทษโดยการสมมา กรณีทำให้บุคคลอื่นได้รับบาดเจ็บ กฎหมายโพซาราชกำหนดให้ทำการสู้ขวัญ หรือกรณีขุนนางจับไพร่ไปลงโทษโดยที่ไพร่ไม่มีความผิด กฎหมายโพซาราชกำหนดให้ทำขวัญไพร่ เป็นต้น การลงโทษด้วยวิธีข้างต้นถือว่ามีรากฐานมาจากฮัตคองของสังคม^๓ การที่กฎหมายโพซาราชอ้างอิงฮัตคองและนำวิธีของฮัตคองมาเป็นส่วนหนึ่งของบทบัญญัติ สะท้อนให้เห็นว่าฮัตคองเป็นแหล่งที่มาอีกแหล่งหนึ่งของกฎหมายโพซาราช ซึ่งถือเป็นข้อกำหนดที่มีส่วนทำให้ฮัตคองของสังคมคงอยู่ได้ยาวนานและมีการนำไปถือปฏิบัติได้เคร่งครัดยิ่งขึ้น^๔

^๑ดูรายละเอียดใน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง. ประมวลกฎหมายรัชกาลที่ ๑ จุลศักราช ๑๑๖๖. ม.ป.ป.

^๒"ฮัต" มาจากคำว่า จารัต เป็นจรรยาทางสังคม คำว่า "คอง" หมายถึงครรลอง แนวปฏิบัติที่คนในสังคมปฏิบัติสืบต่อกันมา ผู้ประพฤติดีฮัตคองจะถูกสังคมติเตียน ; อ้างอิงมาจาก วิษณุ เครืองาม. "ความหมาย ลักษณะโครงสร้างของกฎหมาย," ใน เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป หน่วยที่ ๑-๔. ๒๕๒๙. หน้า ๔.

^๓หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๑. มัด ๗. โศสธาราษฎร ผูก ๓. เสาวนีย์ นรณารณ, ปรีวรต. โบราณ ๔ หน้า ๒ บรรทัด ๔.

^๔สุเทพ ลือสัมฤทธิ์. การศึกษากฎหมายที่พบในจังหวัดมหาสารคาม. ๒๕๓๔. หน้า ๓๒.

^๕ร.แรงกาด. ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย. บรรณาธิการโดย ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และวิมลย์ พงศ์นิทานนท์. ๒๕๒๖. หน้า ๒.

การที่กฎหมายโพหาราชยืนยันยึดครองของสังคม เป็นแหล่งที่มาอีกแหล่งหนึ่งของกฎหมายนี้ อันเป็นการสะท้อนถึงแนวคิดในการสืบทอดหลักการปกครองที่มีมาแต่โบราณกาลเพื่อผลในด้าน การยอมรับกฎหมายโพหาราชเป็นแผนแผนของการควบคุมคนในสังคม

๔. ลักษณะการบัญญัติของกฎหมายโพหาราช

การเขียนบทบัญญัติแนวปฏิบัติของคนในสังคมที่ปรากฏในโพหาราช อจสรุปเพื่อให้เห็นถึง ลักษณะของกฎหมายโพหาราชได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ๓ แบบ ดังนี้

๔.๑ แบบที่มีเฉพาะข้อความทางกฎหมาย

กล่าวคือ มีเฉพาะคำสั่งหรือข้อกำหนดเพื่อเป็นแนวปฏิบัติของคนในสังคม ผู้ฝ่าฝืนต้องรับโทษตามกำหนด เช่น บังคับช่มเหงเอาลูกสาวคนอื่นต้องถูกปรับไหม เป็นต้น ดังปรากฏข้อความในกฎหมายโพหาราชดังนี้

...ที่ ๔๐ มาตราหนึ่งเจ้าบ้านกดีเจ้าขุนเที่ยวทางกดีเหนลูกยึ่งนางสาวท่านมากับิด้าน บิโอมเอาด้วยชอบแล้วน้แม่สาวบิให้กดีเอาด้วยช่มเหงท่านมาตีกองย้องคางกดีพยาเจ้า ให้สวนตกให้ไล่ชั้นไหม ๒ อ้อยเงินแบ่งน้แม่สาว ๖ เปี้ยเงินลูกสาวท่านให้ชั้น"...

๔.๒ แบบวินิจฉัยความผิดตามวินัยสงฆ์

บัญญัติโทษโดยเทียบเคียงกับวินัยสงฆ์เพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับบทบัญญัติ บทบัญญัติลักษณะนี้จะประกอบด้วยข้อความ ๒ ส่วน คือ ส่วนที่เป็นคำวินิจฉัยความผิดทางกฎหมายของฝ่ายบ้านเมือง กับส่วนที่เป็นคำวินิจฉัยความผิดทางวินัยสงฆ์ มีคำว่า "เทียมดัง" เชื่อมระหว่างข้อความทั้งสองส่วน ในบางบทบัญญัติสรุปไว้ในตอนท้ายว่า การพิจารณาคดีความทางโลกตามวินัยสงฆ์เป็นการกระทำที่ชอบ ตัวอย่างการวินิจฉัยความผิดในกฎหมายโพหาราชลักษณะนี้ เช่น

...ผู้หนึ่งชวนเมียท่านไปทีใดคิทึงทนต์ ๒ คน ชาหากไปดอมกันควนไล่ชั้นแบ่งแก่กันผู้ชวนไปชอบแล เทียมดังนิชุตนชวนผู้ยึ่งเที่ยวทางผู้เดียวกับตนแล พิชุทั้งหลายนำไปให้

ทอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๖. มัด ๗. โพหาราช ว่าด้วย ตัดความผิดความเมีย. เสาวนีย์ นรรณภพ, ปวีวรรต. ไบลาน ๔๖ หน้า ๑ บรรทัด ๑-๓.

พะเจ้า ๆ ใส่อาบัติปาจิตติแล ทนโลกผู้ขายชวนเมียท่านไปเที่ยวทางไปกับตนผู้เดียว
ควนไล่ชั้นแบ่งชอบแล”...

สรุปสาระสำคัญข้างต้น บุคคลใดชวนภรรยาบุคคลอื่นไปในที่ที่โจรตามล่าให้ปรับชั้น
แบ่ง หรือ ชนแปลง เทียบกับภิกษุชวนหญิงเดินทางไปกับตนตามล่า วิสัยสงฆ์กำหนดปรับอาบัติ
ปาจิตติ์ การลงโทษบุคคลที่ชวนภรรยาบุคคลอื่นเดินทางไปกับตนตามล่าด้วยการปรับชั้นแบ่ง
เป็นการกำหนดที่ชอบ หรือมีความเป็นธรรม

๔.๓ แบบวินิจัยความผิดตามนิทานอุทการณ การกำหนดบทบัญญัติลักษณะนี้มีจุดมุ่งหมาย
เพื่อเป็นตัวอย่างการไต่สวนคดีความ นิทานที่นำมาใช้แสดงการวินิจัยความผิด เช่น

...พ่ค้า ๔ คนไปค้าดอมกัน เขาก็สาแหม่มงคุณตัว ๑ เพื่อไม่ให้หนูกัดของเขา ๆ
อีกสาแหม่มแลตื้นตื้น ๑ ลวดเกิดเป็นลูก มันผู้ยักขาตื้นเบื่องสุกนั้นมันเอาของฝ้ายจวบ
น้ำมันยาพอกไว้แหมพพาไปผิงไฟ ๆ ก็ไหม้ฝ้ายนั้นแล้วแหมพพาไปในชะเภาไฟลวดไหม้
ของในชะเภาเสียหมด เขาก็กพากันไปสัพยา ๆ ว่าให้เขา ๓ คนนั้นใช้เทศตื้นเจบมัน
ไปบิได้แลตื้นดี ๓ อันนั้นหากพาไป ตัดตื้นนี้เป็นลูกคะติแล...”

สรุปสาระสำคัญข้างต้น พ่อค้า ๔ คนไปค้าสำเภาาร่วมกัน แบ่งความรับผิดชอบดูแล
แหม่มงคลที่เลี้ยงเพื่อไม่ให้หนูมาทำลายเข้าของ ขาแหม่มข้างหนึ่งเกิดขาดเจ็บพ่อค้าที่ดูแลขาแหม่ม
ข้างนั้นใช้ปุ๋ยฝ้ายชุบยาพันแผลไว้ แหม่มไปผิงไฟ ๆ ก็ไหม้ปุ๋ยฝ้ายและลามไหม้สิ่งของในเรือสำเภา
พ่อค้านำความมาให้พระยาคัดสิน พระยาให้พ่อค้าที่ดูแลขาแหม่มอีกสามคนเป็นผู้ชดใช้ค่าเสียหาย
เป็นต้น

“หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๔. มัด ๗. โคสาราษฎร ผูก ๑.
เสาวนีย์ พรหมภาพ, ปรีวรรต. ใบลาน ๒ หน้า ๑ บรรทัด ๑-๓.

“หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๐. มัด ๗. โคสาราษฎร ผูก ๒.
เสาวนีย์ พรหมภาพ, ปรีวรรต. ใบลาน ๓ หน้า ๑ บรรทัด ๓-๔ และใบลาน ๓ หน้า ๒
บรรทัด ๑-๒.

๕. สาระสังเขปของกฎหมายโพหาราช

สาระของบทบัญญัติกฎหมายโพหาราชส่วนมากจะบัญญัติเรื่องต่าง ๆ ไว้ปะปนกันอาจแยกพิจารณาได้ดังนี้

๕.๑ สาระบทบัญญัติเกี่ยวกับการปกครอง เช่น การกำหนดแนวการปกครองบ้านเมืองให้ยึดถือราชศาสตร์เป็นแนวปฏิบัติ กำหนดเกณฑ์ปรับผู้กระทำผิดกฎหมาย หลักในการพิจารณาคดีและเกณฑ์กำหนดความรับผิดชอบร่วมกันของคนในสังคมเมื่อเกิดเหตุร้าย เป็นต้น

๕.๒ สาระบทบัญญัติเกี่ยวกับกลุ่มคนในสังคม เช่น กำหนดการถวายความเคารพต่อกษัตริย์ โทษผู้ฝ่าฝืนหรือแอบอ้างพระราชโองการ โทษของขุนนางที่แอบอ้างพระราชโองการกดขี่ข่มเหงประชาชน แนวปฏิบัติตนของไพร่ต่อขุนนาง หลักการพิจารณาการขาดจากการเป็นสามัญรรยา การแบ่งสินสมรสภายหลังการหย่าร้าง หลักการแบ่งมรดกให้กับทายาท ประเภทของทาส กำหนดแนวปฏิบัติของนายทาสต่อทาส เกณฑ์การแบ่งทรัพย์สินทาสแก่นายทาส บทลงโทษทาสผู้กระทำผิดกฎหมาย การเป็นอิสระของทาส สิทธิพิเศษของพระสงฆ์ และกฎหมายคุ้มครองพระสงฆ์ เป็นต้น

๕.๓ สาระบทบัญญัติเกี่ยวกับการทำมาหากินของประชาชน เช่น โทษผู้บุกรุกที่ดินของบุคคลอื่น โทษผู้ทำลายหรือขโมยพืชผลการเกษตร เกณฑ์การแบ่งผลผลิตระหว่างเจ้าของที่ดินกับผู้เช่า โทษของการขโมยเครื่องมือการเกษตรและเครื่องมือทำการประมง โทษของการขโมยสัตว์เลี้ยงของบุคคลอื่น เป็นต้น

๕.๔ สาระบทบัญญัติที่สะท้อนถึงจารีตประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม และการลงโทษผู้กระทำผิดกฎหมายของสังคม เช่น กำหนดให้ทำขวัญเมื่อทำให้บุคคลอื่นได้รับบาดเจ็บ การกำหนดให้ลูกเขยขอขมาเมื่อกระทำผิดต่อพ่อตาแม่ยาย โทษของการใช้ไสยศาสตร์ทำให้บุคคลอื่นถึงแก่ความตาย แนวปฏิบัติตนของผู้มียศน้อยต่อผู้มียศมาก กำหนดค่าตอบแทนการช่วยเหลือบุคคลอื่นให้รอดพ้นจากอันตราย เป็นต้น

สาระบทบัญญัติกฎหมายโพหาราชที่กล่าวในข้างต้นจะเห็นว่ามีเรื่องราวเกี่ยวกับการปกครอง การทำมาหากิน ความคิดความเชื่อ ค่านิยม จารีตประเพณี ตลอดจนการลงโทษผู้กระทำความผิดระเบียบของบ้านเมือง ซึ่งจะแยกอธิบายในบทต่อไป

บทที่ ๒

การปกครองที่ปรากฏในกฎหมายไพบาราช

การปกครองที่ปรากฏในกฎหมายไพบาราช สะท้อนลักษณะสำคัญ ๒ ประการ คือ

๑. แนวคิดทางการเมืองการปกครองแบบธรรมราชา สะท้อนลักษณะผู้นำในอุดมคติ และความคิดที่เกี่ยวกับความยุติธรรมในการปกครอง
๒. การจัดการปกครอง มีแบ่งตำแหน่งหน้าที่บังคับบัญชาในการปกครองตามธรรมเนียมของล้านช้าง กล่าวคือ ในระดับเมือง จัดการปกครองระบบอาญาสี่ การปกครองชุมชนขนาดเล็ก มีท้าวฝ่าย ตามแสง กวอนบ้านและจำบ้าน ทำหน้าที่ในการปกครอง

หัวข้อข้างต้นอาจแยกอธิบายได้ดังนี้

๑. แนวคิดทางการเมืองการปกครอง

การปกครองแบบธรรมราชา เป็นแนวความคิดเกี่ยวกับผู้นำที่ปรากฏเด่นในกฎหมายไพบาราชพิจารณาได้จากการใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาเป็นกรอบกำหนดพฤติกรรมของผู้นำตลอดจนใช้เป็นแนวกำหนดพฤติกรรมของประชาชนโดยออกเป็นบทบัญญัติห้ามประพฤติกฎหลักธรรมที่นำมาใช้เป็นหลักในการปกครองได้แก่ หลักทศนิราชธรรม, สังคหวัตถุ ๔, คติ ๕ ประการ, อคติ ๔ ประการ, ศีล ๕ และศีล ๘ เป็นต้น และยังสะท้อนการเป็นธรรมราชาโดยการอุปถัมภ์และคุ้มครองพุทธศาสนาด้วย

๑.๑ หลักธรรมที่ผู้นำใช้ในการปกครองบ้านเมือง

๑.๑.๑ ทศนิราชธรรม^๑ หมายถึง หลักธรรม ๑๐ ประการสำหรับผู้ปกครองถือปฏิบัติเพื่อให้บังเกิดความสุขความเจริญต่ออาณาประชาราษฎร์และบ้านเมือง ประกอบด้วย ทาน การให้, สีล การรักษาศีลให้กายวาจาใจสุจริต, ปริจจาค์ การบริจาคสิ่งของ, อาชชว ความ

^๑พัชรีย์ โชติถาวรรัตน์. แนวความคิดทางการเมืองของลัทธิขงจื๊อในสมัยราชวงศ์มังราย (พ.ศ. ๑๘๓๔-๒๐๐๑) : วิเคราะห์จากเอกสารคัมภีร์โบราณภาคเหนือ. ๒๕๒๔. หน้า ๓๕-๓๖.

ชื่อตรง, มัททว ความอ่อนโยน, ตป การกำจัดความเกียจคร้านและความชั่ว, อกกโกธ การไม่โกรธ, อวิทิสฺสญฺ การไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้ได้รับความทุกข์, ชันติ ความอดทน, และอวิโรธนะ การปฏิบัติไม่ให้ผิดจากการที่ถูกที่ตรงและดำรงอาการคงที่ หลักฐานการนำทศนिराचธรรมมาใช้ในการปกครอง พิจารณาจากการกล่าวถึงลักษณะขุนหรือนักปกครองที่ดีว่าต้องมีสังคหวัตถุ ๑๐^๑ สาระของกฎหมายโพหาราชที่สะท้อนถึงการนำหลักทศนिराचธรรมมากำหนดแนวปฏิบัติ พิจารณาได้จากข้อกำหนดจริยวัตรของนักปกครองในกฎหมายโพหาราช ดังนี้

...อันจักให้จำเส้นแก่ท้าวพยาทั้งหลายมี ๗ จำพวกแลอันจักให้จับหยาบมี ๘ จำพวกแล
 ๑. จักให้จำเส้นแก่ท้าวพยาทั้งหลายมี ๗ จำพวกแลอันจักให้จับหยาบมี ๘ จำพวกแล
 ๒. จักให้จำเส้นแก่ท้าวพยาทั้งหลายมี ๗ จำพวกแลอันจักให้จับหยาบมี ๘ จำพวกแล
 ๓. จักให้จำเส้นแก่ท้าวพยาทั้งหลายมี ๗ จำพวกแลอันจักให้จับหยาบมี ๘ จำพวกแล
 ๔. จักให้จำเส้นแก่ท้าวพยาทั้งหลายมี ๗ จำพวกแลอันจักให้จับหยาบมี ๘ จำพวกแล
 ๕. จักให้จำเส้นแก่ท้าวพยาทั้งหลายมี ๗ จำพวกแลอันจักให้จับหยาบมี ๘ จำพวกแล
 ๖. จักให้จำเส้นแก่ท้าวพยาทั้งหลายมี ๗ จำพวกแลอันจักให้จับหยาบมี ๘ จำพวกแล
 ๗. จักให้จำเส้นแก่ท้าวพยาทั้งหลายมี ๗ จำพวกแลอันจักให้จับหยาบมี ๘ จำพวกแล
 ๘. จักให้จำเส้นแก่ท้าวพยาทั้งหลายมี ๗ จำพวกแลอันจักให้จับหยาบมี ๘ จำพวกแล
 ๙. จักให้จำเส้นแก่ท้าวพยาทั้งหลายมี ๗ จำพวกแลอันจักให้จับหยาบมี ๘ จำพวกแล
 ๑๐. จักให้จำเส้นแก่ท้าวพยาทั้งหลายมี ๗ จำพวกแลอันจักให้จับหยาบมี ๘ จำพวกแล

สรุปสาระสำคัญข้างต้น กล่าวถึงจริยวัตรที่จะทำให้ท้าวพระยาเสนาอำมาตย์ราชมนตรี มีความเจริญรุ่งเรืองมี ๗ ประการ ได้แก่ ตื่นเช้า, ไม่แสดงความโกรธให้ปรากฏ, มีสัจจะไม่หลอกลวงบุคคลอื่น, ตั้งอยู่ในศีลห้า ศีลแปด, พิจารณาก่อนกระทำซึ่งหมายถึงมีความรอบครอบ ละเว้นจากอคติ ๕ ประการ หากปฏิบัติในทางตรงกันข้ามจะเป็นเหตุให้เกิดความเสื่อม

จะเห็นว่าจริยวัตรของท้าวพระยาเสนาอำมาตย์ราชมนตรีซึ่งหมายถึงชนชั้นปกครองถือปฏิบัติใช้หลักธรรมเป็นแนวกำหนด สะท้อนความคิดเรื่องผู้นำในอุดมคติแบบธรรมราชา

^๑ หอสมุดแห่งชาติ. ทมวตกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๔. มัด ๗. โคสธาราญร ผูก ๑. เสาวมีย์ พรหมภาพ, ปรึวรรต. ไบลาน ๒๓ หน้า ๒ บรรทัด ๓.

^๒ หอสมุดแห่งชาติ. ทมวตกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๐. มัด ๗. โคสธาราญร ผูก ๒. เสาวมีย์ พรหมภาพ, ปรึวรรต. ไบลาน ๑๔ หน้า ๑ บรรทัด ๑-๔ และไบลาน ๑๔ หน้า ๒ บรรทัด ๑.

๑.๑.๒ สังคหวัตถุ ๔ ประการ หมายถึง หลักธรรมอันเป็นการสงเคราะห์แก่คนใน สังคม กฎหมายโพธาราชได้กล่าวคุณลักษณะของผู้ว่า "ผู้เป็นไทยย่อมสังคหะแก่คนทุกกา"^๑ และยังปรากฏอีกว่าขุนทิพย์ด้วยสังคหวัตถุจัดเป็นขุนดีหรือขุนธรรมศาสตร์^๒ สาระหลักธรรมนี้ ประกอบด้วย ทาน คือ การเอื้อเฟื้อให้ปันสิ่งของแก่คนที่ควรให้, ปิยวาจา คือ การกล่าวคำ หุตอ่อนหวานไพเราะ, อัตถจริยา คือ การบำเพ็ญตนเป็นประโยชน์แก่บุคคลอื่นและสมานัตตตา คือ การวางตนให้เหมาะสมตามฐานะแห่งตน

๑.๑.๓ อคติ ๔ ประการ คติที่จะทำให้เกิดความลำเอียง ๔ ประการที่ควรรงดเว้น เป็นแนวประพฤติที่จะทำให้คนปกครองมีความยุติธรรมและส่งเสริมให้มีความเจริญรุ่งเรืองใน หน้าที่ อคติดังกล่าวได้แก่ โลภาคติ ลำเอียงเพราะโลภ, โทสะคติ ลำเอียงเพราะความโกรธ, โมหาคติ ลำเอียงเพราะความหลงและภยากติ ลำเอียงเพราะเกรงกลัวภัยอันตราย คติธรรมนี้ ปรากฏในกฎหมายโพธาราชเป็นจำนวนมากในรูปของนิทานตัวอย่างการตัดสินคดี สะท้อนความคิด เกี่ยวกับการใช้หลักธรรมสร้าง ความยุติธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม

๑.๑.๔ ศีล ๕ หรือเบญจศีล หมายถึง ข้อห้ามประพฤติ ๕ ประการ ได้แก่ ห้ามฆ่า หรือทำลายชีวิต, ห้ามเอาทรัพย์สินที่เจ้าของไม่ได้อนุญาต, ห้ามผิดลูกผิดเมียบุคคลอื่น, ห้ามพูดเท็จ และห้ามดื่มสุราเมรัย ข้อห้าม ๕ ประการนี้ถือเป็นศีลพื้นฐานของการเป็นคนดี ช่วยทำให้คนอยู่ ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข^๓ การที่ฝ่ายปกครองใช้ศีล ๕ เป็นกรอบกำหนดพฤติกรรมของคน ในสังคมย่อมสะท้อนให้เห็นว่าฝ่ายปกครองอาศัยหลักธรรมเป็นเครื่องมือในการปกครอง สะท้อน แนวคิดทางการปกครองแบบธรรมราชา

๑.๑.๕ ศีล ๘ หรืออุโบสถศีล ประกอบด้วย ศีลห้าข้างต้นและงดเว้นจากการบริโภคตั้ง แต่หลังเที่ยงวันจนถึงรุ่งอรุณของวันใหม่, เว้นจากการนอนรำ ขับร้องบรรเลงดนตรีดูการละเล่น

^๑ หอสมุดแห่งชาติ. ทมวตกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๐. มัด ๗. โคสาราษฎร ผูก ๒. เสาวนีย์ นรพภาพ, ปวีวรรณ. ใบลาน ๒๖ หน้า ๑ บรรทัด ๑.

^๒ หอสมุดแห่งชาติ. ทมวตกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๔. มัด ๗. โคสาราษฎร ผูก ๑. เสาวนีย์ นรพภาพ, ปวีวรรณ. ใบลาน ๒๓ หน้า ๒ บรรทัด ๓.

^๓ ทองใบ ทองเปาว์. "ศีลห้ากับกฎหมาย," จดหมายเหตุวามูลนิธิทองใบ ทองเปาว์. ๑ (๔) : ๘-๙ ; มกราคม-มีนาคม ๒๕๓๗.

อันเป็นข้าศึกต่อพระมหากษัตริย์, การตัดดอกไม้ของหอมเครื่องลูบไล้ เครื่องประดับตกแต่งและแว่น
จากการนอนที่นอนอันสูงใหญ่หรูหราฟุ่มเฟือย

๑.๒ การให้ความอุปถัมภ์และคุ้มครองพุทธศาสนา เป็นอีกลักษณะที่พิจารณาได้จากกฎหมาย
โพชคาราชซึ่งสะท้อนการเป็นธรรมราชาของกษัตริย์ แยกพิจารณาได้ดังนี้

๑.๒.๑ บทบัญญัติเป็นคุณแก่ศาสนา เช่น กรณีการตายของเจ้าท้าวพริ้งที่มีผู้สืบทอดมรดก
กฎหมายโพชคาราชกำหนดให้แบ่งทรัพย์สินบางส่วนไปบำรุงศาสนา^๑ การเข้าที่ดินกลบนา^๒ ในการ
ทำกินกฎหมายโพชคาราชกำหนดให้แบ่งผลผลิตให้วัด ๑ ใน ๑๐ ส่วนเป็นค่าตอบแทน^๓ เป็นต้น

๑.๒.๒ บทบัญญัติให้ความสะดวกตลอดจนให้ความคุ้มครองพระสงฆ์และออกบทบัญญัติ
ปกป้องศาสนสถาน เช่น กำหนดเขตให้พระสงฆ์มีความสะดวกในการประกอบกิจส่วนตัว โดยห้าม
บุคคลใดลงอาบนํ้าปะปนในท่าอาบนํ้าของพระสงฆ์ กำหนดโทษบุคคลที่ฆ่าพระสงฆ์หรือทำลายศาสน
สถาน ๓ วิธีคือ ฆ่า หรือตัดมือตัดเท้า หรือเอาไปขายต่างบ้านต่างเมือง เป็นต้น

๑.๒.๓ บทบัญญัติที่มีผลให้ข้าพระโยมสงฆ์ หรือข้อยโอกาส ทำหน้าที่ปรนนิบัติรับใช้
พระสงฆ์และดูแลรักษาวัด เป็นต้น

เหตุผลที่ฝ่ายปกครองใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาเป็นหลักของบทบัญญัติของกฎหมาย
โพชคาราช ผู้ศึกษาเห็นว่าอาจมีเหตุผลดังนี้

^๑ หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๔. มัด ๗. โคสธาราญร ผูก ๑.
เสาวนีย์ นรรณภาพ, ปวีวรรต. ไบลาน ๑๑ หน้า ๑ บรรทัด ๓-๔ และไบลาน ๑๑ หน้า ๒
บรรทัด ๑.

^๒ ที่ดินที่ผู้มีจิตศรัทธาถวายให้กับวัด ไม่ต้องเสียภาษีให้กับฝ่ายบ้านเมือง ต้องนำภาษีมา
ถวายวัดเพื่อใช้ประโยชน์ในกิจการศาสนา ; อ้างอิงมาจาก สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. ตำนานกฎหมายเมืองไทยและประมวลคำอธิบายทางนิติศาสตร์.
ม.ป.ป. หน้า ๑๕. และ คึกฤทธิ์ ปราโมทย์. "สังคมไทย," ใน ลักษณะไทย เล่ม ๑
ภูมิหลัง. ๒๕๒๕. หน้า ๑๕.

^๓ หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๓. มัด ๖. โพชคาราช ว่าด้วย
ลักษณะโจร. เสาวนีย์ นรรณภาพ, ปวีวรรต. ไบลาน ๕๐ หน้า ๑ บรรทัด ๓-๔.

ก. พุทธศาสนาเป็นพื้นฐานของการกำหนดวิถีชีวิตของคนในสังคมที่ได้รับการยกย่องมาก่อนแล้ว นักปกครองจึงนำหลักทางศาสนามาเป็นกรอบกำหนดทบทวนวิถีชีวิตของกฎหมาย เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในสังคม" เป็นการสะท้อนถึงภูมิปัญญาของชนชั้นปกครองที่รู้จักนำจิตสำนึกในเรื่องความผิด ชอบ ชั่ว ดี ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอยู่แล้วในกลุ่มชนภายใต้ระบบความเชื่อในศาสนา มาวางเป็นกฎเกณฑ์ของสังคม

ข. เพื่อใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาอธิบายแหล่งที่มาของกฎระเบียบ เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของคนในสังคม" สอดคล้องกับสุภาษิตกฎหมายบทหนึ่งที่กล่าวไว้ว่า ข้อบัญญัติที่ดีที่สุดย่อมส่งเสริมศาสนา" และตรงกับแนวคิดที่ว่า คำสอนของศาสนาเป็นบ่อเกิดสำคัญแหล่งหนึ่งของกฎหมาย

ค. เพื่อป้องกันมิให้นักปกครองใช้อำนาจในทางที่ผิด ใช้หลักธรรมเป็นกรอบจำกัดขอบเขตแห่งอำนาจไม่ให้ประพฤติดิตทำนองคลองธรรม" และเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าฝ่ายปกครองเป็นผู้ทรงคุณธรรมปฏิบัติตัวสอดคล้องกับหลักธรรมทางศาสนา เป็นการสร้างสิทธิทางการปกครอง เพื่อให้ผู้อยู่ใต้การปกครองยอมรับในการเป็นผู้นำของตนซึ่งจะมีผลทำให้ง่ายในการปกครองส่งผลให้นักปกครองดำรงฐานะของตนได้สะดวกและยาวนาน เป็นการรักษาประโยชน์สุขส่วนตัวและเพื่อความสุขของบ้านเมืองและของไพร่ในความคุ้มครอง

ง. เป็นความพยายามที่จะสร้างสังคมในอุดมคติ" โดยใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการปกครอง ใช้กล่อมเกลาคคนให้อยู่ในกรอบของศีลธรรม ใช้หลักธรรมกำหนดแนว

"นพธิ สุริยะ. "ปัจจัยซึ่งมีอิทธิพลต่อการจัดทำกฎหมายไทย," เอกสารการสอนชุดวิชาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป ๔๐๑๐ หน่วยที่ ๑-๘. ๒๕๓๓. หน้า ๗๓.

"อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว. เล่มเดิม. หน้า ๘๘-๑๑๘.

"นพธิ สุริยะ. เล่มเดิม. หน้า ๗๓.

"อำนาจ ยัสโยธา. รายงานการวิจัยเรื่องกระบวนการต้องโทษในประมวลกฎหมายกฎหมายอาญากับในวินัยสงฆ์ การศึกษาเปรียบเทียบ. ๒๕๓๑. หน้า ๒.

"พัชรี ไชติถาวรรัตน์. เล่มเดิม. หน้า ๑๕๗.

"แหล่งเดิม.

ทางปฏิบัติ เพื่อความเป็นระเบียบของสังคม เพื่อเสริมสร้างความรู้สึกเป็นพวกพ้อง เพื่อความมั่นคงของสังคมอันเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นของการมีระบบกฎหมายในการปกครองบ้านเมือง^๑

จากข้อความข้างต้นอาจสรุปได้ว่า เหตุผลหลักที่นักปกครองนำหลักธรรมทางศาสนามาเป็นกรอบกำหนดบทบัญญัติของกฎหมายโพหาราชเพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับบทบัญญัติ โดยมุ่งจุดหมายใหญ่คือ เพื่อความความเป็นระเบียบและสงบสุขในสังคมโดยรวม

๒. การจัดการปกครอง การจัดการปกครองที่ปรากฏในกฎหมายโพหาราชสามารถสะท้อนให้เห็นถึงการจัดการปกครองใน ๒ ระดับ คือ

๒.๑ การปกครองระดับเมือง

การจัดการปกครองที่ปรากฏในกฎหมายโพหาราชสะท้อนการจัดการปกครองตามธรรมเนียมของอาณาจักรล้านช้าง กล่าวคือ ในระดับเมือง ใช้ระบบอาญาสี่ซึ่งเป็นธรรมเนียมการปกครองที่ใช้ในหัวเมืองอีสานก่อนการปฏิรูปการปกครองในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว^๒ สาระของการจัดการปกครองดังกล่าว ได้แก่

๒.๑.๑ อาญาสี่ หรืออาชญาสี่ หรืออัญญาสี่ เป็นกลุ่มผู้ปกครองสูงสุดของเมือง ประกอบด้วยตำแหน่งเจ้าเมือง, อุปฮาด, ราชวงศ์และราชบุตร โดยเจ้าเมืองจะทำหน้าที่หัวหน้าคณะเป็นผู้ที่มีอำนาจลึทธิขาคในการบริหารงานทั้งปวงภายในเมือง กฎหมายโพหาราชสะท้อนให้เห็นว่าผู้ที่จะมาดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองต้องเลือกจากผู้ที่มีความรู้และรู้จักเอาใจใฝ่ ไม่ควรให้ผู้ซื้อตำแหน่งเข้ามาเป็นเจ้าเมือง เพราะจะทำให้บ้านเมืองพินาศฉิบหาย^๓ เป็นตำแหน่งที่สามารถตกทอดไปสู่ทายาทได้^๔ และเป็นตำแหน่งที่สามารถถอดถอนได้หากเจ้าเมืองไม่สนใจในการปฏิบัติ

^๑พิณัย ไชยแสงสุกุลและคนอื่น ๆ. วิจัยพื้นฐานเรื่องกฎหมายล้านนาโบราณ : วิเคราะห์ระบบโครงสร้างและเนื้อหาบทบัญญัติที่จารในใบลาน. ๒๕๓๒. หน้า ๓๑๐.

^๒เติม วิชาคพจนกิจ. ประวัติศาสตร์อีสาน เล่ม ๒. ๒๕๓๐. หน้า ๓๙๒-๔๐๒.

^๓ทอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๓. มัด ๗. โคลงสาธิต ฎก ๕. เสาวณีย์ พรหมภาพ, ปวีรรต. ใบลาน ๓๒ หน้า ๑ บรรทัด ๑-๓.

^๔ทอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๖. มัด ๗. โพหาราช ว่าด้วยตัดความผิดความเมื่อย. เสาวณีย์ พรหมภาพ, ปวีรรต. ใบลาน ๗๐ หน้า ๒ บรรทัด ๒-๔ และใบลาน ๗๑ หน้า ๑ บรรทัด ๑.

ราชการบ้านเมือง^๑ และยังปรากฏว่าหากเจ้าเมืองชู้จริตเกินภาษีเกินกฎหมายกำหนด ต้องคืนภาษีส่วนเกินนั้นให้กับไพร่ หากไม่สามารถคืนได้ให้นำลูก เมีย ทาส และทรัพย์สินอื่นมาขายเพื่อคืนให้กับไพร่^๒ อุปฮาดหรืออุปราช เป็นตำแหน่งที่มีอำนาจรองลงมาจากเจ้าเมือง ต้องปฏิบัติหน้าที่แทนเจ้าเมืองหากเจ้าเมืองไม่อยู่ หรือเมื่อเจ้าเมืองไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ราชวงศ์เป็นตำแหน่งที่ต้องควบคุมดูแลผลประโยชน์ของบ้านเมืองและทำหน้าที่ในการพิจารณาคดีด้วย ส่วนราชบุตร เป็นตำแหน่งสุดท้ายในกลุ่มอาญาสี่ อาจเป็นเชื้อพระวงศ์หรือไม่ก็ได้ขอเพียงให้มีความสามารถ ตำแหน่งข้างต้นหากเป็นเมืองเล็ก ๆ จะมีการเปลี่ยนแปลงชื่อตำแหน่งเป็นเจ้าเมือง อัครฮาด อัครวงษ์ และวรบุตร แทน

๒.๑.๒ ตำแหน่งผู้ช่วยการปกครองระดับเมือง มี ๔ ตำแหน่ง คือ ท้าวสุริยะ ท้าวสุริโย ท้าวไพธิสาร และท้าวสิทธิสาร มีหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีเมืองชั้นสูงและการปกครองแผนกต่าง ๆ ของเมือง

๒.๑.๓ ตำแหน่งรองผู้ช่วยการปกครองระดับเมือง เรียกว่า ชื่อบ้านชาวเมือง มี ๑๗ ตำแหน่ง ได้แก่

- ก. เมืองแสน มีหน้าที่กำกับราชการฝ่ายทหาร เทียบกับสมุหนะรกลาโหม
- ข. เมืองจันทร์ มีหน้าที่กำกับราชการฝ่ายพลเรือน เทียบกับสมุหนายก
- ค. เมืองขวา เมืองซ้าย เมืองกลาง ทำหน้าที่ดูแลรับผิดชอบทุกอย่างของเมืองและดูแลนักโทษตามคำสั่งอาญาสี่ รวมทั้งดูแลวัดต่าง ๆ ด้วย
- ง. เมืองคุก เมืองฮาม เมืองแพน ทำหน้าที่ช่วยเหลือตำแหน่งเมืองขวาเมืองซ้าย และเมืองกลาง

จ. นาเหนือ นาใต้ มีหน้าที่จัดเสียบึงเข้ายังฉางเก็บภาษีอากรไพร่ที่เป็นเชยสุ^๓ รวมทั้งจัดทำสำมะโนประชากรทุก ๆ ๓ ปี เก็บส่วย จับกุม ควบคุมสัตว์พาหนะ แหงจำหน่ายเหล็กที่

^๑แหล่งเดิม. ใบลาน ๗๑ หน้า ๑ บรรทัด ๑-๓.

^๒หอสมุดแห่งชาติ. ทมวตกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๓. มัด ๗. โคสาราษฎร ผูก ๕. เสาวมีย์ พรรณานพ. ปวีรวรต. ใบลาน ๓๑ หน้า ๒ บรรทัด ๑-๓.

^๓เชยที่ได้มาโดยการส่วย เชยที่แต่งแล้วไปอยู่กับฝ่ายหญิง ; อ้างอิงมาจาก สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. เล่มเดิม. หน้า ๔๖.

หนี หาย ตาย ฝึกการ ชรา อุปสมบท

ฉ. ชาเนตร ชานนท์ มีหน้าที่เป็นเสมียนตราของเมือง

ช. มหาลาสนา หรือมหามนตรี มีหน้าที่ออกคำสั่งนัดประชุมหรือปรึกษาหารือในเรื่องต่าง ๆ

ซ. ชานักขัตติย์ ทำหน้าที่อ่านประกาศหรือคำสั่งของเจ้าเมือง อ่านตราสารจากต่างเมือง รวบรวมและแต่งตั้งตำราต่าง ๆ

ณ. กรมเมือง ทำหน้าที่รักษาขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ของเมือง

ญ. สุโข ทำหน้าที่ผู้บัญชาการทหารสูงสุดของเมืองแต่อยู่ใต้อำนาจของอาญาสี่

๒.๑.๔ ตำแหน่งพิเศษอื่น ๆ เช่น

ก. เพี้ยชาโนชิต ชาภูธร ราชต่างใจ คำมุงคุณ มีหน้าที่เป็นองครักษ์ของเจ้าเมือง

ข. เพี้ยชาบรรทม มีหน้าที่จัดที่บรรทมของเจ้าเมือง

ค. เพี้ยชาดินแทนแล่นตีเมือง เป็นพนักงานติดตามเจ้าเมือง

ง. เพี้ยชาทลายคำ มีหน้าที่เชิญพระแสง

จ. เพี้ยชาภนเทียร มีหน้าที่รักษาพระราชฐาน ปรารค์ ปราสาท

ฉ. เพี้ยชาบุ๋ม มีหน้าที่กันพัดจามร

ช. เพี้ยชามัตย์ อาชาไนย มีหน้าที่เป็นช่างวิศวกรรม

ซ. เพี้ยแขกขวา เพี้ยแขกซ้าย มีหน้าที่รับแขกเมือง

ณ. เพี้ยศรีสุนนท์ เพี้ยศรีสุธรรม เพี้ยศรีบุญเรือง เพี้ยอัครฮาด เพี้ยอัครวงศ์ มีหน้าที่จัดการศึกษาและการศาสนาของเมือง

๒.๒ การปกครองระดับชุมชนขนาดเล็ก เทียบกับระดับอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ประกอบด้วยผู้ปกครอง ๔ ตำแหน่ง ดังนี้

*เพี้ย มาจากภาษาบาลีว่า "พีระ" แปลว่าผู้เพียร ผู้กล้า นักรบ เทียบกับคำในภาคกลางว่า พระยา หรือพระยา มีนักวิชาการบางท่านเรียกชุมชนนางเหล่านี้นว่า "เพี้ย" ซึ่งแปลว่า ชื่อนี้ ถือว่าความหมายผิดไปจากรากศัพท์เดิม ; อ้างอิงมาจาก จารุบุตร เรื่องสุวรรณ. "คำเพี้ยน," ใน เชิดชูเกียรติ ๗๗๗ จารุบุตร เรื่องสุวรรณ. ๒๕๒๗. หน้า ๙๑-๙๕.

๒.๒.๑ ท้าวฝ่ายหรือนายเส้น มีตำแหน่งเทียบเท่า นายอำเภอ เป็นผู้ปกครองในระดับเขต

๒.๒.๒ ตาแสงหรือนายแขวง มีตำแหน่งเทียบเท่า กำนัน เป็นผู้ปกครองในระดับแขวง

๒.๒.๓ กวนบ้านหรือกวนบ้านหรือนายบ้าน มีตำแหน่งเทียบเท่า ผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้ปกครองในระดับหมู่บ้าน

๒.๒.๔ จำบ้าน มีตำแหน่งเทียบเท่า สารวัตรกำนัน หรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ปรากฏข้อความในกฎหมายโพซาราชว่า จำบ้านเป็นตำแหน่งที่กษัตริย์ทรงแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ตัดสินคดีความในเขตรับผิดชอบพิจารณาจากข้อความในกฎหมายโพซาราช ดังนี้

...พยาเจ้าเลี้ยงผู้ใดให้กินเมืองกตัญญูใหญ่โตหากช่องต้องเคียงกัน ความเป็นไทคตเป็นชั้น ย่าให้ว่าในย่าวในเอือนให้ตนนำไปหาจำบ้าน จำเมือง* ที่พยาเจ้าตั้งไว้ให้ตัดสินพิจารณาตามโทษตามชั้น"...

สรุปสาระสำคัญข้างต้น กรณีไฟรวาทกันให้เจ้าเมืองนำตัวส่งจำบ้าน เจ้าเมืองที่พระยาเจ้าแต่งตั้งไว้ให้ทำหน้าที่ตัดสินคดี สะท้อนให้เห็นว่า จำบ้าน จำเมือง เป็นตำแหน่งที่ได้รับการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ตัดสินคดีในเขตที่รับผิดชอบในระดับชุมชน และในเมือง ตามลำดับ

ข้อความในกฎหมายโพซาราชที่ปรากฏเกี่ยวกับตำแหน่งเจ้าหน้าที่บ้านเมืองที่สะท้อนการจัดการปกครองที่รับอิทธิพลมาจากล้านช้างที่เรียกว่า ระบบอาญาสี่ ได้แก่

...เสนาอาฆาฆ ลาชะมุนตี เจ้าบ้าน เจ้าเมือง ทั้งหลายมีต้นว่า เจ้าเมือง แสน เจ้าเมืองหลวง! เจ้าเมืองซ้าย เจ้าเมืองขวา น่มได้ น่มเหนือ จีจำไว้เป็นคอง

*ขีดเส้นใต้โดยผู้ศึกษา

*หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๐. มัด ๗. โคสาราษฎร ผูก ๒. เสาวนีย์ พรรณานพ, ปรึวรรต. ใบลาน ๑๓ หน้า ๑ บรรทัด ๑-๒.

อันบัวละบัดตามลัดติเทิน"^๑...

สรุปสาระสำคัญข้างต้นกล่าวถึงตำแหน่งเจ้าเมืองแสน เจ้าเมืองหลวง เจ้าเมืองซ้าย เจ้าเมืองขวาซึ่งทำหน้าที่ดูแลทุกทุกอย่างของเมืองและดูแลนักโทษตามคำสั่งอาญาสี่ รวมทั้งดูแล วัดต่าง ๆ กล่าวถึง หมู่ไต้ หมู่เหนือ ซึ่งผู้ศึกษาสันนิษฐานว่าหมายถึง ตำแหน่งนาไต้ นาเหนือ ซึ่งมีหน้าที่จัดเสบียงเข้ายังฉางเก็บภาษีอากรไพร่ที่เป็นเชยส์รวมทั้งจัดทำสามโนประชากรทุก ๆ ๓ ปี ตามที่ได้กล่าวแล้วในข้างต้น

จะเห็นว่ากฎหมายโพษาราชสะท้อนรูปแบบการปกครองแบบธรรมราชามีการจัดตำแหน่งหน้าที่ของข้าราชการในการปกครองลดหลั่นกันตามธรรมเนียมของล้านช้าง

^๑แหล่งเดิม. ใบลาน ๑๑ หน้า ๑ บรรทัด ๒-๓.

บทที่ ๓

สภาพการทำมาหากินที่ปรากฏในกฎหมายโพหาราช

สภาพการทำมาหากินของประชาชนที่ปรากฏในกฎหมายโพหาราชขึ้นอยู่กับประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ การเพาะปลูก ทำสวน ทำนา ทำไร่ การเลี้ยงสัตว์และการประมง ตลอดจนการล่าสัตว์เป็นอาหาร ใช้เทคนิคการผลิตแบบดั้งเดิม ใช้อุปกรณ์ที่ผลิตขึ้นอย่างง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน เป็นการเกษตรที่ต้องพึ่งพาธรรมชาติ กล่าวคือ ต้องอาศัยน้ำฝนและน้ำท่าเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิต มีวิธีการผลิตที่ใช้แรงงานคน แรงงานสัตว์ เป็นสำคัญ มีการชลประทานช่วยในการเพาะปลูก ฝ่ายบ้านเมืองได้ออกกบฏบัญญัติให้ความคุ้มครองและส่งเสริมประชาชนที่ประกอบอาชีพเหล่านี้ไว้หลายมาตรา สามารถแยกอธิบายลักษณะการเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ การประมงและการล่าสัตว์ ซึ่งเป็นสภาพการทำมาหากินของประชาชนที่ปรากฏในกฎหมายโพหาราชได้ ดังนี้

๑. การเพาะปลูก

ลักษณะการเพาะปลูกที่ปรากฏในกฎหมายโพหาราชสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของที่ดินและแรงงานซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิต ฝ่ายบ้านเมืองออกกบฏบัญญัติให้การคุ้มครองเครื่องมือการเกษตรและผลผลิตของประชาชนไว้หลายประการ แยกพิจารณาได้ดังนี้

๑.๑ ความสำคัญของที่ดิน ที่ดินเป็นปัจจัยพื้นฐานที่มีความสำคัญในการทำกินของประชาชน สามารถหักล้างฉ้อฉลของเจ้าครองได้แต่ต้องเสียภาษีตามกำหนด ที่ดินที่ประชาชนเข้าทำกินและเสียภาษีทุกปีกฎหมายโพหาราชกำหนดว่าจะเพิกถอนกรรมสิทธิ์ในการทำกินไม่ได้ และกำหนดว่าผู้ที่สามารถหักล้างฉ้อฉลของที่ดินทำการเพาะปลูก ปักไม้ไขว้ "ตาแหลว"^๑ ไว้เป็นเครื่องหมายแสดงความเป็นเจ้าของ ผู้บุกรุกหรือทำลายถือเป็นการผิดที่ต้องรับโทษเพราะถือว่า "แผ่นดินหนา ๒ แสน ๔ ห่มโยด"^๒ ซึ่งหมายความว่า ยังมีพื้นที่ว่างเปล่าให้เข้าจับจองได้อีกมากมาย บทบัญญัติกฎหมายโพหาราชที่กำหนดโทษผู้บุกรุกที่ทำกินของบุคคลอื่น เช่น "มาตรา ๑ ผู้

^๑ หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๓. มัด ๗. โคสาราชฎร ผูก ๕.
เสาวนีย์ พรหมภาพ, ปรีวรรต. ใบลาน ๓๘ หน้า ๑ บรรทัด ๓-๔.

^๒ ตาแหลว ภาคกลางเรียก เฉลว

^๓ หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๑. มัด ๗. โคสาราชฎร ผูก ๓.
เสาวนีย์ พรหมภาพ, ปรีวรรต. ใบลาน ๑๓ หน้า ๒ บรรทัด ๑.

โตเอาดินเมืองไธนาทำนกายเขตที่ฝั่งหลักปักตนท่าน สวณแพ้ให้ใส่ขันค่าคัมภีร์ ๑ เทตว่าแผ่นดินนี้มีค่าอันมากนัก” สะทอนให้เห็นว่าที่ดินเป็นทรัพย์ที่มีค่า ผู้บุกรุกที่ทำกินบุคคลอื่นต้องถูกปรับขันค่าคือ อีกตัวอย่างเช่น “ฉิว่ามันผู้ ๑ สะทวงงานตีตาแหลวอันท่านแอกไธหมายนาเอือนกิติให้ใหม่ ๓ บาท”^๖ เป็นต้น สะทอนให้เห็นว่าฝ่ายบ้านเมืองได้บัญญัติโทษผู้ทำลายตาแหลวซึ่งเป็นเครื่องหมายแสดงความเป็นเจ้าของไร่นาและเป็นสัญลักษณ์ของความศักดิ์สิทธิ์ขับไล่เสนียดจัญไรหรือผีร้ายที่เจ้าของปึกไว้ไนไร่นาด้วยการปรับไหม

แม้กฎหมายโพหาราชจะสะทอนให้เห็นว่าที่ดินที่รกร้างว่างเปล่าจะมีมากมายแต่ข้อความที่ปรากฏในกฎหมายโพหาราชบางมาตราสะทอนให้เห็นว่าประชาชนบางรายไม่มีที่ทำกินเป็นของตนเองต้องเช่าที่ของบุคคลอื่น ต้องประสบกับปัญหาการยกเลิกสัญญาเช่า มีการแย่งชิงผลผลิตระหว่างผู้เช่ากับผู้ให้เช่า ซึ่งปัญหาเหล่านี้คงจะปรากฏมากพอควรจนฝ่ายปกครองต้องออกเป็นบทบัญญัติเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ตัวอย่างบทบัญญัติของกฎหมายโพหาราชที่สะทอนถึงปัญหาดังกล่าว เช่น “มาษตานึง ผู้ใดปลูกเคื่องพืชชะอากรอนของกินเบนต์ว่าหมาก แลพ้าว ตาน ไนดินท่านเจ้าดินมาชิงเอาเมื่อเบนต์หมากดั่งนั้น ให้ผ่า ๓ ส่วนให้แก่ผู้ปลูก ๒ ส่วนให้แก่เจ้าดินส่วน ๑ เทน”^๗ จะเห็นว่า การเช่าที่ทำกินในบางครั้งจะมีปัญหาการแย่งชิงผลผลิตระหว่างผู้เช่ากับผู้ให้เช่า กฎหมายโพหาราชกำหนดส่วนแบ่งเพื่อจัดปัญหาโดยกำหนดส่วนแบ่ง ๒ ส่วนและ ๑ ส่วนตามลำดับ

จากตัวอย่างข้างต้นสะทอนให้เห็นว่า ที่ดินเป็นปัจจัยที่มีค่าในการทำกิน ฝ่ายบ้านเมืองกำหนดบทบัญญัติให้ความคุ้มครองเจ้าของสิทธิ์ มีการบัญญัติโทษผู้บุกรุกที่ทำกินของผู้อื่นและมีการกำหนดแบ่งผลประโยชน์ระหว่างบุคคลที่เป็นเจ้าของที่ทำกินกับผู้เช่าไว้เพื่อจัดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นและเพื่อสร้างความเป็นธรรมแก่บุคคลทั้งสองฝ่าย

๑.๒ ความสำคัญของแรงงาน แรงงานคนและแรงงานสัตว์จัดเป็นปัจจัยสำคัญในการเกษตรกรรม บทบัญญัติกฎหมายโพหาราชสามารถสะทอนให้เห็นความสำคัญของแรงงานคนและแรงงานสัตว์ได้เป็นอย่างดี เช่น

^๖ หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๓. มัด ๖. โพหาราช ว่าด้วยลักษณะโจร. เสาวนีย์ พรรณานพ, ปรึวรรต. ไบลาน ๔๔ หน้า ๒ บรรทัด ๕ และไบลาน ๔๕ หน้า ๑ บรรทัด ๑.

^๗ แหล่งเดิม. ไบลาน ๔๕ หน้า ๒ บรรทัด ๒-๓.

^๘ หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๔. มัด ๗. โพหาราช ว่าด้วยลักษณะมุสาวาท. เสาวนีย์ พรรณานพ, ปรึวรรต. ไบลาน ๔๕ หน้า ๒ บรรทัด ๔ และไบลาน ๕๐ หน้า ๑ บรรทัด ๑.

๑.๒.๑ ความสำคัญของแรงงานคน กฎหมายโพหาราชสะท้อนให้เห็นว่าแรงงานไพร่และทาสเป็นแรงงานที่มีค่าและมีความสำคัญในการเกษตรกรรม การว่าจ้างไพร่และทาสมาทำงานในการเกษตร เช่น ขึ้นมะพร้าว ตาล หรือผลไม้ต่าง ๆ ฯลฯ ต้องว่าจ้างผ่านบิดามารดาหรือนายทาส หากผู้รับจ้างตายในระหว่างการรับจ้างผู้ว่าจ้างต้องร่วมรับผิดชอบ กล่าวคือ หากไม่ได้ว่าจ้างผ่านบิดามารดาหรือนายทาสกฎหมายโพหาราชกำหนดให้ผู้ว่าจ้างชดใช้ค่าคนตายทั้งหมด กรณีว่าจ้างกับบิดามารดาหรือนายทาสโดยตรงกฎหมายโพหาราชกำหนดให้ผู้ว่าจ้างช่วยจัดงานศพให้กับผู้ตาย ปรากฏข้อความในกฎหมายโพหาราชดังนี้

...มาฆตา ๑ ผู้หนึ่งจ้างลูกทาสขึ้นหมากพร้าว ตาน หมากลิ้ม หมากหวาน ช้อยทาน กดีเจ้าแม่เจ้าแม่เจ้าช้อย บัญหากหม่อมความกันขึ้นลูกทาสช้อยทานคนสิ้นทานกดี ทลอนตกตายให้แทนค่า สิ้นจ้างฮอตแม่เจ้าคนยู้ค่าจ้างก็เอาแล้วแม่เจ้าคนก็ให้ขึ้นกัน จ้างทลอนตกตายย่าวักสังแก่ผู้จ้างท่อนให้ผู้จ้างสงชะกานผู้ตาย ๕ บาท"^๑...

จะเห็นว่าแรงงานไพร่ ทาส เป็นแรงงานที่สำคัญในการเกษตร กฎหมายโพหาราชให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิบิดามารดาเหนือบุตรและสิทธิของนายทาสเหนือทาสตนอย่างเต็มที่

๑.๒.๒ ความสำคัญของแรงงานสัตว์ กฎหมายโพหาราชกำหนดว่า การเข้าสัตว์ไปไถนา หรือขนส่งผลผลิตทางการเกษตร หากสัตว์นั้นถูกโจรปล้น สูญหายหรือล้มตายในระหว่างการเข้า ให้ผู้เช่าชดใช้และจ่ายค่าเช่าแก่เจ้าของ หากสัตว์เจ็บป่วยในระหว่างการเข้า ผู้เช่าต้องบอกแก่เจ้าของโดยกฎหมายโพหาราชกำหนดว่าให้ผู้เช่าและเจ้าของสัตว์เลี้ยงช่วยกันรักษาสัตว์นั้น หากสัตว์ที่เช่ามาป่วยและตายโดยที่ผู้เช่าไม่ได้บอกเล่าแก่เจ้าของกฎหมายโพหาราชกำหนดให้ผู้เช่าชดใช้ครึ่งหนึ่ง ปรากฏข้อความในกฎหมายโพหาราชดังนี้

...นิเขยืมวัวควายไปไถนาโจรลักเอากดีตายเสียกดี ค่าจ้างควายที่ใดกดีให้แทน เห็นที่นั้น ค่าเฮตอันเข้านั้นให้เจ้าจ้างควาย นิจ้างควายไปไถนาเฮตมาลวดเสีย ให้เอาค่าแงแต่สมัน ฆิตายด้วยพยายกันเล่าแก่เจ้าควายให้ผู้เช่าใช้เก็ง ๑ อันนึ่งยืมจ้างควายไปเขนเกียนลวดฮอตตายให้ใช้ค่าแงให้เอา นิเขนพยายยังกันเล่าแก่เจ้าจ้างควายให้ขามาช่วยกันปัวลวดตายย่าวักสังแก่กันเทิน นิว่ายืมช้างม้าทำนาขี่ลวดป้อย

^๑ หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๑. มัด ๗. โคสธาราษฎร ผูก ๓. เสาวณีย์ พรหมานพ, ปรึวรรต. ไบลาน ๔ หน้า ๒ บรรทัด ๒-๔.

เสียท่านผู้นั้นได้ให้ผู้ยืมใช้ช้างม้าเจมปดให้ผู้เจ้ายืมใช้ค่าให้ไว้ช้างม้าแก่ผู้ยืมแทน ด้
ว่าเป็นพยานให้ช้อยกันปัว...”

ข้อความข้างต้นจะเห็นว่า สัตว์เป็นแรงงานที่มีค่าและมีความสำคัญต่อการเกษตรฝ่าย
บ้านเมืองได้กำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับการว่าจ้างคน การเช่ายืมสัตว์ เพื่อขจัดปัญหาที่เกิดขึ้นและ
เป็นการสนับสนุนให้การประกอบอาชีพทางการเกษตรเป็นไปด้วยความราบรื่น

๑.๓ การคุ้มครองเครื่องมือการเกษตรและผลผลิตทางการเกษตร พืชที่ปรากฏในกฎหมาย
โฆษาราช ได้แก่ ข้าว พริก พลู่ พัก แฝง แดง ทอม ชิง กระเทียม มะพร้าว ตาล ทมก
เป็นต้น กฎหมายโฆษาราชเรียกพืชดังกล่าวรวมกันว่า “พืชอากรของกิน” ซึ่งหมายความว่า
เป็นพืชที่ใช้เป็นอาหารและถูกกำหนดให้เป็นพืชที่ต้องเสียอากรให้กับบ้านเมือง กฎหมายโฆษาราช
ได้บัญญัติโทษผู้ขโมยหรือทำลายพืชผลทางการเกษตรด้วยการปรับไหมชดใช้ค่าเสียหายและให้ปลูก
พืชนั้นขึ้นทดแทนในบางกรณี เช่น

๑.๓.๑ กรณีขโมยข้าวซึ่งเป็นอาหารหลัก กฎหมายโฆษาราชกำหนดให้ปรับไหมและ
ให้ชดใช้ถึง ๕ เท่า ปรากฏข้อความในกฎหมายโฆษาราช ดังนี้

...ผู้ลักเล้าข้าวเพ้นลักพชาไหมถ่อง ๕ บาทให้ใช้ ๕ ท่ ลักพมุงให้ไหม ๕ บาทให้
๕ ท่ลักพหามให้ไหมอ้อยเงิน ๑ ใช้ ๕ ท่ม่วนว่าลักเดมเกียนกดีให้ไหมตามลำดับขึ้น
ไปตั้งเดียวกันนั้นแทน”...

๑.๓.๒ กรณีปล่อยให้วัวควายกินข้าวในนาคนอื่น กฎหมายโฆษาราชกำหนดให้เจ้าของ
วัวควายติดต่อดีชดใช้ค่าเสียหายภายใน ๓ วันหากเกินนั้นมีโทษปรับ ๔ เท่า ดังปรากฏข้อความ
ในกฎหมายโฆษาราชว่า “ผู้ว่าจัว ควาย กินข้าวท่าน บ่มาสู่ท่าน ภายใน ๓ วันใช้ ๔ ท่ม่วนแล”

“หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๔. มัด ๗. โคสธาราษฏร ผูก ๑.
เสาวนีย์ พรรณานพ, ปวีวรรต. ไบลาน ๑๖ หน้า ๒ บรรทัด ๑-๔.

“หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๓. มัด ๖. โฆษาราช ว่าด้วย
ลักษณะโจร. เสาวนีย์ พรรณานพ, ปวีวรรต. ไบลาน ๕๐ หน้า ๑ บรรทัด ๒.

“หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๔. มัด ๗. โฆษาราช ว่าด้วย
ลักษณะมั่ววาท. เสาวนีย์ พรรณานพ, ปวีวรรต. ไบลาน ๖ หน้า ๑ บรรทัด ๑-๓.

“หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๓. มัด ๖. โฆษาราช ว่าด้วย
ลักษณะโจร. เสาวนีย์ พรรณานพ, ปวีวรรต. ไบลาน ๔๔ หน้า ๒ บรรทัด ๒.

๑.๓.๓ กรณีตัดไม้ของบุคคลอื่น เช่น มะพร้าว ตาล มะขาม มะม่วง พริก กล้วย เป็นต้น กฎหมายโพหาราชกำหนดโทษไว้หลายวิธี เช่น ปรับไหม ให้ปลูกพืชขึ้นทดแทน ชดใช้ค่าเสียหาย หากไม่สามารถปลูกและดูแลพืชผลนั้นให้คิดเอาค่าแรงงานและราคาผลผลิตที่ขายได้แต่ละปีเป็นค่าตอบแทน ปรากฏข้อความในกฎหมายโพหาราช ดังนี้

...มาตรา ๑ ผิดตัดนำวนท่านกตีเสียให้ไหมย้อย แล้วให้มันปลูกแทนของท่านแลให้
เป็นิวเท่าเปนลูกเปนหมาก ฝีมือสั้วบิวท่งปลูกแทนให้ไล่เอาค่าทางแยงชวยได้ปีใด
ให้ไล่เอาชูปี้เท่าถึงได้กินได้ชายนั้นเทดให้เป็นผลแก่เจ้าของตาย"^๑...

๑.๓.๔ กรณีขโมยไม้ผล กฎหมายโพหาราชบัญญัติโทษปรับไหมและให้ชดใช้ค่าเสียหาย แตกต่างกันไปตามปริมาณที่ขโมย ดังปรากฏข้อความในกฎหมายโพหาราชว่า "ลักหมากนำวนหมาก
ตาลหมากลูกหมากแซง ผิดลักน้อยไหม ๒ บาท ผิดลักหลายเอาไปชื้อชวยกินให้ไหม ๖ บาทเงิน"^๒

ข้อความข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าฝ่ายบ้านเมืองได้รักษาผลประโยชน์ของประชาชนผู้ทำ
กินไม่ให้ผู้ใดทำลายหรือแย่งชิงผลผลิต เป็นการคุ้มครองทรัพย์สินและสนับสนุนการประกอบอาชีพ
ของประชาชนซึ่งจะมีผลโดยตรงต่อความเป็นอยู่ของประชาชนและรายได้ของฝ่ายบ้านเมืองใน
การเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ในรูปของภาษีอากรทางการเกษตร

ในกฎหมายโพหาราชปรากฏหลักฐานการเก็บอากรค่านา หรือที่เรียกว่าหางข้าว^๓ ไว้
ว่าผู้ที่ทำนาจะต้องเสียอากรค่านา ๓ ปีต่อ ๑ ครั้งโดยทมิ้นหลวงและทมิ้นล่อมเจ้าหน้าที่ของฝ่าย
บ้านเมืองจะเลือกผู้มีศีลและมีสัจจะทำหน้าที่ตวงข้าวขึ้นฉาง โดยปรากฏการเก็บอากรค่านาเป็น
ข้าวในอัตราส่วน ๑ น้อย^๔ ต่อข้าวหนึ่งแสนน้อย ปรากฏข้อความในกฎหมายโพหาราช ดังนี้

...มาตรา ๑ เลียบเข้ากองชัค่า ๓ ปีจึงให้เลียบเอาเทือ ๑ มาใส่เลี่ยมสาง ให้ทา
ผู้จักไปนั้นให้ตั้งอยู่ในสินะสัจจะให้ทมิ้นหลวงแล ๒ ทมิ้นล่อม น้อยกันเลือกหาผู้บัดผู้ขึ้นแท้
จึงไปอย่าให้ดิริบเอาเงินค่าชมแพงชวบ้าน ชาวเมืองทั้งหลายให้เอาของสิบย้อยสิบพัน

^๑หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๓. มัด ๖. โพหาราช ว่าด้วย
ลักษณะโจร. เสาวมีย์ พรรณภาพ, ปรีวรรต. ไบลาน ๔๙ หน้า ๒ บรรทัด ๔-๕.

^๒แหล่งเดิม. ไบลาน ๖ หน้า ๒ บรรทัด ๔ และไบลาน ๗ หน้า ๑ บรรทัด ๑.

^๓หางข้าว หมายถึง ภาษีค่านาเก็บเป็นข้าว

^๔น้อย เป็นภาษาละแวกขนาดใหญ่สำหรับบรรจุเข้าเปลือก

แสนข้าวให้อาหม่อม ๑ เป็นสาธให้ผองสวดหมากนาวกึ่งเข้าอันตกในควาลุนั้นให้ผู้
เลียบผองเอากินพูดเข้าผองเพิน ฯ...

นอกจากสาระข้างต้นแล้ว กฎหมายโพหาราชยังกำหนดว่า ผู้ที่ชุกซ่อนข้าวไม่ยอมนำ
ข้าวมาเลียบชั้นฉางหลวงจะต้องถูกปรับไหมตามปริมาณข้าวที่ชุกซ่อนนั้น โดยกำหนดแบ่งค่าปรับ
ไหมเป็น ๓ ส่วน คือ นำข้าวชั้นฉางหลวง ๑ ส่วน แบ่งให้นายฉาง ๑ ส่วน และแบ่งให้ผู้ทำ
หน้าที่เลียบข้าวชั้นฉางหลวง ๑ ส่วน ปรากฏในกฎหมายโพหาราช ดังนี้

...เจ้าเข้าผู้ใดหากยังชุกซ่อนเข้าไว้ในป่าในดอนฝั่งดินกตืให้ไหมเจ้าเข้าน้อยหลาย
ให้อาข้าวเป็นปะหมานเข้าให้อ้อเอาเงินโตไหมเจ้าเข้านั้นให้ผ่า ๓ ส่วนส่วน ๑ ให้
นำชาขึ้นราชะโกด ส่วน ๑ ให้นายสาณกิน ส่วน ๑ ให้เขาผู้เลียบกินเพิน ฯ...

จะเห็นว่าการประกอบอาชีพทางการเกษตรกรรม ฝ่ายบ้านเมืองได้พยายามออก
กฎหมายเพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ของผู้ทำกินโดยประชาชนต้องเสียอากรให้กับฝ่ายบ้านเมืองเป็น
การตอบแทน

๒. การเลี้ยงสัตว์

การเลี้ยงสัตว์เป็นกิจกรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งที่พบในกฎหมายโพหาราช สัตว์ที่เลี้ยง
เช่น ช้าง ม้า วัว ควาย แพะ หมู เป็ด ไก่ นก สุนัข แมว เป็นต้น สัตว์ที่เลี้ยงจึงมีทั้งเลี้ยง
เพื่อใช้แรงงาน เป็นอาหารและเพื่อความเพลิดเพลิน ลักษณะการเลี้ยงสัตว์ที่ปรากฏในกฎหมาย
โพหาราชส่วนมากจะเป็นการเลี้ยงสัตว์แบบปล่อย คือ นำฝูงสัตว์ไปกินหญ้าตามแหล่งที่มีหญ้าอุดม
สมบูรณ์ คำจึงต้องฝูงสัตว์มากักขังไว้ในคอกใกล้เรือน หรือบริเวณใต้ถุนบ้าน การเลี้ยงสัตว์ใน
ลักษณะนี้มีข้อดีตรงที่ผู้เลี้ยงไม่ต้องไปเกี่ยวหญ้ามาให้กับสัตว์เลี้ยงของตน แต่ปรากฏว่าการเลี้ยง
วิธีนี้ประสบกับปัญหาหลายประการ เช่น สัตว์เลี้ยงต่างเจ้าของทำร้ายกันบาดเจ็บ เกิดการวิวาท
ระหว่างเจ้าของสัตว์ สัตว์เลี้ยงเข้าไปทำความเสียหายให้กับเรือกสวนไร่นาของบุคคลอื่น สัตว์
เลี้ยงพลัดหลงฝูง สัตว์เลี้ยงทำอันตรายแก่ผู้คนที่ผ่านมา กฎหมายโพหาราชปรากฏบทบัญญัติ

*หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๓. มัด ๖. โพหาราช ว่าด้วย
ลักษณะโจร. เสาวนีย์ พรหมภาพ, ปรีวรรต. ไบลาน ๕๑ หน้า ๑ บรรทัด ๑-๕.

*แหล่งเดิม. ไบลาน ๕๑ หน้า ๑ บรรทัด ๕ และไบลาน ๕๑ หน้า ๒ บรรทัด ๑-๒.

เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวหลายมาตรา สะท้อนให้เห็นว่าฝ่ายบ้านเมืองพยายามจัดปัญหาและวางแผนปฏิบัติ เพื่อป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นในภายหน้า เพื่อให้ความเป็นธรรมและเป็นการให้ความคุ้มครองแก่ทุก ๆ ฝ่ายซึ่งเป็นผลมาจากการเล็งสัตว์แบบปล่อยของประชาชนในสมัยนั้นดำเนินต่อไปด้วยดี

ตัวอย่าง บทบัญญัติของกฎหมายโพหาราชที่สะท้อนการให้ความคุ้มครองเจ้าของสัตว์ เช่น กรณีจับสัตว์เลี้ยงที่หลงฝูงหรือจับสัตว์ที่เข้าไปกินพืชสวนในไร่นาได้ กฎหมายโพหาราชกำหนดให้บอกกล่าวต่อกวนบ้าน^๑ หากไม่บอกกล่าวต่อกวนบ้านสัตว์เลี้ยงที่จับไว้ตาย ผู้ที่จับสัตว์เลี้ยงไว้ต้องชดใช้ค่าสัตว์นั้นแก่เจ้าของ

ในบรรดาสัตว์เลี้ยง ช้างและม้า เป็นสัตว์ที่จำเป็นในราชการ^๒ กฎหมายโพหาราชมีการควบคุมการซื้อขายไว้โดยระบุว่าผู้ที่ขายช้างม้าให้กับชนกต่างเมืองผู้ขายต้องขออนุญาตจากหมื่นล้าม หมื่นหลวงและขุนแซก^๓ เมื่อได้รับการอนุมัติจึงจะขายได้ หากขายโดยผลภาระจะถูกปรับเงินที่ขายได้และถูกปรับขึ้นค่าคอ ปรากฏในกฎหมายโพหาราช ดังนี้

...ข้อ ๔๓ มาตถาเนง ผู้ใดจักขายช้างตัวกล้าม้าตัวดีคองใหม่แลขายคนแก่ชนกต่างเมืองให้เล่าแก่แลหมื่นล้ามแลหมื่นหลวงพิจาลนากับขุนแซกดัชค่าแล้วควนให้ขายจึงขาย ผู้ใดหากน้แซกช้ขายตั้งนั้นและหนีแล้วค่าของอันนั้นมิไคให้ยั้งเลี้ยงแล้วให้ใส่ขันค่าคั้งเกิน"^๔...

^๑ กวนบ้าน หรือกวนบ้าน เป็นผู้ปกครองในระดับหมู่บ้าน ตำแหน่งเทียบเท่าผู้ใหญ่บ้าน

^๒ ปรากฏในกฎหมายโพหาราชว่า "ข้อ ๗ มาตถา ๑ ลักช้างม้าจ้วควายคันได้ตัวเกาคืนก็ให้คิดเอาค่าส่งให้แก่เจ้าของมัน ตัวโจนนั้นเปนโทษหลวงด้วยช้างม้าจ้วควายเปนของกับราชะกานเมืองตาย " หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๓. มัด ๖. โพหาราชว่าด้วยลักษณะโจร. เสาวณีย์ นรรณภพ, ปวีรบรรต. ใบลาน ๕ หน้า ๑ บรรทัด ๔-๕ และใบลาน ๕ หน้า ๒ บรรทัด ๑.

^๓ สันนิษฐานว่า หมื่นหลวง หมื่นล้ามและขุนแซก เป็นขุนนางที่ทำหน้าที่ติดต่อกับชนกต่างเมือง

^๔ หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๔. มัด ๖. โพหาราช ว่าด้วยลักษณะโจร. เสาวณีย์ นรรณภพ, ปวีรบรรต. ใบลาน ๖๑ หน้า ๑ บรรทัด ๓-๕ และใบลาน ๖๑ หน้า ๒ บรรทัด ๑.

จะเห็นว่าการเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพที่สำคัญอีกอาชีพหนึ่งของประชาชน ฝ่ายบ้านเมืองมี การควบคุมการขายสัตว์บางประเภทเพื่อสงวนไว้ใช้ในราชการ

๓. การประมงและการล่าสัตว์

กฎหมายพระราชทานนอกจากจะสะท้อนการทำมาหากินของประชาชนในด้านการเพาะปลูก และเลี้ยงสัตว์ยังสะท้อนถึงการทำกินทางการประมงและการล่าสัตว์ได้ด้วย นิจรรณาจากบทบัญญัติ กำหนดโทษบุคคลที่ขโมยเครื่องมือจับสัตว์น้ำ ขโมยปลาในหนองน้ำของบุคคลอื่น ขโมยสุนัขล่าเนื้อ สัตว์ที่ถูกทาลว ตลอดจนบทบัญญัติโทษผู้ที่ขัดทอกดาบถูกสัตว์เลี้ยงของผู้คนตาย เป็นต้น

ตัวอย่างบทบัญญัติของกฎหมายพระราชทานเกี่ยวกับการประมง เช่น

๓.๑ บัญญัติโทษบุคคลที่ขโมยเครื่องมือจับปลา เช่น ไซ แห โด่ง นาม^๑ กฎหมายพระราช ทานทำให้คนของกลางแล้วลงโทษปรับไหม หากไม่สามารถคืนของกลางได้ให้ชดใช้ตามสภาพ วัตถุที่ขโมยนั้น ปรากฏข้อความในกฎหมายพระราช ดังนี้ "ลักยอนลักไซ แห โด่งนามยังได้ของ เก่าคืนใหม่ต้องชดเชย ๑ หาสั่งเสียมิได้ใส่คุก ๑๐ วัน ของท่านให้ใช้แทนตามเก่าใหม่"^๒ เป็นต้น

๓.๒ บัญญัติโทษผู้ที่ขโมยปลาในไซบุคคลอื่น กฎหมายพระราชกำหนดว่า "ลักปลาในไซท่าน ณี ได้ปลาคืนใหม่ ๒ บาทเงิน ณีมิได้ปลาคืนใหม่ต้อง ๕ บาท ณีหาสั่งเสียมิได้ให้คิดเอาโทษมันตามอัน หนักอันเบาเกิน"^๓ จะเห็นว่ากรณีขโมยปลาของบุคคลอื่นหากได้ของกลางคืนให้ปรับไหม ๒ บาท กรณีไม่ได้ของกลางคืนปรับไหม ๕ บาท หากไม่มีเงินค่าปรับให้กักขัง

๓.๓ บัญญัติโทษบุคคลที่จับปลาในบ่อของบุคคลอื่น ปรากฏในกฎหมายพระราช ดังนี้ "นิหาก ชะทาวยาวคัมตักเอาเจ้าน้ำเจ้าหนองเหลือใจมาอย่างความติพยาเจ้าสวนตงจ้งใจใหม่ชั้นหนึ่ง ๒ อ้อยเงินค่าน้ำค่าหนองทลายชายได้ไต่ได้ให้เจ้าน้ำเจ้าหนอง"^๔

^๑โด่ง หรือ นาม เป็นเครื่องมือจับสัตว์น้ำชนิดหนึ่งในจำพวกตาข่าย ใช้หย่อนลงน้ำลึก มีคนจับคุมอยู่หัวและท้ายเรือข้างละ ๑ คน ปล่อยให้เรือลอยไปตามทางน้ำไหล

^๒หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๓. มัด ๗. โคสภาราษฎร ผูก ๕. เสาวนีย์ พรรณานพ, ปรีวรรต. ไบลาน ๗ หน้า ๒ บรรทัด ๑.

^๓หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๘. มัด ๗. พระราช ว่าด้วย ลักษณะมุสาวาท. เสาวนีย์ พรรณานพ, ปรีวรรต. ไบลาน ๔ หน้า ๑ บรรทัด ๔ และไบลาน ๔ หน้า ๒ บรรทัด ๑.

^๔หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๐. มัด ๗. โคสภาราษฎร ผูก ๒. เสาวนีย์ พรรณานพ, ปรีวรรต. ไบลาน ๑๗ หน้า ๒ บรรทัด ๒-๓.

สรุปสาระสำคัญข้างต้น จับปลาในหนองน้ำของคนอื่นเจ้าของบึงร้องต่อพระยา หากพิจารณาแล้วเป็นจริงให้ลงโทษปรับไหมและกำหนดให้ชดใช้ค่าปลากแก่เจ้าของ

ตัวอย่างบทบัญญัติของกฎหมายโพธาราชที่สะท้อนเกี่ยวกับการล่าสัตว์ เช่น กำหนดโทษผู้ขโมยเนื้อที่ถูกท้าว^๑ ของบุคคลอื่นหรือขโมยเนื้อจากสุนัขไล่เนื้อที่บุคคลอื่นล่าได้ด้วยการปรับไหมปรากฏข้อความในกฎหมายโพธาราสดังนี้ "อันนี้ผู้ใดลักเนื้อถูกท้าวท่านก็ดี ฆ่าท่านไล่ขบตายก็ดี ฆาติของเก่าคืนให้ไหมถ่องชัณบ่ง^๒" และปรากฏบทบัญญัติโทษผู้ขโมยสุนัขไล่เนื้อของบุคคลอื่นว่า "ฉลักหมาไล่เนื้อให้ไหมอ้อย ๑ ใช้แทน ๒ ถีค่าตัวอ้อยเงินเทดเลี้ยงชีวิตท่านได้ของเก่าคืนแล้วแทนหนึ่ง"^๓ เป็นต้น

๔. การเก็บของป่า

การเก็บของป่า เป็นการทำกินอีกแบบหนึ่งที่ปรากฏในกฎหมายโพธาราช ตัวอย่างกฎหมายโพธาราชที่สะท้อนเกี่ยวกับการเก็บของป่า เช่น การกำหนดโทษการขโมยรังผึ้งในพื้นที่ของบุคคลอื่นให้ปรับตามราคารังผึ้ง^๔ เป็นต้น

จากข้อความข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า กฎหมายโพธาราชสะท้อนสภาพการทำมาหากินของประชาชนที่ขึ้นอยู่กับ การเกษตรกรรมอันได้แก่ การเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ การประมง การล่าสัตว์ตลอดจนเก็บของป่า ฝ่ายบ้านเมืองได้กำหนดบทบัญญัติให้ความคุ้มครองสิทธิและส่งเสริมการประกอบอาชีพทางการเกษตรของประชาชนในสังคมดีพอควร

^๑ท้าว หมายถึง ไม้ หรือเหล็กที่เสียมแหลมสำหรับแทง หรือพุ่ง

^๒ทอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๔. มัด ๗. โพธาราช ว่าด้วยลักษณะมุสาวาท. เสาวนีย์ พรหมภาพ, ปวีวรรณ. ไบลาน ๖ หน้า ๒ บรรทัด ๓.

^๓ทอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๐. มัด ๗. โคสาราษฎร ผูก ๒. เสาวนีย์ พรหมภาพ, ปวีวรรณ. ไบลาน ๒๔ หน้า ๒ บรรทัด ๔.

^๔ทอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๔. มัด ๗. โพธาราช ว่าด้วยลักษณะมุสาวาท. เสาวนีย์ พรหมภาพ, ปวีวรรณ. ไบลาน ๖ หน้า ๒ บรรทัด ๔ และไบลาน ๗ หน้า ๑ บรรทัด ๑-๒.

บทที่ ๔

สภาพสังคมที่ปรากฏในกฎหมายโพหาราช

สภาพสังคมที่ปรากฏในกฎหมายโพหาราชเป็นสังคมที่มีการแบ่งคนในสังคมออกเป็น ๒ กลุ่มใหญ่ ได้แก่

กลุ่มอาณาจักร ซึ่งแยกออกเป็นกลุ่มผู้ปกครอง ได้แก่ กษัตริย์ เจ้านาย ชุนนาง กับกลุ่มผู้ถูกปกครอง ได้แก่ ไพร่ และทาส

กลุ่มศาสนจักร ซึ่งหมายถึง พระสงฆ์

ทั้งสองกลุ่มข้างต้นมีบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบ ตลอดจนสิทธิที่แตกต่างกัน แยกพิจารณาได้ดังนี้

๑. กลุ่มอาณาจักร หมายถึง กลุ่มชนที่อยู่ภายใต้กฎหมายของฝ่ายบ้านเมือง ประกอบด้วยชนหลายกลุ่ม แยกพิจารณาได้ดังนี้

๑.๑ กษัตริย์

ตามแนวคิดที่ปรากฏในกฎหมายโพหาราชกษัตริย์ทรงมีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบและสิทธิที่สำคัญหลายประการ สรุปได้ดังนี้

๑.๑.๑ กษัตริย์เป็นประมุขของอาณาจักร ทรงมีอำนาจสูงสุดในการปกครอง มีอำนาจในการบัญญัติกฎหมายเรียกว่า พระราชศาสตร์เพื่อเป็นแนวปฏิบัติในการปกครองบ้านเมือง ดังปรากฏข้อความในกฎหมายโพหาราชว่า "สุหมะหากะสัดสมเตตบุลมะบุนพิตพะโพทิลาลาชาเจ้ามีพะลาชะอาดยา ตั้งลาชะสาอันแปเนลาชะปเวนี ทำไว้ให้คนทั้งหลายปฏิบัติตาม"^{*} เป็นต้น

๑.๑.๒ กษัตริย์เป็นเจ้าของแผ่นดินหรือเจ้าภูมิบาล^{*} ซึ่งหมายความว่า ทรงเป็นเจ้าของแผ่นดิน การแสดงออกถึงความเป็นเจ้าของแผ่นดินของกษัตริย์ปรากฏในบทบัญญัติกฎหมายโพหาราช ดังนี้

ก) ทรงพระราชทานสิทธิในการทำกินให้กับไพร่ โดยกฎหมายโพหาราชสะท้อนให้เห็นว่าไพร่ต้องเสียอากรค่านาเป็นการตอบแทน มีข้อกำหนดแยกแยะเก็บภาษีแก่ไพร่ที่หกร้าง

* ชีตเส้นใต้โดยผู้ศึกษา

^{*} หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๐. มัด ๗. โคสธาราษฎร ผูก ๒. เสาวนีย์ พรหมภาพ, ปวีวรรณ. ไบลาน ๑๑ หน้า ๑ บรรทัด ๒.

ทางป่าในการทำกินในระยะ ๔ ปีแรก^๑ กำหนดให้บุคคลที่พบเห็นทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ทอง
แร่ต่าง ๆ ต้องนำขึ้นพระคลัง ๒ ใน ๓ ส่วน^๒ เป็นต้น

ข) ทรงแสดงสิทธิด้วยการประกาศใช้ที่ดินให้เป็นไปตามตามพระราชประสงค์
เพื่อเป็นการส่งเสริมพระราชกรณียกิจของพระองค์เช่น ประกาศกำหนดเขตทำนน้ำสำหรับพระสงฆ์
ลงอาบ ประกาศกำหนดให้วัดเป็นเขตอภัยชีวิต^๓ เป็นต้น

๑.๑.๓ กษัตริย์เป็นธรรมราชา การเป็นธรรมราชาของกษัตริย์ในบริบทของกฎหมาย
โพธาราชสะท้อนจากการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาเป็นแนวปฏิบัติ ทรงใช้หลักธรรมทางศาสนา
และวินัยสงฆ์มาเป็นแนวกำหนดบัญญัติของกฎหมายบ้านเมือง ออกบทบัญญัติที่เป็นคุณแก่พระสงฆ์
และพุทธศาสนา เป็นต้น

ในกฎหมายโพธาราชปรากฏข้อความที่สะท้อนถึงแนวปฏิบัติเพื่อถวายพระเกียรติแก่
กษัตริย์ว่า ขุนนางต้องให้ความเคารพต่อเครื่องราชบริโศก ห้ามขี้น้ำเข้าหน้าคุ่มหน้าวัง ผู้ฝ่าฝืน
จะถูกลงโทษปรับไหมและให้ขอขมาหรือจำคุก ๑๐ วันปรากฏข้อความในกฎหมายโพธาราช ดังนี้

...อนึ่งถ้าวขุนนางนายขี้น้ำเทียวทางหลวงเพนเคื่องลาชะบิละโปกให้ลงม้า ฝืนลงให้
หลักฝักหนีโกนแม่ลาชะควงเสนาหลวงกัตย้าขี้น้ำเข้าอันหน้าคุ่มหน้าวังกัต ให้ผู้ถืออาญา
น่มหน้านมหลังไล่หลักปักตไว้ให้เพน ถ้าวขุนเจ้าบ้านเจ้าม้าเจ้าลาวนางขุนมาเผ้ามา
เพนยอตหันให้ลงผู้ใดยังปะมะทะชีวล่วงกายให้มีเงินย้อยเผ้งพันสมมาฝืนแต่งให้ไล่คอก
สิบวันตามลักเพน...

นอกจากนี้การปฏิบัติตามพระราชโองการของกษัตริย์ถือเป็นอีกวิธีหนึ่งที่สะท้อนถึงการ

^๑ แหล่งเดิม. ไบลาน ๑๗ หน้า ๑ บรรทัด ๑.

^๒ หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๓. มัด ๗. โคสธาราษฏร ผูก ๕.
เสาวณีย์ พรหมภาพ, ปรึวรรต. ไบลาน ๒ หน้า ๒ บรรทัด ๓-๔.

^๓ เขตอภัยชีวิต หรือเขตอภัยทาน อาจหมายความว่าถึงเป็นเขตปลอดอาญาแผ่นดินคือเป็น
เขตที่ไม่มีการลงโทษตามกฎหมายบ้านเมือง ผู้กระทำความผิดอาญาแผ่นดินเข้าไปอยู่อาศัยจะไม่
ถูกลงโทษเป็นการแสดงเมตตาธรรมของกษัตริย์ต่อพสกนิกรเพื่อให้สถาบันทางศาสนาช่วยขัดเกลา
พฤติกรรม ; อ้างอิงมาจาก ธวัช ปุณโณทก. เล่มเดิม. หน้า ๑๓๒.

^๔ หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๐. มัด ๗. โคสธาราษฏร ผูก ๒.
เสาวณีย์ พรหมภาพ, ปรึวรรต. ไบลาน ๑๒ หน้า ๑ บรรทัด ๒-๔.

แสดงความเคารพต่อกษัตริย์ การขัดพระราชโองการหรือแอบอ้างพระราชโองการของกษัตริย์ไปใช้ในทางมิชอบ เช่น บังคับให้บุคคลอื่นทำงานให้กับตน บังคับปรับโทษมีความผิดต้องกักขัง ๗ วัน ปรากฏข้อความในกฎหมายโพซาราช ดังนี้ "อันนี้ผู้ใดลักเอาอาษาทำวพยาไปเมืองนอกให้ท่านเคียนสืบสืบกันดีเฮ็ดถ้อยความติบายใหม่ท่านกดีให้ไล่คอก ๗ วัน"

จะเห็นว่ากษัตริย์ทรงอยู่ในฐานะประมุขของอาณาจักร เป็นผู้มีความสูงสุดในแผ่นดินที่สะท้อนลักษณะธรรมราชา ทรงอยู่ในฐานะที่สูงส่งทุกคนต้องถวายความเคารพ ต้องปฏิบัติตามพระราชศาสตร์และพระราชโองการ

๑.๒. เจ้านาย หรือพระราชวงศ์

เจ้านายหรือพระราชวงศ์ หมายถึง ผู้ที่เป็นญาติวงศ์ของกษัตริย์ ในกฎหมายโพซาราชเรียกชนกลุ่มนี้ว่า "ราชตระกูล" กฎหมายโพซาราชไม่ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับชนกลุ่มนี้นัก กล่าวแต่เพียงว่า หากเจ้านายหรือพระราชวงศ์กระทำความผิดฐานกระทำความผิดอาชญากรรมกับภรรยา บุคคลอื่นจะถูกปรับมากกว่าผู้ที่เป็นประชาชนทั่วไปและทาสที่กระทำความผิดสถานเดียวกัน

๑.๓. ขุนนาง

ขุนนาง หมายถึง ข้าราชการมีหน้าที่ช่วยเหลือกษัตริย์ในการปกครองบ้านเมือง หรือปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กษัตริย์ทรงมอบหมาย อาจสรุปบทบาทหน้าที่แนวปฏิบัติตลอดจนสิทธิพิเศษที่ขุนนางได้รับที่ปรากฏในกฎหมายโพซาราชได้ดังนี้

๑.๓.๑ หน้าที่ของขุนนาง

ก) ทำหน้าที่เป็นมุลนาย กล่าวคือ ขุนนางจะทำหน้าที่ควบคุมดูแล บังคับบัญชา และให้ความคุ้มครองไพร่ที่อยู่ในสังกัดตนมิให้หลบหนีหรือมีจำนวนลดลง" เพื่อประโยชน์ในราชการสงครามหรือกิจการอื่นที่ขุนนางได้รับมอบหมาย สันนิษฐานว่าขุนนางมีสิทธิที่จะใช้แรงงานไพร่ในสังกัดทำกิจส่วนตัวได้ด้วย" บทบัญญัติของกฎหมายโพซาราชบางมาตราสะท้อนให้เห็นว่าในการทำหน้าที่มุลนายขุนนางจะต้องให้การปกป้องคุ้มครองและให้การช่วยเหลือไพร่ในสังกัดเมื่อมีทุกข์

"แหล่งเดิม. ใบลาน ๘ หน้า ๑ บรรทัด ๒-๓.

"หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๕. มัด ๖. โพซาราช ลักษณะผิว - เมีย. เสาวนีย์ พรณภพ, ปวีรรต. ใบลาน ๑ หน้า ๑ บรรทัด ๑.

"สุวรรณ์ เลิศพาณิชย์กุล. "อาณาจักรอยุธยา," เอกสารประกอบการสอนชุดประวัติ ศาสตร์ไทย ๑๐๒๐ หน่วยที่ ๑-๔. ๒๕๓๒. หน้า ๓๐๘.

"อคิน รพีพัฒน์. สังคมไทยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. ๒๓๒๕-๒๔๑๖. แปลโดย ประกาย สิริทองสุข และนรรณี จิตพลรักษ์. ๒๕๒๗. หน้า ๑๑๒-๑๑๔.

ภัย หากขุนนางไม่ให้ความช่วยเหลือ ไฟรสามารถเปลี่ยนสังกัดไปอยู่กับมูลนายคนใหม่ได้ ดังปรากฏข้อความในกฎหมายโพษาราชว่า "อันนี้ลูกขุนเมื่อยามเนนทุก เจ้าบ่ปกบ้งาแลละเสีย ผู้ ๑ แม่มมาบ่องปกเอาให้ม้มจากกองทุกนั้นไว้กับผู้นั้น" สะท้อนให้เห็นว่า ขุนนางที่เป็นมูลนายต้องปกป้องคุ้มครองไฟรในสังกัดด้วยความเอาใจใส่ ต้องให้ความช่วยเหลือไฟรเมื่อได้รับความเดือดร้อน เพื่อป้องกันมิให้ไฟรในสังกัดตนมีจำนวนลดลง ซึ่งจะมีผลกระทบถึงผลประโยชน์ที่ขุนนางพึงได้จากไฟรในสังกัดในรูปของแรงงานและของกำนัลเป็นการตอบแทน

ข) ทำหน้าที่ตัดสินคดี กฎหมายโพษาราชเรียกขุนนางที่ทำหน้าที่นี้ว่า "ขุนพิณโส" ด้วยเหตุนี้ขุนนางจึงต้องเป็นผู้ที่มีความรู้เรื่องคดีโลกและคดีธรรม รัฐธรรมศาสตร์ ราชศาสตร์และฮัตคลอง ไบราณเพื่อนำมาเป็นหลักในการพิจารณาตัดสินคดีโดยต้องยึดถือความยุติธรรมเป็นหลักสำคัญ จึงจะมีความมั่นคงในหน้าที่การงาน สันนิษฐานว่าขุนนางทุกคนจะทำหน้าที่ตัดสินคดีโดยเฉพาะคดีที่เกิดกับคนในสังกัดที่ไม่ใช่คดีที่ร้ายแรงเช่น คดีวิวาท เป็นต้น ขุนนางบางคนจะได้รับการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ตัดสินคดีโดยตรง เช่น จำบ้าน จำเมือง เป็นต้น

ค) ทำหน้าที่ผู้นำในการปราบปรามโจรผู้ร้ายในเขตที่รับผิดชอบ เช่น นายบ้าน หรือ กวานบ้านจะต้องดูแลความปลอดภัยในหมู่บ้านของตน เป็นต้น

ง) ทำหน้าที่ในการป้องกันประเทศ ขุนนางทุกคนต้องเป็นทหารเมื่อบ้านเมืองมีศึกศัตรูมารุกราน ทำหน้าที่เป็นแม่ทัพนำไพร่พลในสังกัดออกรบ กฎหมายโพษาราชมีบทบัญญัติกำหนดให้ไฟรผู้เป็นลูกทัพต้องเชื่อฟังคำสั่งและติดตามแม่ทัพอย่างใกล้ชิด เพื่อประสิทธิภาพในการรบ

๑ หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๐. มัด ๗. โคสภาราษฎร ผูก ๒. เสาวนีย์ พรรณภาพ, ปรีวรรต. ไบลาน ๘ หน้า ๒ บรรทัด ๒-๔.

๒ หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๐. มัด ๗. โคสภาราษฎร ผูก ๒. เสาวนีย์ พรรณภาพ, ปรีวรรต. ไบลาน ๓๕ หน้า ๒ บรรทัด ๓.

๓ หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๗. มัด ๗. โพษาราช ว่าด้วยลักษณะมสาวาท ๔ ประการ. เสาวนีย์ พรรณภาพ, ปรีวรรต. ไบลาน ๑๕ หน้า ๑ บรรทัด ๒-๔.

๔ หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๒. มัด ๗. โคสภาราษฎร ผูก ๔. เสาวนีย์ พรรณภาพ, ปรีวรรต. ไบลาน ๒๐ หน้า ๑ บรรทัด ๒.

๕ หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๓. มัด ๗. โคสภาราษฎร ผูก ๕. เสาวนีย์ พรรณภาพ, ปรีวรรต. ไบลาน ๒๑ หน้า ๒ บรรทัด ๓-๔.

๑.๓.๒ แนวปฏิบัติของขุนนาง ที่ปรากฏในกฎหมายโพหาราชสรุปได้ดังนี้

ก) ห้ามเบียดเบียนหรือใช้อำนาจกดขี่ข่มเหงไพร่ให้ได้รับความเดือดร้อน หากฝ่าฝืนต้องถูกปรับไหม เช่น กรณีขุนนางใช้อำนาจบีบบังคับเอาลูกสาวคนอื่นจะถูกปรับไหมและกำหนดให้คืนลูกสาว ปรากฏข้อความในกฎหมายโพหาราช ดังนี้

...อันนี้ เจ้าบ้านเจ้าเมืองก็ดีเจ้าขุนเทียวก้อออกทางก็ดีเพนลูกยี่นางสาวท่านมัก บัตำบลโอมเอาด้วยดีก็ดี ทำโอมแล้วน้แม่บ้ให้ก็ดี ยังจักยาสข่มเหงเอาท่านมาตีก็กอง ย้องพยาเจ้าให้สวนตกแก่เจ้าขุนให้ไหมชน ๑ ๒ ย้องเงินแปลงน้แม่สาวย้องบ้ แชนบิ เหลือ ทกเบี่ยเงินลูกท่านให้ขึ้น"^๑...

ข) ห้ามใช้อำนาจเกินขอบเขต ห้ามปรับไหมไพร่เกินกำหนด ขุนนางที่ฝ่าฝืน ถือว่าขัดพระราชอาญาต้องถูกปรับชั้นค่าคอ ปรากฏข้อความในกฎหมายโพหาราชดังนี้ "มาดตา ๑ ผู้บ้านอยู่เมืองเข้านั่งบ้านน้เมืองเจ้าขุนเทียวบ้านเทียวเมืองหากยังไหมหลายกายย้องเมื่อเทิง พยาเจ้าจักไล่ชั้นค่าค้เหตุว่าล่องอาจยาพยาเจ้า"^๒

ค) ห้ามแอบอ้างพระราชอำนาจกษัตริย์ไปประพฤติดิชอบเช่น เขียนเตี รับสินบน บังคับใช้แรงงานไพร่ เป็นต้น กรณีแอบอ้างเอาพระราชอำนาจกษัตริย์เขียนบุคคลอื่นหรือรับสินบน จากผู้มีศักดิ์ ความ ถูกจำคุก ๗ วัน"^๓

จะเห็นว่าคุณลักษณะและแนวปฏิบัติของขุนนางตลอดจนการลงโทษขุนนางที่ฝ่าฝืนใน ข้างต้นเป็นกฎเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นเพื่อให้ขุนนางประพฤติตนให้เหมาะสมดำรงตนอยู่ด้วยความเที่ยง ธรรม ไม่ใช้อำนาจกดขี่ข่มเหงไพร่ผู้เป็นกำลังสำคัญของบ้านเมืองทางด้านเศรษฐกิจ และการ ปกครองให้ได้รับความเดือดร้อน ข้อกำหนดดังกล่าวถือว่าเป็นสิ่งที่เสริมสร้างฐานะขุนนางให้ เป็นที่เคารพศรัทธาของไพร่ ส่งผลดีต่อความมั่นคงในหน้าที่การงานของขุนนาง และจะมีผลดีต่อ ความมั่นคงของบ้านเมืองโดยรวม

^๑หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๐. มัด ๗. โคสาราษฎร ผูก ๒. เสาวมีย์ พรรณานพ, ปรีวรต. ไบลาน ๑๕ หน้า ๑ บรรทัด ๔ และไบลาน ๑๕ หน้า ๒ บรรทัด ๑-๒.

^๒แหล่งเดิม. ไบลาน ๑๔ หน้า ๑ บรรทัด ๓-๔.

^๓แหล่งเดิม. ไบลาน ๘ หน้า ๑ บรรทัด ๒.

๑.๓.๓ ความคุ้มครองหรือสิทธิพิเศษของขุนนาง

เนื่องจากขุนนางเป็นผู้ช่วยกษัตริย์ในการปกครองถือ. เป็นกลุ่มชนที่ทำประโยชน์ให้กับบ้านเมือง กษัตริย์จึงทรงพระราชทานความคุ้มครองตลอดจนมอบสิทธิพิเศษให้ขุนนางเป็นการตอบแทน เช่น ขุนนางในระดับเจ้าเมืองได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายเป็นกรณีพิเศษ ดังปรากฏข้อความในกฎหมายโพหาราชว่า "มาฆตา ๑ ไพลเจ้าเมืองผิดกันกับเจ้าเมืองเมื่อความซึ่งเขาต้องเสียเจ้าเมืองไปผิดของพลุดจตุรเสียเนา ให้ค่อยสั่งสอนเขาหากันก่อน เทตผู้จักอาสาให้เป็นคุณแก่บ้านเมืองหายาก"^๑ สะท้อนให้เห็นว่า เมื่อเจ้าเมืองกระทำผิดต่อไพร่ให้ใช้วิธีการตักเตือนสั่งสอนก่อนเพราะถือว่าผู้ที่จะทำประโยชน์ให้กับบ้านเมืองนั้นหายาก

กฎหมายโพหาราชสะท้อนให้เห็นว่าขุนนางได้รับสิทธิพิเศษในเรื่องการสัญจร ไพร่ต้องหลีกเลี่ยงให้ ปรากฏข้อความในกฎหมายโพหาราชว่า "ผีท้าวญาเจ้าขุนเที่ยวทางนายม้า นายช้างเพนให้หลีกเลี่ยงญา เจ้าขุน ผีชาวเมืองแมนเถาบทหนักดีเพนเจ้าขุนเที่ยวทางให้หลีกเลี่ยงขุนย่ำสวกลี"^๒ กรณีอยู่บนหลังม้าเห็นขุนนางเดินทางเข้าต้องลงจากหลังม้าเพื่อแสดงความเคารพ หากฝ่าฝืนให้ลงโทษตีด้วยแส้ม้า ๑๖-๓๓ ครั้ง ปรากฏข้อความในกฎหมายโพหาราช ดังนี้ "อันนี้ข้าเจ้าคนขุนชีวไปตกน้ำหาเพนเจ้าขุนให้ลงผีขีบเบียดไปให้ตีด้วยแส้ม้า ๑๖ บาทกดี ๓๓ บาทกดี แล้วให้วางเสียอย่าให้เขาปะหมาดตุงายเจ้าขุน"^๓ กรณีจึงใจเดินชนผู้มียศกฎหมายโพหาราชกำหนดให้เอาตัวลงเป็นทาส หรือเสียค่าปรับชั้นค่าคอ หรือกักขัง ปรากฏในกฎหมายโพหาราชว่า

...ผีท่านเป็นเจ้าขุนตุงายท่านตั้งขุนให้ท่านฟังจากทางใจใส่ขันงานนั่งสมมานั่งผิู้จักว่าท่านมียศมีลักแทนแล้วมันตุงายท่านตั้งใส่ใจขุนแท้ ให้เอาตัวเป็นช้อย ผีมันบ่ยากเป็น

^๑ หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๓. มัด ๗. โคสาราษฎร ผูก ๕. เสาวนีย์ พรหมภน, ปรีวรรต. ไบลาน ๓๑ หน้า ๒ บรรทัด ๔ และไบลาน ๓๒ หน้า ๑.

^๒ หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๑. มัด ๗. โคสาราษฎร ผูก ๓. เสาวนีย์ พรหมภน, ปรีวรรต. ไบลาน ๑๓ หน้า ๑ บรรทัด ๔ และไบลาน ๑๓ หน้า ๒ บรรทัด ๑.

^๓ หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๐. มัด ๗. โคสาราษฎร ผูก ๒. เสาวนีย์ พรหมภน, ปรีวรรต. ไบลาน ๑๒ หน้า ๑ บรรทัด ๔ และไบลาน ๑๒ หน้า ๒ บรรทัด ๑.

“ให้มันเสียชั้นค่าคัมมัน ฝีมือเสียมิได้ใส่คอกบาสเงิน”...

จะเห็นว่า ชุนนาง หรือข้าราชการ ที่ปรากฏในกฎหมายโพหาราช เป็นกลุ่มชนที่เป็นกลจักรสำคัญในการปกครองบ้านเมือง ปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ตามที่กษัตริย์มอบหมาย เป็นกลุ่มชนที่ได้รับสิทธิพิเศษเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่และเป็นการตอบแทนในฐานะช่วยกษัตริย์ในการปกครองบ้านเมือง แต่เป็นกลุ่มชนที่ถูกจำกัดการใช้อำนาจให้อยู่ในขอบเขตของกฎหมายบ้านเมืองเพื่อป้องกันชุนนางใช้อำนาจข่มเหงประชาชนให้ได้รับความเดือดร้อน

๑.๔ ไพร่

พจนานุกรมภาษาถิ่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้คำอธิบายว่า “ไพร่” เป็นคำนาม หมายถึง ชาวเมือง พลเมืองสามัญ เป็นกลุ่มชนที่ขึ้นสังกัดกษัตริย์ แต่มีที่น่าสังเกตว่าในกฎหมายโพหาราช ยังแสดงสถานะของชนกลุ่มนี้ต่างออกไปคือจัดเป็นทาสประเภท “ซ้อยสามัญ”^๑ สาระในบทบัญญัติของกฎหมายโพหาราชสามารถสะท้อนให้เห็นถึงหน้าที่ของไพร่ ตลอดจนการคุ้มครองไพร่ในฐานะเป็นแรงงานที่สำคัญของประเทศ สรุปได้ดังนี้

๑.๔.๑ หน้าที่ของไพร่ ปรากฏในกฎหมายโพหาราชหลายประการ ได้แก่

ก) ทำหน้าที่เข้าเวรทำงานให้กับราชการ นิจณาได้จากข้อความที่กล่าวถึงไพร่ในการทำงานต่าง ๆ เช่น “ทำการเมือง”^๒, “ทำราชการศึก”^๓, “ทำการคลัง”^๔ และ “ทำนาตอมขุน”^๕ เป็นต้น การกล่าวถึงไพร่ในลักษณะดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่าเมื่อไพร่ถูกเกณฑ์

^๑ หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๑. มัด ๗. โคสราษฏร ผูก ๓. เสาวนีย์ นรรณภพ, ปรีวรรต. ไบลาน ๑๓ หน้า ๒ บรรทัด ๔ และไบลาน ๑๔ หน้า ๑ บรรทัด ๑.

^๒ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. เล่มเดิม. หน้า ๒๑๖.

^๓ อ่านรายละเอียดเพิ่มเติมหน้า ๕๓.

^๔ หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๓. มัด ๖. โพหาราช ว่าด้วยลักษณะมุสาวาท ๔ ประการ. เสาวนีย์ นรรณภพ, ปรีวรรต. ไบลาน ๓๓ หน้า ๒ บรรทัด ๑.

^๕ แหล่งเดิม. ไบลาน ๓๔ หน้า ๑ บรรทัด ๒.

^๖ แหล่งเดิม. ไบลาน ๓๒ หน้า ๒ บรรทัด ๔.

^๗ หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๕. มัด ๖. โพหาราช ลักษณะผู้-เมีย. เสาวนีย์ นรรณภพ, ปรีวรรต. ไบลาน ๕๓ หน้า ๑ บรรทัด ๓.

เข้าประจำการไพร่จะทำงานแตกต่างกัน เช่น ทำหน้าที่ป้องกันข้าศึกศัตรูที่มารุกรานบ้านเมือง ทำหน้าที่เกี่ยวกับการลำเลียงส่วยเข้าเก็บในพระคลังหลวง ทำหน้าที่เกี่ยวกับการเกษตร ได้แก่ การทำนาของทางราชการ เป็นต้น โดยจะมีขุนนางในระดับต่าง ๆ เช่น หัวแสน หัวหมื่น หัวพัน นายบ้าน กวามบ้าน ทำหน้าที่ในการควบคุมดูแลไพร่ในการทำงานที่ตนรับผิดชอบ

ไพร่เมื่อเข้าประจำการจะต้องตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย หากไม่ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่จนเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่ทางราชการไพร่จะต้องรับผิดชอบชดใช้ทั้งหมดพิจารณาได้จากข้อความในกฎหมายโพษาราชดังต่อไปนี้ "มาฆตา ๑ ไพร่ดีบ่าวแพวคนสิ้นกดีเขาถึสิ่งของขุนกวามมีต้นว่าถาพมากหากยังเสียกับมีเขาให้เขาแทนตงเสีย"^๑

การเข้าเวรทำงานของไพร่ในกฎหมายโพษาราชไม่ปรากฏว่าใน ๑ ปีไพร่ต้องทำงานให้ทางราชการนานกี่เดือน บอกแต่เพียงว่าหากไพร่ไม่ต้องการทำราชการไพร่สามารถให้บุคคลอื่นไปทำงานแทนตนได้ ปรากฏข้อความในกฎหมายโพษาราช ดังนี้

...มิว่าไพร่ทำกานยากออกจากกานให้มันได้คนทำการเปียนตัวมันแล้วให้มันแต่งเคื่องเข้าได้เข้าลงจัวควายฟ้าชวานเคื่องเอือนนัสมควนล้ายังกั้นทำกานเมืองได้จึงให้ออกมิมันผู้มาค้ำกานต่างมันหากลักหนีเสียให้มันได้ตามหาให้ได้ค้นบ่ได้ให้เอาตัวมันคืนมาเอากานดังเก่ามิต่างนั้นตายด้วยพะยาตอันไดอัน ๑ กัอย่าให้ว่าฮู้เกิน ฯ"^๒...

สรุปสาระสำคัญในข้อความข้างต้น กรณีไพร่ต้องการออกจากทำราชการให้หาคนมาทำการทดแทนเมื่อผู้มาทำการทดแทนสามารถปฏิบัติงานได้จึงให้ออก หากผู้มาทำการแทนหลบหนีต้องติดตามเอาตัวคืนมา ถ้าตามเอาตัวคืนมาไม่ได้ให้ไพร่นั้นกลับมาทำการเช่นเดิม หากผู้มาทำการแทนตายด้วยโรคไม่ต้องรับผิดชอบ

จากข้อความข้างต้นสันนิษฐานว่า เมื่อไพร่ถูกเรียกประจำการไพร่สามารถหาบุคคลอื่นไปทำการแทนตนได้แต่ต้องรับผิดชอบหากผู้ทำการแทนตนหลบหนีและกฎหมายโพษาราชกำหนดไว้อย่างเด่นชัดว่าผู้มาทำการทดแทนนั้นมีสิทธิ์ที่จะได้รับค่าจ้างจากผู้ที่ตนไปทำการทดแทนเป็นราย

^๑ หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๓. มัด ๗. โคสาราษฎร ผูก ๕. เสาวนีย์ พรหมภาพ, ปรีวรรต. ไบลาน ๑๔ หน้า ๒ บรรทัด ๔.

^๒ หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๓. มัด ๗. โพษาราช ว่าด้วยลักษณะโจร. เสาวนีย์ พรหมภาพ, ปรีวรรต. ไบลาน ๓๓ หน้า ๒ บรรทัด ๔ และไบลาน ๓๔ หน้า ๑ บรรทัด ๑-๔.

วันในอัตราที่กำหนดเป็นการตอบแทน ซึ่งไม่ปรากฏว่าในอัตราเท่าใด ปรากฏข้อความในกฎหมายโพหาราชว่า "ผู้ใดเอดเวียกต่างให้เอดค่าเวียกตอมผู้บ่มาเอดเวียกให้แก่ผู้เอดเวียกต่างตามคองกวานเวียกตั้งไว้ฮามและวัน"^๑ จะเห็นว่าไพร่มีหน้าที่ต้องทำงานให้กับทางราชการ มีเจ้าเวียกหรือหัวหน้างานที่ทางราชการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ควบคุมการทำงานของไพร่หากไพร่ที่ไม่ต้องการทำราชการสามารถส่งคนอื่นไปทำงานทดแทนตนได้โดยไม่ต้องจ่ายค่าจ้างเป็นรายวันตามที่กำหนดให้กับผู้ทำงานแทนตน และจะต้องรับผิดชอบหากผู้ทำงานหน้าที่แทนตนหลบหนี

ข) มีหน้าที่ต้องเสียภาษี บทบัญญัติของกฎหมายโพหาราชที่สะท้อนให้เห็นว่าไพร่จะต้องเสียภาษีให้กับฝ่ายบ้านเมืองพิจารณาจากข้อความดังนี้ "มาตราหนึ่งนาเอือนเลื้อฮาดท่านจึงสืบชาวกิน ๔ ปีจึงให้เขาเอดค่า"^๒ ซึ่งหมายความว่า ผู้ที่ทำการบุกเบิกพื้นที่ทำนาฝ่ายบ้านเมืองจนได้กินค่าใน ๔ ปีแรก และยิ่งปรากฏว่า ผู้ที่ปลูกบ้านเรือนอยู่อาศัย ปลูกหมากพลู ต้องเสียภาษีไร่นาแก่ฝ่ายบ้านเมืองในอัตราสิบชักสองหรือ ยี่สิบชักสี่ ปรากฏข้อความในกฎหมายโพหาราชดังนี้

...อันนี้ เสาเอือนตั้งตั้งเอือนฮั้น ปลูกพลูเปนฮากปลูกหมากเปนฮาย ยูกินดอมท่านกินไยเสียจ้างกินนาเสียค่า แก่ผู้บ้านผู้เมืองสิบถึ ๒ ชาวถึ ๔ ไปส่งมายับแก่ผู้บ้านผู้เมือง"^๓...

ค) เป็นทหารในยามสงคราม โดยต้องเคลื่อนย้ายทันติดตามแม่ทัพอย่างพร้อมเนรียงต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งกวานโดยเคร่งครัด ผู้ละทิ้งหน้าที่จะถูกประหารชีวิตและถูกริบครัวเรือน ปรากฏข้อความในกฎหมายโพหาราชดังนี้ "มาตรา ๑ เจ้าเลิกยังลบเลิกลูกเลิกหนีจากเจ้าเลิกนยาเจ้าจักฮ้าเอดควไ้สินจ้างท่าน"^๔ และปรากฏในอีกมาตราหนึ่งว่า

^๑ หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๓. มัด ๗. โคสาราษฎร ผูก ๕. เสาวณีย์ นรรณภพ, ปรีวรรต. ไบลาน ๒๐ หน้า ๒ บรรทัด ๒-๓.

^๒ หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๐. มัด ๗. โคสาราษฎร ผูก ๒. เสาวณีย์ นรรณภพ, ปรีวรรต. ไบลาน ๑๖ หน้า ๑ บรรทัด ๔.

^๓ แหล่งเดิม. ไบลาน ๑๖ หน้า ๑ บรรทัด ๑.

^๔ หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๓. มัด ๗. โคสาราษฎร ผูก ๕. เสาวณีย์ นรรณภพ, ปรีวรรต. ไบลาน ๒๒ หน้า ๑ บรรทัด ๑.

...มาฆตา ๑ ลูกเล็ก ลูกเวียก ผู้ใดได้อาษาพยาเจ้าให้ไปเอาลาชะกานเล็กที่ใดกัศ
คันเจ้าเล็กไปให้ลูกเล็กไปให้ทันพ้อม เมื่อมาก็ให้มาพ้อมเจ้าทับเจียกกาย ผู้ใดเป็น
ลูกเล็กนุ้ยยพ้อมกวางนบมาพ้อมกวางน เจ้าเล็กพยาเจ้าจักเสียนาเทดหัวเอืออ้วย
บ่อ้วยท่ายเอือจอตบ่จอต"^๑...

จากข้อความข้างต้นจะเห็นว่า การออกรบเป็นหน้าที่ที่ไพร่ต้องปฏิบัติเมื่อยามบ้าน
เมืองเกิดสงคราม กวางนจะทำหน้าที่เป็นผู้ควบคุมไพร่พลในสังกัดของตนออกรบ ไพร่ต้องเดินทัพ
ไปพร้อมกับกวางนอย่างใกล้ชิดและต้องปฏิบัติตามคำสั่งของแม่ทัพโดยเคร่งครัด

ง) มีหน้าที่ช่วยเหลือฝ่ายปกครอง ต้องมีความรับผิดชอบในสังคมร่วมกัน เช่น
ต้องให้ความร่วมมือกันกับฝ่ายปกครองในการปราบปรามโจรผู้ร้าย กรณีโจรปล้นบ้านได้ให้บ้าน
เหนือช่วยเหลือ กรณีโจรปล้นบ้านเหนือ บ้านใต้ต้องให้ความช่วยเหลือ หากไม่ให้ยอมให้
ความร่วมมือต้องชดใช้ค่าเสียหายทั้งหมด กำหนดให้สู้ชวักแก่ผู้ได้รับบาดเจ็บและหากมีคนตาย
กฎหมายกำหนดให้ชดใช้ค่าผู้ตาย ปรากฏข้อความในกฎหมายโพษาราชดังนี้

...มาฆตา ๑ โจนเลวบ้านไต่บ้านเหนือบ่ช้อยกันเลวบ้านไต่บ้านเหนือบ่ช้อยกันผ็ชอง
เสียไ้แทนตงเสีย ผ็เจบให้สู้ชว น ผ็ตายให้ใช้ ๒ โทษ ผ็เขายังยังช้อยกันแล้ว
แล้วหากสุดวิโสอันนำฮอยดอยสันดั่งนั้นทาโทษบ่ได้แก่ผ็ช้อยกันแล"^๒...

จ) มีหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมายของบ้านเมือง เพื่อความสงบสุขของบ้านเมือง
หากไพร่ละเมิดจะถูกลงโทษตามกฎหมาย

๑.๔.๒ การควบคุมไพร่

เนื่องจากไพร่เป็นกำลังสำคัญของบ้านเมือง ฝ่ายบ้านเมืองจึงได้พยายามหาวิธีควบคุม
ไพร่เพื่อให้สามารถเรียกใช้แรงงานไพร่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อให้ความคุ้มครองไพร่
เมื่อเกิดคดีความ วิธีควบคุมไพร่ที่ปรากฏในกฎหมายโพษาราชได้แก่ การให้ไพร่อยู่ภายใต้สังกัด

^๑แหล่งเดิม. ใบลาน ๒๑ หน้า ๒ บรรทัด ๓-๔.

^๒หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๐. มัด ๗. โคสาราชฎร ผูก ๒.
เสาวนีย์ พรหมภาพ, ปรีวรรต. ใบลาน ๓๑ หน้า ๒ บรรทัด ๒-๔.

มูลนาย”

นอกจากกฎหมายโพธาราชจะปรากฏการควบคุมไพร่โดยการให้ไพร่สังกัดมูลนายแล้วยังปรากฏข้อความที่สะท้อนถึงการควบคุมไพร่อีกวิธีหนึ่งคือ กำหนดแบ่งคนเป็นไพร่เพื่อไม่ให้ไพร่มีจำนวนลดลง พิจารณาจากบทบัญญัติกฎหมายโพธาราชที่กำหนดว่า กรณีชายเป็นทาสมาแต่งงานกับหญิงที่เป็นไพร่มีบุตรด้วยกัน ๔ คน หากเกิดการหย่าร้างกันให้ลูกสาวเป็นทาส ๑ คน อีก ๓ คนให้เป็นไพร่อยู่กับแม่หากมีลูกไม่ถึง ๔ คนไม่ต้องแบ่งลูกให้กับพ่อ” เป็นต้น

จากสาระข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า การควบคุมไพร่เพื่อใช้ประโยชน์ในราชการและควบคุมมิให้ไพร่มีจำนวนลดลงเป็นแนวความคิดที่ปรากฏในกฎหมายโพธาราช

๑.๔.๓ การให้ความคุ้มครองไพร่

การที่ไพร่เป็นแรงงานที่สำคัญในการผลิตและเป็นฐานสำคัญของการสร้างความมั่นคงให้กับบ้านเมือง กฎหมายโพธาราชกำหนดให้การคุ้มครองไม่ให้ไพร่ได้รับความเดือดร้อนจนเป็นเหตุให้ไพร่ต้องหลบหนีไปทีอื่นหรือล้มตาย ซึ่งจะมีผลทำให้ไพร่ที่เป็นกำลังสำคัญของบ้านเมืองมีจำนวนลดลง การให้ความคุ้มครองไพร่สามารถแยกได้ ๓ ประการ คือ

ก) ให้ความคุ้มครองชีวิตและร่างกายไพร่

ในฐานะที่ไพร่เป็นพลเมืองกลุ่มใหญ่ที่มีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของบ้านเมืองกฎหมายโพธาราชมีบทบัญญัติให้ความคุ้มครองปกป้องต่อชีวิตและร่างกายไพร่หลายมาตราเพื่อให้ไพร่ดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุขและปลอดภัย ตัวอย่างบทบัญญัติของกฎหมายโพธาราชที่สะท้อนถึงการให้ความคุ้มครองต่อชีวิตไพร่ เช่น กำหนดการลงโทษอย่าให้ไพร่ถึงเสียชีวิต และมีการกำหนดค่าตัวไพร่เพื่อเป็นเกณฑ์ในการชดเชยเมื่อถูกทำร้ายถึงเสียชีวิต พิจารณาจากข้อความที่ปรากฏในกฎหมายโพธาราชดังนี้ “ยาลอนเข้าฟันตัดเนื้อกันให้เสียชีวิต มิฉะนั้น เสดเขาขุนกับไ้ไพร่กับเมืองได้เวียกได้กาน”^๕ ส่วนการกำหนดค่าตัวไพร่ที่ปรากฏในกฎหมายโพธาราช สามารถแสดงเป็นตารางได้ดังนี้

“มูลนาย หมายถึง ขุนนางทำหน้าที่ควบคุมดูแลไพร่ในสังกัดตามที่กษัตริย์มอบหมาย
อ่านเพิ่มใน อคิน รพีพัฒน์. เล่มเดิม. หน้า ๑๑๒-๑๒๕.

“หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๕. มัด ๗. โพธาราช ลักษณะผิว-เมีย. เสาวณีย์ พรรณภาพ, ปรุวรรณ. ใบลาน ๑๕ หน้า ๒ บรรทัด ๒-๕.

“หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๐. มัด ๗. โคสาราษฎร ผูก ๒. เสาวณีย์ พรรณภาพ, ปรุวรรณ. ใบลาน ๑๓ หน้า ๑ บรรทัด ๓-๔.

ตาราง ๑ การกำหนดค่าตัวเพศชายที่ปรากฏในกฎหมายโพหาราช*

เพศ/วัย	อายุ	เงินค่าตัว
ชายฉกรรจ์	๘-๑๕ ปี	๑๑ ตำลึง
	๑๕-๒๐ ปี	๑๒ ตำลึง
	๒๐-๓๐ ปี	๑๓ ตำลึง
ชายชรา	๔๐-๖๐ ปี	๑๐ ตำลึง
	๕๐-๖๐ ปี	๘ ตำลึง
	๖๐-๘๐ ปี	๒ ตำลึง
	๘๐-๑๐๐ ปี	๑ ตำลึง

จากตาราง กฎหมายโพหาราชเริ่มกำหนดค่าตัวเพศชายเมื่ออายุ ๘ ปี โดยกำหนดค่าตัว ๑๑ ตำลึง ค่าตัวจะสูงสุดระหว่างช่วงอายุ ๑๕-๓๐ ปี หลังจากนั้นค่าตัวจะเริ่มลดลง

*บทบัญญัตินี้ระบุว่ามีที่มาจากกฎหมายสร้อยสายคำ ; อ้างอิงมาจาก หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๖. มัด ๗. โพหาราช ว่าด้วยตัดความผิดความเมีย. เสาวนีย์ พรหมานพ, ปรีวรรต. ไบลาน ๕ หน้า ๒ บรรทัด ๔.

แหล่งเดิม. ไบลาน ๖ หน้า ๑ บรรทัด ๒-๔ และไบลาน ๖ หน้า ๒ บรรทัด ๑-๒.

ตาราง ๒ การกำหนดค่าตัวเพศหญิงที่ปรากฏในกฎหมายโพหาราช*

เพศ/วัย	อายุ	เงินค่าตัว
หญิงฉกรรจ์	๗-๘ ปี	๗ ตำลึง
	๘-๑๐ ปี	๘ ตำลึง
	๑๐-๑๕ ปี	๙ ตำลึง
	๑๕-๓๐ ปี	๑๑ ตำลึง
หญิงชรา	๔๖-๖๕ ปี	๘ ตำลึง
	๖๕-๘๐ ปี	๑ ตำลึง
		๒ บาท

จะเห็นว่าการกำหนดให้ความคุ้มครองเพศหญิงที่ปรากฏในกฎหมายโพหาราชกำหนดตั้งแต่อายุ ๗ ปีค่าตัวจะเริ่มตั้งแต่ ๗ ตำลึง โดยปรากฏว่ามีค่าตัวมากที่สุดระหว่างอายุ ๑๕-๓๐ ปี คือ มีค่า ๑๑ ตำลึง หลังจากนั้นค่าตัวจะเริ่มลดลง

อีกตัวอย่างหนึ่งที่สะท้อนถึงการคุ้มครองต่อชีวิตและร่างกายไพร่ คือ บทบัญญัติโทษเจ้าเวียง ซึ่งเป็นหัวหน้าควบคุมดูแลไพร่ในการทำงานให้กับบ้านเมือง โดยระบุว่าหากเจ้าเวียงทำร้ายไพร่โดยไม่มีการพิจารณาความ หากทำให้ไพร่บาดเจ็บเล็กน้อยให้ส่งขัง หากบาดเจ็บมากให้ส่งขังและปรับไหม ปรากฏในกฎหมายโพหาราชดังนี้

...มาดตา ๑ ผู้เฒ่าเวียงยังเฒ่าบ่ชานบ่ฮามเจ้าเวียงเจี้ยกกายบ่พิจาละนาให้ถี้หลอน
บุบตีลูกเวียงเลือดบ่ตุกยางบ่ออกสู่วันแปง ๑ ผิตน้เลือดชกยางออกก่ตีผูกด้วยเชือกก่ตี
ให้สู่ขวัน ๖ เบี้ยเงินไหมขัน ๑ เหตุท่านบ่ผิตแลผูกท่าน"^๑...

*แหล่งเดิม. ไบลาน ๖ หน้า ๒ บรรทัด ๒-๔ และไบลาน ๗ หน้า ๑ บรรทัด ๑-๒.

*หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๓. มัด ๗. โศสธาราษฏร ผูก ๕.
เสาวนีย์ พรรณานพ, ปรีวรรต. ไบลาน ๒๑ หน้า ๒ บรรทัด ๑-๒.

การที่กฎหมายโพหาราชกำหนดค่าตัวไพร่ตามเพศและวัยเพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการเรียกค่าเสียหายเมื่อถูกทำร้ายร่างกายและการกำหนดบทบัญญัติมิให้เจ้าเวียงทำร้ายไพร่ในขณะที่เข้าเวร สะท้อนถึงแนวความคิดของฝ่ายบ้านเมือง ได้ให้ความคุ้มครองต่อชีวิตและร่างกายไพร่

ข) ให้สิทธิในทรัพย์สิน และสิทธิในการป้องกันทรัพย์สิน

กฎหมายโพหาราชกำหนดให้ไพร่ผู้ที่เป็นเจ้าของทรัพย์สินมีสิทธิในทรัพย์สินของตนอย่างเต็มที่บุคคลอื่นจะละเมิดมิได้ ผู้ที่เป็นเจ้าของทรัพย์สินมีสิทธิในการป้องกันทรัพย์สินของตนกล่าวคือสามารถทำร้ายร่างกาย หรือฆ่าบุคคลที่มาลักทรัพย์ของตนได้โดยไม่มีผิด^๑ ไพร่สามารถที่จะจัดการหรือสิ่งมอบทรัพย์สินให้กับบุคคลใดก็ได้ตามความพึงพอใจ บุคคลอื่นจะเปลี่ยนแปลงไม่ได้^๒ จะเห็นว่าฝ่ายบ้านเมือง ได้ให้สิทธิในทรัพย์สินและให้ความคุ้มครองไพร่เพื่อให้รู้สึกปลอดภัย และสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

ค) ให้สิทธิในการป้องกันชื่อเสียง

ไพร่มีสิทธิในการป้องกันชื่อเสียงของตน กล่าวคือ ไพร่ชายสามารถฆ่าชายชู้ได้โดยไม่มีผิดหรือไพร่สามารถด่าตอบโต้ผู้ที่ด่าตนได้โดยไม่มีผิด ปราภวข้อความในกฎหมายโพหาราชดังนี้ "มาตรา ๑ สองต่อกันผู้ต่อกันความหนึ่งผู้ด่าลุน ๒ ความ ถีเลิมกัน"^๓ เป็นต้น กรณีที่ไพร่ถูกกล่าวหาว่าเป็นชู้กับภรรยาคนอื่นหรือถูกกล่าวหาว่าเป็นโจร หรือกู้เงินคนอื่นโดยไม่มีมูล ไพร่มีสิทธิที่จะได้การชดเชยความเสียหายโดยปรับไหมผู้กล่าวหาส่งมอบแก่ไพร่ผู้เสียหาย ดังปราภวข้อความในกฎหมายโพหาราชว่า "ฉิว่าคนผู้หนึ่งตู่เน้นกำทำชู้สุ่มเมียท่านด้วยอันทาเค้า ทามูลบิได้แทควนไล่ชั้นไหมนกันมันผู้บอกคำตายหมายคำย้ายไล่ท่านควนแล"^๔

จากสาระข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า กฎหมายโพหาราชสะท้อนฐานะ บทบาทของไพร่และปรากฏว่าฝ่ายบ้านเมือง ได้ให้ความคุ้มครองและกำหนดสิทธิที่ไพร่พึงมีในฐานะเป็นกลุ่มชนที่

^๑ หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๔. มัด ๗. โคสธาราษฎร ผูก ๑. เสาวนีย์ พรหมภพ. ปรีวรรต. ใบลาน ๔ หน้า ๒ บรรทัด ๒.

^๒ หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๕. มัด ๖. โพหาราช ลักษณะผู้เมีย. เสาวนีย์ พรหมภพ. ปรีวรรต. ใบลาน ๖๔ หน้า ๒ บรรทัด ๑-๕.

^๓ หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๑. มัด ๗. โคสธาราษฎร ผูก ๓. เสาวนีย์ พรหมภพ. ปรีวรรต. ใบลาน ๓ หน้า ๒ บรรทัด ๓-๔.

^๔ หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๔. มัด ๗. โคสธาราษฎร ผูก ๑. เสาวนีย์ พรหมภพ. ปรีวรรต. ใบลาน ๑ หน้า ๒ บรรทัด ๓-๔.

เป็นกำลังสำคัญในการสร้างความมั่นคงให้กับบ้านเมือง

๑.๕ ทาส

คำว่า "ข้า" หรือ "ช้อย" ในกฎหมายโพธาราช หมายถึง "ทาส"^๑ เป็นกลุ่มชนที่มีสถานะต่ำสุดในสังคม เป็นกลุ่มชนที่ไม่มีอิสระในตนเองและไม่ได้ค่าตอบแทนแรงงาน^๒ ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของนายทาส หรือที่ปรากฏในกฎหมายโพธาราชว่า "เจ้าช้อย"^๓ เรื่องราวเกี่ยวกับทาสปรากฏในกฎหมายโพธาราชมากมายแยกอธิบายเป็นหัวข้อต่าง ๆ ได้ดังนี้

ประเภทของทาส

สาเหตุของการตกเป็นทาส

สถานะภาพของทาส

ความคุ้มครองที่ทาสได้รับ

การหลุดพ้นจากการเป็นทาส

ปัญหาเกี่ยวกับเรื่องทาส

หัวข้อดังกล่าวแยกอธิบายในรายละเอียดเรียงตามลำดับได้ดังนี้

๑.๕.๑ ประเภทของทาส

ทาสในกฎหมายโพธาราชแบ่งตามมูลเหตุของการตกเป็นทาสได้ ๕ ประเภท คือ

ก) "อนโตชาต"(อนโตชาต) แปลว่า ผู้เกิดภายใน^๔ หมายถึง ลูกที่เกิดในขณะที่บิดามารดากำลังเป็นทาส ได้แก่ ทาสในเรือนเบี้ย เป็นต้น

ข) "ชนกิตโต"(ชนกิตโต) แปลว่า ผู้ที่เขาซื้อมาด้วยทรัพย์สิน^๕ หมายถึง ทาสที่ใช้สิ่งของเงินทองไถ่มา ได้แก่ ทาสสินไถ่

^๑สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. เล่มเดิม. หน้า ๓๗.

^๒ทองสุข จารุเมธีชน. การศึกษาเปรียบเทียบเรื่องทาสในคัมภีร์พระไตรปิฎกเถรวาท คัมภีร์มานวธรรมศาสตร์และกฎหมายตราสามดวง. ๒๕๒๗. หน้า ๑๔.

^๓หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๐. มัด ๗. โศสธาราษฎร ผูก ๒. เสาวนีย์ นรรณภาพ, ปวีวรรณ. ใบลาน ๑๔ หน้า ๒ บรรทัด ๔.

^๔ทองสุข จารุเมธีชน. เล่มเดิม. หน้า ๗๒.

^๕แหล่งเดิม. หน้า ๗๓.

ค) "สาม์ ทาสผ อุปกโต" แปลว่า บุคคลผู้หาหน้ทานไม่ได้ หมายถึง ยอมตนเป็นทาสเพื่อชดใช้หนี้

ง) "ทาสวีย อุเปต" หมายถึง การยอมตนเป็นทาสเพราะได้รับการช่วยเหลือให้พ้นจากโทษประหาร หรือได้รับการรักษาให้หายจากโรคร้ายไข้เจ็บ ได้แก่ ทาสที่ช่วยมาจากโทษทัณฑ์และทาสที่ช่วยมาจากโรคร้าย ตามลำดับ

จ) "ช้อยสามัญ" หมายถึง ประชาชนโดยทั่วไป ปรากฏการจัดกลุ่มในกฎหมายโพหาราชว่า เป็นทาสประเภทหนึ่ง เพราะถือว่าเป็นผู้ที่ต้องอยู่ภายใต้การคุ้มครองดูแลของท้าวพระยาผู้ครองบ้านเมือง

การแบ่งประเภทของทาสในข้างต้นปรากฏข้อความในกฎหมายโพหาราช ดังนี้

... ในยะ ๑ ช้อยในทำมี ๕ จำนวน ผู้ ๑ ชื่อว่า อันโตชาตได้ลูกช้อยยั้งอันเกิดในเอื้อนแห่งตน ฉิว่าพีมันเปะช้อยเม่มักเปะช้อย ผู้บ่ได้ชื่อว่า อนโตชาต แล ผู้ ๑ ชื่อว่า ณะกะกิดตา ได้ช้อยอันเข้าของไถ่มาเปะช้อย ผู้ ๑ ชื่อว่า สามังทละสะพะอุปะคะโต ได้บุคละผู้หาหน้ทานบ่ได้มันหากเวนตัวเปะช้อยเทตจักเลี้ยงชีวิตมันอันท้าวพยาจักข้าเสียมันเวนตัวให้เอาชีวิตมันไว้กัดี อันึงมันเปะพยาต้ายนักจักเสียชีวิตมาเวนตัวให้ท่านเยายาให้มีชีวิตกัดีได้ชื่อว่า สามังทละสะพะอุปะคะโต ปะกาน ๑ ชาวบ้านชาวเมืองอันเกษในทางเมืองเจ้าแผ่นดินก็ได้ชื่อว่า ช้อยสามานจำนวน ๑ เทตว่าท้าวพยาตณทั้งแท่นแผ่นดินหากยักษาไว้บ่ให้ท้าวพยาเมืองต่างปะเพชมาปะจนเอาได้แล...

นอกจากทาส ๕ ประเภทข้างต้นแล้ว ปรากฏว่ามีการกล่าวถึงทาสอีก ๒ ประเภท คือ ทาสหลวง และ ข้าพระโยมสงฆ์ เป็นการแบ่งตามการขึ้นสังกัด ซึ่งทาสทั้งสองประเภทมีลักษณะคือ

ก) ทาสหลวง หรือที่เรียกในกฎหมายโพหาราชว่า "ช้อยหลวง"^๒ เป็นทาสที่ได้มาจากการรบ กล่าวคือ เป็นเชลยศึกถูกกวาดต้อนมาเพื่อบันทอนกำลังของศัตรู เพื่อใช้เป็นแรงงานของบ้านเมืองในการทำกิจต่าง ๆ ทาสประเภทนี้ขึ้นตรงต่อกษัตริย์ กษัตริย์มักจะพระราชทานให้กับแม่ทัพนายกองเป็นบำเหน็จความชอบในราชการสงครามและพระราชทานให้กับ

^๑ หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๐. มัด ๗. โคสภาราชฎร ผูก ๒. เสาวณีย์ พรหมภาพ, ปรีวรรต. ไบลาน ๗ หน้า ๑ บรรทัด ๒-๓ และไบลาน ๗ หน้า ๒ บรรทัด ๑-๓.

^๒ แหล่งเดิม. ไบลาน ๒๙ หน้า ๑ บรรทัด ๓.

พระอารามหลวงเป็นข้าพระ โยมสงฆ์หรือเลกวัด

ข) ข้าพระ โยมสงฆ์ หรือ เลกวัด กฎหมายโพชาราชเรียกทาสประเภทนี้ว่า "ช้อยโอโอกาส" เป็นทาสที่ทำหน้าที่ปรนนิบัติดูแลวัดวาอารามและรับใช้พระภิกษุสงฆ์ในพระอาราม นั้น หากพิจารณาถึงสาเหตุของการตกเป็นข้าพระ โยมสงฆ์อาจแยกได้ ๒ ประเด็น คือ ตกเป็น ทาสเพราะมีบุคคลอื่นนำมาถวายให้กับวัด กับยอมตนเป็นทาสเพราะศรัทธาในพระพุทธศาสนา การเป็นข้าพระ โยมสงฆ์จะต้องเป็นตลอดชีวิตไม่สามารถเป็นอิสระได้ ลูกหลานของทาสประเภทนี้ จะต้องเป็นกรรมสิทธิ์ของวัดตลอดไปเช่นกัน" และปรากฏข้อความในกฎหมายโพชาราชว่า หาก ทาสหลวงและข้าพระ โยมสงฆ์หนีไปต่างบ้านต่างเมืองเมื่อกลับมาต้องให้เป็นข้าพระ โยมสงฆ์เช่น เดิม" อันเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าข้าพระ โยมสงฆ์จะต้องอยู่ในสถานะภavnันตลอดไป เรื่องข้า พระ โยมสงฆ์ปรากฏในหลักฐานอื่นว่าฝ่ายอาณาจักรจะนำข้าพระ โยมสงฆ์ไปใช้ในราชการแผ่นดิน ไม่ได้ยกเว้นเมื่อเกิดศึกสงครามโดยอ้างเหตุผลในการเกณฑ์ทาสประเภทนี้เข้าร่วมการรบว่าเพื่อ ป้องกันการทำลายพระพุทธศาสนาจากข้าศึกที่มารุกราน"

จะเห็นว่าทาสในกฎหมายโพชาราคมียุ่หลายประเภทและมีสาเหตุของการตกเป็นทาส แตกต่างกันไป

๑.๕.๒ สาเหตุของการตกเป็นทาส อาจสรุปได้ดังนี้

ก) ตกเป็นทาสเนื่องจากชาติกำเนิด กล่าวคือ กฎหมายโพชารากำหนดว่า ลูกทาสที่เกิดในขณะที่บิดามารดาเป็นทาสต้องเป็นทาส การกำหนดในลักษณะนี้เป็นผลมาจากแนว ความคิดที่ว่าเมื่อทาสเป็นทวิษ์ของนายทาส ลูกทาสที่เกิดในขณะที่บิดามารดาเป็นทาส เช่น ทาส ในเรือนเบี้ยและลูกของข้าพระ โยมสงฆ์จึงถือเป็นดอกผลแห่งทวิษ์สินของนายทาส นายทาสจึงมี สิทธิโดยชอบธรรมในฐานะเป็นเจ้าของทวิษ์นั้น" การตกเป็นทาสในกรณีนี้ถือว่าเกิดจากเงื่อนไข

"ข้าพระ โยมสงฆ์หรือเลกวัด เป็นทาสที่มีผู้มีจิตศรัทธาบริจาคเพื่อให้อุปฐากรับใช้พระ- ศาสนา รับใช้พระภิกษุในพระอาราม ธวัช ปุณฺณโกทก. เล่มเดิม. หน้า ๔๕.

"หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๒. มัด ๗. โคสธาราษฎร ผูก ๔. เสาวนีย์ พรรณานภ, ปวีรรต. ไบลาน ๒๔ หน้า ๑ บรรทัด ๓.

"ธวัช ปุณฺณโกทก. เล่มเดิม. หน้า ๑๕๓.

"หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๒. มัด ๗. โคสธาราษฎร ผูก ๔. เสาวนีย์ พรรณานภ, ปวีรรต. ไบลาน ๒๔ หน้า ๑ บรรทัด ๓-๔.

"ธวัช ปุณฺณโกทก. เล่มเดิม. หน้า ๑๕๒.

"ทองสุข จารุเมธีชน. เล่มเดิม. หน้า ๕๐.

ทางสังคมเป็นผู้กำหนด*

ข) ขายตัวลงเป็นทาส หมายถึง การขายตัวเองหรือถูกบุคคลอื่นขาย เนื่องจากเกิดความขัดสนในการดำรงชีพหรือเพราะต้องการนำเงินมาชดใช้หนี้ การตกเป็นทาสในลักษณะนี้จึงถือว่าง่เกิดจากการประสบกับปัญหาทางเศรษฐกิจ

ค) ยอมตนเป็นทาส เนื่องจากได้รับความช่วยเหลือให้พ้นจากการต้องโทษ หรือช่วยให้หายจากโรคร้ายที่คุกคาม การตกเป็นทาสในลักษณะนี้สะท้อนให้เห็นว่าการช่วยเหลือให้พ้นจากความตาย ก่อให้เกิดความผูกพันกันระหว่างผู้ช่วยเหลือกับผู้รับความช่วยเหลือในลักษณะเป็นเจ้าหนี้กับลูกหนี้ โดยผู้รับการช่วยเหลือต้องยอมตนเป็นทาสเพื่อชดใช้หนี้สินนั้น

ง) ตกเป็นทาสเพราะสังคมกำหนด ข้อความที่ปรากฏในกฎหมายโพหาราช สะท้อนให้เห็นว่า ทาสคือผู้ที่ไม่มีอิสระในตนเองต้องอยู่ในการควบคุมการทำงานของบุคคลอื่น ด้วยเหตุนี้ ไพร่ หรือประชาชนโดยทั่วไปซึ่งอยู่ภายใต้สังกัดกษัตริย์ผู้ครองแผ่นดินจึงถูกจัดว่าเป็นทาสประเภทหนึ่งที่เรียกว่า "ช้อยสามัญ" ด้วยเหตุนี้ทำให้ผู้ศึกษามีความเห็นว่าคนที่คนในภาคอีสานใช้คำแทนตนว่า "ช้อย" ซึ่งมีความหมายตรงกับคำว่า "ฉัน" หรือ "ข้าพเจ้า" ในภาคกลาง เป็นคำสรรพนามแทนตนที่มีรากศัพท์เกี่ยวพันอยู่กับแนวความคิดนี้

จ) ตกเป็นทาสเพราะประเพณีตามกฎหมายบ้านเมือง บทบัญญัติของกฎหมายโพหาราชบางมาตราได้บัญญัติโทษผู้กระทำความผิดด้วยการปรับให้เป็นทาส เช่น กรณีตำผู้มียศและกรณีได้ลูกสาวเป็นภรรยาตามกฎหมายโพหาราชกำหนดลดตัวลงเป็นทาส เป็นต้น ทาสประเภทนี้จึงถือว่าเป็นทาสจำยอมคือถูกบีบบังคับให้เป็นทาส เพราะกระทำความผิดกฎหมายบ้านเมือง

ฉ) ตกเป็นทาสเพราะเป็นเชลยศึก กล่าวคือ ผู้ที่เป็นเชลยศึกจะถูกกวาดต้อนมาเป็นทาสสังกัดกษัตริย์ ปรากฏชื่อเรียกในกฎหมายโพหาราชว่า "ช้อยหลวง" การตกเป็นทาส

*ชาติชาย หนานานนท์. "ทาสในประมวลกฎหมายวิรัชกาลที่ ๑," วารสารประวัติศาสตร์. ๔ (๓) : ๒๕๖๖ ; ๗๕-๑๐๒.

แหล่งเดิม.

"หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๐. ไม้ ๗. โคสธาราษฎร ผูก ๒. เสาวนีย์ พรหมภพ, ปรีวรรต. ใบลาน ๗ หน้า ๒ บรรทัด ๒.

แหล่งเดิม.

*ชาติชาย หนานานนท์. เล่มเดิม. หน้า ๗๕-๑๐๒.

"หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๔. ไม้ ๗. โพหาราช ว่าด้วยลักษณะมุสาวาท. เสาวนีย์ พรหมภพ, ปรีวรรต. ใบลาน ๓๖ หน้า ๑ บรรทัด ๔.

ประเภทนี้ถือว่าเป็นผลมาจากการรบ

จากสาเหตุของการเกิดทาสในข้างต้นจะเห็นว่าทาสที่ปรากฏในกฎหมายโพหาราชเกิดจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และเป็นผลมาจากการเป็นผู้นำสงครามเป็นสำคัญ

๑.๕.๓ สถานะภาพของทาส

สถานะภาพของทาสที่ปรากฏในกฎหมายโพหาราช มีอยู่หลายลักษณะ สรุปได้ดังนี้

ก) เป็นทรัพย์สินของนายทาส กล่าวคือ นายทาสสามารถยกทาสให้กับบุคคลใดก็ได้ เป็นทรัพย์สินที่ถือเป็นมรดกที่ต้องตกทอดไปยังทายาท และเป็นทรัพย์สินที่สามารถนำไปขายได้

ตัวอย่างบทบัญญัติกฎหมายโพหาราชที่สะท้อนให้เห็นว่าทาสมีฐานะเป็นทรัพย์สินที่ต้องตกทอดมายังทายาท ได้แก่

...ขี ๑๓ มาตถานังลูกชายเอาช้อย นันมีบิให้อนุยาชามีลูกยิงชายหลายคนคั้นนันมีเขาตาย ลูกพี่เดียวแม่เดียวยายกันลูกแลเมียมันผู้เป็นช้อยนันนั้นใหเอมามาปันตามควัวเอือนอันควนเขาได้กินด้วยอันลำดับผู้พี่ผู้น้องนั้น”...

สรุปสาระสำคัญข้างต้น ลูกชายได้ทาสของพ่อแม่เป็นมรดกโดยที่พ่อแม่ไม่ได้อนุญาต หากพ่อแม่ตายใหเอมาทาสหญิงและลูกมาแบ่งให้กับผู้ที่เป็นทายาทตามลำดับพี่น้อง ซึ่งหมายความว่า การที่พ่อแม่ผู้เป็นเจ้าของทาสไม่ได้ยกทาสหญิงให้กับลูกชายเป็นสิทธิขาด ทาสหญิงและลูกยังคงเป็นทรัพย์สินของพ่อแม่ เมื่อพ่อแม่ตายต้องนำทาสหญิงและลูกทาสมาแบ่งปันกันในกลุ่มผู้สืบทอดมรดก จะเห็นว่านายทาสย่อมมีสิทธิในทรัพย์สิน และเป็นทรัพย์สินที่ถือเป็นมรดกที่ต้องตกทอดถึงทายาทของนายทาส

ตัวอย่างบทบัญญัติกฎหมายโพหาราชที่สะท้อนถึงสถานะทาสในลักษณะการเป็นทรัพย์สินของนายทาสที่นายทาสสามารถขายได้ ได้แก่

...อันนี้ชื้อช้อยท่านให้ผิดเดือนนี้ ฆิช้อยผู้ันแม่ช้านำคนหลวง เปเนปอบเปเนโง กิติ เปเนพชาติอันหนักกิติ เปเนบ้ำเปเนดาฟางกิติบ้ำทุมกิติ พยาดผู้่งหากบังเกิดให้คินักเจ้า

* หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๕. มัด ๖. โพหาราช ลักษณะฉัวเมีย. เสาวนีย์ นรนาท. ปวีวรรต. ใบลาน ๑๒ หน้า ๒ บรรทัด ๓-๕.

* ชิดเส้นใต้โดยผู้ศึกษา เป็นผู้ที่ชอบกินของสดคาว แต่ในบทบัญญัตินี้คงหมายถึงโรคชนิดหนึ่งที่ทำให้ทาสอยู่ในสภาพร่างกายไม่แข็งแรงทำงานไม่ได้เต็มที่

ช้อย ผิกายเดือนหนึ่งย่ำให้คั่นเกิน ฌินมันช้อยพลวงแท้นม่นกายเดือนหนึ่งเมือหน้าก็ให้คั่น"^๑...

สรุปสาระสำคัญข้างต้น การซื้อ-ขายทาส หากทาสเป็นปลอดโง่งเป็นโรคตาฟาง ลมบ้าหมู หรือเป็นโรคที่ร้ายแรงอย่างอื่นซึ่งหมายถึงมีสภาพร่างกายไม่แข็งแรง ผู้ซื้อสามารถคืนทาสนั้นได้ภายในกำหนด ๑ เดือนหลังการซื้อ แต่หากเป็นการซื้อขายทาสของทางราชการแม้เกิน ๑ เดือนก็สามารถคืนได้ จะเห็นว่ากฎหมายโพหาราชได้คุ้มครองสิทธิของผู้ซื้อโดยใช้เวลาเป็นเงื่อนไขกำหนด คือภายใน ๑ เดือน จะเห็นว่า ทาสอยู่ในสถานะเป็นทรัพย์สินประเภทหนึ่งของนายทาส

ข) ทาสเป็นผู้รับใช้นายทาส ทาสอยู่ในฐานะเป็นแรงงานที่สำคัญของนายทาสในการทำกิจ ต่าง ๆ ตามที่นายทาสสั่ง งานที่ทาสได้รับมอบหมายที่ปรากฏในกฎหมายโพหาราชได้แก่ เป็นแรงงานในการเกษตร เช่น ทำนา ทำสวน ทำไร่ เป็นลูกทาสนำสิ่งของไปยังแหล่งต่าง ๆ หรือแม้กระทั่งช่วยนายทาสทำราชการ ทำการค้า ตลอดจนการรับจ้าง ฯลฯ

ค) เป็นสมาชิกคนหนึ่งในครอบครัวนายทาส ทาสบางรายมีความสัมพันธ์กับนายทาสในฐานะเป็นภรรยาของนายทาส พิจารณาจากบทบัญญัติในกฎหมายโพหาราชกล่าวถึงภรรยาประเภทหนึ่งว่า "ทาสีภรรยา"^๒ สะท้อนให้เห็นว่าทาสมีฐานะเป็นสมาชิกคนหนึ่งของครอบครัวนายทาส กฎหมายโพหาราชจึงกำหนดให้นายทาสร่วมรับผิดชอบเมื่อทาสของตนกระทำความผิด เช่น หากทาสขโมยทรัพย์สินผู้อื่นให้นายทาสชดใช้ค่าเสียหาย หรือหากทาสไปกู้เงินคนอื่นและนายทาสได้ร่วมใช้จ่าย หรือได้รับการปรึกษาหารือก่อนที่จะกู้ยืมนายทาสต้องชดใช้เงินกู้คืน^๓ สะท้อนให้เห็นว่าเมื่อทาสกระทำความผิดนายทาสต้องรับผิดชอบในฐานะเป็นสมาชิกหนึ่งในครอบครัวตน

๑.๕.๔ ความคุ้มครองที่ทาสได้รับ

ทาสแม้จะเป็นชนชั้นต่ำสุดของสังคม แต่บทบัญญัติของกฎหมายโพหาราชหลายมาตรา สะท้อนให้เห็นว่า ทาสได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายบ้านเมืองในฐานะเป็นชนกลุ่มหนึ่งของ

^๑ หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๕. มัด ๖. โพหาราช ลักษณะฉั่วเมื่อย. เสาวนีย์ นรณภพ, ปรีวรรต. ใบลาน ๒๓ หน้า ๑ บรรทัด ๑-๓.

^๒ แหล่งเดิม. ใบลาน ๓๓ หน้า ๒ บรรทัด ๒.

^๓ หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๑. มัด ๗. โคสธาราษฎร ผูก ๓. เสาวนีย์ นรณภพ, ปรีวรรต. ใบลาน ๑๔ หน้า ๑ บรรทัด ๑-๒.

สังคม เช่น ให้ความคุ้มครองทางเพศ ให้สิทธิในมรดก ให้ความคุ้มครองชีวิตทาส กล่าวคือ กรณีที่ทาสหญิงถูกล่วงลามทางเพศจากนายทาส นายทาสต้องรับผิดชอบในการกระทำของตน เช่นยกฐานะทาสหญิงนั้นเป็นภรรยา หรือให้ทาสหญิงเป็นไทเมื่อมีบุตรชายกับตน^๑ เป็นต้น ส่วนสิทธิในมรดกกฎหมายโพหาราชกำหนดว่าหากภรรยาที่ซึ่งอยู่ในฐานะเป็นนายทาสหญิงตาย ทาสชายผู้เป็นสามีมีสิทธิในทรัพย์สินของนายทาสผู้เป็นภรรยาตน ครึ่งหนึ่งของ ๑ ใน ๓ ของทรัพย์สินทั้งหมด ปรากฏข้อความในกฎหมายโพหาราช ดังนี้

...เมื่อข้าอ้อยชายกางเอียนตัวเป็นผิวเมียมันตายให้มันแต่ตัวมันเมียมันให้เข้าของสิ่งใดแต่ยังมีชีวิตหากแล้วมีได้ก็ให้มันได้กินควเอียนส่วนถ้วน ๓ นั้นเกินหนึ่งเหลือมันให้แก่เจ้ามนู เมื่อเจ้ามนูมีภักเป็นของมันทั้งมวน"^๒...

กรณีการให้ความคุ้มครองชีวิตทาส กฎหมายโพหาราชสะท้อนให้เห็นว่า แม้นายทาสจะมีสิทธิใช้อำนาจและกำลังบังคับทาสตน แต่ต้องไม่ให้ถึงตาย กรณีนายทาสลงโทษทาสถึงตาย ต้องถูกปรับโดยนำเงินค่าปรับเข้าพระคลัง กรณีไม่มีค่าปรับให้หักชังไว้ ๖๔ วัน ปรากฏข้อความในกฎหมายโพหาราชดังนี้ "มาตรา ๑ อ้อยมันหากฆ่าเสีย ให้ไล่โคตขึ้นเล่มสาง แล้วหนีไล่โทษช้านึง ไส้ช้านค่าหนึ่งขึ้นเล่มสาง ฆิหาสิ่งเสียมิได้ให้ไล่คอก ๖๔ วัน"^๓ สะท้อนให้เห็นว่า ทาสเป็นกลุ่มชนที่ได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายบ้านเมืองในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมเช่นกัน

๑.๕.๕ การหลุดพ้นจากการเป็นทาส

กฎหมายโพหาราชกล่าวถึงวิธีหลุดพ้นจากการเป็นทาสไว้หลายกรณี สรุปได้ดังนี้

ก) การไถ่ค่าตัวหรือหากคนอื่นไปเป็นทาสแทน ปรากฏในกฎหมายโพหาราชดังนี้ "อันหนึ่งลูกยั้งไถ่อ้อยมาเป็นผิวกดี ใช้สินเอาเป็นผิวกดี ผิวมันให้เป็นไท"^๔ อีกตัวอย่างได้แก่

^๑ ทอสมุตแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๕. มัด ๖. โพหาราช ลักษณะผิวเมีย. เสาวนีย์ พรหมภน, ปรีวรรต. ไบลาน ๑๓ หน้า ๒ บรรทัด ๒-๔.

^๒ แหล่งเดิม. ไบลาน ๑๑ หน้า ๑ บรรทัด ๓-๕.

^๓ ทอสมุตแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๑. มัด ๗. โคสภาราษฎร ผูก ๓. เสาวนีย์ พรหมภน, ปรีวรรต. ไบลาน ๑ หน้า ๒ บรรทัด ๑-๓.

^๔ ทอสมุตแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๕. มัด ๗. โพหาราช ลักษณะผิวเมีย. เสาวนีย์ พรหมภน, ปรีวรรต. ไบลาน ๑๐ หน้า ๒ บรรทัด ๕ และไบลาน ๑๑ หน้า ๑ บรรทัด ๑.

...ขี ๕๗ มาตานั้น ลูกขุนลูกหลานเป็นช้อยท่าน ผมกับน้องยากให้หันช้อยท่านได้คน ผิดเปี้ยนแล้ว ผิดผู้ใดผิดนั้นตายด้วยพยาตอันใดอันนั้นก็ดีอย่าให้อีกแกผู้ใดนั้นเกินโทษว่า หากได้ผิดเปี้ยนกันแล้วผิดคนผู้ผิดเปี้ยนนั้นหนึ่งจึง ให้พิจารณาตามอันเขาได้ให้ปิดติยานแก่ กันแต่ก่อนนั้น ผิดหากนับปิดติยานแก่กันหากแล้ว”...

สรุปสาระสำคัญข้างต้น ลูกสาวได้ทาสมาเป็นสามมีให้สามมีเป็นไท และกรณีอยากให้ลูก หลานพ้นจากการเป็นทาสได้น่าคนไปได้ผลัดเปลี่ยน หากผู้ที่นำไปผลัดเปลี่ยนนั้นตายด้วยโรคให้ ถือเป็นยุติ หากคนที่นำไปผลัดเปลี่ยนหลบหนีให้ถือตามข้อตกลงที่มีไว้ต่อกันเป็นสำคัญ หากไม่มีข้อ ทกลงใด ๆ ให้ถือเป็นยุติ

จากตัวอย่างข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า ทาสสามารถเป็นอิสระได้ด้วยการไถ่ค่าตัวหรือ หากคนอื่นไปเป็นทาสแทนตน

ข) การบวชเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนา เป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้พ้นจากการเป็น ทาสโดยถือเป็นผู้เป็นอิสระตั้งแต่บวชและกฎหมายโพชาราชบัญญัติว่าเมื่อเลิกจากสมณะเพศไม่ต้องกลับไป เป็นทาสอีก ปรากฏข้อความในกฎหมายโพชาราช ดังนี้ “มาฆา ๑ ช้อยผู้ใดเจ้ายากได้บุนให้ บวชด้วยสัตทาเป็นผลาบุญแก่ตนแล้วผียังเลิกบวชเอาเป็นช้อยนล”

ค) การแต่งงานกับนายทาส การที่ทาสได้เป็นสามมีหรือเป็นภรรยาของนาย- ทาสเป็นโอกาสหนึ่งที่จะทำให้ทาสได้กลายเป็นไท บทบัญญัติในกฎหมายโพชาราชสะท้อนให้เห็นว่า เมื่อทาสได้อยู่ในฐานะเป็นสามมีหรือภรรยาของนายทาส แม้บางกรณีจะยังคงเป็นทาสฐานะความ เป็นอยู่ของทาสน่าจะดีกว่าการเป็นทาสโดยทั่วไป และอาจทำให้ทาสมีโอกาสเป็นไทได้ โดย กฎหมายโพชาราชระบุโอกาสของการเป็นไทของทาสชายและทาสหญิงที่ได้มาอยู่ในฐานะเป็นสามมี หรือภรรยาของนายทาสไว้ต่างกัน แยกพิจารณาได้ดังนี้

การเป็นอิสระของทาสชาย กฎหมายโพชาราชกำหนดว่า หากนายทาสเอาทาสชายใน เรือนตนเป็นสามมี ทาสชายจะเป็นอิสระเมื่อนายทาสผู้เป็นภรรยาตายพิจารณาจากบทบัญญัติของ

* หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๔. มัด ๗. โพชาราช ว่าด้วย ลักษณะมุสาวาท. เสาวมีย์ พรรณานพ, ปวีวรรต. ไบลาน ๓๕ หน้า ๑ บรรทัด ๑-๔.

* หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๓. มัด ๗. โคสภาราษฎร ผูก ๕. เสาวมีย์ พรรณานพ, ปวีวรรต. ไบลาน ๓ หน้า ๒ บรรทัด ๔ และไบลาน ๔ หน้า ๑ บรรทัด ๑.

กฎหมายโพหาราชว่า "ฉิเออช้อยช่ายกลางเอียนตัวเปเนฉวเมี่ยมันตายไ้หันแต่ตัวมัน" จะเห็นว่า กรณีนายทาสซึ่งเป็นหญิงได้ทาสชายของตนเป็นสามีกฎหมายโพหาราชระบุว่า ทาสชายจะเป็นไทเมื่อนายทาสผู้เป็นภรรยาตาย

การเป็นอิสระของทาสหญิง ทาสหญิงจะเป็นอิสระได้เมื่อมีลูกชายกับนายทาส หากลูกที่เกิดมาเป็นหญิงกฎหมายโพหาราชกำหนดให้ลูกเป็นไทส่วนแม่ยังคงเป็นทาสดังปรากฏในกฎหมายโพหาราชดังนี้ "ฉิ ๑๔ มาตตานัง ฉิยงเปเนช้อยฉวเจ้าเอียนนอนน้า เมียไ้อะนุญาตกั๊บไ้กั๊ตฉิฉิมิลูกช่ายดอมชานันห้วยช้อยทั้งแม่ทั้งลูก ฉิมิลูกยังเปเนไทแต่ลูกแม่ยังเปเนช้อย" สะท้อนให้เห็นว่าทาสหญิงมีโอกาสเป็นไทเมื่อมีบุตรชายกับนายทาส

ง) ทาสช่วยเหลือนายทาสของตนไ้หันจากความทุกข์ยาก นายทาสมีสิทธิที่จะใช้ทาสในการประกอบกิจการต่าง ๆ กฎหมายโพหาราชกำหนดไว้อย่างชัดเจนว่า หากทาสสามารถช่วยนายทาสไ้หันจากความทุกข์ยาก ควรให้ทาสนั้นเป็นไท ปรากฏในกฎหมายโพหาราชดังนี้ "ฉิ ๒๒ มาตตานังฉิช้อยผู้ใด มันเอ็ดเปเนมันเลาไ้เอาเจ้ามันจากทุกข์ยากอันเปเนช้อยท่านตั้งนั้น ย่าเอามันเปเนช้อยไ้มันเปเนไทเทิน" เป็นต้น

จ) การยินยอมของนายทาสหรือความเมตตาของนายทาส ถือเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้ทาสมีโอกาสได้รับอิสระภาพ บทบัญญัติของกฎหมายโพหาราชสะท้อนให้เห็นว่าทาสมีโอกาสเป็นอิสระได้โดยการไ้ค่าตัว โดยการบวชเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนา และโดยการแต่งงาน แต่หากนายทาสไม่ให้ความยินยอมเป็นพื้นฐาน โอกาสเป็นไทของทาสโดยวิธีการข้างต้นนั้นก็ต้องตกไป ตัวอย่างข้อความในกฎหมายโพหาราชบางตอนสะท้อนให้เห็นว่าการเป็นอิสระของทาสขึ้นอยู่กับความยินยอมหรือความเมตตาของนายทาสเป็นสำคัญ ได้แก่ "ฉิช้อยผู้บวชนั้นบอดสะทะทำเพียนไ้เปเนแต่เนนแลลิกเสียดังนั้น สุนแต่เจ้าช้อยจาสละเสียดังตามเจ้าช้อย จักเอาคืนเปเนช้อยดั่งเก่ากัตามเทิน"สาระสำคัญ คือ กรณีทาสได้บวชเป็นสามเณรเมื่อสึกออกมาสู่ตนแต่

๑. ทอสมุตแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๖. มัด ๗. โพหาราช ว่าด้วยลักษณะตัดความฉวความเมียม. เสาวนีย์ พรรณานพ, ปวีวรรณ. ไบลาน ๑๑ หน้า ๒ บรรทัด ๓.

๒. ทอสมุตแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๕. มัด ๖. โพหาราช ลักษณะฉวเมียม. เสาวนีย์ พรรณานพ, ปวีวรรณ. ไบลาน ๑๓ หน้า ๒ บรรทัด ๒-๔.

๓. แหล่งเดิม. ไบลาน ๑๔ หน้า ๒ บรรทัด ๔-๕.

๔. ทอสมุตแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๔. มัด ๗. โพหาราช ว่าด้วยตัดความฉวความเมียม. เสาวนีย์ พรรณานพ, ปวีวรรณ. ไบลาน ๒๔ หน้า ๑ บรรทัด ๓-๔.

นายทาสว่าจะคงให้เป็นทาสหรือให้เป็นไท

ฉ) การทลบทหนี กฎหมายโพซาราชมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการทลบทหนีของทาสหลาย มาตราสะท้อนให้เห็นว่า การทลบทหนีเป็นวิธีหนึ่งที่ทาสเลือกใช้เพื่อให้ตนพ้นจากภาวะการเป็นทาส แต่บทบัญญัติของกฎหมายโพซาราชสะท้อนให้เห็นว่า หากทาสที่ทลบทหนีถูกจับได้ทาสนั้นต้องถูกปรับ ใหม่อันเป็นการเพิ่มภาระและความลำบากให้ทาสมากเพิ่มขึ้น ซึ่งอาจหมายถึงต้องทำให้ทาสนั้นตก เป็นทาสยาวนานยิ่งขึ้นด้วย

๑.๕.๖ ปัญหาเกี่ยวกับเรื่องทาส

บทบัญญัติของกฎหมายโพซาราชเกี่ยวกับเรื่องทาสที่พบมาก ได้แก่ การทลบทหนีของทาส และการลักพาทาส

ก) การทลบทหนีของทาส ในกฎหมายโพซาราชมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการทลบทหนี ของทาสหลายมาตรา สะท้อนให้เห็นว่า การทลบทหนีของทาสต้องเป็นปรากฏการณ์ที่พบมากใน สังคมทาสคงจะมีฐานะความเป็นอยู่ที่ไม่สู้จะดีนักและสะท้อนให้เห็นถึงความต้องการขั้นพื้นฐานของ มนุษย์ที่ต้องการมีอิสระ โดยฝ่ายบ้านเมืองก็รับรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและเข้าใจความต้องการของทาส ในเรื่องนี้เช่นกัน พิจารณาได้จากข้อความที่ปรากฏในบทบัญญัติในกฎหมายโพซาราชบางตอนว่า "ทาซ" เขาอยากพ้นจากข้อยอันเปทาซ* ซักคนตาย"๑ บทบัญญัติในกฎหมายโพซาราชได้กำหนดบท ลงโทษการทลบทหนีโดยปรับไหมทาสผู้ทลบทหนี และลงโทษผู้สมรู้ร่วมคิดด้วยการให้ชดใช้ค่าตัวทาส ๑ เท้าหรือ ๒ เท้าแล้วแต่กรณี กล่าวคือ หากนายทาสได้ตัวทาสคืนให้ชดใช้ ๑ เท้า หากไม่ได้ ตัวทาสกลับคืนให้ชดใช้ ๒ เท้าและให้จ่ายค่าแรงทาสในอัตราชายมือชีก หญิงมือเลี้ยว" โดยเริ่ม นับตั้งแต่วันที่ลักพาทาสนั้น ผู้ที่พบเห็นทาสทลบทหนีต้องบอกให้นายทาสรับรู้เพื่อให้มารับตัวกลับ ใน กรณีไม่รู้ที่อยู่ของนายทาสให้บอกกล่าวแก่เจ้าเมืองเพื่อให้ไปว่าให้เพื่อนบ้านรับรู้มิฉะนั้นจะถือว่า สมรู้ร่วมคิดให้ทาสทลบทหนี สำหรับผู้ที่มีส่วนทำให้นายทาสได้ตัวทาสกลับคืนตามกฎหมายโพซาราช กำหนดให้นายทาสจ่ายค่าไถ่เป็นการตอบแทน

ข) การลักพาทาสไปขาย การลักพาทาสเป็นอีกปัญหาหนึ่งที่ปรากฏในสังคม พิจารณาจากบทบัญญัติของกฎหมายโพซาราชดังต่อไปนี้

*ขีดเส้นใต้โดยผู้ศึกษา การกล่าวถึงทาสส่วนมากจะใช้คำว่า ซ้อย แต่บทบัญญัตินี้เรียกว่า ทาซ หมายถึง ทาส

๑แหล่งเดิม. ไบลาน ๒๘ หน้า ๑ บรรทัด ๔.

๒หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๐. มัด ๗. โคสาราชฎร ผูก ๒. เสาวนีย์ พรวัฒนาภ, ปวีวรรต. ไบลาน ๑๙ หน้า ๒ บรรทัด ๒.

...ขี ๓๕ มาตตานั่ง ผู้ใดได้ช้อยทำงานแลขายกิน เจ้าช้อยอยู่ว่าผู้นั้นขายกินตัวแลมาสวน
คั้นสวนตกว่าแม่ช้อยทำงานแท้ได้ผู้เก่าคั้นให้มันผู้ล็กนั้นใช้ผู้นั่งฉิบได้ผู้เก่าคั้นมันตายเสีย
กัถิ ลักหนี่เสียกัถิใหม่มันใช้ ๒ คนค่าฮางค่าฮามให้พินิสัยคิดเอาให้แก่เจ้าช้อยแต่เมื่อ
ได้จับคนทำงาน ตัวมันผู้ล็กขายช้อยทำงานนั้นเป็นโทษโจนเทศมันบับอกบิให้ข่าวให้ทั้งหลาย
อยู่...

สรุปสาระสำคัญข้างต้น ผู้ใดลักพาทาสคนอื่นไปขาย นายทาสรู้ได้นำเรื่องขึ้นฟ้องร้อง
พิจารณาแล้วเป็นจริง หากได้ทาสคนเดิมกลับคืนให้ชดใช้ ๑ เท่า หากไม่ได้ทาสคนเดิมกลับคืน
ให้ชดใช้ทาสแก่นายทาส ๒ เท่าและจ่ายค่าแรงงานทาสนั้นแก่นายทาสโดยเริ่มนับตั้งแต่วันที่ทาส
ถูกลักพา จะเห็นว่านายทาสได้รับการคุ้มครองผลประโยชน์ในฐานะเป็นเจ้าของทรัพย์สินอย่างเต็มที่
จากข้อความข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า ทาสมีสถานะต่ำในสังคม อยู่ในสถานะเป็นทรัพย์สินที่
มีค่าของนายทาส กฎหมายได้กำหนดให้ความคุ้มครองสิทธิของนายทาสอย่างเต็มที่ แต่กฎหมาย
โพหาราชก็ได้ให้ความคุ้มครองสิทธิทาสในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เช่นกันและทาสสามารถ
เปลี่ยนแปลงฐานะของตนได้ตามความสามารถแต่ต้องได้รับความยินยอมของนายทาสเป็นพื้นฐาน
สำคัญ

๒. กลุ่มศาสนจักร เป็นกลุ่มที่อยู่นอกเหนืออำนาจของฝ่ายอาณาจักร ใช้วินัยสงฆ์เป็นกรอบกำหนด
พฤติกรรมของคนในกลุ่ม ซึ่งในที่นี้หมายถึง กลุ่มพระสงฆ์ ผู้บวชในพระพุทธศาสนาเพื่อถือศีลปฏิบัติ
ธรรมสืบทอดพุทธศาสนา เป็นกลุ่มชนที่มีบทบาทชี้นำคนในสังคมให้ดำเนินชีวิตไปในทางที่ถูกที่ควร
ซึ่งถือว่าเป็นบทบาทที่ทำให้การปกครองของฝ่ายบ้านเมืองดำเนินไปด้วยความราบรื่นยิ่งขึ้น สาระ
ในกฎหมายโพหาราชสะท้อนให้เห็นว่า พระสงฆ์เป็นกลุ่มชนที่ฝ่ายบ้านเมืองให้การอุปถัมภ์และมอบ
สิทธิพิเศษให้หลายประการ สรุปได้ดังนี้

๒.๑ กำหนดแบ่งผลประโยชน์ผู้เข้าที่ดินวัดเพื่อใช้ในกิจการศาสนา ในอัตราส่วน ๑ ใน ๑๐
ส่วน

*หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๔. midt ๖. โพหาราช ว่าด้วย
ลักษณะโจร. เสาวนีย์ นรรณภพ, ปรีวรรต. ไบลาน ๒๕ หน้า ๒ บรรทัด ๔-๕ และไบ-
ลาน ๒๖ หน้า ๑ บรรทัด ๑-๓.

*หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๓. midt ๖. โพหาราช ว่าด้วย
ลักษณะโจร. เสาวนีย์ นรรณภพ, ปรีวรรต. ไบลาน ๕๑ หน้า ๑ บรรทัด ๓-๔.

- ๒.๒ กำหนดให้ข้าพระโยมสงฆ์ หรือเลกวัดไว้ช่วยปฏิบัติงานในวัดเพื่อบำรุงวัดและพระสงฆ์
- ๒.๓ กำหนดเขตอาบนํ้าเฉพาะสงฆ์ในรัศมี ๒๐ วา มิให้บุคคลอื่นเข้าไปใช้ปะปน เพื่อให้พระสงฆ์สะดวกในการทำกิจส่วนตัว ดังปรากฏข้อความในกฎหมายโพธาราชดังนี้

...น้ำท่าที่เจ้ากฐมณะนพมณะมมะจาลิเจ้าทั้งหลายลงอาบนํ้า ให้จงไว้ก้าได้ชาว
วา ให้เป็นที่สละบายแก่เจ้ากฐลงอาบอย่าให้คนทั้งหลายอาบนํ้า อนึ่งอย่าให้ข้าท้าวบ่าว
ขุนทั้งหลายผู้ใด ผู้ ๑ เอาช้าง ม้า จัว ควย ตกทาทันนั้น"...

- ๒.๔ กำหนดเขตวัดให้เป็นเขตอภัยทานมิให้บุคคลใดเข้าไปทำร้ายสัตว์ซึ่งอาจหมายรวม
ถึงคนและกำหนดเป็นเขตสงวนพืชพรรณมิให้บุคคลใดทำลายเป็นการแผ่เมตตาบารมีสะท้อนอิทธิพล
ของหลักธรรม เพื่อผลในการสร้างศรัทธา เพื่อความสงบร่มรื่นของวัด เพื่อให้พระสงฆ์ได้ความ
วิเวกเหมาะเป็นสถานที่ศึกษาพระธรรมวินัย ปรากฏข้อความในกฎหมายโพธาราชดังนี้

...อย่าเบียดเบียนเอาผิดชะไนเขตแดนวัดวาอาลาม อย่าได้ยิงหมาฆ่าเอาสัตว์ทั้งหลาย
มีต้นว่านกทุกกิติ อนึ่งอย่า่น้ำวังป่าอันเจ้าช้วนแผ่นดินหากให้อับไฟชีวิตแก่สัตว์ทั้งหลาย
กับเขตวัดวาอาลามคามมะเขต อย่าให้ผู้ใดไปตีกกวาดเอาสัตว์ทั้งหลายในย่านน้ำวัง
ป่าที่อับไฟนั้น"...

- ๒.๕ กำหนดให้คนในสังคมให้เคารพและให้ความสะดวกพระสงฆ์ในการสัญจรมิให้เบียดเสียด
พระสงฆ์ให้ได้รับความเดือดร้อน ดังปรากฏข้อความในกฎหมายโพธาราชว่า "อนึ่งเสนามุนต์
ท้าวขุนผู้ใดชีว์ม้าเทียมทางเหนเจ้ากฐมาให้ลงกลบนับย่านแยง อย่าเบียดย่านบุยาสีไปให้เป็นอะนาทอน
แก่เจ้ากฐ ฌีชีว์ช้างให้พลกัณิกโก"

*หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๐. บัด ๓. โคสธาราชฎร ผูก ๒.
เสาวนีย์ พรหมภาพ, ปรีวรต. ไบลาน ๑๑ หน้า ๑ บรรทัด ๔ และไบลาน ๑๑ หน้า ๒
บรรทัด ๑.

*แหล่งเดิม. ไบลาน ๑๑ หน้า ๒ บรรทัด ๓-๔ และไบลาน ๑๒ หน้า ๑ บรรทัด ๑.

*แหล่งเดิม. ไบลาน ๑๑ หน้า ๒ บรรทัด ๑-๒.

๒.๖ มีการกำหนดโทษบุคคลที่ทำร้ายพระสงฆ์ถึงขั้นประหารชีวิต หรือเนรเทศออกจากเมือง^{*} ซึ่งถือว่าเป็นการลงโทษสถานหนักของกฎหมายบ้านเมือง

จากข้อความข้างต้นจะเห็นว่า พระสงฆ์ได้รับสิทธิพิเศษและความสะดวกหลายประการ ในฐานะเป็นกลุ่มชนที่มีบทบาทสำคัญในการอบรมคนในสังคมเป็นคนดีมีศีลธรรม ซึ่งมีผลทำให้ฝ่ายปกครองปกครองบ้านเมืองได้อย่างราบรื่น

จะเห็นว่ากฎหมายโพชราชสามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมที่มีการแบ่งคนในสังคมเป็นสองกลุ่มใหญ่ได้แก่ กลุ่มอาณาจักร กับกลุ่มศาสนจักร คือฝ่ายที่ใช้กฎหมายของบ้านเมืองควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม อันประกอบด้วย กษัตริย์ เจ้านาย ขุนนาง ไพร และทาส กับกลุ่มที่ใช้วินัยสงฆ์ กฎเกณฑ์ทางศาสนาเป็นแนวควบคุมพฤติกรรมของคนในกลุ่ม ซึ่งหมายถึง กลุ่มพระสงฆ์ โดยทั้งสองกลุ่มดังกล่าวจะมีฐานะ หน้าที่ ความรับผิดชอบ ตลอดจนมีสิทธิที่แตกต่างกันไป

^{*} หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๔. มัด ๗. โคสภาราษฎร ผูก ๒. เสาวนีย์ นรธากน, ปรีวรรต. ไบลัง ๒๑ หน้า ๒ บรรทัด ๓-๔.

ความเชื่อ ค่านิยม และประเพณี ที่ปรากฏในกฎหมายโพหาราช

๑. ความเชื่อ

ความเชื่อ เป็นการยอมรับอันเกิดจากจิตสำนึกของมนุษย์เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งอาจตัดสินใจโดยใช้ความรู้สึกหรือมีการไตร่ตรองด้วยเหตุผล และเมื่อคนในสังคมมีความเชื่อเช่นโดยอ้อมประเพณีปฏิบัติ หรือแสดงออกเป็นประเพณี นิธีกรรม หรืออื่น ๆ ให้สอดคล้องกับความเชื่อนั้น ๆ ข้อความในกฎหมายโพหาราชสามารถสะท้อนให้เห็นว่าคนในสังคมมีความเชื่อในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

ความเชื่อในพุทธศาสนา

ความเชื่อในเรื่องขวัญ

ความเชื่อในเรื่องผี

ความเชื่อในการป้องกันผีและสิ่งชั่วร้าย

ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์และการใช้ไสยศาสตร์

ความเชื่อในคำผู้ตายหรือผีบรรพบุรุษ

๑.๑ ความเชื่อในเรื่องพุทธศาสนา

พุทธศาสนามีอิทธิพลอย่างมากต่อวิถีชีวิตของคนในสังคม นิจารณาจากการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาเป็นแนวกำหนดพฤติกรรมของคนในสังคมในรูปของการกำหนดเป็นบทบัญญัติ นำวินัยสงฆ์มาเทียบเคียงการวินิจฉัยคดีและสะท้อนความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม นรก สวรรค์ กล่าวคือ เชื่อว่าบุคคลที่ประพฤติดนเป็นคนดีมีศีลธรรมชีวิตหลังความตายจะได้ไปเสวยสุขบนสวรรค์ ส่วนบุคคลที่ประพฤชั่วเมื่อตายไปต้องไปรับทุกข์อยู่ในนรก” โดยในกฎหมายโพหาราชปรากฏความเชื่อว่าการประพฤติดนอยู่ในศีลธรรม มีความเที่ยงธรรม คือ ปราศจากอคติ ๔

“จิราภรณ์ ภักฐานัทธร. สถานการณ์การศึกษาเรื่องคติความเชื่อของไทย. ๒๕๒๔. หน้า ๓-๖. และธวัช ปุณโณทก. “ความเชื่อพื้นบ้าน อันสัมพันธ์กับวิถีชีวิตในสังคมอีสาน.” วัฒนธรรมไทย. ๓๐ (๑) : ๖๑-๗๐ ; ตุลาคม ๒๕๓๓-มกราคม ๒๕๓๔.

“ทอสมุตแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๗. มัด ๗. โพหาราช ว่าด้วยลักษณะมุสาวาท. เสาวนีย์ นรณภาพ, ปรีวรรต. ไบลาน ๑๖ หน้า ๑ บรรทัด ๑ และ ไบลาน ๑๗ หน้า ๑ บรรทัด ๒.

ประการ รักษาความสัตย์ มีความซื่อตรงต่อวาจาและรักษาคำสัญญาเป็นพันธนาการไปสู่สวรรค์
กฎหมายโพหาราชนำความเชื่อเรื่องนรก สวรรค์มาให้เป็นเครื่องมือในการปกครอง
ใช้ควบคุมพฤติกรรมชนนางที่ทำหน้าที่ตัดสินคดี เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเที่ยงธรรมดังปรากฏ
ข้อความในกฎหมายโพหาราชดังนี้ "คณพิจาละนาบิชอบกัจจิกได้ไปสู่นาลกเปทุทชเวททะนามาก
นักนลท่านเอีย" และยังปรากฏอีกว่า "ให้นักปราชเจ้าทั้งหลายทูลหาผู้ย้ายผู้ดีให้พิจาละนาให้ดี
เพื่อบังนั้นเอาตัวไปสู่นาลกบิคาชนบิคาณล" โดยกล่าวว่า การตัดสินคดีด้วยความเที่ยงธรรมถือเป็น
สัจคดี จะเห็นว่ากฎหมายโพหาราชนำความเชื่อเกี่ยวกับพุทธศาสนา มาเอื้อต่อการปกครอง

๑.๒ ความเชื่อในเรื่องขวัญ

คนอีสานเชื่อว่า ขวัญ เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อชีวิต สิ่งอยู่ในอวัยวะต่าง ๆ ของมนุษย์
ตั้งแต่เกิด เชื่อกันว่าเมื่อมีเหตุทำให้ตกใจ ได้รับอุบัติเหตุหรือได้รับอันตรายจากภัยต่าง ๆ จะ
ทำให้ขวัญหนี หายไปจากตัว ทำให้เกิดการเจ็บป่วยและถึงแก่ความตาย การเรียกขวัญหรือสู่ขวัญ
จะทำให้ขวัญกลับสู่ร่างกายและหายจากการเจ็บป่วยได้

บทบัญญัติในกฎหมายโพหาราชที่สะท้อนความเชื่อในเรื่องขวัญ เช่น กรณีวิวาทถืออาวุธ
เข้าทำร้ายกัน หากผู้ผิดนั้นแทงผู้ไม่ผิดได้รับบาดเจ็บให้สู่ขวัญแห่งละ ๖ เบี้ย ปรากฏข้อความใน
กฎหมายโพหาราชดังนี้ "มาษตา ๑ สองผิดกันถืออาวุธชู้คน ผิดผิดได้หันแทงผู้ผิดทำบาดเจ็บให้สู่ขวัญ
ชู้บาชเจบแลบ่อน ๖ เบี้ยเงินชู้บ่อน" เป็นต้น สะท้อนให้เห็นว่ากฎหมายโพหาราชสะท้อนใน
เรื่องขวัญซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญต่อชีวิตคน

* หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๖. มัด ๗. โพหาราช ว่าด้วยตัด-
ความผิดเมีย. ใบลาน ๔ หน้า ๑ บรรทัด ๔ และใบลาน ๔ หน้า ๒ บรรทัด ๑. เสาวนีย์
พรรณภาพ, ปรึพรรณ.

* แหล่งเดิม. ใบลาน ๗ หน้า ๑ บรรทัด ๒-๓.

* สุกติ แปลว่า คดีที่ดี หมายถึง ไปเกิดในชาติภูมิที่ดี ; อ้างอิงมาจาก จรัส พยัฆราช-
ศักดิ์. อีสาน ๒ ยีสานปัญหาหมอยากลางบ้าน ไทราจารย์นั้นเมือง. ๒๕๓๔. หน้า ๓๒.

* บัณฑิต ศรีสูง. "สู่ขวัญคนป่วย," ใน อีต-คองอีสานและปณิกะคดี. ๒๕๓๕. หน้า
๒๐๔-๒๐๕.

* ชลน นุเทศ. "สู่ขวัญ : สร้างพลังใจของชาวบ้าน," ใน ชีวิตไทยชุดอีตฮอยเฮา.
๒๕๓๗. หน้า ๗๒-๘๔.

* หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๔. มัด ๗. โคสธาราญฎ ผูก ๓.
ใบลาน ๒ หน้า ๒ บรรทัด ๒-๓. เสาวนีย์ พรรณภาพ, ปรึพรรณ.

๑.๓ ความเชื่อในเรื่องผี

ความเชื่อในเรื่องผีเป็นความเชื่อดั้งเดิมในสังคม มีปรากฏก่อนการนับถือศาสนาพุทธ และเมื่อมีการนับถือศาสนาพุทธแล้วความเชื่อนี้ก็ยังคงแฝงอยู่และผสมผสานกันจนแยกไม่ออก บทบัญญัติของกฎหมายโพหาราชสะท้อนให้เห็นว่า คนในสังคมยังมีความเชื่อในเรื่องผีอำนาจของสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติโดยมีการกล่าวถึงผี ๒ ชนิดคือ ปอบและเปรต

ปอบ เป็นผีร้ายเชื่อว่าสามารถเข้าสิงในร่างกายของบุคคลเพื่อกินอวัยวะภายในทำให้ผู้ที่ปอบเข้าสิงเจ็บปวดและตายในที่สุด การเป็นปอบเชื่อว่าเกิดจากหลายสาเหตุ เช่น เวียนเป็นปอบ^๑ เข้าป่าตีหัวช้างหัวลิงจึงเป็นปอบ เวียนไสยศาสตร์แล้วรักษาไม่ได้จึงเป็นปอบ และสืบเชื้อสายมาจากปอบ^๒ เป็นต้น

บุคคลที่ถูกปอบเข้าสิงเชื่อกันว่าจะมีกิริยาอาการพฤติกรรมการกินอยู่แตกต่างไปจากปกติ มักจะร้องครวญครางด้วยความเจ็บปวดเป็นระยะ ๆ การรักษาตามแนวความเชื่อจะใช้หมอมนต์ สวดคาถาซึ่งเป็นหัวข้อธรรมะในการขับไล่ปอบ หมอมนต์บางรายเสกทวยงีตและเสกน้ำสาตหน้าในการขับไล่ปอบ^๓ และจากการที่ผู้ศึกษาได้สัมภาษณ์หมอมนต์ที่มีประสบการณ์ในการขับไล่ปอบพบว่า หมอมนต์ขับไล่ปอบด้วยคาถาจับปอบและคาถาผูกปอบจับไปตามอวัยวะส่วนต่าง ๆ ผู้ที่ถูกปอบเข้าสิง มักจะมีอาการต่อสู้อยู่ตลอดเวลาและมักด่าด้วยคำหยาบคาย เมื่อหมอมนต์จับจับปอบได้ถามบุคคลที่ถูกปอบเข้าสิงว่า เป็นใคร มาจากไหน มาทำไม ต้องการอะไร หากจัดหาสิ่งที่ต้องการให้แล้วจะไปหรือไม่และจะเชื่อได้อย่างไรว่าเมื่อจัดหาสิ่งที่ต้องการให้แล้วจะออกจากร่างผู้ที่ถูกปอบสิงจริง หมอมนต์จะกำหนดเงื่อนไขให้ปอบทำเป็นสัญญาให้หมอมนต์ทราบ เช่น ให้เดินไปหน้าบ้าน แล้วให้สุนัขเห่าตลอดทาง เป็นต้น คำพูดของคนที่ถูกปอบเข้าสิงเชื่อกันว่าเป็นคำพูดของปอบ เมื่อปอบออกจากร่างผู้ที่ถูกปอบสิงจะมีการเป็นปกติ เมื่อถามว่าพูดหรือทำอะไรไปบ้างในระหว่างที่

^๑พระยาอนุমানราชธนะ. วัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ของไทย. โดยเสถียรโกเศศ (นามแฝง). ๒๕๑๙. หน้า ๑๕-๑๖.

^๒มณี พยอมยงค์. "ความเชื่อ," ใน วัฒนธรรมล้านนาไทย. ๒๕๒๙. หน้า ๑๓๔-๒๐๑.

^๓ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม. "กฎหมายตราสามดวงกับความเชื่อของไทย," ใน กฎหมายตราสามดวงกับสังคมไทย. ๒๕๓๕. หน้า ๑๑๓.

^๔สุเทพ สีสัมฤทธิ์. เล่มเดิม. หน้า ๑๔๕.

^๕มณี พยอมยงค์. เล่มเดิม. หน้า ๑๓๔-๒๐๑.

ถูกปอบเข้าสิงมักจะจำไม่ได้* เป็นต้น

ข้อความที่ปรากฏในกฎหมายโพธาราชบางมาตราทำให้ผู้ศึกษาคิดเทียบกับเหตุการณ์ที่หมอมนต์ขับไล่ปอบข้างต้น ได้แก่

...มาฆา ๑ ผู้จักตายอึ่งทานั้นมันจักมาอยู่แถมใหม่ไปอยู่จักเค้าจักมุนมันผู้จักตายอึ่งทานให้กาชตุเค้ามุนมันอันอยู่แต่หลังมันอยู่บ้านหนึ่ง เพื่อนจักตายอึ่งทานั้น เพื่อนกิตายนัทมันเลาหนีไปอยู่บ้านใหม่ เพื่อนจักตายก็อึ่งทานั้นเพื่อนจักอะหนีคลายไปอยู่บ้านใหม่ เพื่อนจักตายก็อึ่งทานนั้นออกหน้ามันเฮดเถิง ๓ ที่ตั้งนั้นเพื่อนชาวมันเป็นผู้ล้ายนัทเขียนความถามปากมันด้วยขี้มันกว่าได้เฮดเพื่อนตายนัท มีปัตติยานตั้งนี้ ตายเถิง ๓ ขอน ผินทังตั้งนั้นให้เอาลูกเมียช้อยหนึคนสิ้นมันชายใช้โทษผู้ตาย ๒ โทษ ชันค่าคั้งเทิน ตัวมันเอาไปให้สังคะเจ้าโกณณมเสีย ให้เจ้ากูเอาบาษกวมหัวมันสูดอะผิ้วยายออกหนีจากคังมันให้มันเป็นผ้าขาวดาวบดยูกันวัดวาอารามเทิน...

สรุปสาระสำคัญข้างต้น บุคคลที่ใกล้จะตายร้องหาเป็นบุคคลที่มาอยู่ใหม่ไม่รู้จักถิ่นฐานให้สืบหาแหล่งที่อยู่แต่ก่อนหากเคยเป็นบุคคลที่ถูกบุคคลที่ใกล้จะตายเรียกหาถึง ๓ ครั้ง ๓ คราจึงเชื่อว่าเป็นคนร้าย หากซักถามแล้วเป็นความจริงให้นำบุตรภรรยาและทาสมาขายชดใช้ค่าคนตาย ๒ เท่าและให้ปรับขึ้นค่าคอให้นำตัวผู้กระทำความผิดไปให้พระสงฆ์เอาบาตรครอบศีรษะเพื่อขับไล่นิรภัยออกจากร่างกายแล้วให้นั่งชาวหม่นชาวรักษาศีลอยู่ที่วัด หากพิจารณาสาระบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นว่า การพิจารณาโทษบุคคลที่ถูกบุคคลที่ใกล้จะตายระบุชื่อต้องตรวจสอบประวัติย้อนหลังเพื่อให้ความเป็นธรรมแก่บุคคลที่ถูกกล่าวหาและสะท้อนให้เห็นว่าการรักษาให้หายจากการเป็นปอบตามแนวความเชื่อที่ปรากฏในกฎหมายโพธาราช คือ ให้พระสงฆ์นำบาตรมาครอบศีรษะผู้เป็นปอบแล้วให้นั่งชาวหม่นชาวรักษาศีลอยู่ที่วัด สะท้อนแนวคิดที่ฝ่ายปกครองเปิดโอกาสให้ประชาชนกลับตนเป็นคนดีโดยให้ศาสนาช่วยขัดเกลานิสัย

อีกขัณฑ์หนึ่งที่ปรากฏในกฎหมายโพธาราช คือ เปรต ปรากฏในกฎหมายโพธาราชว่า

*นายสง สุวรรณเก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, เสาวนีย์ พรรณาภ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ ๑๕ ตำบลบัวใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๖๔.

*หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๐. มัด ๗. โคสาราษฎร ผูก ๒. เสาวนีย์ พรรณาภ, ปรีวรรต. ไบลาน ๓๓ หน้า ๑ บรรทัด ๔ และไบลาน ๓๔ หน้า ๑ บรรทัด ๑.

ขุนนางที่พิจารณาคดีด้วยอคติตายไปจะเป็นเปรตรับทุกข์ เวทนามีไฟรอบกาย^๑ และยังพบความเชื่อในกฎหมาย^๒ อีกว่าบุคคลที่กินแล้วไม่ขัดใช้ตายไปจะเป็นเปรต ปรากฏข้อความในกฎหมายโพชาราชดังนี้

...มาตา ๑ กู้หนึ่กินสินท่านพิกุลกับยี่ผู้ว่าเมียกู้ฉวนยี่ผู้กินท่านตายเสียเจ้าของจึงมาถามเอาให้ตัดเสียอย่าให้ว่าท่อน หนีเจ้าของสะบดให้แก้ตามลูกเมียเขาย่านแม่ลูกฉวนเขาตายเปนเผด^๓ เวทะนายพายนันเขาจัดแทนแต่เค้าให้ทอน หนีเขาบ่เข้าใจแทนควมแล้ว"^๔...

สะท้อนให้เห็นว่าฝ่ายปกครองใช้ความเชื่อเรื่องเปรตในการควบคุมพฤติกรรมของขุนนาง เพื่อให้เกิดความเที่ยงธรรมในการปกครองและใช้ควบคุมพฤติกรรมประชาชนเพื่อให้ประชาชนมีความซื่อสัตย์ซื่อตรงต่อกัน

๑.๔ ความเชื่อในเรื่องการป้องกันผีและสิ่งชั่วร้าย

ตาแหลวหรือเจหลวง เป็นเครื่องจักรสาน ทำด้วยไม้ไผ่เป็นแฉก ๆ หรือสีเหลี่ยมมีหลายขนาด เป็นสิ่งที่คนพื้นเมืองในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เชื่อว่าเป็นสัญลักษณ์ของความศักดิ์สิทธิ์สามารถกันผีและสิ่งชั่วร้ายได้ นิยมใช้ในสถานที่และเวลาที่ล่อแหลมต่อการคุกคามของสิ่งชั่วร้าย เช่น ปักในนาเวลาข้าวตั้งท้องหรือบริเวณประตูหรือทางผ่าน^๕ ในภาคเหนือของไทยพบในกลุ่มชนที่อยู่ในที่สูงและหุบเขา เช่น พวกอีเก้อปักไว้ตรงทางเข้าหมู่บ้านพร้อมกับใบหญ้าใบไม้ ๗ ชนิดเพื่อกันผีและสิ่งชั่วร้าย^๖ ภาคกลางนิยมปักตาแหลวไว้กลางนาในตอนทำขวัญข้าวและ

^๑ หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๔๔. มัด ๗. โคสธาราษฎร ผูก ๑. เสาวนีย์ พรหมภาพ, ปรึวรรต. ไบลาน ๓๓ หน้า ๑ บรรทัด ๑-๔ และไบลาน ๓๓ หน้า ๒ บรรทัด ๑.

^๒ ชิดเส้นใต้โดยผู้ศึกษา คำว่า เผด หมายถึง เปรต

^๓ หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๑. มัด ๗. โคสธาราษฎร ผูก ๓. เสาวนีย์ พรหมภาพ, ปรึวรรต. ไบลาน ๑๗ หน้า ๑ บรรทัด ๓-๔ และไบลาน ๑๗ หน้า ๒ บรรทัด ๑.

^๔ ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม. เล่มเดิม. หน้า ๘๑-๑๑๓.

^๕ เล่มเดิม.

ใส่ในหม้อต้มยาของหมอกลางบ้าน” กฎหมายโพหาราชสะท้อนให้เห็นว่าคนในสังคมมีความเชื่อในเรื่องตาแหลว โดยปรากฏการใช้ตาแหลวเป็นสัญลักษณ์แสดงความเป็นเจ้าของควบคู่ไปกับใช้ตาแหลวเป็นเครื่องหมายศักดิ์สิทธิ์ป้องกันผีร้ายเพื่อผลในการสร้างขวัญและกำลังใจ

๑.๕ ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์และการใช้ไสยศาสตร์

ไสยศาสตร์ หมายถึง ความเชื่อด้วยความรู้ลึกเกรงขามในสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติหรือในสิ่งลึกลับ” เป็นความเชื่อดั้งเดิมก่อนที่จะมีการนับถือพุทธศาสนา” หากแบ่งไสยศาสตร์ตามการใช้ประโยชน์สามารถแบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ ไสยศาสตร์ดำกับไสยศาสตร์ขาว กล่าวคือ ไสยศาสตร์ดำ หมายถึง การใช้เวทมนต์คาถาไปในทางชั่วร้าย เป็นอันตรายต่อบุคคลอื่น เช่น การทำเสน่ห์ยาแฝด การปั้นรูปผึ้งรอย ให้คนอื่นตาย ส่วนไสยศาสตร์ขาว คือ การใช้คาถาอาคมไปในทางที่เป็นประโยชน์ช่วยเหลือบุคคลอื่น เช่น ใช้ในการรักษาโรค หรือกักอากาศรบกวนรังควาน” เป็นต้น กฎหมายโพหาราชสามารถสะท้อนให้เห็นว่าคนในสังคมมีความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ พิจารณาจากบทบัญญัติกำหนดโทษผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำเสน่ห์ยาแฝด” ไว้ดังนี้

... มาขตา ๑ ผู้ใดใส่สาขะตะสินตะเพนแลกทำยาแฝดให้ผู้อื่นแน่ว่าให้อีกกิติให้ไล่ชั้นไหม ๒ ย้อยผู้ไปเอายานั้นให้ไล่ชั้นแปลง ๑ ฌีท่ายังตายเท่าใช้ ๒ โทษให้ช้อยกันชั้นคำคิไล่แลคน ๔ ย้อยแก่ผู้เฒ่าแลผู้ไปเอายานั้น”...

แหล่งเดิม.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. เอกสารการสอนชุด สังคมไทย หน่วยที่ ๑๑-๑๕. ๒๕๓๓. หน้า ๑๑๔.

จิราภรณ์ ภักธราภาภักธ. เล่มเดิม. หน้า ๑๗.

แหล่งเดิม. หน้า ๑๔.

“เสน่ห์ยาแฝด หมายถึง การทำตัวเองให้น่ารัก มีหลายวิธี เช่น ใช้คาถาอาคม ทำมนต์ เป็นต้น ประจักษ์ ประภาพนพิทยากร. “ไสยเวทวิทยาในชนชั้นขุนแผน,” จินตกรรม. (๑๑๖) ม.ค.-ก.พ. ๒๕๑๗. หน้า ๒๕-๖๔.

หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๐. มัด ๗. โคสาราชฎร ผูก ๒. เสาวณีย์ พรหมภณ, ปรีวรรต. ไบลาน ๓๔ หน้า ๒ บรรทัด ๒-๔.

สรุปสาระสำคัญข้างต้น บุคคลที่ใช้ไสยศาสตร์ทำให้บุคคลอื่นถึงแก่ความตายหรือมรณาไสยานต์ให้สามารักให้ปรับขึ้นใหม่และกำหนดปรับขึ้นแปลงแก่ผู้ไปเอายา หากผู้ถูกไสยศาสตร์ตายให้ปรับขึ้นค่าคอ

กรณีการปั้นรูปฝังรอยหรือทำไสยศาสตร์ให้บุคคลอื่นตาย กฎหมายโพหาราชกำหนดว่าให้ลงโทษปรับใหม่และต้องชดใช้ค่าตัวคนตาย ๒ เท่า หากไม่มีค่าปรับให้ทำงานชดใช้ ปรากฏข้อความในกฎหมายโพหาราช ดังนี้

... มาชตา ๑ ผู้ใดปั้นฮูปปั้นฮ้อยกันฝังไว้ก็ดี เสดด้วยสาตตาสินอันใดก็ดีเห็นตายให้ไล่ขึ้นค่าคใช้โทษผู้ตาย ๒ โทตผู้ตายไล่ขึ้นใหม่ ๒ ฮ้อยผีหาสิ่งบิได้เอาตัวใช้แลวันบาทเงิน"^๑...

จะเห็นว่ากฎหมายโพหาราชสามารถสะท้อนความเชื่อของประชาชนในเรื่องไสยศาสตร์ว่าเป็นสิ่งสามารถทำให้บุคคลอื่นรักหรือตายได้โดยฝ่ายปกครองมีแนวความคิดในการจัดสิ่งเหล่านี้ให้หมดไปในสังคมโดยกำหนดโทษปรับผู้ที่ใช้ไสยศาสตร์เข้ามามีส่วนในการดำเนินชีวิต

๑.๖ ความเชื่อในคำผู้ตาย หรือผีบรรพบุรุษ

คำผู้ตายหรือผีบรรพบุรุษเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่คนในสังคมถือเป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติ แนวความเชื่อในเรื่องนี้กฎหมายโพหาราชได้นำมาใช้ประโยชน์ในการกำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องมรดก กล่าวคือ การสั่งมอบรมรดกให้กับทายาทกฎหมายโพหาราชให้ถือตามคำผู้ตาย นิจารณานัตติดังนี้

...บุคคลผู้ใดละทิ้งสิ่งของเค้านมไว้เมื่อตัวยังดีอยู่นั้นก็ดี เมื่อป่วยยังไปจนตายก็ดี เมื่อป่วยจักไถ่ตายก็ดี เขาม่า้องขึ้นสวนเอาของกันดังนั้นให้พินิไสพิจารณาณผู้ละเมื่อยังอยู่นั้นก็ดีผู้ละเมื่อยังไปจนตายนั้นก็ดีได้ให้ของไปแล้วก็ดี ผู้ละเมื่อยังไปตายก็ยังไม่ควนชาชก่อน นี้ว่าละเมือจะตายผู้ป่วยก็ตายที่ดังนั้นก็ควนเอาความผู้ตายละไว้เช่นนั้น...

^๑ หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๐. มัด ๗. โคสาราษฎร ผูก ๒. เสาวนีย์ พรรณามพ, ปวีรรต. ใบลาน ๒๔ หน้า ๑ บรรทัด ๑-๒.

^๒ หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๕. มัด ๖. โพหาราช ลักษณะผู้-เมีย. เสาวนีย์ พรรณามพ, ปวีรรต. ใบลาน ๖๔ หน้า ๒ บรรทัด ๑-๕.

สาระข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าความเชื่อในคำผู้ตายหรือผีบรรพบุรุษฝ่ายปกครองนำมาใช้
ในการแก้ปัญหาเรื่องการแบ่งมรดก

๒. ค่านิยม

ค่านิยม หมายถึง แนวคิดที่คนในสังคมถือว่าเป็นสิ่งที่มีความและเลือกยึดถือเป็นแนวทาง
ในการกำหนดพฤติกรรมของตน^๑ หากพิจารณาอุดมการณ์หรือแนวความคิดในการกำหนดโทษผู้
กระทำความผิดในกฎหมายโพหาราชสามารถสะท้อนค่านิยมของสังคมได้หลายประการ เช่น ค่านิยมที่
ให้ความสำคัญต่อสถาบันทางพุทธศาสนา ค่านิยมให้ความสำคัญและยกย่องผู้มีคุณธรรม ค่านิยม
ในการให้ความเคารพบิดามารดาและผู้อาวุโสหรือผู้เฒ่าผู้แก่ ค่านิยมในการสร้างละมุนใน
สถานะของตนและผู้อื่น มีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง ละมุนในหน้าที่ต่อส่วนรวม
การประพฤติดนอยู่ในความสามารวม ค่านิยมในการให้ความสำคัญต่อเพศชาย ยกย่องและให้ความ
คุ้มครองเพศหญิง ค่านิยมข้างต้นสรุปได้ดังนี้

๒.๑ ค่านิยมในการให้ความสำคัญต่อสถาบันทางพุทธศาสนา การที่กฎหมายโพหาราชนำ
หลักธรรมทางศาสนามาเป็นส่วนสำคัญในบทบัญญัติ กำหนดให้คนในสังคมให้ความเคารพพระสงฆ์
ผู้ทำหน้าที่สืบทอดพระศาสนา ตลอดจนกำหนดบทบัญญัติให้การอุปถัมภ์คุ้มครองสถาบันพุทธศาสนา
สะท้อนถึงแนวคิด ค่านิยมของฝ่ายบ้านเมืองที่ให้ความสำคัญต่อสถาบันพุทธศาสนาโดยการมอบ
อภิสิทธิ์และให้ความคุ้มครอง เพื่อให้สถาบันพุทธศาสนาคงอยู่ยาวนานคู่กับสังคมเพื่อทำหน้าที่อบรม
สั่งสอนกุลบุตรให้เป็นคนดีของสังคมสืบไป เป็นการสะท้อนถึงแนวคิดในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
ระหว่างฝ่ายอาณาจักรกับฝ่ายศาสนจักร

๒.๒ ค่านิยมให้ความสำคัญและยกย่องผู้มีคุณธรรม เช่น ยกย่องขุนนางที่มีศีล ๕ ศีล ๘ ว่า
เป็น ขุนดี หรือขุนธรรมศาสตร์^๒ กำหนดให้บุคคลที่มีศีลสามารถเป็นพยานในศาลได้^๓ กำหนด
เลือกผู้มีศีลให้ทำหน้าที่เก็บภาษี^๔ หรือกรณีเกิดการเดินชนกันได้รับบาดเจ็บกฎหมายโพหาราช

^๑ไพฑูรย์ เครือแก้ว. ลักษณะสังคมไทย. ๒๕๐๖. หน้า ๖๗.

^๒หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๙. มัด ๗. โศสธาราษฎร ผูก ๑.
เสาวนีย์ นรณภพ, ปรีวรรต. โบราณ ๒๓ หน้า ๒ บรรทัด ๓.

^๓หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๐. มัด ๗. โศสธาราษฎร ผูก ๒.
เสาวนีย์ นรณภพ, ปรีวรรต. โบราณ ๕ หน้า ๒ บรรทัด ๔.

^๔หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๓. มัด ๖. โพหาราช ว่าด้วย
ลักษณะโจร. เสาวนีย์ นรณภพ, ปรีวรรต. โบราณ ๕๑ หน้า ๑ บรรทัด ๑-๔.

กำหนดให้ผู้ไม่มีศีลขอมาผู้มีศีล* การกำหนดในข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า บุคคลที่มีศีลเป็นคนดี สังคมให้ความเชื่อถือและเคารพยกย่อง การที่คนในสังคมเคารพใน เฒ่าจ๋า หรือจ๋า* เป็นตัวอย่างสะท้อนค่านิยมคนในสังคมในเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี

๒.๓ ค่านิยมในการมีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ค่านิยมนี้สะท้อนจากบทบัญญัติของกฎหมาย โฆหาราชที่กำหนดว่า ลูกที่ไม่เลี้ยงดูบิดามารดาปล่อยให้บิดามารดาได้รับความทุกข์ยากในการเลี้ยงชีพให้ขายลูกเอาค่าตัวลูกมาให้แก่บิดามารดา" และยังปรากฏในกฎหมายนี้ว่าการแบ่งมรดกให้กับลูกกรณีบิดามารดาเสียชีวิตโดยไม่ได้จัดการแบ่งทรัพย์สิน ให้ยึดถือคุณประโยชน์ที่ลูกมีต่อบิดามารดาเป็นหลักในการแบ่ง สะท้อนให้เห็นว่าค่านิยมของสังคมต้องการให้ลูกมีความกตัญญูต่อบิดามารดาผู้ให้กำเนิด ต้องทดแทนบุญคุณที่ท่านอบรมเลี้ยงดูโดยให้การเลี้ยงดูท่านเป็นการตอบแทน จะเห็นว่าความกตัญญูรู้คุณเป็นค่านิยมที่มีค่าคู่สังคมตั้งแต่ครั้งอดีตจนในปัจจุบัน

๒.๔ ค่านิยมในการเคารพบิดามารดา ผู้อาวุโส หรือ "ผู้เฒ่าผู้แก่" บทบัญญัติของกฎหมาย โฆหาราชที่สะท้อนให้เห็นว่า สังคมอีสานมีค่านิยมเรื่องเคารพบิดามารดาและผู้อาวุโสหรือผู้เฒ่าผู้แก่ เช่น กรณีชายหญิงให้คำสัญญาจะแต่งงานกันจะต้องได้รับการยินยอมจาก บิดามารดา ปู่ย่าตายายเสียก่อน ปรากฏข้อความในกฎหมายโฆหาราช ดังนี้

...ผู้ยี้ผู้ชายชามักกันให้ลัดจะว่าจักเอากันทานแม่แลผู้เปนไทยบ่ได้ให้เอาลัดจะเขา
ให้แก่กันนั้นแม่ยังสาวก็ตะนันกันด้วยคำว่าคั่นกัทำดั่งนี้ได้จักเปนเมียเจ้าแล้วว่าดั่งนั้น
ผีของหน้าแม่ปู่ย่าตานายพี่ยีพี่ชายเฒ่าอันไทยกว่าตัวมันหากบ่ว่าสังดั่งนั้นก็ให้เอาตาม
ปิตติยานเขาก่อนเทศผู้ยี้กล่าเปนไทยยังมีตาย"...

* หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๑. มัด ๗. โคสาราชฎร ผูก ๓. เสาวนีย์ พรหมภาพ, ปรีวรรต. ไบลาน ๑๓ หน้า ๒ บรรทัด ๓.

* เฒ่าจ๋า หมายถึง ผู้เฒ่าผู้แก่ที่มีศีล ทำหน้าที่ผู้นำในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ; อ้างอิงมาจาก ถวัช ปุณโณทก. "อีสาน : อดีต ปัจจุบัน และอนาคต," ใน การสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง วัฒนธรรมพื้นบ้าน : กรณีอีสาน. ๒๕๓๕. เล่มเดิม. หน้า ๒๒๕-๒๓๕.

* หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๓. มัด ๗. โฆหาราช ว่าด้วยลักษณะโจร. เสาวนีย์ พรหมภาพ, ปรีวรรต. ไบลาน ๔๔ หน้า ๑ บรรทัด ๓-๔.

* หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๖. มัด ๗. โฆหาราช ว่าด้วยตัดความผิดความเมีย. เสาวนีย์ พรหมภาพ, ปรีวรรต. ไบลาน ๔๒ หน้า ๑ บรรทัด ๑-๔.

ความเชื่อในเรื่องผู้เฒ่าผู้แก่ปรากฏชัดในบทบัญญัติเกี่ยวกับการหย่าร้างของสามีภรรยา กฎหมายโพธาราชกำหนดว่า การหย่าร้างต้องมีผู้เฒ่าผู้แก่เป็นพยานบุคคลรับรู้ หากไม่มีผู้เฒ่าผู้แก่รับรู้ไม่ควรขาดจากการเป็นสามีภรรยา กัน ปรากฏข้อความในกฎหมายโพธาราชว่า "ผู้เฒ่าเมียจะปะฮ้างกันบ่มีผู้เฒ่าผู้แก่ฮ้างไปควนซาซ" บทบัญญัติในข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าสังคมมีค่านิยมเคารพนับตามารดา ผู้อาวุโส หรือผู้เฒ่าผู้แก่ และการที่สังคมอีสานให้ความสำคัญในเจ้าโคตร ผู้เฒ่าผู้แก่ของวงศ์ตระกูล ถือเป็นหลักฐานสะท้อนค่านิยมของสังคมอีสานในเรื่องนี้ได้เช่นกัน

แม้บางบทบัญญัติของกฎหมายโพธาราชจะสะท้อนให้เห็นว่าเมื่อบิดามารดาเป็นบุคคลที่ลูกหลานต้องให้ความเคารพเชื่อฟังแต่บิดามารดาจะต้องประพฤติตนให้เหมาะสมกับการเคารพศรัทธาของบุตรด้วย หากบิดามารดาประพฤติตนไม่เหมาะสมกฎหมายโพธาราชกำหนดโทษไว้รุนแรงเช่นกัน พิจารณาได้จากบทบัญญัติที่กำหนดโทษบิดาที่เอาลูกสาวตนเป็นภรรยาซึ่งถือว่าเป็นการกระทำที่ผิดศีลธรรมอันดีงามของสังคมเป็นสิ่งผิดธรรมชาติของการเป็นมนุษย์ มีการกำหนดโทษโดยการตี ๕๐ ครั้งนำตัวไปประจาน ๓ วันและส่งตะหนันท้าช้าง ปรากฏข้อความในกฎหมายโพธาราชดังนี้ "บุกคละผู้ใดเอาลูกสาวเป็นเมียให้ลงพระระชะอาจยา ๕๐ ทีกะเวน ๓ วัน ส่งไล่ชะปูนช้างเสียเพิน ฯ"^๑

๒.๕ ค่านิยมในการปลูกฝังให้คนในสังคมมีความสำนึกในสถานะของตนและผู้อื่น

กฎหมายโพธาราชมีบทบัญญัติกำหนดหลักปฏิบัติของผู้ใหญ่ต่อผู้น้อยและผู้น้อยมีต่อผู้ใหญ่ อย่างเด่นชัดซึ่งถือว่าเป็นหลักฐานแสดงถึงความสำนึกในสถานะของคนในสังคมได้เป็นอย่างดี

หลักปฏิบัติของผู้ใหญ่ต่อผู้น้อยเช่น ต้องมีเมตตากรุณา มีความยุติธรรม ไม่เบียดเบียนผู้น้อยให้ได้รับความเดือดร้อน เป็นการกำหนดค่านวปฏิบัติเพื่อให้ผู้ใหญ่วางตนให้เหมาะสม เป็นตัวอย่างที่ดี และเป็นที่พักพิงของผู้น้อยได้

หลักปฏิบัติของผู้น้อยที่มีต่อผู้ใหญ่ เช่น ต้องเคารพเชื่อฟังตลอดจนให้เกียรติผู้ใหญ่ หาก

^๑ หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๕. มัด ๖. โพธาราช ลักษณะตัวเมีย. เสาวนีย์ พรรณานพ, ปวีวรรณ. ไบลาน ๒๑ หน้า ๑ บรรทัด ๑.

^๒ ธวัช ปุณโณทก. เพลงเดิม. หน้า ๒๒๕-๒๓๔.

^๓ สุเทพ สีสัมฤทธิ์. เล่มเดิม. หน้า ๓๒.

^๔ "ไล่ตะหนันท้าช้าง หมายถึงเอาตัวไปทำหน้าที่หาหญ้าให้กับช้าง

^๕ หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๕. มัด ๖. โพธาราช ลักษณะตัวเมีย. เสาวนีย์ พรรณานพ, ปวีวรรณ. ไบลาน ๓๐ หน้า ๑ บรรทัด ๔.

ผู้น้อยกระทำการที่หมิ่นต่อเกียรติของผู้ใหญ่ เช่น คำสบประมาทผู้มียศศักดิ์ กฎหมายโพหาราชกำหนดโทษโดยให้เอาตัวลงเป็นทาส ปรากฏข้อความในกฎหมายโพหาราชว่า "มาฆตา ๑ ผู้ใดทุกลเจ้าขุนผู้มียศต่ำกิตติปะมาทะแลต่ำผู้มียศหนักไทยให้เอาเป็นช้อย ย่าให้ผู้น้อยหย่ามดูงาย ผู้ไทย เจ้าไฮ เจ้านา เจ้าเหม็น เจ้าผ่านผู้โอรพาสของอาหง่ายเทิน"

กรณีเดินชนผู้มียศศักดิ์ให้ลงโทษปรับไหมและให้ทำการชอชมา หากจงใจเดินชนให้ลงโทษด้วยการเอาตัวมาเป็นทาสปรับขึ้นค่าคอหากไม่มีค่าปรับให้กักขัง ปรากฏข้อความในกฎหมายโพหาราช ดังนี้

... ฝีมือเป็นเจ้าขุนดูงายท่านตั้งขุนพิให้ท่านนั่งจากทางให้ใส่ชันงานนั่งสมมานั่งผู้จักว่าท่านเมียดมิสกันหันแล้วม้นดูงายท่านตั้งใส่ใจขุนแท้ให้เอาตัวเป็นช้อย ฝีมือบียากเป็นให้มันเสียชันค่าคัมมัน ฝีมือส้างเสียบิได้ใส่คอกบาชเงิน"...

การที่กฎหมายโพหาราชกำหนดให้คนในสังคมตระหนักในฐานะแห่งตน เป็นผู้น้อยต้องเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ต้องวางตนให้เหมาะสมเป็นที่เคารพของผู้น้อย เพื่อให้ง่ายต่อการปกครองซึ่งจะส่งผลถึงความสงบสุขของบ้านเมืองโดยรวม

๒.๖ ค่านิยมในการรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง

กฎหมายโพหาราชมีบทบัญญัติให้คนในสังคมรับผิดชอบในการกระทำของตน หากการกระทำนั้นเป็นสาเหตุทำให้บุคคลอื่นได้รับความเสียหาย ตัวอย่างเช่น กรณีปล่อยสัตว์เลี้ยงหลุดมืองทำอันตรายแก่บุคคลอื่นถึงแก่ความตายให้แบ่งค่าตัวผู้ตายออกเป็น ๓ ส่วน แบ่งค่าตัวช่วยงาน ๑ ส่วนอีก ๒ ส่วนคืนให้แก่เจ้าของสัตว์เลี้ยง" กรณีตัดต้นไม้แล้วปล่อยให้ไม้ค้ำไว้เหนือทางเดิน ถ้าไม้ท่อนถูกคนหรือสัตว์ตายในระหว่าง ๑-๓ เดือน ให้แบ่งค่าตัวคนหรือสัตว์ที่ตายนั้นออกเป็น ๓ ส่วน ให้ผู้ตัดไม้ช่วยงานศพ ๑ ส่วนและให้ลงโทษปรับเพื่อให้จดจำไม่กระทำผิดอีก"

"หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๑. มัด ๗. โคสภาราฏร ผูก ๓. เสาวนีย์ พรหมภณ, ปรึวรรต. ไบลาน ๔ หน้า ๑ บรรทัด ๑-๒.

"ธีรชัย บุญธรรม, ปรึวรรต. เล่มเดิม. หน้า ๒๒-๒๖.

"หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๑. มัด ๗. โคสภาราฏร ผูก ๓. เสาวนีย์ พรหมภณ, ปรึวรรต. ไบลาน ๔ หน้า ๑ บรรทัด ๒-๔.

"ธีรชัย บุญธรรม, ปรึวรรต. เล่มเดิม. หน้า ๒๓.

หรือกรณีขัดท้าว* หรือปักษ์วาทนามในบริเวณบ้านหรือขอบเมือง โดยที่ไม่บอกเตือนให้บุคคลอื่นรู้ หากถูกสัตว์เลี้ยงบุคคลอื่นตายในเวลากลางวันให้ชดใช้ค่าสัตว์นั้นหากเพียงบาดเจ็บให้ช่วยรักษา และสู้ขวัญ หากถูกสัตว์ตอนกลางคืนไม่ต้องรับผิดชอบ ด้วยถือว่าเป็นการกระทำ เพื่อช่วยรักษาความปลอดภัยให้กับบ้านเรือนตน เป็นต้น

จากบทบัญญัติของกฎหมายโพหาราชที่นำมากล่าวในข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า เมื่อบุคคลได้กระทำการใด ๆ หากการกระทำนั้นก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น ผู้ก่อการจะต้องรับผิดชอบในการกระทำนั้น สะท้อนการปลูกฝังค่านิยมในการรับผิดชอบในการกระทำของตนเอง

๒.๗ ค่านิยมให้มีความสำนึกในหน้าที่ของส่วนรวมและรับผิดชอบต่อส่วนรวม

กฎหมายโพหาราชมีบทบัญญัติที่สะท้อนให้เห็นว่า ฝ่ายบ้านเมืองได้ปลูกฝังให้ประชาชนมีความสำนึกในหน้าที่เพื่อส่วนรวม รู้จักเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ช่วยเหลือเกื้อกูลกันเมื่อเกิดภัย เช่น กรณีโจรปล้นบ้าน กฎหมายโพหาราชบัญญัติกำหนดให้บุคคลที่อยู่บ้านใกล้เคียงต้องช่วยเหลือในการจับโจรผู้ร้าย หากไม่ช่วยเหลือเจ้าทรัพย์เสียทรัพย์สินเท่าใดต้องชดใช้ทั้งหมด หากเพื่อนบ้านบาดเจ็บต้องสู้ขวัญ กรณีที่ช่วยเหลือในการจับโจรแม้จะจับโจรไม่ได้ไม่ต้องรับผิดชอบในเหตุที่เกิดขึ้น ปรากฏข้อความในบทบัญญัติของกฎหมายโพหาราชดังนี้

...อันึงฉีว่าโจนเลวเอาบ้านให้แขกช้อย ฌับช้อยให้ใช้โทษสันเตียวนั้น อันึงโจนเลว
เจ้าบ้านให้ตีคองตีกองทองให้บ้านเหนือไปช้อยฉีเลวบ้านเหนือให้บ้านได้ช้อย ฌีเลว
บ้านใต้ให้บ้านเหนือไปช้อยฌับช้อยคนจักเจบกัถิตายกัถีให้ใช้โทษสันเตียวนั้น”...

หรือกรณีโจรลักวัวควายไปฆ่าจับโจรไม่ได้พบเพียงคราบศพวัวควายที่ถูกฆ่า กฎหมายโพหาราชกำหนดให้ผู้ที่อยู่ห่างจากคราบศพในรัศมี ๓๐๐ วาร่วมกันชดใช้ค่าเสียหาย ปรากฏข้อ

*ท้าว เป็นเครื่องดักสัตว์ชนิดหนึ่งใส่ทอกหรือปิ่นติดไว้กับสายเมื่อคนหรือสัตว์มาถูกสายจะลั่นทำอันตรายทันที

”หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๓. มัด ๗. โคสาราษฎร ผูก ๕. เสาวนีย์ พรหมภน, ปวีวรรณ. ไบลาน ๑๓ หน้า ๑ บรรทัด ๔ และไบลาน ๑๓ หน้า ๒ บรรทัด ๑.

”หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๐. มัด ๗. โคสาราษฎร ผูก ๒. เสาวนีย์ พรหมภน, ปวีวรรณ. ไบลาน ๓๑ หน้า ๒ บรรทัด ๑-๒.

ความในกฎหมายโพหาราช ดังนี้

...มาตา ๑ ฝีมือลักรักจวควยนำอ้อยสนไปได้คาบเขาเข้ากันใกล้บ้านกตียัมบ้านกตี่ ให้
แทกเผือกแต่ต้นอ้อยเจ้าบ้านออกไปที่จวควยตายหันแลจมยู่ที่นั่นฝีมือ ๒ อ้อยวาให้เจ้าบ้าน
แทน ๕ บาทเงิน ฝีมือสามอ้อยวาให้เจ้าบ้านแทนทอง ๕ ฝีมือลักรักจวควยให้เป็นโทษ
แทน"...

จะเห็นว่ากฎหมายโพหาราชมีการกำหนดให้คนในสังคมช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ให้ทุกคน
ถือเป็นหน้าที่ที่ต้องช่วยเหลือในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เพื่อจะได้อยู่ร่วมกันได้ด้วย ความ
ปลอดภัยและสงบสุข

๒.๔ ค่านิยมในการประพฤติดนอยู่ในความสำรวม

กฎหมายโพหาราชได้กำหนดโทษบุคคลที่ล่วงเกินบุคคลอื่นด้วยวาจาไว้หลายมาตราเช่น
ใส่ความบุคคลอื่นว่าเป็นชู้ เป็นปอบฆ่าคนตาย ลักทรัพย์หรือด่าสาปประมาทบุคคลอื่น ทำให้บุคคล
ที่ถูกกล่าวหาเสียหายเสื่อมเสียชื่อเสียง กฎหมายโพหาราชกำหนดลงโทษด้วยการปรับขึ้นโทษ
สะท้อนให้เห็นว่าการที่บุคคลจะอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างเป็นสุขจะต้องประพฤติตนอยู่ในความ
สำรวม ความสำรวมจึงเป็นค่านิยมอีกประการหนึ่งที่ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่คนในสังคมพึงมี

๒.๕ ค่านิยมให้ความสำคัญต่อเพศชาย ยกย่องและให้ความคุ้มครองเพศหญิง

สังคมที่ปรากฏในกฎหมายโพหาราชเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญต่อเพศชาย กำหนดให้
ชายมีสิทธิเหนือหญิง เป็นสังคมที่ให้การยกย่องและความคุ้มครองสิทธิเพศหญิงดีพอควร สรุปได้
ดังนี้

๒.๕.๑ การให้ความสำคัญต่อเพศชาย

การที่เพศชายเป็นเพศที่แข็งแรง เป็นกำลังสำคัญของบ้านเมือง ประกอบกับเป็นเพศที่
สามารถบวชเป็นภิกษุสงฆ์สืบทอดหลักธรรมทางพุทธศาสนาซึ่งคนในสังคมเชื่อว่าเป็นการกระทำที่
สามารถช่วยให้บิดามารดาขึ้นสวรรค์ได้ในขณะที่เพศหญิง ไม่มีโอกาสที่จะทำได้ทำให้สังคมให้ความสำคัญ
ต่อเพศชายมากกว่าเพศหญิง

บทบัญญัติของกฎหมายโพหาราชที่สะท้อนถึงการให้ความสำคัญต่อเพศชายมากกว่าเพศ
หญิงไว้หลายประการ เช่น กำหนดค่าตัวเพื่อใช้เปรียบเทียบปรับเมื่อถูกทำร้ายร่างกาย โดย

* ทอสมุตแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๐, มัด ๗. โคสธาราญร ผูก ๒.
เสาวณีย์ พรหมภณ, ปรีวรรต. ไบลาน ๒๗ หน้า ๑ บรรทัด ๒-๔.

กำหนดค่าตัวเพศชายมากกว่าค่าตัวเพศหญิงทุกช่วงอายุ ให้อำนาจเพศชายเหนือเพศหญิงและให้สิทธิพิเศษเพศชายมากกว่าเพศหญิงหลายประการ สะท้อนให้เห็นว่าสังคมอีสานในบริบทของกฎหมายโพธาราชให้ความสำคัญต่อเพศชายมากกว่าเพศหญิง แยกพิจารณาได้ ดังนี้ เรื่องค่าตัวเพศชายมีค่ามากกว่าค่าตัวเพศหญิง แสดงเป็นตารางเปรียบเทียบได้ดังนี้

ตาราง ๓ เปรียบเทียบค่าตัวเพศชายกับค่าตัวเพศหญิงที่ปรากฏในกฎหมายโพธาราช*

ช่วงอายุ (ปี)	ค่าตัว (ตำลึง/บาท)	
	เพศชาย	เพศหญิง
๘-๑๔	๑๑ ตำลึง	๗-๙ ตำลึง
๑๕-๓๐	๑๒ ตำลึง	๑๑ ตำลึง
๕๐-๖๐	๘ ตำลึง	๔ ตำลึง
๖๐-๘๐	๒ ตำลึง ๒ บาท	๑ ตำลึง ๒ บาท
๘๐-๑๐๐	๑ ตำลึง	ไม่ปรากฏ

จากตารางจะเห็นว่า ค่าตัวเพศชายจำสูงกว่าค่าตัวเพศหญิงในทุกช่วงอายุโดยปรากฏค่าตัวค่าตัวสูงสุดในช่วงอายุระหว่าง ๑๕-๓๐ ปีซึ่งถือว่าเป็นวัยแรงงาน การที่กฎหมายกำหนดค่าตัวเพศชายสูงกว่าค่าตัวเพศหญิงสะท้อนให้เห็นว่ากฎหมายให้ความสำคัญต่อเพศชายมากกว่าเพศหญิง

สำหรับสิทธิพิเศษบางประการที่ชายได้รับที่สะท้อนการให้ความสำคัญเพศชายเหนือเพศหญิง เช่น ให้อำนาจการหย่าร้างได้หลายคน พิจารณาได้จากการกำหนดแบ่งมรดกให้กับบุตรที่มีบิดาคน

*หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๖. มัด ๗. โพธาราช ว่าด้วย
ตัดความผิดความเมีย. เสาวรีย์ นพรณภพ, ปรีวรรต. ไบลาน ๖ หน้า ๑ บรรทัด ๒-๔ ;
ไบลาน ๖ หน้า ๒ บรรทัด ๑-๔ และไบลาน ๗ หน้า ๑ บรรทัด ๑-๒.

เดียวกันแต่ต่างมารดา" ในขณะที่กฎหมายถือว่าหญิงมีความสัมพันธ์ทางเพศกับชายมากกว่า ๑ คน ถือเป็นการมีชู้" กำหนดให้เพศหญิงอยู่ภายใต้การคุ้มครองของสามี กำหนดให้สามีสามารถขาย ภรรยาได้" การพิจารณาการหย่าร้างที่ยึดถือพฤติกรรมฝ่ายชายเป็นหลักสำคัญเช่น ถือเอา พฤติกรรมชายที่หนีภรรยาไปนาน ๓ ปีโดยไม่มีการส่งข่าว หรือส่งสิ่งของมาเลี้ยงดูภรรยา ถือ เอาการที่ฝ่ายชายไม่มาขึ้นดีในกามารมณ์กับภรรยาเป็นการหย่าร้าง" เป็นต้น สิ่งเหล่านี้สะท้อน ถึงสิทธิพิเศษของเพศชายมีเหนือเพศหญิงอันเป็นการยืนยันการให้ความสำคัญเพศชายมากกว่า เพศหญิง ได้เป็นอย่างดี

๒.๔.๒ การให้การยกย่องและให้ความคุ้มครองต่อเพศหญิง

แม้สังคมจะให้ความสำคัญแก่เพศชายและกำหนดให้สิทธิพิเศษชายเหนือเพศหญิง แต่บทบัญญัติของกฎหมายโพหาราชหลายมาตรา สะท้อนให้เห็นว่ากฎหมายโพหาราชได้ให้การยกย่อง และให้ความคุ้มครองแก่เพศหญิงมากเช่นกัน พิจารณาจากการกำหนดบทบัญญัติให้ความคุ้มครอง ชีวิต ให้ความคุ้มครองต่อร่างกาย ให้ความคุ้มครองทางเพศและให้สิทธิในครอบครัวแก่เพศหญิง เป็นต้น ตัวอย่างบทบัญญัติที่สะท้อนให้การคุ้มครองต่อชีวิตและร่างกายเพศหญิง เช่น การกำหนด ค่าตัวเพศหญิงเพื่อใช้เป็นเกณฑ์กำหนดการชดเชยเมื่อถูกทำร้ายดังกล่าวแล้วในเรื่องของไพร่และ บทบัญญัติกำหนดราคาอวัยวะส่วนต่าง ๆ ของเพศหญิงเพื่อเป็นเกณฑ์เรียกค่าเสียหายเมื่อถูกทำ ร้ายหรือทำให้เสียโฉมหรือพิการ แสดงเป็นตารางได้ดังนี้

ทอสมุตแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๕. มัด ๗. โพหาราช ลักษณะฉั่ว-
เมียว. เสาวนีย์ นรณภพ, ปวีวรรณ. ไบลาน ๖๒ หน้า ๑ บรรทัด ๑-๕ และไบลาน ๖๒
หน้า ๒ บรรทัด ๑.

ทอสมุตแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๕. มัด ๗. โคสธาราฏร ผูก ๑.
เสาวนีย์ นรณภพ, ปวีวรรณ. ไบลาน ๘ หน้า ๑ บรรทัด ๑.

ทอสมุตแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๕. มัด ๗. โคสธาราฏร ผูก ๑.
เสาวนีย์ นรณภพ, ปวีวรรณ. ไบลาน ๘ หน้า ๑ บรรทัด ๑.

ทอสมุตแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๕. มัด ๖. โพหาราช ลักษณะฉั่ว-
เมียว. เสาวนีย์ นรณภพ, ปวีวรรณ. ไบลาน ๔๒ หน้า ๑ บรรทัด ๔.

ตาราง ๔ การกำหนดราคาอวัยวะของเพศหญิงที่ปรากฏในกฎหมายโพหาราช*

อวัยวะของเพศหญิง ที่กฎหมายให้ความสำคัญคุ้มครอง	ราคา ของอวัยวะ
แขนข้างขวา	๑๒ ตำลึง
ตาข้างขวาและซ้าย	๑๒ ตำลึง
ขาข้างซ้ายและขวา	๑๐ ตำลึง
อวัยวะเพศ	๑๐ บาท
จมูก	๑๐ บาท
ใบหู	๕ บาท
ผม	๕ บาท

จากตารางข้างต้นจะเห็นว่า กฎหมายโพหาราชให้ความสำคัญต่อขนและดวงตามากที่สุด กำหนดค่าอวัยวะเพศและจมูกมีความสำคัญระดับรองลงมา ส่วนใบหูและผมกำหนดราคาไว้ต่ำสุด การที่หญิงเป็นเพศที่อ่อนแอและความสวยงามเป็นสิ่งสำคัญต่อเพศหญิง กฎหมายจึงกำหนดราคาอวัยวะส่วนต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นเพื่อใช้เป็นเกณฑ์ปรับเมื่อหญิงถูกทำร้ายเสียโฉมหรือพิการ สะท้อนให้เห็นว่ากฎหมายโพหาราชได้ให้ความสำคัญคุ้มครองต่ออวัยวะของเพศหญิงเป็นพิเศษ

สำหรับบทบัญญัติของกฎหมายโพหาราชที่สะท้อนให้เห็นว่าเพศหญิงได้รับความคุ้มครองทางเพศ เช่น กำหนดโทษบุคคลที่กระทำอนาจารหญิง เป็นต้น ปรากฏข้อความดังนี้

...ขี ๔๐ ฯ มาตถาเน็งเจ้าบ้านกัตีเจ้าขุนเทียวทางกัตีเหนลูงยั้งนางสาวท่ามกับ้าน
บิโอมเอาด้วยขีด้บ้านโอมเอาด้วยซอนแล้วนั่มสาวบิให้กัตี เอาด้วยซ่มเทง ท่านมาตักกอง
ย้องคางกัตีพยาเจ้าให้สวนตกให้ไล่ขันโหม ๒ ย้อยเงะแปงนั่มสาว ๖ เบี้ยเงินลูงสาว

* หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๖. มัด ๗. โพหาราช ว่าด้วย
ตัดความผิดความเมีย. เสาวนีย์ นพพรณน, ปรีวรรต. โบราณ ๗ หน้า ๑ บรรทัด ๓-๔.

ท่านให้ขึ้น"...

สรุปสาระสำคัญข้างต้น เจ้าบ้านเจ้าขุน บังคับเอาลูกสาวคนอื่น พิจารณาแล้วเป็นจริง
ให้ลงโทษปรับไหม และกำหนดให้คืนลูกสาว

กรณีตัวอย่างการให้สิทธิในครอบครัวแก่เพศหญิง เช่น การกำหนดให้หญิงมีสามีใหม่ได้
เมื่อสามีปล่อยภรรยาประสมทุกข์ภัยหรือทอดทิ้งภรรยาโดยไม่ให้สิ่งทองไว้เลี้ยงดูหรือทมิฬภรรยา
ไปอยู่ที่อื่นเกิน ๓ ปีโดยไม่ส่งข่าว" หรือหนีไปบวชไม่อยู่ปกป้องภรรยา" สะท้อนให้เห็นว่า เมื่อ
หญิงอยู่ในฐานะภรรยา ชายผู้เป็นสามีต้องให้ความคุ้มครองและต้องให้การอุปการะเลี้ยงดูภรรยา
กรณีสามีทอดทิ้งหรือละเลยต่อหน้าที่ถือเป็นสาเหตุของการหย่าร้าง หญิงผู้เป็นภรรยาสามารถมี
สามีใหม่ได้ โดยกฎหมายโพหาราชกำหนดให้แบ่งสินสมรสให้กับภรรยาภายหลังการหย่าร้างมาก
กว่าสามี แยกให้เห็นในกรณีต่าง ๆ ได้ ดังนี้

กรณีชายไปอยู่กินในบ้านหญิง ชายมีทุนหญิงไม่มีทุนและหญิงไม่ช่วยในการทำกิน กฎหมาย
โพหาราชกำหนดให้คืนสินเดิมให้กับชาย แบ่งสินสมรสให้สามีและภรรยาคนละครึ่งเพราะถือว่าทำ
กินในที่ฝ่ายหญิง

กรณีชายไปอยู่ในที่ฝ่ายหญิง ชายมีทุนแต่ไม่มีส่วนในการทำกิน กฎหมายโพหาราชกำหนด
ให้แบ่งสินสมรสออกเป็น ๔ ส่วน แบ่งให้ชาย ๑ ส่วน แบ่งให้หญิง ๓ ส่วน

กรณีชายไปอยู่ในที่ฝ่ายหญิง ชายไม่มีทุนหญิงมีทุนแต่ร่วมกันทำกินทั้งสองฝ่าย กฎหมาย
โพหาราชกำหนดให้คืนสินเดิมแก่ฝ่ายหญิง ให้แบ่งสินสมรสออกเป็น ๔ ส่วน ให้ชาย ๑ ส่วน ให้
หญิง ๓ ส่วนเพราะทำกินในที่ฝ่ายหญิงและทุนก็เป็นของฝ่ายหญิง

กรณีชายไปอยู่ในที่ฝ่ายหญิง ชายไม่มีทุน หญิงมีทุนและชายไม่มีส่วนช่วยในการทำกิน
ชายจะไม่มีสิทธิในสินสมรส หากมีลูกหญิงชายด้วยกันให้ลูกอยู่กับแม่คนหนึ่งก่อน ที่เหลือจึงแบ่งกัน
ตามส่วน หากมีลูกคนเดียวอยู่กับแม่

สาระข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า การหย่าร้างจะส่งผลให้มีการแบ่งสินสมรสและแบ่งลูก
โดยการแบ่งสินสมรสยึดถือหลักการว่าต้องคืนทุนหรือสินเดิมให้กับเจ้าของ ผู้ที่มีส่วนร่วมในการ

^๑แหล่งเดิม. ใบลาน ๒๙ หน้า ๑ บรรทัด ๑-๓.

^๒แหล่งเดิม. ใบลาน ๔๕ หน้า ๑ บรรทัด ๕ และใบลาน ๔๕ หน้า ๒ บรรทัด ๑.

^๓แหล่งเดิม. ใบลาน ๒๗ หน้า ๒ บรรทัด ๓-๔ และใบลาน ๒๘ หน้า ๑ บรรทัด ๑.

^๔แหล่งเดิม. ใบลาน ๘ หน้า ๑ บรรทัด ๑-๔ ; ใบลาน ๘ หน้า ๒ บรรทัด ๑-๔ ;
ใบลาน ๙ หน้า ๑ บรรทัด ๑-๘ และใบลาน ๙ หน้า ๒ บรรทัด ๑.

ทำกินจะได้ส่วนแบ่ง ๑ ส่วน การเป็นเจ้าของที่ทำกินจะได้รับส่วนแบ่ง ๑ ส่วน ส่วนการแบ่งลูกฝ่ายหญิงจะได้ลูกมากกว่าฝ่ายชาย ๑ คนเสมอ ยกเว้นในกรณีที่ฝ่ายชายเป็นเจ้าของที่ทำกิน กฎหมายกำหนดให้แบ่งลูกคนละครึ่ง จะเห็นว่าการหย่าร้างที่ปรากฏในกฎหมายโพหาราชกำหนดให้หญิงได้รับส่วนแบ่งในสินสมรสมากกว่าชาย ยกเว้นหญิงประพฤติดนไม่เหมาะสมไม่ช่วยสามีในการทำกิน ข้อความข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า กฎหมายโพหาราชมีความละเอียดอ่อนมีการกำหนดรายละเอียดปลีกย่อยในการให้ความคุ้มครองต่อเพศหญิง เพื่อความเป็นธรรมเพราะเป็นเพศที่อ่อนแอต่อการที่จะถูกเอาเปรียบหรือถูกข่มเหง

๓. ประเพณี

ประเพณีเป็นวัฒนธรรมที่มีการปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นเวลานาน ข้อความที่ปรากฏในกฎหมายโพหาราชสามารถสะท้อนถึงประเพณีที่น่าสนใจของสังคมหลายประเพณี เช่น การแต่งงาน การผูกเสี่ยว และการสมมา เป็นต้น

๓.๑ การแต่งงาน

การแต่งงานหรือที่คนอีสานเรียกว่า การแต่งงาน^๑ เพื่อให้ชายหญิงใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันจนสามารถมีปรากฏในกฎหมายโพหาราช ๒ แบบ คือ แบบที่หนึ่ง เป็นการแต่งงานที่เกิดจากฝ่ายชายได้กล่าวโหม^๒ สู่ขอหมั้นหมายหญิงจากบิดามารดาหรือผู้เฒ่าผู้แก่ของฝ่ายหญิง เป็นการแต่งงานที่ต้องได้รับความยินยอมจากบิดามารดาก่อน สะท้อนให้เห็นว่าบิดามารดามีอำนาจเหนือบุตรและมีอำนาจในการตัดสินใจในการเลือกคู่ครองแทนบุตรสาวของตน แบบที่สอง เป็นการแต่งงานแบบชายหญิงสุทหรือชู้กัน ซึ่งหมายถึงชายหญิงที่รักใคร่พอใจกันได้อยู่ร่วมกันก่อนแล้วจึงจัดพิธีสู่ขวัชเพื่อเป็นสิริมงคลและเพื่อบอกกล่าวให้เจ้าโคตรหรือผู้เฒ่าผู้แก่รับรู้เห็นลักขณยานในภายหลัง^๓ การแต่งงานแบบนี้สะท้อนให้เห็นว่า ชายหญิงมีอิสระในการตัดสินใจในการเลือกคู่ครองของตน กฎหมายโพหาราชมีข้อความที่กล่าวถึงการแต่งงานแบบชายหญิงสุทหรือชู้กัน ได้แก่

...มาตถาหนึ่ง ๒ ชู้กันชายไปชู้ยังกิตียังไปชู้ชายกิตีทำผู้เป็นใหญ่ผูกนบงบิได้ชาสร้างเอือน
ตอมกันบ่ฮอดผู้ชายนักผู้ยังหากแล้วผู้ยังบ่มีผู้ช่ายหากแล้ว ผู้ยังนั้นลงเอือนหนียามได้ผู้

^๑ปรีชา นิททอง. "กิดอง," ใน ชีวิตไทย ชุด อนุชาพญาแสน. ๒๕๓๗. หน้า ๑๓๗-๑๔๑.

^๒การโหม หมายถึง การสู่ขอหญิงสาวมาเป็นภรรยาชาย

^๓ปรีชา นิททอง. แหล่งเดิม.

ยังไปสมคบกับชายผู้อื่นเสปเมณะทำมิหะจانبั้งแก่ชาทั้ง ๒ แล”...

สรุปสาระสำคัญข้างต้น ชายไปชู้หญิงหรือหญิงไปชู้ชายซึ่งผู้ใหญ่ยังไม่ได้รับรู้ หากชายหญิงนั้นเลิกรักกันและได้แยกกันอยู่ หากหญิงไปสมคบกับชายอื่นไม่ถือว่าเป็นการกระทำผิดฐานกระทำมิสัจจาน กล่าวคือ กฎหมายโพหาราชถือว่าชายหญิงนั้นยังไม่เป็นสามีภรรยากันอย่างถูกต้อง ชายคนใหม่ไม่มีความผิด ชายคนเดิมจะเรียกปรับไหมจากชายคนใหม่ไม่ได้ สะท้อนให้เห็นว่าการชู้หรือการสูกันของชายหญิงจะได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายก็ต่อเมื่อบิดามารดา หรือผู้ใหญ่รับรู้แล้วเท่านั้น

ข้อความในกฎหมายโพหาราชที่สามารถสะท้อนแนวคิดในการเลือกคู่ครองว่าต้องผ่านการยินยอมจากบิดามารดาหรือญาติผู้ใหญ่ ได้แก่ “อันหนึ่งผู้ชายเอาของไปหมายลูกสาวท่านนั้นมาให้สาวบ่สุ มั่นเพยหนีไปเอือนอื่นที่มันเพิงใจนั้นให้เขาไหม ๓ คำห่มมาก เปนหมั้นนั้นเบื้อ”^๑ สะท้อนให้เห็นว่าการมีชายหมั้นหมายสาวกับบิดามารดาฝ่ายหญิง บิดามารดาจับแล้วแต่ตัวหญิงกลับหนีไปอยู่กับชายอื่นที่ตนพึงพอใจ กฎหมายโพหาราชกำหนดให้ปรับ ๓ เท่าของค่าขันหมากด้วย ถือว่าผิดสัญญาหมั้น และอีกมาตราหนึ่งที่สามารถสะท้อนให้เห็นว่าบิดามารดาสามารถมีอำนาจเหนือบุตรในเรื่องการเลือกคู่ครอง ได้แก่

... อัน ๑ พ้นแม่ชาชายเมื่อเอือนเพ้นมันบ่อยู่ดอมด้วหากหนีจาก ๒ ที่ ๓ ที่มันย่ำด้ว มันให้เอาค่าเก้ง ๑ ของอันชาได้กักทำดอมกันให้ผ่าสามส่วนให้แก่ด้ว ๒ ส่วนให้แก่เมียมัน ส่วน ๑ ผิดผู้ยังบ่อยู่เอ็ดยู้ก็มันกักทำชู้สุเพ้นย่ำปันของแก่มันเพ้น”...

สรุปสาระสำคัญข้างต้น บิดามารดาชายลูกสาวไปเป็นภรรยาชายและหญิงนั้นหนีออกจากเรือน ๒-๓ ครั้งถือว่าหญิงหย่าสามี ให้สามีแบ่งเอาค่าตัวหญิงครึ่งหนึ่ง แบ่งสินสมรสเป็น ๓ ส่วน ให้สามี ๒ ส่วน ภรรยาได้ ๑ ส่วน หากภรรยาไม่มีส่วนร่วมในการทำกินจะไม่ได้ส่วนแบ่ง

^๑หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๕. มัด ๖. โพหาราช ลักษณะด้ว-เมีย. เสาวนีย์ พรหมภาพ, ปวีวรรต. ไบลาน ๒๓ หน้า ๑ บรรทัด ๓-๕ และไบลาน ๒๓ หน้า ๒ บรรทัด ๑.

^๒แหล่งเดิม. ไบลาน ๗ หน้า ๑ บรรทัด ๔-๕.

^๓หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๔. มัด ๗. โคสธาราญร ผูก ๑. เสาวนีย์ พรหมภาพ, ปวีวรรต. ไบลาน ๑๒ หน้า ๑ บรรทัด ๒-๔.

ในสินสมรส

จะเห็นว่าการแต่งงานที่ปรากฏในกฎหมายโพหาราชมีทั้งชายหญิงมีอิสระในการเลือกคู่ครองของตนและแบบที่บิดามารดามีอำนาจในการตัดสินใจแทนบุตรสาวตน หากพิจารณาถึงการใช้ชีวิตหลังการแต่งงานในกฎหมายโพหาราชจะปรากฏใน ๒ ลักษณะคือ หญิงไปอยู่เรือนชาย กับชายไปอยู่เรือนหญิง การใช้ชีวิตหลังการแต่งงานทั้งสองแบบจะมีผลทำให้ผู้ที่ เป็นเจ้าเรือนได้รับส่วนแบ่งในสินสมรสภายหลังการหย่าร้างมากกว่าผู้ไปอาศัย ๑ ส่วนเสมอ ดังกล่าวแล้วในหน้า ๘๑ ยกเว้นกรณีที่สามีภรรยาไม่มีบิดามารดาเป็นเพื่อนกัน กฎหมายโพหาราชกำหนดแบ่งสินสมรสให้กับสามีภรรยาคนั้นเท่ากันโดยไม่คำนึงว่าฝ่ายใด เป็นเจ้าที่และฝ่ายใดเป็นผู้อาศัย

๓.๒ การผูกเสี่ยว

เสี่ยว หมายถึง เพื่อนรัก เพื่อนสนิท การผูกเสี่ยว คือ การผูกให้เป็นเพื่อนเพื่อร่วมสุขร่วมทุกข์ด้วยกัน การผูกเสี่ยวเป็นประเพณีหนึ่งที่จัดเป็นเอกลักษณ์ของสังคมอีสานมีปรากฏอยู่ในกฎหมายโพหาราช เป็นพิธีที่มีหลักการและเงื่อนไขที่ถือความเป็นสหชาติคือ เกิดปีเดียวกันหรืออายุใกล้เคียงกันมีรูปร่างหน้าตาภิรยาทำทางอุปนิสัยคล้ายกันหรือใกล้เคียงกันมาผูกเป็นเสี่ยว^๑ พิธีผูกเสี่ยวไม่มีแบบตายตัว อาจเพียงคู่เสี่ยวตกลงลั่นวาจาแสดงเจตนาเป็นเสี่ยวหรืออาจจัดเป็นพิธีสู่ขวัญผู้ใหญ่รับรู้ใช้ถ้วยผูกข้อต่อแขน นำข้าวเหนียวหนึ่งปั้น ไข่หนึ่งลูกหรือที่หุดตามภาษาถิ่นอีสานว่า ข้าวปั้น ไข่หน่วย มาแบ่งกันกินหรืออาจจะมีการรับประทานอาหารร่วมกันโดยผู้ที่ผูกเป็นเสี่ยวกันแล้วจะต้องมีความรัก ความสามัคคี ซื่อสัตย์ และจริงใจต่อกัน ช่วยเหลือกันดูญาติสนิทและสามารถตายแทนกันได้ ความรักของคู่เสี่ยวบางคู่ต่อเนื่องมาถึงคนรุ่นลูกหลานกล่าวคือ หากคู่เสี่ยวมีลูกสาว ลูกชาย มักจะให้แต่งงานกัน^๒ ข้อความในกฎหมายโพหาราชที่สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์กันในลักษณะนี้ ได้แก่

...ข้อ ๓๑ มาตถาเนงไฟเมืองเมียวขามีคันทาให้ปิดตียนไว้แนกกันว่าคันทลูกฮาเป็นผู้ยังผู้ชายฮาให้เป็นผัวเป็นเมียกันผัวเป็นผู้ชายทั้ง ๒ กิดีเป็นผู้ยังทั้ง ๒ กิดีให้ชายเือนเดียวกันลูกช้อยมิกของเจ้าอันโตย้าขึ้น ลูกเจ้ามิกของช้อยอันโตย้าขึ้น ว่าดังนั้นก็ให้เอาตามปิดตียนนั้นเกิน เทษลัดทั้งหลายไปสู่หากกเทษลัดจะทำ ได้เมื่อสู่สวันกเทษลัดจะทำ

^๑จารุบุตร เรื่องสุวรรณ. "เสี่ยว," ใน เชิดชูเกียรติ ๗๗๗จารุบุตร เรื่องสุวรรณ. ม.ป.ป. หน้า ๑๐๐-๑๐๕.

^๒แหล่งเดิม.

ตาย...

สรุปสาระสำคัญ ภรรยาของไพรมีครรภ์ผู้เป็นสามีให้สัญญาต่อกันว่าหากบุตรของตนเป็นชาย หญิง จะให้เป็นสามีภรรยา กัน หากเป็นชายหรือหญิงทั้งคู่จะให้อยู่เรือนเดียวกัน หากลูกที่เกิดมาชอบสิ่งใดของอีกฝ่ายอย่าขัดขวางให้ถือตามสัญญาที่ไว้แก่กันนั้นเพราะถือว่าสัตว์ทั้งหลายส่วนรักก็ด้วยสัญจรรวมได้สู่สวรรค์ก็เพราะการยึดมั่นในสัจจะธรรม

จากสาระของบทบัญญัติข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า บิดาที่เป็นเสี่ยวกันบางรายจัดพิธีผูกเสี่ยวให้กับบุตรตนตั้งแต่บุตรยังอยู่ในครรภ์มารดา โดยกฎหมายโพหาราชปรากฏบทบัญญัติที่เป็นผลเกี่ยวเนื่องกับการเป็นเสี่ยวของผู้เป็นบิดาไว้ได้แก่

...ข้อ ๓๒ มาตถาณิงสองสหายให้ลูกยิงชายเป็นผัวเมียกัน มีปิตติยานว่าชามักยู่กำโตกก็ตามใจอย่าว่าไปสูไปหากำโต ผิชาญ่นำกันบ่อดแลอย่าร้างกันของผู้ยิงมีทีใดของผู้ชายมีทีใดก็ให้เอาทั้นของชาล้างได้ทีใดให้ผ่าเค็งให้ชาช้ำำเกิน ฯ”...

สรุปสาระสำคัญข้างต้น สองสหายให้ลูกหญิงชายเป็นสามีภรรยา กันหากหย่าร้างกันให้แบ่งสินสมรสกันคนละครึ่ง จะเห็นว่าสามีภรรยาที่บิดามารดาเป็นเพื่อนหรือเสี่ยวกันเมื่อเกิดการหย่าร้างกันไม่ว่าจะเป็นการสมรสแบบชายไปอยู่เรือนหญิงหรือหญิงไปอยู่เรือนชาย กฎหมายโพหาราชให้สามีและภรรยามีสิทธิได้รับส่วนแบ่งสินสมรสเท่ากันโดยไม่คำนึงว่าฝ่ายใดเป็นเจ้าของเรือนซึ่งถือว่าต่างจากสามีภรรยาที่บิดามารดาไม่ได้เป็นเพื่อนกัน กล่าวคือ ผู้ที่เป็นเจ้าของเรือนจะได้รับสินสมรสมากกว่าผู้ขออาศัย ๑ ส่วน จะเห็นว่าการผูกเสี่ยวซึ่งเป็นประเพณีหนึ่งของสังคมอีสานที่ส่งเสริมให้เกิดความความสามัคคีในกลุ่มมีปรากฏในกฎหมายโพหาราชและสะท้อนให้เห็นว่าการผูกเสี่ยวของบิดามารดามีผลทำให้สามี ภรรยา ที่เป็นบุตรของคู่เสี่ยวได้สิทธิในส่วนแบ่งสินสมรสหลังการหย่าร้างเท่าเทียมกัน

๓.๓ การสมมา

การสมมา หรือการขอขมา เป็นพิธีที่ถือปฏิบัติเมื่อมีการกระทำที่หมิ่นเกียรติของบุคคล

“หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๕. มัต ๗. โพหาราช ลักษณะผัว-เมีย. เสาวนีย์ พรหมานพ, ปวีวรรต. ไบลาน ๒๔ หน้า ๒ บรรทัด ๒-๔ และไบลาน ๒๕ หน้า ๑ บรรทัด ๑.

“แหล่งเดิม. ไบลาน ๒๕ หน้า ๑ บรรทัด ๑-๔.

อันมักใช้ในการที่ผู้หนึ่งล่วงเกินต่อผู้ใหญ่หรือผู้มียศศักดิ์ เช่น เมื่อผู้หนึ่งเดินชนผู้ที่มียศสูงกว่า กฎหมายโพหาราชกำหนดให้สมมา ปรากฏในกฎหมายโพหาราชดังนี้ "ขุนกันกลางทางผู้ใดยังมียศ มีลักให้ผู้ยดต่ำสมมาด้วย เข้าตอกดอกไม้เผิงเทียน"^๑ กรณีลูกเซยทะเลาะกับพ่อตาแม่ยายกฎหมาย โพหาราชกำหนดให้ลูกเซยสมมาพ่อตาแม่ยายหากไม่สมมาจะถือว่าชายผู้นั้นหย่าขาดจากภรรยาตน กล่าวคือจะถือว่า เป็นสาเหตุแห่งการหย่าร้างกับภรรยา ปรากฏในกฎหมายโพหาราช ดังนี้ "ผิด นัแม่เมียมันแก้ทำนไ้มันสมมาแก้มันแม่เมียมัน มันเบ้แต่งก็ได้ชื่อว่ามันเบ้ปะสงดอมเมียมันแล"^๒ การวิวาทกันระหว่างบิดามารดากับบุตร ศิษย์กับครูหรือแม้กระทั่งการวิวาทระหว่างสามีกับภรรยา รวมทั้งการกระทำที่หมิ่นต่อเกียรติภรรยาของบุคคลอื่น เช่น บีบบังคับขึ้นใจภรรยาบุคคลอื่นกฎหมาย โพหาราชกำหนดให้สมมาต่อกัน ปรากฏข้อความในกฎหมายโพหาราช ดังนี้ "ฉิวฉิวเมียผิดกันกั ดิ นัแม่ผิดกันกั ดิ ผิดคูกั ดิ ย่าไล่โทษแก่กันคัว่าอย่าไล่สันโหมทควนให้สมมาแก่กันแต่ปะนเข้าตอก ดอกไม้เผิงเทียนซอมแล"^๓ และ "ข้อ ๓๔ เทนเมียท่านผู้ดีมัก ใจมันบ่สุ กุมบอนด้วยทาลุนให้ไล่ ชันค่านึงเลาไล่ชันโหมทังตัมฉิได้แต่กุมบิได้นอนให้ไล่ชันโหมทังสมมานึง"^๔ เป็นต้น

การสมมานอกจากจะกระทำต่อบุคคลที่ตนล่วงเกินแล้วบางมาตราในกฎหมายโพหาราช สะท้อนให้เห็นว่า หากได้กระทำการในลักษณะไม่ให้เกียรติต่อสวานที่ เช่น บ้านเรือนซึ่งถือว่า มีผี เือนตุแลรักษายอยู่ต้องสมมาต่อบ้านเรือนด้วย เช่น กรณีเป็นชู้บนเรือนคนอื่น กฎหมายโพหาราช กำหนดให้สมมาต่อเรือนนั้น ปรากฏข้อความดังนี้ "ข้อ ๓๘ บุคคละผู้โศนาชู้ไปนอนเือนท่าน เจ้า เือนนยกอาทิกอนให้ไล่ชันแปลงนึ่งสมมาเือนท่าน ๒ บาทเงิน"^๕ เป็นต้น

วิธีการสมมาคือ ให้นำข้าวตอก ดอกไม้ ชูปเทียน และเงินอีกจำนวนหนึ่งไปกราบขอ ขมาต่อบุคคลหรือสถานที่ที่ตนล่วงเกิน บทบัญญัติของกฎหมายโพหาราชที่สะท้อนให้เห็นถึงการ ขอขมาและสิ่งที่ต้องนำไปขอขมา ได้แก่

^๑ ทอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๑. มัด ๗. โคสภาราษฎร ผูก ๓. เสาวณีย์ นรรณภพ, ปรีวรรต. ไบลาน ๑๓ หน้า ๒ บรรทัด ๒-๓.

^๒ ทอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๕. มัด ๖. โพหาราช ลักษณะฉิว-เมีย. เสาวณีย์ นรรณภพ, ปรีวรรต. ไบลาน ๒๑ หน้า ๒ บรรทัด ๔-๕.

^๓ ทอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๔. มัด ๗. โคสภาราษฎร ผูก ๑. เสาวณีย์ นรรณภพ, ปรีวรรต. ไบลาน ๒๔ หน้า ๑ บรรทัด ๒-๓.

^๔ ทอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๕. มัด ๖. โพหาราช ลักษณะฉิว-เมีย. เสาวณีย์ นรรณภพ, ปรีวรรต. ไบลาน ๒๔ หน้า ๒ บรรทัด ๓-๔.

^๕ บทลงเดิม. ไบลาน ๒๔ หน้า ๒ บรรทัด ๑-๓.

...มาขตา ๑ สองดำกันผู้ดำก่อนความนี้ผู้ดำสน ๒ ความนี้เสมกันนี้ผู้ดำตอบให้ผู้ดำ
ทำแแต่งเข้าตอกดอกไม้มีเทียน ๒ คู่สมมาด้วยมียดกั่วตัวให้เอาต้นเมื่อใส่หัวไม้เอาใส่
ให้มิเงิน ๒ บาทเผิงเทียนเข้าตอกดอกไม้กับสมมา"^๑...

สาระสำคัญข้างต้น กรณีที่ดาบคคลอื่นให้ผู้ที่ดำนนำข้าวตอกดอกไม้ เทียน ๒ คู่ไปขอขมา
กรณีดำผู้มียศสูงกว่าให้นำเงิน ๒ บาทธูปเทียนพร้อมข้าวตอกดอกไม้ไปกราบขอขมา

จะเห็นว่าการสมมาหรือการขอขมาอันเป็นประเพณีที่ถือปฏิบัติกันในสังคมกฎหมายโพหา-
ราชได้นำมาใช้ลงโทษผู้ที่หมิ่นเกียรติบุคคลอื่นและใช้ลงโทษเมื่อบุคคลไม่เคารพต่อสถานที่ เป็น
การสะท้อนถึงการนำประเพณีที่มีอยู่ในสังคมมาใช้ในการจัดโทษในสังคม สะท้อนถึงความคิด
ในการปลูกฝังให้คนในสังคมมีสัมมาคารวะ รู้จักรับผิดชอบและรู้จักให้อภัยต่อกัน ซึ่งถือเป็นคุณลักษณะ
สำคัญในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม

จากสาระข้างต้นจะเห็นว่ากฎหมายโพหาราชสามารถสะท้อน ความคิด ความเชื่อ
ค่านิยมที่มีต่อพุทธศาสนาและความเชื่อในเรื่องผีและไสยศาสตร์ซึ่งเป็นอำนาจลึกลับตลอดจน
ขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคมได้เป็นอย่างดี

^๑ ทอสมุดนแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๑. มัด ๗. โคสาราษฎร ผูก ๓.
เสาวนีย์ นรรณภณ, ปวีวรรต. ไบหลาน ๓ หน้า ๒ บรรทัด ๓-๔.

บทที่ ๖

การลงโทษที่ปรากฏในกฎหมายโพหาราช

เนื้อหาในบทนี้จะกล่าวถึงความหมายและวัตถุประสงค์ของการลงโทษ วิธีลงโทษผู้กระทำความผิด เกณฑ์ในการกำหนดอัตราโทษและการยกเว้นโทษที่ปรากฏในกฎหมายโพหาราช สรุปได้ดังนี้

๑. ความหมายของการลงโทษ

การลงโทษเป็นเครื่องมือควบคุมคนในสังคมให้อยู่ในระเบียบ การลงโทษผู้กระทำความผิดหรือผู้ที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนบ่อนทำลายความสงบสุขแก่บุคคลอื่นที่อยู่ร่วมกันในสังคมเป็นสิ่งที่ฝ่ายบ้านเมืองได้ดำเนินการติดต่อกันมาเป็นเวลาช้านานแตกต่างกันแต่เพียงรูปแบบและวัตถุประสงค์ของการลงโทษซึ่งขึ้นอยู่กับความคิดของสังคมแต่ละแห่งจะเห็นว่าเหมาะสมหรือสอดคล้องกับความต้องการของคนในสังคม

การลงโทษผู้กระทำความผิดที่ปรากฏในกฎหมายโพหาราชมีหลายวิธี สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดและความต้องการของฝ่ายบ้านเมืองพยายามที่จะใช้วิธีการที่หลากหลายในการลงโทษผู้กระทำความผิดโดยมีจุดมุ่งหมายใหญ่คือ มุ่งรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมเป็นสำคัญ

๒. วัตถุประสงค์ของการลงโทษ

การลงโทษที่ปรากฏในกฎหมายโพหาราชมีการกำหนดโทษผู้ละเมิดต่อข้อบัญญัติตั้งอยู่บนพื้นฐานความคิดในการลงโทษ ๒ ประการ คือ

๒.๑ ผู้ฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมายถือเป็นการกระทำความผิดที่ต้องได้รับผลแห่งการกระทำ ด้วยการให้รับทุกข์ทรมานทางกาย ใจ หรือสูญเสียทรัพย์สินเป็นการตอบแทนเพื่อสนองตอบสัญญาประชาคมแห่งการต้องการกันฉันอันเป็นธรรมชาติส่วนหนึ่งของมนุษย์ โดยฝ่ายบ้านเมืองเป็นผู้ที่เข้ามาแทรกแซงการลงโทษแทนผู้เสียหายหรือญาติ เพื่อสร้างความเป็นธรรมในการลงโทษมิให้ผู้กระทำผิดได้รับการลงโทษที่รุนแรงจนเกินไป

๒.๒ การลงโทษผู้กระทำความผิดบทบัญญัติของกฎหมายเป็นการลงโทษเพื่อยับยั้งหรือข่มขู่ผู้กระทำผิดไม่ให้ทำผิดซ้ำอีกในอนาคต ดังปรากฏข้อความในกฎหมายโพหาราชว่า "เพื่อบังคับให้มันทำหลาย

เทือก" และเพื่อเป็นเยี่ยงอย่างให้บุคคลอื่นเกิดความเกรงกลัวต่อผลที่จะเกิดขึ้น ดังปรากฏข้อความในพระราชว่า "อย่าให้เขาดูเยื้องเกิน" เป็นต้น

๓. วิธีลงโทษผู้กระทำผิดกฎหมาย

วิธีลงโทษผู้กระทำผิดที่ปรากฏในกฎหมายพระราชมีหลายวิธีได้แก่ ประหารชีวิต, ขับไล่ออกจากบ้านเมือง, ตัดนิ้ว ตัดมือ ตัดเท้า ตัดลิ้น, กักขัง, ฆેียนตี, ขายหรือปรับเอาตัวมาเป็นทาส, ปรับเงิน, วิวาทพินัยสินเข้าพระคลัง, ขอขมาหรือสมมาต่อผู้ตนและเมิด เป็นต้น

หากวิเคราะห์วิธีลงโทษผู้ละเมิดต่อบทบัญญัติของกฎหมายพระราชสามารถสรุปได้ดังนี้

๓.๑ กำจัดหรือแยกผู้กระทำผิดบทบัญญัติกฎหมายออกจากสังคม เพื่อมิให้ผู้กระทำผิดกลับมากระทำผิดในสังคมได้อีก การลงโทษที่เข้าลักษณะนี้ได้แก่ การฆ่า การขับไล่ออกจากบ้านเมือง และการกักขัง เป็นต้น จากการพิจารณาบทบัญญัติกฎหมายพระราชพบว่าการกำหนดโทษผู้กระทำความผิดกฎหมายบ้านเมืองด้วยการฆ่าหรือขับออกจากบ้านเมืองซึ่งเป็นวิธีกำจัดผู้กระทำผิดออกจากสังคมเป็นการถาวรปรากฏในกฎหมายพระราชไม่มากนัก ทั้งนี้คงเป็นเพราะ ถ้อยคำพิพากษาศาสนาที่ห้ามทำลายชีวิตและเห็นว่าคุณเป็นกำลังงานสำคัญของบ้านเมือง การลงโทษที่จะมีผลทำให้จำนวนประชากรของบ้านเมืองลดลงจึงไม่นิยม ข้อความในกฎหมายพระราชที่สะท้อนแนวคิดนี้พิจารณาจากการกำหนดแนวปฏิบัติของขุนนางที่ทำหน้าที่ตัดสินคดี ว่า "อย่าพลอนข้ามันตัดเนื้อกันให้เสียชีวิตผิดที่อยู่เขตเขาขุนกับไ้ไ้กับเมืองได้เวียกได้กาน" ซึ่งหมายถึงการลงโทษผู้กระทำความผิดกฎหมายต้องไม่ทำให้ประชาชนต้องเสียชีวิต หรือพลัดถิ่นที่เคยอยู่อาศัยเพราะประชาชนเป็นผู้ทำประโยชน์ต่อราชการ

บทบัญญัติของกฎหมายพระราชที่ลงโทษผู้กระทำผิดด้วยการฆ่า หรือขับไล่ออกจากบ้านเมืองจึงใช้ลงโทษเฉพาะการกระทำที่ขัดต่อศีลธรรมอันดีงามของบ้านเมืองและการกระทำที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงของบ้านเมืองโดยรวมเท่านั้น เช่น กรณีทาสเป็นชู้กับภรรยานายทาส หรือกรณีไพร่พลหลบหนีการรบไม่เชื่อฟังคำสั่งของแม่ทัพ และการทำเงินปลอม เป็นต้น ปรากฏข้อ

"หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๔ มัด ๗. โคสธาราษฎร ผูก ๑. เสาวนีย์ นรณภพ, ปวีรรต. ใบลาน ๑ หน้า ๑ บรรทัด ๒.

"หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๕ มัด ๖. ไพษาราช ลักษณะนิ้วเมียร. เสาวนีย์ นรณภพ, ปวีรรต. ใบลาน ๒๔ หน้า ๒ บรรทัด ๕.

"หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๐. มัด ๗. โคสธาราษฎร ผูก ๒. เสาวนีย์ นรณภพ, ปวีรรต. ใบลาน ๑๓ หน้า ๑ บรรทัด ๓-๔.

ความในกฎหมายโพหาราช ดังนี้ "ช้อยมกเมียเจ้าควนข้าเสีย" หรือ "มาษตา ๑ เจ้าเสิกยัง
ลบเสิก ลูกเสิกหนีจากเจ้าเสิกพยาเจ้าจักข้า" และ "นิว่าคนผู้โตเฮตเงินคำล่ายคำเอาของ
ท่าน มันผิดอาหยาควนข้าเสีย" เป็นต้น

บทบัญญัติในกฎหมายโพหาราชที่กำหนดโทษผู้กระทำความผิดด้วยการเนรเทศไปอยู่ต่างเมือง
ได้แก่ การเป็นแม่สื่อให้ภรรยาของบุคคลอื่นมีชู้ถึง ๓ ครั้ง เป็นต้น

บทบัญญัติที่กฎหมายโพหาราชกำหนดโทษผู้กระทำความผิดด้วยการกักขัง เช่น กรณีปล้นทรัพย์ให้
จำคุก ๓๒๕ วัน ปรากฏข้อความในกฎหมายโพหาราช ดังนี้ "มาษตา ๑ เทียวทางางเมืองโจน
ไล่ข้าหนีท่านผู้โดยไกล้อยูมิให้ช้อยตอนเอาให้ไค้นได้ให้ไล่คอก ๓๒๕ วัน" เป็นต้น

๓.๒ ให้ผู้กระทำความผิดได้รับการทรมานทางกาย ทางใจ และได้รับความอับอายเสื่อมเสียชื่อเสียง
เนื่องเป็นการตอมนทนการกระทำความผิด การลงโทษลักษณะนี้ที่ปรากฏในกฎหมายโพหาราช
ได้แก่ การลงโทษโดยการตัดนิ้ว ตัดมือ ตัดเท้า ตัดลิ้น การเขียน การนำไปประจานในที่ต่าง ๆ
การลดฐานะทางสังคมเอาตัวผู้กระทำความผิดมาเป็นทาส เป็นต้น การลงโทษด้วยจุดมุ่งหมายนี้เพื่อ
ให้ผู้กระทำความผิดเช็ดและละอายไม่กล้ากระทำความผิดอีก เช่น

๓.๒.๑ ข่าบิตามารดา ข่าสาหมักรยา ข่ามิทูลงษ์ ให้ลงโทษโดยการตัดมือตัดเท้า
หรือข่า

๓.๒.๒ เป็นพยานเท็จให้การกลับกรอกถูกลงโทษตัดลิ้น

๓.๒.๓ ตัดหางมกให้ลงโทษตัดนิ้ว

๓.๒.๔ ไม่ลงจากหลังม้าเคารพขุนนางลงโทษตีด้วยแส้ม้า ๑๖ ครั้ง หรือ ๓๓ ครั้ง

๓.๒.๕ กรณีเอาลูกสาวเป็นภรรยาให้ตี ๕๐ ครั้งตะเวน ๓ วัน เอาตัวมาเป็นทาส
ทาสให้ช้าง

๓.๒.๖ กรณีตำนุ้มียศให้ปลดเอาตัวลงเป็นทาส เป็นต้น

"หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๔. มัด ๗. โคสาราษฎร ผูก ๑.
เสาวนีย์ พรหมภาพ, ปรีวรรต. ไบลาน ๗ หน้า ๒ บรรทัด ๒.

"หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๓. มัด ๗. โคสาราษฎร ผูก ๕.
เสาวนีย์ พรหมภาพ, ปรีวรรต. ไบลาน ๒๒ หน้า ๑ บรรทัด ๑.

"หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๔. มัด ๗. โคสาราษฎร ผูก ๑.
เสาวนีย์ พรหมภาพ, ปรีวรรต. ไบลาน ๓๓ หน้า ๑ บรรทัด ๑-๒.

"หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๐. มัด ๗. โคสาราษฎร ผูก ๒.
เสาวนีย์ พรหมภาพ, ปรีวรรต. ไบลาน ๓๑ หน้า ๑ บรรทัด ๑.

๓.๓ ให้ผู้กระทำความผิดจ่ายทรัพย์สินเป็นค่าปรับชดเชยความผิด การลงโทษวิธินี้พบมากที่สุดตามกฎหมายโพหาราชโดยปรากฏการปรับผู้กระทำความผิดเป็นเงิน มี ๔ ระดับแต่ละระดับเรียกว่า "ชั้น" ได้แก่ ชั้นค่าคอ ชั้นไหม ชั้นแปงและชั้นสมมา โดยในบางมาตรากำหนดเทียบการปรับชั้นต่าง ๆ กับการปรับอาบัติในวินัยสงฆ์ให้เห็นอย่างเด่นชัดเพื่อสะท้อนถึง ความชอบธรรมในการลงโทษของฝ่ายบ้านเมือง สรุปได้ดังนี้

๓.๓.๑ ปรับชั้นค่าคอ เป็นค่าปรับชั้นสูงสุดใช้สำหรับลงโทษผู้ที่กระทำความผิดโดยเจตนา ถือเป็นโทษหนัก ใช้ปรับผู้กระทำความผิดที่มีผลกระทบต่อความสงบของบ้านเมือง ตลอดจนเป็นการกระทำที่ผิดต่อศีลธรรมจรรยาอันดีงามของสังคม ตัวอย่าง เช่น กรณีเป็นผู้ก่อกวนการระงับการรบของแคว้นหรือการก่อการหรือคำสั่งท้าวพระยาไปปรับไหมหรือลงโทษบุคคลอื่น กรณีชุนนางข่มเหงเบียดเบียนเอาทรัพย์สินสมบัติไพร่ ข่มเหงปรับไหมไพร่เกินกว่าที่กฎหมายกำหนด การฆ่าคน การปล้นทรัพย์ การทำยาแฝดให้สาบมีรัก การใช้ไสยศาสตร์ทำให้บุคคลอื่นตาย เป็นต้น ตัวอย่างบทบัญญัติของกฎหมายโพหาราชที่ลงโทษปรับชั้นค่าคอ เช่น "ณิว่าคนผู้ ๑ ไปยุยงสัตตคิว่าทิลบิทึงกับดอมเมียท่าแต่ ๒ คนถ้าหากอยู่ดั่งนั้นให้เขียนถามชาตูก่อนณิว่าถักเมณูณะทำให้ใส่ชั้นค่าคอ" สรุปสาระสำคัญ คือ คนผู้ใดอยู่ในที่สังัดกับภรรยาของคนอื่นเพียงลำพังสองคนหากได้เสน่หเมณูให้ลงโทษปรับชั้นค่าคอ เป็นต้น การลงโทษปรับชั้นชั้นค่าคอเทียบได้กับการปรับพระสงฆ์ที่กระทำความผิดวินัยสงฆ์ชั้น "ปาราชิก" กล่าวคือ เมื่อภิกษุละเมิดต้องขาดจากการเป็นภิกษุและมาบวชอีกไม่ได้

๓.๓.๒ ปรับชั้นไหม เป็นค่าปรับชั้นรองจากชั้นค่าคอ ใช้ปรับการกระทำผิดที่มีโทษ

* หน่วยเงินตราที่พบในกฎหมายโพหาราชมี ๒ แบบ คือ หน่วยเงินตราแบบล้านช้างและหน่วยเงินตราแบบไทย หน่วยเงินตราแบบล้านช้างที่ปรากฏในกฎหมายโพหาราชได้แก่ หน่วยอ้อย (ไม่ใช่ ร้อย ซึ่งหมายถึง หน่วย ๑๐๐ หน่วย) เป็นเงินที่ทำจากแร่เงินบริสุทธิ์หนัก ๗ บาท ๒ สลึง ผสมกับสำริดหนัก ๑๐ สลึง หล่อแล้วได้น้ำหนัก ๑๐ บาทถ้วน ฉะนั้นเงิน ๑ อ้อยจึงมีค่าเท่ากับ ๑๐ บาท ส่วนหน่วยเงินแบบไทยที่ปรากฏในกฎหมายโพหาราช ได้แก่ ตำลึง และ บาท โดยกำหนดค่า ๔ บาท เท่ากับ ๑ ตำลึง อำนวยรายละเอียดเพิ่มเติมใน สุเทพ สือสัมฤทธิ์. เล่มเดิม. หน้า ๗๕-๗๘.

* หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๔. มัด ๗. โคสธาราญร ผูก ๑. เสาวณี นรณาน, ปรวิวรรต. ใบลาน ๒ หน้า ๒ บรรทัด ๑-๒.

* พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. พ.ศ.๒๕๒๕. หน้า ๕๓๔.

ปานกลางเทียบได้กับอาบัติวินัยสงฆ์ชั้นสังฆาทิเสส* ตัวอย่าง เช่น

...คนผู้ใดเป็นพวชิใช้สื่อก่เมียท่านให้มีผู้สู่ท่าน ควนไล่ชั้นไหมแก่กันแล เทียมดังพิชุน
 หนึ่งทุกจะหลัดคือว่าเปนผู้ไชผู้สื่เอาผู้ชายนมาให้กัผู้ยั้งนั้น พระเจ้าไล่อาบัตติสังคานกัพิชุน
 เปนผู้ไชผู้สื่ก่เมียท่าน ควนไล่ชั้นไหมแก่กันชอบแล"...

สรุปสาระสำคัญบทบัญญัติข้างต้น ผู้ที่เป็นสื่อให้ภรรยาบุคคลอื่นมีชู้ให้ลงโทษปรับไหมหาก
 ภิกษุเป็นสื่อให้หญิงมีชู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสส นอกจากความผิดข้างต้นจะถูกปรับชั้นไหมแล้วยัง
 ปรากฏใช้ปรับความผิดกรณีอื่น ๆ อีกเช่น กรณีชักชวนหาสบุคคลอื่นหลบหนีหรือมีส่วนสมรู้ร่วมคิดให้
 หาสบุคคลอื่นหลบหนี กรณีใส่ความบุคคลอื่นว่าเป็นชู้กัน สัมผัสต้องตัวภรรยาบุคคลอื่นและรับของ
 โจร เป็นต้น

๓.๓.๓ ปรับชั้นแปง หรือชั้นแปง เป็นค่าปรับชั้นต่ำใช้ลงโทษผู้กระทำผิดสถานเบา
 เทียบได้กับอาบัติวินัยสงฆ์ชั้นปาจิตติย* เป็นการปรับเพื่อชดใช้ค่าเสียหาย หรือเป็นค่าทำขวัญ
 ตัวอย่างเช่น

...ผิผู้หนึ่งชวนเมียท่านไปกัโคคิกหนึ่งทนต์ ๒ คน ซาหากไปลอมกันควนไล่ชั้นแปงแก่กัน
 ผู้ชวนไปชอบแล เทียมดังพิชุนชวนผู้ยั้งเที่ยวทางผู้เดียวกักับตนแล ผิผู้ทั้งหลายนำไป
 ไหว้พระเจ้า ๆ ไส้อาบัตติปาจิตติแล ทนโลกผู้ชายนชวนเมียท่านไปเที่ยวทางไปกับตนผู้

*สังฆาทิเสส เป็นชื่ออาบัติหมวดหนึ่งรองจากปาราชิก เป็นอาบัติชั้นกลางเมื่อต้องเข้า
 แล้วสามารถแก้ไขได้โดยการอยู่กรรมประพฤติวัตรเพื่อทรมานตนเอง ตามวิธีการที่กำหนดใน
 พระวินัย เมื่อครบถ้วนแล้วโทษนั้นเป็นอันระงับ ; อ้างอิงมาจาก พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตย-
สถาน. พ.ศ.๒๕๒๕. หน้า ๘๑๘.

*ทอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๙. มัดที่ ๗. โคสาราช ผูก ๑.
 เสาวนีย์ พรรณานพ, ปวีรรต. ไบลาน ๑ หน้า ๑ บรรทัด ๔ และ ไบลาน ๑ หน้า ๒ บรรทัด
 ๑.

*อาบัติปาจิตติย แปลว่า การละเมิดพระวินัยทำให้ความดีหมดไป เป็นอาบัติสถานเบา
 เมื่อภิกษุละเมิดต้องประจานตนเองหรือสารภาพต่อหน้าภิกษุอื่นจึงจะพ้นโทษได้ ; อ้างอิงมาจาก
 สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. วินัยมูข เล่ม ๑. ๒๕๒๙. หน้า ๒๕๒-
 ๒๕๓.

เดียวควนไล่ขันแปงซอนแล"...

สรุปสาระข้อความข้างต้น คือ บุคคลใดชวนมารยาคนอื่นไปที่ใดที่หนึ่งเพียงสองต่อสอง ให้ลงโทษปรับขันแปง หากมิใช่กระทำผิดสถานเดียวกันต้องอาบัติปาจิตตีย์

๓.๓.๔ ปรับขันสมา เป็นการปรับให้ผู้กระทำผิดนำดอกไม้ธูปเทียน ทมาทูลเกล้าฯ พร้อมกับเงินจำนวนหนึ่งมากราบขอขมาหรือสมาต่อนุคคลที่ตนละเมิด มักใช้ปรับกรณีผู้น้อยกระทำผิดในลักษณะของการหมิ่นของผู้มีศักดิ์ เช่น ใช้ลงโทษในการณีผู้ไม่มียศหรือมียศน้อยเงินชนผู้มียศสูง และใช้ปรับการกระทำที่ผิดจริยธรรมอันดีงามของสังคม เช่น ใช้ลงโทษคดีวิวาทระหว่างสามีกับภรรยา ศิษย์กระทำผิดต่อครู ลงโทษลูกเขยที่กระทำผิดต่อพ่อตาแม่ยายและยังปรากฏใช้ลงโทษผู้ที่กระทำใ้บุคคลอื่นบาดเจ็บโดยไม่เจตนาด้วย

หากนำการปรับในกฎหมายโพหาราชเทียบกับการปรับในวินัยสงฆ์ สามารถแสดงเป็นตารางได้ ดังนี้

ตาราง ๕ เปรียบเทียบการปรับผู้กระทำความผิดที่ปรากฏในกฎหมายโพหาราชกับการปรับอาบัติในวินัยสงฆ์

การปรับอาบัติในวินัยสงฆ์	การปรับในกฎหมายโพหาราช
อาบัติขั้นปาราชิก	ปรับขันคำคอ
อาบัติขั้นสังฆาทิเสส	ปรับขันไหม
อาบัติปาจิตตีย์	ปรับขันแปง หรือขันแปง

จากตารางเปรียบเทียบบทลงโทษพระสงฆ์ที่ต้องอาบัติในวินัยสงฆ์กับผู้กระทำผิดบท

*หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๔. มัด ๗. โคสธาราษฎร ผูก ๑. เสาวนีย์ นรวัฒนา, ปรึวรรต. ไบลาน ๒ หน้า ๑ บรรทัด ๑-๓.

*หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๕. มัด ๖. โพหาราช ลักษณะผิวเมีย. เสาวนีย์ นรวัฒนา, ปรึวรรต. ไบลาน ๕ หน้า ๑ บรรทัด ๒-๓ และไบลาน ๓๑ หน้า ๒ บรรทัด ๔-๕.

บัญญัติของกฎหมายโพหาราช แยกพิจารณาให้เห็นอย่างเด่นชัดได้ ดังนี้

ก. อาบัติชั้นปาราชิก ซึ่งเป็นอาบัติที่มีโทษสถานหนัก เมื่อพระสงฆ์ใดต้องอาบัติดังกล่าวแก้ไขไม่ได้ ต้องพ้นจากการเป็นภิกษุตรงกับการปรับชั้นสูงสุดของกฎหมายโพหาราชว่า ชนคาคอ

ข. อาบัติสังฆาทิเสส เป็นอาบัติในวินัยสงฆ์ที่มีโทษระดับกลาง เกี่ยวกับการปรับในกฎหมายโพหาราชว่า ชนโหม

ค. อาบัติปาจิตติย เป็นอาบัติสถานเบาของการผิดวินัยสงฆ์ กฎหมายโพหาราช นำมากำหนดเป็นการปรับที่เรียกว่า ชนแปง หรือ ชนแปลง

การเปรียบเทียบการปรับในข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าการกำหนดโทษผู้กระทำความผิดบทบัญญัติของกฎหมายโพหาราช เกี่ยวกับการลงโทษภิกษุที่กระทำความผิดวินัยสงฆ์ที่กระทำความผิดสถานเดียวกันโดยถือหลักว่า การกระทำที่ถือว่าเป็นความผิดวินัยสงฆ์อย่างรุนแรงถือเป็นการกระทำที่จะต้องรับโทษสถานหนักของกฎหมายบ้านเมืองและถือว่าการกระทำที่เป็นผิดสถานเบาในวินัยสงฆ์เป็นความผิดที่จะได้รับโทษสถานเบาจากกฎหมายบ้านเมืองเช่นกัน

จะเห็นว่าการกำหนดโทษในกฎหมายโพหาราชได้นำการอาบัติในวินัยสงฆ์มากำหนดเป็นข้อกำหนดของบทบัญญัติ โดยในบางมาตรามีการเปรียบเทียบการปรับให้เห็นอย่างเด่นชัด เพื่อแสดงความสอดคล้องกับพุทธบัญญัติ เพื่ออ้างความชอบธรรมของบทบัญญัติของกฎหมาย สะท้อนถึงอิทธิพลของพุทธศาสนาในกฎหมายโพหาราชได้อย่างชัดเจนจนปรากฏการเรียกบทบัญญัติกฎหมายลักษณะนี้ว่า "กฎหมายพิจารณาอาญาจักรและธรรมจักรเทียมกัน"

๓.๓.๕ ริบททรัพย์สิน เป็นการลงโทษอีกวิธีหนึ่งที่ปรากฏในกฎหมายโพหาราช แต่ไม่ปรากฏมากนัก คงเป็นเพราะไม่ต้องการให้ประชาชนผู้ที่กระทำความผิดได้รับความเดือดร้อนจนไม่สามารถคงฐานะการเป็นพลเมืองได้ พิจารณาจากการกำหนดหลักในการปรับผู้กระทำความผิดในกฎหมายโพหาราชว่า "อย่าหลอนบายโหมกันอย่าอื้อคอกดองคว"

การลงโทษวิธีนี้จะใช้เฉพาะกับความผิดที่มีผลต่อความมั่นคงของบ้านเมืองและการกระทำที่ผิดศีลธรรมอันดีงามของสังคม เช่น ใช้ลงโทษไพร่ที่หลบหนีการรบ ไม่เชื่อฟังคำสั่งแม่ทัพและใช้ลงโทษผู้ที่ทำยาพิษให้บุคคลอื่นกินถึงแก่

* หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๔. มัด ๗. โคสาราษฎร ผูก ๑. เสาวนีย์ พรรณานพ, ปวีวรรณ. ไบลาน ๑ หน้า ๑ บรรทัด ๑.

* หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๐. มัด ๗. โคสาราษฎร ผูก ๒. เสาวนีย์ พรรณานพ, ปวีวรรณ. ไบลาน ๑๓ หน้า ๑ บรรทัด ๓.

ความตายดังข้อความที่ปรากฏในกฎหมายโพหาราชดังนี้ "ผู้ใดผู้แบ่งให้กินตาย ให้อีกตัวมันใส่เล็ม ส่างตัวมันเอาใช้ผู้ตาย"^๑ เป็นต้น

จะเห็นว่าการลงโทษผู้ละเมิดบทบัญญัติกฎหมายโพหาราชมีการกำหนดโทษไว้หลายวิธี สะท้อนให้เห็นถึงแนวความคิดของฝ่ายบ้านเมืองพยายามที่จะรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ใช้ทั้งวิธีการที่รุนแรงคือกำจัดผู้ที่ก่อปัญหาให้หนีไปจากสังคมและใช้สันติวิธี เช่น การขอขมาต่อกัน อันเป็นวิธีที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความคิดที่ต้องการใช้ความประนีประนอม เข้าบริหารจัดการของสังคม

๔. เกณฑ์ในการกำหนดอัตราโทษ

การกำหนดโทษผู้ละเมิดกฎหมายโพหาราชมีเกณฑ์กำหนดโทษหลายแบบสรุปได้ ดังนี้

๔.๑ กำหนดโทษแตกต่างกันตามสถานะภาพทางสังคม และฐานะทางเศรษฐกิจ

เกณฑ์ในการกำหนดอัตราโทษผู้กระทำความผิดฐานเป็นชู้กับภรรยาบุคคลอื่น กฎหมายโพหาราชได้กำหนดโทษไว้แตกต่างกันตามฐานะทางสังคมและสถานะภาพทางสังคม กล่าวคือ บุคคลที่มียศศักดิ์สูงจะถูกปรับมากกว่าบุคคลที่มียศต่ำ บุคคลที่มีฐานะยากจนจะถูกปรับน้อย แสดงตารางเปรียบเทียบได้ ดังนี้

ตาราง ๖ เปรียบเทียบการลงโทษผู้กระทำความผิดฐานล่วงประเวณีภรรยาบุคคลอื่น
ตามฐานะทางสังคมและฐานะเศรษฐกิจ^๒

ฐานะทางสังคมและทางเศรษฐกิจ	ลักษณะความผิด	การลงโทษ
ราชตระกูล	เป็นชู้กับภรรยาบุคคลอื่น	ปรับชั้นค่าคอเป็นเงิน ๑,๖๐๐ ^๓
หัวแสน หัวพระยา หัวหมื่น	เป็นชู้กับภรรยาบุคคลอื่น	ปรับชั้นค่าคอเป็นเงิน ๑,๒๐๐
หัวขุน หัวพัน	เป็นชู้กับภรรยาบุคคลอื่น	ปรับชั้นค่าคอเป็นเงิน ๘๐๐
คนยากจน	เป็นชู้กับภรรยาบุคคลอื่น	ปรับชั้นค่าคอเป็นเงิน ๒๐๐
นายทาส	เป็นชู้กับภรรยาทาส	ให้ทาสเป็นอิสระ
ทาส	เป็นชู้กับภรณานายทาส	ฆ่าหรือขาย

^๑ทอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๔. มัด ๗. โคสธาราษฎร ผูก ๑. เสาวณีย์ พรหมภาพ, ปวีวรรต. ไบลาณ ๑๔ หน้า ๑ บรรทัด ๑.

^๒แหล่งเดิม. ไบลาณ ๗ หน้า ๑ บรรทัด ๒-๔.

^๓ไม่ปรากฏหน่วยเงิน

จากตารางข้างต้นจะเห็นว่า การลงโทษผู้กระทำความผิดฐานล่วงประเวณีหรือเป็นชู้กับภรรยาบุคคลอื่น กฎหมายโพซาราชกำหนดโทษปรับแตกต่างกันตามฐานะทางสังคมเช่น หากราชตระกูล ปรับเป็นเงินสูงสุด ๑,๖๐๐ หัวสน หัวพระยา หัวหมื่นซึ่งเป็นขุนนางในระดับสูงของบ้านเมืองกำหนดปรับเป็นเงิน ๑,๒๐๐ หัวขุน หัวพัน ขุนนางในระดับต่ำกำหนดปรับเป็นเงิน ๘๐๐ กรณีนายทาสเป็นชู้กับภรรยาของทาสกฎหมายโพซาราชกำหนดให้ทาสชายนั้นเป็นอิสระ หากทาสได้ภรรยานายทาสเป็นภรรยาตามกฎหมายกำหนดโทษให้ฆ่าหรือขายทาสนั้น กฎหมายโพซาราชนอกจากจะกำหนดโทษปรับผู้กระทำความผิดโดยพิจารณาจากฐานะทางสังคมแล้วยังปรากฏกำหนดใช้ฐานะทางเศรษฐกิจเป็นเกณฑ์ในการปรับด้วย เช่น หากผู้กระทำความผิดมีฐานะยากจน กำหนดปรับเป็นเงิน ๒๐๐ กรณีความผิดอื่นที่ปรากฏในกฎหมายโพซาราชที่สะท้อนให้เห็นว่า มีการกำหนดโทษผู้กระทำความผิดกระทำความผิดโดยใช้ฐานะทางสังคมและทางเศรษฐกิจมาเป็นเกณฑ์กำหนดโทษ เช่น กรณีไล่ความว่าบุคคลอื่นลักทรัพย์ เช่น ช้าง ม้า วัว ควาย คน เบ็ด ไก่ หมู หมา เสื้อผ้า เงินทอง ฯลฯ หากฐานะยากจนปรับไหม ๑๐๒ บาท หากเป็นหัวสน หัวหมื่น กำหนดปรับไหม ๒๐๐ เป็นต้น

จะเห็นว่าการปรับผู้กระทำความผิดกฎหมายใช้ฐานะทางสังคมและฐานะทางเศรษฐกิจเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาโทษ

๔.๒ กำหนดโทษตามลำดับความหนักเบาของการทำความผิด

การลงโทษผู้กระทำความผิดในบางมาตราในกฎหมายโพซาราชกำหนดโทษผู้กระทำความผิดตามความหนักเบาของพฤติกรรม เป็นการสะท้อนถึงความพยายามสร้างเกณฑ์การพิจารณาโทษเพื่อความเป็นธรรมต่อทุกฝ่าย เช่น กรณีอยู่ในที่สังัดกับภรรยาบุคคลอื่นเพียงลำพัง การลงโทษจะแตกต่างกันตามความหนักเบาของความผิด กล่าวคือ หากได้เสพเมถุนถือเป็นความผิดที่ร้ายแรง กำหนดโทษปรับขั้นสูงสุดที่เรียกว่า ชันค่าคอ หากเพียงถูกเนื้อต้องตัวกำหนดปรับขั้นลงลงมาที่เรียกว่า ชันไหม หากเพียงหลุดจาแล้วโลมกำหนดโทษปรับขั้นต่ำที่เรียกว่า ชันแปง แสดงเป็นตารางได้ ดังนี้

ตาราง ๗ การกำหนดค่าปรับผู้กระทำความผิดตามลำดับความหนักเบาของการทำผิด
ฐานล่วงเกินภรรยาบุคคลอื่น^{*}

ฐานะทางสังคม และ ฐานะทางเศรษฐกิจ	อัตราค่าปรับตามระดับความผิด		
	เป็นชู้ (ปรับขั้นค่าคอ)	ลวนลาม (ปรับขั้นไหม)	พูดเล้าโลม (ปรับขั้นแปง)
พระราชวงศ์, แม่ทัพ	๑,๖๐๐	๔๐๐	๔๐๐
ท้าวพระยา, ทัวแสน, ทัวหมื่น	๑,๒๐๐	๖๐๐	๓๐๐
ท้าวพัน, ท้าวร้อย	๘๐๐	๔๐๐	๒๐๐
ขุนหวาน, ท้าวเพี้ย	๖๐๐	๓๐๐	๑๕๐
ชาวเมือง, นักบวช, ขุนคำ	๔๐๐	๒๐๐	๑๐๐
คนยากจน	๒๐๐	๑๐๐	๕๐

จากตารางข้างต้น จะเห็นว่า การปรับผู้กระทำความผิดปรับแตกต่างกันตามความหนักเบาแห่งพฤติกรรมของผู้กระทำความผิด การเป็นชู้ถือเป็นการกระทำที่ผิดศีลธรรมอันดีงามก่อให้เกิดความเสียหายต่อหญิงและคู่เป็นสามีจึงเป็นความผิดขั้นร้ายแรง กฎหมายโพหาราชกำหนดปรับขั้นสูงสุดที่เรียกว่า ขั้นค่าคอ หาก พระราชวงศ์ และแม่ทัพ หรือที่ปรากฏเรียกในกฎหมายโพหาราชว่า "ลาชะกะกูณ แล ทัวเล็ก"^๑ เป็นชู้กับภรรยาบุคคลอื่นถูกปรับมากที่สุดคือ ๑,๖๐๐ เงินค่าปรับข้างต้นกฎหมายโพหาราชกำหนดแบ่งออก ๓ ส่วน ๒ ส่วนให้แก่ผู้เสียหาย ๑ ส่วนนำเข้าพระคลัง

การกำหนดโทษแตกต่างกันตามพฤติกรรมของการกระทำความผิดนั้นนับว่าเป็นการสะท้อนถึงความพยายามของฝ่ายบ้านเมืองที่จะสร้างเกณฑ์การพิจารณาโทษเพื่อให้เหมาะสมกับความผิด

^{*}ทอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๕. มัด ๖. โพหาราช ลักษณะฉั่วเม็ย. เสาวนีย์ พรหมภาพ, ปรึวรรต. ไบลาน ๑ หน้า ๑ บรรทัด ๑-๔ ; ไบลาน ๑ หน้า ๒ บรรทัด ๑-๔ และไบลาน ๒ หน้า ๑ บรรทัด ๑-๓.

^๑แหล่งเดิม. ไบลาน ๑ หน้า ๑ บรรทัด ๒.

๔.๓ กำหนดโทษปรับตามสภาพของวัตถุที่รับรองการกระทำความผิด

การกำหนดโทษผู้กระทำความผิดคดีลักทรัพย์ กฎหมายโพหาราชกำหนดให้พิจารณาวัตถุที่เป็นปัจจัยของการกระทำผิดเป็นเกณฑ์กำหนดโทษปรับกล่าวคือพิจารณา ราคา ปริมาณ ตลอดจนสภาพความเก่าใหม่หรือความชำรุดเสียหายของของกลาง จำนวนหรือปริมาณของของกลางและการได้ของกลางคืนหรือไม่ ตัวอย่าง เช่น ขโมยข้าว ๑ กระบุงให้ปรับไหม ๕ บาทชดใช้ ๔ เท่า ขโมย ๑ ทาบให้ปรับไหม ๑๐๐ ชดใช้ ๔ เท่า ขโมยขน ไช แห โต้ง นาม เครื่องมือในการจับปลาได้ของกลางคืนให้ลงโทษปรับ หากไม่มีค่าปรับให้กักขัง ๑๐ วัน และให้ชดใช้ของกลางตามเก่าใหม่ เป็นต้น

๔.๔ กำหนดโทษโดยเทียบเคียงกับลักษณะทวินัยสงฆ์

กฎหมายโพหาราชบางมาตรากำหนดโทษโดยนำวินัยสงฆ์มาเทียบเคียงว่า การกระทำนั้นควรได้รับโทษหรือไม่และควรรับโทษชั้นใด โดยยึดถือว่าการกระทำที่เป็นไม่มีอาบัติในวินัยสงฆ์เป็นการกระทำที่ไม่ต้องรับโทษทางกฎหมาย ส่วนการกระทำที่เป็นอาบัติในวินัยสงฆ์ถือเป็นการกระทำที่ต้องรับโทษตามกฎหมาย อาบัติในวินัยสงฆ์ที่นำมาเทียบเคียงมี ๓ ระดับคือ อาบัติปาราชิกเทียบเป็นการปรับชั้นชั้นค่าคอ อาบัติปาจิตตีย์เทียบเป็นการปรับชั้นชั้นไหม และอาบัติสังฆาทิเสส เทียบกับการปรับชั้นชั้นแปง และชั้นสมณมา เป็นต้น

๔.๕ กำหนดโทษโดยพิจารณาระยะเวลาที่กระทำความผิด

การกำหนดโทษปรับผู้กระทำความผิดกฎหมายโพหาราชบางมาตราพิจารณาระยะเวลาที่กระทำผิดเป็นเกณฑ์กำหนดโทษ เช่น กรณีขโมยไถในฤดูทำนากำหนดปรับไหม ๒๐ บาท ขโมยไถไม่ใช่ฤดูทำนาปรับ ๑๐ บาท เป็นต้น

๕. การยกเว้นโทษที่ปรากฏในกฎหมายโพหาราช

กฎหมายโพหาราชมีการยกเว้นโทษไว้หลายประการ ดังนี้

๕.๑ การกระทำโดยขาดสติ

กฎหมายโพหาราชได้ยกเว้นโทษบุคคลที่กระทำผิดด้วยสาเหตุวิกลจริตหรือเมาจนขาดสติสัมปชัญญะ โดยนำเหตุยกเว้นโทษมาจากอาบัติในวินัยสงฆ์ที่กำหนดว่า ภิกษุเป็นบ้าคลั่งจนถึงขาดสติสัมปชัญญะถือเป็นอนาบัติหรือไม่ต้องอาบัติมาเป็นหลักในการพิจารณาดังปรากฏในกฎหมายโพหาราชที่กล่าวถึง คนเมาเหล้าล้มล้มสกรรยาคนอื่นให้พิจารณาว่ามีสติสัมปชัญญะมากน้อยเพียงใด หากยังมีสติสัมปชัญญะให้ปรับชั้นไหม หากไม่สามารถครองสติได้ให้ขอขมาเพื่อไม่ให้กระทำอีก ปรากฏข้อความในกฎหมายโพหาราช ดังนี้

...ผีคนเมาเหล้าไปมาได้ต้องถึกเมียท่านดั่งนั้น ให้ถามคนทั้งหลายดู ผีมันเมาห่มปะ
หมานให้ใส่ขันโหมแก้มัน ผีมันเมาห่มปะหมานบู้จักคึง ไต่บควนใส่ขันโหมแก้มัน ทน
ให้มันสมมาเงินเบี้ย เงิน ๑๐ เพื่อมิให้มันก่ทำหลายเพื่อ เทียมดั่งเจ้าพิษเป็นบ้าเวด
ทะนากติได้ถึกต้องผู้ยั้งนั้นพะเจ้าบู้ใส่อาบัตนล เทดว่าทาสดตีบได้เบดดังผู้เมาเหล้า
ห่มปะหมานบู้จักคึงมันแลบควนใส่ขันโหมแก้มันแล...”

๕.๒ การกระทำโดยสำคัญผิด

การกระทำโดยสำคัญผิดจะได้รับการยกเว้นโทษจากกฎหมายโพหาราช ดังตัวอย่าง

...เจ้าอานันทะอยู่ใ้โง้งไฟไต้รุ่งผ้าพิษุน ๑ ด้วยอันแปกผ้ากัน ตนเจ้าผ้าว่าเจ้าอา
นันทะรุ่งผ้าซ้ำสังจา เจ้าอานันทะว่าซ้ำใส่โจว่าผ้าซ้ำซ้ำไต้รุ่งแล ไปโพหะเจ้า ๆ
ว่าทาอาบัตนได้แลนแก่อานันทะเทดว่าใส่โจว่าผ้าของตนไต้รุ่งแล ทนโลกกว่าแปกของ
กันว่าลักก็ไปขึ้นแลกไปควนใส่โทนล...”

สรุปสาระสำคัญข้างต้น การนำทรัพย์สินบุคคลอื่นไปด้วยสำคัญว่า เป็นทรัพย์สินของตนเพราะ
ทรัพย์สินนั้นมีความคล้ายกัน กฎหมายโพหาราชกำหนดว่าไม่ควรลงโทษ

จะเห็นว่ากฎหมายโพหาราชยึดถือว่าการกระทำที่เกิดจากการสำคัญผิดเป็นการกระทำที่
ได้รับการยกเว้นโทษ

๕.๓ การกระทำที่ขาดเจตนา การกระทำเพื่อประโยชน์ของบุคคลอื่น ต้องการช่วยเหลือ
บุคคลอื่นแต่กลับทำให้ผู้ที่ถูกช่วยเหลือได้รับบาดเจ็บหรือตาย กฎหมายโพหาราชกำหนดว่าไม่ต้องรับโทษ
เพราะไม่มีเจตนาฆ่า นิจาวณาได้จากข้อความในบทบัญญัติของกฎหมายโพหาราช ดังนี้ “คันผู้ใด
กินเข้ามาคันคนผู้ ๑ ใส่โจว่าให้ลงมาตีที่โตกดี มันลวดตายเสียดั่งนั้นโตกผู้ตีก็ไปขึ้นตายเทดบ
ได้ใส่โจว่าจักให้ตายตาย”^๑ สรุปสาระสำคัญข้างต้น บุคคลใดช่วยเหลือคนที่กินข้าวเกิดอาการจุก
แน่นเพื่อให้หายจากอาการดังกล่าว แต่กลับทำให้บุคคลที่ถูกช่วยเหลือถึงแก่ความตายไม่มีความผิด
เพราะถือว่าการกระทำที่ไม่มีเจตนาฆ่า

^๑ ทอสมุตแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๔. มัด ๗. โคสาราษฎร ผูก ๑.
เสาวณีย์ นรณามพ, ปรีวรรต. ไบลาน ๑ หน้า ๑ บรรทัด ๑-๔.

^๒ แหล่งเดิม. ไบลาน ๕ หน้า ๑ บรรทัด ๒-๔.

^๓ แหล่งเดิม. ไบลาน ๕ หน้า ๒ บรรทัด ๒-๓.

กรณีเก็บทรัพย์สินที่บุคคลอื่นลืมทิ้งไว้หรือทำหล่นหายเก็บรักษาไว้โดยมีเจตนาจะนำมาคืนให้แก่เจ้าของถือว่าเป็นการช่วยรักษาทรัพย์สินของผู้อื่น ผู้กระทำการดังกล่าวไม่มีความผิดฐานลักทรัพย์และไม่ต้องรับโทษ ดังปรากฏข้อความในกฎหมายโพชาราชว่า ตากผ้า ตากของไว้แล้วลืมผู้อื่นเห็นเกรงจะสูญหายเก็บไว้มีเจตนาจะคืนให้แก่เจ้าของไม่มีความผิด เทียบกับบทบัญญัติเดียวกันไม่ต้องอาบัติคือไม่มีความผิดทางวินัย เพราะไม่มีเจตนาลักทรัพย์

๕.๔ การกระทำโดยกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน กฎหมายโพชาราชกำหนดเหตุยกเว้นโทษเนื่องจากความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างบุคคลที่ละเมิดกับบุคคลที่ถูกละเมิด เช่น กรณีบุคคลที่คุ้นเคยกันนำเอาอาหารของอีกฝ่ายไปรับประทานโดยวิสาสะไม่มีความผิด ปรากฏข้อความในกฎหมายโพชาราชดังนี้

...ยังมีพิกฎหนึ่ง ๒ ตนเป็นสหายกัน ตนหนึ่งไปกินที่บาต ตน ๑ ยู่วิหานกู้เอาส่วนเข้าตนไปกินที่บาตมากินด้วยวิสาสะคุ้นเคยกันนั้น ตนเจ้าเข้าว่านับเป็นสมนล ไปไหว้พระเจ้า ๆ ว่านิว่าชีว่าด้วยวิสาสะคุ้นเคยกันหาอาบัติได้แล ทนโลกกตติเปหมิตสหายกันกินเข้าของกันนับควนให้เป็นโทษแก่กันแล"...

จะเห็นว่าบุคคลที่คุ้นเคยกันนำเอาอาหารของอีกฝ่ายไปรับประทานไม่ต้องรับโทษฐานลักทรัพย์

นอกจากบทบัญญัติในข้างต้นแล้วกฎหมายโพชาราชยังกำหนดว่า การขโมยทรัพย์สินระหว่างบิดามารดากับบุตร สามีกับภรรยา "ไม่มีโทษ" สะท้อนให้เห็นว่ากฎหมายโพชาราชมีการยกเว้นโทษการกระทำผิดในกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกัน

๕.๕ การกระทำเพื่อรักษาเกียรติยศและศักดิ์ศรีของตน กฎหมายโพชาราชกำหนดเว้นโทษการกระทำเพื่อรักษาเกียรติยศและศักดิ์ศรีแห่งตนไว้หลายกรณี เช่น สามีสามารถฆ่าชายชู้ที่กำลังเสพเมถุนกับภรรยาตนได้โดยไม่ต้องรับโทษ ดังปรากฏข้อความในกฎหมายโพชาราชว่า "เมียมมี

* หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๔. มัด ๗. โคสธาราญร ผูก ๑. เสาวณีย์ พรหมภาพ, ปรีวรรต. ใบลาน ๕ หน้า ๑ บรรทัด ๔ และใบลาน ๕ หน้า ๒ บรรทัด ๑-๒.

* หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๔. มัด ๖. โพชาราช ว่าด้วยลักษณะโจร. เสาวณีย์ พรหมภาพ, ปรีวรรต. ใบลาน ๒๐ หน้า ๑ บรรทัด ๑-๔.

ผู้ได้เข้ากันกันหาโทษมิได้แก่ผู้ฆ่าแล”^๑ และอีกมาตราหนึ่งที่สามารถสะท้อนถึงแนวคิดนี้ได้ดี คือ “สองด่ากันผู้ด่าก่อนควมหนึ่งผู้ด่าหลัง ๒ ความถี่เสมอกัน”^๒ หมายถึง คดีวิวาทผู้ด่าก่อน ด่า ๑ คำ ผู้ด่าทีหลัง ๒ คำถือเสมอกัน เป็นต้น

๕.๖ การกระทำเพื่อป้องกันชีวิตและทรัพย์สิน กฎหมายโพหาราชกำหนดยกเว้นโทษการกระทำเพื่อป้องกันชีวิตและทรัพย์สิน เช่น เจ้าทรัพย์สามารถฆ่าคนที่ขโมยพริกมาหลู เจ้าบ้านฆ่าคนที่เข้าบ้านในยามวิกาล และเจ้าเรือนสามารถทำร้ายคนที่ถืออาวุธมาบุกรุกบ้านตนได้โดยไม่มี ความผิด ตัวอย่างกฎหมายโพหาราชที่เข้าลักษณะข้างต้น เช่น “ผีผู้หนึ่ง ในที่มันผู้หนึ่งถืออาวุธมาสู้ เจ้าที่ฆ่าตายทันแล้วอย่าให้เป็นโทษแก่เจ้าที่เพิน”^๓ เป็นต้น

๕.๗ การกระทำตามหน้าที่ของเจ้านักงาน กฎหมายโพหาราชกำหนดให้เจ้านักงาน สามารถฆ่าผู้กระทำความผิดที่ต่อสู้การจับกุมของเจ้านักงานได้โดยไม่มีผิด ความผิด ปรากฏในกฎหมาย โพหาราชดังนี้ “ฉิว่าผิดอาตยาทำวณยาหม่นโศดมนโผยหนักกัถิ โศดเบากัถิเมื่อคนอาษาไปเอา มันถิหอกดาบมาลบเลวกัถิ มันถิแลนหนักกัถิ ท่านได้ฆ่าตาย ดังนั้นบ่เป็นโทษแก่ผู้ไปเอาแล”^๔ เป็นต้น

๕.๘ การกระทำเพื่อรักษาสถิตินแห่งตน เช่น เจ้าหนี้ใช้กำลังบังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้ เจ้าหนี้ไม่มีความผิด แต่ลูกหนี้ใช้หนี้เท่าใดให้เอาเพียงเท่านั้น หากเจ้าหนี้ทำร้ายผู้กู้เงินมากเกินไปให้ลดหนี้ลงครึ่งหนึ่ง หากผู้กู้ทำร้ายเจ้าหนี้บาดเจ็บให้ชดใช้หนี้เป็น ๑ เท่า ปรากฏในกฎหมายโพหาราช ดังนี้

...ฉิว่าถิหน้ท่านมาถามแลมาติเจ้าของจำใช้ที่ ๑ ให้ไหมผู้กู้หนี้เสียให้ไหมตามน้อย เสียหลายฉิว่าถิหน้กับไปบอกแก่เจ้ากัคุณหากจับหากยาดเอา ได้ติกันเจ้าหนี้เสียของทใด กติย้าว่าแก่กันให้ทใดเอาทั้น ฉิว่าเจ้าสินติผู้กู้เจบหลายสินให้ผ่าแก้ง ๑”^๕...

^๑หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๓. มัด ๗. โคสาราษฎร ผูก ๕. เสาวนีย์ นรพนาน, ปรีวรรต. ใบลาน ๕ หน้า ๒ บรรทัด ๑.

^๒หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๖๑. มัด ๗. โคสาราษฎร ผูก ๓. เสาวนีย์ นรพนาน, ปรีวรรต. ใบลาน ๓ หน้า ๒ บรรทัด ๓-๔.

^๓แหล่งเดิม. ใบลาน ๓ หน้า ๑ บรรทัด ๑-๒.

^๔หอสมุดแห่งชาติ. ทมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๔. มัด ๗. โคสาราษฎร ผูก ๑. เสาวนีย์ นรพนาน, ปรีวรรต. ใบลาน ๒๒ หน้า ๑ บรรทัด ๑-๒.

^๕แหล่งเดิม. ใบลาน ๑๐ หน้า ๑ บรรทัด ๒-๓.

จะเห็นว่าเจ้าหนี้มีสิทธิบังคับให้ลูกหนี้ชดใช้หนี้ได้ แต่หากใช้กำลังบังคับจนทำให้ลูกหนี้บาดเจ็บถือว่าเป็นความผิดที่ต้องรับโทษเช่นกัน

๕.๔ การลัทธิที่มียานวนน้อยเพื่อเป็นอาหาร กฎหมายโพหาราชได้กำหนดยกเว้นโทษไว้ ตัวอย่างบทบัญญัติในลักษณะนี้ ได้แก่

...ผู้ลักกินแต่พื้เคี้ยวพื้แต่พื้ใส่แกงเมื่อกินสมพื้ว่าสังเวิน ฯ แม้ว่าลักหมากน้ำพื้กแต่งเต้าแลผั๊กดี พื้กเคาบลางงาย่าพื้วบบใหม่กัน ผู้ลักเอาหลายเอาไปชื้อขายกันจึงใหม่เป็นเงินเบี้ยเงินบาท...

สาระข้างต้น กรณีขโมยพริก พลุ แต่พอเคี้ยวพื้แกง ขโมยพื้กแต่งแต่งแต่พื้เป็นอาหาร ไม่มีโทษ กฎหมายโพหาราชกำหนดโทษเมื่อขโมยเป็นจำนวนมากเพื่อไปขาย สะท้อนให้เห็นถึงความคิดในการให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน แต่หากการกระทำดังกล่าวก่อให้เกิดผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินได้รับความเสียหายมาก เช่น ขโมยสิ่งของเป็นจำนวนมากเพื่อไปขายต้องชดใช้และถูกปรับ

จะเห็นว่า การกำหนดแนวประพฤติดของคนเพื่อการอยู่ร่วมกันโดยสงบสุขเป็นสิ่งจำเป็นของสังคม การลงโทษเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยควบคุมพฤติกรรมของคนให้อยู่ในกฎระเบียบที่สังคมวางไว้ การลงโทษด้วยวิธีการที่หลากหลายที่ปรากฏในบทบัญญัติของกฎหมายโพหาราช เป็นการสะท้อนถึงแนวคิดที่พยายามแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมเพื่อสร้างความเป็นธรรมในสังคม สะท้อนให้เห็นถึงความมีเจริญทางความคิดที่มนุษย์พยายามแสวงหาแนวทางในการอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข

* หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๓. มัด ๗. โพหาราช ว่าด้วยลักษณะโจร. เสาวณีย์ พรหมภาพ, ปรีวรรต. ใบลาน ๖ หน้า ๒ บรรทัด ๓-๕.

บทที่ ๗

สรุป

ไพหาราชเป็นกฎหมายเก่าอีสาน บัญญัติขึ้นโดยศูนย์อำนาจของอาณาจักรล้านช้าง ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๒๑ และเป็นกฎหมายหนึ่งที่เคยใช้ปกครองในอาณาจักรล้านนา สันนิษฐานว่าถูกยกเลิกใช้ในการปกครองดินแดนดังกล่าวในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ผลการศึกษากฎหมายไพหาราชในฐานะที่เป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์ ปรากฏว่ากฎหมายไพหาราชสามารถสะท้อนลักษณะการปกครอง สภาพการทำมาหากิน สภาพสังคม ความเชื่อ ค่านิยมและประเพณี ตลอดจนการลงโทษผู้ฝ่าฝืนกฎระเบียบของสังคมได้ สรุปได้ดังนี้

การปกครอง สะท้อนแนวคิดใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาเป็นหลักในการปกครอง สะท้อนลักษณะผู้นำแบบธรรมราชาซึ่งเป็นผู้นำในอุดมคติที่มีความคิดยึดหลักความยุติธรรมในการปกครอง หลักธรรมที่นำมาใช้ในการปกครอง เช่น หลักทศนิราชธรรม , สังคหวัตถุ ๔, คติ ๕ ประการ, อคติ ๔, ศีล ๕, ศีล ๘ เป็นต้น การจัดการปกครองมีการจัดแบ่งตำแหน่งหน้าที่บังคับบัญชาตามธรรมเนียมของล้านช้าง กล่าวคือ ในระดับเมืองจัดการปกครองระบบอาญาสี่ ระดับชุมชนขนาดเล็กมีท้าวฝ่าย ตาแสง กวามบ้าน และจำบ้าน ทำหน้าที่ในการปกครอง

สภาพการทำมาหากิน สะท้อนการทำกินที่ขึ้นอยู่กับอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ การเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ การประมงตลอดจนมีการเก็บของป่าและล่าสัตว์เป็นอาหาร ปรากฏการใช้เทคนิคการผลิตและเครื่องมือใช้ในการทำมาหากินแบบดั้งเดิม ซึ่งเป็นอุปกรณ์ที่ผลิตขึ้นอย่างง่าย ๆ เป็นการเกษตรที่ต้องพึ่งพาธรรมชาติ อาศัยน้ำฝนและน้ำท่า มีวิธีการผลิตที่ใช้แรงงานคนและสัตว์ เป็นปัจจัยสำคัญในการผลิต มีการชลประทานช่วยในการเพาะปลูก ฝ่ายปกครองให้ความคุ้มครองส่งเสริมและสนับสนุนประชาชนที่ประกอบอาชีพทางการเกษตรหลายประการ เช่น ออกกฏบัญญัติคุ้มครองสิทธิสนับสนุนการประกอบอาชีพการเกษตร กำหนดโทษผู้บุกรุกที่ทำกิน กำหนดโทษผู้ขโมยพืชผลและเครื่องมือทำการเกษตร กำหนดโทษผู้ขโมยปลาและเครื่องมือในการจับปลา กำหนดโทษผู้ขโมยสัตว์เลี้ยง สุนัขล่าเนื้อและเนื้อที่บุคคลอื่นล่าได้ เป็นต้น

สภาพสังคม เป็นสังคมที่มีการแบ่งคนในสังคมเป็นสองกลุ่มใหญ่ ได้แก่ กลุ่มอาณาจักรและกลุ่มศาสนจักร ซึ่งกลุ่มแรกประกอบด้วยกษัตริย์ เจ้านาย ชุนนาง ไพร และทาส เป็นกลุ่มที่มีกฎหมายของฝ่ายบ้านเมืองเป็นกรอบกำหนดพฤติกรรมของคนในกลุ่ม ส่วนกลุ่มที่สองได้แก่ พระสงฆ์ เป็นกลุ่มที่อยู่เหนืออำนาจของฝ่ายบ้านเมือง ใช้วินัยสงฆ์ควบคุมพฤติกรรมของคนในกลุ่มโดยปรากฏการกำหนดหน้าที่ ความรับผิดชอบ ตลอดจนสิทธิของคนแต่ละกลุ่มไว้แตกต่างกัน ดังนี้

กษัตริย์ ทรงเป็นประมุขของอาณาจักร มีอำนาจสูงสุดในการปกครอง ทรงบัญญัติ

กฎหมายที่เรียกว่าพระราชศาสตร์ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากพระธรรมศาสตร์และฮัตคอง โบราณมาเป็นแนวกำหนดบทบัญญัติในการปกครองบ้านเมืองควบคู่ไปกับการใช้คติธรรมทางพุทธศาสนา กษัตริย์ทรงมีฐานะที่สูงส่งที่ทุกคนในสังคมต้องให้ความเคารพและปฏิบัติตามพระราชโองการ บุคคลที่ละเมิดต่อพระเกียรติของกษัตริย์หรือปฏิบัติตนขัดต่อพระราชอาชญาจะต้องได้รับโทษตามกฎหมาย กษัตริย์ทรงเป็นเจ้าของดินหรือเจ้าภูมิบาล ทรงพระราชทานสิทธิในการทำกินบนผืนแผ่นดินให้กับประชาชนโดยประชาชนจะต้องเสียภาษีอากรเป็นการตอบแทน ทรงอำนวยความสะดวกตลอดจนให้การอุปถัมภ์ปกป้องพระสงฆ์และศาสนสถาน ซึ่งสะท้อนลักษณะของการเป็นธรรมราชา

เจ้านาย หรือพระราชวงศ์ หมายถึง พระญาติวงศ์ของกษัตริย์ เป็นกลุ่มชนที่ปรากฏในกฎหมายโฆษาราชว่า เมื่อกระทำความผิดกฎหมายบ้านเมืองต้องได้รับโทษตามกำหนด โดยจะปรากฏการปรับในอัตราที่สูงกว่าประชาชนโดยทั่วไปหากกระทำความผิดกรณีเดียวกัน

ขุนนาง เป็นกลุ่มชนที่ทำหน้าที่ช่วยเหลือกษัตริย์ในการปกครองบ้านเมืองและปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กษัตริย์ทรงมอบหมาย ทำหน้าที่เป็นมุลนายปกป้องคุ้มครองดูแลประชาชนเพื่อประโยชน์ในการเกณฑ์แรงงานเพื่อประโยชน์ในราชการสงครามหรือทำกิจการต่าง ๆ ของบ้านเมือง ทำหน้าที่ตัดสินคดี เป็นผู้นำในการปราบปรามโจรผู้ร้ายในเขตที่รับผิดชอบ และทำหน้าที่ป้องกันบ้านเมืองเมื่อมีศึกสงคราม เป็นต้น ขุนนางเป็นกลุ่มชนที่ประชาชนต้องให้ความเคารพและให้เกียรติ บุคคลที่ฝ่าฝืนจะต้องถูกลงโทษ

ไพร่ หมายถึง ประชาชนโดยทั่วไป เป็นกลุ่มชนที่เป็นกำลังสำคัญของบ้านเมือง มีหน้าที่เข้าเวรทำราชการ เป็นทหารเมื่อมีศึกมารุกรานและมีหน้าที่ให้ความช่วยเหลือฝ่ายบ้านเมืองรักษาความสงบภายในเขตที่ตนอาศัย เป็นกลุ่มชนที่ฝ่ายบ้านเมืองให้ความคุ้มครองต่อชีวิตและร่างกาย กฎหมายโฆษาราชได้กำหนดค่าตัวไพร่ไว้เพื่อใช้เป็นเกณฑ์เรียกค่าปรับ เพื่อชดเชยค่าเสียหายเมื่อไพร่ถูกทำร้ายจนพิการหรือเสียชีวิต เป็นกลุ่มชนที่ได้รับความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินและมีสิทธิในการป้องกันชีวิตและทรัพย์สินของตน

ทาส หรือช้อย เป็นกลุ่มชนที่มีฐานะต่ำสุดในสังคม เป็นกลุ่มชนที่ไม่มีอิสระในตนเอง ต้องอยู่ในความควบคุมการทำงานของเจ้าช้อยหรือนายทาส ต้องทำงานให้กับนายทาสโดยไม่ได้รับค่าตอบแทนแรงงาน เป็นกลุ่มชนที่มีสาเหตุของการตกเป็นทาสหลายประการ เช่น เกิดจากความขัดสนในการเลี้ยงชีพ เกิดจากผลของสังคมกำหนด และเกิดจากผลของการแพ้สงคราม เป็นต้น แม้ทาสจะมีฐานะต่ำในสังคม แต่กฎหมายโฆษาราชก็ให้ความคุ้มครองทาสในด้านชีวิตและกำหนดให้ทาสมีสิทธิในทรัพย์สินในฐานะเป็นแรงงานที่มีความสำคัญต่อบ้านเมืองและเป็นทรัพย์สินที่มีค่าของนายทาสด้วยเช่นกัน

ความเชื่อ ค่านิยม และประเพณี ความเชื่อที่ปรากฏในกฎหมายโฆษาราชเป็นผลสืบ

เนื่องมาจากความเชื่อในพุทธศาสนาผสมผสานกับความเชื่อในอำนาจลึกลับที่อยู่เหนือธรรมชาติ เช่น ให้ความสำคัญต่อพุทธศาสนา มีความเชื่อในกฎแห่งกรรม นรก สวรรค์ ฝ่ายปกครองได้นำความเชื่อในเรื่องนี้มาใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม ปรากฏความเชื่อในเรื่องขวัญว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อชีวิต สิ่งอยู่ในอวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย เมื่อมีเหตุทำใหตกใจหรือได้รับอันตรายจากภัยต่าง ๆ จะทำให้ขวัญหนีไปจากตัวทำให้เกิดการเจ็บป่วยและถึงแก่ความตาย และเชื่อว่าการเรียกขวัญหรือสู้ขวัญจะทำให้ขวัญกลับคืนสู่ร่างกายทำให้หายจากการเจ็บป่วยได้ ฝ่ายบ้านเมืองได้นำความเชื่อในเรื่องขวัญมาใช้กำหนดเรียกค่าชดเชยความเสียหายเมื่อทำให้บุคคลอื่นได้รับบาดเจ็บ กฎหมายโพหาราชสะท้อนถึงความเชื่อของคนในเรื่องปอบว่า ปอบเป็นผีร้ายสามารถเข้าสิงในร่างกายเพื่อกินอวัยวะภายใน ทำให้ผู้ที่ปอบเข้าสิงเจ็บปวดและตายในที่สุด และเชื่อว่าการแก้ไขจากการเป็นปอบสามารถกระทำได้โดยการให้ถือศีลปฏิบัติธรรมในวัด สะท้อนถึงแนวความคิดของฝ่ายปกครองในการใช้หลักธรรมทางศาสนาและวัดขัดเกลานิธิยและควบคุมพฤติกรรมของคน ส่วนความเชื่อในเรื่องเปรตกฎหมายโพหาราชสะท้อนให้เห็นว่า การไม่เชื่อตรง ไม่รักษาคำสัญญา ไม่ยอมชดใช้หนี้สิน ชีวิตหลังความตายจะต้องกลายเป็นเปรตรับทุกข์เวทนา สะท้อนให้เห็นแนวความคิดของฝ่ายปกครองในการใช้ความเชื่อในเรื่องเปรตมาควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคมเพื่อสร้างความสงบสุขในสังคม นอกจากนี้กฎหมายโพหาราชยังสะท้อนให้เห็นว่า ผีและสิ่งชั่วร้ายสามารถป้องกันได้โดยการปิกตาแหลว หรือเจลวในสถานที่ต่าง ๆ และยังปรากฏความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ดำ่ว่าสามารถทำให้บุคคลอื่นรักหรือถึงแก่ความตายได้ โดยกฎหมายโพหาราชสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดในการพยายามขจัดความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ให้หมดไปจากสังคม พิจารณาจากการปรากฏการกำหนดโทษบุคคลที่มีส่วนทำให้บุคคลอื่นถึงแก่ความตายด้วยการปั้นรูปผึ้งรอย หรือแม้แต่ทำให้สามารักด้วยการใส่เสน่ห์ยาแฝดไว้แตกต่างกันไป ส่วนความเชื่อในคำผู้ตายหรือผีบรรพบุรุษกฎหมายโพหาราชสะท้อนให้เห็นว่าเป็นสิ่งที่จะต้องถือปฏิบัติ จะละเลยไม่ได้ ฝ่ายบ้านเมืองนำมาปรับใช้ประโยชน์ในเรื่องของการสั่งมอบมรดกกว่าให้ถือตามคำของผู้ตาย เป็นต้น

ค่านิยม พิจารณาจากอุดมการณ์หรือแนวความคิดในการกำหนดบทบัญญัติกฎหมายโพหาราชสามารถสะท้อนค่านิยมของสังคมได้หลายประการ เช่น การให้ความสำคัญต่อสถาบันทางพุทธศาสนาโดยปรากฏออกมาในรูปของการให้สิทธิพิเศษต่อพระสงฆ์และออกบทบัญญัติให้ความคุ้มครองหลายประการ ค่านิยมให้ความสำคัญและยกย่องผู้มีคุณธรรม เช่น หากเป็นขุนนางจัดเป็นขุนดีหรือขุนธรรมศาสตร์ หากเป็นประชาชนทั่วไปจะได้รับความเชื่อถือจากสังคม เช่น สามารถเป็นพยานในศาลได้ เป็นต้น ค่านิยมในความกตัญญูต่อผู้มีคุณปรากฏชัดในการกำหนดแบ่งมรดกโดยกำหนดว่าผู้ที่มีความกตัญญูต่อบิดามารดาจะได้รับส่วนแบ่งในมรดกมากกว่าผู้ไม่มีความกตัญญูรู้คุณและยัง

สะท้อนได้จากบทบัญญัติที่กำหนดว่า ลูกที่ไม่เลี้ยงดูบิดามารดาให้ขายเอาค่าตัวส่งมอบให้กับบิดามารดา เป็นต้น นอกจากค่านิยมข้างต้นแล้วกฎหมายโพหาราชยังสะท้อนค่านิยมการเคารพต่อบิดามารดาและผู้อาวุโสหรือ "ผู้เฒ่าผู้แก่" ด้วย นิจรรณาได้จากการกำหนดให้การแต่งงานระหว่างชายหญิงต้องได้รับการยินยอมจากบิดามารดาหรือผู้เฒ่าผู้แก่ และกำหนดว่าการหย่าร้างที่ไม่มีผู้เฒ่าผู้แก่เป็นพยานบุคคล ชายหญิงนั้นไม่ควรขาดจากการเป็นสามีภรรยากัน เป็นต้น นอกจากนี้กฎหมายโพหาราชยังสะท้อนค่านิยมในการสำนึกถึงสถานะของตนและผู้อื่นได้ด้วย เช่น เป็นผู้ใหญ่ต้องมีเมตตากรุณาต่อผู้น้อย มีความยุติธรรมและไม่เบียดเบียนผู้น้อยให้ได้รับความเดือดร้อน ต้องวางตนให้เหมาะสมเป็นที่พึ่งของผู้น้อยและผู้น้อยต้องเคารพเพื่อฟังตลอดจนให้เกียรติผู้ใหญ่ กรณีผู้น้อยกระทำการทิ่มต่อเกียรติผู้ใหญ่ เช่น ตั้งใจชนผู้ใหญ่ให้ล้ม หรือจงใจด่าสบประมาทต้องถูกปรับและต้องทำการขอขมา หรือแม้กระทั่งปลดเอาตัวลงเป็นทาส เป็นต้น ค่านิยมในการรับผิดชอบต่อการกระทำของตน กล่าวคือ การกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายกับบุคคลอื่น ผู้ก่อการจะต้องรับผิดชอบในการกระทำนั้นและยังปรากฏค่านิยมในเรื่องความสำรวม การให้ความสำคัญต่อเพศชาย การให้การยกย่องและให้ความคุ้มครองต่อเพศหญิงด้วย

ประเพณี วัฒนธรรมที่มีการปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นเวลานาน ปรากฏในกฎหมายโพหาราชที่น่าสนใจ เช่น การแต่งงาน การผูกเสี่ยวและการสมมาหรือขอขมา กล่าวคือ การแต่งงาน ปรากฏลักษณะการแต่งงานที่บิดามารดามีอำนาจตัดสินใจเหนือบุตร สามารถเลือกคู่ครองแทนบุตรสาวตน ปรากฏการใช้ชีวิตหลังการแต่งงาน ๒ แบบ คือ ชายไปอยู่เรือนหญิงและแบบหญิงไปอยู่เรือนชาย ซึ่งจะมีผลให้ผู้ที่ เป็นเจ้าเรือนได้ส่วนแบ่งในสินสมรสมากกว่าผู้มาสู่ ๑ ส่วนเสมอและปรากฏการแต่งงานที่ชายหญิงมีเสรีในการเลือกคู่ครองที่เรียกว่า การสุหรือซู ส่วนการผูกเสี่ยวเป็นประเพณีที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดความรักใคร่ปรองดองกันระหว่างคนในสังคมโดยกฎหมายโพหาราชสะท้อนให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างคู่เสี่ยวมีผลทำให้บุตรของคู่เสี่ยวมีความสัมพันธ์กันใกล้ชิดยิ่งขึ้น และสะท้อนให้เห็นว่า การผูกเสี่ยวให้กับลูกสามารถกระทำได้ตั้งแต่บุตรอยู่ในครรภ์มารดา กฎหมายโพหาราชได้กำหนดให้สิทธิในการแบ่งสินสมรสแก่ชายหญิงที่มีบิดามารดาเป็นคู่เสี่ยวโดยเสมอภาค กล่าวคือ หากเกิดการหย่าร้างกันชายหญิงนั้นจะได้รับส่วนแบ่งสินสมรสฝ่ายละครึ่งโดยไม่คำนึงว่าฝ่ายใดเป็นเจ้าเรือน สำหรับการสมมาหรือการขอขมาเป็นพิธีที่ฝ่ายปกครองได้นำมาใช้ประโยชน์ในการควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคมกล่าวคือ ใช้ลงโทษเมื่อมีผู้น้อยที่ทิ่มเกียรติผู้ใหญ่หรือผู้มียศศักดิ์โดยกำหนดให้น้ำข้าวตอก ดอกไม้ ธูป เทียนและเงินอีกจำนวนหนึ่งไปกราบขอขมาต่อบุคคลที่ตนล่วงเกิน นับเป็นประเพณีที่ปลูกฝังแนวความคิดให้คนในสังคมมีสัมมาคารวะ รู้จักรับผิดชอบ และรู้จักให้อภัยต่อกัน ซึ่งถือเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นของการอยู่ร่วมกันในสังคม

การลงโทษผู้กระทำผิดกฎหมายของบ้านเมือง ที่ปรากฏในกฎหมายโพหาราชปรากฏหลายวิธี สะท้อนแนวคิดของฝ่ายบ้านเมืองในการพยายามหาวิธีการที่หลากหลายมาจัดปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม เช่น ใช้การลงโทษด้วยการกักขัง เขียนตี ตัดมือ ตัดเท้า ตัดลิ้น ประหารชีวิต เนรเทศ ออกจากบ้านเมือง ชาย หรือปลดตัวลงเป็นทาส และลงโทษโดยการปรับเป็นเงิน เป็นต้น วิธีลงโทษที่ปรากฏมากที่สุดในกฎหมายโพหาราช คือ การปรับเป็นเงิน ปรากฏการปรับเป็นระดับที่แตกต่างกันจากสูงไปต่ำดังนี้ ชันค่าคอ ชันไหม ชันแปงหรือชันแปง และชันสมมา เป็นต้น วิธีการลงโทษที่ปรากฏน้อยในกฎหมายโพหาราช ได้แก่ การประหารชีวิต เพราะถือว่าประชาชนเป็นแรงงานที่มีค่าต้องควบคุมจำนวนมิให้ลดลง เพื่อใช้ประโยชน์ในด้านใช้เป็นแรงงานในการพัฒนาบ้านเมืองและป้องกันข้าศึกศัตรูที่มารุกรานและเป็นการสะท้อนแนวคิดในการให้โอกาสแก่ผู้กระทำผิดกลับตนเป็นคนดีและทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อบ้านเมืองได้ในโอกาสต่อไป

การศึกษากฎหมายโพหาราชในฐานะที่เป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์ในครั้งนี้ ปรากฏว่า เอกสารต้นฉบับที่ใช้ในการศึกษามีการปริวรรตและพิมพ์เผยแพร่แล้วเพียง ๓ ชื่อคือ กฎหมายโคสภาราช โปสภาราช และโพหาราช มีรายละเอียดที่รวบรวมได้ดังนี้

กฎหมายโคสภาราช* เอกสารต้นฉบับเก็บรักษาไว้ที่ห้องเอกสารโบราณ ชั้น ๔ ของหอสมุดวชิรญาณ มีจำนวนทั้งสิ้น ๕ ผูก จารด้วยอักษรไทยน้อย ชื่อกฎหมายที่ปรากฏในเอกสารโบราณต้นฉบับถอดเป็นอักษรปัจจุบันได้ว่า "โคสภาราช" ปรากฏการเขียนชื่อเป็นอักษรไทยปัจจุบันที่โบราณแรกของกฎหมายว่า "โคสภาราษฎร" มีประวัติการปริวรรต และการนำเอกสารดังกล่าวมาศึกษา ดังนี้

นายสุต ศรีสมวงศ์ ได้ปริวรรตและเรียบเรียงเป็นอักษรปัจจุบันบนกระดาษฝรั่งไม่ทราบวันเดือนปีที่ปริวรรตมี ๕ ผูก เก็บรักษาอยู่ในห้องเอกสารโบราณ ชั้น ๔ ของหอสมุดวชิรญาณ จากการศึกษาพบว่า มีการปริวรรตคลาดเคลื่อนในหลายตอน เช่น ในเอกสารต้นฉบับกล่าวถึงกรณีคนเมาเหล้าลงลามารยาทบุคคลอื่น เอกสารต้นฉบับกำหนดว่า"ให้ถามคนทั้งหลาย"* เพื่อเป็นพยานบุคคลแต่ในการปริวรรตนายสุต ศรีสมวงศ์ ปริวรรตว่า"ให้ถามคนเมาทั้งหลาย"** คือ

*จากการที่ผู้ศึกษานำไปเปรียบเทียบกับกฎหมายพิจารณาอาญาจักรแลธรรมจักรเทียมกัน เอกสารนี้เก็บรักษาที่หอวชิรญาณ ชั้น ๔ ห้องเก็บเอกสารโบราณ ปรากฏว่ามีสาระตรงกับกฎหมายโคสภาราษฎร ผูก ๑ และโคสภาราษฎร ผูก ๒ ทุกประการ ดูรายละเอียดใน นายทอง ไชยเฟื่อง, ปริวรรต. กฎหมายพิจารณาอาญาจักรแลธรรมจักรเทียมกัน. ๒๔๖๔.

*ขีดเส้นใต้โดยผู้ศึกษา

**หอสมุดแห่งชาติ. หมวดกฎหมาย เลขที่ ๑๐๕๕. มัด ๗. โคสภาราษฎร ผูก ๑. สุต ศรีสมวงศ์, ปริวรรต. หน้า ๑.

เพิ่มคำว่า "เมา" ลงไปทำให้ข้อความที่ปริวรรตคลาดเคลื่อน และยังปรากฏความหมายคลาดเคลื่อนอีกหลายแห่งที่สำคัญ เช่น ข้อความในเอกสารเป็น "วิโนะยัน" หมายถึง วินัยนั้น, "มาโจต" หมายถึง มาโจทก์ถาม ฟ้องร้อง, "ยีนพรายันชวาน" หมายถึง ยีนพรายันชวาน ปรากฏว่ามีการปริวรรตว่า "วิโสมัน", "มาโลต" และ "ยิมพรายิมชวาน" ตามลำดับ

ใน พ.ศ.๒๕๑๕ สถาบันวิจัยสังคมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้ถ่ายไมโครฟิล์มกฎหมายโคสธาราของทอสมุตแห่งชาติไปเก็บรักษาไว้ในสถาบัน

พ.ศ.๒๕๑๖ นายถีน รัตติกน ปริวรรต เรียบเรียงเป็นภาษาปัจจุบันและพิมพ์เผยแพร่ โดยหน่วยงานวิจัยทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำนวน ๓ ผูก

พ.ศ.๒๕๒๐ นายสมหมาย เปรมจิตต์ ปริวรรตและพิมพ์เป็นเอกสารภาคปริวรรตลำดับที่ ๑๖ ของหน่วยงานวิจัยทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่เพราะเห็นว่าการปริวรรตโดย นายถีน รัตติกน คลาดเคลื่อนหลายแห่ง^๑ และจากการที่ผู้ศึกษานำเอกสารนี้ไปตรวจสอบกับเอกสารต้นฉบับ ปรากฏว่ายังมีความคลาดเคลื่อนอีกหลายแห่งอีกเช่นกัน เช่น ในเอกสารต้นฉบับกล่าวถึงการลงโทษปรับเป็น "ขัน" ปรากฏว่า ผู้ปริวรรต ๆ เป็น "ขับ" เช่น ขับไหม, ขับแปง, ขับค่าคอ อยู่หลายแห่ง^๒ และในเอกสารต้นฉบับกล่าวถึงคำว่า "เฮด" แปลว่า ทำ เช่น เฮดนาตอมขุน, เฮดเพ้าเรือนและโจรเฮดเจ้าบ้าน ซึ่งแปลว่าทำนาตอมขุน ทำเพ้าเรือน โจรทำ(ทำร้าย)เจ้าเรือน ตามลำดับ แต่ปรากฏในการปริวรรตเป็น "เรด" ซึ่งไม่มีความหมาย เช่น เรดนาตอมขุน เรดเพ้าเรือน^๓ โจรเรดเจ้าบ้าน^๔ เป็นต้น ความผิดพลาดที่เกิดขึ้นอาจเป็นการผิดพลาดในขั้นตอนการพิมพ์ หรืออาจเกิดจากความไม่เข้าใจภาษาถิ่น หรืออาจเกิดจากการอ่านเอกสารจากไมโครฟิล์มทำให้เห็นอักษรไม่ชัดเจนจึงทำให้เกิดการคลาดเคลื่อน^๕ จากการสำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า กฎหมายโคสธาราที่ปริวรรตโดยนายถีน รัตติกน มีนักวิชาการนำไปใช้อ้างอิงกันมากใน ๒ ลักษณะคือ หนึ่ง นำกฎหมายที่ปริวรรตทั้งหมด

^๑แหล่งเดิม. หน้า ๓ และหน้า ๑๓.

^๒แหล่งเดิม. หน้า ๗.

^๓แหล่งเดิม. หน้า ๑๑.

^๔สมหมาย เปรมจิตต์. เล่มเดิม. หน้า คำนำ.

^๕แหล่งเดิม. หน้า ๑-๓.

^๖แหล่งเดิม. หน้า ๑๐-๑๒.

^๗แหล่งเดิม.

^๘แหล่งเดิม. หน้า คำนำ.

ไปเสนอในผลงาน ได้แก่

นิธินัย ไชยแสงสุขกุล และคนอื่น ๆ. วิจัยพื้นฐานเรื่องกฎหมายล้านนาโบราณ : วิเคราะห์ระบบโครงสร้างและเนื้อหาบทบัญญัติที่จารในใบลาน. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๒.

สุเทพ ลือสัมฤทธิ์. การศึกษากฎหมายที่พบในจังหวัดมหาสารคาม. ปรินิพนธ์ ๒๕๓๖. (ไทยศึกษา). มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, ๒๕๓๖. ถ่ายเอกสาร.

อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว. การวิเคราะห์สังคมเชียงใหม่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นตามต้นฉบับใบลานในภาคเหนือ. วิทยานิพนธ์ อ.ม. (ประวัติศาสตร์) . กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๐. อัดสำเนา.

อรรถ นันทจักร. ประวัติศาสตร์นิพนธ์อีสาน : การศึกษาวิเคราะห์ประเพณีการจดบันทึกประวัติศาสตร์ทั่วเมืองอีสานถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐. วิทยานิพนธ์ อ.ม. (ประวัติศาสตร์ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้) . กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๕. ถ่ายเอกสาร.

กฎหมายไพลาราช ว่าด้วยลักษณะผิวเมีย เลขที่ ๑๐๕๕ มคที่ ๖ ตี ๑๐๔ ขึ้น ๔/๔
ผู้ศึกษาตรวจสอบแล้วปรากฏว่ามีสาระตรงกันกับ กฎหมายไพลาราช ลักษณะมิลาจาร**

กฎหมายไพลาราชว่าด้วยตัดความผิวความเมีย เลขที่ ๑๐๕๖ มคที่ ๗ ตี ๑๐๔ ขึ้น ๔/๔
ผู้ศึกษาตรวจสอบแล้วพบว่ามีสาระตรงกันกับ กฎหมายไพลาราช ลักษณะผิวเมีย ที่นายทอง ไชยเฟื่อง ปรिवรรต

กฎหมายไพลาราช ผูก ๑๒ เอกสารต้นฉบับพบที่ วัดกุดแคน บ้านกุดแคน ตำบลโคกก่อ อำเภอมือเมือง จังหวัดมหาสารคาม เป็นเอกสารที่จารด้วยอักษรไทยน้อย และปรากฏอักษรธรรมอีสานแทรกในส่วนที่เป็นคำบาลี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธีรชัย บุญธรรม อาจารย์วิทยาลัยครูมหาสารคามเป็นผู้เก็บรักษาไว้ ปรिवรรตและพิมพ์เผยแพร่ในรวมบทความประวัติศาสตร์ ฉบับที่ ๑๕ พ.ศ. ๒๕๓๖ โดยนำเอกสารต้นฉบับมาเสนอและเทียบการถอดอักษรให้เห็นบรรทัดต่อบรรทัด

*มีทั้งหมด ๑๐๑ หน้า นายทอง ไชยเฟื่อง ปรिवรรตเสร็จเมื่อวันที่ ๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๔ ตรวจงานการปรिवรรตโดยนายใหม่ เจริญมิตร

**นายทอง ไชยเฟื่อง, ปรिवรรต. กฎหมายไพลาราช ลักษณะมิลาจาร. ๒๕๖๔.

***นายทอง ไชยเฟื่องปรिवรรตเสร็จในวันที่ ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๔ ตรวจงานการปรिवรรตโดยนายทองคำ ไชยเฟื่อง ปรिवรรตไว้บนกระดาษฝรั่ง มีทั้งหมด ๑๒๔ หน้า ต้นฉบับอยู่ที่หอสมุดวชิรญาณ ขึ้น ๔

มีการคงรูปภาษาเดิมได้มากที่สุด จากการที่ผู้ศึกษานำเอกสารนี้ไปเปรียบเทียบกับกฎหมาย
โอสาลาด ผูกถวน ๑๒ ที่พบในวัดกุดแคนกับกฎหมายโอสาลาด ผูกถวน ๑๒ ที่ นางหนู ไชยนอก
ตำบลบ้านหมัน อำเภอคง จังหวัดนครราชสีมา มอบให้เป็นสมบัติอาจารย์จันทน์แดง คำลือหาญ
บ้านเลขที่ ๒๕ ถนนรถไฟ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา พบว่า กฎหมายทั้ง ๒ ผูกมี
สาระตรงกันทุกประการ ต่างกันเพียงอักษรที่บันทึก กล่าวคือ กฎหมายโอสาลาด ผูกถวน ๑๒ ผูก
ที่พบในวัดกุดแคน บันทึกด้วยอักษรไทยน้อยและบันทึกด้วยอักษรธรรมอีสานในส่วนที่เป็นภาษานาสี
ส่วนกฎหมายโอสาลาด ผูกถวน ๑๒ ฉบับนางหนู ไชยนอก บันทึกด้วยอักษรไทยน้อยทั้งหมด

กฎหมายโอสาลาดที่มีผู้ปริวรรตแล้วแต่ยังไม่มีการพิมพ์เผยแพร่เท่าที่ผู้ศึกษาได้พบได้แก่
กฎหมายโอสาลาด ฉบับวัดโพธาราม บ้านหัวดง ตำบลหัวดง อำเภอนาตุณ จังหวัดมหาสารคาม
จารด้วยอักษรธรรมอีสาน และกฎหมายโอสาลาด ฉบับวัดศรีบุญเรือง บ้านหนองหล่มตำบลหนอง
หล่ม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม บันทึกด้วยอักษรไทยน้อยผู้เก็บรักษาคืออาจารย์จารุวรรณ
ธรรมวัตร แห่งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม อาจารย์สุเทพ สือสัมฤทธิ์ โรงเรียน
จักรีวิทยาคาร อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ ได้ปริวรรตเป็นอักษรปัจจุบันเพื่อใช้ศึกษาวิจัย เรื่อง
การศึกษากฎหมายที่พบในจังหวัดมหาสารคาม ผู้ศึกษาได้ข้อมูลที่ปริวรรตแล้วนำมาใช้เป็นเอกสาร
ประกอบในการศึกษาค้นคว้าด้วยตั้งปรากฏในภาคผนวก เอกสารต้นฉบับที่ใช้เป็นเอกสารประกอบการ
ศึกษาเท่าที่มีปริวรรตแล้วมีเพียงเท่านั้น

กฎหมายโอสาลาดที่ผู้ศึกษาใช้เป็นเอกสารหลักในการศึกษาค้นคว้าในส่วนที่เป็นอักษร
ไทยน้อย ผู้ศึกษาปริวรรตเอง อาจารย์จันทน์แดง คำลือหาญ เป็นผู้ควบคุมการปริวรรต สำหรับ
ข้อความในกฎหมายที่เป็นอักษรตัวธรรมอาจารย์จันทน์แดง คำลือหาญ เป็นผู้ปริวรรตทั้งหมด ใน
การนำเสนอในภาคผนวกผู้ศึกษาใช้เครื่องหมาย - แสดงการขึ้นบรรทัดใหม่ตามข้อความที่ปรากฏ
ในใบลานต้นฉบับ การปริวรรตผู้ศึกษายึดการถอดตัวอักษร พยายามคงรูปพยัญชนะและรูปสระ
โ, ฌ, ฌ, ฌ, ฌ, ฌ และ ฌ และคงการวรรคตอนข้อความตามที่ปรากฏในเอกสารต้นฉบับ เพิ่ม
เพียงรูปวรรณยุกต์ ฌ, ฌ, ฌ, ฌ เข้าไปในคำหรือข้อความเพื่อให้ง่ายต่อการอ่าน ทำความเข้าใจ
โดยพิจารณาจากบริบทของคำและข้อความที่ปรากฏในเอกสารเป็นหลัก คำบางคำที่ปรากฏใน
กฎหมายที่ผู้ศึกษาปริวรรตปรากฏการสะกดหลายแบบ และบางคำไม่ตรงกับอักษรวิธีในปัจจุบัน
เช่น คำว่า กิน ปรากฏในการปริวรรตเป็น กิน หรือ กั้น, ไล่ เป็น ไล่, คุณ เป็น คุณ, เรือน
เป็น เอือน, หรือ เอือน, พ่อ เป็น พ่อ และ บ่ เป็น บ่ เป็นต้น การวรรคตอนของพยัญชนะและ
สระในบางคำเขียนแยกจากกันเช่น คำว่าเมื้อย และคำว่า แม่ แยกเป็น เมื้อ ย และ แ ม่
เป็นต้น และการเขียนคำบางครั้งปรากฏ พยัญชนะ สระ แยกอยู่คนละบรรทัด ผู้ปริวรรตได้
ปริวรรตโดยพยายามคงตามเอกสารต้นฉบับทุกประการ การอ่านกฎหมายโอสาลาดที่ผู้ศึกษา

ปรีวรตครั้งนี้จึงต้องอ่านข้อความแบบต่อเนื่อง โดยนำพยัญชนะสระที่อยู่ต่างบรรทัดมาประสมกัน
 จึงจะเข้าใจ การที่ผู้ศึกษาปรีวรตโดยยึดการถอดอักษรและคงรูปสระตามเอกสารต้นฉบับ เพื่อ
 คงคุณค่าอักษรวิธีของกฎหมายไพหาราชไว้ให้มากที่สุด

เอกสารในภาคผนวกผู้ศึกษาแยกเป็นสองส่วนคือ ภาคผนวก ก เป็นกฎหมายไพหาราช
 ที่ผู้ศึกษาปรีวรตเอง และสรุปสาระสำคัญของกฎหมายไพหาราชไว้ในตอนท้าย ส่วนภาคผนวก
 ข เป็นกฎหมายไพหาราชที่มีผู้ปรีวรตแล้วเท่าที่ผู้ศึกษารวบรวมได้ เอกสารในภาคผนวกจึงถือ
 เป็นการรวบรวมเอกสารกฎหมายไพหาราชเท่าที่มีการปรีวรตแล้วในปัจจุบันมารวบรวมไว้ด้วย
 กันเพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจใช้ค้นคว้าในโอกาสต่อไป

อุปสรรคที่สำคัญในการศึกษาในครั้งนี้ คือ การตีความกฎหมาย เนื่องจากคำบางคำที่ใช้
 ในกฎหมายในปัจจุบันได้เลิกใช้แล้ว และบางบทบัญญัติมีศัพท์บาลีแทรกอยู่ทำให้อ่านและทำความเข้าใจ
 เข้าใจเนื้อหาของกฎหมายไพหาราชไม่สะดวก

ข้อเสนอแนะ ผู้ศึกษาเห็นว่ากฎหมายไพหาราชนอกจากจะใช้ประโยชน์ในการศึกษา
 ลักษณะการปกครอง สภาพสังคม สภาพการทำมาหากิน ค่านิยม ความเชื่อ จารีตประเพณีตลอด
 จนการลงโทษผู้กระทำผิดในสังคมที่ใช้กฎหมายดังกล่าวแล้วยังสามารถนำกฎหมายไพหาราชมา
 ศึกษาวิเคราะห์ในด้านภาษา อักษรวิธี ตลอดจนสำนวนโวหารที่ปรากฏในกฎหมายได้ และอาจ
 นำไปศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายอื่นเช่น ศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายตราสามดวง กฎหมาย
 มังรายศาสตร์^๑ และคัมภีร์พระธรรมศาสตร์บูรพา^๒ หรือที่เรียกว่าพระธรรมศาสตร์หลวง
 กฎหมายบูรพา^๓ เป็นต้น โดยใช้ข้อมูลในภาคผนวกจะทำให้เข้าใจถึงความเหมือน ความ
 แตกต่างของสังคมที่ใช้กฎหมายเหล่านั้นจะเป็นการขยายพรมแดนความรู้ทั้งด้านภาษาศาสตร์
 ประวัติศาสตร์กฎหมาย ตลอดจนเข้าใจสภาพสังคมที่ใช้กฎหมายดังกล่าวได้ดียิ่งขึ้น

^๑ดูรายละเอียดใน ประเสริฐ ๕ นคร. เล่มเดิม.

^๒เป็นกฎหมายที่ได้เค้ามาจากธรรมศาสตร์ของอินเดีย เป็นกฎหมายที่รวบรวมขึ้นราว
 พ.ศ. ๒๒๐๓ ในสมัยพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช รัชกาลและเรื่องลำดับมาตราเป็นข้อตามหลัก
 ศีลห้าในพุทธศาสนา ผู้ศึกษาเห็นว่าสาระของกฎหมายนี้ส่วนมากตรงกับสาระของกฎหมายไพหา-
 ราชต่างกันเพียงการเรียงลำดับมาตรา สันนิษฐานว่ากฎหมายเหล่านั้นน่าจะมาจากแหล่งกำเนิด
 เดียวกัน

^๓ดูรายละเอียดใน อรุณรัตน์ วิเชียรเขียวและคนอื่น ๆ. คัมภีร์พระธรรมศาสตร์
 บูรพา (กฎหมายเก่าของลาว). ๒๕๒๕.

^๔ดูรายละเอียดใน สำลิต บัวสีสะหวัด. เล่มเดิม.

עברתם את המבחן

บรรณานุกรม

๑. เอกสารขั้นต้น (Primary Sources)

๑.๑ เอกสารที่ยังไม่ได้พิมพ์

กฎหมายโคสาราช. วัดโพธาราม บ้านหัวดง ตำบลหัวดง อำเภอนาตุ้ม จังหวัดมหาสารคาม.
หนังสือโบราณ. อักษรธรรม. ภาษาบาลี-ไทย-ไทยอีสาน. เส้นจาร. ฉบับลานดับ.
ม.ป.ป. ม.ป.ส.

กฎหมายโพสาราช. วัดศรีบุญเรือง บ้านหนองหล่ม ตำบลหนองหล่ม อำเภอเมือง จังหวัด
มหาสารคาม. หนังสือโบราณ. อักษรไทยน้อย-ไทยอีสาน. เส้นจาร. ฉบับลาน-
ดับ. ม.ป.ป. ม.ป.ส.

กฎหมายโพสราด ผูกถวน ๑๒. วัดบ้านกุดแคน ตำบลโคกก่อ อำเภอเมือง จังหวัดมหาสาร-
คาม. หนังสือโบราณ. อักษรไทยน้อย-ธรรมอีสาน. ภาษาบาลี-ไทย-ไทยอีสาน.
เส้นจาร. ฉบับลานดับ. ม.ป.ป. ม.ป.ส.

กฎหมายโพสราด ผูกถวน ๑๒. นางหนู ไชยนอก ตำบลบ้านหมื่น อำเภอคง จังหวัดนคร-
ราชสีมา. หนังสือโบราณ. อักษรไทยน้อย. ภาษาไทย-ไทยอีสาน. เส้นจาร.
ฉบับลานดับ. ม.ป.ป. ม.ป.ส.

กฎหมายส่วยสายคำ. วัดสว่าง บ้านหนองหล่ม ตำบลหนองหล่ม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสาร-
คาม. หนังสือโบราณ. อักษรธรรมอีสาน. ภาษาอีสาน. เส้นจาร. ฉบับลานดับ.
ม.ป.ป. ม.ป.ส.

หอสมุดแห่งชาติ. กฎหมายโพหาราช. หนังสือโบราณ. อักษรธรรมอีสาน. ภาษาบาลี-ไทย-
ไทยอีสาน. เส้นจาร. ฉบับลานดับ. ม.ป.ป. ม.ป.ส. เลขที่ ๑๐๑๔ หมวด
กฎหมาย.

———. กฎหมายโพหาราช. หนังสือโบราณ. อักษรไทยน้อย-ธรรมอีสาน. ภาษาบาลี-
ไทย-ไทยอีสาน. เส้นจาร. ฉบับลานดับ. ม.ป.ป. ม.ป.ส. เลขที่ ๑๐๕๓
หมวดกฎหมาย.

———. กฎหมายโพหาราช. หนังสือโบราณ. อักษรไทยน้อย-ธรรมอีสาน. ภาษาบาลี-
ไทย-ไทยอีสาน. เส้นจาร. ฉบับลานดับ. ม.ป.ป. ม.ป.ส. เลขที่ ๑๐๕๔
หมวดกฎหมาย.

ทอสมุดนแห่งชาติ. กฎหมายไพหาราช. หนังสือโบราณ. อักษรไทยน้อย-ธรรมอีสาน.
ภาษาบาลี-ไทย-ไทยอีสาน. เส้นจาร. ฉบับลานดับ. ม.ป.ป. ม.ป.ส.
เลขที่ ๑๐๕๕ หมวดกฎหมาย.

———. กฎหมายไพหาราช. หนังสือโบราณ. อักษรไทยน้อย-ธรรมอีสาน. ภาษาบาลี-
ไทย-ไทยอีสาน. เส้นจาร. ฉบับลานดับ. ม.ป.ป. ม.ป.ส. เลขที่ ๑๐๕๖
หมวดกฎหมาย.

———. กฎหมายไพหาราช. หนังสือโบราณ. อักษรไทยน้อย. ภาษาบาลี-ไทย-
ไทยอีสาน. เส้นจาร. ฉบับลานดับ. ม.ป.ป. ม.ป.ส. เลขที่ ๑๐๕๗ หมวด
กฎหมาย.

———. กฎหมายไพหาราช. หนังสือโบราณ. อักษรไทยน้อย-ธรรมอีสาน. ภาษาบาลี-
ไทย-ไทยอีสาน. เส้นจาร. ฉบับลานดับ. ม.ป.ป. ม.ป.ส. เลขที่ ๑๐๕๘
หมวดกฎหมาย.

———. กฎหมายโคสธาราช ผูก ๑. หนังสือโบราณ. อักษรไทยน้อย. ภาษาบาลี-
ไทย-ไทยเหนือ-ไทยอีสาน. เส้นจาร. ฉบับลานดับ. ม.ป.ป. ม.ป.ส. เลขที่
๑๐๕๙ หมวดกฎหมาย.

———. กฎหมายโคสธาราช ผูก ๒. หนังสือโบราณ. อักษรไทยน้อย. ภาษาบาลี-ไทย-
ไทยเหนือ-ไทยอีสาน. เส้นจาร. ฉบับลานดับ. ม.ป.ป. ม.ป.ส. เลขที่
๑๐๖๐ หมวดกฎหมาย.

———. กฎหมายโคสธาราช ผูก ๓. หนังสือโบราณ. อักษรไทยน้อย. ภาษาบาลี-ไทย-
ไทยเหนือ-ไทยอีสาน. เส้นจาร. ฉบับลานดับ. ม.ป.ป. ม.ป.ส. เลขที่
๑๐๖๑ หมวดกฎหมาย.

———. กฎหมายโคสธาราช ผูก ๔. หนังสือโบราณ. อักษรไทยน้อย. ภาษาบาลี-ไทย-
ไทยอีสาน-ไทยเหนือ. เส้นจาร. ฉบับลานดับ. ม.ป.ป. ม.ป.ส. เลขที่
๑๐๖๒ หมวดกฎหมาย.

———. กฎหมายโคสธาราช ผูก ๕. หนังสือโบราณ. อักษรไทยน้อย. ภาษาบาลี-ไทย-
ไทยเหนือ-ไทยอีสาน. เส้นจาร. ฉบับลานดับ. ม.ป.ป. ม.ป.ส. เลขที่
๑๐๖๓ หมวดกฎหมาย.

สุด ศรีสมวงศ์, ปรีวรรต. กฎหมายโคสธาราช ผูก ๑-๕. กรุงเทพฯ : ทอสมุดนแห่งชาติ,
ม.ป.ป.

ทอง ไชยเฟื่อง, ปรีวรรต. กฎหมายโพธิสาราช ลักษณะมิจอาจารย์. กรุงเทพฯ : ทอสมุด-
แห่งชาติ, ๒๔๖๘.

———. กฎหมายโพหาราช ลักษณะฉั่วเมีย. กรุงเทพฯ : ทอสมุดแห่งชาติ, ๒๔๖๘.

———. กฎหมายพิจารณาอาญาจักรแลธรรมจักรเทียมกัน. กรุงเทพฯ : ทอสมุดแห่งชาติ,
๒๔๖๘.

เอกสารชั้นรอง (Secondary Sources)

คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, สำนักงาน. กฎหมายตราสามดวงกับสังคมไทย. กรุงเทพฯ
: ศุภสภา, ๒๕๓๕.

———. พจนานุกรมภาษาถิ่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์,
ม.ป.ป.

จรัส พยัมราชศักดิ์. อีสาน ๒ อีสานปัญหาหมอยากกลางบ้าน โหราจารย์พื้นเมือง. กรุงเทพฯ :
โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๔.

เจริญราชเดช (อ๋น ภมุตานนท์), พระ. พงศาวดารภาคอีสาน. ม.ป.ท. : ม.ป.พ.,
๒๕๒๒.

จารุบุตร เรืองสุวรรณ. "ชนบธรรมเนียมประเพณีระบอบการปกครองของอีสานสมัยเก่า,"
อีสานปริทัศน์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๓.

———. "คำเขียน," ใน เชิดชูเกียรติ ๗๗๗ จารุบุตร เรืองสุวรรณ. ม.ป.ท. :
ม.ป.พ., ๒๕๒๓.

———. "อีสานสิบสอง คลองสิบสี่ ระบบการปกครองของชาวอีสานสมัยเก่า,"
นิทรรศการวัฒนธรรม ประเพณี มรดกอีสาน ครั้งที่ ๓ ชุดความรู้วัฒนธรรมธรรม
ประเพณี ศิลปวรรณคดีอีสาน. มหาสารคาม : วิทยาลัยครูมหาสารคาม, ๒๕๒๑.
หน้า ๖๑-๖๘.

———. "เลี้ยว," ใน เชิดชูเกียรติ ๗๗๗ จารุบุตร เรืองสุวรรณ. กรุงเทพฯ :
ศุภสภา, หน้า ๑๐๐-๑๐๕.

จิราภรณ์ ภักธากานัทร. สถานภาพการศึกษาเรื่องคติความเชื่อของไทย. กรุงเทพฯ :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๔.

ฉวีวรรณ วรณประเสริฐและคณะ. ประเพณีช่วยส่งเสริมการผสมผสานทางสังคมระหว่างชาว
ไทยพุทธกับชาวไทยมุสลิม. ปัตตานี : ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, ๒๕๒๔.

ชลอ นุเทศ. "สู่ขวัญ : สร้างพลังใจของชาวบ้าน," ใน ชีวิตไทยชุดอดีตออยเฮา. กรุงเทพฯ : ศุภสภา, ๒๕๓๗. หน้า ๗๒-๘๕.

ชาติชาย วัฒนานนท์. "ทาสอยุธยาในประมวลกฎหมายรัชกาลที่ ๑," วารสารประวัติศาสตร์. ๘ (๓) : ๗๕-๑๐๒ ; กันยายน-ธันวาคม ๒๕๒๖.

ชลตา โกศลตา. "ทาสกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมสมัยรัตนโกสินทร์ พ.ศ. ๒๓๒๓-๒๔๔๔," เมืองโบราณ. ๑๗ (๑) : ๑๑๔-๑๒๑ ; มีนาคม ๒๕๓๔.

ชัย เรืองศรี. ประวัติสังคมไทยสมัยโบราณ ก่อนศตวรรษที่ ๒๕. กรุงเทพฯ : ศิลปบรรณาการ, ๒๕๒๓.

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยา. ตำนานกฎหมายไทยและประมวลคำอธิบายทางนิติศาสตร์. พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ นางพิสิษฐสังฆการ (เจวี อัจฉะกาญจน์). ม.ป.ท. : ม.ป.พ., ๒๕๐๓.

———. ตำนานกฎหมายเมืองไทยและประมวลคำอธิบายทางนิติศาสตร์. พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ นางพิสิษฐสังฆการ (เจวี อัจฉะกาญจน์) ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม ๒๖ เมษายน ๒๕๐๓. ม.ป.ท. : ม.ป.พ., ๒๕๐๓.

เต็ม วิชาชัยพจนกิจ. ประวัติศาสตร์อีสาน. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๐.

ถิ่น รัตนก, ปรีวรรต. โคสาราษฎร์. เชียงใหม่ : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๑๖.

ทองใบ ทองเป๋ว. "ศิลปะวัฒนธรรม," จรรยาบรรณและวิถีของใบทองเป๋ว. ๑ (๔) : ๘-๙ ; มกราคม-มีนาคม ๒๕๓๗.

ทองสุข จารุเมธีชน. การศึกษาเปรียบเทียบเรื่องทาสในคัมภีร์พระไตรปิฎกเถรวาทคัมภีร์มานุธรรมศาสตร์และกฎหมายตราสามดวง. วิทยานิพนธ์ อ.ม. (ภาคตะวันออก). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗. อุดลำนาว.

ธวัช ปณโกหก. ศิลาจารึกอีสานสมัยไทย-ลาวศึกษาทางด้านอักษรวิทยาและประวัติศาสตร์อีสาน. กรุงเทพฯ : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ม.ป.ป.

———. วรรณกรรมอีสาน. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ม.ป.ป.

———. "ความเชื่อพื้นบ้านอันสัมพันธ์กับวิถีชีวิตในสังคมอีสาน," วัฒนธรรมไทย. ๓๐ (๑) : ๖๑-๗๐ ; ตุลาคม ๒๕๓๔-มกราคม ๒๕๓๕.

———. "อีสาน : อดีต ปัจจุบัน และอนาคต," ใน สัมมนาทางวิชาการ เรื่อง วัฒนธรรมพื้นบ้าน : กรณีอีสาน. กรุงเทพฯ : อมรินทร์ พรินท์ กรู๊ป จำกัด. ๒๕๒๖.

ธีรชัย บุญธรรม, ปรีวรรต. "กฎหมายโพสราวด ผูกถ้วน ๑๒," รวมบทความประวัติศาสตร์. ๑๕ : ๒๒-๒๖ ; ๒๕๓๖.

———. "สารจากคัมภีร์ไบเบิล," วารสารมนุษยศาสตร์. ๖ (๑) : ๑-๔ ; เมษายน ๒๕๑๘.

ธรรมศาสตร์และการเมือง, มหาวิทยาลัย. ประมวลกฎหมายรัชกาลที่ ๑ จุลศักราช ๑๑๖๖ พิมพ์ตามฉบับหลวง ตรา ๓ ดวง. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๙.
นิติศาสตร์ไพศาล, พระยา. ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย. คำสอนชั้นปริญญาตรี พ.ศ. ๒๕๐๑-๒๕๐๒. กรุงเทพฯ : วิริยะการพิมพ์, ๒๕๐๒.

นิวัฒน์ พ.ศรีสุวรรณนท์, ผู้เรียบเรียง. ประวัติศาสตร์ไทยลาว-อีสาน. กรุงเทพฯ : มิตรนราการพิมพ์, ๒๕๒๙.

ประเสริฐ ฅ นคร. มังรายศาสตร์หรือกฎหมายพระเจ้ามังราย. กรุงเทพฯ : ภาควิชาประวัติศาสตร์ ประสานมิตร, ๒๕๒๑.

ปรีชา หิชนพงศ์. บาลี-สันสกฤตที่เกี่ยวกับภาษาไทย. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๔.
พระอาริยานวัตร เขมจารีเถระ. "คติความเชื่อของชาวอีสาน," ใน วัฒนธรรมพื้นบ้านคติความเชื่อ. ๒๕๓๐. หน้า ๔๓-๔๔.

พัชรี โชติถาวรรัตน์. แนวความคิดทางการเมืองของลัทธิขงจื๊อในสมัยราชวงศ์มังราย (พ.ศ. ๑๘๓๙-๒๐๐๑) : วิเคราะห์จากเอกสารคัมภีร์ไบเบิลภาคเหนือ. วิทยานิพนธ์ อ.ม. (ภาควิชาประวัติศาสตร์), กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๘.
อัสสัณเณ.

พินัย ไชยแสงสุขกุล. กฎหมายครอบครัว เปรียบเทียบกฎหมายมังรายศาสตร์กับกฎหมายตรา ๓ ดวง. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๘.

พินัย ไชยแสงสุขกุล และคนอื่น ๆ. วิจัยพื้นฐานเรื่องกฎหมายล้านนาโบราณ : วิเคราะห์ระบบโครงสร้างและเนื้อหาบทบัญญัติที่จารในใบลาน. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๒.

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๖. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๖.

ไพฑูรย์ เครือแก้ว. ลักษณะสังคมไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๒. ม.ป.ท. : ม.ป.พ., ๒๕๑๓.

ไพฑูรย์ มีกุล. บทความทางวิชาการ : อีสานศึกษา. มหาสารคาม : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, ๒๕๓๑.

ไพฑูรย์ มีกุล. "สภาพสังคมและเศรษฐกิจอีสานก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒," วารสารประวัติศาสตร์. ๘ (๓) : ๒๕-๓๘; กันยายน-ธันวาคม ๒๕๒๖.

_____. "การปฏิรูปการปกครองมณฑลอีสาน พ.ศ. ๒๔๓๖-๒๔๕๓," ใน มณฑลเทศาภิบาล : วิเคราะห์เปรียบเทียบ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๔.

_____. "พื้นภูมิอีสาน," มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม. ๘ (๒) : ๖๐-๖๗ ; มิถุนายน-ธันวาคม ๒๕๓๒.

_____. "ประเพณีภาคอีสาน," นิทรรศการวัฒนธรรม ประเพณี มรดกอีสาน ครั้งที่ ๓ ชุดความรู้วัฒนธรรมธรรม ประเพณี ศิลปวรรณคดีอีสาน. มหาสารคาม : วิทยาลัยครูมหาสารคาม. ๒๕๒๑. หน้า ๔๖-๖๐.

_____. การปฏิรูปการปกครองมณฑลอีสานสมัยที่พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงสรนวลธิ์ ประสงค์เป็นข้าหลวงใหญ่ (พ.ศ. ๒๔๓๖-๒๔๕๓). วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (ประวัติศาสตร์) กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๑๕. อุดลำนเา.

ภีรณัย ไซติกันตะ. โทษทวงติษกรรมกรณจากกฎหมายตราสามดวงกับการควบคุมทางสังคมในสมัยรัตนโกสินทร์. วิทยานิพนธ์ ศศ.บ. (คณะโบราณคดี) กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๑๙. อุดลำนเา.

มณี พยอมยงค์. "ความเชื่อ," ใน วัฒนธรรมล้านนาไทย. กรุงเทพฯ : บริษัทไทยวัฒนาพานิช จำกัด. ๒๕๒๙

มัลลิกา มัสอูดี. "สังคมไทยก่อนระบบศักดินา," ใน เอกสารการสอนชุดวิชา หน่วยที่ ๑-๔ สังคมไทย. หน้า ๑๐๙-๑๔๐. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. ๒๕๓๓.

ยุพิน เข้มมุกด์!! "ล้านนาสู่ล้านช้าง," ใน ล้านนาสู่ล้านช้าง. กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์, ๒๕๓๖. หน้า ๘๗-๑๐๔.

แสงกาต์, ร. ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย. บรรณาธิการโดย ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และ วิกัลย์ พงศ์นิตานนท์. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์, ๒๕๒๖.

วุฒิชัย มูลศิลป์ และสมโชติ อ๋องสกุล, บรรณาธิการ. มณฑลเทศาภิบาล : วิเคราะห์ เปรียบเทียบ. เอกสารทางวิชาการของสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๒๔.

สวัสต์ จงกล. "กฎหมายตราสามดวง," ใน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.

๔ (๒) : ๓๑-๓๘ ; มีนาคม-เมษายน ๒๕๒๔.

สวัสต์ อ่องสกุล. ประวัติศาสตร์ล้านนา. เอกสารวิชาการชุดล้านนาศึกษา ลำดับที่ ๒.

เชียงใหม่ : โครงการข้อเสนอเทศล้านนาศึกษา โครงการศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๒๕.

สุภาพรณ ณ บางช้าง. ชนบทรรมนิยมประเพณี : ความเชื่อและแนวการปฏิบัติในสมัยสุโขทัย ถึงสมัยอยุธยาตอนกลาง. งานวิจัยลำดับที่ ๒๗ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

สุภาวดี มิตรสมหวัง. สังคมไทย. กรุงเทพฯ : ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน, ๒๕๒๓.

สุทิน สอนองผัน. "ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงอำนาจทางการเมืองในอีสานตั้งแต่สมัยสุโขทัย จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ. ๑๗๘๒-๒๓๙๔)," วารสารประวัติศาสตร์. ๖๔-๗๑ ; ๒๕๒๔.

สุเทพ ลือสัมฤทธิ์. "วิเคราะห์กฎหมายล้านช้าง," วารสารสัมมนาไทยคดีศึกษา เอกสารทางวิชาการ สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน. ๒ (๒) : ๒๐๓-๒๒๖ ; มกราคม ๒๕๓๑.

———. การศึกษากฎหมายที่พบในจังหวัดมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ไทยศึกษา) มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, ๒๕๓๔. ถ่ายเอกสาร. สุโขทัยธรรมาธิราช, มหาวิทยาลัย. เอกสารประกอบการสอนชุดวิชา ประวัติศาสตร์ ๑๐๒๐๑ หน่วยที่ ๑-๔. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๒.

———. "ปัจจัยซึ่งมีอิทธิพลต่อการจัดทำกฎหมายไทย," เอกสารประกอบการสอนชุดวิชา ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป ๔๐๑๐ หน่วยที่ ๑-๔. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๓.

———. เอกสารการสอนชุด สังคมไทย หน่วยที่ ๑๑-๑๕. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๓.

———. เอกสารประกอบการสอนชุดวิชา ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป ๔๐๑๐๑ หน่วยที่ ๑-๔. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๒๙.

สมหมาย เปรมจิตต์, ปวีรรต. กฎหมายโคสธาราษฎร์ ภาคปวีรรตลำดับที่ ๑๖. เชียงใหม่ : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๒๐.

ลำลิด บัวสีสะหวัด. คำพิพากษาศาลหลวงกตหมายบุรานลาว. เวียงจัน : โรงพิมพ์กะซวง
สิกสาทิกาน, ๒๕๓๖.

อศิน วนิพัฒน์. สังคมไทยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. ๒๓๒๕-๒๔๑๖. แปลโดยประกาย
สิริทองสุข และพรณี จิตรพลรัตน์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๗.

อภุมานราชธน, พระยา. วัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ของไทย. โดยเสถียรโกเศศ
(นามแฝง). ม.ป.ท. : ม.ป.พ., ๒๕๑๙.

อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว. การวิเคราะห์สังคมเชียงใหม่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นตามต้นฉบับ
โบราณในภาคเหนือ. วิทยานิพนธ์ อ.ม. (ประวัติศาสตร์), กรุงเทพฯ :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๐. อัดสำเนา.

_____. "กฎหมายลานนาไทย," วารสารมนุษยศาสตร์. ๑๑ (๑) ๔๙ ; กรกฎาคม-
ธันวาคม ๒๕๒๕.

อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และคนอื่น ๆ. คัมภีร์พระธรรมศาสตร์บุราณ (กฎหมายเก่าของลาว).
พิมพ์ในวาระครบ ๔๐ ปีของนางคำแพง อภิวงศ์. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด
สบายสาร, ๒๕๒๙.

อิธิอิ โยเนโอะ, ชิบายามา มาโมรุ และอรุณรัตน์ วิเชียรเขียว. ตรรกษาค้นคว้าในกฎหมาย
ตราสามดวง. กรุงเทพฯ : อมรินทร์, ๒๕๓๓.

อุทัย เทพสิทธิธา. ความเป็นมาของไทย-ลาว. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : เปรมชัย,
๒๕๑๖.

อรรถ นันทจักร. ประวัติศาสตร์นิพนธ์อีสาน : การศึกษาวิเคราะห์ประเพณีการจดบันทึก
ประวัติศาสตร์หัวเมืองอีสานถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐. วิทยานิพนธ์ อ.ม. (ประวัติ
ศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้) กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๙.
ถ่ายเอกสาร.

อำนวย ยัสโยธา. รายงานการวิจัย เรื่อง กระบวนการต้องโทษในประมวลกฎหมายอาญากับ
ในวินัยสงฆ์การศึกษาเชิงเปรียบเทียบ. สงขลา : ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะ
ศึกษามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูสงขลา, ๒๕๓๑.

חכמתארת

ח הכנתה

หมวด กฎหมาย

หมู่ -

ชื่อ กฎหมายไพฑาราช ลักษณะโจร

เลขที่ ๑๐๕๓ มัดที่ ๖ ตู ๑๐๘ ชั้น ๔/๔

(๓๙-๑ จ)

ประวัติ เมืองศรีสะเกษ

ผู้ปริวรรต นางสาวเสาวณีย์ พรรณากน

ผู้ควบคุมการปริวรรต อาจารย์จันทน์แดง คำลือหาญ

อันนี้ห้องอะทิตาทาน ผูก ๓ แล ฯ

ใบลาน ๑ หน้า ๑

ผูกสาม ...

จำต้องอา

ทินาทาน

ผูกสาม

แล

- บัดนี้จักกล่าวท่องอะทินาทานให้แจ้งแก่พินัสให้รู้ว่าคุณละผู้มีใจโลภพะลักเอา ข้าวของอันท่าน
- บัดนี้ให้แลลักสาไว้มีต้นว่าเงินค่าน กวณหวนแสนสิ่ง เลื่อนผ้าช้างม้าจัวควาย ข้าวของเข้าน้ำ
- เคือ
- งูปุทหมากพิกษะหมากตุกลุกไม้ผกน รางหย้าตอง ข้าวของอันท่านลักสาไว้เป็นต้นว่าสะวินยาน
- แล อะวินยาน
- ละวินยานทั้งมวนวัตถุ : อันหนักควน ให้ใส่ขันคำคั ฯ วัตถุปางทางให้ใส่ขันไหม วัตถุ :
- เบาควนใส่ขัน
- เปาตามกลาเทสะตามอานาจักเจ้าพุลมีปาละตั้งไว้พินุชะลักนัปะทะคี่ว่าบาตึงเป็นปาละชีก

ใบลาน ๑ หน้า ๒

จำองคะ ๕ ปะ

กานปาลี

มีไมมีชู

อัน ฯ

- ปานทางเป็นภูละไลใจทว่าพินุชะเพนพินุชะลักย่ำว่าเปาปาละชีกบาตเดียวให้พินุชะนาตามอง
- คะสัง
- เขตก่อน ฯ อัดทินาทานบัพมกัไป เป็นโตตปาละชีกแล ฯ เมื่อว่าองคะอะทินาทานนี้ยังมี
- ๕ ปะกานตั้งแล ฯ ปะละปะลิตะหิตะสั นยะถะจิตตั้งอุปะคะโมณะนาจาไวยาตังนี้เมื่อ
- ว่าปะ
- ละปะลิตะหิตะตังนั้นได้ตั้ง ข้าวของอันบุคลละผู้เป็นเจ้าของทากลักสาไว้แท้ ฯ เมื่อว่าปะละปะลิตะ
- หิตะสันยันั้นบุคลละผู้จักลักทากอยู่ว่าท่านลักสาไว้แท้โดยะจิตตั้งบุคลละผู้จักลักนั้นก็มี

ใบลาน ๒ หน้า ๑

- จิตจักลักเอาแท้อุปะกะโมบุคลนผู้จักลักนั้นทำเพี้ยนลักเอาแท้เป็นต้นว่าผิ : ปองเขียวคำ
- อย่า

- คื่นเอาของท่านแก้ถ่านาจาไวยะ ของท่านตั้งไว้ที่อื่นท่านหากอีกสาไว้นั้นก็คาดคางจาก
- ที่ไว้นั้นแท้ ๆ เกสะมะตำปะมา ตาทำเส้นผมตัดมน ๑ กติฉินิกขะถักองคะ ๕ อันนี้
- น้อมเป็นปาละชีกฉีองคะ ๕ อันนี้ น้อมเป็นปาละชีกฉีว่านิกขะจึงเที่ยวขบขายไปคาง
- คางจากที่กิดแล ฯ เอาไปด้วยอันบิไล้ใจลักยังขึ้นเมื่อพ่ายลุนกิดีชีว่าองคะ ๕ ไปน้อมไปกัไป

ใบลาน ๒ หน้า ๒

- เป็นปาลาชิกแล หนคนคะหัตตองคะน้อมดังนี้ทอดคไปหนักควนไล่ชั้นติฉีองคะ ๕ น้อมทั่วตฤ
- อันควนไล่ชั้นคำคักให้ไล่ควนไล่ชั้นใหม่ กไล่ตามตฤอันหนักอันเบาเพน ฯ ที่แท้ปะโยก
- แห่งองคะ ๕ อะทินาทานนี้มี ๖ ปะกาน ให้รู้แจ้งว่าบุกคละณันลักเอาของสิ่งนี้ถักปะโยกคะ ๖
- ปะกานให้วิไล้แจ้งอันควนไล่โท ดเบาแล เมื่อว่าปะโยก ๖ นี้คืออันโตจาสาหัตถโก
- คือว่าลักด้วยมีตัว ฯ อาบัติโกคือว่าอาบัติให้ผู้อันลักเอานิสะคโยคือว่าไล่บ่วงไล่แล้วชักแทงเอา

ใบลาน ๓ หน้า ๑

จำลักตัก

แหล้งม

บ่วงน้ำวังปา

ของท่านไก

ทางท่าน

ไม้คางตา

ทลว

- กติฉัตทิมะ โยคือว่าลักด้วยลิตทักตักกหน้ายังเอาของเลียงของตุท่านกิดีชีวามะ โยคือว่าเอาด้วยมน
- เพนตันว่าสวดที่ยายไล่เจ้า ของให้เจ้าของทลลิม ๑ ฯ แลหลับไปแล้วเอาของท่านกิดีไล่ด้วย
- ทว่านยาให้ท่านหลับทลลิมลิตติ : แล้ว แลเอาของท่านกิดีถาวะเนคือว่าลักเอาของท่านอัน
- ทมันคงเพนตันว่าตักช่องปองเพนยู เอาในกาละเมื่อมีตเมื่อคิ่นกิดีปะโยกคะอันลักมี ๖ ปะกาน
- สันนี้เจ้าของอยู่แล้วได้เข้าพันตายกิติบตายกิดีกทาโทคมิได้แก่เจ้าของแล ฯ ฆเจ้าของหากจับผูกแล้ว

ใบลาน ๓ หน้า ๒

จำลักน้ำ

ในเหมือง

นาท่าน

ไกวไสนา

- เอาไปสูบน้ำให้ไล่ชั้นค่าคัณลักถักปะโยกอันเบาควนไล่ชั้นไหมให้ไล่ที่ทั่วตะ : อันเป็นวินยานอัน
- บัเป็นวินยานอันบุกละหากยังมีมากคือ ผละนิตชะแลหมองถักคายคาคไถสวนไซเข้าน้ำผักนางตา
- มอันหนักอันเบาตามฮ่าชะสาตอาตยาอะ นาจักบ้านเมืองกาลเทศะอันพะมะหากะลัดเจ้าทั้งหลาย
- หากตั้งไว้สืบบ้านสืบเมืองมานั้นเกิน ๔ ชั้นมีในพะไนทิสะลาชาว่าน้ำหนองกองปลากับผู้บ้าน
- มืองไฟไทกัตมีในชอกชอกทางปักไม้คาคาแหลวไว้กัตเจ้าขุนเหี่ยวทอกออกทางเหน่ง่ายมเอา

ใบลาน ๔ หน้า ๑

- ด้วยมีกัตตักกันซอนแทแลนกับเข้าสวายแลงกายทางทางที่นั่นย่ำว่าอีผีหากชะหาวยาวคัถมผ่า
- ตักเอาเจ้าน้ำเจ้าหนองเหลื่อใจมาอ้อมตะ ยาจิสวนตักจึงให้ไหมขันแปง ๑๒ ย้อยเงินค่าน้ำหนองหลวง
- ขายได้ทได้ให้เจ้าน้ำเจ้าหนอง ๔ ผียังได้ ซอนแทท่านไว้คันไล่ทอดแล้วให้ขึ้นด้วยตีผียขึ้นยัง
- บิดลั้งขังขี้เจ้าวัดตะฮอดปากนางคาง ทาวจึงได้แผ่น ๑ ให้แทนคันทผีฮักสาบฮอดเสียให้
- แทน ๒ ผืนแทนผียบิตลั้งเสียผืน ๑ ให้แทนผืน ๑ ตามวัดตะเก่าใหม่เกิน ๔ ขี้ ๒ มาดตา ๑ ผีได้ลัก

ใบลาน ๔ หน้า ๒

จำลักตักสะบวก

น้ำวังปาทั้งวดงาอา

กอนท้าวพยาลัก

ปาไนไซท่านลักซอน

แทโคงลักเอือลัก

พายถิของท่าน

- น้ำนาอันท่านหากไกวไสนาท่านดั่งนั้นให้ไหมขัน ๑ ๒ ย้อยเงินผีเอาแต่ทางเหมืองหลวงสะ

ทานแล้ว ฯ

- ยาวาสังเทิน ชี ๓ ฌีไปตีก้นาหนองที่ งวดงาากอนให้ไหม ๕ บาทฌีว่าลักเมือเข้าให้ไหม อ้อย ๒ บาทฌีลัก
- หนองสาท่านให้ไหม ๕ บาทฌีคนทูกไ้ ให้ไหมถ่อง ๕ บาทฌีลักน้ำเมือค่าให้ไหมอ้อย ๑ แล ฯ ชี ๔ มาดตา
- ฌีได้ลักปลาไนไซท่านฌีไดปาคั้นให้ไหม ๒ บาทฌีได้ปาคั้นให้ไหมถ่อง ๕ บาทฌีหาสังเสียบได้ให้คิดเอา
- โทดมันตามอันหนักอันเบานั้นเทิน ฯ ชี ๕ มาดตา ๑ ฌีได้ลักซอนแทโองนามกัฌีได้ของเก่าคั้นให้

ใบลาน ๕ หน้า ๑

จำลักข้างม้า

ได้คั้นบ่ได้คั้น

จำลักนกต่าท่าน

จำลักหมูท่าน

จำลักเปดลักไก่

- ไหมถ่องชันแปง ๑ ฌีบ่ได้ของเก่าคั้นให้ไหมชันแปง ๑ หาสังเสียบได้ก็ให้เอาโทดตามหนักเบานั้นของ
- ท่านให้แทนตามเก่าไมเทิน ฯ ชี ๖ มาดตา ๑ ฌีลักเอือท่านได้ของเก่าคั้นให้ไหม ๒ อ้อยเงินใช้แสง
- เอือนั้นให้คิดเอาตามได้ซาเทียวตามเอือน้อย ไห่ยฌีบ่ได้ของเก่าคั้นให้แทน ๒ ตามเก่าไหมน้อยไห่ยนั้นแล ฯ
- ฌีลักถ้ำไหม ๕ บาทลักพายให้ไหมบาตั้น เทิน ฯ ชี ๗ มาดตา ๑ ลักข้างม้าจั่วควายคั้นได้ตัวเก่าคั้นกัส่งไห่แก่เจ้า
- ฆของมัน ฯ ฌีบ่ได้ตัวเก่าคั้นกัให้คิดเอาค่าส่งไห่แก่เจ้าของมันตัวโจนนั้นเป้นโทดหลวงด้วยข้างม้าจั่วควายเป้น

ใบลาน ๕ หน้า ๒

- ของกับฮ่าชะกานเมืองตาย ฯ ชี ๘ มาดตา ๑ ลักหมูให้ไหมอ้อย ๑ ใช้แทน ๑ ลักเปดให้ไหมถ่อง ๕ บาทใช้ ๑ แทน ๑ ลัก
- ไก่อให้ไหม ๒ บาทใช้ ๑ แทน ๑ ลักนกต่าไหม ๕ บาทใช้ ๑ แทน ๑ แล้วไห่หนีไสหนีเคาะตุของอันมันลัก

- นั้นคันไปเถิงบาดใช้โตดฝูงนี้แล้วให้สั่ง สอนมันเสียที ๑ ก่อนผีมันลักนั้นค่าบาด ๑ เมื่อเหิง เปนโต
- ดโจนแล ฯ เทดปาลี่มีในทะตยะสาม นว่าปาทังวาปาทะละหังวาอัดติเลกะปาทังวาดังนี้ ผีกชูลัก
- ของด้วยจิตอันลักแท้ควนค่าบาด ๑ เมื่อเหิงพระนุคทิเจ้าใส่อาบัตปาละซีกหนโลกเปนโตดโจน ใส่ชั้น

ใบลาน ๖ หน้า ๑

จำลักหมาสามาน

ลักหมาต่างชั่วลัก

หมาเนื้อท่านลัก

แมวสามานลัก

แมวมุงคุณลัก

แม่ลักฟ้าชวาน

ลักเสียมแมวมีด

- ค่าค้ชอบแล ฯ ชี ๙ มาดตา ๑ ลักหมาสามานให้ใส่ชั้น ๕ บาดเงิน ฯ ลักหมาต่างชั่วท่าน ให้ใส่ชั้นอ้อย ๑ ใช้แทน
- ๒ ถีค่าหมาตัว ๕ บาดเงินผีลักหมาไล่เนื้อ ให้ไหม้อ้อย ๑ ใช้แทน ๒ ถีค่าตัวอ้อยเงินเทด เลียงชีวิตท่าน
- ผีได้ของเก่าคั้นแล้วแทน ๑ เทน ฯ ชี ๑๐ ผีลักแมวสามานให้ไหม้ถ้อง ๕ บาดถีค่าตัวบาท
- เงินลักแมวมุงคุณท่านให้ไหม้ ๕ บาดเงิน ใช้แทน ๒ แล้วค่าตัว ๓ บาดเงิน ฯ ผีลักแม่ ท่านให้ไหม้อ้อย ๑ ใช้
- แทน ๒ ถีค่า ๒ บาดเงินแล ฯ ชี ๑๑ มาดตา ๑ ลักฟ้าชวานจกเสียมแมวมีดผียังได้ของ เก่าคั้นให้ไหม้

ใบลาน ๖ หน้า ๒

จำลักจ้าวดาบหอก

จำลักคาชไถลักก้วยอ้อย

หมากนิกหมากน้ำใน

สวน ลัก นิก นู ลัก

หมากน้ำวดานลัก

เข้าท่านลักเนื้อ

ถึกทลาวท่าน

- ๒ บาทเงินฝิบได้ของเก่าคืนให้แทนค่าอันซี่ ๆ นั้นแล ๆ ฝิบถั่วดาบให้ไหม้อยย ๑ ฝิบได้ของเก่าคืนให้แทนค่าอันซี่นั้น
- เทิน ๆ ฝิบถอกให้ไหม ๒ บาทเงิน ฝิบได้ของเก่าคืนให้แทนค่าอันซี่นั้น ๆ ฝิบคาตไถล็กถั่วอ้อยหมากฟักหมา
- ก้นาในสวนท่านให้ไหมบาทเงิน ๑ ฝิบฝักหนู แต่มุเคี้ยวฝักแต่มุไล่แกงเมือกินสมพีย่าว่าสังเทิน ๆ แม่นว่า
- ลักหมากน้ำหมากฟักแดงเต้าแลฝักกดี นกีนคาบแลงาย่าน้ำวบาบไหมกันก่อนฝิบลักเอาหลายลักเอาไป
- ซี้ขายกินจึงไหมเปเนบัยเงินบาทฝิบลักหมากน้ำวตาลลูกแซงฝิบก้นอยให้ไหม ๒ บาทฝิบหลายเอาไปซี้ขายกิน

ใบลาน ๗ หน้า ๑

จำลักเผ็งงวด

คังท่านจำโจน

ลักของท่าน

ไปถิมไว้จิม

เอือนจิมบ้าน

โนเอือน

- ให้ไหม ๖ บาทเงินแล ๆ ฝิบลักเก้าท่านพินาไหมถ่อง ๕ บาทให้ให้ ๕ ทลักนึ่งให้ไหม ๕ บาทให้ใช้ ๕ ทลักนึ่งหาบ
- ให้ไหม ๖ บาทเงินใช้ ๕ ทม่่นว่าลักเก ตมเกียนกดีกให้ไหมตามลำดับขึ้นไปดังเดียนั้นเทิน
- อัน ๑ ผู้ใดลักเนือถึกทลาวท่านกดีทมาท ท่านไล่ชบตายกดีคันได้ของเก่าคืนให้ไหมถ่องชันแปง ๑
- ฝิบได้ของเก่าคืนให้ไหมชันแปง ๑ แล ๆ ซิ ๑๒ มาตตา ๑ ลักเผ็งงวดคังท่านให้ไหม ๕ บาทเงิน
- มั่นเอาเผ็งทโดให้แทนทั้นฝิบมันได้ขายกินค่าเผ็งนั้นปัดนยังนัทหมายไว้น้อยมากทโดให้มันดู

ใบลาน ๗ หน้า ๒

- คาบฮวงเผ็งให้ถั่วแลฮวงถั่ว ๔ อ้อยน้ำหนักนัเผ็งถั่วคาบเงินตามเมือกินนังนั้นให้มันแทน
- เทินของฝูงนี้ให้พินี่ไล่พีเคาะตุของ โจนลักนั้นตั้งแต่คาบยาเมือกินมันกเป็นโจนแลให้ไหม
- ตามย่านั้นเทิน ๆ ซิ ๑๓ มาตตา ๑ โจน ลักของท่านเอาไปไว้จิมบ้านเอือนแลโนเอือนก

ดีเจ้า

- ของไปเพนของมันอื้อขึ้นว่าเจ้านานเจ้า เอือนเพนโจนดังนั้นให้หนีใส่จี่เอาคำจึงให้ได้ก่อน
อย่าปะหมาด
- แก่ความเทิน ๓ คันตายไปจะได้ไปสู่ที่ยากแล ๓ เทียมดังพามผู้ ๑ ไปไถนาเมื่อค้ำมันเอา
จัวมาผูกไว้ได้เอือน ๓

ใบลาน ๘ หน้า ๑

จำคนลัก

ผู้ ๑ เอา

- ถัดที่นอนมันทางคั้นโจนมาลักเอางัวมันไปพินกันเสียแล้วเอาชิ้นจัวไปซ่อนไว้ในสวนพามผู้กับ
กับอยู่
- เมื่อว่าโจนลักจัวท่านไปซ้ำเอาซี่ นมาไว้ในสวนตัวดังนั้นพามผู้เป็นเจ้าของจัวไปตามฮอยจึง
- เพนชิ้นจัวในสวนพามผู้พามผู้ เจ้าจัวจึงว่าเจ้าสวนเพนโจนผูกเอาพามผู้เจ้าสวนไปไหว
- เจ้ามุนละตันโตให้พิจาละนาหันแล เจ้าฮาชะบุตรแจ้งเนื้อความแล้วจึงถามพามผู้เจ้าจัวว่ายัง
- มีผู้ ๑ ลักเอาวัดถูอะอัน ๑ แห่งอื่นมาทอดไว้ปิกตู่เอือนผู้ ๑ ดังนั้นเจ้าของไปเพนของอันนั้น
เจ้า

ใบลาน ๘ หน้า ๒

- ของพอยว่าเจ้าเอือนลักแล้ว ๑ อันมึงยังจิกว่ากุลักอันลีเมียนพามผู้เป็นเจ้าของจัวจึงฮับคำ
ดีเจ้ารา
- ชะบุตรว่าข้ามิได้ลักแล้วอันเจ้าลาชะ บุตรจึงว่าจัวมึงไว้ได้ที่นอนโจนเอาไปมึงกับอยู่ไก่ทุมึง
- ดีหลีเดแต่สวนมันไปเอือนมันก็ยังไก่อ้ว ที่มึงไว้จัวมันนั้นเดโจนหากไปทอดไว้ดังลีมึงจิกอยู่จา
ว่า
- อัน จึงตัดว่ามิได้ลักจึงไหมเหตบ ได้ของกับมิมันจักไหมมันนั้นกับชอบ ๓ มึงพิจาละนามา
ผูก
- ท่านง่ายนนั้นผิดแห่งมึงแล้วอันเจ้าลาชะบุตรให้ใช้ ๒ แสน ๒ หมั้นเบี่ยเพนสินไหมว่ามันบ่ผิด
แลผูกผี

ใบลาน ๙ หน้า ๑

จำนี้ทานโจน

ลักจัวไปซ้ำ

เอาชิ้นไป

ซ่อนไว้สวน

ท่านผู้อื่น

แล

- ว่าผิดบิณฑวนผูกผูกตังนั้นให้ไหมแสนหมื่นเบี้ยแลตัดสันนี้ก็เป็นสุดคะติคะมะนะแลเจ้าราชาบุตร
- จึงกล่าวแก่เสนาว่าดูลาเสนาทั้งหลาย ยคำอันใดอัน ๑ ก็ตีบได้วัดดูกับมีดงั้นอย่าได้ไหม
- เทิน
- แม่นไผ่ได้ตัดแต่งให้บิณฑวนกับ ขอนแก่นักปาดแล ฯ เป็นต้นไปให้ท้าวพญาไปสู่อภัย
- นั้นแล ฯ เมื่อนั้นเจ้ากุมมาจิงชักดาบ อันฉากดมาแต่ก่อนว่าดูลานักปาดทั้งหลายยังมี
- เสนา
- พยามิลังกาผู้ ๑ ชื่อว่าเวสียะพามเป็นผู้พิจารณาถ้อยความต่างพยานั้นยังมีพาม ๒ คนผิดกันล้า
- พาม

ใบลาน ๙ หน้า ๒

- ๒ คนนั้นโจนลักเอาวัดดูพามผู้ ๑ คือคำนั้น ๑ ทำเอาแต่คำยัง โกงเปานั้นโจนเอาไปทอด
- ไว้ที่ชันโตพาม
- ผู้ ๑ พามผู้เจ้าของเทินเถว่าเจ้าเอือน ลักแลมันบิณฑวนจึงไปไหว้เสนาผู้ชื่อว่าเวสียะพามให้
- ตัดหิน
- แล ฯ เวสียะพามบิณฑวนดูถ้วนถี่ แลตัดให้พามผู้เป็นเจ้าเอือนเสีย ๒ พันคำคือว่าใช้ ๑
- แทน ๑
- แล ฯ เมื่อนั้นพามผู้เจ้าของมันได้ไหม ๒ พันคำมันก็ยื่นดักลิกเสนย่องยักุนเวสียะพามว่าเจ้า
- กุม
- ผยาแท้แล ฯ เมื่อนั้นเวสียะพามจึงว่ากูนี้เป็นเสนาพยายายไผ่จักยิงกัวกูได้แลว่าอันคันพิจารณา ฯ

ใบลาน ๑๐ หน้า ๑

จ่านีทาน

ไหมผู้ได้

ลักแล ฯ

- ความแล้วลง ไปอาบน้ำผู้เสอน้ำก็กินมันเสียหั้นแลพามผู้ได้คำสินไหมนั้นเมื่อสู่เอือนมันไปถึง
- ทางทาง
- เลือโค้งกักมันเลาเหตว่ามันได้กับ มีผิดเหนมาตหน้าเพื่ออันแล ฯ พามผู้เลือกกินนั้นมัน
- เกิดเป็นยักตัว ๑ จึงมาเมื่อทางคั่นกล่ าวบอกแก่ลูกเมียว่าพามผู้ลักคำนั้นกูได้ไหมมัน ๒ พัน
- คำนั้นเรียกว่าผิดทำเสียเลือโค้งจึงกิน กูเมื่อนั้นแลสู่เอาคำอันนั้นไปขึ้นแก่พามผู้มันเสีย

- ทินคันกุตายจากชาอันเป็นยักษ์ก็จักได้ไปตกลากแลลูกเมียเขาจึงเอาคำอันนั้นไปขึ้น

ใบลาน ๑๐ หน้า ๒

- ให้นำความผู้เจ้าเอือนดังเก่าหั้นแลเวลียะนามผู้เป็นอามาตตัดความนั้นตายไปได้เป็นเพศชา
- มากล่าวแก่เสนาอันพิจารณาด้วย กันนั้นว่าสุทั้งหลายคำเอียงนี้อันใดแลได้วัดดู
- เข้าของกับมีสุเจ้าอย่าได้แต่งตัดเทิน ๙ คำอันนั้นผากดหนลังกาที่บุญแลนักปาดทั้งหลาย
- ย่าได้กะทำเทิน ๙ เมื่อนั้นทเวะดาตน อักสาเสตตะสัพพยานันักยีนตีจึงสาทุกานบุชาเจ้าลา
- ชะบุดด้วยเข้าตอกดอกไม้ทับเป็นลักซีแก่เสนาทั้งหลายหั้นแล ๙ ดำนอันนั้นอาจนเจ้าผู้แล้ว

จึง

ใบลาน ๑๑ หน้า ๑

จำโจนลักของ

ไปแวนอนนา

เอือนผู้จักบิ

ผู้จักก็มีโน้นจำ

โจนลักของผาไว้

- กล่าวลืบลืบมาให้นักปาดผิงพิจารณาถ้อยความเมื่อหน้าได้จึงจำแล ๙ ชี ๑๔ มาดตา ๑ โจนลักของทำนมา
- แวนอนผู้เจ้าเอือนผู้ว่าโจนแท้ให้ โหมเจ้าเอือนชั้น ๑ ๒ ย้อยเงินผู้โจนป้อยให้เจ้าเอือนหาโจนให้
- ได้ผู้ได้โจนให้เจ้าเอือนแทนของอัน โจนลักนั้นตงเสียงเทิน ๙ ผู้เจ้าเอือนบิผู้จักว่าเป้นโจนก็ให้เจ้า
- เอือนลืบเอาตัวให้ได้ผู้ได้เหลือกำลัง ให้พินใส่ขันะสุดเอาคำจึงให้ได้ค้นมันบิละสุดก่าให้ว่าสิ่งแก่
- มันเทิน ๙ ผู้บิละสุดจึงให้ใช้ของโจนนั้นตงเสียงเลาให้ใส่ขันโหมมันชั้น ๑ ตามปะดาสักนั้นเทิน

ใบลาน ๑๑ หน้า ๒

- ชี ๑๕ มาดตา ๑ โจนลักของมาผากเชื่องไว้ในเอือนเจ้าเอือนผู้ให้ใส่โทดเจ้าเอือนเลมโจนนั้นเทินผู้ว่า
- เจ้าเอือนผู้ว่าโจนเอาของมาผากตั้งนั้นม ๙ ไปบอกกับเจ้าบ้านแลผู้ใดกัตติคุณมันมิให้คิดค่าคุณให้
- แก่มันค่าคุณนั้นให้คิดเอานำโจนให้แก่มันอย่าให้เสียวัดดูของเขาผู้เจ้าเอือนบิผู้จักว่าแม่ของ

- โจนมาฝากว่าเป็นของบิลละสุดมาฝากตั้ง นั้นให้มันหาผู้ฝากมาให้ได้ผู้มันหาบได้ให้มันใช้ของท่านก่อน
- โทดย่าฟ้าวไล่แกมันคันมันหาโจนได้จึงขึ้นของให้แกมันเพิน ชี ๑๖ มาตดา ๑ ด้ได้นำเอาวงดงา

ใบลาน ๑๒ หน้า ๑

จำอำเอสมบัต

ท้าวพยาจำไปกู้

ยืมของท่านบิ

เพนเจ้าของ

แลเอานี้ทาน

เทียมมีในนี้แล

- อากอนมาให้ท้าวพยามันอำเอสมบัตตั้งนั้นมาเป็นของตงดั้น โทดไล่มันของทั้งมวนให้ขึ้นให้
- ไส้ขัณแปง ๑ เพดมันโอบเอาของท่า นตายเทียมตั้งพีชะตน ๑ น้อมเอาของแห่งสังคะมาเป็น
- ของแห่งตงดั้นพีชะทั้งหลายนำ ไปไหว้ล้นพะยู่เจ้าพะอง ไส้อำบัตปาจิตตีแก่พีชะตน
- นั้นแล ๙ ทนโลกให้ไล่ตามพะวีโนปา จิตตีชอบแล ๙ ชี ๑๗ ด้ได้ไปเอาของท่านบิเพนเจ้า
- ของบิได้ไล่ว่ากู้ยืมตั้งนั้นแลท่านผู้อื่นว่ากัตีแมนหากว่าด้วยตนกัตีบิควนไล่โทดเพดบิไล่ใจว่าจัก

ใบลาน ๑๒ หน้า ๒

จำท่านตาก

ผ้าสิ่งของไว้

ลิมกู้เอาผู้ ๑

เพนกู้เอาไว้

เทียมมีในนี้

แล

- ลักตายเทียมตั้งพีชะเจ้าตน ๑ ไปเอาไม้แห่งสังคะเจ้ามาทำวิทานแห่งตนด้วยไล่ใจว่ายมพะนุติที่ เจ้ากับิ
- ไส้อำบัตเพดตีมิดว่ากู้ยืมตายเสียของท ใดให้แทนที่นั้นด้บิเสียบิควนแทนตาย ๙ ชี ๑๘ ด้ได้ผู้ ๑
- ตากผ้าไว้แล้วลิมเสียคนผู้ใดเพนแก้ว เสียกู้ไว้เจ้าของผ้ามาว่าโจนเอาของกูตากไว้หนีไผลักเอา

- จากผู้รู้ว่าช้อยกู่ไว้เจ้าของว่าท่านลักเอาแล ว่าอันโทบ่ควนมีแก่ผู้กู่แลเหตุบ่ได้ไล่ใจว่าลักมันยังว่า
- ช้อยกู่ไว้ตายเทียมดังนิชุตัน ๑ เหนผ้าสาข อันลมหากกวัดปัวไปตกที่อื่นแลเอาตายไล่ใจว่าแม่นของ

ใบลาน ๑๓ หน้า ๑

จำเอนของโจน

บอกชื่อบอกชื่กดี

จำชื่อของโจนลัก

มาชายของมีวัน

ยานบมีวันยาน

- ไผ่มาถามกุกักให้พะนุติเจ้าเทศสนาว่าหาอาบัตบิได้เหตุไถยะจิตอันลักนั้นบมีหนโลกผิว่าหนของเพิ่นเสีย
- ด้วยลมด้วยไฟแลเอาไว้เขาฝูงเพนเจ้า ของถามหาให้บอกด้วยชื่บควนให้เป็นโทษเหตุว่า
- ท่านเป็นคนตายผิมันบอกด้วยชื่อเจ้า ของไปเพนเขาได้ถามโดยยากให้ไล่ชันติมันควนแล ฯ
- ชี ๑๙ มาดตา ๑ ผู้ใดมันได้ของอันโจนลัก ท่านป่าวเตินให้ชันผู้ลักก็ชันแล้วผู้เจ้าของบิได้บิเหนผู้
- อันมาได้บิบอกชื่อเจ้าของเพนของตอมมันให้มันหาโจนให้ได้บิได้ให้ไหมชัน ๑ ของให้ชันตงเลี้ยงยัง

ใบลาน ๑๓ หน้า ๒

- เสียให้เพนตงเลี้ยงผิปาวโปงไล่ของไว้โจนลักเอาของได้แล้วชิตเสียผิผู้ใดมาได้ให้เล่าแก่ผู้ใดผู้ ๑ ไว้เพนลักชี่
- เจ้าของเพนจึงบิเพนโทษเลิมโจนแล ฯ ชี ๒๐ มาดตา ๑ ผู้ล้ายลักของท่านมาชายเจ้าของมาถามมัน
- ผู้ชื่บบอกพายนลุนเจ้าของจึงอู้ให้ไหมเก็ง ผู้ลักนั้นเพนไนยะ ๑ ผู้ใดชัวควายเลื่อผ้าแผ่นแพสิ่งของ
- อันมีวันยานกดีบมีวันยานสิ่งใดสิ่ง ๑ ก็ ดีแม่นของโจนลักมาชายหากได้ชี่ช่ายตอมกันที่ผากดมีผู้
- ผู้เพนตอมกันเมือชี่แทพายนลุนเจ้าของมาเพนให้เจ้าของเอาของคืนให้ผู้ชี่หาโจนให้ได้ผิมันหาโจน

โบราณ ๑๔ หน้า ๑

จำตุ๋นทำนบ
แม่เจ้าปาก
ของไว้น้ำทำน
ของเสียกดีป่า
ลิมไน้นแล

- ได้จึงให้โจนใช้ท้าวผู้ชื้อโทดนั้นอยู่กับโจนเจ้าโจนบได้หักเสียของมันขึ้นแล ๓ โทดอย่าใส่เหตุว่ามัน
- ชื้อที่ผาดแลผิวว่าชื้อบมีผู้ผู้เฒ่าหลัก ชื้อบได้แม่ชื้อที่สวดกดีบใส่ที่สวดกดีของนั้นเสียมากน้อยที่ใด
- ให้เจ้าของทูลละเอาคนเจ้าของมันทูล ละเอาได้ให้มันใช้แต่ของท่านเสียนั้นเกิน ๓ ด้วยว่ามัน
- ชื้อของที่ยังลบโทดอย่าใส่แม่มันเกิน ๓ ชื้อ ๒๒ มาดตา ๑ ผู้โดยกโทดแก่ท่านกดีตุ๋นท่านกดีสวน
- ตกให้ใส่ขันถ้องทำตุ๋นวิญญูอันมันยกนั้นน้อยกดีมากกดีมันจักพันกตามใจมันแน่ข้างใดให้

โบราณ ๑๔ หน้า ๒

- ใส่ที่ตุ๋น ๓ ชื้อ ๒๓ มาดตา ๑ ผู้ได้เอาของไปฝากกันผู้ยับฝากนั้นว่าโจนลักเอาเสียให้หนีใส่ฟ้าจาละ
- นาตุ๋นของนั้นไว้ปุมเดียวกะลอมเดียวกันกดี ต่างปุมต่างกะลอมกดีไว้ในเอียนนอกเอียนกดีจิมบ้านกดี
- เสียแต่ของผู้ฝากผู้ยับฝากนั้นบเสียให้ ผู้ยับฝากใช้ตงเสียง โทดอย่าใส่มันผีของผู้ยับฝากกเสียผีของผู้
- ยับฝากนั้นเสียหลายกว่าของผู้มาฝากนั้นก ดีกว่าให้อ้ายด้วยบาบมะเคาะชู้คนแลผีของผู้มาฝาก
- กันเสียหลายของผู้ยับฝากนั้นเสียน้อยให้ผู้ยับฝากนั้นใช้ท่านให้เป็นส่วนเสียทั้งกันจึงชอบแล

โบราณ ๑๕ หน้า ๑

จำยับของฝาก
ท่านบที่ใจบ
ไซตุ๋นของท่านเสีย
ควมมีโทดบ
มีโทด

- ด้วยปาลิมไน้นมะหาว่ากว่า ๓ อคตบุโตภิกขุอวาลิตาณอิจิเจตณฐเถควาโหดิตังนี้ยังมีบุคคลผู้ ๑

อันท่าน

- หากขี้ให้มันอีกสาของกัตบีได้ขี้ให้ยับ สากัตของอันนั้นก็อยู่ดอมมันแท้นั้นเลยให้มันผู้นั้น
- ขี้ของท่านเทศมันหากยับเอาตาย ผู้ใดยับของฝากท่านบิถิใจมันบิไซตของสู่เยองให้ถ้วน
- ช่องหน้าพายลุนเจ้าของถามเอาตวะว่า ของบิเลียงมันเถียงกันบิตกมาอ้องขึ้นยาเชอฝิ่ง
- ทั้ง ๒ ข้างให้จำ
- มีชั้นะสุดเอาคำจึงมีข้างใดผายควนจะไล่ทำตุ้กให้ไล่ควนไล่ถ่องทำตุ้กให้ไล่ขึ้นเทิน ๔ ผียับของฝากขี้

ใบลาน ๑๕ หน้า ๒

จำลูกลักของ

พ่อแม่แม่

ลักของลูกผิว

เมียแลพี่น้อง

ลักของกัน

- ไซตเจ้าของบิให้ไซตเมื่อมาเอาของจึงว่าของบิเลียงดังนั้นก็ให้จำมีชั้นะสุดเอาตามอย่างกล่าวไว้แต่ก่อน
- นั้นเทิน ๔ ขี ๒๓ มาดตา ๑ ลูกชายลูกยี้ลักขอ ึ่งพ่อแม่ให้แกขี้สาวกัตบิแม่ลักของลูกกัตผิวเมียลักเอาของ
- กันกัตบิน้องลักของพี่ลักของน้องกัตยี้ยัง เหนของเก่าให้เอาคืนผิบิเหนกัหากแล้วอันนี้จำแม่
- แลลูกผิวกับเมียพี่กับน้องยูเอือนเดียวกัน ด้วยเขาล้างได้ดอมกันแล ๔ ผีเขายูนอกเอือนต่างกันบิควน
- เปนโจนกำย่าให้เอาเปนโจนเทียมดังเจ้าฟิชะ ๒ ตนเปนชะหายกันตน ๑ หนีไปบิเนบาชตน ๑ อยู่วิทานเอา

ใบลาน ๑๖ หน้า ๑

- ส่วนเข้าตนไปบิเนบาชตมาเกินด้วยวิสาตคั่นเคียนกันดังนั้นตนเจ้าเข้าว่าบิเปนสมแลนำไปไหว
- เจ้ากัเทศสนาว่าผีเอาด้วยวิสาขคั่นเคียนกัน หาอาบัตบิได้แลเทศปาสีมิในกำฟิทุติยะล้ามนววิสา
- สัคตาดือนาบตติ ดังนั้นแล ควนเปนโจน ให้เอาเปนโจนเทียมดังเจ้าฟิชะตน ๑ ซึ่งเอา
- วัตวาอาฮามก

- ายเซตแดนพิษะทั้งหลายนำไปไหว้ลับ พระเจ้า ๓ ก็ใส่อาบัต ๓ ปาละซีกด้วยว่าโกยะ จิตอันลักแล ๓
- เหตุปาลีสมีในกำพิตุยะสำนวนว่า ๓ เถยยะจิตตคหตาปาราชิสสติดังนี้แล ทนโลกให้ใส่ชั้น คำคโโทษ

ใบลาน ๑๖ หน้า ๒

จำเจ้าเอือนลัก

ของช้อย ๓ ลักของ

เจ้าเอือนลิตลัก

ของคู ๓ ลักของ

ลิตปาลีสมีใน

ชั้น

- เสิมโจนแล ๓ ชั ๒๗ มาดตา ๑ เจ้าเอาของช้อย ๓ ลักของเจ้าดังนั้นช้อยมาย้องขึ้นให้ พินี่ใส่พิจาละนาคุช้อยหลายจำพวก
- ควนเอาคืนได้ก็ให้เอาคืนให้แก่มันบัว นเอาคืนได้ก็อย่าให้เอาคืนเกิน ๓ ฌ้อยลักเอา ของเจ้าเอือนให้
- ใส่ทันตะกำตามโทด ๓ อันมันหนักอัน เบาเกินไฉยะ ๑ พักลักของลูกลิต ๓ ลักของพุดัง นั้นก็
- ดีฌีว่าของอันลักนั้นตั้งแต่บัด ๑ ขึ้น ไปใส่ใจลักเอาแท้ของอันนั้นก็ได้แท้เจ้าของกำว่าของ นั้น
- โจนเอาไปเสียแท้นิษะตนใดตน ๑ มีจิตลักเอาดังนั้นถึกองอาบัตปาละซีกบ่ควนเป็นพิษะและ ตามพะ

ใบลาน ๑๗ หน้า ๑

จำลักเอาความอาษาไปชมเทง

ท่านสิงใดก็มีใน

ชั้น

เทงเอาเคื่องไธ่ของ

สวนลูกส้มลูก

ทวนท่าน

- ปาลิสะเจ้าเทศสนาไว้ในกำพิกัมมะวาจา ๓ ปาทว่าอาทยติดังนี้แล ทนโลกคนลักเอาของ ดังกล่าวมานี้ได้ชื่อว่า

- โทโจโจนแลนิษุะตนั้นกำขำบ่ควน เปน นิษุะแลผีเจ้าของหากยังติดตามนำหาเพียะบนไปเจ้าของ
- ยิ่งว่าจะได้ของตัวคั้นนิษุะตนั้นกำบ่ควน ชาตแลผีของ โจนลักนั้นย่อนบาสลงลุ่มเจ้าของสิ้นอาโลกิ
- ดีบ่สิ้นอาโลกิดีนิษุะตลักนั้นกำบ่ควน ชาตเปเนแต่อาบัตปาจิตติแลทุกกตเทตปาลิมิโนปา
- ลาซิกันว่า ๔ เกยยจิตต์อาทียตติพนปาราชิกัรทุกยัทุกตต์ ดั่งนี้แล ชั ๒๔ มาตดา ๑ ผู้ใดลักเอา

ใบลาน ๑๗ หน้า ๒

- อาษาไปเมืองกอกให้เคียนหาบแลช่ม هنگกันกัตติเฮ็ดถ้อยความนิษุะบาบใหม่ทำนดั่งนั้นกัตติมันไปนิษุะบาบให้ล้งใหม่ทำนมีมาก
- น้อยทีใดกัตติควนให้เอาขึ้นให้แก่เจ้าช องตงเลียง โทตมันนั้นเปเนโทตหลวงด้วยมันลักอาษาแล ๑
- ในยะ ๑ ผู้ใดล่องบ้านถิ่นสวนกวนหมาก เพื่อนผู้ใดบ่ถำมทำนไปอี้อาหลูกลัมลูกหวานทำนด้วยอ่า
- นาดอาษาแห่งตมันใดท่ใดให้มันใช้ ของทำนตงเลียง โทตมันทำนั้นให้จำมินิจาละนาดุดตามหนักเบ
- าควนสั่งสอนก็ให้สั่งสอนคั้ง ๑ ก่อนนิษุะควนสั่งสอนได้โทตมันกำทำปะกานใดกัให้เอาตามอย่างกล่าวไว้แล้วนั้น

ใบลาน ๑๘ หน้า ๑

จำไปปุ่นชะตม
ลักของทำนมา
เปเนของตัวจำ
จ่ายเงินแดง
แปงเงินควง
จำลักของมาให้
ทำนยาแลน
หมิ่นยู้จัก

- เทิน ๔ ชั ๓๐ มาตดา ๑ ผู้ใดไปคว่าชะตมเอาของทำนให้เขียนเอาผู่เขียนให้ได้ผู่คู้มันผู้นั้นยังอู้ด้วยทำน
- ช่อนของไว้ที่ใดกัตติมันอู้ด้วยมนชะ ตมันกัตติมันผู้นั้นคนมอดเมืองแลผีทำนไว้มีมันลักเอา

- ได้มีท่านไว้ด้วยชุกเชิงโงว้มันเอาบ่ได้โ ทดมันกะเป็นโทอดหลวงแล ฯ ชี ๓๑ มาดตา ๑ ผู้ใดควาจ่ายเงิ
- นแดงแปงเงินควางลืพะคุณไปตวะ ล่ายเทียวชี่ขายหลอนได้ดอมผู้ใดให้จับเอาคู้แลเข้าของ มัน
- ได้ไปชี่ขายนำผู้ใดให้จัดส่งเจ้าของตงเสี้ยงโทอดมันกะเป็นโทอดหลวงแล ฯ ชี ๓๒ มาดตา ๑ ผู้ใดลักเอา

โบลาน ๑๘ หน้า ๒

- ของเพื่อนมาให้แก่ท้าวพยาแลแสนหมื่นผู้ใดก่ดีมีท้าวพยาแสนหมื่นหากบ่รู้ว่าเป็นของลักมาให้ แท้ตังนั้นกะเพิงว่า
- ให้เอาของฝุ่งนั้นส่งคืนให้แก่เจ้าของเทิน ย่าไล่แก่ท้าวพยาแลแสนหมื่นเทิน ฯ เทียมดั่งมะ หาจักชู่ปาละเถน
- เจ้าตนเสียผาสาดตาเดินทางไปได้ย่ำสัด ตัวมีชีวิตตายด้วยบิใส่ใจว่าให้ตายเจ้านิชู่ทั้ง หลายนำไ้วันพะเจ้า
- พระเจ้าจึงตัดทำมะเทศสนาเป็นปาลีไว้โน ทาบตว่า อลัญญจนนาปตติ ดั่งนี้ มะหัจจักชู่ปา ละเถนบ่ได้ใส่ใจ
- ว่าจักย่ำให้สัดตายกะหาอาบัตบิได้แก่มะจักชู่ปาละเถนเจ้าตนนั้นแล ฯ ฌีว่าท้าวพยาแสนหมื่น ผู้ใดก่ดีหากบ่รู้

โบลาน ๑๙ หน้า ๑

เจ้าชาวเมืองลัก

ช้อยท่านไปกาย

ด่าน ๑ สองด่าน

๓ ด่านนั้นดำ

นไปแล

- เป็นของโจนมาให้แก่ตนตั้งแก้งเอดังนั้น โทษท้าวพยาแสนหมื่นผู้นั้นก็เลิมโจนตามยดลัคนั้นแล
- ชี ๓๓ มาดตา ๑ ชาวเมืองลักช้อยท่านผู้ยังผู้ ชายก่ดีเจ้าช้อยไปตามเอาได้ในด่านเค้า ให้ไหมแก่เจ้าช้อย
- อ้อย ๑ ผู้เจ้าช้อยมันไปปะไปจ้างเพื่อนก่ดีให้ คัดเอนำผู้ลักใช้ต่างมันตงเสี้ยงคันได้ด่าน ถ้วน ๒ ให้ไหม ๒ อ้อย
- ได้ด่านถ้วน ๓ ก็ให้ไหม ๓ อ้อยผีกายหลายด่ านขึ้นไปก็ให้ไหมลำดับด่านขึ้นไปผีกันด่านออกไปผู้อื่น

- ได้ให้ผู้ลักไถ่เอาช้อยท่านส่งคืนให้เจ้าค่าบะค่าจ้างค่าอ้างค่าฮามนั้นก็ได้คิดเอานั้นผู้ลักช้อยท่านนั้น

โบราณ ๑๔ หน้า ๒

จำช้อยต้อยลักเอา

กันหน้จำเอาช้อย

ท่านไปขายกัน

ค่าปาสีมีไน

- ตามอย่างผู้ยิงผู้ขายนั้นเกิน ๆ ฆีช้อยท่านผู้ยิงผู้เจ้าช้อยได้นอนนำผู้ลักเอาไปได้สู่เป็นดังนั้นให้จำมิพิจาละนาให้ไหม
- เอาตามเมีย ๒๐ จำพวกนั้นเกิน ๆ ผู้ลักมันฆ่าทำมิดสาจานั้นก็หากเป็นโทษหลวงแล ๆ ฆีช้อยต้อยลักเอากันหน้
- ดั่งนั้นฆีเจ้าผู้ผู้นำเจ้าเอือนก็เป็นโทษโจนเทมิ อนดั่งช้อยนั้นแล ๆ ฆีเจ้าเอือนบู้เมื่อโทษนั้นกับควนไล่แก่เจ้าเอือน
- แล ๆ ควนให้เสียแต่ช้อยผู้เป็นโจนนั้นแล ๆ เหตุว่ามันถึงช้อยมันบู้ได้แล ๆ ฆีเจ้าช้อยผู้มันเป็นโจนนั้นไปตามเอา
- มาได้ให้จำมิถามมันดูก่อนผู้มันเสียด้วยช้อยมันให้มันเสียเอาแต่ค่าจ้างค่าฮามค่าบะค่าบนนั้นโทษหลวงนั้นให้ยก

โบราณ ๒๐ หน้า ๑

- เสียด้วยว่ามันไปตามเอาช้อยมันมาได้ผู้มันเสียค่าจ้างค่าฮามค่าบะค่าบนบู้ได้จึงให้เอาตามคองเมืองเกิน ๆ ชี ๓๔ มาด
- ตา ๑ ฆีผู้ใด ๆ ช้อยท่านลักขายกันเจ้าช้อยผู้ว่า ผู้นั้นช้อยตัวแท้คันได้ผู้เก่าคันให้มันผู้ลักใช้ผู้ ๑ ฆีบู้ได้
- กำคั้นมันตายเสียก็ดีลักหน้เสียก็ดีให้ มันใช้ ๒ คนค่าจ้างค่าฮามนั้นให้คิดเอาแต่เมื่อมันได้จับ
- คนท่านนั้นตัวมันผู้ลักช้อยท่านนั้น เป็นโทษโจนเหตุว่ามันบู้บอกข่าวให้ทั้งหลายผู้แลเหตุ
- ปาสีมีไนกำพิลำมนตะปาสาทิกะวา ๆ ภิกขุหลัทธิวลาสุกทุกขุทุกขุบัจริตวาทลสปรายิสุกขิชีวาติวทป

โบราณ ๒๐ หน้า ๒

จำช้อยตัวลักหน้ไป

ยังแหมอยู่บ้านท่าน

เมืองท่านเอือน

ท่าน ๆ เอามาให้กั๊ดมาบอก

ข่าวให้อู้กั๊ด

- ดิ โส เจปรายติ ยวาลาปาชิกิ ดังนี้ อัดทึบยาว่านิชู่แก้นิชู่ตานั้นกั๊ดชาตบ่ควนเป่นนิชู่ได้แล ฯ บ่ว่าแต่กั๊ดนั้นสืบทักกันไปเถิงอ้อยอง
- นิชู่แล ฯ ทนโลกผู้ย้ายโคบเอาช้อยท่านหนี จากเจ้าช้อยควนไล่ชั้นไหมโทดโจนแล ฯ ฆิไถ่นายหน้าบู้ว่าลักช้อย
- ท่านมาชาวดังนั้นกั๊ดว่าสังเทิน ฯ เทดว่า บู้จักตายฆิไถ่บู้ว่าเป่นช้อยท่านผู้อื่นแทบไล่ช้อยผู้ช่ายหาขึ้น
- ไถ่เอาให้ไล่ชั้นไหมชั้น ๑ เทดว่าสมคบกับโจนตายค่าท่างค่าฮามันให้ผู้ช่ายใช้ ๒ ส่วนผู้ไถ่เสียส่วน ๑

ใบลาน ๒๑ หน้า ๑

จำเกบช้อยท่าน

แล้วเอามาส่ง

เจ้าช้อยบ่อดช้อย

ท่านลักหนีกั๊ด

ตายเสียกั๊ดตาย

เสียกั๊ดไน้

- ให้แก่เจ้าช้อยเทิน ฯ ไนยะ ๑ ฆิช้อยท่านลักหนีไปคว้างยังแอมอยู่ตอมผู้ใดกั๊ดเจ้าบ้านเจ้าเอือนกั๊ดมาบอกเจ้าช้อยแต่ความกั๊ดหุบ
- เอามาส่งกั๊ดให้มืคุ่นแก่ผู้หุบมาให้แลผู้ มาบอกนั้นตามน้อยตามมากฆิไถ่ในดำนเค้ามันเอาตัวมาให้
- ฯ มืคุ่นอ้อย ๑ ฆิมันมาบอกแต่ความให้มืคุ่นถ่องอ้อยฆิหลายดำนกั๊ดให้ลำดับขึ้นไปตามดำนนั้นเทิน ฯ ฆิเจ้า
- บ้านเจ้าเอือนบ่ส่งข่าวมาบอกกับเจ้าช้อย ฯ ไปพบเข้าดั่งนั้นมันไปยุ่นำชานานปะมานไต่ให้คิดเอาค่าท่างค่า
- ฮามตามย่างผู้ยังผู้ช่ายให้แก่เจ้าช้อยเล่าให้ไล่ชั้นไหมมันชั้น ๑ เทดว่ามันอำช้อยท่านไว้ฆิว่ามันเคียไปมาค้าช่ายมันมีของ

ใบลาน ๒๑ หน้า ๒

- ไปค้าช่ายดั่งนั้นกั๊ดว่าอู้แก่เจ้าบ้านเจ้าเอือนเทินฆิว่ามันบ่มีของ ไปค้าช่ายย่างแต่ก่อนนั้นเจ้า

บ้านเจ้าเอือนเอาไว้ได้

- เจ้าบ้านเจ้าเอือนเสียแต่ค่าห้างค่าฮามให้แก่ เจ้าช้อยชั้นไหมยาใส่แก่นด้วยเจ้าบ้านเจ้าเอือนบั้งซึ้งซอมตุลิกษะนะคน
- แต่ก่อนมันเคียเอาของมาค้าขายแลบมีสิ่ง มาค้าขายให้คนเพื่อนยุ่นำตัวจึงให้เสียแต่ค่าห้างค่าฮามนั้นแล
- ว่าเอาคนทามาให้เจ้าช้อยบั้งฮอดเจ้าขอ งคนนั้นลักหนีเสียทางทางก็ควนใช้คนทามาแลเหตุว่ามันลัก
- ช้อยทาบัตตีฝั่มนทาแกงค้ตายผูกค้ตายโตนน้ำตายเป่นพยาดตายกิตีคั้นมีลักชี่นทักย่ำว่าอึ้งแก่ผู้ได้มาเพิ่นก้ทา

โบราณ ๒๒ หน้า ๑

จำช้อยทาบเอาของไป

ช่อนไว้ในเอือนไผ

กิตีกาย ๓ วันเมื่อ

หน้าควนมีโทด

บ่ควนมีโทด

- เป่นบาบมะเคาะทั้ง ๒ ช้างฝ่ายเจ้าคนกบิได้คนคั้นฝ่ายผู้ได้มานั้นกบิได้ค่าคูนจึงบิให้ว่าสังแก่กันฝั่มนบอแต่ความคน
- นั้นบิเอามาส่งเจ้าช้อย ๆ ทานนั้นลักหนีเสียก้ ให้ใช้ช้อยทาบแล ๆ ฝั่มนทาแกงค้ตายผูกค้ตายโตนน้ำตายเป่นพยาดตาย
- กิตีคั้นมีลักชี่นทักย่ำว่าสังเพิ่นฝั่มนบิไปบอก กับเจ้าช้อยเจ้าช้อยทงทาวหาจึงอยู่เพิ่นดั่งนั้นให้ใส่โทดมันขันติ ๑
- เหตุว่ามันบิส่งชาวบั้งช้อยทาบไว้ช้อยทาบก้ให้ ชินแก่เจ้าช้อยค่าห้างค่าฮามนั้นมันบั้งไว้ช้านานปะมานใดก้ให้
- คีตเอาตามอย่างผู้ยั้งผู้ช่ายให้แก่เจ้าช้อยฝั่มนช้อยทาบลักหนีแลตายยก้ให้มันใช้ช้อยทาบค่าฮ้างค่าฮามก้ให้คีตเอา

โบราณ ๒๒ หน้า ๒

- ดั่งเดี๋ยวนั้นเพิ่น ๆ ไนยะ ๑ ฝั่มนช้อยทาบพาของหนีไปช่อนไว้ในเอือนผู้ใดก้ตียังถ้วน ๓ วันเจ้าเอือนอยู่แล้วบิบอกบิส่งชาวถึง
- เจ้าช้อยช้อยทาบลักหนีให้เจ้าเอือนใช้ช้อยทาบขอ งอันมันพามา นั้นมีมากน้อยท้ใดให้เจ้าเอือนใช้ตามของน้อยมาก

- เล่าไล่ชั้นตึมนั้น ๑ เหตุว่ามันอำตาศาค้า อันนี้ปาลิมมีในพระกัมปาลาจิตติว่า ฯ โยปณภิกขุภิกขุ สสทวนทุทุ
- ลลอปตติปตติสสาเถยยปาจิตติยัง ดังนี้แล เทีย มตังเจ้าพินธุชน ๑ เถิงอาบัตปาละชีก แฉงแทพินธุะทั้งหลายนำไป
- ไทวสัพพะยุเจ้าจึงตตเทศสนาว่าพินธุของนั้นควนเถิงแต่อาบัตปาจิตติบิไส้อาบัตสังคาปาละชีก เหตุว่าอ่า

ใบลาน ๒๓ หน้า ๑

จำช้อยลักหนิไปขึ้น

เอือนท่านท่านขึ้น

กิตติชนกิตติจา

ค่าช้นแบ่งท้าว

พยาแลแสนหมื่น

ไนนานอกนาชาว

เมืองคนทุก ช้อย

- ดายทณโลกควนไช้ของท่านเล่าไล่ชั้นติ ๑ ตามคองพะวีในชอบแลคั่นเจ้าเอือนได้เสียค่าคน ค่าของแล้วช้อย
- ฝิพินั้นกัควนเป้นช้อยเจ้าเอือนผู้เสียเงินนั้น แล ฯ ชี ๓๖ มาดตา ๑ ช้อยลักหนิไปขึ้น เอือนท่านฝิอุที่เจ้าช้อยไทบอก
- ฝิอุที่เจ้าช้อยไทบอกเจ้าเอือนไ้ไปปาว แก่เพื่อนบ้านคั่นเจ้าช้อยมาเอาไ้มีเงินเบี้ย ๑ แบ่งเอือนเหลือ
- นั้นย้าไ้เอาฝิเจ้าเอือนบิขึ้นช้อยท่านไ้ มอบไ้คั่นมันตายแลหนิเสียกิตติไ้เจ้าบ้านเจ้าเอือนไ้ช้อยท่าน
- ค่าห้างค่าฮามกัไ้คึดเอาตามอย่างฝิยังฝิชายนั้นแล ฯ ด้วยว่ามันบิขึ้นช้อยท่านแลฝิเจ้าเอือนไ้ปาวบอกกับ

ใบลาน ๒๓ หน้า ๒

- เจ้าเอือนเพื่อนบ้านแล้ว ฯ ฝิเจ้าช้อยมาพบเข้าบิไ้ไ้ไ้ถามเสียก่อนไ้จับเออนะนอกบ้าน ช้อยนั้นปบหนิพินกิตติมัน
- จับไ้กิตติย้าไ้ว่าสิแก่เจ้าบ้านเจ้าเอือน เทิน ฯ ฝิไ้จับไ้บ้านช้อยมันกับพินเสียกีย้าไ้ว่าอี้แก่
- เจ้าบ้านเจ้าเอือนควนไ้เจ้าช้อยแบ่งเอือน ท่านขึ้น ๑ ตามปะดาสักฝิจับไ้บ้านไ้ช้อย

ตัวแล้วอย่าฟ้าวให้เอา

- ช้อยตัวหนีให้เจ้าช้อยแบ่งบ้านแบ่งเอือน ท่านชั้น ๑ ก่อนแล ฯ ฌีลาชะกุนหัวเล็กชั้นแบ่ง ๔ ช้อยหัวแลน
- โนนาชั้นแบ่ง ๓ ช้อยหัวหมื่น โนนาชั้นแบ่ง ๒ ช้อยหัวแลนออกนาผู้โอดาตชั้นแบ่ง ๒ ช้อยหัวหมื่นออกนาผู้

โบราณ ๒๔ หน้า ๑

จำช้อยคนอยู่บ้าน

ยุเอือนท่าน

ท่านตัวไปจับ

เอาบับอกบับเล่า

เจ้าบ้านเจ้าเอือน

น ปาสีมีไนนี้

- โอดาตชั้นแบ่งช้อยถ่องชุนกวานแลนมายาชั้นแบ่งช้อยไผ่แลชาวเมืองชั้นแบ่งช้อย ๑ คนทุกไธ้แลช้อยท่านชั้น
- แบ่งถ่องช้อยแลอันนี้จำด้วยเจ้าบ้านเจ้า เอือนได้บอกปาวเจ้าเอือนเพื่อนบ้านแล้วเจ้าช้อยบับอบเจ้าบ้า
- นเจ้าเอือนแลเทียมดังเจ้าพิชฺชุตน ๑ บิ คอบพะสังคะเจ้าปาสีมีไนกำฬิปาจิตติว่า ฯ อนุทลียเภา
- จิตติยี้ ดั่งนี้แล พิชฺชูเจ้าองนั้นถักอาบัต ปาจิตติแลหนโลกให้ไล่ชั้นแปลงตามพะวีไนกล่าวไว้ชอบแล
- ฌีเจ้าคนไปพบเข้าบับอกกับเจ้าบ้านเจ้าเอือนไล่จับเอาคนนั้นหนีหนีเสียก่ยาให้ว่ายี้แก่เจ้าบ้านเจ้าเอือน

โบราณ ๒๔ หน้า ๒

- เหตุว่าเจ้าคนเบาความเสียบิฬิจาละนาแลไล่จับเอาจึงเสียคนตัวให้เจ้าบ้านเจ้าเอือนใช้แต่ค่าห้างค่าฮามตามคน
- ท่านไปอยู่นามากแลน้อยแล้วให้ไล่ชั้นติเจ้า บ้านเจ้าเอือนชั้น ๑ สมค่านะเจ้าเทศนาไว้ในกำฬิปาติไมกว่า
- โยพนนภิกขุชานตถาวาทินาภิกขุชานอดตานุจ มเมน ตัฏฐติ อปตติไนสเถนสฺสฐติ สัมมุตเทยยวาสฺวาเสยยวาสภาว
- เสยยกปเปยยปาจิตติยี้ ดั่งนี้แล เทียม ดังพิชฺชุตน ๑ มีลิตทีก้อนผิดอันสังคะเจ้าทั้งหลาย

หากขับอ

- ออกแล้วนิชู่เจ้าตน ๑ อยู่แล้วยังเอาอยู่ล้งวาละกับตนนิชู่ของนั้กั่ถึงอาบัตปาจิตตีแล ฯ หน
โลกผู้ได้อู้

ใบลาน ๒๕ หน้า ๑

จำช้อยลักหนึ่ไปนำ

ท่าน ฯ อู้จักกั่ดี

ปาสี้นท่านมิไน้

ลักหนึ่ไปดอม

ท่านทางบกทาง

เอือมิไน้

- ว่าเป้นช้อยคนท่กันแล้วแลเอาอยู่ดอมกั่กับดั่งนั้ไน้ใส่ชันติแก่มันชัน ๑ ตามพะวีไน้ชอบแล ฯ
ไนยะ ๑ ช้อยท่านลัก
- หนึ่เข้ามาลั้บช่อนไปทางเอือทางบกกั่ดี ฌีเจ้าหมู้ว่าช้อยท่านลักหนึ่เอามาล้งเจ้าช้อยกั่ให้
เจ้าช้อยเลี้ย
- คำคุณให้ตามได้ไกลไ้โดไ้คันมันลักหนึ่ เลี้ยกางทางบักันฮอดเจ้าช้อยกั่ให้มันใช้ช้อยท่านแล
เท
- ดว่ามันฮักสาช้อยท่านบัตตีฌีมันแท งคัตายฌุกคัตายโตนน้ำตายเป้นพยาดตายกั่ตีคันมีลักชี
- แท้กั่ยาให้ว่าฮั้แก่ผู้เอามาเทินเทียมดั่งเจ้านิชู่อยู่ในเมืองอาละวิกทำกานวิทานนิชู่เจ้าตน ๑

ใบลาน ๒๕ หน้า ๒

- ยูลุ่มยั้นฟ้าชวานให้แก่กันนิชู่เจ้าตนอยู่บนถึบหมันหลดมีตักถึกนิชู่ตนยูลุ่มตายคำสนเท่หะมีจึง
- ไปไ้หวัพะพุดทิเจ้า ฯ จึงเทตสนว่า อสญญตภิขุอนาปตติ นิชู่เจ้าตนอยู่บนหาอาบัตบไ้
ด้วยบิไ้
- ไ้ให้หลดมีแล ฯ หนโลกผู้ได้อาช้อยท่า นส่งบิไ้ไ้จว่าให้ตายมันหากตายด้วยเหตอันได
อัน ๑ ดั่งนั้กั่ย
- ำให้ว่าฮั้แก่ผู้เอามาล้งเทิน ฯ ฌีเซาบิ เอช้อยท่านมาล้งแก่งพาเอาช้อยท่านหนึ่ไปถึง
บ้านตัวแล
- แลบับอกกับเจ้าเถือนเพือนบ้านให้ฮั้เจ้าช้อยติดตามมาจึง เหนช้อยตัวดั่งนั้กั่ได้ชี้ว่าเซาลัก
เอช้อย

ใบลาน ๒๖ หน้า ๑

- แก่ตณดั่งนั้มีอุปปะชาอาจนได้สุดกั่มาจะจากถามช้อยผู้บวณั้กั่ฮั้ว่าฮั้พะเจ้าพ้นจากช้อยเป

ไทแท้

- ว่าดั่งนี้กล่อมปาสีมิในกำฟ้ามะวจา ฤทธิ โสฬสังนี้แล ช้อยผู้นั้นกัณจากช้อยเปนไทแล้ว คันลิกออก
- มาเจ้าช้อยผู้เกำบควนเอาคีนเปนช้อยด ายฉิช้อยผู้บวตนั้นบอดบ่เพี้ยนได้เปนแต่เนนแลลิก ออกเ
- ลียดั่งนั้นสุดแล้วแต่เจ้าช้อยเปนเจ้าช้อยจ ักสะเลี้ยกตามเจ้าช้อยจักเอาคีนเปนช้อยดั่งเกำ กัตามเทิน ฯ
- ไนยะ ๑ ผู้โดยกเอาช้อยท่านบวดยากให้พันช้อยท่านให้มันใช้ช้อยท่านตงเลียงเล้าไล่ชั้นใหม่ เทิน ฯ ฉิช้อยท่าน

ใบลาน ๒๖ หน้า ๒

จำคนลิกออกมา

เพิงอยู่เพิงกัมา

เพิงถ้อยความจำ

ช้อยไปอยู่ดอมเจ้า

มาล่ง ฯ บัแม่น

เพลาช้อยท่าน

หนีกัตตายกัตี

- ลักหนึไปอยู่ดอมท่าน ฯ ยานเปนโหดแลให้บวตอำช้อยท่านไว้มันนานให้มันแทนช้อยท่านตง เลียงเล้าไล่
- ชั้นคำคั ๑ เหตุว่าอำช้อยท่านไว้มันนาน คำห้างคำฮามกัให้ไล่เอาตามอย่างอัน ๑ ผู้ใดหา มุณนายบิ
- ได้กัตีเปนไหยแก่ตนกัตบวตเปนพิชุะ พาวะแล้วลิกออกมาอยู่ดอมว่าตายฝังยังเลียงกัตีฉิจัก หนีให้เอาค่า ๒ อ้อย
- เงินเทิน ฯ มาดตา ๑ ฉิช้อยท่าน ฯ อัน ๑ ใพออกบวตลิกออกไปกัทำคนดอมขุนควนเอา จิงให้เอาบิควนเอา

ใบลาน ๒๗ หน้า ๑

- เขาเทิน ฯ ไนยะ ๑ ช้อยต่างเจ้าเขาเกาะกันลักหนึให้พ้อมกันได้หาสุคนผู้ใดยังไต่บิเพิงว่า จักเอาคนผู้เจ้า ๑
- ไปเจ้า ๑ บิไปให้แท้เจ้าช้อยผู้บิไปนั้น เลี้ยค่าคุณให้แก่ผู้ไปนั้นตามอันได้ยากได้งายได้ไก่อ

- ไกลมีผู้คนชุกไปต่างทางกันผู้ใด ๆ ย่าให้ ไล่เอาค่าคุณท่านเหตว่าท่านจักเอามาแลมีผู้ใด
- ไว้ได้เอาเงินค่าเสียค่ายากต่างคึงคนละท่ โดให้ผู้เจ้าช้อยแทนที่นั้นผู้ช้อยผู้ใดหากเกาะชวนก่อ
- นให้ไหมตามชั้นช้อยอ้อยเงิน ๑ เทินค่าแอ่งย่ำว่าสังเหตว่าเขายากพ้นจากอันเป็นช้อยท่านชู้คนตาย

ใบลาน ๒๗ หน้า ๒

จ่าลักช้อยท่านไป

ยุตอมแล้วมาเล่า

จ่าสะช้อยบวดเปน

พะเปนเนนพัน

บัพันจาลักบวด

ช้อยท่านแล

- มาดตา ๑ ผู้ใดจักขายช้อยแท้นั้นจึงมา โอมว่าจักได้บัพันได้ได้ช้อยผู้้นลักหนีเสียก่หากแล้ว ย่ำว่าสังแก่ผู้ถาม
- ไกลมีท่านบ่ได้ว่าจักขายช้อยท่านตัวหากไป ถามได้ช้อยท่านผู้้นลักหนีดังนั้นให้พิจาละนาตุก่อนควนให้ผู้
- ถามได้ใช้ก่ให้ใช้บควนให้ใช้ก่ย่ำให้ใช้ผิ ยังพัน ๑๓ วัน ๑๕ วันก่ดีช้อยมันผู้้นจึงลักหนีย่ำว่าสังแก่ผู้ถาม
- มได้เทิน ฯ ไนยะ ๑ ผู้ใดลักช้อยท่านไปยุตอมมันคิดย่านเปนโตตมาเล่าย่ำให้ไหมมันเทินก่ให้มันนับเอาค่า
- ฮามเวียกผู้ช่ายมีเสียผู้ยังมีชีกเงินนั้นเทิน ฯ มาดตา ๑ ผู้ใดยากได้บุนให้ช้อยตัวบวดเปนพิชูลัดทาเปนผละบุน ฯ

ใบลาน ๒๘ หน้า ๑

- ท่านแลควนมีโตเลิมดังกล่าวนั้นเทิน ฯ ผิเจ้าหมู่หากได้ถามมันล่ายว่าข้าจักไปยามพื่อน้องผู้ชู้ดังพัน
- ก่ดีด้วยว่าเจ้าเอือนข้าใช้ไปมีจิตสิ่งใด สิ่ง ๑ ก่เจ้าหมู่เขาใส่ใจชู้ดังความมันว่านั้นก่ตามใจมันไปดัง
- นั้นแทช้อยผู้้นก่ไปเที่ยวเล่นแลนอน อยู่ลักหนีเสียก่ดีคั้นเจ้าช้อยสืบตามมาอู้ว่าช้อยตัวไปนำหมู่
- นั้นแทให้พิจาละนาตุให้แนผิเขาหมู่ นั้นหากบิละสุดแทก่ย่ำให้เปนโตแก่เขาเทิน ฯ เหตปาลี

มีโน

- กำปิละมันตะปาสาทิกะว่า ๓ อินนายิตโพล์จจนารมอินนเรมิติ วญฺเฏติทละลามิกํ กัมเป
นีสสายยวสติ อินาสามิโต

ใบลาน ๒๘ หน้า ๒

จำช้อยต่างเจ้า

เกาะชวนกันลัก

หนีแลจำไป

ถามไถ่ช้อยท่าน

ๆ จักขายบิขาย

มีโทตบมีโทต

- คเวสั ตทิวาสาอาปตติ ชานิ เจปลายะติ อิมิโพธิวานโหติ นัลล อัตถินายว่าคนผู้ใดถึงสิ้น
- ท่านมันลักหนีจากเจ้าสิ้นไปตกอยู่ที่ไก่อ่ ดีไกลกดีเจ้าบ้านเจ้าเอือนเขียนคำถามปากมามันล่าย
ว่าบิได้เ
- บิช้อยคนไผว่าอันมันด้วยอาไสยุดอมบ้ำ นเอือนที่นั้นนายลุนเจ้าสิ้นมาควาหาจึงเหนบับอก
เล่า
- แก่เจ้าบ้านเจ้าเอือนให้อยู่คนคนสิ้นผู้ นั้นนายหนีเสียกับควนไห้ไหมเจ้าบ้านเจ้าเอือนที่นั้นแล
เทด
- ว่าท่านบิจักแลหนโลกมีช้อยข้าท่านลักหนีไปนำห่มุใดกดีมันก่ล่ายตั้งนั้นแกก่อย่าไห้ใส่โหดแกก่ห่มุ

ใบลาน ๒๙ หน้า ๑

- ก่อย่าไห้เอาผีลิกที่ไผก่ไห้เปนไฟไห้พาเวียกดังเก่าเหิน ๓ มาดดา ๑ ผีช้อยท่านลักไปยุดอม
เจ้าช้อยแต่งสมมาลาเล็ก
- แล้วเจ้าเอือนพาเอาช้อยท่านไปส่งไห้ล่ง กันเมื่อวันเหนแจ้งแกก่ตาแท้ผีคำบิจักหน้าคนจึง
เอาไป
- ล่งกันผีเจ้าคนฮับเอาด้วยคำว่ามากดีเ ล้วไห้ยุห็นก่อนท่อนว่าอันกดีมันก่ได้กานเจ้ามันวัน ๑
- กดี ๒ วันกดี ๓ วันกดีตายกดีหนีเสียกดีก่ หากแล้วแลผู้เจ้าไปล่งควนหนิมมแล้วมันพอยลัก
หนีเสียกดี
- ไปตายเสียกดีในขณะนั้นเจ้ามันบิทันได้ปากดอมแลบิทันได้ใช้ลอยไห้ผ่าถ่องคำช้อยผู้นั้นไห้แก่
เจ้าช้อย

โบราณ ๒๕ หน้า ๒

จำข้าเล็กได้ช้อยคน

แลลูกเมียไผ่กดี

จำช้อยหนีเจ้าบ่าว

หนีนายก็ดีจำนั

แม่แลเจ้าช้อยไล่

ละปะวางลูกหลาน

ช้อยคนตัว

- เทตเจ้ามันบ่ดีใจหากได้ฮับเอาตอมวาจาแล้วทว่าบ่ได้เทตหน้าช้อยมันด้วยฝีมืออดที่แล้วเจ้ามันก็ได้ปากตอม
- ได้ใช้ช้อยมันแล้วจึงหนีก็ดีย่าว่าสังแก่ผู้ส่ง ฝี่เจ้ามันว่ามีดคำบ่ฮักหน้าตาให้ผู้ส่งเอาคืนก่อนว่าอันผู้
- ส่งดันเอาไว้ช้อยท่านหนีก็ดีตายกดีให้แท หนีช้อยท่านเกิน ๔ ไนยะ ๑ ข้าเล็กมิได้ช้อยหนีคนสิ้นกดีลูกเมียไผ่กดีผู้
- ไต่ ๔ ไปเอานาลูกเล็กกดีมันลักหนีแลได้กั ดีควนให้เปนช้อยเปนเมียผู้มันแลเจ้าผัวแลแม่มันกดีเห็นจัก
- เอากัให้ไถ่นำผู้ไถ่นั้นเกิน ๔ มาตดา ๑ ช้อยแลลูกชุนผู้ใดกดีท่านบ่ว่าฮ้ายแลหนีให้ผูกมาไว้ดังเก่าเกินผู้ว่า

โบราณ ๓๐ หน้า ๑

จำเอาช้อยแลลูกหลาน

แลสิ่งของท่านไป

ถวยท้าวพญาจำ

ฝากลูกชุนไว้กับ

มันแล้วสวนเอา

ลูกชุนกัน

- ว่าลูกชุนตัวเจ้าลูกชุนยังมีด้วยบ่ไกลไก่อแลละเสียเปนน้อยเปนความบ่บ้านปกเอาท่านผู้อื่นหากบ้านน้อยบ้านความแล
- เลี้ยงดูอย่าให้แก่เจ้าลูกชุนวันไว้แ ต่ข้าเล็กได้ตัวเจ้าลูกชุนหนีเสียอัน ๑ ไนโยไนเกิดมิได้หนีไป
- ตกที่ไก่อกดีตองยังอยู่ในทุกกดีจึงนี้จาละ นาด้วยอันควนบ่ละนาคุณตามหนักเบาหนีเกินอัน ๑ มัน

- เจ้านายให้ผูกส่งเจ้าลูกขุนฝีมือสวนเ จ้ากวานให้ไล่คอกไว้ ๓ วันแลอันนี้ว่าแต่เขาหากส
 - วนตายเฝ้าเขาหากบมีอยู่แท้ให้ค่า คน ๒ อ้อยเฝ้ายังมีคนแก่เจ้าลูกขุนแต่ก่อนหลายแท้ให้เอาคน
 - อ้อยเงินเฝ้าลูกขุนยังมีคนได้บ้านได้อ้อยด้วยเล็กจึงบ่เสียชีวิตอัน ๑ มันอาลาได้ช้างช้อยคนเงิน
- คำมาให้

ใบลาน ๓๒ หน้า ๑

- เบนคุณแก่เจ้าลูกขุนแล้วหากว่าเบนคุณแลเฝ้าหมายหมั่นคั้นความว่าสิ่งมีต้นว่าบิได้เข้าบิยอมว่า
- อันมันจึง
- หนีย่าว่าลึงแก่ลูกขุนผู้้นเเทน ๙ ไนยะ ๑ ช้อยกิตีลูกขุนกิตีไปตกปะเทศต่างมีเจ้าลูกขุนบิได้
- ไปนำ
- เอาเขาหากคีนมาย่าฟ้าวเอาเป็นคน ตัวให้กลาบทุนพยาเจ้า ๙ พุมะปะลาเสียก่อนเฝ้าเขา
- ละมิกอยู่ดอม
- เจ้าเก่าตั้งเก่าลูกขุนก็ให้เป็นลูกขุน ช้อยก็ให้เป็นช้อยตั้งเก่าเฝ้าเขาบิสะมักเจ้าลูกขุนเจ้า
- ช้อยเก่าตั้ง
- นั้นสุดแล้วแต่เจ้าพุมะปาละเเทน ๙ เทดว่าเจ้าลูกขุนเจ้าช้อยบิได้ไปตามเอาลูกขุนแลช้อยตัว
- เฝ้าเจ้า

ใบลาน ๓๒ หน้า ๒

- ลูกขุนแลเจ้าช้อยไปนำเอากิไว้เป็นลูกขุนเป็นช้อยตั้งเก่าเฝ้าว่าตัวบิไปใช้ให้บ่าวไปกิตีเฝ้าหนังสือ
- นายผู้ใดผู้ ๑ ไปกิตีได้ตัวมากก็เหมือนดังตัว ไปเอนั้นแล ๙ ผู้เจ้าลูกขุนก็ไปตกต่างบิละเทศ
- ด้วยกันเจ้า
- คนละเจ้าช้อยเจ้าลูกขุนตัวไว้กับมีท่าหาก ปะหนีมาแต่ตัวเขาจึงมาเมือพายลุนกิตีมีผู้เอา
- กิตีเฝ้าเ
- มียกย่าให้เเทน ๙ เว้นไว้แต่อันบิได้ยุดอ มกัณแลเป็นโศตหนักน่านไล่ช้างกิตีเฝ้าลูกขุนลูกเมีย
- ยู่
- พายหลังท่านบิได้ฮี้เทดบิได้ต้องโศตโพยอันใดอัน ๑ เขาหากแตกหนีมาน่าที่หลังให้ไว้เป็นลูก
- ขุนเขา ตั้ง

ใบลาน ๓๓ หน้า ๑

- เก่าเฝ้าเขาอยู่พายหลังหากยังผิดข้ออาษาท่านผู้ใด ๙ ฮับฮองเอามาเฝ้าจักเอาค่าให้เสียค่าถ่อง
- ๕ ท่านได้
- ฮับเอาเป็นเงินคำที่ใดให้ใช้ของท่า หนั้นเเทน ๙ เฝ้าเฝ้าเอาผิวใหม่มาหมักผิวใหม่กัแล้ว ๙
- เฝ้ามักผิวเก่าก็ให้แต่งบิละนาคน ผิวใหม่เสียก่อนตามสมควนเเทน ๙ เฝ้าลูกขุนท่านฮ้องเ

- ข้ามาเป็นไพร่ลูกขุนแต่เถ้านักทำ นกิตีลูกขุนนำเบี้ยกิตีลูกขุนมาชะมะมะแปะ เฝังกิตี ผี
- เจ้าลูกขุนจะคิดเอาค่าคุณก็ให้พี่จาละนาให้ตามเหตุนั้นเทิน ฯ ด้วยว่าเขาต้องเข้ามาเอากาน

โบราณ ๓๓ หน้า ๒

จำชาวเมืองไป

ลู่ช้อยหลวงกิตีลู่ช้อยชาว

เมืองกิตีแลปะฮ้างกัน

ปาลิมไน ฯ จำไถ่ช้อย

คนเปียนทำลาชะ

กานต่างตัว

- อันหนักแล ฯ มาดตา ๑ ไผ่มาสูกองช้อยกิตีมาสูลู่ช้อยชาวเมืองกิตีมีลูกชายยังดอมกันดั่งนั้น เขาเลี้ยงกันบ่ฮอด
- ขาปะกันลูกนั้นก่ควนแปนช้อยนำแม่สิ่งข องได้ดอมกันนั้นก่ควนไว้กับเจ้าที่ทั้งมวนแลเขตปาลี
- มีไผ่กำพินันถึว่า ฯ อนเตชาโต นั้นแล ทำวันไว้แต่ของมันเอามาแต่เอือนหลังนั้น จึงได้แก่ มันแล ฯ
- ไนยะ ๑ ลูกขุนท้าวยาผู้ไถ่ต้องเข้ามา เอากานคังก็ให้เอากานคังทให้ขึ้นดอมลูกขุนเก่า ให้นำมา
- ไผ่ทักขุนคังผีเขานางดวงาากอนเขามาเสียยาให้เสียเทิน ฯ ผีว่าไผ่ทำการยาออกจาก กานให้มัน

โบราณ ๓๔ หน้า ๑

จำลูกหลานแปน

ทำนพแม่ผี

น้องไถ่คนเปียน

- ไถ่คนทำการเปียนตัวมันแล้วให้มันแต่งเคื่องเข้าไถ่เข้าถงจัวควายฟ้าชวานเคื่องเอือนพัสผ ควนล้างอยู่
- กินทำการเมืองได้จึงให้ออกผีมัน ผู้มาค้ากานต่างมันหากลักหนีเสียให้มันได้ตามหา
- ให้ไถ่คันทบได้ให้เอาตัวมันคืนมา เอากานดั่งเก่าผีต่างมันตายเสียด้วยพะยาตอันไดอัน ๑
- กีย่าให้ว่าฮู้เทิน ฯ ไนยะ ๑ ลูกขุนลูก หลานแปนแปนช้อยทำนพแม่พี่น้องยากให้พี่น้องช้อยทำน ไถ่
- คนผิดเปียนแล้วผู้ผิดเปียนมันตายด้วยพะยาตอันไดอัน ๑ กิตีย่าให้ว่าฮู้แก่มันผู้ผิดเปียนนั้นเทิน ฯ

วัดวา

ใบลาน ๓๕ หน้า ๒

- อาฮามจักแต่งเป็นอุปปะกานแก่วัดที่นั่น โคบปะกะวาควนเอามาเป็นอุปปะกานแล้วจึงชาดช้อยหลวง
- จำพวก ๑ ช้อยโอกาดจำพวก ๑ ท่านได้ ไปตกต่างบ่ละเทดเขายังคั่นตมเมืองเก่าที่เขาอยู่ลำ
- ลับอันได้ให้ไปอยู่ดั่งเก่าในลำลับอัน นั้นผีบ่ใส่โอกาดคือว่าช้อยหลวงกัตตีเขาไปตกต่างปะเพช
- เจ้าชะเลียชายกินในปะเทศที่นั่น เขาได้ไถ่ถอนเอาคนที่ผีเขาคั่นมาปะเทศเก่าเจ้าผู้ไถ่
- กัมาย่าว่าสังเพินหากชาดแล้ว ๔ ผีโอกาดแม่นผู้ใดชายกินในปะเทศที่นั่นกัตตียังคั่นมากับเจ้า

ใบลาน ๓๖ หน้า ๑

จำท้าวพญา

อับไผยะให้

ล้างวัดวาอาลา

ม มีกานดลิ่งเ

ชดไว้

- เงินผู้ไถ่นั้นให้เอาสมบัติในที่อันนั้นเป็นโอกาดนั้นแทนเอาทำเก่าตามนำเงินผียังมีลูกหลานเขาเกิ
- ดโหยมาตี่มดั่งนั้นให้บ่ละนาคุณเอา ผู้ใหญ่ ๕ บาชผู้น้อย ๓ บาชตามอันน้อยลำดับนั้นเพินเ
- ทดโอกาดยาดทานนี้หนักนักแล ผู้ใดให้แก่ทานในปะเทศนั้นกัตตีได้มาแล้วจึงให้แก่
- ทานในปะเทศอื่นกัตตีคั่นว่าจักคั่นม ำในปะเทศที่เก่าให้เขาหาหยิ่งที่เก่าเพิน ๔ มาดตา ๑ ลูก
- ม้าช้างขุนไผ่กัตตีเจ้าลูกขุนหม่อมกันมกบนล้างวัดวาอาฮามให้กลาบทุนพญาเจ้าอับไผให้ล้างผี ๑๐ ตำชวาน

ใบลาน ๓๖ หน้า ๒

- อับไผ ๔ ปีให้ลูกเพนเงินคำผี ๒๐ ตำชวานหมาย ๓ ปีให้ลูกผี ๓๐ ตำชวาน ๒ ปีก็ดีกัตตีให้ลูกด้วยเงินคำ
- หากบ่ลูกให้เอากานมิกับตัวเขาดอม เจ้าลูกขุนเขาเพินผียังผู้ให้ถวยโกถากบนแก่พญาเจ้าหาก
- จักมีอาตยาให้หลานล่ายไว้กับอาฮามที่ นั้นแม่นไผ่กัตตีสิ่งเดียวกันนั้นแล ๔ มาดตา ๑ ไปทางน้ำ

- รางบกก็ตีฝีกวนถั่วของหลวงมีต้นว่าเจี้นคำกวนบับอกบับเล่าบ่าวให้ช้อยอีกลาแท้โจนโคบเอา
- เลวเอาก็ตีไปทางน้ำเอือหล่มเลียของกิตียาให้บ่าวไผ่แทนเหตว่ากวนอำไว้บให้เขาอยู่แลบับันให้เขา

ใบลาน ๓๗ หน้า ๑

จำขุนกวนคุม
ของเจ้านายไปบก
ไปเอือแลตกลี๋ย
สิ่งใดกิตีมีไน้น
จำของหลวงตกลี๋ย
มีไน้น

- ให้แต่กวนแทนเก็น ๙ ไนยะ ๑ ของหลวงมีต้นว่าชิงเทียมพีกพายแลของหนักไล่เอือไล่แนกิตีผู้เป็นบ่าวเป็นไผ่
- ขึ้นล่องกิตีปะหมาดบิไล่ใจถึเอือแนให้ ตีคันหล่มเลียให้เขาแทนของหลวงทั้งของกวน ๒ ส่วนให้ผ่า
- เลียด้วยบามมะเคาะส่วน ๑ ผีเขาไล่ใจ แท้หากสุตวิไลเอาหลีกบิได้แท้แม่นของหลวงกิตีของ
- กวานกิตีบับึงให้เขาแทนแลเหตผ่งนี้เป้นโจนน้ำตายแม่นทางบกกิตีบ่าวไผ่หาบขอ
- งหลวงโจนหลอนโคบเลวเอาเลียหากสุตกำลังกักึงให้เขาแทนแล ๙ ไนยะ ๑ เอือหล่มเลียของ

ใบลาน ๓๗ หน้า ๒

จำเอือหล่มเลีย
ของมีผู้ดำได้
ของ

- เจ้าของหากิตีบับึงหากิตีผู้ใดมากถกถอยช้อยเจ้าของก็ยังอยู่ช้อยพาละยู้นผู้ช้อยดำเอาได้ชองก็ได้ให้ผ่า ๓ ส่วนให้
- ผู้ช้อยส่วน ๑ ให้เจ้าของ ๒ ส่วนผีผู้ดำชอยน ันมีใจโลบเอาชองท่านได้ทได้มันให้เจ้าของแต่น้อยบับหมด
- พายลุนจึงชอความันขึ้นบับหมดให้จำ มิเชียนถามเอาชองอันมันอำได้ให้หมดส่งไทแก่เจ้าของ
- โทดย่าไล่มันคูนอันมันจักได้กินนังกย่า ให้แก่มันเท็นผีว่าเอือหล่มแล้วเจ้าของเจ้าเอือหนี

เสียตั้งแต่ปัก

- ไม่คาคาแหลวเขียนหลายไม้ห้อยไว้เป็นลำดับคันผีลาโลบชาตพายุลมมีผู้ได้ผู้ ๑ หลอนไปดำได้มากน้อยที่ใดเจ้าของ

ใบลาน ๓๘ หน้า ๑

จำเขาเอือท่าน

ไปมาสิ่งใดก็ดี

เอือท่านแตก

แห่งก็ดี

- ถ้ามให้เอาชื่อเจ้าของควนให้กินคุณถ่อง ๑ ผู้ดำเอาของท่านได้แล้วเจ้าของถามบิเล่าชี้มันดำได้ให้
- นิใส่เลงเอาขึ้นส่งให้เจ้าของตงเลี้ยงคุณ อันมันจักได้กินนั้นกับควนให้แกมัน ๓ ด้วยมันได้ของท่าน
- บ้างก็แลผีเจ้าของเสียบักไม้คาคาแหลวไว้มีผู้ได้ผู้ ๑ หากไปดำเอามากน้อยที่ใดเจ้าของอยู่ไป
- ถ้ามเอาลุดแล้วแต่ผู้ดำผู้ดำบิให้กิน ากแล้วอันนี้จำด้วยเจ้าของละหนึ่บิไม้คาคาแหลวไว้ให้
- เป็นลำดับแล ๓ มาดตา ๑ ผีเขาเอือท่านไปด้อมไปฮับในบ้านผีเขาได้ด้อมให้คำเข้ากันทำไดให้เอาทำ

ใบลาน ๓๘ หน้า ๒

จำเอือขึ้นล่อง

กะทบกะทั้งกัน

หล่มเสียของ

- นั้นผีบิได้ด้อมกันไว้เขาหาหาความกันฮอดเจ้าขุนให้เสียวันละ ๒ แหวนเบี่ยผีเสียเอือท่านให้แทนเอือท่า
- นแลอันนี้จำโดยเอือใหญ่ผีเอือน้อยก็ให้คิดลดลงตามลำดับผีเอือแตกให้ผู้เข้าแบ่งให้ผีเจ้าเอือบิเข้า
- ใจให้ผู้เข้าแทนค่าแงเอือก็ให้เจ้าเอือคิดเอาเอือหล่มแตกนั้นให้ไว้แก่ผู้เข้า
- เทินแม่นเลือกผ้าสิ่งของอันใดก็ดีให้แ ต่งสิ้นเดียวกันนั้นเทิน ๓ มาดตา ๑ เอือขึ้นล่องท่องเทียวเอือท่า
- กยังต้องยังต้องฝังเอือท่านไว้กับทำยังขุนแตกแห่งเสียให้แบ่งของท่านให้ผีแบ่งดีแล้วเจ้าของหากบิเอา

ใบลาน ๓๙ หน้า ๑

- มอบเสียแก่ผู้เฒ่าแตกตั้งนั้นให้หลังดูเอื้อเก่าใหม่ลงมรดกอันชื้อชายนั้นเหตว่าท่านเฒ่าแตก
แห่งเสียแลจัก
- ชินคำเอาเตมตั้งเมื่อขึ้นนั้นกับมั่นคงให้เอาวัตถุอันนั้นเป็นปะหมานเทิน ฌีว่าเอื้อล่องแก่งกัถิ
- บัล่องแก่งกัถิเอื้อแหล่ม ๑ ล่องก่อนเอื้อ แหล่มเหนอมาเตงแหล่มได้แหล่มเสียของให้แหล่ม
เหนอแทนฌี
- ที่น้ำแก่งอ้ายให้ผ่าเสียส่วน ๑ ด้วยบาบมะ เคาะเขาฌีแหล่มล่องลุนมีใจว่ายากให้กายท่าน
นั้นแหล่มล่องก่อ
- นเตงแหล่มล่องลุนหากแล้วแล ๔ ฌีเอื้อขึ้นแหล่มได้ถึเตงแหล่มเหนอแหล่มเสียของท่านให้แทน
ตงเสียฌีแหล่ม

ใบลาน ๓๙ หน้า ๒

- เหนอน้ำไหลมาเตงแหล่มได้แหล่มเสียของหากแล้วเหตหากไปจนท่านฌีแหล่มได้จอตอยู่โกแล้ว
แหล่มเหนอ
- ไปตมาเตงแหล่มได้แหล่มเสียของให้แทนถ่อง ๑ ฌีคะมะแหล่มได้แหล่มเหนอกัถิยังเสียของ
หากควน
- แล้วเหตว่าเคาะเขาหากอ้ายแลฌี เอื้อท่านไทยไหลมาแหล่มได้บัจจอตอยู่ถึขึ้นเตงแหล่ม
เหนอ
- แหล่มเสียของให้แทนตงเสียคันคนตายให้ใช้คนท่านแล ๔ ฌีเอื้อท่านไว้กับทำยังมีของให้เอื้อ
ถึขึ้น
- ยังเตงแหล่มเสียของให้แทนตงเสียคันเอื้อแตกบินบางเสียแปงให้ถึแก่ท่านเทิน ๔ ฌีเจ้าของ
เอื้อบัยอม

ใบลาน ๔๐ หน้า ๑

- เอาให้ทำตามกล่าวแล้วนั้นเทินฌีเอื้อแหล่ม ๑ ถึขึ้นมาแต่ได้แหล่ม ๑ ล่องมาแต่เหนอนั้นจะจ
- อดเอื้อบอกแหล่มขึ้นมาว่าเอื้อช้อยจะ จอดแหล่มขึ้นมาแต่ได้นั้นบึงตันถึขึ้นมาชุนแหล่
- มล่องแหล่มจะจอตนั้นแหล่มเสียของ มากน้อยหาได้ให้แหล่มถึขึ้นมานั้น ๔ตงเสียฌีแหล่ม
- ถึขึ้นมาแหล่มย่ำว่าลึงควนแล้วด้วยว่า แหล่มล่องมานั้นได้เอื้อบอกแล้วด้วยบึงตันถึ
- นไปเอื้อตัวจึงแหล่มเสียของตัวตายดอฌีแหล่มขึ้นมา ได้ขึ้นแหล่มล่อง เอื้อบอกจอตอยู่แหล่ม

ใบลาน ๔๐ หน้า ๒

- ล่องมานานเข้าแหล่มล่องแหล่มเสียย่ำว่าลึงด้วยว่าตัวได้ เอื้อบอกเขาแล้วเขาก็จอตอยู่ตาม
ความเอื้อ

- ตัวหากไปซุนเข้าเอือตัวหากหล่มผีหล่มจอตหล่มเสี่ยของทิดให้หล่มล่องไว้ตงเลี้ยงผี
- หล่มล่องจะจอตบได้เอื้อบอกหล่มซี้ นมาหล่มซึ้นมากบิได้เอื้อบอกหล่มล่องตงนั้นซุนกัน
- หล่มทั้ง ๒ เสี่ยของทั้ง ๒ หล่มก็ย่ำว่าอีแก่กันผีหล่มโตหากยังได้ของคิ่นทิดให้พินไล่เอียกเอามาไว้
- ก่อนจึงคิดกันทั้ง ๒ ซ้างหล่มโตเสี่ยมากน้อยทิดจึงคิดขึ้นให้คนละเค็งตามวัดตะผู้เสี่ยมากน้อยนั้น

ใบลาน ๔๑ หน้า ๑

จำเกบเอือไป

ลบเลิกเอือ

เสี่ยกดีแตก

กดี

- เห็นด้วยว่าเปเนบามะเคะซุ่นแลผีเอือเบาซุเอือหนักเอือหนักหล่มเสี่ยของทิดให้เจ้า
- เอือเบาใช้ทั้นผีคนตายก็ให้ใช้คำท านเพิน ๙ ไนยะ ๑ มีเลิกต่างมีพยาเจ้าให้เกบเอือสุกำลัง
- ไปเสนเอืออยู่กับอาดยาเอือนั้นเสี่ยกดี แตกกดีคิ่นมาให้กลาบทุนพยาเจ้าก่อนด้วยอาดยาเจ้า
- หากให้เอาไปตายผู้โตหากเอาเอือ ทานไปนอกอาษาเสนเอืออาดยากับมีตงนั้นเอือทานเสี่ยกดีแตก
- กกดีให้ผู้เอาไปใช้เอือทานตามคำมากค่าน้อยเห็นด้วยว่ามันบิได้บอกอาดยาเจ้าผีเลิกมาปะจนมีตงนั้น

ใบลาน ๔๑ หน้า ๒

จำหาบเบาซุน

หาบหนักหาบ

หนักซุ่นหาบ

เบา จำหยุบยาด

ลูกน้ลูกสิ้นควนบิ

ควนยุไนนี้

- พยาเจ้าได้บอกเจ้าเอือบิได้บอกเจ้าเอือกดีผู้โตเอาเอือทานไปอบเลิกช้าเลิกช้าเลิกพ่ายหนีแล้วเอือนั้นเสี่ย
- กดีแตกกดีให้กลาบทุนพยาเจ้าก่อนดี วยบ้านมีกหากเป็นของพยาเจ้าแล้ว ๙ มาตดา ๑ หาบเบา

- ชุณหานหนักเลี้ยวของหวนหนักที่ใดให้ หวนเบาแทนที่นั้นผู้เจ้าหวนหนักตายให้ใช้คนท่าน ฯ
- คั้นเจบให้ลู่วันผู้บิถิหวนมาชุนผู้ถิ หวนเจบกิตังเดียนั้นแล ฯ เกียนเบาชุนเกียนหนักกิตังเดียน ฯ
- นั้นแลผู้ไปตายให้หลีกผู้ถิหวนผู้ถิหวนเบาให้หลีกผู้หวนหนักนายข้างให้หลีกเกียนเกิน ฯ มาดตา ๑ ผู้

ใบลาน ๔๒ หน้า ๑

จำนแม่พี่น้อง

ก๊ของแลเอา

ของกันเปน

หนัก

- ได้ถึกหนักกันสินท่านถามบิ ได้กิตังไปคว่ำลื้อช่อนยู้งจึง เทนกิตังติดหนักชื้อโตใช้แทนไปเลี้ยงกิตังแทนกันยาลอ

- นหยุบยาดเอากันด้วยง่ายให้เดือดอื้อ นบ้านเมืองเอียนยังมีทั้งมีค้ำบ้านยังมีจำมีกวานให้เอา

- อิตบ้านคองเมืองเปนให้เอาเจยลายก มไปไล่จัดมาว่าพิจาละนาเอาตามคอง เมืองควนได้ควน

- เสียบบาไหมกันให้กวานสวนตัดแต่งให้ จึงเอาวันไว้แต่เหนชาลักคนโจนบิอุ้ยยาวเอียนเพื่อนผู้

- คั้นจับยาดเอาได้แล้วให้นำมาหาหมื่นทั้ง ๒ พิจาละนาตุอัน ๑ เว้นไว้แต่เหนช้อยลักหนีเสียเจ้าเพนาลักหนี

ใบลาน ๔๒ หน้า ๒

- เสียผู้บ่าวลักหนีเสียกวานบิอุ้ยที่กั้นมันยังกางสอกชอกทางกางลางกิตังให้หยุบเอาแล้วให้ไปบอกแก่ ๒ หมื่น

- ล่ามให้อูมีผู้ค้ำพาชาจองให้คาดไว้ให้ผู้ ค้ำพามาลื้ออาดยายังจักหนักิติตายกิตังให้เอาดอมผู้ค้ำเพน ฯ

- มาดตา ๑ ลูกเจ้าชุนเผ่าพงวงสาอันพยาเจ้า เลี้ยงให้กั้นบ้านเมืองกิตังเจ้าลูกม้าช่าชุนแม่ลูกกันกิตังพี่น้องเผ่า

- พงวงสาเชื่อนแนวแถวพันกันกิตังเขาผู้ นี้กัหนักันสินเงินค้ำกันย่ำให้มีดอกเพน ฯ เพดเปนผู้กุนา

- กันผู้ใดถึงทุกเพียนยอมมันเพาเอาเสียยังค้ำทุกแก่กันตายแม่นว่าเขากักกันคูนกันกับขึ้นจัก

บานไหม

ใบลาน ๔๓ หน้า ๑

จำชื่อของน้ำโจน

จำเอาของสินบะ

สินบนควนไต่บ่

ควนไต่จำยืมช้าง

ม้าจ้วควายล่เกียน

สิ่งของ

- กันกับขึ้นผิวเมียกันกิดได้เอาของกันไปจ่ายผ่านกันก็อย่าให้แทนผียังแทนของเก่าให้เอาคืนพ่อแม่ลูกกันเอาของ
- กันคั้นยังให้เอาคืนผียได้จ่ายกันเสียก็หากแล ล้วนแล ๙ มาดตา ๑ อี้ว่ามันแองลักเลื่อมแล้วจักชื้อเสื้อผ้าเงินคำ
- สิ่งของทางลาดให้พาไปหาเจ้าเถื่อนให้เป นลักชื้อไว้เมื่อเจ้าของมาแทนของอันนั้นจึงบ่เป็นโทษผียบ่เล่า
- ให้เป็นลักชื้อไว้ให้เจ้าของเอาคืนแล้วไ ห้ตามหาผู้ชายให้ได้คั้นบ่ได้ให้ไล่ชั้นใหม่ ๒ อ้อยเพิน ๙ มาดตา
- ๑ ท่านมีปะโฮยดยากให้แล้วจิตจะท่าน ๙ จึงให้ของคั้นบ่แล้วปะโฮยดท่านควนให้เป็นเจ้าของเอาคืนผู้

ใบลาน ๔๓ หน้า ๒

- ไต่ยังกุมเอาของท่านกายอ้อยเมื่อเทิงให้ไหมชั้น ๑ ของท่านให้ขึ้นตงเลี้ยงผียต่ำกว่าอ้อยมาลุ่มให้ไล่ชั้นแปง
- ๑ เพิน ๙ มาดตา ๑ ทองอันยืมกันมีตัน ว่าช้างม้าจ้วควายล่เกียนเสื้อผ้าแก้วแหวนฝูงไดกิดีคั้น
- เสียให้แทนตามถักแพงเพิน ๙ มาดต ๙ ๑ ผู้ใดก็ของท่านกินหลายแห่งยังตัวผู้เดียวมันกิดีมีผิว
- มียักดีสิ่งเสียบ่ได้ให้ยืมค้ำมันบันกันผู้ หลายเอาหลายผืนน้อยเอาน้อยแม่นว่าหสินบ้ำหมากอุกชะกาหสิน
- บียักดีเสียแก่ท่านก็ให้ทำดังเดียนั้นเพินผีย ๙ ผู้ทำมีดสะจาย่าให้ติดลูกเมียพ่อแม่มันเพินผู้ใดผีย

ใบลาน ๔๔ หน้า ๑

จำคนผู้เดียวเป็น

นหลายแห่งควน

บควนอยู่ในแล

- ก็หากอยู่ในผู้นั้นแลผู้ใดก็ของท่าน ๔ ย้อยก็ตีพันเงินก็ตีมากน้อยที่ใดก็ตีเจ้าของเงินแลผู้ก็มีบัตติ
- ยานไว้แก่กันว่าจะเอาดอกดั่งนั้นเทศปาลิมมีในสาทุณะคละคันถิว่า ๙ เอโกเจวเทพรสาวาทิสวลส
- กานว เทพพนนิยตต ตปวาทยาภิเยตุ ดั่งนี้แล อธิบายว่าเอโกอันนาก็อันว่าผู้ถือเอาหนังสือทำ
- นจำพวก ๑ เจ้าของหากกล่าวก็ตีผู้เอาหากกลาบข้าชัด้วยตนก็ตีมนลัตสะมักว่ามนละบุบพะกัง
- ว่าเอาด้วยทศกัณฐ์มีดอกทศกัณฐ์ดั่งอันนั้นอันว่าทศกัณฐ์นั้นทศสวาแมน ๑๐ ปี ๒๐ ปีก็ตีนะละเค

ใบลาน ๔๔ หน้า ๒

จำยืมเงินคำไป

ตกเสียบได้คาค

คำว่าหัว

- กับจำเงินบุบพะนิยตตเที่ยงอยู่ตั้งแต่ก่อนกะลิเยตุนักปาดผู้ให้จาละนาจงก็ทำตะถาเที่ยงเพิง
- แต่งให้เขาใช้แทนกันตามคำกัตติกาเขาเอาแลให้แก่กันแทน ๙ ด้ว่าถึงกานดกดี
- ยังไปถึงกานดกดีผู้ลูกหนี้เจ้าชองมาใช้แทนให้ตามปัตติยานเขาได้ดำนกันนั้นแทน ๙
- ผู้ลูกหนี้ได้ชองมาใช้แทนในกานดมีมาก น้อยที่ใดให้คิดเอาใช้ส่วนดอกนั้นเสียก่อนทันด่าสิ่ง ๑ ให้เอ
- าดอกเดือนละเพื่องเหลือดอกที่ใดให้คิดใช้แทนทันยังบัจจุบันที่ใดจึงให้คิดเอาดอกที่ทันยังค้าง

ใบลาน ๔๕ หน้า ๑

- ยูนันต์ไปเพิงซึ่งดอกเบี้ยดอกเงินนั้นจะคิดเอาดอกให้เป็นดอกดี ๆ ไปนั้นบควนแล ๙ ไนยะ ๑ ด้ยม
- เงินคำกันถิได้อ่านคำว่าค่าน้ำสิบฝีส มคำยังให้เอามาเซตดูฝีสมคำบึงให้เจ้าของที่ถานหล
- ังน้ำได้ให้แทนดงเลี้ยงฝีสก็ทำได้คำสี่ นให้แทนค่าน้ำ ๗ เพิงฝีสคือสุขขลุกินอันเป็นเงินเลี้ยงแท้ให้
- แทนเงินเลี้ยงฝีส ๗ ให้เอาอันเฮดเสีย ชาวติได้นั้นเป็นปะหมานทวนแต่งให้เข้าแทนกัน

เสีย

- ผู้เฒ่าคนหนึ่งให้เอาค่าไถ่เป็นปะหมานผืนหนึ่งแต่เก่าแก่ว่าเป็นค่างวดค่าหลายเขาว่าได้ขึ้นหาบมี

ใบลาน ๔๕ หน้า ๒

- อันเป็นปะหมานคันบอกลี้นั้นให้ผ้าเสีย ๑ ไท้แทน ๒ ส่วนเทศว่าของนั้นบ่แทนแก่ตาแล ๓ มาด
- ตา ๑ คนท่านให้มาอยู่ใช้สินีเจ้าสินีหา กษายคนท่านผู้ยังมาอยู่ใช้สินีนั้นไปเป็นลูกเมียท่านนายหน้า
- ก็แกวกินดองให้ใส่ไหมชั้น ๑ แปะช วันเจ้าคนชั้น ๑ คนท่านให้ขึ้นผืนเอาคนท่านคืนให้บ่ได้ให้
- ใช้คนท่านชั้นไหมผละผู้ใดกำผู้ยังอันค ท่านมาอยู่ใช้สินีมาแกวกินดองดอมได้สมคบกับกันผู้ว่าคน
- ท่านให้มาอยู่ใช้สินีนั้นให้ใส่ขันตักคนหัวคิงคนแล้อยเงินผู้เขาบ่รู้ความน่าอย่าให้อีกแกมกัน ๓

ใบลาน ๔๖ หน้า ๑

จ่าลักชายลักปลูก

แปงคนท่านมา

ชวดไซไ้วันบอ

บ่เล่า

- เชิงเงินค่าแกวดอนั้นให้ขึ้นผู้ชายดงเลี้ยงผิเล่าแก่เจ้าคนแล้วหากหม่อมความกันแท้เงินอันเขาแต่งเป
- นเงินด้านนั้นยังเหลือสินอันไปอยู่ใช้นั้น น้อยมากที่ใดเป็นเงินเจ้าคนสุดแต่เจ้าคนจะให้ก็ได้บ่ให้
- กับได้แล ๓ ผิเล่าแล้วบ่หม่อมกิตบ่เล่า กิตไปขาดจากคนท่านผิมีลูกยิงชายดอมผิวกให้แก่เจ้า
- คนดงเลี้ยงเพิน ๓ มาดตา ๑ ผู้ใดจักช ายข้างตัวกำมั่วตัวดีคองไห้แลชายคนแก่ชกต่าง
- เมืองให้เล่าแก่ ๒ หมั้นล้ามแลหมั้นหลวงพิจาละนากับขุนแซกตัดค่าแล้วควนให้ชายจึงชายผู้ใด

ใบลาน ๔๖ หน้า ๒

จ่าลักชายข้างม้าตัวกำ

ตัวดีแลชายคนออก

จากเขกเมืองควนมี

โทดจำแขกเมือง

มาถึงชายคาคา

แสง

- หากมีแขกชื้อขายดั่งนั้นแขกหนีแล้วค่าของอันนั้นมิได้ให้อื้อเอาตงเลี้ยงแล้วให้ใส่ขันค่าคั้น ๑ เทิน ฯ
- มาดตา ๑ แขกมีมาออกช่ายคาคาแสงให้ แต่งอีกสาชื้อช่ายคาคาแสงให้ยอดลาชะทานี้ผู้ใด บิได้อีกษา
- แขกเป็นเหตุด้วยลักโจนโคบเลวเอา สิ่งของโทดเจ้าช่ายคาคาแสงให้ใช้ของแขกทั้งมวน ผียัก
- สำนั่วนอนตายเกิดแก่แขกเสียสิ่งของ ให้หมื่นหลวงแล ๒ หมื่นล่ำมขุนแขกไปจับเอาคนผู้ย้าย ให้
- ได้ผีบิได้อื้อให้ใส่โทดกว่าควาหมื่นว่าให้ชื้อยใช้ของแขกคันได้ผู้ล้ายแล้วเงินค่าเขาชาวมิให้ ชื่นเสียเทิน ฯ

โบราณ ๔๗ หน้า ๑

จำเช่าเอือท่านตุ่

ท่านบ่มั่น

ท่านมีโน้

- คั้นแขกออกอาชะทานีพยาเจ้าแล้วให้หมื่นหลวงแล ๒ หมื่นล่ำมขุนแขกแต่งทำวขุนผู้บิกันเหล่า
- ก็นยาไปอีกสาแขกย่าให้แขกไปลา มาเปี้ยวย่าให้ไปนอนยังแอมอยู่ผู้อีกสาเดินบิฟังไ
- หื้อผู้อีกสาเล่าแก่หมื่นหลวงแล ๒ หมื่น ล่ำมขุนแขกให้อู้คั้นผู้อีกสาเดินแล้วแขกหาก
- บิฟังยังเปนอนตายก็หากแล้วเมื่อน ชกหนีก็ให้แต่งส่งให้อุดพันแดนดินมีออกที่ใดให้
- เปนควายุ่นอนให้ชื้อช่ายคาคาแสงอีกสาบ้านโดมอีกษาแขกเป็นเหตุด้วยเสียสิ่งของแขกโทด

โบราณ ๔๗ หน้า ๒

- บ้านนั้นแล อัน ๑ หมื่นหลวง ๒ หมื่นล่ำมขุนแขกบิแต่งส่งแขก ฯ เปนอนตายโทดหนักแล ฯ
- ผู้ส่งแขกหากบิส่งให้พันแดนดิน แลปะให้แขกไปยังเปนอนตายเปนอนตายโทดแก่ผู้บิส่งแล ฯ
- มาดตา ๑ ผู้ใดมาเข้าเอือนท่านของท่านเสีย ในขณะนั้นกิติเจ้าเอือบักผู้แขกลักกิติให้พันไส พิจาละนา
- เอาคำจึงให้แนควนจะให้แขกใช้ทั้งม วนกิติใช้ถ้อง ๑ กิติควนใส่ขันหุดุ่แก่เจ้าเอือนกิติใส่ ถ้องทำตุ่กิติ กั
- ให้ใส่ขุนพันไสผู้ใดบิติดองดูให้ถ้วนถึบิเพนแจ้งแจบแก่ใจแห่งตนด้วยชอบหลอนว่าให้เขา

ใบลาน ๔๘ หน้า ๑

- ใช้แทนกันแลใส่โทษชั่งดั่งนั้นบ่ชอบทำแลยังมีพยาน ๑ ชื่อว่ากาลิกะอาดเลียวราชะสมบัติในเมือง
- เกาสียังมีเจ้าลัดลีตน ๑ ทำอาสม บดสาละยูทำกางปาที่ ๑ ในกลานนั้นโจนผู้ ๑ ลักของชาว
- เมืองที่นั้นเขาก็ไล่ไปกายอาสมบด สาละเจ้าลัดลีตนนั้นโจนกำทอดของเสียในที่อาสมบด
- สาละเจ้าลัดลีโจนกำเล่นหนึ่ ้นแล ฯ เมื่อนั้นคนทั้งหลายมาแทนของในที่อยู่เจ้าลัดลี
- ชาวเจ้าลัดลีตนนั้นเป็นโจนแลเขาก็เมือทูนแก่พยา ฯ บัพิจาละนาตุถีกัให้เขาเอาเจ้าลัดลี

ใบลาน ๔๘ หน้า ๒

จำโลบเอาแดนไย

แดนนาฮั่วสวนแล

จำลูกปะฮ้างพ่อแม่

ไปควาหาชทาน

ท่านกิน

- ไปเสียหลักเสียให้คนทั้งหลายแทนหันแล ฯ ผ่านดินกัแตกสยเอาโจนผู้นั้นเพียงชะแอแปวไผนา
- อกกัเทหาไหม่ยูนันก็ฮ้องว่ากูนี้เป็นโจ นแลกูก็ได้เสียเลดเสียกนกแก่เจ้าลัดลีผ่านดินจึงแตก
- สบเอากุแล อามาตไดยีนแล้วกัเมือ ทูนพยา ฯ ไดยีนแล้วพินผาสาดกับแท่นแก้วแห่ง
- พยากัแตกเปน ๒ พากพยากัลดต กลงผ่านดิน ฯ กัแตกสยเอาพยาไปในวันแล ฯ มาตตา
- ๑ ผู้ใดเอาดินเมืองไยนาท่านกายเขตที่ฝั่งหลักปักแดนท่านสวนแพ้ให้ไล่ชนค่าคัมมัน ๑ เทตว่า

ใบลาน ๔๙ หน้า ๑

- ผ่านดินนี้มีค่าอันมากนักตายเทียมดังนิชะตนซึ่งเอาที่เอาแดนวัดวาอาฮามท่านกายแดนตัวดั่งนั้น
- เจ้านิชะทั้งหลายนำไปไหวพะพุทธิ เจ้า ฯ กัใส่อาบัตปาละชีกักนิชะตนนั้นแลหนโลกใส่
- ชนค่าคัมขอบแล ฯ มาตตา ๑ ผู้ใดมี ลูกยั้งชายเขามีย้าวเอือนกัดีท้าวเอือนบ่ได้กัดี
- พ่อแม่ทุกทวละชนชววยหา สิ่งกินบ่ได้มันบ่เลี้ยงพ่อแม่ปะละเสียพ่อแม่ทาคว่า
- ตะเดินไปชีกินให้เอาค่าลูกยั้งชายฝุ่่นั้นเตมค่ามาไห่พ่อแม่เขาชีกินเมือหน้าเทิน ฯ

ใบลาน ๔๙ หน้า ๒

จำพะงานพาเยียบ

ตกเข้าในนาเข้า

แถมจั่วควายกิน

เข้าท่าน ๑ ๑ ม้าง

ไม้คาตาแหลวที่

านปักไม้หมายไธนา

- เหตุว่าแม่เขาเลี้ยงยากนักจึงไหญ่มาตาย ๙ มาดตา ๑ ผู้ใดสะทรวงานก่อนต้นเข้าท่าน เสียต้น ๑ ไร่ไหม
- ชีก ๑ ไร่เข้าแถมไหม ๓ บักชีกเลี้ยวผิวว่า จั่วควายกินเข้าท่านบัสู่ท่านกาย ๓ วันให้ใช้ ๙ ทำ ผู้ใดสะทรวง
- งานตีตาแหลวท่านอันท่านแถมไธนาเอี อักดีให้ไหม ๓ บาดผีสะทรวงุดเอาไธนาท่านที่บักควนชุดให้ ๙
- ไหม ๗ บาดผีสะทรวงุดไม้ท่านอันเป็นค่ากดี อันเป็นค่าคันชักันทึงกดีติดเคอพิณกดีให้ไหม ๕ บาดผีติดต้น
- น้าวตานท่านกดีเสียให้ไหมอ้อย ๑ แล้วให้มันปลูกแทนของท่านแล้วให้ปันปัวเท่าเป็นหมากผีมัน บัสู่ปัวทูลู่

ใบลาน ๕๐ หน้า ๑

จำตัดนิตผละหมากนุ

น้าวตานไนเขตดิน

ท่านแลเขตวัดวา

อารามของท่านจำ

ฝากของไว้น้ำท่า

นปางอ้อย

- ปลูกแทนให้ไล่เอาค่าจ้างแ่งชายได้ปีใดให้ไล่เอาชูปี้เท่าถึงได้กินได้ชายนั้นเหตุให้เป็นผลแก่เจ้า
- ของตาย ๙ มาดตา ๑ ผู้ใดปลูกเคื่องนิตชะากอนของกินมีต้นว่าหมากแลน้าวตานไนดินท่าน เจ้าดินมา
- ซึ่งเมื่อเป็นหมากดังนั้นให้ผ่า ๓ ส่วนให้ แก่ผู้ได้ปลูก ๒ ส่วนให้แก่เจ้าดินส่วน ๑ เทิน ๙ ผีว่าปลูกนิตชะ
- ไนเขตแก้วทั้ง ๓ อาฮามมีกเมื่อเป็นลูก ให้เสียทดสะนากเป็นอุบะกานแก่แก้วทั้ง ๓ ที่นั้น ผี

- เจ้ามนละสามีกษัตริย์นั้นตายเสียยังมีผู้สืบแทนไว้ไว้เป็นอุปปะถากแก้วทั้ง ๓ ที่เขาปุกนั้นผู้

ใบลาน ๕๐ หน้า ๒

จำช้อยลูกชายช้อย

ฝากไว้หน้าท่าน

จำเกษเข้าไล่เล้ม

สร้างท้าวพญา

- ใส่เชื่อนแนวแถวพณมาชาติซึ่งเอาออกจากที่เขาปุกนั้นอย่าให้เกิน ๙ มาดตา ๑ บ้านเมืองเปนไ
- พะออนตายุมิตชะหายพี่น้องกันฝากของ ไว้ดอมกันด้วยคำว่าให้มมอนตายก่อนจึงจะเอาว่า
อื่นให้
- ตามปัตติยานผู้ไดยังสวนของท่านผีส วนตกให้ไหม ๒ ทำเล้าไล่ชันแปง ๑ เทิน ๙ มาดตา
๑ ผู้ใดชวยลูก
- ตัวกิตีชวยช้อยตัวกิตียังมีปัตติยานไว้ให้ เอาตามปัตติยานให้เอาค่าทำเค้าย่าให้ลืบเก่าผีมัน
ทำโทด
- ใส่ตัวมันกิตีทำโทดโหยใส่เจ้าเงินกิตีเฮตของเจ้าเงินเสียแต่สิ่งใดสิ่ง ๑ กิตีเจ้าเงินได้เสีย
นำมามาก

ใบลาน ๕๑ หน้า ๑

- น้อยทไดยังให้ตีมูลค่าตัวมันนั้นเทิน ๙ มาดตา ๑ เลียบเข้ากองชัค่า ๓ ปีจึงให้เลียบเอาเทือ
๑ มาไล่เล้มสร้างให้หา
- ผู้จักไปนั้นให้ตั้งอยู่ในสินะลัดจะให้หมี นหลวงแล ๒ หมื่นลำน้อมกันเลือกหาผู้บัดผู้ขึ้นแท้จึง
- ให้ไปอย่าให้ตีอับเอาเงินค่าชมเทงช าวบ้านชาวเมืองทั้งหลายให้เอาผองสืบอ้อยสืบพันแสน
เข้าให้
- เอาหมอม ๑ เปนสร้างให้ผองลวดหมากน าวกั้งเข้าอันตกในควาลุนั้นให้ผู้เลียบผู้ผองเอากิน
พูด
- เข้าผองเทิน ๙ เจ้าเข้าผู้ใดหากยังชุกเรื่องเข้าไว้ในป่าในดอนฝั่งดินกิตีให้ไหมเจ้าเข้า
น้อยหลาย

โบลาน ๕๑ หน้า ๒

- ให้เอาเปนปะหมานเข้าให้อีเอาเงินโตไหมเจ้าเข้านั้นให้ผ้า ๓ ส่วนส่วน ๑ ให้นำเข้าขึ้น
- ราชะโกดส่วน ๑ ให้นำยาสงกิ้นส่วน ๑ ให้เขาผู้เลี้ยงกินกินผู้ใดก็ทำนอกอาตยาเพื่อน
- มาอ้องคางพญาเจ้าให้สวนตกแก่ผู้ใดได้โตแก่ผู้นั้นก็กิน ๓ ห้องอะทึนาทานผูก ๓
- มี ๕๑ โบล ๓ เจ้าเอียแม่เพิน ๓๕ โบล ๓

หมวด กฎหมาย

หมู่ -

ชื่อ กฎหมายโพธาราช ลักษณะโจร

เลขที่ ๑๐๕๔ มัดที่ ๖ ตู ๑๐๔ ชั้น ๔/๔

(๓๙-๑ ฉ)

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

ผู้ปริวรรต นางสาวเสาวนีย์ พรรณามพ

ผู้ควบคุมการปริวรรต อาจารย์แดง คำลือหาญ

ใบลาน ๑ หน้า ๑

- บัณฑิตจักจำห้อง อะทินาทาน อันนี้ให้แจ้งแก่พิณโลให้รู้ บุคคลผู้มีใจโลภมะลักเอาเข้า
- ของ อันท่านบิโธแล อักขาไว้ เป็นต้นว่าเงินคำ แก้วแหวนแสน
- สิ่งเลือกผ้าช้างม้าจัวควาย เข้าน้ำเค็ม องปุก หมากพูนิกะหมากไม้ ผัก
- รางหย้าตองเข้าของอันท่านอักขาไว้ เป็นต้นว่าละวียนยานและวียนยาน ทั้ง
- มวนวัตถุ หนักควนโล่ อันคำคัวัตถุปานางโล่ขันไหมวัตถุเบาควนโล่ขันเบา ตามกลา

ใบลาน ๑ หน้า ๒

- เทสาตามอะนาจัก เจ้าผู้มีปาละตั้งไว้ พิกขุลักพาทะชื่อว่าบางหนึ่ง เป็นปาลาชิก ปาน
 - กางเป็นถุละใจทว่าพิกขุเทนพิกขุลัก ย่าฟ้าวเป็นปาละชิกก่อนให้พิจาละ
 - นาดามองคะสัง เกษก่อนอะทินาทาน บิโหมไปเป็นปาละชิกแล เมื่อว่าอง
 - อะอะทินาทานยังมี ๕ ประการดังนี้ปะ ละปะลิตาหิตะสันนี้โดยะจิจตั้งอยู่ปะกะโม
 - ถานาจาไวยาติดังนี้เมื่อว่าปะละปะลิตะหิตังนั้นได้ตั้งเข้าของอันบุคคลผู้เป็นเจ้าของหากลัก
- ษาไว้แต่เมื่อว่าปะละปะ

ใบลาน ๒ หน้า ๑

- อีกคะหิตะสันยี้ นั้นบุคคลผู้จักลักหากรู้ว่าท่านอักขาไว้โดยะจิตตั้งบุคคลผู้จักลักนั้นก็มี
 - จิตจักลักเอาที่อุบปะกะโมบุคคลผู้ จักลักนั้นก็ทำเพี้ยนลักเอาแต่เป็นดั่ง
 - นว่าติปองเชียวคำย่ำคั้นเอาของท่านแล ที่ ถานาจาไวยะของท่านตั้งไว้ในที่
 - อันท่านหากอักขาไว้หนักกลางคาจากที่ ไฉนนั้นแท้ เกสามะปะมาตาทำเส้นผม
 - ตัดมนหนึ่ง กิตติพิกขุถูกองมะ ๕ อันนั้นพ้อมจึงเป็นปา ราชิก ผีองข ๕ อันนี้ไปพ้อมไปเป็น
- ปา

ใบลาน ๒ หน้า ๒

- ราชิกคัว่าพิกขะหุยบายไปคาคคาลาจากที่กิตติแลเอาไปด้วยอันบิโธโลล ักยังจักขึ้นเมื่อพาย
 - ลุนกิตติได้ว่าองมะ ๕ ไปพ้อมไปเป็นปา ราชิกแลพันคนคะหิตองมะไปพ้อมดั่ง
 - นี้โทษไปหนักควนโล่ขันตีผีองข ๕ พ้อม มแท้วัตถุอันควนโล่ขันคำคักให้โล่
 - ควนโล่ขันไหมให้โล่ตามวัตถุอันหนัก อันเบาเพิ่นที่แท้ปะโยกนท่งอะกะ ๕ อ
 - ทินาทานยังมี ๖ ประการ ให้รู้แจ้งว่าบุคคลผู้ลักเอาของสิ่งนี้ถักปะโยกคะ ๖ ประการ
- ให้

ใบลาน ๓ หน้า ๑

- วินีโลนจิ่ง อันควนโล่โทษเบาแล เมื่อว่าปะโยก อันนี้คัว่าอันใดจาสาหิตถิโกคัว่าลักด้วย
- มี

- ตน อาบัติโกคือว่าอาบัติให้ผู้หนึ่ง ลักเอา นิตลักคิโยคือว่าใส่บ่วงใส่แล้ว
- ชักแทงเอากดี อัดที่ มะโยคือว่าลักด้วยลี ดทีกดี กงหน้ายิงเอาของเลี้ยงของตุทาน
- กดี วิชามะโยคือว่าเอาด้วยมนเป็นต้นว่า สวาทิวายใส่เจ้าของให้หลงหลืมแล
- หลับฝันไปแล้วเอาของท่านกดีแลใส่ด้วยทว่านยาให้ท่านหลับไปหลงลัดดีแล้วเอาของท่าน

ใบลาน ๓ หน้า ๒

- กดีถาวะเนคือว่าลักเอาของท่าน อันหมั่นคงเป็นต้นว่าตัดช่องป้องแปงอุเอาในกาละเมื่อมีดเมื่อ
- คั้นกดีปะโยกคะอันลักมี ๖ ประการดังนี้ เจ้าของอยู่แล้วได้เข้าพันตายกดีบิตายกดีก
- ทาโทษบได้แก่เจ้าของแลผีเจ้าของหาก ผูกหากจับเอาไปสู้วินีไสชั้นคำคณิว่า
- ลักถักปะโยกอันเบาควนไสชั้นไหมไ ที่ไสพื้นท้าวตฤอันเป็นวันยานแลอะ
- วันยาน อันบุคนหากยังมีมากคือว่าณละพิตชะแลหมองถำยคาชไธสวณไซเข้าน้ำ

ใบลาน ๔ หน้า ๑

- ผักนาง เต็มอันหนักอันเบา เต็มราชะสาตอาจษา อาณาจักบ้านเมืองกลาเทสะอันพะมะหากะลัด
- เจ้าทั้งหลายหากตั้งไว้สืบบ้านสืบเมืองมา นั้นเทิน ชัดัน มีโนพะโพทิสาลาชา
- ว่า น้ำหนองกองปากกับบ้านผู้เมืองไฟโท กดีมีในชอกคอกทาง ปักไม้คาตาเหลว
- ไว้กดีเจ้าขุนเทียวสอออกทางเหน่งาย งมเอากันด้วยมีกดีตักกันด้วยชอนแห
- แล ผืนกินกับเข้าสวายแลงายทางทั้นย่ำว่าลี้ผีหากชะทาวยาวคุ่มดีเอา เจ้าน้ำเจ้า

ใบลาน ๔ หน้า ๒

- หนองเหลือใจมาย้องความติดยาเจ้าสวนตักจึงให้ไหมชั้นหนึ่ง ๒ อ้อยเงินค่าน้ำค่าหนองหลายชาย
- ไตทไธให้เจ้าน้ำเจ้าหนอง ผียังไดเอาช อนแหท่านได้ คั้นไซ้โทษแล้วให้ขึ้น
- ด้วยดีผิขึ้นยังบีดลั้งซังข้เจ้าวัดฤฮอด ปากนางคางหาบ จึงได้แหผืนนี้ให้แหท
- นคั้นทำ ผีอีกขาบฮอดเสียให้แทน ๒ ผี นเทินผิบ บีดลั้งเสียผืนหนึ่งให้แทนผืน
- นิงตามวัดฤเก่าใหม่เทิน ช ๒ มาชตานึงผู้ใดลัก น้ำนาอันท่านหากไกวไสน่าท่าน

ใบลาน ๕ หน้า ๑

- แล้วนั้น ให้ไหมชั้นหนึ่ง ๒ อ้อยเงินผิเอาแต่ทางเหมืองหลวงสาทานทั้งหลาย ยาวาลังเทินช ๓ มาตตานึง
- ผิว่าไปตักน้ำหนอง ที่ งวดงาอาทอน ให้ไหม ๕ บาทผิว่าลักมีเข้า ให้ไหมอ้อย ๒
- บาท ผิลักหนองสาทานให้ไหม ๕ บาทมัน ทุกไ้อให้ไหม ถ่อง ๕ บาท ผิลักน้ำมีค่า

- ให้ไหม้อย่างหนึ่งแล ชี ๔ มาตถาณังลักปลาโน ไชทธานังได้ปากันให้ไหม ๒ บาทเงินฝิบ
- ได้ปากันไหม ถ่อง ๕ บาท ฌาสังเลียบได้ให้คิดเอาโทดมันตามอันหนักอันเบาเพิน ชี ๕
โบลาน ๕ หน้า ๒
- มาตถาณังลักขอนแพทองนาม ยังได้ของเก่าคือไหมถ่องชันแปงหนึ่งฝิบได้ของเก่าคิ่นไล่
- ชันแปงหนึ่ง หาสังเลียบได้ให้คิดเอา โทดมันตามหนักตามเบาเพินของท
- านให้แทนตามเก่าใหม่เพิน ชี ๖ มาตถาณังพิลิกเอียงได้ ของเก่าคิ่นให้
- ไหม ๒ ้อยเงินใช้แองเอียงนั้นให้คิดเอา ตามได้เข้าได้เที่ยว ตามเอียงน้อยเอียงไทย
- ฝิบได้ของเก่าคิ่นให้แทน ๒ ตามเก่าไหมน้อยไทยฝิบลักไหม ๕ บาทลักพายบาทหนึ่งเพิน ชี ๗

โบลาน ๖ หน้า ๑

- มาตถาณังไพลักช้างม้า ฝิบได้ตัวเก่าคิ่นกติกให้ส่งแก่เจ้าของมัน ฝิบได้ตัวคิ่นก็ให้ค
- ิดเอาค่าส่งให้แก่เจ้าของมัน ตัวใจ นั้นเป็นโทษหลวงด้วยว่าช้างม้านี้เป
- นของกับลาชกานเมืองดา ย ชี ๘ มาตถา หนึ่งฝิบลักหมูไล่ชัน้อยเงินหนึ่งใช้
- ตัวหนึ่งแทนตัวหนึ่งลักเปลดชันถ่อง ๕ บาทใช้หนึ่งแทนหนึ่งลักไก่ไล่ชัน ๒ บาท
- ใช้หนึ่งแทนหนึ่ง ลักเกดไล่ชัน ๕ บาท ใช้หนึ่งแทนหนึ่งฝิบได้ของเก่าคิ่นไล่ชัน

โบลาน ๖ หน้า ๒

- แล้ว ให้ใช้ตามเก่าตัวหนึ่งแล้วให้ ฝิบไล่พิเคาะดูฝิบว่าของอันนั้นไปถึงบาทไล่
- โทดฝูงนั้นแล้ว ให้ส่งสอนมันเสียที หนึ่งก่อน ฝิบว่าของมันลักค่าบาทหนึ่ง
- เมื่อเพงเป็นโทษโจน ด้วยปล้างสม เชน พะนุดที่เจ้าตตพะสาทำ
- มะเทศนาในทุติยะสะมนวา ปาทัง วาปาทาละหังวา อะติเลกะปาทัง
- วา ดังนี้ฝิบลักของด้วยจิตอันลักแท้ ค่าบาทหนึ่งเมื่อเพงพะนุดเจ้าไล่อา

โบลาน ๗ หน้า ๑

- บัดปาราชิก โทนโลกเป็นโทษโจนไล่ชันค่าคชอบแล ชี ๙ ฝิบลักมาชาวบ้านไล่ชัน ๕ บาท
- เงินลักหมาต่างชั่วทอนไล่ชัน้อยเงินหนึ่งให้ใช้แทน ๒ ถีค่าหมาตัว ๕ บาทฝิบลัก
- หมาไล่เนอไหม้อยเงินหนึ่งใช้แทน ๒ ถีลา ค่าตัว้อยเงินเพดเลียงชีวิตทอนได้
- ของเก่าคิ่นแล้วแทนหนึ่ง ชี ๑๐ ฝิบลัก แมวสามานไหมถ่อง ๕ บาทถีค่าตัว
- บาทเงินแมว มุงคันทานไหม ๕ บาทใช้แทน ๒ แล้ว ค่าตัว ๓ บาท ฝิบลักแบ้ไหม้อยเงิน

โบลาน ๗ หน้า ๒

- หนึ่งใช้แทน ๒ ถีตัว ๒ บาทเงินแล ชี ๑๑ มาตถาณังลักผ้าขาวจกเสียมแววมืดฝิบได้
- ของเก่าคิ่นไหม ๒ บาทเงินฝิบได้ของเก่าคิ่นแทนที่ค่าอันชันนั้น ฝิบลักจ้าวด
- าวไหม้อยเงินหนึ่ง ฝิบได้กองเก่าคิ่น แทนค่าชันนั้นเพิน ฝิบลักหอกให้ไหม

- ๒ บาทเงิน ฝีมือได้ของเก่าคื่นแทน ท่ค่าขึ้นัน อันนึ่งฝีมือคาสไถล็กกั
- วยอ้อยล็กหมากน้ำหมากฝักในสวนท่านให้ไหมบาทเงินนึ่ง อันนึ่งล็กฝักนุแต่ฝักเคียวฝักใส่

ใบลาน ๘ หน้า ๑

- แกงกึนสมนั ย่าล้งแม่นว่าล็กหมากน้ำหมากฝักแดงเต้าแลฝักกัดี แต่ฝักกึนคาวแลง
- งามย่ำฟ้าวบายไหมกัน ฝีมือเอาหลายเอา ไปชื้อขายกึนจึงไหมเพนเงินเบี่ยเงินบาท
- อันนึ่งฝีมือหมากฟ้าวหมากตาลหมาก ลูกแซงฝีมือน้อยไหม ๒ บาทเงิน ฝีมือหลาย
- เอาไปชื้อขายกึน ไหม ๖ บาทเงิน อันนึ่งฝีมือ เชอเพือนพัวชาไหมถ้อง ๕ บาทใช้เก้าทำ
- ล็กนุให้ไหม ๕ บาทใช้เก้าทำ ล็กนุทาบไหมอ้อยเงินนึ่งใช้เก้าทำ แม่นว่าล็กเตมเกียนกัดีกั

ใบลาน ๘ หน้า ๒

- ให้ไหมตามลำดับขึ้นไปถึงเดียวกันนั้นเทิน อันนึ่งผู้ใดล็กเนื้อถักทาลวท่านกัดีหมาท่านไล่คบ

- ตาย
- กัดี ฝีมือได้ของเก่าคื่นให้ไหมถ้องชันแปง นึ่งฝีมือได้ของเก่าคื่นให้ไหมชันแปงนึ่ง ชั ๑๒
- มาตตานึงล็กฝักงวดคังท่านให้ไหม ๕ บาท เงิน มันเอาฝักที่ใดให้แทนทั้นฝักมันได้
- ขายกึนฝักนึ่งเจ้าตั้นยังนับหมายไว้น้อย มากที่ใดให้นับคุดอ้วงยังฝักให้ถึแลอ้วง
- ถึ ๔ อ้อยน้ำพนักพันฝัก ถึค่าบาทเงินนึ่งตามเมื่อถักแพงให้มันเทิน ของฝู้นให้ฝักใส่ฝักจา

ละ

ใบลาน ๘ หน้า ๑

- นาตุของโจนล็กนึ่งตั้งแต่ค่าบาทเมื่อเพงมันกัเพนโจน แลให้กะทำตามอย่างเหมือนได้ก่าวไว้
- แต่หลังนึ่งเทิน ชั ๑๒ มาตตานึงโจนล็กของ ทานเอาไปไว้จิมบ้านกัดีจิมเอือนกัดีใน
- เอือนกัดี เจ้าของมันไปเพนเข้าของเจ้าของมันอ้องขึ้นว่าเจ้าบ้านเจ้าเอือนเพนโจน
- ดั่งนั้นให้ขุน ฝักใส่สับชันนุสุดเอาค่า จึงให้ได้ก่อนถ้าแลได้ค่าจึงปะกานไต่จึง
- ให้กะทำตามเทิน ย่าให้ปะทมาษแก่ความ คันตายไปจะได้ไปลัที่ยากเพนดังพามฝู้นึง มัน

ไป

ใบลาน ๘ หน้า ๒

- โถนาเมื่อค่า มันเออจัวมาจุไว้ได้เอือนถักทั้นอนมัน กางคื่นโจนมาล็กเออจัวมัน ไปพันกึน
- แล้วเออขึ้นจัวไปช่อนไว้ในสวนพาม ฝู้นึงพามเจ้าของสวนบ่อยู่เมือว่าโจนล็กจัว
- ทาน เออขึ้นจัวไปไว้ในสวนตัวทั้นพาม ฝู้นึงพามเจ้าของจัวไปตามอ้อยจึงเพนชันจัวใน
- สวนพามฝู้นึง พามฝู้นึงจัวจึงว่าเจ้าสวน นเพนโจนฝูกเอาพามเจ้าสวนไปไหวเจ้า
- มุนละตันไต่ให้ฝักจาละนาทั้นแล เจ้าราชะบุตรอู้แจ้งเนื้อความแล้วจึงถามพามฝู้นึง

ใบลาน ๑๐ หน้า ๑

- ของจ้าวว่ายังมีผู้หนึ่งลักเอาวัตถุอันหนึ่งแห่งอื่นมาทอชไว้ปักดูเอือนมิ่งดังนั้น เจ้า
- ของไป เชนของอันนั้น เจ้าของพอยว่า เจ้าเอือนลักแล้วอัน มิ่งยังจักว่า
- กุลักอันลี้ เมื่อนั้นพามผู้เป็นเจ้าของ จ้าวจึงยักคำต่อเจ้าราชาเชนุดว่าเข้าบิได้ล
- ักแล้วอัน เจ้าราชาเชนุดจึงว่าจ้าวมิ่งไว้ ได้ที่นอนโจนเอาไปมิ่งกับอุ้ไก้หุมีง
- จีหลีเด แต่สวณ มันไปเอือนมัน ก็ยังไถกว่า ที่มิ่งไว้จ้าวมิ่งนั้นเดโจนหากไปทอดไว้ดัง

ใบลาน ๑๐ หน้า ๒

- ลีมันจักอุ้ว่าอันจึงตัดว่า ฝีมือผู้ลักจึงไทมเทหว่าบิได้ของกับมี มันจักไทมมันบิชอบ มิ่ง
- บิพิจาละนา ผูกทำน่ายันั้น ผิดแห่งหนึ่งแล้ว ว่าอันเจ้าราชาเชนุดให้มันไป
- ชี ๒ แสน ๒ ทมึนเขียเปนสีนไทมว่าอัน มันบิผิดแลผุก ฝีมือผิดไปควน
- ผูกแลผุกดังนั้นให้ไทมแสนทมิ้นเขีย แล ตัดสันนี้เปนสุดคะติมะนะแฉเจ้า
- ราชาเชนุดจึง กล่าวแก่เสนาว่าดูก่อนเสนาทั้งหลายคำอันใดอันหนึ่งกั บิได้วัตถุกับมิ่งดังนั้นยา

ใบลาน ๑๑ หน้า ๑

- ได้ไทมเทิน แมนได้ตัดแต่งให้ไทมกับชอบแก่นักปลาช เปนดังแปงทางให้ท้าวพยาไปส่วย
- บายแ

- ล เมื่อนั้นเจ้ากุมมานจึงชักเอาตำนาน อันได้ปลากดมาแต่ก่อน ว่าดังนี้ดกะ
- ลานักปลาดทั้งหลาย ยังมีเสนาพยาเมือง ลังกาผู้หนึ่งชื่อว่าเวสียะพาม เปนผู้พิจา
- ละนาถ้อยคำต่างพยานั้นยังมีพาม ๒ คนผิด กัน ลำพาม ๒ คนนั้นโจนลักเอาวัฏพ
- พผู้หนึ่งคือคำพันหนึ่ง ที่เอาแต่คำ ยังดงเป่านั้นโจนเอาไปทอดไว้ที่ชันโตพามผู้หนึ่งพามผู้

ใบลาน ๑๑ หน้า ๒

- เจ้าของเพนดงว่าเจ้าเอือนลักแล้วอัน มันบิยอมจึงไปไหวเสนาผู้ชื่อว่าเวสียะพามให้ไต่ห
- ันนพล เวสียะพามบิพิจาละนาแต่งตัด ให้พามผู้เจ้าเอือนเสีย ๒ พันคำคือว่าใช้นึ่ง
- แทนึ่งหั้นแล เมื่อนั้นพามผู้เจ้าของนั้น ได้ไทมพันคำมันยืนดีลิกเสนย่องยัคุน
- เวสียะพามว่าเจ้ากุมพยา แทน้เมื่อนั้นเว สียะพามจึงว่ากุนนี้เปนเสนาพยาตายไผจัก
- ยิ่งกว่ากุนนี้ได้แล้วอันคัน พิจาละนาความแล้ว ลงไปอาบนน้ำผีเลือกน้ำกินมันเสียหั้นแล

ใบลาน ๑๒ หน้า ๑

- พามผู้ได้คำสินไทมนั้นเมือสู่เอือนมัน ไปเลิงทางทางเลือโค้งก็กินมันเสีย เพดว่ามันได้กะ
- ทำ
- ผิด เพนมาตหน้าเพืออันแล พามผู้เลือ กินนั้นมันเกิดเปนยักตัวหนึ่งจึงมาเกิด
 - เมื่อกางคีนกล่าวบอกแก่ลูกเมียมัน ันว่าพามผู้ลักคำนั้นกุนได้ไทม

- มัน ๒ พันคำนั้น เอียกว่าผิดทำเสีย ลือโค้งจึงกินกุเพื่อ อันแล ผู้
- ว่าคำอันนั้น ไปขึ้นให้แก่พามันเสียเกิน คิ นกุตายจากชาดอันเป็น

ใบลาน ๑๒ หน้า ๒

- ยักนั้นก็จักได้ไปตกลูกเลาแล ลูกเมียเขาจึงเอาคำอันนั้นไปขึ้นให้แก่พาม
- ผู้เจ้าเอือนดังเก่าพันแล เวลีย พามผู้เป็นอามาษได้คำนั้นตายได้
- ไปเป็นเพศชามากล่าวแก่เสนานัน อโศกจึงลวงคำด้วยกันนั้นว่า ส
- ทั้งหลายคำเอียงนี้ อันใดแลได้ว้ ตฤกษณ์มีเข้าของกับมีสุเจ้าอย่าได้
- ว่าแต่ตดตเินว่าอันอันนี้ปลากตหลังกาทิบแท้นักปลาดทั้งหลาย

ใบลาน ๑๓ หน้า ๑

- ย่าได้กะทำเทิน เมื่อนั้นเทวดาตนอีกหาเสดตะลัศนยานั้นยืนดีจึงสาธุการบูชาเจ้าราชา
 - ด้วยเข้าตอกดอกไม้กับเป็นลักชีแก่เส นาทั้งหลายพันแล ตำนานอันนี้อา
 - จานเจ้าอยู่แล้ว จึงกล่าวสืบมาเป็นที่จี แก้นักปลาก ผูกพิจาละนาถ้อยคำเมื่อหน้า
 - ได้จีจ่าพันแล ชี ๑๔ มาตถาหนึ่งโจนล ักของท่านมาแวนอน ผีเจ้าเอือน
 - รู้ว่าโจนแท้ให้ไหมเจ้าเอือนช่นึ่ง ๒๐๐ เงิน ผีโจนบ้อยให้เจ้าเอือนหาโจนให้ได้บิได้
- โจน

ใบลาน ๑๓ หน้า ๒

- ให้เจ้าเอือนแทนของ อันโจนลักนั้นตงเสียเกิน ผีว่าเจ้าเอือนบิอยู่จักว่าเป้นโจน ก็ให้
 - เจ้าเอือนสืบเอาตัวให้ได้บิได้เหลือ กำลังให้บิใส่ช้นนะสุดเอาคำจึงให้
 - ตั คันมันบิระสุดกยาให้ว่าสังแกมัน เทือน ผีมันบิระสุดจึงให้ใช้ของโจนล
 - ักนั้นตงเสียเลาเข้าให้ใส่ช้นไหมมันช่น นึ่ง ต่างปะดาลักเทิน ชี ๑๕ มาตถาหนึ่ง
 - ผีโจนลักของมาฝากเชิงไว้เอน เอือนยังอยู่ให้ใส่โทษเจ้าเอือนเลิมโจนผีเจ้า
- เอือน

ใบลาน ๑๔ หน้า ๑

- รู้ว่าโจนเอาของมาฝากดังนั้น มันไปบอกแก่ผู้ใดผู้หนึ่งดังนั้นก็คิดคุณมันมีให้คิดเอาคำคุณให้แก่
- ันคำคุณนั้นให้คิดเอานำโจนให้แก่มัน ย่าให้เสียวัตถุเก่าของเขา ผีเจ้าเอือนบิอยู่
- ว่ามันของโจนมาฝากว่าเป้นของบิระ สุด มาดังนั้นให้มันหาผู้ฝากนั้นมาให้
- ได้ผีมันหา บิได้ให้มันใช้ของทำนก่อน โทษอย่าฟ้าวไล่มัน คันมันหาโจนได้
- จึงช้นของให้แก่มัน จึงให้ช้นพินิใส่ช่าละเอานำโจน เทือน ชี ๑๖ มาตถาหนึ่งผีว่าผู้

ใบลาน ๑๔ หน้า ๒

- นึ่งไปลักเอาของทำนมา ฝากไว้กับผู้หนึ่งดังนั้นก็รู้ว่าของลักแท้เมื่อเพื่อนได้ตามมาฮอด

- ได้ของเพื่อนใส่โทษผู้آنั้นเลิมโจมเทศ ว่ามัน อำโทษท่านไว้แลเพี้ยมดั่ง
- พิกขุชตหนึ่งถึงอาบิตปาละซึกแจ้งแ ท้แลอำไว้ นั้นแล ด้ว่ามันมาบอ
- กเจ้าของให้กะทำตามอย่างอันได้กล่าวเ เต่นายหลังนั้น เพิน ช้ ๑๗ ด้ว่าคน
- ผู้ใดไปนำเอางวดงาากอน มาให้แก่ท้าวพยามันอำเอาเสีย ยังสมบัติผู้้นั้นมาเป็นของ

ตัว

ใบลาน ๑๕ หน้า ๑

- ดั่งนั้นโทษใส่มันของทั้ง มวนให้มันขึ้น ใส่ขันติแปง แก้มันเทศมันโลบเอาของท่านตาย
- เพี้ยมดั่งพิกขุชตหนึ่งน้อมเอาของสั่งมาเ เป็นของแพโทนดั่งนั้น เจ้าพิกขุชทั้งหลาย
- นำไปกาบทูของสมเดจพละทลเจ้าพลอง ใส่อาบิตปาจิตติ แก่พิกขุชตนั้นทน
- โลกใส่อาบิตตามวิโนะปาจิตติก็ชอบ แล ช้ ๑๘ มาตถาหนึ่งผู้หนึ่งไปเอาของ
- ท่าน บ่เพนเจ้าของแลบได้ถามใส่ใจว่ากั้มดั่งนั้นแล ให้ท่านผู้อื่นว่ากัดีแม่นหากว่า

ใบลาน ๑๕ หน้า ๒

- ด้วยตนักติบ่ควนใส่โทษเพนบได้ใส่ใจว่าลักตาย เพี้ยมดั่งพิกขุชเจ้าตหนึ่งไปเอาไม้แห่ง
- สงฆ์เจ้ามาทำวิทานแห่งตนด้วยใส่ ใจว่าเพนพหุทลเจ้าตตเทศนาว่าบมีอา
- บัดเทศนี้มีดว่ากั้มแลเสียของทได้ให้เพนทั้นผู้บ่เสียบ่ควนเพน
- ตาย ช้ ๑๙ อันหนึ่งคนผู้ใดผู้หนึ่งตาก ผ้าไว้แล้วลิมเสียคนหนึ่งเพนแก้วเสียกัไว้
- เจ้าของผ้ามาว่าโจนเอาของกูดากไว้ไนเอามา ผู้กัว่าช้อยกัไว้เจ้าของว่าท่านลักเอาดั่ง

ใบลาน ๑๖ หน้า ๑

- นั้นโทดบมี แก่ผู้กัแล เพนบได้ใส่ใจว่าจักลักมันยังว่าช้อยกัไว้ตายเพี้ยมดั่งพิกขุชเจ้าต
- นึ่งตากผ้าไว้กางแก้งที่นึ่งพิกขุชเจ้าต นึ่งแก้วเสียแลมากัไว้ตนเจ้าของผ้ามาว่า
- กูดากผ้าไว้ไนเลักเอาจาตนกว่าช้อยกัไว้ แล้วตนเจ้าผ้าว่าท่านบ่เพนโลมแล
- จึงนำไปกลาบทูของสมเดจพหุทลเจ้า พะองจึงตตพะสาทามะเทศนาว่าทอา
- บัดบได้เทศว่าทอาบัตบได้เทศว่ากัไว้โดยจิตบมีแล ยังมีพิกตหนึ่งเทศสาษอันลมกัวัด

ใบลาน ๑๖ หน้า ๒

- ปีวไปตทที่อื่นกัดีเอาด้วยใส่ใจว่าแม่นของเ มาถามกุกักให้ใส่ใจว่าลันน้องสมเดจพะ
- พุทที่เจ้าตตพะสะทามะเทศนาว่าทอา บัดบได้ เพตว่าโดยะจิตอันลักนั้นบ่
- มีโทษโลกด้ว่าเพนของเพื่อนเสียด้วย ไร่ด้วยลมแลเอาไว้เขาผู้เป็นเจ้า
- ของถามทให้บอกด้วยชื่บ่ควนให้เ เพนโทดเทศว่าท่านเป็นคุดตาย
- ด้มันบ่บอกด้วยชื่เจ้าของไปเพนเขาได้ถามโดยยากให้ใส่ขันติมันควนแล ช้ ๒๐ มาษ

ใบลาน ๑๗ หน้า ๑

- ตานึงมันได้ของ อันโจนลักท่าน ปาวให้ขึ้น ผู้ลักก็ขึ้นแล้ว ผู้เจ้าของบิได้บ่เห็นผู้อื่นมาได้
 - บิเล่าชื่อเจ้าของเพนของคอมมัน ให้มันต มาหาผู้ลักให้ได้ฝีมือใหม่ชิ้นหนึ่งของ
 - ให้ จัดขึ้นตงเสี้ยนเสียให้แทนตง เสี้ยนฝีมือโป่งไล่ของ ไว้โจนลักเอาเข้าของ
 - ไนแล้วชดเสี้ยนฝีมือมาได้ให้เล่าแก่ผู้ใดผู้ นึ่งไว้เป็นสักขีเจ้าของเพนจึงบ่เป็นโทษ
 - เสริมโจนแล ช้ ๒๑ มาตถาหนึ่ง อันหนึ่งคนย้ายลักของท่านมาขายเจ้าของมันมาถามผู้ซื้อบ่บอก
- พายลุน

ใบลาน ๑๗ หน้า ๒

- เจ้าของจึงอุ้ให้ใหม่มันแก่งผู้ลักนั้นเพน ช้ ๒๑ มาตถาหนึ่งผิซึ่งจั่วควายเลื้อผ่านแผนหนังสือ
- ของอันมีวันยานกิตบิมีวันยานสิ่งใด สิ่ง ๑ กิตมันของโจนลักมาขายหาก
- ได้ชี้ขายดอมกันที่ปลากดมีผู้ซื้อผู้เพน ดอมเมื่อนท เจ้าของมาเพนให้เจ้า
- ของเอาของอันนั้นคืนตายดอให้มันผู้ขึ้น ันหาโจนให้ได้ฝีมือหาโจนได้จึงให้โจน
- โจนนันใช้ทุนผู้ซื้อโทษโจนนันกัอยู่กับโจนาผู้ขึ้นหาโจนบิได้หาก ที่สวดกิตบิใช้ที่สวด

ใบลาน ๑๘ หน้า ๑

- กิตของนั้นเสียมากน้อย ทใดให้เจ้าของ มันใช้ทุนละเอาให้หนีไล่ฆ่าละตุมันจะเป็นโจนสืบ
- ปนโจน ฝีมือเป็นโจนโทษโจนกระทำกัอยู่กับ มัน ฝีมือบ่เป็นโจนให้มันใช้แต่ของ
- ท่านเสี้ยนนั้นตาย ด้วยว่ามันซื้อของที่บิบังบิลบ โทษอย่าไล่ฝีมือหาโจนได้จึงให้โจนนัน
- ใช้ทุนของมันซื้อโทษนั้นกระทำกัอยู่กับโจนแล ช้ ๒๒ มาตถาหนึ่งยกโทษแก่ท
- านกิตดูท่านกิตี สวดตกให้ไล่ช้นถ่องทำตุผิวดูอันมันยกนั้นน้อยกิตี มันจักหันตามโจด

ใบลาน ๑๘ หน้า ๒

- มันแพ้ข้างใดให้ไล่ทำตุนั้นเพน ช้ ๒๓ ผิเอาของไปฝากกันผู้ขับฝากมันว่าโจนลักเอาเสีย
- จ้าของมาอ้องขึ้นให้หนีไล่สืบฆ่าละตุก่อน ของผู้ฝากนั้นไว้ปุมด้วยลอมด้วยกัน
- กิตีต่างปุมต่างลอมกิตีไว้ในเอือนกิตีนั้น ออกเอือนแลจิมบ้านกิตี เสียแต่ของ
- ผู้ฝาก ของผู้ฝากขับฝากนั้นบิเสียให้ผู้ขับฝ ากนั้นใช้ตงเสี้ยนโทษอย่าไล่ฝีมือผู้
- บิฝากนั้นกัเสีย ของผู้มาฝากนั้นกัเสีย ของผู้ขับฝากนั้นเสียหลายกว่าของผู้มาฝากนั้นกิตี

ใบลาน ๑๙ หน้า ๑

- เสียทักกันกิตี ย่าให้ว่าลี้ด้วยว่าเป็นนายมะเคาะชู้คนแล ผิของผู้มาฝากนั้นเสียหลายของผู้
- ขับ
- ฝากนั้นเสี้ยนน้อยให้ผู้ขับฝากนั้นใช้ท่านให้ เป็นส่วนเสียทักกันจึงชอบแล

- ด้วยพระปาลิมะทวักว่า อาคันตุโกฬิก ชะ อาวาสীগานันธิะเจตังนัตเก
- คอะอะโหติตังนี้ ยังมีบุคคละผู้หนึ่งอันท่านท ากซีให้มันอักษรของกัตติบีได้ให้อักษราก
- ดี ของอันนั้นก็อยู่ดอมมันแท้ของอันนั้นแลเสียให้มันผู้นั้นใช้ของท่านเพศวามันหากอักษร

ใบลาน ๑๙ หน้า ๒

- ยับเอาของท่านตาย ช้ ๒๕ มาตถาหนึ่งผู้ยับของฝากท่านบิถิใจนับบิอ่านดูของท่านชู่เยืองให้
- ถ้วนช่องหน้าพายลุนเจ้าของมาถมาเอา ตะวะว่าของเสียมันเถียงกันบิตกมาอ้อง
- ขึ้นยาเลื่อมมันทั้ง ๒ ช้างให้จำเมืองชันนะ สุตเอาผิช้างโตแน็ควนจะไล่ตักให้ไล่
- ควนจะไล่ตักให้ไล่เหมือนดกลาวไว้ แต่พายหลังนั้นเกิน ช้ ๒๖ มาตถาหนึ่ง
- ผู้ยับของฝากซีไซดูเจ้าของบิให้ไซดู เจ้าของฝากมาเอาของฝากว่าบิเลี้ยงดั่งนั้น กิให้จำเมือง

ใบลาน ๒๐ หน้า ๑

- สันนะสุตเอาตามย่างได้กลาวไว้แต่ก่อนนั้นเกิน ช้ ๒๗ มาตถาหนึ่งลูกชายลูกยี่งลักของนมแม่ให้แกชู้กัตติ
- นมแม่ลักของกันกัตติ น่องลักของพื พิลักของน่อง กัตติยังเพนของเก่าให้เอาคืน ผิเบเพนหากแล้ว
- อันนี้จำนมแม่ลูกพืกับน่องอยู่ในเอียนด้วยกันตาย ด้วยว่าเขาล้างได้ดอมกันแล ผิเขาผู้ว่ามา
- นี้นอกเอียนต่างกันบิควนเปนโจนก็อย่า ให้ เปนโจนเกิน เทียมดั่งเจ้าพืชะสองตนเปน
- ชะหายกัน ตาหนีไปเป็นบาทนอยู่วิทาน เอาส่วนเข้าตนไปเป็นบาทมากินด้วยวิสาขคั่นเคียนกัน

ใบลาน ๒๐ หน้า ๒

- ดั่งนั้นตนเจ้าเข้าว่าบิเปนโลมแล นำไปกลาบทนองสมเตชพะนุทธิเจ้า ๆ ตัดว่าเอาด้วยวิสาข
- คั่นเคียนกัน ทาอาบับบิได้แล เพตมิโน พระปาล้องสมเตชพะนุทธิเจ้า บิยังติดตั้ง
- ไว้ในกำพื ทุตติยะสามน วาวีสาสัง คันทาติ อะนาปัตติตะ ดั่งนี้ควนเปนโจน
- ไปกลาบทน องสมเตชพะนุทธิเจ้า ๆ ไล่อาบัต

ใบลาน ๒๑ หน้า ๑

- ปาราชักด้วยไถยะจิตอันลักแท้มี ในพระปาลীগานิตุตติยะสามนว่าไถยะจิตคันทาติอาบัตติ
- ปาราชักติดตั้งนี้ทั้งโหลกลใส่ขันคำคิโ ทษเลิมโจนแล ช้ ๒๘ ผิเจ้าของ
- เอาของช้อยช้อยลักเอาของเจ้าเอียนดั่งนั้น ช้อยมาอ้องขึ้นให้ไล่ขันกันตะก่าตาม
- โทษพินี่ไล่พิจาละนาดูช้อยมีหลายจำพว กควนเอาคืนได้กิให้เอาคืนให้แก่กัน
- บิคว นเอาคืนได้ ก็อย่าให้เอาคืนเกิน ผิช้อยลักเอาของเจ้าเอียนให้ไล่ขันตะก่าตาม

โบราณ ๒๑ หน้า ๒

- โทษอันหนักอันเบาเกิน ชั ๒๔ มาตถาหนึ่งผู้ลักของลูกลิดลูกลิดลักของพ่อคั่งนั้นกั
- ดีผิวว่าของอันลักนั้นตั้งแต่บาสขึ้นขึ้นเมื่อ เทิงไปได้ใส่ใจลักเอาทั้งของอันนั้นกั
- ได้แต่เจ้าของกว่าของนั้นโจนลักเอาไป เสียทั้งพิษะตนโตตนหนึ่งมีจิตใจลัก
- เอาตั้งนักอับดปาราชิกพิษะของนั้นกั ขาขบควนเป็นพิษะแล ตามพะปา
- สิ้นเหตุลี้เจ้าบ้านยึดติไว้ในกำพิกัมระวาจาว่าปาทั้งวป อาทียะติตั้งนี้ โทษโลกคณลักเ

โบราณ ๒๒ หน้า ๑

- เอาของดังกล่าว ได้ชื่อว่าเป็นโจนโทษโจนแลพิษะของนั้นกัขาขบเป็นพิษะแลดีเจ้าของ
 - หากยังติดตามเที่ยววันเที่ยววันใจเจ้าของ นั้นยังว่าจะได้ของตัวคณพิษะของนั้นกัยัง
 - ไม่ขาขบแล อันเจ้าของโจนลักนั้นตั้งแต่ หนักบาสขึ้นเมื่อเทิงผีของโจนลักนั้นหนัก
 - ย่อนกว่าบาสลงมกลุ่มเจ้าของสิ้นอาโลกดี ยังไม่สิ้นอาโลกดี พิษะของนั้นยังไปขาข
 - เป็นแต่อาบดปาจิตติแลทุกกตด้วยในยะปาลีปาราชิกันว่า โดยะจิตตั้งอาทียะติทั้งนังปาราชิ
- กังปาจิต

โบราณ ๒๒ หน้า ๒

- ดียังทุกกะดัง ดังมีแล ชั ๓๐ อันหนึ่งผู้ใดลักเอาอาจยาไปเมืองนอกให้เคียนหาบแลลี้ชบยิบ
- กัณตีเอ็ดถ้อยควมติบาบไหมทำนดังนั้น กัณตีมันไปผิบบาบลังไหมทำนมีมากน้อย
- ทัดกัณตี ให้เอาขึ้นให้แก่เจ้าของตงเลียง โทษมันนั้นเป็นโทษหลวงด้วยว่ามันลัก
- อาจยาแล ชั ๓๑ อันหนึ่งผู้ใดล่วงบ้านกั นสวนกวนหมากเพื่อนผู้ใด บัถามท
- านไปอี้อาหลกัลุ่มลูกหวานทำนด้วยอำนาจอาจยาแห่งตนของมันใดทิดใดให้มันใช้ตงเลียง โทษ

โบราณ ๒๓ หน้า ๑

- มันทำนนั้นให้จำเมืองพิจาละนาตามอันหนักอันเบาเกิน ควนสั่งสอนกัให้สั่งสอนคั้งนังก่อน
- ผิบบควนสั่งสอนได้โทมมันทำปะกานใดกัไป ห้เอาตามอย่างได้กล่าวแต่ก่อนเกิน ชั ๓๒
- มาตถาหนึ่งผู้ใดไปควาชะตมเอาของทำน ให้เคียนเอาพคู้ผู้มันเอียนให้ได้ผิพคู้มัน
- ผู้มันยังเอียงด้วยทำนช่อนของไว้ที่ใด มัน อู้ด้วยมนชะตมนั้นมันผู้มันคนมอดเมือง
- แล ผิพทานไว้มัน มันลักเอาได้ผิพทานไว้ด้วยอันชุกอันช่อนมันเอาบได้โทษมันนั้นเป็นโทษหลวง

โบราณ ๒๓ หน้า ๒

- แล ชั ๓๓ มาตถาหนึ่งผู้ใดลวะควางจ่ายเงินแดงแปงเงินควางลิมพะคุนไปตวะล่ายเที่ยวชั
- เทียว
- ขาขหลอนได้ดอมผู้ใดให้จัดเอาคู้เค้าของ มันได้ไปชัขายผู้ใดให้จัดส่งขึ้นเจ้าของ
- ตงเลียงโทษมันนั้นกัเป็นโทษหลวงแล ชั ๓๔ มาตถาหนึ่งบุคละผู้ใดผู้หนึ่งลักเอาของเพื่อน

- มาให้แก่ท้าวพญาแสนหมื่นผู้ใดก็ดี ผู้ท้าว พญาแสนหมื่นบิ๊ญว่ามนของโจนลักมา
- มาให้แก่มั่นนั้นก็เพื่องว่าเอาของ ผู้นั้นคืนให้แก่เจ้าของแลโทษอย่าใส่ท้าวพญาแสนหมื่นเทิน

ใบลาน ๒๔ หน้า ๑

- มีอยู่ในทำมะบดเทียมดังมะหาจักชะปาละเถนเสียดสาสาตาเดินทางไปได้ย่ำลัดตัวมีชีวิตตายด้วย

- บิ๊ญใจว่าให้ตายเจ้าผู้ชู้ทั้งหลายนำไปชา บพูนองสมเดชะพระบุตรที่เจ้าพระองค์จึง
- ตัดณะสะทำมะเพสनावะลันจิตจจะนา บัดติตั้งนั้นแลมะหาจักชะปาละเถนบิ๊
- ตีโล้ใจว่าจักย่ำให้ลัดตายกำหนดบิ๊ บิ๊แก่มะจักชะปาละเถนตนนั้นผู้ท้าว
- พญาแสนหมื่นผู้ใดก็ดีหากผู้ว่าของ โจนมาให้แก่ตนตั้งแก้งเอาดั่งนั้นโทษท้าวพญาแสนหม

ใบลาน ๒๔ หน้า ๒

- นั้นผู้นั้นก็เลิมโจนตามบดนั้นแล ชี ๓๕ มาตถาหนึ่งชาวเมืองลักข้อยท่านผู้ยิ่งกิติผู้ชายกิติเอา
- ของข้อยไต่ตามเอาได้ไฉน ด่านเค้าให้ไหม มั่นให้แก่เจ้าข้อยอ้อยหนึ่ง ผู้เจ้าข้อยมั่น
- ได้ไปปะไปจ้างเพื่อนให้คิดเอานำผู้ลัก นั้นใช้ตามตงเลี้ยงผู้ไต่ด่านถ้วน ๒ ให้
- ไหม ๒ อ้อยไต่ด่านถ้วน ๓ ให้ไหม ๓ อ้อย ผู้กาย หลายด่านก็ให้ไหมลำดับขึ้นไปผู้
- พันด่านนอกไปผู้อื่นได้ให้ผู้ลักนั้นไต่เอาข้อยท่านส่งคืนให้แก่เจ้าข้อยค่าบะค่าจ้างค่า

ใบลาน ๒๕ หน้า ๑

ข้อย ๑ ข้อยลักเอากัน

หนี่งผู้

- ห้างค่าฮามนั้นให้คิดเอานำผู้ลักข้อยท่านนั้นตามอย่าง ผู้ยิ่งผู้ชายนั้นเทิน ผู้ข้อยท่านผู้ยิ่ง
- เจ้า
- ข้อยไต่ดอนน้ำ ผู้ลักเอานั้นได้ ผู้ไต่ดอน นำเปดดังนั้นให้จำเมืองพิจาละนาไหม
- เอาตามเมีย ๒๐ จำพวกนั้นเทิน ผู้มั่น ลักนั้นชำทำมิตงานนั้นก็เพินโทษ
- หลวงแล อันนี้ผู้ข้อยลักเอากันหนี่ดั่ง นั้นผู้เจ้าข้อยเอือนผู้้นำเจ้าเอือนก็เพิน
- โทษเหมือนข้อยนั้นแล ผู้เจ้าเอือนบิ๊ญเมื่อ โทษนั้นกับควนใส่เจ้าเอือนแล ด้วยมั่นบิ๊ญเมื่อ
- ให้

ใบลาน ๒๕ หน้า ๒

- เสียแต่ข้อยผู้เพินโจนนั้นเหตุว่ามั่นลักข้อยมั่นบิ๊ญได้ผู้เจ้าข้อยผู้มั่นเพินโจนนั้นไปตามเอามาได้ให้
- จำเมืองตามมั่นก่อน ผู้มั่นเสียด้วยข้อยมั่น ก็ให้มั่นเสียเอาแต่ค่าจ้างค่าฮามค่าบะ
- ค่าบนั้นโทษหลวงนั้นให้ยกเสียด้วยว่ามั่น ไปตามเอาข้อยมั่นมาได้ ผู้มั่นเสียค่าจ้าง
- ค่าฮามค่าบะค่าบับได้ดั่งนั้นจึงให้เอาตา มคองเมืองเทิน ชี ๓๖ มาตถาหนึ่งผู้ผู้ใด

- ได้ข้อย่านแลขายกิน เจ้าข้อยู้ว่าผู้้นขายกินตัวแลมาลวนคั้นสวนตกว่าแม่ข้อย่านแท้

ใบลาน ๒๖ หน้า ๑

- ได้ผู้เก่าคั้นให้ผู้ล็กนั้น ใช้ผู้หนึ่งจับได้ผู้เก่าคั้นมันตายเสียกดี ลักหนีเสียกดีไหมมันใช้ ๒ คนค่า

จ้าง

- คำฮามให้หนีไล่คิดเอาให้แก่เจ้าข้อย แต่เมื่อได้จับคนท่นตัวมันผู้ล็กขาย
- ข้อย่านนั้นเป็นโทษโจน เหมมันบับอกบิ ช่าวให้ทั้งหลายฮู้มี โนพะกำฬิสามนเปา
- สาทิกะวานิกขุทาสังทิตสวาสุชะทุกซัง บุตลิตตวาอะโวอาบุตลิตตวาคัดสะปลา
- ยิะสุกซังชีวาติะวัดทะติโส เจปะลายะติยะวา เวณปลาชีกังดั่งนี้ฮัดทินายว่านิกเหนข้อย่านหนี

จำ

ใบลาน ๒๖ หน้า ๒

- ให้หนีอะทินาทานกัซันแก่ฟีกชะองนั้นกัซามบิควน เป็นฟีกชะแลบว่าแต่กั
- นั้นสืบ ๒ ต่ ๒ กันไปเถิงฮ้อยองกัซามบิควน นเป็นฟีกชะแลทน โลกผู้ฮ้ายโคบเอา
- ข้อย่านหนีจากเจ้าข้อยควนไล่สินไหม โทษโจนแล หนีผู้ไถ่พายหนีฮู้ว่าลักข้อย
- ทานมาขาย กัยว่าลั้งเหตุบิฮู้ตายผีผู้ ไถ่ฮู้ว่าเป็นข้อย่านผู้ ฮั่นแทบไล่ข้อยผู้ขาย
- หากเชิงไถ่เอาให้ไล่ฮั่นหนึ่ง เหตุสมคกับโจนตายค่าแ่ง ให้ผู้ขายข้อย่านใช้สองส่วนผู้ไถ่เสีย

ใบลาน ๒๗ หน้า ๑

ชั ๓๗

- ส่วนหนึ่งให้แก่เจ้าข้อย่านเทิน ชั ๓๗ มาตถาณังผีข้อย่านลักหนีไปคว้างยังแยมฮ้อยตอมผู้ไถ่

เจ้า

- เอือนกดีเจ้าบ้านกดีฮู้ว่า: เป็นข้อย่านแล้วมาบอกเจ้าข้อยแต่ความกดีทัญมเอาคนมาลั้งกดีให้มิ
- คุณแก่ผู้ทัญมาให้แลผู้มาบอกนั้นตา มมากน้อยผีได้ในด้านเค้ามันเอาตัวมา
- ให้ให้มีคนฮ้อยหนึ่ง ผีมันมาบอกแต่ความ ให้มีคนถ่องฮ้อยผีหลายด้านกัให้ล้า
- ดับฮั่นไปตามด้านนั้นเทิน ผีเจ้าเอือนฮู้ว่าเป็นข้อย่านแล้วเจ้าบ้านบิลั้งช่าวอ่าวเลือ บิมา

บอกกับเจ้าข้อยเจ้า

ใบลาน ๒๗ หน้า ๒

- ข้อยไปพบเข้าดั่งนั้นมันไปยุ่นำชานานปานใดให้คิดเอาค่าห้างค่าฮามตามอย่างผู้ฮ้อยผู้ขาย
- นั้นให้แก่เจ้าข้อยเล่าไล่ฮั่นไหมมันฮั่นหนึ่ง เหตุว่ามันอ้าข้อย่านไว้
- ผีว่ามันเคยไปเคยมาค้าขายมันมีของไปค้า ชายดั่งนั้นกัยว่าลั้งแก่ผู้เจ้าเอือนแก่เจ้า
- บ้านเทิน ผีว่ามันบิมีของไปค้าขายอย่างแ ต่ก่อนนั้นเจ้าเอือนเจ้าบ้านเอาไว้ให้เจ้าเจ้า
- เอือนเจ้าบ้านนั้นเสียแต่ค่าห้างค่าฮามให้แก่เจ้าข้อยฮั่นไหมมันฮั่นย้าไล่มัน ด้วยว่าเอือน

ใบลาน ๒๘ หน้า ๑

- จำบ้านบึงซ่อมลักษณะคนแต่ก่อนเคียดเอาของมาค้าขายแล้วมีสิ่งมาค้าขายให้คน
- เพื่อนผู้นำตัวจึงให้เสียแต่ค่าห้างค่า อามแลนี้บู้รู้ว่า เป็นช้อยท่านอยู่เหิงนานเจ้าของมาโจษ จึงรู้ว่า เป็นช้อยท่านก็ยาให้ เป็นโทษแก่เจ้าบ้านเจ้า เอ็นเทินมาตถาหนึ่งผู้ใดได้
- ช้อยท่านลักหนีเอาตัวมาส่ง ให้กัตีมา บอกแต่ความกัตีให้มีคนแก่ผู้เอา
- ตัวมา ให้แลมาบอกนั้นตามน้อยตาม มากผิในดำนเค้ามันเอาตัวมา ให้ให้
- มีคนน้อยหนึ่ง ผิมันมาบอกแต่ความให้มีคนถ่องอ้อยผิหลายดำนก็ให้ลำดับขึ้นไปตามดำน

ใบลาน ๒๘ หน้า ๒

- นั้นเทิน ผิผู้ใดได้คนท่านนั้นเอามา ให้เจ้าของบ้นฮอดเจ้าของนั้นลักหนีเสียทางทางกั
- ควนใช้คนท่านแล เหตุว่ามันอีกษาค้อย ท่านบตีผิมันแทงคตายกัตีโดนน้ำ
- ตายกัตีเป็นพยายตายกัตีผิมีลักหนีแท้ ก็ยาว่าอีแก่ผู้ได้มานั้นก็เป็นบาบมะเ
- ควะทั้ง ๒ ช้างฝ่ายเจ้าคนกับได้คนคินฝ่าย ผู้ได้มานั้นกับได้ค่าคุณจึงบให้ว่าสังแก่
- กันแลผิมาบอกแต่ความคนนั้นบเอามาส่งแก่เจ้าช้อยช้อยท่านลักหนีก็ให้ใช้ช้อยท่านเทิน

ใบลาน ๒๙ หน้า ๑

- ผิมันแทงคตายกัตีผิผู้คตายกัตีโดนน้ำตายกัตีเป็นพยายตายกัตี ผิมีลักหนีแท้ให้ทำ
- ตามอย่างได้กล่าวไว้ั้นเทิน ผิผู้ได้มัน บไปบอกกับเจ้าของช้อยทุ่งทาว
- ทา จึงพบจึงอยู่ดั้นให้ใส่โทษมันชันติ ชันนี้ เหตุว่ามันบส่งข่าวมันบงช้อยท่านไ
- วัช้อยท่านนั้นก็ให้เอาคินให้แก่เจ้าช้อยค่า แหงค่าอามมันมันบงไว้ชำนานปานใด
- ก็ให้คิดเอาตามอย่างผู้ยังผู้ขายให้แก่เจ้าของช้อยผิช้อยท่านลักหนีเสียกัตีให้มัน

ใบลาน ๒๙ หน้า ๒

- ใช้ช้อยท่านค่าอ้างค่าฮามก็ให้คิดเอาดังได้กล่าวนั้นเทิน ช้ ๓๙ มาตถาหนึ่งผิช้อยท่านพา
- ของ
- หนีไปซ่อนไว้ในเอือน ๆ ผู้ใดกัตียังถ้วน ๓ วันเจ้าเอือนก็อยู่แล้วบบอกบส่งข่าวอ
- วาเวเลึงถึงเจ้าช้อยดั้นนั้นช้อยท่านลักหนีให้ เจ้าเอือนใช้ท่านของอันมันพานานั้น
- มีมาน้อยทได้ให้ขุนพินี่โสเอาเจ้าช้อยมา ชันนะสุดดูให้แนให้เจ้าเอือนใช้ตาม
- ของอันน้อยอันมากเล่าใส่ชันติมันชันนี้ เหตุว่ามันอำดาบ ค่าอันนี้มีในพะกำนิปาจิต

ใบลาน ๓๐ หน้า ๑

- ดีว่า โยปะนะพิกขะพิกขุตสาชะชานังทฎนลึงอาปัตติงปะติตลาไทยะปาจิตติยังดั้นนี้เทียมดง
- เจ้าพิกขะตนหนึ่งเถิงอาบัตปลาชิกน จังแท้พิกขะเจ้าทั้งหลายนำไปกลาบทุน
- องสมเตตนะพุตทิเจ้าพะองจึงตัด ว่าพิกขะองนั้นควนเถิงแก่อาบัตปา

- จิตต์ผองบิไล้อับดลึงฆาปาราชิกเ ทดทำอ้ายตาย หนโลกควนไ้ของท่านเ
- ล่าไล่ชั้นตึง ตามคองพะวีในชอบแล คั้นเจ้าเอือนได้เสียค่าคนของแล้ว ช้อยผู้หนิมักควน

ใบลาน ๓๐ หน้า ๒

- เปนช้อยเจ้าเอือนผู้เสียเงินนั้นแล ช้ ๔๐ อันนี้ช้อยท่านลักหนีมาขึ้นเอือนเพื่อน ผียู้ที่เจ้าช้อยให้
- นอก ผียู้ที่เจ้าช้อยให้บอกเกินให้ป่าวแก่ เพื่อนบ้านกับเจ้าช้อยมาเอาให้มีเงินเบี้ยนึ่ง
- แปรเอือนเหลือนั้นอย่าให้เอาผียู้เจ้าเอือนบิ ให้ช้อยท่านมอบไว้คั้นมันตายก็ตีหนีเสียกติก
- ให้เจ้าบ้านเจ้าเอือนใช้ช้อยท่านค่าห้างค่าฮาม ก็ให้คิดเอาตามย่างช้อยผู้ยั้งผู้ชายนั้นด้วยว่า
- มันบิขึ้นช้อยท่านแล ผียู้เจ้าบ้านเจ้าเอือนได้ป่าวได้บอกกับเจ้าเกินแล เพื่อนบ้านแล้วผียู้เจ้าช้อย

ใบลาน ๓๑ หน้า ๑

- มาพบเข้าบิได้ไ้ถามเสียก่อนไล่จับเอานอกบ้าน ช้อยนั้นปบทหนีพ้นเสียกติกจับได้ตัวกติก
- ก็ยาไ้ช้อยว่าแก่เจ้าบ้านเจ้าเอือนเกิน ผียู้ไล่จับนะไ้บ้านช้อยนั้นกัปบทหนีพ้นเสีย
- ยาไ้ว่าไ้แก่เจ้าบ้านเจ้าเอือน ควนให้ เจ้าช้อยแปรเอือนท่านชั้นนึ่ง ตามปะดา
- ลัก ผียู้จับนะไ้บ้านไ้ช้อยตัวแล้ว ดังนั้น ยาไ้พาให้เอาช้อยตัวหนีให้เจ้าช้อยแปรเอือน
- นท่านชั้นนึ่ง ผียู้ชะกะกุนแลหัวเล็กชั้นแปร ๒ อ้อยหัวแสนไ้ในนาชั้นแปร ๓ อ้อยหัวหมื่นไ้ในนาชั้น

ใบลาน ๓๑ หน้า ๒

- แปร ๒ อ้อยหัวแสนนอกนาผียู้โผพาชั้นแปร ๒ อ้อยหัวหมื่นนอกนาผียู้โผพาชั้นแปรลงอ้อยถ่องชุนกว
- านแลนนายม้าชั้นแปรลงอ้อยไ้แลชาวเมืองช ันแปรอ้อยนึ่งคนทุกไ้แลช้อยท่านชั้นแปรถ
- องอ้อย อันนี้ว่าด้วยเจ้าบ้านเจ้าเอือนได้ป่าวไ้ ดับอกเจ้าเกินแลเพื่อนบ้านแล เจ้าช้อย
- บัคลบเจ้าบ้านเจ้าเอือนเทียมดั่งเจ้าฝึกชูะตน นึ่งบัคลบพะสงฆเจ้ามีไ้พะกำฟ้าจัดดี
- อันองสมเดจพะพุทลีเจ้าป็นยัดติะตั้งไ้ว่าอะนะทะลียะปาจัดดียัง ดังนั้นฝึกชูะองนั้นถักกาบัตปา

ใบลาน ๓๒ หน้า ๑

- จิตติแล หนโลกไ้ไล่ชั้นแปรตามพะวีในชอบแลอันนี้เจ้าบ้านเจ้าเอือนได้บอกข่าวไ้ป่าวเต
- น ผียู้คนท่านหนีไปอยู่บ้านด้วยเอือน ตัวนั้นเจ้าบ้านเจ้าเอือน บิได้บอกข่าวป่าว

- เกินคนท่านตายเสียกตื๋นเสียกตื๋นให้เจ้า บ้านเจ้าเอือนนั้นใช้ค่าคนท่านค่าอ้างค่าอา
- มกัให้คิดเอาตามอย่างผู้ชายผู้ว่าเจ้าค นไปพบเข้าบ่บอกกับเจ้าบ้านเจ้าเอือนไล่จ
- บ่เอาตั้งนั้นคั้นมันหนึ้นเสียกย่ำให้ว่าลี้แก่เจ้าบ้านเจ้าเอือน เหตุ ว่าเจ้าคนเขาคความ บ่พิจา

ใบลาน ๓๒ หน้า ๒

- ละเนาแลไล่จับเอา จึงเสียคนตัวให้เจ้าบ้านเจ้าเอือนใช้ค่าอ้างค่าอาตามคนท่านไปยุ่นำ มาก
- น้อยนั้นแล้วให้ไล่ขันติะบ้านเจ้าเอือนชั้นหนึ่ง สมคำองสมเดชะพหุทธิเจ้าบ้านยัดติตั้งไ
- วัไนกันพีปะปาติโมกว่า โยปะนะพิกชชะชานัง ตะถาวาทินาพิกชชะนา อะกะตานูทำเมนะ
- ตั้งทิดถึงอับปะดินดลัดเถนะลัดทึง ไชยะวา ลังวาไสยะวาสพะวาไสยังกับไปยะ
- ประจิตติยังตั้งนี้เทียมพิกชชะตนึงมีละทิดอันผัดอันลั้งข่เจ้าทั้งหลายหากยกออกแล้วพิกชชะ

ใบลาน ๓๓ หน้า ๑

- เจ้าองนั่งขึ้นแล้ว ยังเอายู่สังวสะกับตนพิกชชะองนั้นถึงอาบัตปาจิตติ หนโลกผู้ใดผู้ว่าเป
- น้อยท่านแล้วแลเอายู่ดอมกัน กับ ตั้งนั้นให้ไล่ขันติะแก่มันชั้นหนึ่ง
- ตามพะวัไนชอบแล ชั ๔๑ มา ตถาณังช้อยลักหนึ้ เขามาลัยไปนำ
- ทางเอือกติทางบกกัตี ผู้ว่าเจ้าหม่ ชู้ว่าช้อยท่านลักหนึ้ เอามส่งเจ้าช้อยกั
- ให้เจ้าช้อยเสียค่าคุณให้ตามได้ไกลได้ไกล ผี

ใบลาน ๓๓ หน้า ๒

มี ๕ บรรทัด อักษรเลือนลางมากจนไม่สามารถอ่านได้

ใบลาน ๓๔ หน้า ๑

ชั ๕๕

ชั ๕๖

- ความไว้กับเจ้าที่ทั้งมวนมีใน กำพลีคันถิอันองสมเดชะพหุทธิเจ้าป
- นยัดติตั้งไว้ว่าอันโตชานันแล ท เว้นไว้ของมันเอามาแต่เอือน
- หลังจากนั้น จึงควนได้แกมันแล ชั ๕๕ อันนี้ลูกขุนท่านท้าวพยาผู้ใดอ้องเข้า
- มาเอาากันคังให้เอาคังทให้ขึ้น ดอมเจ้าลูกขุนเก่าให้นามมาโฮมท
- ขุนคังผีเชานางวองาากอนเขามาไว้เสียอย่าให้เกินเกิน ชั ๕๖ มาตถาณังผู้ไ

ใบลาน ๓๔ หน้า ๒

- ทำกานยากออกจากกานตั้งนั้นให้มันได้คนผู้จักทำกานเปียนตัวมันนั้นแล้วไ
- หมันแต่งเคื่องเข้าไถ่เชอง จัวควา ยพาชวานเคื่องเอือนพัสมควนลั

- รางปลูกกันทำกาณเมืองได้นั้นจึงให้ ออกผืนนั้นผู้มาค้ากาณต่างมหานคร
- ลักทนีเสียดังนั้นให้มันได้หาให้ได้ ผีได้ให้เอาตัว มันคืนเอากาณ
- ดังเก่า ผีผู้ต่างมันตายเสียด้วยพยายาอันได้อันหนึ่ง ก็อย่าให้ว่าอึ้งเกิน ช้ ๕๗ มาตถาณังลูก

โบราณ ๓๕ หน้า ๑

- นลฤทธานเปนช้อยท่านพมพ์นั้นองยากให้มันช้อยท่านได้คนผิดเปียนแล้วผีผู้ได้ผิดเปียนนั้นตาย
- ด้วยพยายาอันได้อันหนึ่งก็ดี อย่าให้ว่าอึ้งแก่ผู้ ได้ผิดเปียนนั้นเกิน เหตุว่าหากได้ผิด
- เปียนกันแล้ว ผีคนผู้ผิดนั้นลักทนี ก็จึง ให้พิจารณาตามอันเขาได้ให้ว่ามัน
- ลักทนีเสียกาณทางบักอันอดเจ้าช้อยก็ให้ มันใช้ช้อยท่าน เหตุว่ามันลักทนีช้อยท่าน
- บัดนี้มันแพงคัตายกดีโดนน้ำตายกดีเปนเปนพยายาตายกดี ผีมีลักทนีทั้งอย่าให้ว่า

โบราณ ๓๕ หน้า ๒

- ลี้แก่ผู้เอามานั้นเทียมดังเจ้าพิก ชะอยู่ในเมืองอาลาวิกทำกาณพิกชะเจ้าตนหนึ่งอยู่
- ลุ่มยื่นฟ้าขวานให้แก่กันพิกชะเจ้า ตนอยู่บนถ้ำมันหลดมีถ้ำพิกชะ
- เจ้าตนอยู่ลุ่มตาย คำสนเทหะมีจึงไป กลาทุเองสมเดจนะพิกชะเจ้าพระองค์
- จึงตัดพระสะทามะเทศนาว่าอะสันจิตจ ะอนาปัตติตังนพิกชะเจ้าองอยู่บนทอ
- าบัตนได้ด้วยว่าบได้ใส่ใจให้ลุ่มแลหนโลกผู้ใดเอาช้อยท่านมาส่งบได้ใส่ใจว่าจักให้มัน

โบราณ ๓๖ หน้า ๑

- ตายมันหากตาย ด้วยเหตุอันได้อันหนึ่งดังนั้น ก็อย่าให้ว่าอึ้งแก่ผู้เอามาส่งเกิน ผีเขาบ่เอา
- ช้อยท่านมาส่งแก่งพาเอาช้อยท่านหนีไป เถิงบ้านตัวแล้วแลบบอกกับเจ้าเกิน
- เพื่อนบ้านให้อยู่เจ้าช้อยติดตามมา จึงเห็นช้อยตาดังนั้นก็ได้ชื่อว่าเขาลักเอา
- ช้อยท่านแลควมมีโทษเลิมดังได้กล่าวแล ล้วนเกิน ผีว่าเจ้าหมู่หากได้ถามมัน
- ๆ ว่าอย่าเข้าจักไปยามพมพ์ผู้มีช้อยดังนั้นก็ดี ล่ายว่าเจ้าเอียนเข้าใช้ไปด้วยก็ตจะลึงได้สิ่งหนึ่งก็

๑๘

โบราณ ๓๖ หน้า ๒

- เจ้าหมู่เข้าใจช้อยดังความมันว่านั้นก็ตามใจมันไปดังนั้นแต่ช้อยผู้นั้นแลไปเที่ยวเล่นช่อนนอน
- ช้อยลักทนีเสียแก่กดีคนเขาเจ้าช้อยสืบ ตามอุ่ว่าช้อยตัวไปนำหมู่แท้ ให้จำเมือง
- ลันนะสุด เอาคำจึงให้แน่ ผีเขาหมู่ นั้นหากบ่ละสุดแท้ ก็อย่าให้เป็นโทษ
- แก่เขาเกิน มีโนพะกำพิลาม นตะปาลาทิกะอันองสมเดจนะพิกชะเจ้า
- บันยัตติไว้ว่า อินายาโกเทสังคันตะวานาหังอินังทาเลมิตวัน เจตติยะ

โบราณ ๓๗ หน้า ๑

- ละละมิกัง ดังเจนิตสายวะสะติอินาสามิโกคะ เวล้งดังทิวเสวาอะปะติชานิเจปะลายติอินิ

- โกศิฆะวานะโหติ นิตติเต ดั่งนี้ อติทนาย ดั่งนี้ คนผู้หนึ่ง ถิ่นท่านมันลักหนีจาก
- เจ้าสิ้นไปตกที่ไถ่กดีที ไกลกดี เจ้าบั้น เจ้าเอือน เชี่ยนความถามปากมัน
- มันล่ายว่าข้าบิโด เปนช้อย เปนคนไผว่าอั้น มันลวดอาไสยุดอมบ้านเอือนทิ
- อนที่นั้นพาย ลุนเจ้าสิ้นมา ความหาจึงเหินบับอกเล่าแก่เจ้าบ้านเจ้าเอือน

โบราณ ๓๗ หน้า ๒

ช้อยต่าง

เจ้าชวนกันลักหนี

- ให้อู้ ฝืนคนสิ้นผู้หนีหายหนีเสีย แท้กับควนให้ไหมเจ้าบ้านเจ้าเอือนที่นั้นเหตก่าน
- บิอู้แลทอนโลกผีเข้าท่านลักหนีไปนำ หมูได้มันก็ล่ายแก้ดั่งนั้นก็ยาให้ไล่โทด
- แก่หมู่เขาเหิน ชี ๔๑ มาตถาเน้งช้อย ต่างคนต่างเจ้าเขาเกาะกันลักหนีให้
- น้อมกันไต่หาชู้คนผู้ไต่ยังไต่บิพิงว่า จักเอาคุณ ฝืนเจ้าผู้หนึ่งบิไปนำ
- ที่ให้เจ้าช้อยผู้บิไปนั้นค่าคุณแก่ผู้ไปนั้นตามอันไต่ยากไต่ง่ายไต่ไถ่ไต่ไกล ฝืนชู้คนชู้ไปตา

โบราณ ๓๘ หน้า ๑

- งกันผู้ใดไต่ยาไล่เอาคุณเห็นท่านเหตก่านจักเอามาแลฝืนผู้ใดไล่ไต่เอาเงินค่าเสีย
- ค่ายากต่าง คึงคนทีไต่ให้เจ้าช้อยแทน ที่นั้นเมื่อไต่ได้เชี่ยนความถามมันผู้ ลัก
- หนีผู้ใดหากยังเกาะชวนก่อนให้ไหมตาม ชันช้อยอ้อยเงินเหินค่าแ่งย่ำว่าสังเหต
- เขายากพันจากอันเป็นช้อยท่านชู้คนดาย ชี ๔๒ มาตถาเน้งผู้หนึ่งว่าจักขายช้อย
- ทำท่านจึงมาโอมว่าจักไต่บิทันช้อยผู้นั้นลักหนีเสียหากแล้วสังแก่ผู้ถามไถ่อันหนึ่งฝืน

โบราณ ๓๘ หน้า ๒

- านบิไต่ว่าจักขายช้อยท่านหากไปถามไถ่ช้อยท่านผู้นั้นลักหนีให้พินิไล่พินิจาละนาคก่อนควน
- ให้ผู้มาถามไถ่นั้นใช้ให้ใช้ บิควนให้ใช้ฝืน ยังกาย ๑๓ วัน ๑๕ วันกดี มันผู้ช้อยนั้นจึง
- ลักหนียาให้ว่าสังแก่ผู้ถามไถ่เหิน ชี ๔๓ มาตถาเน้งผู้หนึ่งลักช้อยท่านไปยุดอม
- มันคิด ย่านเปนโทษ มันหากมาเล่ายาไป ให้ไหมมันเหินที่ให้นับเอาค่าอำมเวียกผู้
- ชายมีเลี้ยวผู้ยังมิซึกเงินเหินชี ๔๔ มาตถาเน้งช้อยผู้ใดผู้เจ้าช้อยหากไต่บุนให้บวดเปนพิกชุะด้วย

โบราณ ๓๙ หน้า ๑

- สัตทาเปนผละบุณแก่ตนดั่งนั้น .. มีพะอุปปะชาอาจานหากไต่สุดถามช้อยผู้บวดนั้นก
- ลับว่าข้าพะเจ้านันจากช้อยเปนไท แท้ว่าดั่งนี้ สมปาสีมีในพะกำมะวา
- จา อันองสมเดชะพะนุททิเจ้าเปนบัด ดิ ดั่งไว้ว่าพุดซิดไสลิดดั่งนี้ ช้อยผู้นั้นก็พัน
- จากช้อยเปนไทแล้วสีกออกมาเจ้าช้อยผู้เก่า บิควนเอาเปนช้อยดายฝืนช้อยบวดนั้นบิอด

- สะหะหาทำเพี้ยนได้เปเนแต่เนนแลลเสียตั้งนั้น สุดแต่เจ้าช้อยเจ้าจกสละเสียก็ตามเจ้า
โบลาน ๓๙ หน้า ๒
- ช้อยจกเอาคิ่นเปเนช้อยดั่งเก๋ากัตามเพิน : อันนึ่งคนผู้โดยกเอา ช้อยท่านบวดอย่าให้ม้มช้อย
ท่านให้มัน
- ใช้ช้อยท่านดงเลี้ยง เล่าไล่ชั้นไทมหนึ่งเพินผิช้อย ท่านลักหนี ไปยุตอมมัน ๆ ย่านเป
โทยและ
- ให้บวดยังอำช้อยท่านไว้มันนานให้มันแท นช้อยท่านดงเลี้ยงเล่าไล่ชั้นค่าคิ่นหนึ่ง เทดมัน
- อำเอาช้อยท่านมันนานค่าฮ้างค่าฮามให้ไล่ เอาตามอย่างอันได้กล่าวไว้นั้นเพิน : อันนึ่ง
- ผู้โทยามุนนายบิได้กดี เปนโทยแก่ตัวกดีบวดเปเน พิกชุนวาระแล้วลือกออกมายุตอมผู้ใด

โบลาน ๔๐ หน้า ๑

- ได้เอาเลื้อผ้าฮับลือกกดี บิมีกดีมันหามุนนายบิได้มันเปเนถ้อยเปเนความมาเพิงช้อยตอมตายผิง
ยัง
- เลี้ยงผิจักหนีให้เอาค่า ฮ้อยเพิน อัน นึ่ง โฟออกบวดลือกออกไปกัทำคนดอ
- มชุนควนเอา บิควนเอา กีย่า ให้เอาผิลือกที่ไฟให้เป็นไฟให้หาเวียก
- ดั่งเก๋ากัเพิน ชี ๔๕ มาตถาหนึ่งผิช้อยท่านลัก ไปหายุตอมเจ้าช้อยแต่งสมมาลาเล็ก
- แล้วผิเจ้าเอือนมันพาเจ้าช้อยท่านไปส่งให้ล้งกัน เมื่อวันเทดแก่ตาแท้ผิคนบิฮัก

โบลาน ๔๐ หน้า ๒

- หน้าคนจึงเอาไปล้งกันผิเจ้าคนฮับเอาด้วยคำว่ามากดีแล้วให้ยุหั้นก่อนท่อนว่าอันกั
- ดี มันกัได้กานเจ้ามันวันนึ่งกดีผิเลี้ยง วันกดีสามวันกดีไปตายเสียกดีหนีเสียกั
- ดีหากแล้ว ผิว่าผู้เจ้า ไปล้งคอ มหนิมมแล้วมันพอยลักหนีเสียกดีไปต
- ายเสียกดีในขณะ นั้นเจ้ามันบิทันได้ปากด อมแลบได้ใช้สอยให้ผาถ่องค่าช้อยผู้นั้น
- ให้เจ้าช้อยเทดเจ้ามันบิถี่ใจหากได้ฮับเอาด้วยวาจาแล้ว ทว่าบิทันได้เห็นหน้าช้อย

โบลาน ๔๑ หน้า ๑

- มันด้วยผิมันฮอดทีแล้วเจ้ามันกัได้ปากดอมใช้สอยมันแล้วมันจึงหนีกดีตายกั
- ดีย่าว่าล้งแก่ผู้ล้งผิเจ้ามันว่ามีตบิ ฮักหน้าตา ให้ยังเอาคิ่นว่าฮัก
- นผู้ล้งตันเอาไว้ ช้อยท่านหนีกดีตายกดี ให้แทน ช้อยท่านเพิน ชี ๔๖
- อันนึ่งข้าเล็กปะจนเมืองได้ช้อยหนึคนสิ้น กดีลูกเมียผิ กดีผู้ใดได้ไถ่เอา
- ตอมลูกเล็กกดีมันลักหนีแล้วได้กดี ให้เปเนช้อย เมียผู้นั้น เจ้า ผิว่ามันกดีผิแม่

โบลาน ๔๑ หน้า ๒

- มันกดีเพนจักเอากัให้ไถ่นำผู้ได้นั้นเพิน ๑ ชี ๔๗ มาตถาหนึ่งช้อย ลูกชุนผู้ใด

- กิติ์ ท่านบอกว่าย้ายแลหนึ่ให้ผูกมาไว้ดังเก่าเพ็น ๑ ชั ๔๘ มาตถาหนึ่งลูก
- ชุนตัวเจ้าลูกชุนยังอยู่เมืองด้วยบักเกล เลละเสียเพนถ้อยเพนความบ่บ้านปก
- เอาท่านผู้อื่นหากบ้านถ้อยบ้านความแลเลียงตุยาให้แก่เจ้าลูกชุก
- เพ็นเว่นไว้แต่ข้าเล็กได้ตัว เจ้าลูกชุนหนีเสีย อันนี้โผยโผยเก็กมิได้หนี

ใบลาน ๔๒ หน้า ๑

- ไปตกที่กิติ์ต่างโทยังอยู่ในทุกกิติ์ จึงพิจารณาด้วยอันควน บัระนาคุณตามหนัก
- ตามเขาเพ็น อันนี้ มั่นยืนติดอมมาอยู่ปี ตติะปัดบักใส่เชือกชุน แต่ก่อนสืบ ๆ
- มานั้นผีมันบักอยู่ย่ำว่าสังอันนี้ช้อย คนไผ่กิติ์ ยามเมื่อทุกถึงคี่ว่าพยาย
- ย้ายมาเบียดเบียดเจ้ามันหม่มมันกิติ์ แลปะเสียบ่เอยาเลียงเทอดังนั้นผู้ใด
- ผู้หนึ่งเอาไปเลียงจนเปวดีแล้ว เจ้าคนเพนว่าจักคินย่ำให้ผีเจ้าคนนำ

ใบลาน ๔๒ หน้า ๒

- เงินค่ามาให้แก่ผู้เลียงตุผู้เลียงตุบ่เอากัย่ำว่าสังแก่มันเพนว่าเจ้ามันปะคนตัวเสีย
- บ่เลียงเกือคำทุกถึงบักำบักำมันมีชี วิดตอมเพือนตาย ชั ๔๙ มาตถาหนึ่ง
- ผู้ใดเอาช้อยเอาลูกชุนท่านมาถว ยกิติ์เอาชองท่านมาถวายกิติ์ เจ้าช
- องบักให้อะนุยายแม่เอาไปให้ท่าน กิติ์ให้ผู้พาถวายนั่นแทนตงเลียง เว่น
- ไว้แต่เพนลูกหลานอันเพนกวานนั้นย่ำว่าสังเพ็น ชั ๕๐ มาตถาหนึ่งผู้หนึ่งฝาก

ใบลาน ๔๓ หน้า ๑

- ลูกชุนไว้กับกัน ท่านบ้านปก ด้วยถ้อยความเป็นต้น พายลุนเจ้าลูกชุนมาถว
- เอาให้เจ้าลูกชุนบัระนาคุณตามหนัก เขาแล้วจึงให้เอาหนี ผีผู้ท่านฝาก
- ลูกชุนไว้ตอมนั้น บักให้ลูกชุนหา น ยังแก่งสวนเอาเพนลูกช
- นตัวมาแต่ ก่อนดั่งนั้นยังสวน ตกแม่่นความ ผู้ฝากนั้นคูน
- อันมันจักได้กันนั้นให้สืบเสีย ย่ำให้มันกินเล้าไล่ชันไหมหนึ่งแก่มันลูก

ใบลาน ๔๓ หน้า ๒

- ชุนท่านให้ชันทั้งมวนผีมันบักยอมยังดันอ้องควนพยาเจ้าให้สวนตกแก่
- มันดั่งเก่ากิติ์มันหากไปสวนกับ กวานหน้ากิติ์ ยังสวนตกแก่มัน
- ดั่งนั้นให้ไล่ชันคำคิตามลักเล้าไล่ช อันลัมมานึงตีมีผีบักใส่ลูกชุนผู้ฝาก
- กั้นมันแก่งมาสวนเอาว่าแม่่นลู กชูตัวนั้น ผีหากยังสวนตกแต่ง
- กมันผู้ฝากให้ไล่ชันไหมมันชันนิ่งตามลัก ผีมันบักเข้าใจไปสวนกวานหน้ายังตกแก่

ใบลาน ๔๔ หน้า ๑

- มันดั่งเก่าให้ไล่ชันคำคิตามลัก เล้าไล่ชันลัมมานึงตามลักเพ็น ชั ๕๑ มาตถาหนึ่งช้อยแลลูกชุน

- เจ้าบ่าวได้หมายหมั้นกันคิดว่าจักทำอ้าย มันทาหนีจากเจ้านายให้ผูกส่งเจ้าลูก
- กษัตริย์มีสวนเจ้าสวนกวาน ให้เอาไล่คอก ๓ วันอันนี้ว่า
- ต่เขาสวนด้วยผีเขาหากบ่มีอยู่แท้ไ้ ที่เอาค่าคน ๒ อ้อยผียังมีคู่แก่เจ้าลูกขุน
- ต่ก่อนหลายแท้ให้เอาคนอ้อยเงิน ผีลูกขุนยังมีคนได้บ้านได้ฮ้องด้วยเลิกจึงบ่เสียชีวิต อัน

นี้

ใบลาน ๔๔ หน้า ๒

- อาสาได้ช่างม้าอ้อยคนเงินค่ามาให้เป็นคน แก่เจ้าลูกขุนแล้วหากว่าบ่เป็นคนแลหมายหมั้น
- ความสิ่งมีต้นว่าบ่ได้เข้าบ่ยอมว่าอันมันจึง ทนย่ำว่าสังแก่ลูกขุนผู้นั้นเกิน ชี ๕๒
- มาตถาณึ่งอ้อยกั๊ตไปตกปะเหตตายเ มืองเจ้าลูกขุนบ่ได้ไปนำเอาเขาหากคืนมา
- ย่ำฟ้าวเอาเป็นคนตัว ให้กลาบทุนพยาเจ้าอง เปนเจ้าภูมิปะละเสียก่อนผีเขาสมักอยู่ต่อมเ
- จ้าเก่าตั้งนั้นลูกขุนก็ให้เป็นลูกขุนอ้อยกั๊ตให้เป็นอ้อยดั่งเก่าผีเขาบ่สมักเจ้าลูกขุนเจ้าอ้อยเก่า

ดั่งนั้น

ใบลาน ๔๕ หน้า ๑

- กัสุตเต ต่เจ้าภูมิปะละเสีย เที เหวว่าเจ้าลูกขุนเจ้าอ้อยบ่ไปตามเอา
- ลูกขุนแลอ้อยตัว ผีเจ้าผูกแลเจ้า อ้อยไปนำเอาได้กั๊ตไว้เปนลูกขุนเปน
- อ้อยดั่งเก่า ผีบ่ไปใช้ให้บ่าวไป กั๊ต มีหนังสือฝากมุนนายผู้ใดผู้หนึ่งไป
- กั๊ต ได้ตัวมามากก็เหมือนดั่งตัว ไปเอานั้นแลผีว่าเจ้าลูกขุน
- กั๊ต ปตกต่างปะเหตด้วยกันเจ้าคน

ใบลาน ๔๕ หน้า ๒

- ละอ้อยละลูกขุนตัวไว้กับเมืองท่านหากอยู่หนีมาแต่ตัว เขาจึงมาเมือพาย
- ลุนกั๊ตมีผู้เอามากดีแม่นเมี ยกยาให้เกิน เว้นไว้แต่
- อันบ่ได้อยู่ต่อมกันแลเปนโทษ หนักพาท่านไล่ซ้ำกั๊ต ผีลูกขุน
- ลูกเมียอยู่พาย หลัง ท่านบ่ได้อื่น ทับได้ต้องโทษโทษอันได้อันนี้
- เขาหากแตกหนีมานำที่หลังให้ไว้เปนลูกขุนเอาดั่งเก่า ผีเขา

ใบลาน ๔๖ หน้า ๑

- อยู่พายหลังหากยังผิดข้ออาจยา ท่าน ผู้ใดฮ้องเอามา ผีจักเอ
- าค่าให้เสียค่าถ่องนึ่ง ท่านได้ ฮ้องฮ้องเสียเงินค่าทำโต ให้ใช้ขอ
- งท่านทั้นเกิน ผีเมีย เอาผิวใหม่มามันมักผิวใหม่ กวา
- มแล้ว ผีมักผิวเก่าให้เ เต่งบ่ระนาคุณนาคุณผิวใหม่เสีย

- ก่อน ตามสมตามควนเทิน ช้ ๕๓ อันนี้ ลูกขุนท่าน อ้องเข้ามาเป็นไฟ

โบราณ ๔๖ หน้า ๒

- ให้เอาเป็นไฟเทิน ฝีมือขุนแต่เก่าแก่ท่านก็ดีลูกขุนน้ำเมียวก็ดี
- ลูกขุนมาช้ามะปะเนิงก็ดี ฝีมือลูกขุนจะคิดเอาค่าคุณก็ให้
- พิจารณาให้ตามเทศนั้นเทินด้วย ว่าเขาอ้องเข้ามาเอากานอันหนัก
- ล ช้ ๕๔ อันนี้ไฟมาสู้คงช้อยก็ ดีไฟมาสู้ช้อยชาวเมืองก็ดี ฝีมือลูก
- ยิ่งชายดอมกันดั่งนั้นเขาเลี้ยงกันบ้อดเขาปะกันลูกนั้นก็ควนเป็นช้อยนำแม่สิ่งของอันล้างได้ดอมกันนั้น

โบราณ ๔๗ หน้า ๑

- ปิดตินยานแก่กันแต่ก่อนนั้น ฝีมือก็มีปิดตินยานแก่กันหากแล้วล ช้ ๕๕
- มาตถาหนึ่งผู้ใดทำบ้อบเจ้าผู้มีปา ละเจ้าผู้มีปะละพาพานให้แก่ผู้ใด
- ก็ควนเป็นของผู้นั้นฝีมือผู้นั้นเป นควนลูกขุนหมั้นอย่าให้เอาเป็น
- ช้อยให้เอาเป็นแต่ลูกขุนดีไปฝีมือช้อย ในเรือนผู้นั้นมีมันจักชಾಯกิน
- หันบ่ง ให้แก่ผู้ลัษปะทานนั้นถ่องนี้ฝีมือผู้นั้นตายเสียเข้าของช้อยคนนั้นนั้นก็ควนเป็น

โบราณ ๔๗ หน้า ๒

- ของผู้ลัษปะทานนั้นทั้งมวลแล ฝีมือมันอยู่จักโทษคำผิดนำผิวมันดั่งนั้นก็ให้เอาเป
- นช้อยแก่ผู้ลัษปะทานนั้นฝีมือมันอยู่ จักโทษคำผิดนำผิวมันดั่งนั้นก็อย่าให้
- เอาเป็นช้อยเทิน ช้ ๕๔ มาตถาหนึ่ง ช้อยโอภาชยายทานกับวัดวาอาฮามก็
- ดีช้อยหลวงกิดีมันเขาให้ลูกเต้าน ก่ทานก็ดี เจ้าบู้ว่าให้แก่ทานให้
- เอาคืน ฝีมือช้อยหลวงผู้เป็นไทยบู้ให้เอาคืนฝีมือไทยบู้ได้กลาบทุนโทษนั้นก็อยู่กับมันแล แ

โบราณ ๔๘ หน้า ๑

- ม่นว่าด้านโอมเอาแม่ให้ชากก็ดีก็ไปชากตามความพ่แม่ เหตุผู้เป็นเจ้าเป็นไทยบู้
- ผู้ช้อยโอภาชยาดน้ำกับวัดวาอาฮามมัน เขาต้านกันถึง ๔ ช้อยกิดีกับชากจากโอก
- าชฝีมือเป็นเหตุเป็นกานวัดวาอาฮามจัก แต่งเป็นอุปปะกานแก่วัดที่นั้นโดยปะก
- านควนเอามาเป็นอุปปะกานแล้ว จงชากช้อยหลวงจำพวกนี้ช้อยโอภาช
- จำพวกนี้ท่านได้ไปตกบ่ระเทศเขายังคินตกเมืองเก่าที่อยู่ล้าลับอันได้ให้

โบราณ ๔๘ หน้า ๒

- ไปอยู่ดั่งเก่าในล้าลับอันนั้น ฝีมือโอภาชคือช้อยหลวงกิดีฝีมือเขาไปตกต่างปะเทศเจ้าเขีย
- ชาย
- ก็นในปะเทศที่นั้นเขาได้ไถ่ควนเอาแท้ ฝีมือเขาคินมาปะเทศเก่าเจ้าผู้ไถ่กม่าย

- ว่าลึงเทิน หากขายแล้ว ฝีมือเกษมมน ผู้โตขายกินในประเทศก็น่ากตัญญู
- ขึ้นมากับเจ้าเงินผู้ใดนั้นให้เอาสมบัติใน ที่อันมัน เป็นโอกาสนั้นแทน เอาทำ... ล
- มาตามนำเงินฝ้ายมีลูกหลานเขาเกิดโหยมาตั้งตั้งนั้น ให้บรรณาคนเอา ฝีมือใหญ่ ๕ บาท

ผู้

ใบลาน ๔๔ หน้า ๑

- น้อย ๓ บาทตามอันน้อยลำดับลงเทิน เหตุโอกาสขายทานนี้หนักนักผู้ใดให้แก่ท่านใน
- ประเทศนั้นกตัญญูได้มาแล้ว จึงให้แก่ ท่านในประเทศอันกตัญญูว่าจักคืนมา
- นประเทศที่เก่า ให้เขาหาอยู่ที่เก่า เทิน ๑ ชั้ว ๖๐ มาตถาหนึ่งลูกม้าข้าวขุนไผ่กดี
- เจ้าลูกขุนพ้อมกันมักบุญสร้างวัดว อารามให้กลายทุนพยาเจ้าอับไฟให้
- ล้างผัด : ดำชวานอับไฟให้ ๔ ปี ให้ลูกเป็นเงินค่า ฝั ๒๐ ดำชวานหลาย ๓ ปีให้ลูกฝั ๓ ๑๐ ดำชวาน

ใบลาน ๔๔ หน้า ๒

ชั้ว ๖๑

- ๒ ปีกดี ๓ ปีกดีให้ลูกด้วยเงินค่าหากับลูกให้เอากานเมืองกับตัวเขา ดอมเจ้าลูกขุนเขา เทิน
- ฝัยังผู้ให้ด้วยโกถากบุญแก่พยาเจ้าหากจ ก็มีอาจยาให้หลวงลายไว้กับอารามที่นั้น
- แม่นไผ่กดีก็สิ่งเดียวกันแล ชั้ว ๖๑ มาตถา หนึ่งไปทางน้ำกดีทางบกกดีฝัว่าถึของหล
- วงมีตันว่าเงินค่ากว่าบับอกบิเล่าแก่บ่า วให้ช้อยอีกษาแท้โคนโคบเลวเอากดีไป
- ปทางน้ำเอือหล่มของเสียกดี ย่าให้บ่าวไผ่แทนเหตุกวานอ้าไว้ให้เขาอยู่ แลบับให้เขา

ใบลาน ๕๐ หน้า ๑

- ถึให้แต่กวานแทนเทิน ๑ ชั้ว ๖๒ มาตถาหนึ่งของหลวงมีตันว่าชิงเทียมพิกพายแลของหนักไป
- ล่แพ้กดีเอือกดีผู้เป็นบ่าวเป็นไผ่ถึช ขึ้นถึลงกดีปะหมายบิใส่ใจถึเอือถึแพ
- ให้ติดันยังหล่มเสียให้เขาแทนแล หลวงทั้งของกวาน ๒ ส่วนให้ผ้าเสียด้วยบา
- บมะเคาะส่วนหนึ่งฝัเขาใส่ใจแท้แล้ว หากสุตวิใส่เอาหลักบิได้แท้แม่นของหล
- วงกดี ของกวานกดีบิเพิงให้เขาแทนแลเหตุผู้นี้เป็นโจนน้าตายแม่น

ใบลาน ๕๐ หน้า ๒

- โจนบกกดีบ่าวไผ่หาบของหลวง โจนหลอนโคบเลวเอาเสียหากสุตกำลังบิเพิงให้เขาแ
- ทนแล ชั้ว ๖๓ มาตถาหนึ่งของเอือหล่ม เสียของ เจ้าของอ้องหากดี บิอ้องหา
- กดี ผู้โตมากถกถอดช้อย เจ้าของกียัง ช้อยพาละยู่พณฝัช้อยดำเอาได้ของท
- ได้ให้ผ้า ๓ ส่วนให้ฝัช้อยส่วนหนึ่ง ให้เจ้า ของ ๒ ส่วน ฝัช้อยนั้นมิใจโลบเอ

- ราชของท่าน ได้ทำไถ่มา ให้เจ้าของแต่น้อยบ่หมดพายุลงจึงขอตัวมันขึ้นบ่หมด ให้จำเมือง

โบราณ ๕๑ หน้า ๑

- เขียนถามเอาของอันมันดำได้ให้แก่เจ้าของ โททยาไล่คุณ อันมันจักได้กิน
- นั้นก็อย่าให้แก่มันเที ด้ว่าเอือหล่ม แล้ว เจ้าของเจ้าเอือหนีเสีย ทำแต่ยก
- ไม่คาตาแหลวเขียนหลายไม้ห้อยไว้เป็น ลำคั้นคายสาโลบซาซ พายุลงมีผู้ใดผู้หนึ่ง
- หลอนไปดำของท่านได้มากน้อยที่ใด เจ้า ของถามให้เล่าชื่อเจ้าของ ควนไ้
- กินคุณถ่องนี้ผู้ดำเอาของท่านได้แล้วเจ้าของถามบ่เล่าชื่อมันดำที่ใดให้หนีไล่เลง

โบราณ ๕๑ หน้า ๒

- อาขึ้นส่งให้เจ้าของตงเลี้ยงคุณอันมันจักได้กินนั้นกับควนไ้ให้แก่มันด้วยว่ามัน ได้ของท่
- านบ่ข้างกินคุณแล ด้เจ้าของหนีเสีย บ่บักไม้คาตาแหลวไว้มีผู้ใดผู้หนึ่งหากไป
- ดำเอาได้มากน้อยที่ใดเจ้าของอยู่ไปถา มเอาสุดแต่ผู้ดำบ่ให้กินหากแล้วอันนี้
- ว่าด้วยเจ้าของละหนีบ่มีบักไม้คาตาแหลวไว้ให้เป็นลำคั้นแล้ว ช้ ๖๔ มาตถาหนึ่ง
- ด้เข้าเอือท่านไปตอน ไปฮับในบ้านโนเมืองด้เขาได้ดำให้ค่าเข้ากันที่ใดกดี ก็ให้เอาที่นั้น

โบราณ ๕๒ หน้า ๑

- ด้บ่ได้ดำกันไว้เขาเขาหากหาความกันฮอดเจ้าขุนให้เสียวันสองแหวนเบี้ยงยังเสียเอือ
- ท่านให้แทนเอือท่านอันนี้ว่าโดยเอือใหม่ ด้เอือเอือน้อยก็ให้คิตลดลงตามลำดับด้เอือแ
- ตกให้ด้เข้าแบ่งให้ด้ ด้เจ้าเอือบ่เข้าใจ ให้ด้เข้าแทนค่าแองเอือก็ให้เจ้าเอือค
- ด้เอาเอือแหลมแต่นั้นให้ไว้แก่ด้เซ ามั่นว่า เลือด้าสั่งของอันใดให้แ
- ต่งสันด้วยนั้นเกิน ช้ ๖๕ มาตถาหนึ่งเอือขึ้นล่องท่งเพียวเอือหากยังต้องยังเอือท่านไว้กับท

โบราณ ๕๒ หน้า ๒

- ายังขุนแตกแหงเสียให้แบ่งของท่านให้ด้ ด้แบ่งดีแล้วเจ้าของหากบ่เอามอบเสียแก่ด้เอ็ดแต
 - กตั้งนั้นให้หลังดูเอือเกล้าไหย่สมงวดค้ ำอันชี้ช่ายนั้นเหตุว่าท่านเอ็ดแตกแหง
 - ลียแลจักขึ้นคเอาเตมสิ่งเมื่อขึ้นนั้นกับม่ั่น คองให้เอาวัตถุอันนั้นเปะปะมานเกิน ช้ ๖
 - ๖ มาตถาหนึ่งเอือล่องแก่งกดีบ่ล่องแก่งก ดีเอือแหลมหนึ่งล่องก่อนเอือแหลมเหนือมาเตง
 - แหลมได้แหลมเสียของ ให้แหลมเหนือแทนด้ที่น้ำแก่งฮ้ายให้ด้าสีส่วนหนึ่งด้วยเคาะเขาด้แหลม
- ล่องลูน

โบราณ ๕๓ หน้า ๑

- มีใจว่ายากให้กายท่านนั้นแหลมล่องก่อนเตงแหลมล่องลูนหากแล้ว แล ช้ ๖๗ มาตถาหนึ่งด้
- เอือขึ้น
- แหลมได้ถ้เตงแหลมเหนือแหลมเสียของ ท่านให้แทนตงเลี้ยงด้แหลมเหนือน้ำไหลมา

- เเตงแหล่ได้แหล่เสียของความแล้วเหต หากไปจนท่านเฒ่าแหล่ได้จอตอยู่ในที่โกน
- ลัวแหล่เหนือโปดมาเเตงแหล่ได้แหล่เสีย ของให้แทนถ่องนึ่ง เฒ่าหากคะมะแหล่ได้
- กิติแหล่เหนือยังเสียของหากความแล้ว เคะเขาหากอ้ายแล ช้ ๖๔ อันนึ่งเฒ่าเื่อท่าน
ไหญ่

โบราณ ๕๓ หน้า ๒

ช้ ๖๙

ช้ ๗๐

- ไหลมาได้บ่จอตฝั่งถึขึ้นเเตงแหล่เหนือแหล่เสียของให้แทนดงเลี้ยง เฒ่าคนตายให้ใช้คำคนทำ
- นแล ช้ ๖๙ มาตถาณึ่งเื่อท่านไว้กับทำยัง มีของให้เื่อถึขึ้นยังเเตงแหล่เสียของให้
- ทนดงเลี้ยง เฒ่าเื่อแตกแห่งมีปางเสีย แปะให้ติแก่ท่านเทิน เฒ่าเจ้าของเื่อบ่ยอ
- มเือกให้ทำตามอย่างได้กล่าวแล้วนั้น เทิ ช้ ๗๐ มาตถาณึ่งเื่อแหล่หนึ่งถึขึ้นมาแต่
- ได้แหล่ล่องมาแต่เหนือนั้นจะจอตเ็นบอกแหล่ขึ้นมานั้น เื่อช้อยจะจอตแหล่ขึ้นมาแต่ได้นั้น
บ่

โบราณ ๕๔ หน้า ๑

- ฟังต้นถึขึ้นมาชุนแหล่จะจอตนั้นแหล่เสียของมากน้อยที่ใดให้แหล่ถึขึ้นมานั้นใช้ดงเลี้ยงเฒ่า
แหล่ถึขึ้น
- มานั้นแหล่อย่าให้ว่าลังความแล้วด้วยว่า เฒ่าล่องมานั้นได้เ็นบอกแล้วตัวบ่ฟังติ
- วต้นถึขึ้นไปเื่อตัวจึงแหล่ของตัวจึงเสียดา ยเฒ่าแหล่ชุนมานั้นได้หนี เฒ่าล่องนั้นเ
- ันบอกจอตอยู่ดงนั้น เฒ่าล่องนั้นมาพาน: ข้าแหล่ล่องนั้นแหล่เสียอย่าให้ว่าถึด้วยว่าตัว
- เ็นบอกเขาแล้ว เขาก็จอตอยู่ตามความตัวเื่อตัวหากไปชุนข้าเื่อตัวหากแหล่

โบราณ ๕๔ หน้า ๒

- เฒ่าแหล่จอตนั้นแหล่เสียของมากน้อยที่ใดให้แหล่ล่องนั้นใช้ดงเลี้ยงเทิน เฒ่าแหล่ล่อง
นั้นจะจอตบ่
- ได้เ็นบอกแหล่ขึ้นมานั้นแหล่ขึ้นกับได้บ่ ออกแหล่ล่องดงนั้นชุนกันแหล่ขึ้นก็แหล่
- แหล่ล่องมากหลายเสียของหมดทั้ง ๒ เฒ่าอย่าให้ว่าถึแก่กันเฒ่าแหล่ใดแหล่หนึ่งหาก
- ยังได้ของคั้นมีมากน้อยที่ใดให้พินไล่เียกเอา มาไว้เสียก่อนแล้วจึงให้คึดทั้นทั้ง ๒ ช้าง
- แหล่ใดเสียมากน้อยที่ใดจึงคึดขึ้นให้คนละ เค็งตามวัตถุผู้เสียน้อยนั้นเทินด้วย เป่นบาบมะ
เคาะ

โบราณ ๕๕ หน้า ๑

- ชุ่คนแล ช้ ๗๑ มาตถาณึ่งเื่อเื่อเบาชุนเื่อหนักแหล่เสียของที่ใดให้เจ้าเื่อเบาใช้ทั้นเฒ่าคน

ตายก็ให้ใช้คนท่น

- เทินผีเอือเบาพล่มเสียของทไ้ให้ทำเปสามล่ว นให้เอือหนักใช้ล่วน ๑ ผีคนตายให้ใช้ล่วน ๒ เพชเอือ
- ตัวเบาบ่หลีกท่น ขี ๗๒ มาตถาหนึ่งมีเลิกต่างเมืองอาจย าเจ้าให้เกบเอือลู่กำลังไปเสนเอืออยู่กับอาจยานั้น
- เลียกดีแตกกดี คีนมาให้กลาบทุนกับอาจยา เจ้าก่อน ด้วยว่าอาจยาเจ้าหากให้เอาไปตาย
- ผีผู้ใดหากเอาเอือท่นไปนอกอาจยาเจ้าเสนเอืออาจยาเจ้าก็มีตังนั้น เอือท่นเสียกดีแตกกดี

ใบลาน ๕๕ หน้า ๒

- ให้ผู้เอาไปนั้นใช้เอือท่นตามค่าน้อยค่ามากเทิน ด้วยว่ามันบ่ได้บอกอาจยาเจ้า ผีเลิกมาอยู่จนเมือง
- ดั่งนั้นอาจยาเจ้าได้บอกเกบเอือกดีบ่ได้บอก กดี ผู้ใดเอาเอือท่นไปลบเลิกข้าเลิกพ่าย
- ทนแล้ว เอือนั้นเสียกดีแตกกดี ให้มากลา บทุนกับอาจยาเจ้าเสียก่อน ด้วยว่าบ้านเมือง
- กหากเปของอาจยาแล ขี ๗๓ อันหนึ่งหาบ เบาซุนหาบหนักเสียของท่นหนักทไ้หาบ
- เบาแทนท่น ผีเจ้าหาบหนักตายให้ใช้คนท่น ผีเจบใช้ให้ลู่วันผีผู้ถิหาบมา

ใบลาน ๕๖ หน้า ๑

- ซุนผู้ถิหาบ ยังเจบกิดังเดียนั้นแล เกียนเบาซุนเกียนหนักกิดังเดียนั้นแล ผู้ไปตายให้หลีกผู้ถิ
- าบเบาให้หลีกผู้ถิหาบหนักนายข้างให้หลีก เกียนเทิน ขี ๗๔ มาตถาหนึ่งผู้ใดถิกท่นกินลิน
- ท่นถามบ่ถามกดีไปควาลื้อซอญึงเทนก ดี ดิตท่นช้โทถใช้แทนไปเลียงกดีเทนกนย่า
- ลอนหยบลอนยาสเอากันด้วยงายให้เดือต ย้อนแก่บ้านแก่เมืองเอือนยังมีท่งมีค่านบ้าน
- ยังมีจำมิกวานให้เอาฮัดบ้านคองเมืองเปนให้เอาเจยลายไปไล่จัดมาว่านี่จาละนาเอาตามคองเม

ใบลาน ๕๖ หน้า ๒

- องควนได้ควนเลียบาบไหมกันให้ควนลานตัดแต่งให้จึงเอา วันไว้แต่เพนชาลิกคนโจนบู้ที่ย
- าวที่เอือนเพือนย่นันค่นจับยาดเอาได้ แล ให้นำมาหาหม่นท่ง ๒ นีจาละนาตุอันหนึ่ง
- วันไว้แต่เพนช้อยลิกหนีเสียเจ้าเพนาลิกหนี เสียผีว่าบ่าวลิกหนีเสียควนบู้ที่ยที่กินมัน
- ยังกลางสอกชอกทางลาชกลางลี้ให้หยบเอา แล ให้นำไปบอกแก่ ๒ หม่นลุ่มให้ยู้อันหนึ่งผีมิด

- ข้าพชาจงให้คาชไว้ให้ผู้ค้ำพามาสู่อาษายังจักหนีก็ดีตายก็ดีให้เอาดอมผู้ค้ำเพิน ชั ๗๕ มา
โบลาน ๕๗ หน้า ๑

- ตถานี้ลูกเจ้าลูกขุนเผ่าพงวงสาอันพยาเจ้าเลี้ยงให้กินบ้านกินเมืองก็ดี เจ้าลูกม้าขุนแม่
- ลูกกันก็ดีพี่น้องเผ่าพงวงสาเชือนแนว แถวผันก็ดีเขาฝูงนี้ก็ขึ้นกัน สิ้นเงินค้ำก
- ันยาให้มีดอกเพิน เหตุเป็นผู้นำกัน ผู้ใดถึงทุกเพียนย่อมบันเหล้าเข้าเสียยังค้ำ
- ทุกแก่กันด้วยแม่เขาจักกินคนกันกับชี่ นจักบาวใหม่กันกับขึ้นผิวเมียกันก็ดีได้เอา
- ของกันไปขายกันก็อย่าให้แทน ผียังเพนของเก่าให้เอาคืนแม่ลูกกันเอาของกันผียังได้จ่าย
ผ่าน

โบลาน ๕๗ หน้า ๒

ชั ๗๖

- กินหากแล้วแล ชั ๗๖ มาตถานี้รู้ว่ามันแ่งลักเลื่อมแล้วจักซื้อเสื้อผ้าเงินค้ำสิ่งของกลาง
ลาษ
- โพนพาไปหาเจ้าเพินให้เพินลักชี่ไว้เจ้า ของมาเพนของอันนั้นจึงบ่เป็นโทถ ผิบเล
- ่าให้เพนชี่ไว้ให้เจ้าของเอาคืนให้ตา มหาผู้ชายให้ได้ผิบได้ใส่ขันใหม่ ๒ อ้อยเงิน
- ทิน ชั ๗๗ มาตถานี้ท่านมีพะโหยดยากให้แล้วจืดจะท่าน ๆ จึงให้ของผิบแล้วพะโหยด
- ท่านให้เจ้าของเอาคืนผู้ใดยังกุมเอาของท่านกายอ้อยเมือเทงให้ใหม่ขันหนึ่งของให้ขึ้นแม่เจ้า

โบลาน ๕๘ หน้า ๑

ชั ๗๘

ชั ๗๙

- ของตงเลี้ยงผิต่ำกว่าอ้อยมาลุมให้ใส่ขันแปงหนึ่งเพิน ชั ๗๘ มาตถานี้ของอันยืมกันมีต้นว่า
ยืมข้างมี
- าวจวควายล่เกียนเสื้อผ้าแก้วแหวนสิ่งใดก็ดี ผีเสียให้แทนตามอันถักอันแ่งเพิน
- ชั ๗๙ มาตถานี้ผู้หนึ่งมักกับของท่านกิน ออกหล ายแห่งยังตัวเดียวมันก็มีผิผียกดีหา
- ลังเสียบได้ให้ขึ้นค้ำมันบันกัน ผู้หลายเอาหลายผู้ น้อยเอาน้อยแม่กว่าหลินบ้าหูกมากอุกชะ
กาหลินบีย
- ก็ดีเสียแก่ท่านก็ให้ทำดังเดิวนั้นเพินผิผู้ทำมิคหจานอย่าให้ดิชลูกเมียพนแม่มันเพิน

โบลาน ๕๘ หน้า ๒

- ผิผิผู้ใดหากอยู่ในผู้นั้นแล ชั ๘๐ มาตถานี้บุคคลผู้ใดกับของท่าน ๔ อ้อยก็ตีพันเงินก็ตีมา
- กน้อยที่ใดก็ดีเจ้าของเงินแลผู้ที่มีบัตติยะ นไว้แก่กันว่าจะเอาดอกตังนั้น มีโนพะ
- กำพิลาทุนะคละคันถึว่าเอโกเจาะจะเหม นละสะทะสาวาทะละอะวัดสะกานวะ เคนูป

- พระนิยัตติงตะถาพยากะลียะตังนี้ อทลิว ายแปลว่าเอโกอินนายิโกอินว่าผู้ถือเอา
- ยั้งหนี่สิ่งท่านจำพวกนี้ เจ้าหากกล่าวกัตติผู้เอาหากกล่าวซ้ำ เชือกด้วยตนกัตติ มุลัด

ใบลาน ๕๙ หน้า ๑

- สาระมักว่ามุละบุมพะกังว่าเอาดอกทำเค้ากัตติขมิดอกทำเค้ากัตติขมิดอกทำเค้ากัตติตั้งอันนิ่งอัน
- ว่าหนี่อันนั้น ทตะวะวามันสืบปัสสาวปิกัตติวะ เวเคกับจำเอน บุมพะนิยัตติง กัเทียงยุดังแต่
- ก่อน กะลียะตะ นักปลาษฎผู้พิจารณาจงกัทำตถาเพียงเพิงแต่งให้เขาใช้แทนกันตามค
- ากัตติกะกาเมื่อเขาเอาแลให้แก้กันนั้น เทิน ฌีว่าถึงกัณษกัตติยังไปถึงกัณษกัตติ ผู้
- ลูกหนี่นั้นเจ้าของมาใช้แทนให้ปัตติยานเขาได้ต้านกันนั้นกัตามปัตติยานเขาได้ให้แก้กันนั้น

ใบลาน ๕๙ หน้า ๒

ขี ๘๑

- เทิน ฌีว่าเขมาอ้อมขึ้นดั่งนั้น ให้พิณโสฬัสจาละนาดูฌีว่าลูกหนี่ได้เอาของมาใช้แทนในกัณษมี
มากน้อย
- ทไคให้คิดเอาใส่ส่วนดอกนั้น เสียก่อนเทินต ำลึงนึ่งเอาดอกเดือนละเพื่องเหลือดอกทำไ
- ดจึงให้คิดใส่แทนกันยังบัจฐทไคจึงให้คัษ เอาดอกเทินยังค้ำยูนันตไปเทิน ซึ่งดอกบัษ
- ดอกเงินนั้นจะคิดเอาดอกให้เป็นดอกคั ๒ เ ป่นบักควแล ขี ๘๑ มาตถาณังฌียมเงินค้ำกัน
- ถีบได้อ่านคำว่าค้ำน้ำสืบฌียมสมค้ำยังให้เอามาเซตดูฌีสนค้ำบยังให้เจ้าของอทลิวานหล้งน้ำ
ได้ไ

ใบลาน ๖๐ หน้า ๑

- หัแทน ดงเลียงฌีบักทำไดค้ำน้ำสิบให้แทนค้ำน้ำ ๗ เทิน ฌีเคื่องสุขุบสุขันอันเป็นเงินเลียง
แท้ให้
- แทเลียง ฌีน้ำ ๗ ให้เอาอันอักขเสยชาวตี่นั้น เบนปะหมานทวนแต่งให้เข้ากันเสยฌี
- เฮตทวนเสยให้เอาค่าไถนั้นเป็นปะหมา น ฌีทวนแต่เก่าแต่เก่าเบงวษเป็นค่า
- ทลายเขาบได้ชั้ทาบมีอันเป็นปะหมานคั้นบอ กชี่แล้วนั้นให้ผ่าเสยส่วนนึ่งให้แทน ๒ ส่วน
- ทดของนึ่งบั้นแทนเก่าตแล ขี ๘๒ มาตถาณังคั้นท่านให้มายูใช้สินผู้เจ้าสินหากขายคนท่านฌีผู้
ยัง

ใบลาน ๖๐ หน้า ๒

- มายูใช้สินนั้นไปเป็นลูกเป็นเมียท่านพายนกัณแกวกัณดองให้ใส่ไหมขันนึ่งแปงชวัน
- เจ้าคนขันนึ่งคนท่านให้ขัน ฌีเอาคนท่านคั้นไ หับได้ให้ใช้คั้นท่านขันไหมปาละผู้ใดกั้าผู้ยัง
- อันคั้นท่านมายูใช้สินมาคั้นแกวกัณดองตอม ได้สมคกับกัน ฐึว่าคนท่านให้มายูใช้สิน
- นั้นให้ใส่ขันติ : ชู้คนหัวควแลอ้อยเงินผู้เขา บัฐึความน่ายำให้ว่าอ้อแกมกันเทิน เงินค้ำค

- านกวดองให้ขึ้นผู้ขายตงเลียงผีเล่าแก่เจ้าคนแล้วหากพ้อมความกันแท้เงินอันเขาต่งเปเนเงิน

ใบลาน ๖๑ หน้า ๑

- ตานั้นยังเหลือสิ้นอันไปยุใช้นั้นน้อยมากทำได เปเนเงินของเจ้าคนสุดแต่เจ้าคนเจ้าคนจะให้ก็ได้
- ให้กับได้แล้ว ผีเล่าแล้วบพ้อมกดีบเลากดี ไปหาจากคนท่าน ยังมีลูกยิงชายตอมผวก
- ให้แก่เจ้าคนตงเลียงเทิน ชี ๘๓ มาตถาหนึ่งผู้ ไดจักชายข้างตัวกล้าม้าตัวดีคองไหมแล
- ชา
- ยคนแก่แขกต่างเมืองให้เล่าแก่ ๒ หมื่นล่ำม และหมื่นหลวงพิจารณากับขุนแขกคัษค่า
- แล้ว ควนให้ขายจึงขายผู้ใดหากมีแขกชื้อขายดั่งนั้นหมื่นแล้วค่าของอันนั้นมิได้ให้ยี่เอาตง

ใบลาน ๖๑ หน้า ๒

- เลียงแล้วให้ไล่ชั้นค่าคั้งเทิน ชี ๘๔ มาตถาหนึ่งแขกเมืองมาชื้อขายคาคาแสงให้แต่งอีกษา
- ชื้อขายคาสงให้ยอดระชะทานี ผู้ใดบอีกษา แขกยังเป็นอนตายด้วยลักโจนคุบเลวลักสิง
- ของโทดเจ้าชายคาคาแสงให้ใช้ของแขกทั้ง มวนผีอีกษาแล้วอนตายเกิษแก่แขก
- ปนตันว่าเสียสิ่งของให้หมื่นหลวงแล ๒ หมื่นล่ำมขุนแขกไปจิชเอาคนย้ายให้ได้ผบได้
- ให้ไล่โทดกวมควาหมื่นว่าให้ช้อยกัน ใช้ของแขกคันได้ผู้ล่ายแล้วเงินค่าเขาชาวเมืองให้ขึ้นเสียเทิน

ใบลาน ๖๒ หน้า ๑

- อันหนึ่งคันแขกอาษาลาชะทานีพยาเจ้าแล้วให้หมื่นหลวงแล ๒ หมื่นหลวงล่ำมขุนแขกแต่งท้าวขุนผู้
- บกึนเหล้ากินยาไปอีกษาแขกย้าให้แขกไป ลามาเบี่ยวย้าให้ไปนอนยังแอมอยู่ผู้อีกษา
- ดินบฝังให้ผู้อีกษาเล่าแก่หมื่นหลวงแล ๒ หมื่นล่ำมขุนแขกให้อยู่คันอีกษาเดินแล้ว แ
- ชกหากบฝังยังเป็นคันตายหากแล้วเมือ แขกหนักให้แต่งส่งให้อือษนันแดนเมิ
- องยอดที่ใดให้เป็นควายอยู่ควอนให้อือษยาคาคาแสงอีกษบบานใดบอีกษาแขกยังเป็นอนตายด้วย

ใบลาน ๖๒ หน้า ๒

- เสียสิ่งของแขกโทดบ้านนั้นแลอันหนึ่งหมื่นหลวงแล ๒ หมื่นขุนแขกบแต่งส่งแขกยังเป็นอนตายโทด
- หนักแลผู้ส่งแขกหากบฝังให้นันแดนดิน แลปะให้แขกไปยิงเป็นอนตาย เปนโทด
- แก่ผู้ส่งแล ชี ๘๕ มาตถาหนึ่งผิบุคละผู้ใดผู้หนึ่ง มาเขาเอือนท่านของท่านเสียในขณะนั้นกดี

- เจ้าเอือนักผู้แซกหลักกิติ์เขมาอ้องขึ้นไ ห์พินิไสพิจาระนาตีกตองดูเอาคำจึงให้
- แน่ก่อนควนจะให้แซกใช้ทั้งมวนกิติ์ ใช้ถ่องนึ่งกิติ์ควนจะให้ไส่ขันท่ตู่แก่เจ้าเอือนกิติ์ไส่ถ่องท่
ตุ่กิติ์

ใบลาน ๖๓ หน้า ๑

- ก็ไส่พินิไส่ผู้ไต่บัตีกตองดูให้ถ่ถวนบ่เหนแจ้งแจบแก่ใจด้วยบันยานแห่งตนด้วยชอบอันว่าให้
- เขาใช้แทนกันแลโกลไส่ขันดั่งนั้นบ่ชอบท่าย ังมีพยาเจ้าตนหนึ่งชื่อว่ากาสิกะอาษเลียวราชะ
- สมบตในเมือกาสิยังมีเจ้ารชิตหนึ่ง ก็ทำอ าสมบชสลาญู้ทำกลางป่าที่หนึ่ง ในกลานนั้นโจน
ผู้หนึ่ง
- ลักของชาวเมืองที่นั้นเขาก็ไส่ไปกายอาสมบช สลาเจ้ารชิตนั้นโจนกำทอดของเสียไนที่อ
- าสมบชสลาเจ้ารชิต โจนก่เล่นหนีหันแล เมื่อนั้นคนทั้งหลายมาเณของไนที่ญ่เจ้ารชิต เชื่อว่า
เจ้า

ใบลาน ๖๓ หน้า ๒

- รชิตนั้นเป้นโจนแลเขาก็เมือทูลเล่าแก่พยาเจ้าพยาเจ้าบัพิจาระนาตูกิติ์ให้เอาเจ้ารัต
- สี่ไปเสียบหลักเสียให้คนทั้งหลายเณหันแล ล แ่นดิน ก่แตกสบเอาโจนผู้หนึ่งเพียงชะ
- แอวแปวไฟนารกก็เทาไส่หม่ยมันก็อ้องว่า ญี่นเป้นโจน และญี่ได้เสียเลตเสียนแก่เจ้ารัต
- สี่ แ่นดินจึงแตกสบเอาญี่และอาฆาได้ ยี่นแลแล้วก่ เมือทูลเล่าแก่พยาเจ้า
- ได้ยี่นและพินเณสาชกับแท่นแก้วแห่งพยาเจ้าก่แตกเป้น . ๒ พากพยากี่ ลวชตกแ่นดิน

ใบลาน ๖๔ หน้า ๑

- ก่แตกสบพยาไปอันนั้นแล ชี ๘๖ อันหนึ่งผู้ใดเอาดินบ้านดินเมืองไย่นาท่านกาย
- เขชทิจังหลักปักแดนท่านลวณพ้ให้ ไส่ขันคำคักมันชันนึ่งเทษว่าแ่นดินนี้
- มีค่าอันมากน่กตายเทียมดั่งเจ้าพิกชู่ องนึ่งซึ่งเอาที่เอาแดนวัชวาอารามท่าน
- กายแดนตัวดั่งนั้นเจ้าพิกชู่ทั้งหลายนำ ไปกลาบทนเองสมเดชะพุกี่เจ้าพะองไส่
- อาบขปารชีกแกพิกชู่องนั้นเทษแ่นดินนี้มีค่าอันมากตายน

ใบลาน ๖๔ หน้า ๒

- โลกไส่ขันคำคักชอบแล ชี ๘๗ มาตถาหนึ่งผู้หนึ่งมีลูกยี่งลูกชายเขามียี่าวเ
- อือนกิติ์หายี่าวบได้กิติ์พ่แม่ทุกทวระ พนชนชวายหาสังกัณบได้ มันบ่เลียงพ
- ม่ปะละเสียนพ่มาหากควาตะเดินไปชีก ัน ให้เอาค่าลูกยี่งชายพ่พ่ันเดมค่ามา
- ให้พ่แม่เขาชีกนเมือหน้าเทินเทษพ
- ม่เขาเลียงเขายากน่กจึงไย่มาตาย ชี ๘๘
- มาตถาหนึ่งผู้ใดสะทาวงานถองตันเข้าท่านเสียนนึ่งให้ไย่

ใบลาน ๖๕ หน้า ๑

- ชีกเหนอผีเข้าแฮกโหม ๓ บักชีกเลี้ยวผิว้าวควายกินเข้าท่านบ่สู้ท่านกาย ๓ วันให้ใช้ ๙ ทำ
- ผู้ใดสะทรวงานตีตาแหลวอันท่านแฮกโหม หมายนาเอือกดีให้โหม ๓ บานผีสะทรวงู
- กเอน้านาท่านที่บ่ควนชุดให้โหม ๗ บาน ผีว่าสะทรวงัดไม้ท่านอันเป็นค่ากดี อันบ่
- เป็นคันชัคนทงกดี ตัดเคอฝักเคอญัก ดีให้โหม ๕ บานผีว่าตัดฟ้าวตัดตานท
- านเสียให้โหมอ้อยหนึ่งแล้วให้มันปลูกแทนของท่านแล้วให้มันเป็นปัวเท่าเป็นลูกเป็นหมากผีมันบ่

ใบลาน ๖๕ หน้า ๒

- สู้ปัวปลูกแทนให้ไล่เอาค่ากลางแสงชายได้บ่ให้โหมเอาซูปีเท่าถึงได้กินได้ชายนั้นเทศ
- ให้เป็นผลแก่เจ้าของตาย ชี ๘๘ มาตถา นึ่งผู้ใดปลูกเคื่องฟัดชะอาจนของกินเ
- ปรันว่าหมากแลฟ้าวตานในดินท่า นเจ้าดินมาซึ่งเอาเอาเมื่อเป็นหมาก
- ดั่งนั้นให้ผ้า ๓ ส่วนให้ผ้า ๓ ส่วนให้แก่ผู้ใดปลูก ๒ ส่วน ให้แก่เจ้าดินส่วนหนึ่งเทิน ผีว่าปลูก
- ฟ้า
- กชะไนเซชแก้วทั้ง ๓ อาฮามมิกเมื่อเป็นลูกให้เสีย ทดสะพากเป็นอุบะกาน

ใบลาน ๖๖ หน้า ๑

ชี ๘๐

ชี ๘๑

- แก่แก้วทั้ง ๓ ที่นั้นผีเจ้าบุญและสาณส่วนกันพิษชะผุ่เง้นตายเสียบ่มีผู้สืบแทนให้ไว้เป็นอุบะปา
- ถากแก้วทั้ง ๓ ที่เขาปลูกนั้นผู้บ่ใส่เชื่อนว แถวนมายาเอาออกจากที่เขาปลูก
- นั้นอย่าให้เทิน ชี ๘๐ มาตถาหนึ่งบ้านเมืองเป็น โยไพอนตายมิชทายพี่น้องกันฝากช
- องไว้ดอมกันด้วยคำว่าให้มันอันตายก่อน จึงเออว่าอันให้ตามปัตติยานผีผู้ไดยัง
- ส่วนเอาของท่านผีสวนตกให้โหมเอา ๒ ทำเล่าใส่ขันแปงหนึ่งเทิน ชี ๘๑ มาตถาหนึ่งผู้ชชาย

ใบลาน ๖๖ หน้า ๒

- ลูกตัวกดีชชายช้อยตัวกดียังมีปัตติยานให้เอาตามปัตติยานให้เอาค่าทำเค้าย่าให้สืบแก่
- าวีว่ามันทำโททใส่ตัวมันกดีทำโททโพ ยใส่เจ้าเงินกดีเฮดของเจ้าเงินเสียหา
- ยแต่สิ่งใดสิ่งหนึ่งกดีเจ้าเงินได้เสียน่า มีมากน้อยที่ใดจึงคิดตีมูลค่าตัวมันนั้นเ
- ทิน ชี ๘๒ มาตถาหนึ่งเสียบ่เข้าลงชค้ำ ๓ ปีให้เสียบ่เอาเอาที่นมาใส่เล่มสงให้
- หาผู้จักไปนั้นให้ตั้งโนสินแลลัดจะให้หมิ่นหลวงแสนสองหมิ่นล่ำมพ้อมกันเลือกหาผู้

ใบลาน ๖๗ หน้า ๑

- บัดผู้ชื้อแท้ จึงให้ไปอย่าให้ติริเอาเงินคำช่มเทงชาวบ้านชาวเมืองทั้งหลายให้เอาสองลี

- บ..พันแสนเข้าให้เอาหมอนึ่ง เปนสาบให้สองสวดนมากนาวกลิ้งเ
 - ข้าอันตกในกาละหลุมนั้นให้ผู้เลียบผู้ผ องเอากันพูดเข้าผองเพินเจ้าเข้าผู้ใด
 - หากยังชุกเขื่องเข้าไว้ในป่าในดงผิงตั้น ไว้กดีให้โหมเจ้าเข้าน้อยหลายให้เอาเปนปะ
 - ทมานเข้าให้อีเอาเงินโทดให้เจ้าของเข้านั้นให้ผ่า ๓ ส่วนส่วนหนึ่งให้นำขึ้นราชะ โกดส่วนหนึ่ง
- ไว้

ใบลาน ๖๗ หน้า ๒

- นายสาบก็กินส่วนหนึ่งให้เขาผู้เลียบกินเพิน ผู้ใดทำนอกอาจษาเพื่อนมาอ้องคางพยาเจ้าไ
- หัสดกแก่ผู้ใดใส่โทดแก่ผู้นั้นเพิน ผู้นั้นอะทินาทาแล

หมวด กฎหมาย

หมู่ -

ชื่อ กฎหมายโพชาราช ลักษณะฉั่วเมีย

เลขที่ ๑๐๕๕ มัดที่ ๖ ตู ๑๐๘ ชั้น ๔/๔

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

ผู้ปริวรรต นางสาวเสาวนีย์ พรรณภาพ

ผู้ควบคุมการปริวรรต อาจารย์จันทน์แดง คำลือหาญ

ใบลาน ๑ หน้า ๑

- บัดนี้จักกล่าวห้องบุกคละอันกัทำมีษสาจานกับด้วยเมียท่านอันมีในกำพินะ โททิสาลา
 - ชาวามีลาชะกะกุนแลทัวเล็กกัทำ มีษสาจานกับด้วยเมียท่านให้ไล่ชั้นค่าคัพัน
 - ๖ อ้อยเงินแต่ชักมีถั่วให้ไล่ชั้นใหม่ ๘ อ้อยเงินแต่กล่าวเล่าโลมให้ไล่ชั้นแปลง ๔ อ้อยเงิน
 - เจ้าทัวแสนท้าวพยาทัวทมิ้นได้กัทำมีษสาจานกับด้วยเมียท่านให้ไล่ชั้นค่าคัพัน ๒
 - อ้อยเงินแต่ชักมีถั่วให้ไล่ชั้นใหม่ ๖ อ้อยเงินแต่กล่าวเล่าโลมให้ไล่ชั้นแปลง ๓ อ้อยเงิน
- ติเจ้าขุนทัวทมิ

ใบลาน ๑ หน้า ๒

- นทัวพันได้กัทำมีษสาจานกับด้วยเมียท่านให้ไล่ชั้นค่าคั ๘ อ้อยเงินแต่ชักมีถั่วให้ไล่ชั้นใหม่
- ๔ อ้อยเงินแต่กล่าวเล่าเข้าโลมให้ไล่ชั้น แปลง ๒ อ้อยเงินเงินนี้ขุนกวานท้าวเพียในทำเนียมไป
- ดักกัทำมีษสาจานกับด้วยเมียท่านให้ไล่ชั้นค่า ๖ อ้อยเงินแต่ชักมีถั่วให้ไล่ชั้นใหม่ ๓
- อ้อยเงินแต่กล่าวเล่าโลมให้ไล่ชั้นแปลงอ้อย ถ่อง ๓ ติว่าชาวเมืองแลอาคันตักได้กัทำมีษสา
- จานกับเมียท่านให้ไล่ชั้นค่า ๔ อ้อยเงินแต่ชักมีถั่วให้ไล่ชั้นใหม่ ๒ อ้อยเงินแต่กล่าวเล่าเข้าโลมให้

ใบลาน ๒ หน้า ๑

- ไส้ชั้นแปลงอ้อยเงินติดคนทุกไยแลอ้อยท่านได้กัทำมีษสาจานกับด้วยเมียท่านให้ไล่ชั้นค่า ๒
- อ้อยเงินแต่
- ชักมีถั่วให้ไล่ชั้นใหม่อ้อยเงิน : แต่กล่าวเล่า เข้าโลมให้ไล่ชั้นแปลงถ่องอ้อยเงินอันนี้กล่าวไว้แต่
- ห้องโทยห้องชั้นแล ๓ ฝีมือมีมันลุดแล้ว แต่เจ้าผิวเจ้าผิวมันจักชากัตามเจ้าผิวมันจะ
- เชี่ยนกัตามฝีมือเจ้าผิวมันจะคิษ เอาเงินก็ให้คิษเอาค่าตัวผู้ชาย ๑๔ ค่าตัวตัวผู้ยิ่ง ๑๒ นั้น
- ให้แก่มันผิวว่าจะเอาเมียมันคินให้ชายชู้นั้นคาละวต่างเจ้าเจ้าผิวเอาเมียคินชั้นนี้คาละวหลักคำชั้นนี้

ใบลาน ๒ หน้า ๒

- คาละตัวชายชู้พานคองเมืองชั้นนี้ผู้ยิ่งนั้นชั้นนี้เข้ากัน ๔ ชั้นค่าตัวผู้ยิ่ง ๑๒ นั้นไว้ในเจ้าผิวจึง

- เอาขันคำผู้ยั้งขันคำผู้ชายคำตัวผู้ชาย ๑๔ นั้นมาผ่าเป็น ๓ ส่วนให้แก่เจ้าผิวส่วนหนึ่ง
- นิใส่ส่วนหนึ่งขึ้นอาชะ โทษส่วนหนึ่งชื่อว่ามันบิ เอาเมี่ยงคั้นมันจะไหมเอาแต่เงินขันโทษชายชู้ค้าย
- ต่างเจ้าผิวเขาเอาเมี่ยงคั้นนั้นกับมันแล หมายความว่ามันจะโทษจะปอຍเสียก็ดีย่าให้อีกมันด้วย
- ว่ามันหากเป็นเจ้าของตาย ๙ ชี ๒ ๙ ฝีมือเขาเหล้าไปอีกต้องเมี่ยงท่านดั่งนั้นให้ตามคนทั้งหลายดูให้

ใบลาน ๓ หน้า ๑

- แนนีเมมาปะมานให้ใส่ขันไหมแก่มันขึ้นหนึ่งฝีมือมันปะมานบิอยู่จกคิงได้ทำให้มันสมมาเป็น
- เงินเบี้ยเงินบาทเพื่อบิให้มันหย่ามกั ท้าทลายเทือเทศมีโนพะปาลิอันองสมเดชะพะนุ
- ทิเจ้าบ้านยัดติไว้ในกำปีจาดตีว่า อุม มะตอกาทิกำมกัษสอนาปิตดั่งนี้เทียมดั่งเจ้า
- กของหนึ่งเป็นบ้าเวรหนาอีกต้องผู้ยั้งอง สมเดชะพะนุทิเจ้าบิใส่อาบิด้วยว่าหาสดิบได้
- แลหนโลกอะนาจักควนใส่ขันสมมาขึ้นหนึ่งชอบแล ๙ ชี ๓ ๙ คนผู้ใดเป็นพ่อแม่ให้แก่เมี่ยงท่านให้

ใบลาน ๓ หน้า ๒

- มีผู้สู่ท่านดั่งนั้นควนใส่ขันไหมแก่มันเทศสมพะปาลิองสมเดชะพะนุทิเจ้าตั้งไว้ในกำปีสัง
 - คาทิเสดว่าโยปะนะพิกขุสันจะลิตังสะ มาบิไซยะอิดิยาว่าปูลิสามะติงบูลิสัตสวาอิดิมะ
 - ดิงบันยาละสังคาทิเสโลดงนี้พิกขุเจ้า องโตทูตจะหลิดเป็นพิโซฬิสิชักชวนผู้ชาย
 - มาให้ผู้ยั้งชักชวนผู้ยั้งมาให้ผู้ชายนี้มี ดเป็นชู้กิตินมิดให้เป็นเมี่ยงกิต้องสมเดชะพะนุ
 - ทิเจ้าใส่อาบิสังคากัณของนั้นแล ๙ หนโลกใส่ขันไหมตามพะวิโนชอบแล ๙ ชี ๔ ๙ ฝีมือ
- คน

ใบลาน ๔ หน้า ๑

- ผู้ใดสู่ท่านกำทำผู้สู่เมี่ยงท่านกิตู่ท่านเป็นปอบเป็นโพงกิตู่ท่านข้าเฟิ่นกิตู่ท่านลัก
- เอาของสมบิษข้างม้างวควายเพื่อกิตี้ ด้วยอันหาเค้าหามนบิได้แท้ใส่ขันไหมแก่
- มันผู้บักคำตายหมายคำฮ้ายใส่ท่านควน แลสมคำอันองสมเดชะพะนุทิเจ้าบ้านยัดติไว้
- นกำปีสังคาทิเสดว่าโยปะนะพิกขุทูโด โทโสอันปะติโตนยาละพิกขุจะโทสังปะติเถาติตัง
- นี้พิกขุยกโทษปาระชิกใส่พิกขุเจ้าองหนึ่งอันหาเค้าหามนบิได้องสมเดชะพะนุทูลิเจ้าใส่อาบิสังคา

ใบลาน ๔ หน้า ๒

- านักพิกขุของยกโทษนั้นหนคนกะหัดกัควนใส่ขันไหมตามพะวิโนชอบแลฝีมือถึงพันจึง
- พ่ายกันดั่งนั้นให้ใส่ขันทำดั่งกันนั้น เทิน ๙ ชี ๕ ๙ ฝีมือคละผู้ใดชวนเมี่ยงท่านไปที่ใด
- ที่หนึ่งกิตี้แต่ ๒ คนหากาไปดอม กันดั่งนั้นควนใส่ขันแบ่งแก่มันผู้ชวนเมี่ยง
- ท่านไปชอบแลคำอันนี้มีในกำปีปา จิตติอันองสมเดชะพะนุทูลิเจ้าตั้งไว้ว่าโยปะนะ

- นิพุมมาตุคาเมณะลัตถิงสังวิทาเยเย เอกทานมกคังปัตติปัตไชยะอันตมโสคามันตล่ำปิปาจิต

ใบลาน ๕ หน้า ๑

- ดิยังดั่งนี้เจ้าพินของนึ่งชวนผู้ยั้งเที่ยวทางไปอยู่ด้วยกับตนอันแปดคนเดียวเจ้าพินทั้งหลายนำไปขาย

- ทูของสมเดชมะพุทธิเจ้า ฯ ใส่อาบัตป ำจัดตีแก่เจ้าพินของนึ่งแลทนโลกใส่ขันแปลง
- ตามพะวีโนชอบแล ฯ ชั ๖ ฯ ฝืนคนผู้หนึ่งไปอยู่ที่สังกัดคว่ำที่ลับที่บังกับด้วยเมียท่านสองคน
- ซาหากอยู่ดั่งนั้นให้เขียนถามดูก่อนเฝ้าว่า ถึกเมณะทำให้ใส่ขันคำฝืนแต่ชักมีถั่วให้ใส่
- ขันใหม่เฝ้าว่าแต่ปากจาให้ใส่ขันแปลงตามปะดาสักมันนั้นเกินชอบแลคำนี้มีในกำพินะนิยะตุ

ใบลาน ๕ หน้า ๒

- เทตอันองสมเดชมะพุทธิเจ้าตั้งไวโอะปะนะนิพุมมาตุคาเมณะลัตถิงเอโกเอกายะละโทปติ
- ลันเนอาสาเนอลังกำมะนิเยนิลิตซังกับ ไปยะปันยาละอะยังทำโมอะนิยะโตดั่งนี้เจ้าพิน
- องนึ่งไปนึ่งอยู่ผู้เดียวกับดอมยั้งอันแปด ผู้หนึ่งผู้เดียวในที่สังกัดดั่งนั้นยังมีอุปาสกอุบปา
- ลีกาผู้ใดผู้หนึ่งมีสิน ๕ สิน ๘ มันหากเ ทนแลมาบอกคำอันนั้นเมื่ให้ชากกล่าวถ้อยคำ
- กำแปดที่เฟิงเชือนทำเจ้าวีโนยะทะละควนใส่ปาจิตตีก็ให้ใส่ตามเทศหนักเทศเบาเกินทน

ใบลาน ๖ หน้า ๑

- โลกก็ให้พิจาละนาตุควนให้ใส่ขันคำก็ให้ใส่ควนใส่ขันใหม่ก็ให้ใส่ควนใส่ขันแปลงก็ให้ใส่เปรียบ

- ดั่ง
- คองพะวีโนองพะพุทธิเจ้าตั้งไว้นั้นชอบ แล ฯ ชั ๗ ฯ มาตถาเน็งช้อยสุ่มเมียเจ้าตนควนข้าเสีย

- พิบข้าให้ขายเสียเฝ้าเจ้าเอือนสุ่มเมียช้อยผู้ ยั้งบ่มใจผู้เจ้ามันอื่อกติมันบอกด้วมันกดี
- เหลือใจซาพากันไปถึงอาจยาให้ซาพัว นหัวช้อยทั้ง ๒ ขึ้นเสนแปนไทเฝ้าว่ามันจักเอาโทษเ
- จ้ามันบควนเสียช้อยมันทั้ง ๒ มันหากแปนโทษแก่เจ้ามันแลซึ่งเจ้ามันพานคองเมืองนั้นให้มีช

ใบลาน ๖ หน้า ๒

- ันคำชันนึ่งคาละวะหลักคำชันนึ่งคองกับกวานนั้นให้เอาแต่คายลุ่มกับเบี้ยเข้าหนังสือที่นึ่งดั่ง
- คำดั้นนั้นอย่าได้นับผ่านผองเกินเทศ หากแปนช้อยมันมันหากทำผิดเสียช้อยมันได้คำ
- กานเมืองขึ้นเสนแปนไทแล้วตายเฝ้ายั้ง บ่มใจผู้เจ้าเอือนมันนานจึงบอกด้วกดีด้ว
- มันหากอื่กดีให้พันแต่ด้วแปนไทใหม่ ันจักอยู่ที่ใดก็ตามใจมันมันเฝ้าเจ้ามันสุ่มเสียขันเฝ้า
- จักเอาแปนลูกขุนหมุ่มผู้มันสุ่มจึงแต่งคันมันบิลูควนแล้วย้ายผู้ใจผู้เจ้ามันยังสมักเอาเมียมัน

ใบลาน ๗ หน้า ๑

เอาของไป

ใบลาน ๑๓ หน้า ๒

- ให้ยั้งคำต้อนเป็นทายาทจะควนจะได้กินควเอือนนั้นที่ใดให้ตีไว้กับมันกันผู้มีผู้ใดกิน
- ควเอือนมีแต่มันผู้เดียวหากแล้วแล ๙ ขี ๑๔ ๙ มาตถาณังผู้ยั้งเป็นช้อยผัวเจ้าเอือน
- นอนนำเมียให้อนุยายกตึบให้กตึ ฌมีลูกชายดอมชานหัวช้อยทั้งแม่ทั้งลูกผ
- มีลูกยั้งเป็นไทแต่ลูกแม่ยั้งเป็นช้อยผัวเจ้าจกกันควเอือนผัวเขาเมือตายเขาได้ส่ว
- นกวัน ๓ นั้นเค็งหนึ่งแม่นย่าจกกันควเอือนเที : ๙ อันนี้จำลูกเมียเจ้าเอือนมีแลเมียเจ้าเอือน

ใบลาน ๑๔ หน้า ๑

- มีจึงว่าตายฌมีกควนชาแม่ลูกกันทั้งมวณแล ๙ ขี ๑๕ ๙ มาตถาณังช้อยยั้งกำเมียผัวมักเมียให้อะนุยาต
- แก่ผัวแล้วฌมีมีลูกชายกตึลูกยั้งกตึเป นไทแต่ลูกแม่ยั้งเป็นช้อยเมียผัวเมียบให้อะนุยาชแม่
- นมีลูกยั้งลูกชายกตึกไปพันช้อยท่านทั้ง ๒ ชาแม่ลูกได้ว่าดั่งนี้อาโสเมือชาจกอ้างกัน
- ช้อยผู้ใดกหากไปนำผู้ั้นแลทตียังควนผู้เป นเจ้าเขาให้เหนแก่นำเจ้าให้เลี้ยงด้วยกะลุนนาว่าเป
- ลูกเต่าแม่ผัวเจ้าเอือนเขาตายเสียกสิ่งเตยวนันแลฌมีผู้ยั้งเป็นช้อยเมียนำกันผัวหากสุเมียบให้อะนุยาช

ใบลาน ๑๔ หน้า ๒

- แม่มีลูกชายยังทำใดกตึเมือชาผู้เจ้าอ้างกันให้เอาชาแม่ลูกมาปันตามส่วนของอันควนได้แก่เจ้า
- ที่แลบเปเนเจ้าที่นั้นเทินผเมียให้อะนุ ยายกหากแล้วแล ขี ๑๖ ๙ มาตถาณังผู้ผัวผัวมีช้อยชาย
- ผู้เมียมีช้อยยั้งชาผู้เจ้าเอือนพ้อมกันเอ าทไเปเนผัวเปเนเมียกันแล้วยังมีลูกยั้งชายเมือชา
- นั้นมีลูกยั้งชายนำกันทหลังให้ได้แก่ผเมียนำแม่ชาทั้งมวณกำผู้ชายยาจำเอิงเทิน ๙ ขี ๑๗ ๙ มาตถา

ใบลาน ๑๕ หน้า ๑

- หนึ่งผู้ชายเป็นชาวเมืองไปสู่ช้อยท่านเปเนเมียผัวจะปะช้อยท่านหนีเมือหากนหลังให้มันแต่งเงินช้อยเง่งแป
- งเจ้าช้อยผู้ยั้งแล้วจึงหนีมีลูกยั้งชายให้ไว้ เปนช้อยนำแม่มันยาให้เอาหนีของอันเขาล้างได้
- ำกันมีทำใดกให้ไว้แก่ลูกเมียที่เจ้าท เว้นไว้แต่ของเอือนหลังพาไปสู่มีทำใดให้ชื้นที่นั้น
- ผหากได้ชายนสู่ลูกเมียกินหมดย่าว่าอีแก่ เจ้าช้อยลูกเมียเทิน ๙ ขี ๑๘ ๙ อันนี้ช้อยชาว

เมืองไปสุช

- ชาวเมืองผู้มีลูกชายยิ่งให้ไว้เป็นชาวเมืองนำแม่ย่าเอาหนังสือหากล้างได้ดอมกันมีเข้าของช้อยคนเม

โบราณ ๑๕ หน้า ๒

- อชาอย่าอ้างกันให้ผ่า ๓ ส่วนไว้แก่เมียมันผู้เป็นชาวเมือง ๒ ส่วนให้แก่ผู้มาสู่ส่วนหนึ่งของอันพามาสู่นั้นให้
- ขึ้นควมแล ฯ ขี ๑๙ ฯ มาตถาเน้งช้อยท้าวพยา ช้อยเสนาอาฆาภักดีไปสุชชาวเมืองมีเจ้าช้อยยังย่อนยาน
- ให้ชาเลี้ยงกันดั่งนั้นผู้มีลูก ๔ คนเมื่อชา ย่าอ้างกันให้ปันลูกมากำพผู้ยั้งหนึ่งผู้มีถึง ๔ ค
- นกย้าให้ว่าฮี้เห็นด้วยว่าผู้เป็นเจ้าคู นแก่ผัวมันจึงควนปันมาผู้หนึ่งตายมีเจ้าช้อยบยอนย
- านให้ชาเลี้ยงกันดั่งนั้นแม่มันมีลูกชายยิ่งกีย่าปันให้แก่มันเห็นผียังมีเข้าของช้อยคนก็ให้ทำตา

โบราณ ๑๖ หน้า ๑

ช้อยต่างเจ้า

เอากัน

- มย่างช้อยไปสุไฟเมืองนั้นเห็น ฯ ขี ๒๐ ฯ มาตถาเน้งช้อยต่างเจ้าเอากันเป็นผัวเป็นเมียคนเจ้าช้อยทั้ง ๒ ให้ละนุย
- าชแล้วมีช้อยผู้หนึ่งตายเสียด้วยพยาภักดีมีคต ายกิตีบ่ควนว่าล้างแก่กันผิชาสู่กันแล้วกิตีบ่ทัน
- สู้กันกิตีเกาะเกี้ยวกันเอนช่อนนอนยุ่นา ผู้ใดกิตีเจ้าที่บ่มาบอกค่าแองค่าป่วยกานกิโล
- เออนาเจ้าที่ตามช้อยผู้ยั้งผู้ชายนั้นเห็น พายหน้าเจ้าเอือนบ่มักปุกปองยังป้องกันช้อยตัว
- เจ้าช้อยหากเอาช้อยตัวหนีจากแล้วช้อยผู้ชายนยังดันไปหาช้อยผู้ยั้งกิตีช้อยผู้ยั้งดันไปหาช้อยผู้ชายนกิตีให้

โบราณ ๑๖ หน้า ๒

- เจ้าช้อยผู้เป็นเจ้าที่นั้นได้เอาตามคำมันนั้นเห็นผิเจ้าช้อยผู้เป็นเจ้าที่นั้นได้เอาบิได้ให้ช้อยช้อยทำ
- นเสียแล้วให้อีกสาช้อยตัวชู้คนผิเขาท ากยังดันลักสู่เป็นกันผิตเอือนกำผู้ยั้งกิตีผิต
- เอือนกำผู้ชายนกิตีให้แบ่งเอือนท่า นตามคองเมืองเห็นผิชาปากันลักหนีให้พ
- อมกันหาชู้คนคันได้ช้อยคันมาให้ งามดูผู้ไดยังชวนความก่อนให้ไล่ช้นค่าคัม
- มันช้นหนึ่งผิได้แต่ช้อยผู้เดียวมาให้ผาดองค่าให้แก่กันเหตไปหาชู้คนผิเจ้าช้อยไปหาผู้เดียวผู้หนึ่งบิ

ใบลาน ๑๗ หน้า ๑

- ไปผู้ไปได้อ้อยมาทั้ง ๒ ให้ศิษเอาค่าคุณนำผู้ไปนั้นให้แก่ผู้ได้อ้อยตัวมานั้นตามยากง่ายไกลใกล้ นั้นเห็นได้
- มาผู้เดียวให้ผ่า ๓ ส่วนให้แก่ผู้ไปนั้นส่วนหนึ่งก่อนพายลุยังได้อ้อยตัวมาจึงขึ้นเงินนั้นผู้ช้อย
- ผู้ชายหากลักเอาช้อยผู้ยั้งหนีให้เจ้าช้อยผู้ช้อย แทนค่าถ่องนึ่งก่อนยังได้อ้อยผู้ยั้งคืนมาเมื่อลุน
- ให้ขึ้นค่าถ่องนั้นแก่เจ้าช้อยผู้ช้อยผู้ช้อย ชายนั้นหากคืนมาผู้เดียวช้อยผู้ยั้งยังบิตายก็ให้ใช้ค
- าช้อยผู้ยั้งถ่องสันเดียนั้นเลาไล่ชนค่าคักมันอ้อยนึ่งผู้ช้อยผู้ยั้งตายเสียพายหน้าให้ใช้ค่าช้อยผู้ยั้งถ่องถ้วน

ใบลาน ๑๗ หน้า ๒

- ค่าถ่องก็ให้ไล่เอาผู้ช้อยผู้ช้อยผู้ยั้งหนีมาไล่กันลักหนีผู้ยั้งตายเสียช้อยผู้ยั้งหลอนคืนมาหาเจ้ามัน
- ดังนั้นผู้แม่ช้อยผู้ยั้งคืนมาให้ผ่าค่าช้อย ผู้ยั้งเป็น ๓ ส่วนให้แก่เจ้าช้อยผู้ช้อยส่วนหนึ่งด้วยว
- าช้อยหากคืนมาท่านตายผู้ช้อยผู้ช้อยคืน มาให้ผ่าค่าช้อยผู้ช้อยนั้นเค็งนึ่งให้แก่เจ้าช้อยผู้ยั้ง
- งเพศผู้ช้อยเป็นกำลังแก่ผู้ยั้งตายผู้ยั้งอยู่ ชาวว่าช้อยผู้ยั้งตายเสียแล้วช้อยผู้ยั้งนั้นกับมาผู้
- จ้าช้อยผู้ยั้งตายหากไปสืบทาวหาเอาช้อยตัวได้คืนมาให้นำค่าช้อยผู้ยั้งได้มานั้น ๓ ส่วนให้แก่เจ้าช้อย

ใบลาน ๑๘ หน้า ๑

- ผู้ตายเสียส่วนหนึ่งเพศเขาตายด้วยคำอักษกันแลผู้เจ้าช้อยทั้ง ๒ ก็รู้ว่าช้อยชาทั้ง ๒ มักกันแล้วเจ้าช้อยผู้ช้อย
- ายจักได้เอาช้อยผู้ยั้งมาให้ช้อยตัวเจ้าช้อยผู้ยั้ง บิให้กดีเจ้าช้อยผู้ยั้งจักได้เอาช้อยผู้ช้อยมาให้ช้อยตัว
- เจ้าช้อยผู้ช้อยบิให้กดีเขาพากันลักหนี ย่าว่าลึงแก่กันผู้เจ้าทั้ง ๒ ได้ช้อยมาผู้ยั้งกดี ๒ ค
- นกดีให้แต่งตามโทษเลขคุณอันได้กล่าว แล้วนั้นเห็น ๓ ขั ๒๑ ๓ มาตถาณึ่งช้อยยั้งตัวมีผิวแล้ว
- จักชายเมียมันไปพายหน้าผู้ใด ๓ ได้เอากดีผู้ยั้งมันยังมีอาไลดอมเมียมันแลไปหากับที่เจ้าใหม่

ใบลาน ๑๘ หน้า ๒

- เจ้าผู้ใหม่อีกผู้ว่าเป็นผู้มันแท้ผู้เจ้าใหม่ให้อนุญาตกดีบิให้อนุญาตกดีความผิวความเมีย
- เขาก็ยังไปชาก่อนผู้ยั้งมันหากทอ ตอาไลเสียแล้วบิไปหาเมียมันดั่งนั้นคำผู้คำ
- เมียก็ชากษเหว่ามันบิปะสงดอมเมีย มันแลผู้ชากษผู้ยั้งมันเห็นก็เหมือนดั่งชากษเมียมัน
- นั้นแล ๓ ขั ๒๒ ๓ มาตถาณึ่งผู้ช้อยผู้ใด มันเฮดเป็นมันเลาได้เอาเจ้ามันจากทุกยา

- ก่อนเป็นช้อยท่านดั่งนั้นย่าเอามันเป็นช้อยให้มันเป็นไทเกินยิ่งยงมักเกบหอมกันก็ตามใจบ่

โบราณ ๑๙ หน้า ๑

หลั่นคนลั่น

อยู่

- มักย่ำขึ้นท่านนี้เขาเป็นก่อนเป็นก่ลูกเมียเขาให้เป็นหมู่ชุมลูกขุนเขาเอตได้เงินค่าแห่ทั้งหล
- ายพ้อมกันจึงได้ตายผีเจ้าเป็นสิ้นเขาแ ทนเอาผีเขาจักเอาสิ้นดอมเจ้าเมืองเอตทัน
- บันได้พายลุนเขาไปพ้นจากอันเป็นช้อย ผิบเอาให้เป็นลูกขุนหมู่ในชุมผีเขาได้เอาลูก
- หลานเจ้าเขาก็ดำให้ลูกหลานเจ้านั้นอยู่จักคุ ณเจ้าเงินเอาเป็นเลิมแม่เขาเกิน ฯ ช้ ๒๓ ฯ
- มาตถาณึ่งมียั้งผู้เงมาอยู่ใช้สิ้นท่านเจ้าสิ้นกมบนอดด้วยทาลุนมันบ่ลูมันหนีไปทำนแม่เค้ามุน

โบราณ ๑๙ หน้า ๒

- มันผีลั่นนั้นยังสมโทษชันใหม่แลทำชวันผู้ยั้งนั้นความแล้วผีลั่นนั้นยังเหลือทใดให้เค้ามุนนั้น
- แทนลั่นท่านให้เลียงผีมันหากพิความ เจ้าสิ้นแล้วผู้มันนานมันจึงหนีดั่งนั้นบ่ควนจัก
- ให้เลียงลั่นท่านแห่มหากพิความ เจ้าสิ้นผียังฮามลั่นกิตมันเอตของเอือนเลียง
- ายตกแตกเสียกิตให้เจ้าสิ้นไล่เอาเกินผี เจ้าสิ้นหากมักจึงตามโอมเอาดอมผู้เป็นเค้า
- มุนให้เอาลั่นนั้นเป็นเคื่องบ้านเคื่องเมืองตามโอมผียังบ่ให้เจ้าสิ้นหาต้มให้พ่เกิน ฯ

โบราณ ๒๐ หน้า ๑

- ช้ ๒๔ ฯ มาตถาณึ่งมียั้งผู้เงใช้สิ้นท่านเจ้าสิ้นเอาเป็นเมียอยู่กับเจ้าสิ้นพายลุนเจ้ามุนมาโจด

เอาผีลั่น

- พิศาคณหากแล้วคึดดั่งด้านชาชนแล้ว ม่นชะลีเขาก็ยังจักได้ทนลั่นท่านตายผีเงินบ่
- พิศาคณจักเอาคนท่านเป็นเมียชายไ ห้ต้มให้พิศาคณผีเงินบ่ทนให้ผู้ชายเมือลุ่ม
- แม่ผู้ยั้งเงินลั่นนั้นให้เป็นลั่นลุ่นด่งแก วดองอันนี้ว่าผู้เป็นไทยใช้สิ้นท่านแลผีช้อยท่านใช้
- ลั่นจักเอาช้อยท่านเงินบ่ค่าช้อยท่านให้ต้มค่าช้อยท่านให้เลียงผีบ่เลียงยังมีลูกยั้งชายให้มาตามนำเงิน

โบราณ ๒๐ หน้า ๒

- อันยังบ่ค่าช้อยท่านนั้นควนเป็นโทนำพิตามนำเงินที่ใดทให้ได้ทันนั้นเหตเงินมันไปจึงได้
- ตายแม่ชะลีเขาก็จักทนลั่นเอาช้อยเขาคืนแลลูกเมียมันนั้นย่าให้ผัวมันว่าเป็นช้อยเ
- บันคนเกิน ฯ ช้ ๒๕ ฯ มาตถาณึ่งมียั้ง ผีควนตายมันบ่อับเอาเมียมันผู้อื่นหากรับรอง
- เอามันได้บ่เป็นเมียมันแลแล้วผีมันย ังดิสตามไปมีเงค่าฮับมันมันยังช้จะนะว่าช้ให้
- ลับรองเอาให้มันโพยไฟก่อนชนชววยทายยาชได้จึงช้ให้แก่เจ้าเกินว่าดั่งนั้นก่ไปชახยังเป็น

ใบลาน ๒๑ หน้า ๑

- เมียมันแล ฯ ชั ๒๖ ฯ มาตถาณังผิผัวเมียจะปะฮ้างกันบ่มีผู้เฒ่าผู้แก่ฮ้างไปควนชาชนวนว่า
ชาเคียดเ
- เก่งกันผู้ชายหากสืเอาเผ่งเทียนกัตบมี ผู้เฒ่าผู้แก่ฮ้างยังไปซาชซาชติคำผัวคำเมียนี่เมื่อ
- เขาเอากันกัหนักเมื่อปะกันกัหนักผิ ซาปะกันแล้วทว่ายังอยู่เอียนเดียวกันซบกันัก
- อันเดียวกันยังไปซาชผิสิ่งของฮ้อยคนซา ปันกันแล้วซบกันักต่างกันขึ้นทางเอียนเดียวกัน
- บ่ฮอดกันปากจากได้ฮ้างกันอยู่ตั้งนั้นชายผู้ใดมาสู่เพกับยังผู้นั้นให้ผัวเก่าใหม่เลิมดังมาตุรักช

ใบลาน ๒๑ หน้า ๒

- ตาปิตุรักชิตานั้นอย่าไล่ชั้นเมืงสาจวนผิซาจักเอากันให้โอมเอาดอมผิผัวเก่าเทิน ฯ ชั ๒๗ ฯ มา
- ตถาณังผิผัวเมียจะฮ้างกันให้เอาปัดติยา นอันเขาให้แกกันแต่ก่อนมาตชให้แล้วผิ
- มีปชติยานไว้แกกันตั้งนั้นผิมันไปอยู่ นำผิน้องน่มมันหาเทศกานบิได้มันบ่มา
- หาเมียมันกัตบอันหนึ่งมันผิผิแม่เมีย มันแก้ท่านให้มันสมมานกัแม่เมียมัน
- มันกับ่แต่งได้ซี้ว่ามันบ่ปะสงดอมเมียมันแลผิมันบิผิแม่หากว่าผิมันบ่แต่งให้ผิจา

ใบลาน ๒๒ หน้า ๑

- ละนาคก่อนควนชาจิงว่าซาชนวนควนชาอย่าฟ้าวตชความผิผัวความเมียท่านเทศคำผิผัวคำเมีย
ควนช
- าชแลบซาชนั้นแจ้งอยู่ในเมีย ๒๐ จำพว กบษวากุลละถิโยกุละทิตาโลนั้นแล ฯ ชั ๒๘ ฯ มาต
ถา
- ึ่งผู้นึงละเมียวัวไปเทียวคำซาชชวชที่มำบิ มาแลไปเอาเมียอยู่พายหน้ากัตบแม่คำกานเมือง
- บิได้มาฮอดดองเมืองให้ผิจาละนาคูก ोनผิมันไปเถิง ๓ ปีบมีเทศกานอันใดมันบิมีเลี่ยนลี้
- มาบออกซ่าวเถิงเมียมันกัตบสิ่งของมันอันไว้เลียงเมียมันกัเลียงหมดไปตั้งนั้นกัยังเฟิงให้เอาผิ
โหมคำกาน

ใบลาน ๒๒ หน้า ๒

- เมืองต่างน่มมันเทินผิผิผิเก่ามาฮอดให้ผิผิใหม่แต่งสมมาผิผิเก่าด้วยเข้าดอทอดอกไม้เผ่ง
เทียน
- เทินผิผิสิ่งของซาฮ้างตชพันกันให้ซันเ เก่งกันเสียเทินมันจักว่า เป็นเมียมันกับิได้แล
- ผิมันไปเถิง ๓ ทินเทมีเทศกานกัตบมี เทศกัตบว่ามันยังมีสิ่งของอันใดกัตบอันมีเสีย
- นลี้ถ้อยความอันใดผากมามาเมียมันเ ปนสะพาวาตั้งนั้นกัอย่าฟ้าวว่าซาชนวนคำเมียมันกั
- ोनผิผิหากให้ปัดติยานไวาปีนึ่ง ๒ ปี ๓ ปี ๔ ๕ ปีมากกว่านั้นกัตช้อยจิงจักมาว่าตั้งนั้นเมีย
นั้นกัฮ้าง

ใบลาน ๒๓ หน้า ๑

- ปัดติยานผิวมันแก้ตั้งนั้นแน่นว่าสิ่งของอันจักเลี้ยงชีวิตก็เลี้ยงหมดไปตั้งนั้นก็ดีแน่นนานปานไดยัง
- บ่ถึงกำหนดอันเขาปัดติยานไว้แก่กัน นั้นแต่ยามหนึ่งก็ดียังบ่ขาดแลหะคำผัวคำเมียนี้
- เปนงานอันหนักหนึ่งในโลกนั้นแล ฯ ชั ๒๙ ฯ มาตถาเน็ง ๒ ชุกันชายไปชู่ยังก็ดียังไปชู่ชายก็ดีหาผู้
- เปนไหญ่ปลูกแบ่งบิได้ชาล้างเอียนดอม กันบ่ฮอดผู้ชายบ่มีก็ยิ่งหากแล้วผู้ยังบ่มีก็ผู้ช
- ายหากแล้วผู้ยัง นั้นลงเอียนหนียามได้ผู้ยัง ไปสมคบกับชายผู้อื่นเสบเมณะทำมิหะจานบิ

ใบลาน ๒๓ หน้า ๒

- ขึ้นแก่ชาทั้ง ๒ แลผิชาจักบ้านของแก่กันมนผู้ยัง ให้ไว้ผู้ยังมนผู้ชายให้ไว้ผู้ชายของล้างได้ดอมกัน
- ให้เอาพื้นเปะปะหมานผิเอ็ดได้ด้วยกำ ลังชุ่นให้บันคนถ่องผิเจ้าที่ตายผู้ชู่จักสวนกันมนเอิ
- อนบิได้ผู้ชายตายเจ้าที่จักกันมนหลังกำ ได้เค้ามุนผู้ตายมาโจษเอาผิของแต่มนหลังมิให้ไว้
- เกมนหลังของล้างได้ดอมกันให้ไว้แก่ผู้ ยังที่เว้นไว้แต่ของอันช่าอีกกันหากจ่ายสู่กันกัน
- เลี้ยงที่ไดย่าว่าสังเพินผิชาชุกันนมผู้ เปนไหญ่มีหากตั้งบิว่าลึงกำลึงเดียวนั้นแล ฯ ชั ๓๐ ฯ มาตถาเน็งผู้ยัง

ใบลาน ๒๔ หน้า ๑

- ผู้ชายชามักกันให้ลัดจะว่าจะเอากันหานนมผู้ เปนไหญ่บิได้ให้เอาตามลัดจะเขาให้แก่กันนั้น
- แม่นยังสาวกิตินั้นกันด้วยคำว่าคั่นกั ทำดังนี้ได้จักเปนเมียเจ้าแล้วว่าดั่งนั้นผิของหน้า
- นมบิอย่าตานายผิยังผิชายเผ่ากันไหญ่ กว่าตัวมันหากบิว่าลึงดั่งนั้นก็ให้เอาตามปัดติยา
- นเขาผิของหน้าน้องนุงสูงปายลูกหลานแล ผู้อื่นอันบิชนบิชาชนมันได้กิตีไปเฟิงถิเอาตามปัด
- ติยานเขาก่อนเทศผู้รักสาเปนไหญ่ยังมีตายผิมีดั่งนั้นทำให้มันเงินบาทเจ : เบี้ยเลื่อผ้ากับพาชวนให้

ใบลาน ๒๔ หน้า ๒

- เกผู้ชายเปนเคื่องทำวันผู้ชายทั้นหากแล้วเทศผู้ เปนไหญ่ยังมีพาหน้าชามักกันมากล่าวไ
- อมเอานำผู้ เปนไหญ่บิได้เอากบิได้ แล ฯ ชั ๓๑ ชั มาตถาเน็งไผ่เมืองเมียชามีคั่นชา
- ให้ปัดติยานไว้แก่กันว่าคั่นลูกอาเป นผู้ยังผู้ชายอาให้ เปนผิว เปนเมียกันผิ เปนผู้ชาย
- ทั้ง ๒ กิตีเปนผู้ยังทั้ง ๒ กิตีให้ชายเอื่อ นเดียวกันลูกช้อยมิกของเจ้าอันไดย่าชีนลูกเจ้า
- มิกของช้อยอันไดย่าชีนว่าดั่งนั้นก็ให้เอาตามปัดติยานนั้นเพินเทศลัดทั้งหลายไปลู่เนาอีกเทศ

โบราณ ๒๕ หน้า ๑

- ลีจะทำได้เมื่อสุวันกัเทศจะ ทำตาย ๙ ชั ๓๒ ๙ มาตถาเน็งสองสะหายให้ลูกยิงชาย
เป็นผิวเมียกัน
- มีปิตติยานว่าชามักยก้าไต่กัตามใจว่า ไปสู่ไปหาก้าไต่ผิชาญ์นำกันบ่อดแลอย่า
- อ้างกันของผู้ยิงมีไต่ของผิชาญ์มีไต่ ก็ให้เอาทั้นของชาล้างได้ไต่ให้ผิเค็งให้ชา
- ชุ้ก้าเทิน ๙ ชั ๓๓ ๙ มาตถาเน็งผิไต่เอาลูกยิง งามสาวทั้นเทินกานเมืองมีบ่ไล่ใจเอา
กานด
- อมพแม่เมียมันหนีกานคั้นกานแล้วเลาฬมาหาเมียไป ๙ มา ๙ เถิง ๓ เทียอยู่ใจมันให้

โบราณ ๒๕ หน้า ๒

- เอาคำชันมันไว้คั้นถึงกานเมืองพายลุนมันหนีกั้นแล้วกานเมืองมันมาอย่าให้เป็นเมียมัน
- เทิน คนลึ่งนั้นเมืองไต่ดีเขาไปหา เลเทษทั้นเลียงลูกยิงนางสาวทั้นเพียยาก
- กั้นคนพแม่เลียงยากตายผิพแม่เมีย ว่ามันสะทาวให้สมมาพแม่เมียผิมันบ่สม
- มาฮะทั้นกัหาก ผิมันพสมกละมัน อู้โทษผิมาสมมาพแม่เมียมันให้ฮะเอาก่อน
- ยังควนให้มันคั้นหาเมียมันก่อนแล ๙ ชั ๓๔ ๙ มาตถาเน็งมีลูกยิงให้ผิผิวแล้วผิใหม่มาโอมเทิน

โบราณ ๒๖ หน้า ๑

ชั ๓๕

ผิยิงอ้างผิ

ไปเพิงชาย

ผิอื่น

- แก่เงินคำมันหล่ายว่าลูกตัวบ่มีผิเวหาชามักหากอยู่ตอมกันตายดอกว่าดังนั้นแล้วฮับเอาเงินคำผิ
ใหม่
- ย่าไล่โทษแก่ผิใหม่ไล่โทษแก่พแม่ ผิยิงเลิมดังมีษจากผิยิงจิมไต่กันฮู้ว่ามันมีผิ
- แล้วยังดั้นโอมแลปุกแบ่งพ้อมกัน ดั่งนั้นให้ไล่ฮันใหม่ชู้คังคนเทิน ๙ ชั ๓๕ ๙ มาตถาเน็ง
- ยิงผิหนึ่งย่าอ้างผิหนึไปเพิงชายผิหนึ่งชัให้กล่าวอ้างคำผิผิชายว่าคั้นกล่าวอ้างคำผิแล้วชาจก
- เอาเป็นเมียว่าดังนั้นผิยิงก็ฮับเอาปิตติยานว่าคั้นคำผิแล้วชาจกเป็นเมียเจ้าว่าดังนั้นคำผิ
แล้ว

โบราณ ๒๖ หน้า ๒

- แทให้เอาตามปิตติยานผิชาทั้ง ๒ ก็ญ์นำกันแท้มีชายผิอื่นมาสมคบกันยิงผิอื่นมีษจากกันขึ้น
- แก่ชาทั้ง ๒ ผิชาทั้ง ๒ ยังบ่ได้สู่เป็นบ่ได้ ญ์นำกันเทียพายลุนผิยิงไปสมคบกับชายผิอื่นให้
- โหมีผิยิงช้นหนึ่งผิความปากช้นหนึ่ง ๓ บาช เจะผิผิชายบ่ฮู้ว่าชาให้กัตติกาแก่กันแท้ให้ผิ

- ชายแฉ่งวันผู้กล่าวคำผิดก่อนหน้านั้น ๖ เบี้ยเงินจะผิดกันอยู่ว่าเขาให้กษัตริย์กันแล้วให้
- ไทมหนึ่งแฉ่งวัน ๓ เบี้ยเงิน เห็นว่าเขาก็ให้กษัตริย์กันแต่ทั้งว่าเขายังไม่ได้สิ่งที่จะยอม

กัน

ใบลาน ๒๗ หน้า ๑

ขี ๓๖

- เทอจึงบีได้ไทมมีระจานเพืออันแล ผิดผู้ยิ่งว่าคั่นกล่าวคำผิดช้อยแล้วยากได้ช้อยเพนเมียให้ทานำพัน
- ม่พี่น้องช้อยยอมให้จึงเออว่าดังนั้นเมื่อนั้นแล้วคำผิดมันผู้ชายยังบักันได้กล่าวโอมฮอตน์
- เม่ผู้ยิ่งเลาไปสมคบกับชายผู้อื่นดังนั้นไ ท้มันผู้ได้กล่าวคำผิดแล้วมันกินคนตามทักตาม
- เบาเทิน ๙ ขี ๓๖ ๙ มาตถาหนึ่งผิผู้แม่เมีย อุบบายให้ลูกเขยบวคผิผู้ยังมีสังเขตไว้ไปพันสังเชษ
- พนมให้ลูกสาวมีผิวเสียดังนั้นผู้ลูกเขยนั้นลืกลออกมาว่าขึ้นให้ไล่ชั้นไทมพ่มช้นหนึ่งคำตองมีมา

ใบลาน ๒๗ หน้า ๒

- ก่น้อยทใดให้ขึ้นแก่ลูกเขยแก่นั้นตงเลียงผู้ลูกเขยไทมพ่มช้นผิผู้อุบบายนำพ่มเมียดังนั้นให้
- ไส้ชั้นไทมพ่มช้นหนึ่งผิผู้อุบบาย นำพ่มดังนั้นก็ย่ำไล่ชั้นไทมพ่มช้นเทินผิเมีย
- ักยากคั่นหาผิวเก่าที่สุดแต่ผิวใหม่จะให้ คั่นก็ได้บีให้คั่นกับได้ผิผิวใหม่ยอมให้เมียคั่นหา
- ผิวเก่าดังนั้นคำตองย่ำให้ขึ้นแก่ผิวเก่า ที่ให้พ่มช้นคำตองให้แก่ผิวให้แก่ผิวใหม่เทินผิอะไร
- พโจละไทมพ่มช้นอยู่รักษาเมียหนีไปบ่สูญเสียเมียหาที่เพ็งบีได้เอาผิวใหม่รักษากรรมแล้วผิผิวเก่าลืกล

ใบลาน ๒๘ หน้า ๑

- ออกมาเมื่อลุนผิวเก่าจะเอาเมียบีได้ด้วยมีในพะปาสับพะซาก่าว่าสับพะทุกขณะดะละนะเนบพา
- นะสะลืกละนะกายะนั้นแล ๙ ผิผู้ของชายยัง ตีษกันจึงให้พินไสพิจาละนาแบ่งปันให้ตามคอง
- อันได้กล่าวแล้วนั้นเทินผิบ้านแตกเมือง แตกของอันชาล้างได้ดอมกันฝ่ายผู้ผิวได้เอาไป
- ำมากน้อยได้กิดฝ่ายผู้เมียได้เอาไปนำมา ก่น้อยทใดกิดกับควนบันให้ได้แล ๙ ขี ๓๗ ๙ มาตถาหนึ่ง
- ยิ่งผู้หนึ่งอยู่ว่าชายผู้หนึ่งมีเมียแล้วมันลู่ผิวพอนแล้วเลาดำเมียเพื่อความฮ้ายความชახให้ไล่ชั้นแฉ่งหนึ่ง

โบราณ ๒๘ หน้า ๒

- เล่าให้มีเข้าตอกตอกไม้ฝังเพียนสมมาผีสองดำกันให้ไล่ถองชันแปลงหนึ่งให้แก่เมียมันเพิน ๓ ขี ๓๘ ๓
- มาตถาหนึ่งบุกคละผู้ใดพาชู้ไปนอนเอียน ท่านเจ้าเอียนยกอาทิกอนให้ไล่ชันแปลงหนึ่งส
- มมาเอียนท่าน ๒ บาชเงินเพิน ๓ ขี ๓๙ ๓ มาตถาหนึ่งเพนเมียท่านผู้ตักใจมักเบ้สุกมโน
- นด้วยทาลุนให้ไล่ชันค้ำหนึ่งเล่าไล่ชันใหม่ นึ่งต้มผีแต่กุ่มบิได้นอนให้ไล่ชันใหม่หนึ่งสมมานึ่ง
- ผีแต่กล่าวโลมใจกิตติชตอกไม้จับมันกิตติให้ไล่ชันแปลงหนึ่งผีชาหากมักสุกกันให้ไล่ชันค้ำทั้ง ๒ เลิม มีขสา

โบราณ ๒๙ หน้า ๑

- จานนั้นเพิน ๓ ขี ๔๐ ๓ มาตถาหนึ่งเจ้าบ้านกิตติเจ้าขุนเที่ยวทางกิตติเพนลูกยึ่งนางสาวท่านมัก บิดานบิโอมเอาด้วย
- ชีต่านโอมเอาด้วยชอบแล้วแม่สาวบิไท้กิตติเอาด้วยชมเพนท่านมาตถากองย้องคางกิตติเพน เจ้าให้
- สวตกให้ไล่ชันใหม่ ๒ ย้อยเจ๊ะแปงแม่สาว ๖ เบี้ยเงินลูกสาวท่านให้ขึ้นผีลูกสาวท่านบิสุ กุมนอนผี
- ได้นอนแท้ให้ไล่ชันใหม่หนึ่งแปงชวันสาวที่ าน ๖ เบี้ยเงินผีบิได้นอนให้ไล่ชันแปงหนึ่งแปงชวัน สาว ๖
- บาชเงินเพินผีสองพันมันนานจิงยู้กิตติมันจิงเล่าแก่แม่พี่น้องมันกิตติให้ผู้ชายแปงเอียนนบิแม่ผู้ยึ่ง ตาม

โบราณ ๒๙ หน้า ๒

ขี ๔๑

- คองเมืองผีผู้สาวบิฟ้งตันหากมักผู้ชายให้แม่ชายมอบให้ผู้ชายเล่าให้ไล่ชันแปงเอียนนบิแม่สาว ๖ เบี้ย
- เงินเพิน ๓ ขี ๔๑ ๓ มาตถาหนึ่งแตกต่างเมือง มาเพนฮาชะทุตอญปะทุตให้ผีลูกเมียอย่าให้ ไปควา
- สุ่มชกสุคนเมียผู้ใดไปสุ่มชกอย่าให้เจ้าผิว ให้ชกคิตติให้ลูกผิวบ่าวเพนมันบิถือเมียมันได้ผี
- ผิวมันบิบอกเพนเมียมันแล้วเมียหากลัก ใจผิวไปสุ่มชกให้ลูกผู้ยึ่งแก้สินเสียบ่าวบิอันให้ชาย
- โดงทั้งหลายมาโอมเมียมันแก่ง ๕๐ คนให้ปลากษยาให้เขาตอเยืองเพนผีผู้ใดหากนบิหากมา อยู่ตอมยั้งน

ใบลาน ๓๐ หน้า ๑

ขี ๔๒

ขี ๔๓

- ยมเปนชู้เข้าสู่กันกดีชกหนึ่งแล้วให้สูกนแม่ผู้สาวปาวผิยงมีผู้เกาะชวนให้แก่ชกมานอนยังแอม
ยูนันให้

- ไหมชนิ่งสมมาอาจยาชนิ่งเงินอ้อยผิงพัน ก่อผู้เกาะชู้ให้แก่ชกนั้นทเวนไว้แต่ชกอัน
อาจยา

- เจ้าบ่ป้องกันนั้นแล ฯ ขี ๔๒ ฯ มาตถาหนึ่งเมียผู้ใดไปควาสู้เพื่อนเจ้าผิวได้ไหมถึง ๓ ที่
แล้วยังเข้าไปสู่

- เพื่อนอย่าให้ผิวไหมเกินคันเจ้าผิวหากยังไ ทมให้ผูกผิวปาวมกให้เมียมันสู้เพื่อนไหมเกิน

- จินลิวลิแล ฯ ขี ๔๓ ฯ มาตถาหนึ่งบุคละผู้ใดเอาลูกสาวเปนเมียให้ลงพระราชอาจยา ๕๐
ที่กะเวน ๓ ส่งใส่ชะปุ่น

ใบลาน ๓๐ หน้า ๒

ขี ๔๔

ขี ๔๕

เมีย ๒๐ จำ

พวก

- ช้างเสียเกิน ฯ ขี ๔๔ ฯ มาตถาหนึ่งบุคละผู้หนึ่งชูลูกท่านมาเลี้ยงไหญ่แล้วผู้จักเอาเปนเมีย
มันบ่แก้วนย่าวว่า

- ลังของกำนดลูกนั้นให้แม่เก่าเอาตายคัน ยากได้จึงพัดต้านแสงเอาดอมแม่เก่ามาเปน

- เมียเกิน ฯ ขี ๔๕ ฯ จำห้องเมีย ๒๐ จำพวก มีในกำพืคำนิละคันถิดังนี้ ฯ มาตุรักชิตาแม่
อักษร

- ๑ ๑ ฯ ปิษตุรักชิตาพรักษา ๒ ฯ มาตุปิษตุร รักชิตาแม่พ้อมกันรักษา ๓ ฯ มาตุรักชิตา
พื่อ

- ายน้องชายรักษา ๔ ฯ พะคินรักชิตาพ็ยงน้องย้งรักษา ๕ ฯ โคษตะรักชิตาโคษรักษา ๖ ฯ
ยาติรักชิตายาติ

ใบลาน ๓๑ หน้า ๑

- รักษา ๗ ฯ สหะทำมิกรักชิตา สะหะทำมิก ๘ จำพวกคัพพินี่สามเนระสามะเนวีสี่ชามานถ้วน

- ๘ รักษาถ้วน ๘ ฯ ย้ง ๘ คนนี้ชายผู้ใดไปเสบเมถุ นะทำกับดอมเขาถักองคะ ๕ มีชะจาน
ขึ้นแก่ชายผู้

- นั้นโดยนิยมดังกล่าวแล้วแต่ภายหลังทำขึ้น แก่ผู้ยัง เชน เปนอะละมิกะพาวะที่ขึ้นแก่ผู้ชายสิ่งเดียวดี
- วยพาวะอันท่านทั้งหลายคือว่าแม่แลนเป้น เค้าเท่าเอ็งสะหะทำมิกทั้ง ๕ อันเป้นผู้ถ้วน ๘ วิชา
- คุมแขงไว้ในห้องทองที่นอนแห่ง เขาด้วยคำว่ายังผู้กับให้ชายผู้ใดผู้หนึ่งมาลงไปเสบสมมันดี หลีแลว่าดังนี้ผู้ช

ใบลาน ๓๑ หน้า ๒

- ายหากมาลักเอษลักทำอะทินาทานขึ้นแก่ชายผู้ นั้น เชนมาลักเอา ยัง โษณกับพาลมแห่งเขาทั้งหลายฝูง
- นั้นเหตุตั้งนั้นเมษะงานขึ้นแก่ชายผู้ เพื่อ อันแลบควนถึกราชะทันตะคือว่าชันคำทำควน
- ตัชันแปลงแลชันสมมาผิผู้ยังบิสู้บิแม ลมากุมแก่ลากเอษที่ใดที่หนึ่งก็ตีควนไล่ชันไหมนี้
- งชันแปลงชันนี้ดีหลีแลอันนี้หากเทียมพะ วิโนพะพุทิจำคือว่าอาบิษสังคาที่เสษเป้นชันไหม
- ชันติเป้นอาบิษปาจิตติชันคำคิเป้นอาบิษปาละชีกนโลกกัทำเทียมกันดังนี้เพิ่นจำห้องเมีย ๘ จำ

ใบลาน ๓๒ หน้า ๑

เมีย ๑๒ จำ

พวก

- พวกแล้วที่แล ๓ บัษจักจำห้องเมีย ๑๒ จำพวกคือว่าสารักขา ๑ ๓ สาปะริทันดา ๒ ๓ สะมะทะวาสินี ๓ ๓
- โปะทะวาสินี ๔ ๓ บัษทะวาสินี ๕ ๓ โอบัษตะกินี ๖ ๓ โอบิตะจุมนิตา ๗ ๓ ทะนะกิตา ๘ ๓ ทาลิจะพะวียา ๙ ๓
- กำมะการีจะพะวียา ๑๐ ๓ ทะชาหะตา ๑๑ ๓ มะ หุดติกา ๑๒ ๓ ๑๒ จำพวกนี้ฮ้อมเข้ายัง ๘ คนอันก่อน
- นั้นเป้น ๒๐ จำพวกแล ๓ เมื่อว่าสารักขานั้น ได้ยังผู้ท่านฝูงอันหากไล่ห่มากไว้คุมแขงไว้ ๑
- สาปะริทันดาได้ยังผู้ท้าวพามาไล่สากหมายไว้บิให้ผู้ใดผู้หนึ่งมาเสบสม ๒ สันทะวาสินียังต่างดาเยเจ้าปัษพะพะ

ใบลาน ๓๒ หน้า ๒

- ชะนิกกล่าวคาถาว่าสันทะวาสินีนามปิโยปิยังวาเสติดังนี้ ๓ แปลว่าปิโยอันว่าผู้ชายมีใจอันยังมักยังผู้ยังผู้มีใจ

- มักตววาเสดิกให้ยบิยังคำซังคำอ๊กแห่งผู้ยั้ง นั้นอะทิบายมักว่าผู้ยั้งก็อับยังคำอ๊กแห่งผู้ชายผู้ชาย
- ก็อับเอาคำแห่งผู้ยั้งชาทั้ง ๒ มีสันทะเลิม กันแล้วแลอยู่กับกันแปนผิวเมียกันแล้ว ๓ ๙ โโพคะวา
- สีนได้ยั้งผู้มิกเข้าของบือโพกตอมผู้ช ายมีตันว่าคกสากแปนคำผู้ชายก็ให้ตามใจมิกมัน
- แทผู้ทั้นกันอก ๘ คนนั้น ๘ ๙ บัษตะวาซีนได้ยั้งผู้มิกยังแค้นผ้าเคื่องนุงเคื่องบึงตอมผู้ชายแลลือแปนเมีย

ใบลาน ๓๓ หน้า ๑

- ผู้ชายก็ให้ตามคำมันแท้เอาแปนเมียผู้ทั้นกันอกยั้ง ๘ คนนั้น ๘ ๙ โอปัษตะกินได้ยั้งผู้มีพมแม่เผ่าพวงวงสาปูกแปงมีเคิ
- องกล่าวโอมจึงเอามีชาทั้ง ๒ ไล่ไนได้แล้วจึงเอาน้ำ ไล่จึงให้พอนแก่ชาทั้ง ๒ ด้วยคำว่าตั้งนี้เมือไค่น้ำแลได้
- พากจากกันเชือจึงพากจากกันเมือไค่น้ำ แลได้บับแตกม้างจากกันเชือเจ้าผู้แปนผิวเมียกันหมั่นยั้น
- ตอมกันเท่าเถ่าเทินว่าสนี่ ๖ ๙ โอพิตะจุม พิตาได้ยั้งผู้มีใจมิกยากได้ยั้งกะโจอมหัวแลดอกไม้มิตอม
- ผู้ชายแล้วผิแปนเมียชายผู้ทั้นกันอกชอออกจากหัวแล้วแลปลงให้เติมคำมิกแห่งยั้งผู้ทั้นกันเอาแปนเมียผู้ทั้นกัน

ใบลาน ๓๓ หน้า ๒

- กยั้ง ๘ คนนั้น ๗ ๙ ทะนะกิตาได้ยั้งผู้แปนหนี่สนี่เพือนช้อเอาเงะไปแทนเพือนลือแปนเมียผู้ทั้นกันอกยั้ง ๘ คน
- นั้น ๘ ๙ ทาสีพะริยาได้ยั้งผู้แปนช้อยท่านเพิง ใจแลยกขึ้นสู่พาวะแปนเมียแลตั้งไว้ในที่อันแปนเมีย
- แท ๘ ๙ กำมะการิได้ยั้งผู้อันมีปะกะติควากิ นจ้างด้วยเอือนท่านเลาผู้เจ้าเอือนมีใจมิกเอาแปนเมีย
- ปะเมียเก่าเสียแลเอาแปนเมียกดีไนยะนึ่งแม่น ชายผู้หนึ่งเอาไปกินจ้างตอมเอือนเดียวกันชากมิกกันเอา
- กันแปนผิวเมียกันคันชาหนี่เมือหาเอือนที่อยู่ช่าชู้คนบแปนเมียชานแล้วแลเหซว่าอาไล่ซึ่งกินจ้างเติมกำนัม

ใบลาน ๓๔ หน้า ๑

- วันม็คนันคนต่างคนต่างหนีเสียกันคนชาย ผู้ใดไปเสบสมยั้งผู้้นในกำนชเมือช่ายดอมกันดั่งนั้น มีษสาจน
- กัซันชันโทมกัซันเมือช่าจากเสียนกันบั้งแล้ว ๑๐ ๓ ทะชะทะตาได้ผู้ยั้งอันปุกชูงเขามาแล เอาเปนเมีย
- แล ๑๑ ๓ มหุติกาได้ดั่งแม่คำฮ้างอันผู้ชายไล่ คำไว้บหมดเซษผู้ใดเสบกับยั้งผู้้นเซษในปัตติ ยานแพ
- งชานันมีษสาจนกัซันแลบายก็ได้โทษก็ได้ หั้นแล ๑๒ ๓ ดายแท้ผู้ยั้งทั้งหลายใน ๒๐ จำพวก ันเปน
- ต้นว่ามาตุรักชิตาเท่าฮอดมะหุดติกาถ้วน ๒๐ คนชายผู้ใดปาณาเปนผู้ช่ายทุกช่ายติควนวัน

ใบลาน ๓๔ หน้า ๒

- บัควนเสบเมณะทำกับด้วยผู้ยั้งผู้้นดีหลีแล สมปาลิอันมีในดีกาสีละชันธจักว่าเอาตาสังทักสัน นังปิบุรีสัน
- ตระคมเนมิษสาจาโร โทติปุริสานังปะนะวีส ตียาปิเอาตาสุมิษสาจาโลโหดังนี้ ๓ อะทียาย แปว่า
- ยั้ง ๑๒ จำพวกตั้งแต่สำรักช่าเทาเถิงมะหุ ดติกาผู้ช่ายผู้ใดเสบเมณะทำมีษะจนขึ้นแก่ ชาท
- ั้ง ๒ มีษสาจนขึ้นแก่ผู้ช่ายทั้งหลายนี้มีษอันค บหาไนยั้ง ๒๐ จำพวกนั้นแลไนเมีย ๒๐ จำ พวกลงว่า
- มานัควนเปนมึษะจนแลม่เปนมึษสาจา นควนช่าแลบช่าให้พีจาระนาตามันท่านอันจักกล่าว ไป

ใบลาน ๓๕ หน้า ๑

- พายหนานันเเทินมีไนราชะสาชกินว่าผู้หนึ่งชื่อว่านายยั้งลูกสาวมันชื่อว่าเซมมาพูนน้อยมีเงิน ๕ อ้อยมาสู่เซมมาเซม
- มายั้งมักนายข้างผิวว่าพ้องเซมมาเคียดพากันไ ปหากวานกวานให้เซมมาขึ้นเงิน ๒ พัน ๗ อ้อยพูนน้อยว่า
- าวันใดเงินตกมีช่าช่าจักให้คำเมียช่าช่าจึงแ ลพ้เซมมาว่าก้เอาเเทินว่าอันกลางคีนนาย ข้างไปนอนดอม
- นางเซมมาพูนน้อยไซปักตุเขาพันถูกขนนาย ข้างช่าช่าถูกันวันางเซมมาก้ช่าช่าพ้เซมมาเหลือ ใจไปไหวพย

- ราชินาอาจานพุดทะโคสาลยานปัตโชตมาถามว่า เปนดังรินางชมมาพื้นที่ เปนเมียพุนน้อยไปจาอาจานทั้ง

ใบลาน ๓๕ หน้า ๒

- ๒ ว่าไปพันยัง เปนเมียพุนน้อยแลเทศพุนน้อยว่าเมื่อใดเงินไปตกมีชาไปพันที่ เปนเมียชาพุ่มชมมากอับเอา
- ๑๕ วัน ชันมีในกุฎชาตกพะพูลิเจ้าตัม พะสะท่ามะพะเทศนาในพะกำพิมะชิมมะนิกายว่ายังมี
- พยาอินมอลองสินแม่คำฮ้างนี้มีช เปนมานะ ะหนุมผู้หนึ่งเอาคำพันหนึ่งให้แม่คำฮ้างว่ายามคำฮ้าง
- จักมาจาว่าอันกับมาแม่คำฮ้างกับอับของ จ้างแต่มีแห่งชายผู้อื่นได้ ๓ ปีแม่คำฮ้างเกษเป็นกับ
- ันนาชมใจหมักไปสู่เจ้าเมืองบอเทศคำทั้งมวนแก่เจ้าเมืองว่า ๓ ปีมีนางกัณฑ์ที่ เปนเมียแห่ง

ใบลาน ๓๖ หน้า ๑

- มานะวะแล้วนางก็คืนมาบ้านชายผู้หนึ่งเอาคำพันหนึ่งมาให้นางก็ยังมีจักอับเอามานะวะผู้ก่อนก็มาเห
- จึงยุตมีไว้หันแล ที่ถวัน ๓ ปีไปพันเมื่อวัน ๕ ยามเมื่อคืน ๘ ยามแลก็ไปพันจากเมียพยาอื่นอาจ
- านไหวพยาดังนี้พยาจึงว่าเมียมีชู้ตายกัลล์ วนายช้างแซนกุตที่เป็นสินไหมย่ำให้มันอยู่เมืองกุเท
- นว่าดังนี้ในท่ามะสาชอาจานเจ้าพิจาละนา ไนบษว่ากุละถิโยกุละทิตาโลนั้นตีกับด้วยเมีย ๒๐ จำพว
- กันนั้นไนบษว่ากุละถิโยนั้นได้เมีย ๑๐ จำพวกันว่าคาถาเค้าเป็นต้นว่าพะนะกษตานันแลไนบษว่ากุละทิตาโล

ใบลาน ๓๖ หน้า ๒

- นั้นได้เมีย ๑๐ จำพวกันปลายเป็นต้นว่ามาตุรักชิตตานันแลนักปลาสผู้มีบิณยาเพิงพิจาละนาแต่ตั้งเมีย
- ชาวจำพวกันนี้เพิงเอาทำสองตัวออกตั้ง ให้รู้ว่าผิวเมียควนชากันแลบชากันตามท่ามะ
- จายีลัပ္ปูลิสสาเทินเมื่อว่าทำสองปะกา นั้นคือว่าอิตสาตันหานั่งอาโลยะนั่งทำสองตัวนี้
- ลเมื่ออิตสาตันหานั้นได้บุบพะพาอะตัน ทาแลอับปะละพาอะตันทาแลเมื่อบุบพะพาอะ

- ตันทานั้นได้ใจแห่งผู้ขายและผู้ซื้ออันเกษมอีกกัน ทำบิได้ให้ของฝากซึ่งกันบิได้หุยมิถึนั้วกันบิได้ไป
โบลาน ๓๗ หน้า ๑
- หัษติยานแก่กันลักอันเท่ามาขตบั้ง เกษลันทาเพิง ใจกันลึง เดียวอันนี้ชื่อว่าบัพพะพาอะตันทาแล
มือ
- ว่าอับปะละพาอะตันทานั้นได้สองผิวเมียย่า กันละเสียแล้วเมื่อลุนมีใจไค่คีนอยู่กับด้วยกันเลา
เทา
- บิได้ถูกตองกันบิได้ให้ปัตติยานแก่กันเป นดังก่อนนั้นอันนี้ชื่อว่าอับปะละพาอะตันทาแลตันทาส
- องอันนี้เทียนยอมชักชวนลัษทั้งหลายไปผูกไว้ ในวัชตะสงสานเท่ามือละหั้นตะมิกะยาน
ดัชชาลลิ่ง
- เดียวทำมะผูกอื่นจักตักบิได้ลัษทั้งหลายจักละกับได้ยากนักเทศดั่งนั้นพะพุลิ เจ้าจึงดัชพะสาทำ
มะเทศสนาคะละ

โบลาน ๓๗ หน้า ๒

- ทาเจ้าอุตทายีเถนโนพะกำพีลัมมตะปาสาทิกะวานะสาลังปะลิกะเทศิกัษสมิงจะทุชะหาอิส
พันทะนะบุ
- ดตุลัษตาปาเสนะลักกะนิยะถาอิสานะลังปะดิกะเทศิกะ เทศดั่งนี้อันว่าอิตสาตันหาเทียนยอม
ชักเอามา
- ยิงผู้ยิงผู้ขายไปหาทุกเมื่ออัสสาโลกัษสมิงปะ ทุชาหาผู้ยิงผู้ขายทั้งหลายอันเป้นบุตถุชะนะใน
โลกนี้
- แม่นว่าละเสียกดีไปโกได้ร้อยโยษชะนะกดี อัสสาตันหา เกษกัษติอีกกันบิละกันเสียได้ลัก
เทืออัส
- สาตันหาพันทะนาบุตถะลิตตาอันว่าลัษทั้งหลายมากนักอัสสาตันหาหากมาผูกกับกันไว้ในวัชตะ
สงสานปา

โบลาน ๓๘ หน้า ๑

- เสนะสกุณียะถาเป้นดั่งนกอันพานหากผูกด้วยบ่วงค้องเงื่อนเชือกกวมค้แลปอยไปนั้นแลพะพุลิ
เจ้าดัชเ
- พหสนาผูกเป้นบัพพะคาถาอันนี้ให้เป้น ปะโยษชะนะแก่ลัษพะลัษทั้งหลายจึงดัชเทศสนาเพช
ดั่งนั้นผู้
- บิได้ให้ของฝากแก่ผู้ยิงเทือกบิได้ยับปัตติ ยานกับให้โอกาสเทือเทามาขตบั้ง ใจกันนอยว
เป

- เมียว่าอันทำเป็นตามอิสสาต้นหาดาย ๙ ๑ ๙ มาตถาหนึ่งผิวเมียปะกันแล้วเมื่อลุนกบิได้ถูกต้องกันผู้ยังกบิ
- หักตัดิยานกบิให้โอกาสว่าคินมาเทินผู้ชายหากละเสียดายทักล่าวว่าเปเนเมียกบิอันทำเป็นตามอิสสาต้นหาดายจ

ใบลาน ๓๘ หน้า ๒

- ามืองบ่เฟิงเอาคำอันนั้นเปเนปะหมานแลเมื่ออาไลนั้นได้ลัษติตันหาอันกัษติชักกันแต่อันได้ให้ของฝากไ
- หักตัดิยานแก่กันนั้นไปตาดบเท่าผู้ชายฮับ คลัวเอือนทั้งมวนว่าลุกกูเอือนกบิควายกบิว่าอันอัน
- ชีว่าลัษติตันหาอาไลแลเทศดั่งนั้นพะพุทลิ เจ้าจึงดัษพะสาทะมะเทศสนาในพะกำนิตีกาทำมะจ
- กกะปะวัชตะนะสูตวานะดังทันละหังพันทะนะ มาทุทิลายะทายัดสะทาลูชะบับพะชันจะสะลัดตามะ
- นิทุนทะเวสูบุดเตสุทาเลสุจะยาฮับเปกซาเอตังทันละหังพันทะนะทุทิลาวาดังนิยะทาลังวัดชะบับ

ใบลาน ๓๙ หน้า ๑

- พะชันจะอันว่าผูกอันได้คี่ว่าผูกเชือกเหล็กกัตุผูกด้วยไม้คี่ว่ากังแลคากัตุผูกด้วยหย้ามุงกะต่ายแลหย้าป่องก
- ดินะดังทันละหังพันทะนะมาทุทิลากิยาอัน ผูกทั้งหลายผุ่ด้นนั้นนักปายทั้งหลายเปเนตันว่าพะพุทลิ
- จ้าบักล่าวว่าผูกหมั้นพะว่ายังแก้ได้ด้วยมี ยังดัษได้ด้วยน้ำแลมิชดาวย่าอะเปิกซาอ อันว่าอาไล
- อันใดสะลัษตะลัษตาคี่อัน อันกัษติยังอันชัก เลชักยั้งนักมันคี่ ทุนตะเลสูบุดเตสุจะทาเลสุจะโนล
- กแลเมียกัตุอันมีคินทนต่างแก้วสอดแล้วในหุ่ด้นเอตังทันละหังพันทะนะมาทุทิลานักปายเจ้า

ใบลาน ๓๙ หน้า ๒

ผิวเมียปะกัน

ชาวบ่ชาวขุ่หน

- หลายเปเนตันว่าพะพุทลิเจ้าหากล่าวว่าลัษติตันหานั้นเปเนเชือกผูกหมั้นยังนักกว่าเชือกทั้งหลายเป
- นตันว่าเชือกเหล็กนั้นแลเทศดั่งนั้นปัน ยัดคี่ว่าเปเนผิวเปเนเมียนักชันพ้อมกันกับด้วยอา

- ไลอันฮับของฝากและปะติยานสมบรว่าสา ลัษตะลัดตาบุตรเตสุทาเลสุจะนั้นแลเมื่อลูกบมีเ
 - ทิอพอยว่าบุตรเตสุตังอันจักให้อูว่าเอาอ ไลอันฮักลูกแลคลัวเอือนทั้งมวนเลิมตังลูกนักปลาช
 - เจ้าทั้งหลายเยยะอำเิงคู้ที่เิน ๓ ๑ ๓ มาตถาเน้งผิวเมียย้าชานแลบิชาชเิงฮู้ตังนี้ผู้ยังผู้
- ชายหากกล่าว

ใบลาน ๔๐ หน้า ๑

- ซึ่งกันว่าผู้บิไซเมียกบิไซผู้ว่าตังนี้ก็ตียังผู้ยังเเนเมียกช่ายผู้ยังเเนผู้ว่าตังนี้นักปลาช
- ละครจักให้อูว่าชาผิวเมียนยังเเนผู้เเน เมียกันบิชาชกันแลนักปลาชเิงฮู้ด้วยทำสองตัว
- ันหาแลเอาไลทั้งหลายผู้ยังผู้ช่ายบิได้ให้ปัด ตียานแก่กันบิได้ยู่กับด้วยกันเทือพอยกล่าวว่า
- เมียกตายอาไลหากชานแลแลเมื่อลุนเ ลากล่าวว่าเเนเมียกตายว่าอันอันนี้ได้ชื่อว่ากล่าว
- าดันหาแลม่มน่ว่าทิดอกติกได้ชื่อว่าชานกันแลแลบิควนตามฮือฮัดันหานั้นเพนพะนุทลเ

ใบลาน ๔๐ หน้า ๒

- จ้าตัพพะสาทำมะเพชสนาเเนพะกำนิทำมะบรมีเินตันหาว่าบุกคละผู้ใดจะกอบด้วยฮือฮัดันหา
 - ันไคว่าก่าตามอันมักอันเิงใจมันเเน ตังวอกกีนลูกไม้เเนป่านั้นแลบิควนเอาคำมันเเน
 - ปะหมานได้แลตังหาฮือฮัดันหานี้วชทะ ติกจำเอือนขึ้นเเนใจตมมะนุดลัดสะแห่งคนปะมัด
 - ตะจะลิเเนเเนอันปะหมานหาลัษติบิได้ให้ต นจิบหายมาลูลาววียะเเนตังเคือเขาอันชื่อว่ามาลูลาว
 - อันเิงยวฮันตันไม้จิบหายเสียนั้นแลโสปะละวะติอันว่าบุกคละผู้ปะกอบด้วยฮือฮัดันหานั้นเพียน
- ย้อมไหล

ใบลาน ๔๑ หน้า ๑

- ลงไปด้วยถ้อยคำอันบิหมันบิเียงวานะโลวียะเเนตังวอกอันมักกีนลูกไม้หูลาหลังอันตมยเเอา
 - นนึ่งแลพอยเอาตังนึ่งไปสู่ตังนึ่งเล่าวะนะสมิงเเน ป่าไทรนั้นแลคนผู้ปะกอบด้วยฮือฮัดันหา
 - ละครนนั้นแลเพชตังนั้นนักปลาชเจ้าทั้งหลาย บิควนเอาคำมันแลอันนี้ผู้ยังผู้ช่ายกฮับเอา
- ของฝาก

- ก็นั่นแล้วก็ทำให้ปัดตียานแล้วก็ตียูกันด้วย ก็นั่นแล้วหนึ่จะเสียกันอาไลบ่ชากันบ่ไล่ผิวไล่เมี่ยง
- ญ่แล้วอันเป็นดังอีแล้วอันจาอาไลชากันชณะอันเป็นผิวเป็นเมี่ยงกันแลเพ็งอู้ตั้งนี้ผู้ชายหากอ้ายแก่ผู้ยัง

โบราณ ๔๑ หน้า ๒

- แลหนึ่ไปหาผู้อื่นก็ตียูไปหาแม่ตนก็ตียูชายล้ายบ่ไปสุ้ไปหาผู้อื่นด้วยกามมะสุกกัตบ่ยินดีด้วยคล้วเอี
- ญ่ลักอันแม่ว่าเขาน้ำกับกันอันหนึ่งเข้าของอันเพ็งใจหากเอาไปเลี้ยงแล้วแม่ว่าบ่ผู้
- ถ้าผู้แก่ก็ตียูที่อาไลชากันแล้วแลนี้พะนุทลิจำตั้นพะสะท่ามะเพชสนามะทานาคะเส
- ญ่ยกมาโชตะนาไว้ในกำพิมี่สินบ่หาว่าเยนุกกะลาอันว่านุกกะลุดงไถลาอะลัษตาอันกัษติ
- ยินดีด้วยกามมะสุกอะปะตันติดกไปตามโสตันยังตันหาสะยังกันตั้งอันตนหากบ่กันยัษติว่าเมี่ยงลูกกูเอีอน

โบราณ ๔๒ หน้า ๑

- ญ่ทั้งมวลแล้วอันมะกะโกวะปะตุดจะดังจักชวาชาลังกะโลติอันกัทำด้วยตนแบ่งชายเกี้ยวตันไม้อยู่ด้วยโยนเท
- งตนนั้นแล ๓ ทิลอันว่านุกปลาญเจ้าทั้งหลายเป็นชีโนบ่อโลลึงดูคือหมายตันหาโสตั้งเป็นตันว่าแม่กาม
- มะสุกปะทายะอันละเสียยังอาไลอันจักเสียกาม มะสุกตั้งนั้นคี่ว่าได้เสียยังราคะตันหาอาไลแล้วแล
- ญ่ทุกเมื่อแลอันหนึ่งพะนุทลิจำเพชสนาในลัษตะติจุนละนี้บาชญะละชาดกว่าอาไลอันชายบ่ยินดีด้วยกา
- มมะสุกแล้วเป็นสำมันยะก่อนแลอันว่าอาไลนึ่เท่าเอาอิชสาตันหาผู้ชายเป็นปะหมานแท้แลลักชณะผู้

โบราณ ๔๒ หน้า ๒

- ยิงหนึ่เสียผู้ชายควนชานแลบ่ชามี ๕ จำพวลันนี้อันหนึ่งชื่อว่าสะอิชสาละยะอันหนึ่งชื่อว่าอะนัษสาอะนาละยะ
- แลเมื่อว่าสะอิชสาละยะนั้นได้ผู้ยังอันหนึ่เสียผู้ชายบ่ตั้นติดสาอาไลผู้ยังหนึ่เสียผู้ชายด้วยเพช
- ๓ อันนี้บ่ควนชานแลอันหนึ่งชื่อว่าอะนัษสาปะลายิอันหนึ่งชื่อว่าโอวัชทะ
- นกะทปลายิอันนี้เมื่อว่าอะนัษสาปะลายิ นั้นได้ผู้ยังบ่เพ็งใจบ่ผู้ชายแลหนึ่คี่ดังนางบับพา
- ะตั้นนี้พยากุตสลาชนั้นตันหาอาไลพยากุตสลาชบ่ชานนางบับพาอะตันางบ่เพ็งพันที่เป็นเมี่ยงพยา

ใบลาน ๔๓ หน้า ๑

- เพื่ออันแลเมื่อวาสะพะยะปะลายินัน ได้ยั้งอันกั่วนจักข้าตแลหนีเสียผู้คึดนางมะโนลาหนีเสียเจ้าสุ
- ทนนั้นตันหาอาไลเจ้าสุทนต์ชาโนนางมะ โนทาลาบันที่เปเนเมียเพื่ออันแลเมื่อว่าโอวัชทะนะ
- กะทะปะลายินัน ได้ตั้งผู้ยั้งอันผู้ชักหนีจากเอ ยื่อนเพื่อให้ละอายเสียเชิอวงสาจักสอนให้ยูในคองอ
- นั้นตึดแม่เจ้าสะวีชกะกุมมานันแท้นแลตั้งแม่เจ้าสะวีชกะกุมมานันซึ่งแม่ผู้ผู้สอนให้ผู้ข้า
- ผู้ผู้เสียนั้นกัฟังคำเมียแท้ไปชูดชุมจักข้าผู้ผู้เสียเจ้าสะวีชกะกุมมานันคิโนทิสักก็อยู่เพชอันนั้นจึงอุบปะ

ใบลาน ๔๓ หน้า ๒

- มาสอนพินทให้ยั้งจักกั่วนเปเนบาบแม่เจ้าสะวีชกะกุมมานันยั้งจึงเคียดแก่เมียตนจักข่มให้ลายจ
- ักสอนให้ตีกักราบชักออกหนีเสียเอียน ตนเมื่อลุนอยู่ ๒ วัน ๓ วันแม่เจ้าสะวีชกะกุมมานันสำ
- ดงเปเนตังจักเอาเมียผู้ใหม่มาแม่เจ้าสะวีชกะกุมมานันน้อยใจยั้งจักโทษตนจึงชคั้นมาตังเกล้า
- วันนั้นแลผู้เมียหนีเสียกันด้วยเพช ๓ อ นั้นจำเมืองตัมบได้บ่เพิงตัมให้ชชเสียกันเพื่ออัน
- แลอันนี้ชื่อว่าอัสสาละยะแลเมื่อว่าอะนัสสะละยะนั้นได้อันผู้ชายเท่าว่าไวนั้นตนตัวบได้ยั้งตึดด้วยกาม

ใบลาน ๔๔ หน้า ๑

- มะสุกเทือนันกัตบดตั้งนั้นมาให้เข้าของอันไดอันนี้กัตแลแล้วกล่าวว่าจักมายืนตึดด้วยกามสุกพอยบิมาหนีไป
- ที่อื่นไดตังพยาอินเอาเพชเปเนมานะวะชาย ทนผู้หนึ่งมาให้กะหาปะนะพันนึ่งแก่แม่คำอ้างแล
- แลหนีไปได้ ๓ ปีจึงมาวันนั้นแลอันนั้นอ ษาดันหาชชแลเพชว่าพยาอินบักเพียตักกับ
- ด้วยผู้ยั้งที่ยังอาไลเพื่อคำพันนั้นกับปัตติ ยานว่าตนยั้งจักมาผู้ยั้งกว่าให้มานั้นแลคั่นว่าอา
- ไลยังอยู่จำเมืองบ่เพิงยั้งคำผู้คำเมียชชแลบว่าได้เพื่ออันแลเมื่อนั้นแม่คำอ้างผู้ยั้งยั้งไถ่ล้าปาก

ใบลาน ๔๔ หน้า ๒

- ด้วยอันเลียงชีวีชตนจึงไปไหว้จำเมืองทั้งทลายให้ตัมว่าผู้ชายผู้ยั้งนั้นมาสิ้น ๓ ปีตันหาอาไลมันชชแล้ว
- แลตึดว่าอันกัชอบอัฐะทำแลคำโจทท นว่าชอบอัฐะทำมะบตโตเพิงแก้วชอบอัฐะ

- ทำมบดว่าพะรียนั้นแลเพชวีกะ ทะวาสามิเณะนิริยาตบั้งอันนะปานาทิหิ
 - ரியาดังนี้ยาอักษิอันว่ายังได้สามิเณะอัน ชายผู้เป่นไหญ่พะลิตบั้งเพ็งเลียงดูฤษาปานาทิ
 - ด้วยสิ่งมีต้นว่าเข้าน้ำแลเลือนผ่าอติเพชดั่งนั้นสาอักษิอันว่ายังผู้นั้นนิริยาชิวานิรียาด้วยอักษะอัน
- ผิวเลียง

ใบลาน ๔๕ หน้า ๑

- อันนั้นจำเมืองเพ็งดัชให้ชอบอักษะทำมบดนั้นแลจำเมืองเอากะทาปะนะพันันดั่งที่เป่นเงะติ
- กะทาปะนะ
- พันันมีอ้อยบาชเงินหนึ่งด ๘ พันเบี้ยเป่น ๘ แสน เบี้ยจ่ายเลียงแม่คำอ้างกับปะลิวาน ๕
- อ้อยคน ๓ ปีเป่นวันพัน
- ๗ วันจ่ายแลวัน ๖ อ้อย ๔๐ เบี้ยคอมพันจักเป่น ล่วยไ้แก่ท้าวพยากิได้ชื่อว่าชახปัตติยาน
- กัชახแล
- เพชอาไลสละเชิงเข้าของพันันสิ้นแล้วบิ ทำนนานปีแล้วชახดั่งนั้นเข้าของพันันบิเลียงจำ
- เมือ
- งจักว่าชახกบิได้เทือแลสงกะทาปะนะดูลันนี้ควน ๓ ปีเข้าของกัสนันของผูช่ายไว้ให้จ่าย
- เลียงผูยังนั้นเลียง

ใบลาน ๔๕ หน้า ๒

- วันใดตัวมกัมนำดั่งนั้นก็ได้ชื่อว่าปชติยานอันเป่นผิวเมียกัชชახวันนั้นเพชดั่งนั้นจำเมืองดัชคำนี้
- กัชอบพะ
- ரியาทาทำแลผูช่ายหนีเสียเมียบดัชคำผิว คำเมียเทือดั่งอันจำเมืองจักดัชให้นับดูเข้าของ
- อัน
- มันไว้ให้นั้นเป่นปะหมานผู้มันไว้เข้าของ มันจ่ายเลียงเมียมันไน ๑๐ วันยังผู้นั้นกัเป่นเมียพูด
- ๑๐ วัน
- นั้นแลผับไว้อันได้จักอันแลหากหนีไปยั้ง ผู้นั้นกัเป่นเมียวันเดียวนั้นแลผับผูเมียอยู่ด้วยกัน
- หลายปีคายกันผับหากหนีไปอันใดหลวง เป่นของมันหากเอาหนีเสียแล้ว ยั้งผู้นั้นกัทำเป่น
- เมียมันวันเดียว

ใบลาน ๔๖ หน้า ๑

- มันลงหนีจากเอือนไปนั้นแลผับว่ามันบิเอาเข้าของหนีนับค่าของอันควนได้แก่มันนั้นจ่ายเลียง
- ลูกเลียงเมียน
- ห่งมันคัณเข้าของนั้นเลียงวันใดคำอันเป่นผ วเมียกัชชახวันนั้นแล อันนี้ยังมีชายผูหนึ่งมา
- ชุม

- านอนกับด้วยยี่งผู้้นทุกวันมีวันหนึ่งมัน ก่หนีไปบ๊ไว้เข้าของอันได้ลักอันยี่งผู้้นชื่อว่ามะ
- หุดติกาพะรียาทำในขณะอันจายกับด๊ วยกันนั้นแลจ่าคำเมียนทำเอาเข้าของเป่นปะหมาน
- เท่าเอาอาไลอันทน์บ๊ผบสั่งว่าจักมาแลผว่าผู้ช่ายยังผบยังสั่งว่าปสี่ง ๒ ปสี่ ๓ ปสี่ยังจักมาแลว่าอันตาบโดบถ้วน

ใบลาน ๔๖ หน้า ๒

- วันหนึ่งบ๊ลาคำผบนั้นเข้าของอันมันไว้ให้เสียงก๊ตมันบ๊ได้ไว้เข้าของอันได้ลักอันก๊ตกับช่ายยังเป่นเมียนมัน
- เลคันถ้วนคำผบมันกับยี่งว่าจักมาแลบ ฆากบ๊ลิ่งถ้อยคำมาหาบยี่งที่มันอยู่มันไปดั่งนั้นก๊ชชวัน
- นั้นแลอันยี่งชื่อว่าอะนีสสะสาละยะแลอันว่า สะอัสสาอะนาละยะนั้นได้ดั่งนางปันจะปาปีอันมีที่ผาง
- อ้าย ๔ แห่งมีเนื้อคิ่งอ่อนสุกขุมานนั ก พยาได้ถูกต้องลวดกัตยีนดัยักเออานางเป่นอ๊กคะ
- มะเทลีเทวีแก่างทั้งหลายทน์ ๖ พันนางทั้งหลายจักได้ม้างนางปันจะปาปีจากที่อันเป่นนางอ๊กคะมะเท

ใบลาน ๔๗ หน้า ๑

- สี่ให้จ้างพามทั้งหลายไทวันพยาว่าผว่ามะทาราชะเจ้าบ๊เออานางปาปีไปเสียดังอันอันอนตายอันจักเกิษแก่ล่ำปษ
- ดิอันหนึ่งเสตันตะลายอันหนึ่งชีวีตันตะลายกัจก เกิษมีแก่มะทาราชะเจ้าชะแลว่าอันพยากั่วแต่อน
- ตาย ๓ ปะกานันนั้นอาไลอันเป่นอ๊กคะมะเทลี ก๊ชชแก่พยาจึงให้แบ่งแพเออานางไล่แพไปไทลเสีย
- หั้นแลเมื่อลุนพยาจึงเกิษอัสสาตันทาอีกไ นนางเลอัสสาตันทาลูกนันักปลาษผู้มีพะพยาบ๊นบ๊
- านได้แลเมื่อเทศดั่งนั้นพยาตนอยู่ทล่าน้ำเออานางปันจะปาปีเป่นเมียนมีษสาจานบ๊ขึ้นแก่พยาตนอยู่ทล่าน้ำเพื่ออันแล

ใบลาน ๔๗ หน้า ๒

- เมื่อพาลุนพยาทั้งสองจึงเกิษโกทว่าจักอับเลวกันเมื่อนั้นอามาษทั้งสองเมืองจึงพ้อมกันเอออะนุบษติ
- คีตามอันมิกแห่งพยาทั้งสองแล้วจึงกัท านางปันจะปาปีให้เป่นมูหุดติกาพะรียาแก่พยาทั้ง
- สองหั้นแลเทศดั่งนั้นเมือพยาทล่าน้ำมา อยู่ด้วยนางปันจะปาปีใน ๕ เดือนนั้นก็ได้ชื่อว่ามะหุดติก
- านพะรียาแก่พยาทล่าน้ำก่อนแลเมือพยา ทล่าน้ำทน์อาไลอันเลวยามมะสุกแห่งพยาทล่าน้ำ
- ก๊ชชในขณะอันทน์เมื่อนั้นแลทยัยังอัสสาตันทาสิ่งเดียวชื่อว่าอัสสาตันทานั้นจักช่ายบ๊ได้เทศดั่ง

นั้นพยายตนยู่

ใบลาน ๔๘ หน้า ๑

- ชุนนำมาเลิมกามมะสุกกับด้วยนางนั้นมิษสาจานบิขึ้นแกพยามายู่ด้วยนางก็เปนมุตติกาณะวียาแกพยา
- ชุนนำหั้นแลคณพาทนีเมื่ออาไลอันเลวียกาม มะสุกก็ชาซหยังแต่อิชสาตันทาบชานในอิชสาตันทาจัก
- ชางโฆธกับพารมแห่งนางกับได้เมือพยาทล นำมายู่กับด้วยนางมิษสาจานกับขึ้นแกพยาเทศตั้งอัน
- ตัษว่าคำเมีย่าให้เอาอิชสาตันทาเปปะหมานทให้เอาอาไลอันเลวียกามมะสุกเปปะหมานคั่นว่าอาไลอ
- นั้นเลวียกามมะสุกชาซด้วยสามาษกะอันทนีไปน่แต่งเข้าของไว้เลี้ยงผู้ย้งยามโตกได้ชื่อว่าชาซเสียกันบ่ว่าเปเมียมกนั้น

ใบลาน ๔๘ หน้า ๒

- แลอันนี้คืออิชสาอะนาไลแลเมื่อว่าอะนึษสาอะนาไลนั้นได้ตังนางอุทุมพะลาเทวีแลนางนั้นทึชสาปาโมกชาผู้เป
- พนางก็ให้นางเปเมียคุตตะละมานะวะ ๆ บิได้ เลวียกามมะสุกกับด้วยนางกั้นเมื่อเมืองวิเทษราชอันเป
- นที่ยู่แห่งตนางก็มากับด้วยผัวมาฮือชกาง ป่าเพนหมากเดือคุตตะละมานะวะขึ้นกั้นนางก็ชหมาก
- เดือแห่งมานะวะผัวบิให้นางก็ทากขึ้นกั้น อันนี้อาไลกชาซในนางแลเมื่อคุตตะละหานี้ไปม้นเอาทนา
- มกับเค้าไม้เดือไว้แลจึงทนีไปอันนี้ชื่อว่าอิชสาตันทาชาซแลเทศตั้งอันพยาวิเทษราชเอาเปนางอักษมะเท

ใบลาน ๔๙ หน้า ๑

- สมิษสาจานกับขึ้นโทษเยืองโตกบิขึ้นแกพยาอันแลอันนี้ชื่อว่าอะนึษสาณาละยะแลตัตคำผัวคำเมียเอาใน ๔ อันนี้เปนสุ
- คะติคะมะนะแลไนยะนึ่งว่าตึชตามอิชสะลานูโลม กัชอบแลโจทะนาว่าตึชเยยะฮึจาทัณแลพแมพายผู้ย้งก
- ตีผู้ช่ายกัตทากบิเพิงใจกันว่าผู้ย้งผู้บิควน เปนเมียลูกเอาแลว่าอันจำทนีเสียเอือนกัตเล้าผู้ช่ายผู้

- เข้าของอันตนเอนั้นชื่อว่ากัมมะกาสีพะริยา คัมมันท์ทำกานกุมเข้าของอันมันเอนั้นกัว่าอาไล
- ชาชนแล ผู้ยังมีผิวไปกินจางบได้ชื่อว่ากัมมะกาสีพะริยาที่ได้ชื่อว่าพัตติกาเป็นยังผู้ทำกินจางว่าอ
- นั้นสิ่งเดียวแล โอนิตะจุมพิตาพะริยานั้นได้เมื่อยอันผู้ยังผู้ชายบัง เกษกามมะสันทะ เซิงกันแลเอาผ้าเอาของ

ใบลาน ๕๑ หน้า ๑

- ชานกันว่าจักเอาเป็นเมียนั้นคั้นว่าขึ้นของแก่กันอาไลยะกัชาชนแลมะหุตติกาสะพะริยาได้ยังผู้อันพแม่ให้
- ไปยังกับด้วยผู้ชายผู้ใดผู้หนึ่งด้วยคำว่าเชือกที่ไปอยู่ กับด้วยกันวันเดียวนี้ว่าอันกัตีเกล้าวันสิบวันเดือนหนึ่งกั
- ดีเป็นดังเจ้าวิฑูณันคัสให้เมียรอนอุปปะถา กุณณะกะยักนั้น ได้ชื่อว่ามะหุตติกาพะริยาคั้นว่าสันเซต
- อันกะหมายวันคั้นนั้นอาไลยะกัชาชนแลแม่นว่า หากอีกกันมันว่ายัง เป็นเมียรด้วยว่าอันเท่าตามอัสสา
- ตันหาเปาตายแม่นมันว่า เป็นเมียรมันกับขึ้นแล ทาสาพะริยาสลักชาสะปะลิกะทันดาพะริยาทะนังเมียร ๓ จ้า

ใบลาน ๕๑ หน้า ๒

- พวกกันคั้นว่าผิวป่อยให้ไปบิขวางไว้กับใส่สินไหมกับอาไลกับอาคาชไว้กัได้ชื่อว่าอาไลชาชนแลเมียร ๘ คนเป็นด้
- นว่ามาตุลลิกชิตดาตามอันมันกัแม่แลนี้ นื่องสทะทำมิกะแลผู้เป็นไทยจักดัชคำผิวคำเมียรสัน
- นี้ก็ชอบกะดีทำแลวีสะติพะริยาสะมะตา ฯ ชี ๔๖ ฯ มาตถาหนึ่งชิลูกท่านมาเป็นลูกพายลูนมันบิ
- แกว่นจักหนีคั้นไปหาแม่พี่น้องเผ่าพ งวงสามันกัตีให้ยังคำมันให้ผ่าคำแม่คังเลี้ยงก็บิ
- แม่ผู้เลี้ยงได้ก็บิให้ยุดติหากันผิซเมื่อไทยผ่าถ่องคำเอาให้แม่ผิซจักไปที่อันแม่ผู้ชนั้นให้ไปจึงไปได้

ใบลาน ๕๒ หน้า ๑

- บิให้ไปกับได้แลลูกยังชายอันให้ไปเป็นลูกท่านพายหน้าชาชนนั้นผิแม่คังเขาตายบิควนตำวมากันควเอือนผิ
- แม่คังได้แลที่ยังควนข้าว ๑๐ ส่วนข้าวส่วนหนึ่ง ผิแม่คังอีกท่านให้เข้าของเมียรยังมีวิธีหากแล้ว

- ผีนํ้าคังยังบ่ตายผีลูกชู้ผู้นั้นอีกผีนํ้าคัง มันเที่ยวมาอยู่ด้อมยังตายด้วยพะลังอันใดก็ดีอย่าว่าลึงเที
- ลูกเต้าไผ่ท่อนยากให้ตายตาย ๓ ชี ๔๗ ๓ มาตถาหนึ่งผู้นี้มีลูกยังช่ายช้อยคนมันมีมันแบ่งปันเข้าขอ
- งให้ชู้คนแล้วแม่เขาตายเสียยังแต่พี่น้องอยู่ด้อมกันล้าเขาผู้นั้นผู้นี้เลาตายเสียยังแต่ของอันปันนั้นหาลูก

ใบลาน ๕๒ หน้า ๒

- เมียสืบทแทนบ่ได้พี่น้องผู้ยังให้ปันกันตามปะเวอันลำดับผีพาไปสู่ท่านแลตายเสียช้อยคนสิ่งของฝูง
- นั้นให้ผ่ามาทานหลังส่วนหนึ่งให้ไว้แก่เมีย มัน ๒ ส่วนแม่ลูกมันมีก็อยู่กับในสองส่วนนั้นแล ๓ ชี
- ๔๘ ๓ มาตถาหนึ่งทากะทะผู้จักกินคล้วเอือนั้น อยู่ในเขษอันเดียวกันจึงควนกันส่วนผ่าแลผีตกเขษบิละ
- เทษเสษจะจึงมาหากปะต่างเขษชึ่งคือว่า ต่างคนต่างมีเวียกกานกับตนมันดั่งนั้นบ่ควนกันลั่ว
- นผ่าแลผีว่าเมื่อปะพยายอันหนึ่งเขายังได้มาช้อยปันปัวพาหว่านชาล่งเข้าน้ำช้อยเออนังเออนอนดั่ง

ใบลาน ๕๓ หน้า ๑

- นั้นจึงควนให้เขากันด้วยพะนาคคือว่าให้ช่าวสืบทส่วนช่าวส่วนหนึ่งแลบอันยังมีอันใดอันหนึ่งให้ช่าว
- ชือองแก่กันควนแล ชี ๓ ๔๙ ๓ ยังมีกะดุมผี ดผู้หนึ่งมีลูกช่าย ๔ คนผู้พี่ก็ทำนาเลี้ยงพ่อแม่ผู้ถ้วน ๒ ไป
- คำชายมาเลี้ยงพ่อแม่ผู้ถ้วน ๓ ไปก็ทำนายนด อมชุนผู้ถ้วน ๔ บวชในสาชสนาเมื่อปันของกันผู้บวชได้
- ๒ ทำเพื่อพะนุอันมากนำแม่ให้เถิง สุกผู้ก็ทำดอมชุนได้ก็เก็งพะนังบึงไผะอนตายท
- ึ่งมวนปะต้นว่าเวียกกานจึงสะบายได้เฮตนาคำชาย ๒ คน ผู้ไปทำนาผู้ไปค้ำนั้นได้คนทำเลิมกันมีในสุตันตะนี้

ใบลาน ๕๓ หน้า ๒

- บาชผู้แล ๓ ชี ๕๐ ๓ อันหนึ่งลูกช่าย ๓ จำพวกันกว่าแม่เขา ๓ คนนี้ตายมาด้วยความวิวาชผิษเถียงกันยาย
- เอาคล้วเอือนกันคูนแห่งเขา ๓ คนนี้ก็หา กเลิมกันอันน้อยอันไหญ่ก็เลิมกันล้าลูก ๓ คนนี้ผู้มัน
- หากมาปะลูกคังนั้นวิเศษกว่า ๒ คนนั้นแล ลดั่งรู้ว่าวิเศษจาไต่ว่าวิเศษแท้เหมือนดั่งแก้วพย

- าจักค้นพยาจักเกิษเมืองไดจักแก้วอันนั้น หากมาด้วยสมพานอันหนึ่งเหมือนโชดกกะเสษทินางแ
- กั้วหากมาแต่อุดอนนะภูทึบมาเปเนเมียด้วยสมพานสิ่งนั้นชื่อว่าวิเสษแลของมิโนเอือนั้นมาผ่าให้
เปเน ๖ ส่วน

ใบลาน ๕๔ หน้า ๑

ขี ๕๑

สองซู้กัถิ

มีษะทายกัถิ

ให้ของกัน

- ๓ ส่วนให้แก่ผู้หากมาเกิษเปเนลูก ๒ ส่วนให้แก่ลูกช้อมทำมาเลี้ยงส่วนหนึ่งให้แก่ลูกช้อยอัน
เกิษในเอือน
- เอามาเปเนลูกนั้นเชื่อว่าสุคะตคิมะนะแลผู้จ ักพิจารณาให้ตามครองราชะสาษยาโลบเทินหาก
- จักหมั้นเียนเมือหน้าแล ๓ ขี ๕๑ ๓ มาตถาหนึ่ง ๒ ซูกัถิมิษะทายกัถิอีกกันหากให้เข้าของเงิน
คำ
- เลือดผ้าแก้วหวอนอันไดอันหนึ่งแก่กันกัถิ นายลุนจักโจษเอาคีนผีของอันนั้นยังเอาคีนได้ผีของ
- อันนั้นหากเสี่ยงเสี่ยงบิได้แลเทียมดังพะปลาอันมิโนมโนสุละพีว่าลิเนทาโตทงทะนะทินังพิ
พะยะ

ใบลาน ๕๔ หน้า ๒

ขี ๕๒

- โตสัษทายะจะทะนังทินังติริทังทินะลักชะนังดังนี้อัยที่บายแปลว่าเมื่อรักกันแลให้ของแก่กัน
ดังนั้น
- นายลุนผู้ให้จักโจษเอาคีนผีของอันนั้นยัง เอาคีนได้แลผีของอันนั้นหากเสียเอาคีนบิได้
- เลกแล้วไฟแลให้นั้นโจษเอาคีนได้แลผีว่า มันหากจ่ายกินหมดม่นนานปานใดกัถิจำใช้ก็ได้
- แลหากแล้วไฟแลให้ตายให้ด้วยสัษทาน ันม่นเข้าของยังกัถิมันหากกินเสี่ยงแล้วกัถิจักโ
- จษเอาคีนบิได้แล ๓ ขี ๕๒ ๓ มาตถาหนึ่ง ๒ สทายอีกกันหาให้แล้วปะโทยตชะนะแก่กันหา
มอบเข้าของ

ใบลาน ๕๕ หน้า ๑

ขี ๕๓

- เงินคำแก่กันว่าคินผู้โตตายก่อนเข้าของเงินคำทั้งมวนให้ไว้แก่ผู้ยังเพินว่าดังนั้นนายลุนผู้หนึ่ง
จักไกล้ตายแท้
- มันข้าสะคำโพนให้กัทำตามก่าพีทองมษ ตะปะริกขานได้กล่าวไว้เนิน ๓ ขี ๕๓ ๓ มาตถา

นั่งช้อยสี่

- บช้อยคนเจ้ามันตายเข้าของช้อยคนนั้นให้แก่ ผู้มุนเป็นเจ้าเค้าผีเมียมันเป็นผู้ฮั้นมันจักหนีหา
 - นื่องให้ไปแต่โตเตียวมันเข้าของผัวมัน ให้แก่มันแต่ก่อนอย่าว่าสิ่งเกินผีเมียมันมักอยู่ดอมไป
 - ทิด่าของเป็น ๓ ส่วนให้แก่เมียส่วนหนึ่งลูกมันส่วนหนึ่งเจ้าเค้ามันส่วนหนึ่ง ผีลูกมันบ่มีให้แก่เจ้า
- เค้า ๒ ส่วนให้

ใบลาน ๕๕ หน้า ๒

- แก่เมียส่วนหนึ่งเฟิงผ่าไปให้ถึงภูซันช้อยดังนี้เกิน ๓ ชั ๕๔ ๓ มาตถาหนึ่งบุกคละผู้ใดมีช้อยผู้
- เจ้าให้ไปแต่งแปง
- ราชะกานบ้านเมืองอันไดฮั้นมันยอม ให้แล้วปะโทษดแก่ผู้เจ้าเมืองมันตายควเอือนให้ผ
- ๓ ส่วนให้ลูกมันส่วนหนึ่งเมียมันส่วนหนึ่งผู้ เจ้าส่วนหนึ่งด้วยว่าคุมมันมากในะหนึ่งให้ผ ๔
- ส่วนได้
- แก่ลูกมันส่วนหนึ่งเมียมันส่วนหนึ่ง ผู้เจ้า ๒ ส่วนด้วยว่ามันมีคุมแก่ผู้เจ้ามันน้อยเทหว่าราสีน
- เจ้า
- มันเหลื่อมง่าจึงได้ตายผิว่าผู้ช้อยนั้นบ่เป็นคูนราชะกานแก่ผู้เจ้านั้นแม่มีเข้าของมากน้อย
- ที่ใดก็เช่น

ใบลาน ๕๖ หน้า ๑

- ของผู้เจ้ามันสิ้นแล มีในอัฐะกัฐะมะหาว่าทาสะวาเรปะนะยสมาทาโสฮันตาโนปิอะนิสา
- ไรโพคานังยะพิตัง
- ทะนังสันตะกังสามิกานังเยวะหนติทาโสฮัน วาชาอะนิชสะโรบ่เป็นไทยได้ฮันตะโนแก่ตนบัก
- เควะจ
- กกล่าวสันโดโพคานังแห่งเข้าของยัษสมา เทหสันโดตัสสมาเทหดังนั้นยังทะนังอันว่าของ
- อันใดส
- ันตะกังอันเป็นของทาสัษสะแห่งชาดังทะนัง อันว่าของอันนั้นลับพังอันทั้งมวนสันตะกังก็เช่น
- ของส
- ามิกะแห่งผู้เป็นเจ้ามันนั้น โทนติก็มีละยังวินัยสะ โยอันว่าพิจารณาทาสะวาเรโนทาสะวาน
- มีในอัฐะกัฐา

ใบลาน ๕๖ หน้า ๒

ชั ๕๕

ชั ๕๖

- มะทวักแล ฯ ชี ๕๕ ฯ มาตถาหนึ่งผู้บ้านผู้เมืองอันพยาเจ้าเลี้ยงให้กินบ้านกินเมืองกิตติทายกลางพยาเจ้ากันคั
- วณณียังมีลูกหลานเหลนพี่น้องวงสาวัน ให้ตามลำดับผู้ชั้นผู้ปายลูกเต้าเขามีสืบแทน
- ให้สืบแทนหม่อมให้ได้ราชะกานต์มี พี่น้องลูกหลานเผ่าพงวงสาจึงให้นำชีราชะโกษ
- เจ้าแผ่นดินเห็นเมียเค้าเมียเดิมมีมี ั้งแต่ลูกเล็กเมียน้อยหลายคนผู้ใดเจ้าเอือนไว้ให้จิช
- เติญน้อยเมียน้อยช้อยปลายให้เอาผู้นั้นเป็นไทยเกิน ฯ ชี ๕๖ ฯ มาตถาหนึ่งผู้บ้านผู้เมืองอันพยาเจ้าให้กิน

ใบลาน ๕๗ หน้า ๑

- บ้านกินเมืองแต่ก่อนยังไปเพนบ่อนเพิลูจตุจจากอาจยาสิ่งพยาเจ้าตนใหม่ขึ้นนั่งแท่นนั่งหมอนย่าฟ้าวสืชม้างเสียไ
- ยี่เสียนายหลักเขาให้ไว้ตั้งเก่าเมื่อไครราชะกา นมีเขาบิใส่ใจอาสาจึงถอดไย่ถอดนาเขาเสียให้ผู้ใหม่ก็
- นแทนเกิน ฯ ชี ๕๗ ฯ มาตถาหนึ่งชายไปสู่ยังกิตติยัง ไปสู่ชายกิตติบ่ทอนจักก็มุนเจ้าเอือนได้ลักเทือนแลไว้
- นไว้แต่เจ้ามุนตายเสียเสียงจึงกินมุลเอือนได้อ ันหนึ่งเจ้ามุนเมื่อจักตายหากลั้งไว้ว่าให้แทนเอือนนั้น
- จึง ได้แลอันหนึ่งของหม่มให้แก่ลูกยั้งชายตัวแต่เมื่อเขาเอากันแล้วกิตติเมื่อยังไปเอากันกิตติเพชว่าลูกยั้งชาย

ใบลาน ๕๗ หน้า ๒

จักแจกของ

ให้ลูก

ชี ๕๘

- ตัวตายแล้วจักเอาคิ่นผิของอันนั้นยังเอาคิ่นได้ผิของอันนั้นหากได้ชี้จ่ายกินเสียเสียงกับได้แลผิของอันนั้น
- ยังหม่มเอาคิ่นแล้วหม่มหากให้แก่ผู้ใด ก็เพนของผู้นั้นผิหม่มได้สะลั้งให้แก่ผู้ใดแลตายเ
- สียตั้งนั้นผิผู้ไฟผู้ชียอยู่ดอมหันลูกหลาน ลช้อยผู้มีคินกิตติมาว่าขึ้นให้จำเมืองพิจาระนาแบ่งป
- ันให้ตามผู้มีคินมากคูนน้อยนั้นเกินผิผู้ไฟ ผู้ชียเพนว่าเมียตัวตายกิตติตัวตายกิตติมันบ่อยู่หากหนี
- เสียตั้งนั้นให้พิจาระนาปันให้แก่ของชาล้างได้ดอมกันนั้นตามอันเพนที่แลบิใช้เจ้าที่นั้นเกิน ฯ

ชี ๕๘ ฯ จัก

ใบลาน ๕๘ หน้า ๑

- แจกของให้แก่ลูกทั้งหลายในลักกะตะคาถาดังนี้ว่าคันเจปิตาก ยาอื่นสละยาวิฬะเชบุตรานัง
เชษณะพเคณะ
- ลับพะลัปปะเวาสุสสะมังคินาสะตังสาณิตังสาณิสสะ กีนจัททะวะปะถักกียังยานาทิวิฬะตานังทำ
มะยะปิตา
- กะตังมะตัง อัสทิบายแปลในคาถาบทนี้ว่าคนทั้ง หลายเมื่อก่อนนั้นเข้าของผิวเมียต่างคน
ต่างไว้ดังนั้นมิ
- อโตนัมแมจักนแจกของให้แก่ลูกทั้งหลายคว นให้ตามใจมักนั่มย่ำว่าผู้น้องมักให้เข้า
- ของทั้งมวลแก่ลูกผู้ใดก็จงให้เพิน ในขณะนั้นลาลูกทั้งหลายผู้ใดนเวนเพนเพินแลผู้มีคุนนำสุกมา
ได้
นั่มแมกัถิ

ใบลาน ๕๘ หน้า ๒

ขี ๕๙

- ผู้พี่แมกัควนให้เข้าของอันนเวนตีแก่ลูกผู้นั้นลาลูกผู้อื่น ให้ได้ส่วนยังถอยกว่าผู้มีคุนก็ชอบทำมะ
สาช
- เทหว่านั่มแมทากเพนไทยนั่มแมกัเข้าของแล ฯ ขี ๕๙ ฯ ปิตุทพะยาวินาเสนะยังทัฬพะยังสะยะมัต
ชิมะ
- ตั้งมิหะทะ โนทาทวาหิกังเจวะทะชาทาน านูตัพพะเวอติบายแปลว่าลูกชายผู้ใดเอาของนั
- มาเพนเพนค้ำขายก็ทำไยนาเมือพียงเ เพนคนนั้นมักก็ได้เข้าของอันมากนั่มเทหเอาช
- องนั่มมาเพนเพนค้ำขายนั้นในกาลละเมือพิตายแล้วดั่งนั้นลูกชายทั้งหลายผู้อื่นว่าสันนั่มเพเอน้อง
เฮาผู้

ใบลาน ๕๙ หน้า ๑

- มีชื่อนี้เอาของนัเข้าไปเพนเพนจึงได้เข้าของมากคามเพืออันตายให้มันเอาของผู้นั้นออกมา
ปันด้วยก
- นัว่าดั่งนั้นแล้วลวดเฮษค้ำกั๊กมาเถิงจำ เมืองจำเมืองกัเพิงว่าให้เอาแต่ของอันนัให้ไปเป
- นเพนนั้นมาแจกแก่เขาเพินของอันมันได้ ด้วยกำไลดอกปายนั้นกัอย่าเอามาปันเพินของสิ่งนั
เล่า
- มีชะทายแห่งมันผู้นั้นทากให้แก่มัน แต่เมือพียง เพนคนนั้นกัดีกลางคามมีชะทายมันทากให้
- มันเอาของไปจ่ายกัติเขาใส่ใจว่ามันของนัเขาในกลาเมือพิตายแลลูกทั้งหลายจักให้
เอาของอันนั้นมาจ

โบราณ ๕๔ หน้า ๒

- กบ้นเขาลวชเษค้ำกักัน ไปถึงจำเมืองดั่งนั้นกับควนบัน ใต้แก่เขาเทศบิไซของน้เขาดายของอันนึ่งเลา
- เมื่อแม่ยังเป็นคนนั้นเขาปูกแบ่งลูกเขา ให้มีเมียแลให้เข้าของเปนสินอมลูกนั้นแม่ตาย
- ลวลูกทั้งหลายเขาเทศค้ำกักันว่าให้เอา ของอันนั้นมาแจกพากันไปถึงจำเมืองของอันแม่
- หากให้แก่มันแต่ยังมีชีวิตแลนั้นเพดงถ่ม น้ำลายตกร่องแล้วก็ย่ำแจกย่ำเพนเทศบิไซของน้
- แม่เขาแล้วตายค้ำตามท่ามะสาขลันชอนแล ฯ ฯ ชี ๖๐ กะมะทะนยาเคดั่งทะพะยังทะตะมะพะยุดทะเรตะยังทา

โบราณ ๖๐ หน้า ๑

ผู้เดียวแม่ต่าง

บ้านของ ใต้ควนบัน

- ยาทะไฟยานะดั่ง ไทยังวิทะยาระลันทะเมวะจะอัยทิบายแปลว่าดั่งนั้นคนผู้มื่อานาหอาจยามาชมเพงเอาแลไป
- เอาเกด็ยยังเข้าของอันลำดับมาแต่กะกุนแม่ นั้นลูกชายผู้ใดยังก็ทำเพียนเอาเขานั้นได้คินมาเล่าช
- องอันนั้นย่าแจกแก่ผู้อื่นเพนปะกานนึ่งลาลูกทั้งหลายผู้ใดผู้ใดรู้หลักมากมันหากได้เข้าของด้วย
- บันยาแห่งมันดั่งนั้นของอันนั้นก็ย่ำแจกเพน ฯ ชี ๖๑ ฯ สามันยะทะสมุทธาเนวิพาตะดาสะมังดั่งอันเฮ
- กะปิตะกานันตูปิพาตะกับปันนาอัติทิบายแปลว่าผู้ว่าของแม่ทอมทยับนับไว้ด้วยกันดั่งนั้นลูกทั้งหลายผู้

โบราณ ๖๐ หน้า ๒

- นั้นผู้ว่าแม่เขาก็ผู้เดียวดั่งนั้นเมื่อแม่เขากันจกของให้แก่ลูกยี้ลูกชายเลิมกันทำตามใจแม่แลเม
- อันแม่เขาดายแล้วลูกยี้ลูกชายก็แจกของ ให้เลิมกันแลคองท่ามะสาขอันนึ่งเลาดั่งนี้ลางคาบลูก
- ทั้งหลายนี้มีผู้เดียวต่างแม่ก็มีเมื่อยังเป คนก็คิตายแล้วก็คิตูลูกชายทั้งหลายผู้แม่ต่างกัน
- นั้นเอาของน้ก็ได้แลลูกผู้ต่างแม่นั้นเขาก็ ได้ของแม่คิงเขาดายของแม่ผู้อื่นแก้วแม่นั้นเข

- กำป็ได้แล ฯ ช้ ๖๒ ฯ วิพตเตบุตรโตชาโตสุวันนายังวิพาคะนาคังกัตตสาตะจะวิพาคัดสะอะพะยะยะวิโส

ใบลาน ๖๑ หน้า ๑

- ทิตาอัยทิมายดั่งนี้ชาตติผู้มนั้นกัเลิมด้วยชาตติผู้ผั่งนั้นลูกผู้เกิษมานั้นกัได้ส่วนของนัอันแจกนั้น
 - แลผู้ชาตติผู้มนั้นบ่เลิมห่ลูกผู้เกิษมานั้น กัป็ได้ส่วนของนัอันแจกนั้นแลในยะหนึ่งเล่าอาจา
 - นเจ้าว่าอย่าให้ตามชาตติอันบ่เลิมกันด้วยนั นั้นเพิ่นยังผู้มีชาตติถ้อยนั้นผู้ชายหากตั้งไว้ให้แต่ง
 - แปะไนเอือนนั้นกัถ้อยผู้ได้อันเปดิมเชา มากนลผู้ชายหากตั้งไว้ให้แต่งแปะไนเอือนนั้นกั
 - ตีลูกทั้งหลายอันเกิษมาแต่ผู้ยังผั่งนั้นกัเพิงพิจารณาอันถ้อยอันยังแห่งเขาแล้วแต่งไว้เพิ่น ฯ
- ช้ ๖๓ ปิตา

ใบลาน ๖๑ หน้า ๒

- ทิยังสะยังกัตตังตัมตะเสวะนังพะเวปีตราพะชิตามาตาปยะทั้งสะมะหิเร อภิธบายสันนี้ของนัแม่ลิ
 - างได้ไว้กับชาทั้ง ๒ ยักลูกผู้ใดแลให้ของนั ก่ลูกผู้ั้นด้วยใจอันปะกอบกันดั่งนั้นกัเป่นเจ้า
 - แก่เข้าของอันนั้นแลลูกผู้อื่นจักมาซึ่ง เอาบได้แลในยะหนึ่งของนัแม่ไว้ดอมกันผู้ยัก
 - ลูกผู้ใดหากให้ของเคิ่งนึ่งแก่ลูกดั่งนั้น ผิผู้แม่ยังเพิงใจเป่นคำเดียวกัผั่งนั้นกัหาก
 - แล้วแลผิว่าผู้แม่บ่เพิงใจแลผู้หากให้ดั่งนั้นของอันยังหล่เคิ่งนึ่งนั้นผู้แม่เอาเป่นของนัผู้เดียว
- แ

ใบลาน ๖๒ หน้า ๑

- ลผู้ผัวบ่ยอมมาเฮษคำกัเมียกับแม่เมียแล ช้ ๖๔ ฯ จะตติพะเวกะพะคะนังวันนะโสฬลามมนาทาไซช
- ัตติยาทะวิจะติเลกะเวสमानาทะเวกะพา คิกา อัยทิมายแปลว่าดั่งนี้ผู้เดียวมีแม่ ๔ คนตาม
- วันชาษ ๔ จำพวกนั้นแลลูกชายก็มี ๔ คนต ามวันนะชาษทั้ง ๔ นั้นเมื่อผิเขายังเป่นคนกัดี
- นัแม่เขาตายแล้วกัตีจกนจกบันของให้ ลูกตามชาษทั้ง ๔ ลูกชายผู้เกิษแต่ชัชติยะกะกุนนั้น
- ให้ได้ ๔ ส่วนลูกชายผู้เกิษแต่กะกุนพามให้ได้ ๓ ส่วนลูกชายผู้เกิษแต่เวสกะกะกุนคิคะทะปะติเสษถึนั้นให้ได้ ๒

ใบลาน ๖๒ หน้า ๒

ช้ ๖๕

- ส่วนลูกชายผู้เกิษแต่สุทธะกะกุนคิว่านคัลลลกะคุมพิดให้ได้ส่วน ๑ แจกบันควัสนัช้อบทำมะสาขแล ฯ

- ว่ามันมีตัวมันอันมีในทั้ง ๒ แห่งก็ควน ได้แก่มันผู้เดียวสิ้นแล ฝีมือมันหากมักให้แก่มันผู้ใด
- ก็จึงได้ตามใจมันแลสู่ทั้งหลายยามา เอษคำแก่มันว่าจักซึ่ง เอาตัวมันนั้นเฝ้าครองท่ามะสาขตาย ให้จำเมือง

ใบลาน ๖๔ หน้า ๒

- ได้ตั้งสันขึ้นซ้อนแล ฯ ชี ๖๗ โอวัดโสทำมะปัดติโนอันว่าลูกชายอันเกษมาแต่เมื่อยท่ามะสาขตาย โอวัดโสนามะ
- ชื่อว่าลัษณะแล ฯ ๑ ฯ คัดสำไมปัดติกาบุตร ไดอันว่าลูกผู้ใดปัดติกาบุตร ไดอันเกษมาแต่ยังผู้มีผิว
- แต่ก่อนคือว่ายังอ้างอิงหมายโสบุตรไดอันว่าลูก นั้นตั้งสำไมนามะชื่อว่าตัดสามะเทศไดจึงได้ชื่อว่าตัด
- ล่ามันนั้นจาเทศว่ามันอาโสเชิงกะกุนเปื่องน มัชฌนังจึงได้ชื่อว่าตั้งล้ามะแล ฯ เขตตะโซ เขตตะ
- ซาติโกบุตรไดอันว่าลูกชายมีนัษ ไดอันเกษมาแลสู่ใน เขตแดนทั้งหลายสะยะนะปัดเถป็นลังเกอู เลวาทิดาที่

ใบลาน ๖๕ หน้า ๑

- ผู้มีตนอาทินั้นตั้งแลคนเค้าชาสะ โศษเตนะว่าด้วยกะกุน โศษวังตนกัธยัชตะเลนะว่าด้วยกะกุน โศษวังท่านผู้อันกัธ
- เษชะชาติโกชื่อว่าเขตตะชาติกะเทศไดจึงได้ชื่อว่าเขตตะชาติกะนั้นจาเทศว่าลูกผู้มันนัษเกษ ในเขต
- ตนแห่งตนจึงได้ชื่อว่าเขตตะชะแล ฯ ๓ ฯ สะโคษเตอิช เตเวนะวาบุตรไดอันว่าลูกชายอุบ ปันโนอันเกษมาเค
- ทโนเอือนวะยะปะโตถึงไวยะขึ้นไทย์มาแล้วคัษสะตินนีไปที่ย่อนบ่ยุ่นำมันมันคัษเตนะอันนัษ ปลาหมะ
- โตกักล่าววูทะโชอิตีวาเกษมาแล้วจำเอินขึ้นไทย์ในคะละวาชยาวเอือนแล้วแลหนีไปอยู่ที่อื่น แล้วแลมา ฯ ๔ ฯ กานี

ใบลาน ๖๕ หน้า ๒

- โนกะยะกาชาโตบุตรไดลูกชายชาไดอันเกษมากระณะกานแต่ยังอัน ไถ่มากัธแลผู้ยังอันไปหาทลัว ฟินไ
- นปากัธไเปดังมาตาแห่งบิรมมาโพธิลัษ เจ้าเมืองก่อนเปเนียงทุกไ้ไปหาทลัวฟินสมเตชะจะ
- พะกะลัษนาลานะลีไปทลัวสวนอุตกียานเท แลแล้วเอามายู่นอนกันที่เดียวพะโพธิลัษเจ้าลงมา
- เอาปัดติสันทิโนอุทอนแห่งนางกานีโนนา มะชื่อว่ากานีนะเทศว่าลูกผู้มันเอาปัดติสันทิโนปากา

- นิระลัษทาตามก่าฬิสฺวาสิขณลลัษสิตฺธินินาฬสฺวทาฬโฬษณะชาตกนบกกว่าปาฬไมฬโฬหนาแล ฯ ๕ ฯ

โฬลาน ๖๖ หน้า ๑

มาตคามะ

- ทาสฺวโฬพะเวอักษะตายะโฬบุตโตอันว่าลุกชายผู้โฬชาโตอันเกฬมาอักษะตายะไนผู้ยังอันท่านเฟิงกัทำบัทหมายไ
- วัณโฬบุตโตอันว่าลุกผู้้นมาตามะทาสฺวโต ชีว่ามาตามทาสฺวตพะเวกัเฟิงมีลเทศโฬจึงได้ชี
- ว่ามาเตมะทาสฺวตนั้นจาเทศว่านัแม่ปฺยาตา นายได้ยึนนำจึงได้ชีว่ามาตามะทาสฺวตแล ฯ ๖ ฯ อัก
- ษะตายังว่าชาโตโฬพะพะวะสุโฬวาปะกานนิงบุ ตโตอันว่าลุกชายชาโตอันเกฬมาอักษะตายังไนแม่ผู้
- กัทำอักษะอนวัณโฬพะพะวานามะชีว่าโฬพะพะวะเทศโฬจึงได้ชีว่าโฬพะพะวะนั้นจาเทศว่าลุกผู้้นเกฬมาเมือ

โฬลาน ๖๖ หน้า ๒

- พายลฺลไนแม่ผู้้นจึงได้ชีว่าโฬพะพะวะแล ฯ ๗ ฯ ทักทะมาตาปิตาวายังสฺวตโตทักติโกพะเวมาตาปิตาอ
- ันว่านัแลแม่ทักชากัสวางไให้ยังบุตตังยังลุก ชายผู้โฬปะเลสังแก่ท่านทั้งหลายผู้้นยาคะกาฬนิงอัน
- มียายจฬนึ่งเปนตันโฬสะณะถายะเฟให้เลียง คุสมักวาโฬบุตโตอันว่าลุกชายผู้้นทักติโกนามะ
- ชีว่าทักติกะด้วยอักษะวาให้แก่ท่านผู้้น พะเวกัเฟิงมี ฯ ๘ ฯ ต่าฬนิวัวิกิโฬโฬบุตโตอันว่าลุก
- กชายผู้โฬปะตะมักวาปะตะลาอันชายผู้เปนพะอฬวิกิโฬหากได้ไให้ชีเอามาเปนลุกทะเนนด้วยเข้าของโฬบุต

โฬลาน ๖๗ หน้า ๑

- โตอันว่าลุกชายผู้้นกัตะมักวากิโฬนามะชีว่ากัตะมีอษวาไให้ชีเอาแล ฯ ทักติมาสะยังกะตังวาปะกานนิงโฬบุตโต
- อันลุกผู้โฬกะตังมักวากะโตอันท่านหากัทำเ อามาเปนลุกสะยังมกว่าสะโยด้วยอันตนหากมกันั้นโฬ
- บุตโตอันว่าลุกผู้้นกัษติโกนามะชีว่ากัษติกะแ วเทศโฬจึงได้ชีว่ากัษติกะนั้นจาเทศว่าสองหากน้อม
- เฟียงกันชมขึ้นยึนตีเชิงกันจึงได้ชีว่ากัษติกะแล ฯ ๑๐ ฯ ทักตาฬตันจะสะยังทักโตโฬบุตโตอัน

ว่าลูกผู้ใด

- ตักตันทากให้สะยังตนให้เป็นลูกท่านนั้น โสบุตรได้อันลูกผู้หนึ่งตักตันทางซึ่งว่าตักตันทางดังแลเหตุใดจึงว่า

ใบลาน ๖๗ หน้า ๒

- ตักตันทางนั้นจาเหตุว่ามันทากให้ตัวมันเป็นลูกแห่งท่านจึงได้ชื่อว่าตักตันทางแล ๙ ๑๑ ๙ คับโพวินทั้ง
- สะโทษะซึ่งโอบุตได้อันว่าลูกผู้ใดสะโทษะซึ่ง มักว่าสะวาสะโทษะ โสอันเกิดมาในพี่น้องย่อมม
- อันเดียวกันโอบุตได้อันว่าลูกผู้หนึ่งคับโพวินะ ทั้งชื่อว่าคับโพวินทะแลเหตุใดชื่อว่าคับโพวินทะ
- นั้นจาเหตุว่าเขาได้ยั้งคำชมชื่นยินดีในห้อง ทองเอือน่วมอันเดียวกันจึงได้ชื่อว่าคับโพวินทะ
- ล ๙ ๑๒ ๙ อุตสิโกโคทะเตยันตะโสอับปะวิโท ยันตะมักว่าโอบุตได้อันว่าลูกผู้ใดอุตสิโกเกษมาแล้วมันทาก

ใบลาน ๖๘ หน้า ๑

- เอาไปทอดเสียในทางทางแลดองกากเหือกกิติโคทะเตอันท่านผู้อื่นทากเอามาลองดูโอบุตได้อันว่าลูกผู้หนึ่งอัน
- ปะวิโทที่ว่าอับปะวิทะด้วยอัฐะวากากเหือกอัน น้อยทากลักทงพะเวกนิแล ๙ ๑๓ ๙ เติลังตักษะนางบู
- ตตานังลาลูกทั้งหลาย ๑๓ จำพวกนั้นบุบพะพะ เวโนเมื่อทาบได้แห่งลูกผู้ก่อนสะติมมีดั่งนี้ปะล
- ำปะลาบุตรดาอันว่าลูกทั้งหลายผู้หนึ่งองสะทะเรอ อันควนนำเอายังส่วนยินดาแต่บุตรอันนั้นนั้นพะเวก
- มีแล อภิธบายว่าลูกทั้งหลาย ๑๓ จำพวกนั้นเมื่อใดลูกผู้ก่อนผู้เค้าแลมีดั่งนั้นลูกทั้งหลายผู้ทั้งหลายผู้จึงได้กิน

ใบลาน ๖๘ หน้า ๒

- คัวพ่อแม่เขาแลมีว่าผู้ก่อนแลยังมีดั่งนั้นมันทากได้กินคัวพ่อแม่มันผู้เดียวแล ๙ ชี ๖๘ มาตถาณิงบุคละผู้ใด
- สะสังยังสิ่งของเค้ามนไว้เมื่อตัวยังดีอยู่นั้นกิติ เมื่อป่วยยังไปจนตายกิติเมื่อป่วยจักไ้ตายกิติเขา
- ย้องขึ้นสวนเอาของกันดั่งนั้นให้พินีสัพพี จาระนาผู้สะเมือยังอยู่ดีนั้นกิติผู้สะเมือป่วยยังไปจน
- ตายนั้นกิติสะได้ให้ของไปแล้วกิติผู้สะผู้ป่วย นั้นไปตายก็ยังไปควนหาชก่อนผู้ว่าสะเมือจะตายผู้

- ป่วยยกตายมัทตั้งนั้นกลัวความผู้ตายละ วัณนั้นเกินเทียมดังพะปาลีอันสมเดชะพระอิเจ้าด้วยปันยัด

ใบลาน ๖๙ หน้า ๑

- ตีตั้งไว้พะกะนำพิจิตตฤๅสามนว่าโยโกจิกาลังกะ โสน โดมะมัทจะ เยนะปะริชา โสโปเตสังนะโทติสังคัษ โสวะโทติ
- ตั้งนั้นแล อธิบายแปลว่าผีบุตรคนใดใกล้จักตายหากสะของ ให้เป็นอันหาว่าทำมิให้แก่บุคคลผู้ใดผู้หนึ่ง
- ลัวเลาสั่งไว้พายหน้าว่าล่ำบุคละทั้งหลายคิสังคัง วิหาริกยันเตวาสิกลูกหลานยายจันนั้น้องกัตยั้งควน
- ให้ควนปันสัน โดคักให้เจ้าตนยับของนั้น จักปันเขาตามอันควนผีเจ้าตนยับนั้นจักนจกให้
- แก่บุคคลผู้ใดน้อยกิตีมากกิตักให้ตามใจเจ้ากูผีเจ้ากูบีให้แก่บุคคลผู้ใดกับอาชจักมาว่าเอาได้แลเทศว่า

ใบลาน ๖๙ หน้า ๒

- ของอันนั้นหากหาขามาเป็นของผู้ยับเอาเทศะเมื่อใกล้จักตายของอันนั้นบ่เป็นของผู้ตายตาย
- ๙ ๖ ๙ กานั่งผีฟัก
- ชุกล่าวสะว่าคันทายของผู้นั้นจึงเป็นของแห่ง บุคละผู้นั้นผู้ว่ายังมีชีวิตของนั้นยังเป็นของกุตายของ
- อันนั้นเรียกว่ายังเป็นของแห่งฟักชุนนั้น อยู่ไปเป็นผีลักคนผีฟักชุนนั้นบิได้สะแลตายของอ
- นั้นนังเป็นของแห่งสังคะในที่นั้น เทศฟัก ชุนนั้นทักล่าวว่าโหดจ้งไว้ก่อนว่าตั้งนั้นแลมีในพะกำ
- พื่ออดกักถามะหาว่ากันว่า ลักเจปะนะโสชี้ว่ามาโนเยวะสับังมตัมเสวะรุจียาเอวะคิลานูปิตถาถาลับัน

ใบลาน ๗๐ หน้า ๑

- ตีตั้งนี้ อธิบายแปลว่าคิลานูปิตถาอันว่าฟักชุนแลสำมะเนนอุบปะถากยังฟักชุนเป็นพยายเลิมกันก็ควนไต้ยง
- ส่วนของเท่านั้นผีตนใดอุบปะถากมากตนใด เทาใช้สนอยเต็มสอยตั้งนั้นกัตควนให้ส่วนพุดยั้งแก่
- ตนอุบปะถากมากนั้นแล ตนใดใส่ใจอุบปะ ถากแลมาหุงเข้าให้กันตักน้ำมาให้อานมน่ว
- นั้นเดียวกัตกิดีชี้ว่าคิลานูปะถากณผู้ใดเทา ใช้ให้เอาเข้าแลยาไปให้ตัวบิไปผู้นั้นบิได้ชี้ว่าคิลา

- นูประดาคนแล ผู้สวทหาทว่านยาแล เข้าให้ผู้อื่นมาด้วยตนแล ให้แก่ตนเป็นพยานก็ได้ชื่อว่าคิลา นูประดา

ใบลาน ๗๐ หน้า ๒

- ผู้ได้อุปะธากแลมีก็จะแลหนีไปยังว่าจักคืนมาอุปะธากเลาดังนั้นก็ยังควน ได้ส่วน ได้คุณแล ผู้อุปะธาก
- กณเณยคายทอดทุละเสียว่าบมาอุปะธาก แล้วอันแล้วก็หนีมันตนเป็นพยานคายสูญหลัง ที่
- านในวันนั้นก็กับควน ได้ส่วนคุณแลส่วน คนผู้อุปะธากนั้นผู้ชายก็ผู้ยิ่งก็ดีนักบวคก็ดี
- ลได้อุปะธากดังกล่าวนั้นยอมได้ชื่อว่าคิลา นูประดาควน ได้บุตรของตนตายแลมีในพระนี้บ่มะ รม
- ทะสังคะทะนั้นว่าพิกขุนี้วิทาเลกาลังกะ โลติคัสสะปะลิตา โฉนิกขุตเสวะ โทติอันเยสังกัตะ วาทูเล

ใบลาน ๗๑ หน้า ๑

- ณะปิตาปะลิกขาลาปิตังนี้แลอัชทิกายแปลว่าผีพิกขุสะของ ให้แก่ลิตทั้งวิทาวิกขันเตวาสิตลูก หลานยาตีนี้
- นื่องนั้นแต่วิทาอันหลังแล้วแลหนีไปอยู่ ในวิทานพายหน้าเอายังของแห่งตนไปนำเป็นพยาน
- สละยังของให้แก่ผู้ว่ามานั้นคนผู้นั้นก็ได้ตามอุปะ ธากดังนั้นก็ยังได้ส่วนคุณแลมีผู้ยังคำ สละอัน
- นั้นปันให้จึงได้แล ผีมีผู้ยังก็เป็นของแห่ง สงคะในวิทานที่นั้นแล วันไว้แต่สละยังของอะ กับปิยะก
- าริกคิว่าเงินแลค่าสละให้แก่บุคคลผู้ใดก็ได้แก่บุคคลผู้นั้นแลปะกานนี้ผีพิกขุหลวงเอายังปะลิต ชานแห่งตน

ใบลาน ๗๒ หน้า ๒

- ลืออวาทแห่งพิกขุนี้เป็นพยานแลตายปะลิตานผู้นั้นก็ควนคืน เป็นของแห่งพิกขุหลวงดังเก่าแล ผีพิกขุ
- นี้ตายในอวาทพิกขุหลวงปะลิตานแห่งนี้ ขุนิตายนั้นก็ควน เป็นของพิกขุนี้ทั้งหลายแลมีในพระ
- กำนิตะติยะสำมนทอฆมัตตะปะลิตานวาสัณ เจปิอะวินยชิตวาสัณทั้งวิทาลิกาทันนัง เทนติอะ
- ทินะเมวะ โทติวินยชิตวาปะนะทันนังสุทิน นังเตสุลิตทั้งวิทาลิกาทันนังติอะทินะเมวะ
- โทติวินยชิตวาปะนะทันนังสุทินนังเตสุมะ เตสุลิตทั้งวิทาลิกาทันนัง เยวะ โทตินะสังคัสสะดังนั้น อัชทิกาย

ใบลาน ๗๒ หน้า ๑

- ปล่อยให้รู้กันว่าพิกขุบีได้จนลงยังเข้าของแลให้แก่ ลัดทั้งวิทารีกตั้งนั้นของอันนั้นเอียกว่า พิกขุต
- นเจ้าของบีได้ให้แก่ ฌพิกขุจนแล้วแล ให้ถักอันจักตายของอันนั้นกับแปของแห่งลัดทั้ง
- วิทารีกกับแปของแห่งสังคะแลทนโลกก็ให้พิจารณาเปรียบเทียบตามพระบาลีอันนี้เกิน
- มีขสาจนหมดทั้งแล ๖ ลิตจนแล้วปีชานลัสมิเดือนอ้ายรวม ๗ คำวันจันทร์เพลาตูลุช้ายม
- ลทานแล้วตามสะบับอาจนแล ๖ มีลานยู ๗๒ ไบนลเจ้าเอีย ๖

หมวด กฎหมาย

หมู่ -

ชื่อ กฎหมายโพชาราช ว่าด้วยตัดความผิดความเมีย

เลขที่ ๑๐๕๖ มัดที่ ๗

ตู้ ๑๐๘ ชั้น ๔/๔

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

ผู้ปริวรรต นางสาวเสาวณีย์ พรรณานพ

ผู้ควบคุมการปริวรรต อาจารย์จันทน์แดง คำสือหาญ

ว่าด้วยตัดความผิดความเมีย ตั้งแต่ผู้หญิงผู้ชายยินดีด้วยกันจับตั้นจับมือผิดเมียท่าน
ถึง หญิงไปหาชาย ๆ ชายไปหาหญิงมีอยู่ ๕๖ ข้อ
(อ้างว่าเอามาจากพระโพธิสารราชา สำนวนทางเชียงใหม่)

ใบลาน ๑ หน้า ๑

- ที่นี้จักจำตักความผิดความเมี้ยน ให้ชานนั้นให้ว่าเพ็งตักคำ ๔ ตัว อันนั้นแหละพูละเจ้า เพชสนาในทำมะบษว่าดังนี้
- อัจสาตมหา ๑ อุลยยคตมหา ๑ ปุตตตาคตมหา ๑ ปุฏตาคตมหา ๑ อปปลาถาคตมหา ๑ เมื่อว่าอิชสาตทานั้น ยังมีลาชะสี ๒ ตัวคือ ว่าบุตละกาตันทาแล อับปะกาตันทาแล
- บุตละกาตันทานั้น ผู้ชายผู้ยิ่งกตติคต มกัณเควาผู้ชายได้ลูบต้นลูบมีเมี่ยง ๆ ได้ลูบเช นผู้ ชาย ๆ ได้กอดค้อมีชวานบายมจวนกั
- ม ทว่ายิ่งไ้ของฝากไปเปเนปัดติยานทว่ายังเกิษตันหาอันเนิงใจกัน ชีว่าบุตสาถาตาตันทา ดายกับควนเปเนเมียควนเปเนแต่ชู้กันแล อับปะสาถา

ใบลาน ๑ หน้า ๒

- คะตันทานั้นโค ๒ ผัวเมียเอากันแลมาอ้างจากกัน ความซาหากษากันแล้วเมื่อลุนยู่ผู้ชาย มีใจคืนมาอยู่กับเมีย ทไปได่กัตตองกัตบได้ให้ปัดติยาน
- เปเนเหมือนดังเมื่อก่อนกัตติ ชีว่าอับปะ ลาคะตันทาแลบควนขึ้นสู่คองแล้ว เพชสมคำพละ พูละเจ้าเพชสนาในทำมะบษว่าดังนี้
- อิจโสโรฏฐาติ อิจสาเวทจุสทา อิจสาต นทา ตนทาบุตตปเสนาสาตุนิถาอิติ ดังนี้ อิช สาละปะลิกักกะตะอิชตันทานั้นเทียนยอ
- มชักใจผู้ชายผู้ยิ่งเข้าไปหากันทุกเมื่อแล อิชสาเลกะสะเนิงทุสะปะ เอาทั้งทลายนั้นเม่นว่า ทนินไปได่เนิง โยษกัตติ คำกัชติอัยกัเมียนั้นแลคันทะบุถุ

ใบลาน ๒ หน้า ๑

- สะตาเปเนดังลัษติเคียละสานทั้งทลายลากะหากอยู่กับกันแล ปะเสลัษตะเนีหากไว้โดยแห่งกัน ทั้นแลในยะเนิงผู้ชายได้เอาของฝากไปหาไปยังไปอับยังบิให้บิษ
- ติยานเปเนเมียจึงบิให้โอภาษอันไดอัน เนิง ผู้ชายท่เนิงใจเปาตายแลมาตลาท่มากล่าวว่า เมียกู ๆ ดั่งนั้นกัตติ อิชสาตทานั้นเปา
- เสียบิชนับควนเปเนเมียมันตาย ควนเป เนแต่คำเทิงแทนตายดอกด้วยอิชสาตันทา นั้น เหมือนดังลัษติเคียละสานทั้งทลายเป
- าดายแลเพชสมคำพละพูละเจ้าเพชสนาว่าดังนี้ อิจสามสตถานิเนตตทาวิตทิมรุเวโยสมปว ติตา ทุราอิจสา นนาสนิวโรตตทาวตตติ ดั่งนั้นแลตันหาวัชติตัง

ใบลาน ๒ หน้า ๒

- คังบิจำเียนโนใจมะนุชสะแห่งคนทั้งหลาย มะมันตาจักนปะหมานหาลัษจะบิได้หากให้ตนหาย เสียมาละจะวียะ เปเนปะตชจะดั่งเคืออัน... กึนโนอันยากให้ไม่วี

- บทหายเสียนี้แล ไสทปรวตติ อันว่าค นผู้ประกอบด้วยอัสสาตันทานั้นย่อมให้ถ้อยค ำอันบิ หมันบิ เทียงอัสจะวานิโน เบนดังวอ
- กอสิ้งอันมักโลบโนทากโมทุมทูลา ทูลังมันโลบเออนำตัวนั่งแล้วเลาไปปะเสียบันะ สะทนิ ใหทัวไปโนป่าที่นั้นแล ในะหนึ่ง
- อาโลมิ ๒ อันคิว่าอาโลอายุอันบิ เบนผิวเมีย กันแลในะหนึ่งอาโลแสงข้าทมิ้นยัง เบนผิว เมีย กันทมิ้นเทียงกัยังมึแลเมือว่าความผิวเมีย ซาซาซจากกันนั้นยัง

ใบลาน ๓ หน้า ๑

- มีชา ยิง ซาย กษติอิกักันมาอยู่กับกิติให้บิษติยานแก่กันกิตินแล้วบิณานทีโด ผู้ชายเลาปะเมีย เสียทนิไปทาผู้อื่นกิติไปอยู่ดอมกันมึมิษตะสะทอนองนุง เอ้อยยังกั
- ดี ผู้ใดกิตินแล้วบิษติอิกักันมาอยู่กับกิติให้บิษติยานแก่กันกิตินแล้วบิณานทีโด ผู้ชายเลาปะเมีย เสียทนิไปทาผู้อื่นกิติไปอยู่ดอมกันมึมิษตะสะทอนองนุง เอ้อยยังกั
- กัณอาทาเยือง ไคหนึ่งแล้วของนั้นอันเน
- งใจผู้ชายมันกัทากเอาทนิเสียเสียแล้วมัน กัให้เถ่าอิกักันผู้ชายบิอิกักันทำดังนี้ความผิวเมีย ซาซาซจากแล้วทัวยังบิษติอิกักันมาอยู่กับกิติให้บิษติยานแก่กันกิตินแล้วบิณานทีโด ผู้ชายเลาปะเมีย เสียทนิไปทาผู้อื่นกิติไปอยู่ดอมกันมึมิษตะสะทอนองนุง เอ้อยยังกั
- ว่าดังนั้นกิติทำอาทากมาซดาไว้เป่าตายเสียเหมือนดังโยมม่ง ไม้อันซาซจากตัวแล้วนั้น เทษ สมคำพะเจ้าเทษสนาในทำมะบะว่าดังนี้ เยนคร

ใบลาน ๓ หน้า ๒

- าดานปดตติ ไสทสกตัมกตติโกวนาน นติโสทวานาซที นอนปกโฮ เนาเมสัพพยเฮนา อันว่าคนทั้งหลายฝูงได้ละกะละต้ายินดีกามมะอนุป
- าดันติ กิดกไปตั้งยังตามแม่แห่ง ตน ทาอันฮายเตชะนาอันว่าคนทั้งหลาย ฝูงนั้น เอ ดิงปเสตวะลวะซัง คิ
- กังเนน อันมากตั้งยังคองตนทอนัน เสียแล้ว เว้นเสียบิษติอิกักันมาอยู่กับกิติให้บิษติยานแก่กันกิตินแล้วบิณานทีโด ผู้ชายเลาปะเมีย เสียทนิไปทาผู้อื่นกิติไปอยู่ดอมกันมึมิษตะสะทอนองนุง เอ้อยยังกั
- อาอาลมว่าเมียกัควเอือนกัว่าดังนั้น มพโตวาซนั นติโสทวานาซที นอนปกโฮ เนาเมสัพพยเฮนา อันว่าคนทั้งหลายฝูงได้ละกะละต้ายินดีกามมะอนุป

ใบลาน ๔ หน้า ๑

- ซาซาซจากตัวแลพัวไฉนโตจักสนอຍกับให้ตกจากกกไม้เหมือนเจียนั้นแลนักปาสเจ้ายาเอาความ อาโลมันว่าเมียกัควเอือนกัว่าดังนั้น มพโตวาซนั นติโสทวานาซที นอนปกโฮ เนาเมสัพพยเฮนา อันว่าคนทั้งหลายฝูงได้ละกะละต้ายินดีกามมะอนุป
- ายิงชายกษติอิกักันมาอยู่กับกิติให้บิษติยานแก่กันกิตินแล้วบิณานทีโด ผู้ชายเลาปะเมีย เสียทนิไปทาผู้อื่นกิติไปอยู่ดอมกันมึมิษตะสะทอนองนุง เอ้อยยังกั
- วายกัว่าอันนี้จึงได้ชื่อว่าข้าทมิ้นเบนผิวเบน เมียกันทมิ้น เทษสมคำพะเจ้าเทษสนาว่าดัง

นี้ ดิทรทันทามทีลีานา ยสทธา รุกชปภาสญา สรณวณ พุคตเนตสุตตาสทาเรสจ โยอปก
 เชน ตัททรทันทมทราเมทฺทรา ดังนั้นและทายยะสันปะสุมัปปาชันจะคว่า ผูกด้วยเชือกเหล็กเชือก
 ทองแลผูกตัว

ใบลาน ๔ หน้า ๒

- ยหยาบ้องหย้ามกะต่ายคว่าผูกด้วยป่านด้วยปิกัดันะพันทะนนานามาทุทินา นักปราชเจ้าทั้งหลาย
 กล่าวว่าเชือกอันนั้นเป็นอันบทันเบ้เพียงมีขดวงกำ
- หน้าดวงคมคัษเสียดึงขานแลปลานต์ เสนพาลูกแลเมียดึงเดียวเทศสมคำพะเจ้าเท ชส
 นาวา ความย่อ อ พกไซสรนตดาไพคิม
- นิคฺคตเรสฺส
 ปาษเจ้าทั้งหลายกล่าวว่าจักเป็นเชือกอันหม
- นั้นยิ่งกว่าเชือกเหล็กเชือกทองเพื่อกะเทศตั้งนั้นจึงขึ้นเป็นผัวกันแลเพื่อกะอาไลย้อมได้ลับ
 เอาของฝากหมากขาวแก่กันก็จึงให้ปศุชยานเมียดึงเป็นเมียดึงไป

ใบลาน ๕ หน้า ๑

- ตามปักษิตยานพื้นแล ให้ลงบรว่า สารตตราอา ยูนอิสสา ชายผัวเมียดึงปะหมาดวยอัน
 วิเสษละชนะผัวเมียดึงอันควนจากกันมีปะกานอันได้กล่าวแลแล้วแต่
- พายหลังนั้นแล อิสสาสนิอาเรยทามิ นสรณ นั้นได้ยืนอันจากผัวบได้ดัชอิสานาไล บิ
 ราชด้วยเทศ ๓ ปะกานดังนี้ สาบราญ
- สัพพปารายฺยโณฏิกิตตปนาญฺญิ นั้น ๓๒ อะนุปานาญนั้นได้ผู้ยังใจบักกับมัททนีจากผัว เป็น
 ดั่งนางบับพาวะดีหนีจากพยากดสลาช
- อันอิสสาอาไลพยานบิราชจากนางยังเป็นเมียดึงยาดังเท่านั้นแล้ว บับพะเปละญนั้นได้ตั้งผู้ยังอัน
 กัฏทานจักข้าตัวเสียหนีจากผัวเป็นดั่งนางมะโนลาหนีจากท้าว

ใบลาน ๕ หน้า ๒

- สิทฺทปาทกอนอันนั้นตันทาอาไลท้าวสิทฺทบิราชจากนางยังได้คืนมาเป็นเมียดึงเก่าแล เมื่อว่า
 โอตะปะลาญนั้นได้ผู้ยังนั้นจึงไลยอ้มผัวให้เอาไปสั่ง
- สอนดีแล้วจึงให้เอาคืนมาเป็นเมียดึงเก่า เทนนักปราชเจ้าทั้งหลายให้อำเฝงเฝงให้ชอบจัก
 ใดไปเฝงอะละหันตะมะคะยานดั่งนี้จึงให้
- ละเมียดึงหนีจากตัวตายเป็นดั่งเมียดึงสาทิทา กมานโพทิสฺสเจ้ายามนั้นเมฆนังผัวแล้ว มันสผัวให้
 ผัวข้าพเสียมาวิธากุมานจึง
- ให้เสนาเอานางไปสั่งสอนดีแล้ว จึงเอามาเป็นเมียดึงเก่าแล เทษพะพุทะเจ้าเทศนา
 ในตีกาล้อยสายคำแล เจ้าขุนทั้งปวงให้พิจาละนาให้ชอบคันบิชอบ

ใบลาน ๖ หน้า ๑

- บจะเอาตัวไปสู่อับบายมีลัษจะเป็นตนหันแลท่านเอีย ที่นี้จักกล่าวเจ้าอันข้าคน ทั้งยังชายน้อยไทยให้แจ้งแก่กันนักปราชญ์บัณฑิตเจ้าทั้งหลายผู้จงกิจ
- าละนาคำทั้งมวนเทิน อายุคนชะกัน นั้นตั้งแต่ ๘ ปีเท่าฮอช ๑๕ ปีค้ำมี ๑๑ ตำลึง ตั้งแต่ ๑๕ เท่าฮอช ๒๐ ปีค้ำมี ๑๒ ตำลึงแล
- อายุคนตั้งแต่ ๒๐ เท่าฮอช ๓๐ ค้ำมี ๑๓ ตำลึงแล ตั้งแต่ ๔๐ เท่าฮอช ๖๐ ปีค้ำมี ๑๐ ตำลึงแล คำตัวคนพชายชะกันแล้วกัน
- แล คำตัวคนชายชะลาแต่อายุมันได้ ๕๐ ปีเท่าฮอช ๖๐ ปีค้ำมี ๘ ตำลึงแล อายุคนตั้งแต่ ๒๐ เท่าฮอช ๓๐ ปีค้ำมี ๑๐ ตำลึงแล คำ

ใบลาน ๖ หน้า ๒

- ตัวคนพชายชะกันแล้วเท่านั้นแล ตัวคนชลาแลอายุมันได้ ๕๐ ปีเท่าฮอช ๖๐ ปีค้ำมี ๘ ตำลึงแล อายุตั้งแต่ ๖๐ เท่าฮอช ๘๐ ปี นั้นค้ำมี ๒ ตำ
- ลึง ๒ บายคนทั้งหลายอายุตั้งแต่ ๘๐ เท่า ฮอชฮ้อยค้ำมีคำตำลึงหนึ่งคำตัวคนชะลามิเท่านี้ แล คำแม่ฮึงชะกันอายุมันตั้งแต่ ๗
- ปีเท่าฮอช ๘ ปีค้ำมี ๗ ตำลึงอายุตั้งแต่ ๙ ปีเท่าฮอช ๑๐ ปีค้ำมี ๘ ตำลึงแล อายุตั้งแต่ ๑๐ ปีเท่าฮอช ๑๕ ปีค้ำมี ๙
- ตำลึง ตั้งแต่อายุฮอช ๑๕ ไปเท่า ๓๐ ปีค้ำมี ๑๑ ตำลึงแล อายุคนตั้งแต่ ๓๐ ไปเท่าฮอช ๗๐ ปีค้ำมี ๓ ตำลึงแล คำตัวแม่ฮึงชะกันแล้วเท่านั้นแล แ

ใบลาน ๗ หน้า ๑

- มฮึงชะลาคำตัวเขาอายุตั้งแต่ ๑๔ ไปเท่าฮอช ๕๖ นั้นค้ำมี ๘ ตำลึงแล อายุตั้งแต่ ๕๖ ไปเท่า ๖๕ ปีค้ำมี ๘ ตำลึงแล แต่อายุได้ ๖๕ ปีเท่าฮอช ๘๐ ค้ำมี
- มี ๖ บายแล คำตัวฮึงชายชะลามิเท่านั้น แล ให้นักปราชเจ้าทั้งหลายหลั่งหาผู้ย้ายผู้ดีให้พิจาละนาให้ถี่เทิน บัดนั้นเอาตัวไปสู่นาลก
- บัคชบักแล คนผู้ใด ๆ ปราชเจ้าผู้ยั้งคำ มี ๕ บายคำลึง ๑๐ บาย คำทุ ๕ บายคำดั่ง ๑๐ บายคา แชนเบืองชวา ๑๐ ตำลึงคำตาก้าชายนลก้าช
- วา ๑๒ ตำลึงคำชาเบืองชายนลเบืองชวา ๑๐ ตำลึงคำตาก้าชายนล ก้าชวาค้ำมี ๑๒ ตำลึง แล คำชาก้าชายนลชวามี ๑๐ ตำลึงแล คันอันตักกันให้ผู้ถ่องเทินชอบคอบ

ใบลาน ๗ หน้า ๒

- งวีโนแล ลูกควายเกียมาได้ ๓ วันเข้าตายเสียค้ำมี ๒ บายแล ลูก ม้าเกียมาได้ ๓ วันเข้าตายค้ำมี ๓ บายแล ลูกช้างเกียมาได้ ๓

- วันเข้าตายค่ามี ๒ ตำลึงแล ลูกควายมี ม้าค่าบาร ๑ ลูกม้าตัวแม่ ๓ ตำลึงแล ลูกข้างตัวแม่มีค่า ๖ บาทแล แม่ควายเป็น
- มีค่า ๑๐ บาทแม่ควายตายมีค่า ๓ ตำลึงแล เล นควายเป็นมีค่า ๓ ตำลึง นควายตายมีค่า ๔ ตำลึงแล แม่ม้าเป็นมีค่า ๔ ตำลึงแล
- ม้าตายมีค่า ๕ ตำลึงม้าเป็นมีค่า ๕ ตำลึงม้าตายมีค่า ๖ ตำลึงแม่ข้างเป็นมีค่าข้าง ๑ แล แม่ข้างตายมีค่า ๕ ตำลึงนข้างเป็นมี ๕๐ ตำลึงนข้างตายมีค่า ๖๐

โบราณ ๔ หน้า ๑

- ตำลึงแล จำใจลักขากัดชากัดแล ค่าตาข้างตายหน่วย ๑๐ บาทไผ่ตงวงข้างค่ามี ๑๐ บาท งาถึง ๕ ตำลึงทุใบ ๕ บาทแล ข้างกัทางข้างเพือนทาง ๖ ตำลึง
- ไผ่ตงทางข้างค่ามี ๕ ตำลึงตาหน่วย ๑๐ บาททุใบบาทวง ๑๐ บาท อันเจ้าข้างวังแลข้างล ราชันลง ไผ่ตงเขาควายถึง ๕ บาท ตา
- หน่วย ๕ บาททุใบบาททาง ๑๐ สลึงแล ขา ควายหักค่า ๕ บาทแล ตาเบื่อง ๖ บาททุม้าไป ๖ สลึง ทางม้า ๖ บาทขาม้าหัก ๓ ตำลึงแล ไผ่ตง
- ก้านกล้วยนนให้ทำวันกานบาทตันกล้วยนนให้ทำวัน ๑๐ บาทไผ่ตงตันกล้วยนนออกถึงให้ทำวัน ๕ ตำลึงแล ไผ่ตงหมาขวันลูกเพือนค่ามัน ๕ ต

โบราณ ๔ หน้า ๒

- ตำลึงแล ไผ่ตงหมาเฝ้าเอียนเพือนค่ามี ๑๐ บาทไผ่ตงหมาเฝ้าบิมนางบิมนางค่ามี ๑๐ สลึง ไผ่ตงหมาเฝ้าเพือนค่ามี ๖ บาท ไผ่ตงหมาขวันลูกเพือนค่า
- มี ๖ สลึงเหวว่าหมาขวันลูกเพือนหัก ค่ามี ๖ บาท ไผ่ตงหมาขวันลูกเพือนค่ามี ๓ บาทแล ไผ่ตงหมาเฝ้าเพือนค่ามี
- ๑๐ สลึง ไผ่ตงหมาเฝ้าค่ามี ๕ บาท ไผ่ตงหมาเฝ้าค่ามี ๓ บาท ไผ่ตงหมาเฝ้า ค่ามี ๖ บาทไผ่ตงหมาเฝ้าหักค่ามี
- ๕ บาทไผ่ตงหมาเฝ้าเพือนค่ามีหน่วย ๑๐ สลึง ไผ่ตงหมาเฝ้าค่ามี ๒ สลึงไผ่ตงหมาเฝ้าเพือนหักค่ามี ๖ สลึงบาทไผ่ตงหมาเฝ้าค่ามี ๕ บาท อันนี้

โบราณ ๔ หน้า ๑

- จำหมาทำนองมีตั้งนี้ให้เจ้าขุนทั้งปวงพิจารณาถ้วนถี่แล เจ้าขุนทั้งปวงผ่าลงเทิน จึงบิเป็นก่าแล ไผ่ตงโก่งวันลูกเพือนไปเข้าให้ทำวันตำลึง ๑ ไผ่
- ักโก่งลูกไปเข้าค่ามี ๑๐ สลึง ไผ่ตง คือนุค่ามี ๕ บาทลักเคื่องขั้วของสวนให้ใส่โท ๕ บาทไผ่ตงค่ามี ๖ บาทลักลักค่ามี
- ๑๐ สลึง ลักสวนค่ามี ๖ บาทลักลักค่ามี ๕ บาท ลักตุมค่ามี ๖ สลึงลักคานเพือนให้ใส่โท

๔ ต ำลิ่งลั๊กโกคำมี ๕ ตำลิ่ง ลั๊กโกยามนาโ

- ทมิด้งนั้นล ลั๊กโกบ่เม่นยามนาโให้โหม ๑๐ บาทลั๊กคาชบ่เม่นยามนาโให้เอาโหม ๘ บาทล
โหมลั๊กคาชโกเจ้าชุนพิจาละนาโให้ชอบเทิซ คั้นพิจาละนาบ่ขอ

โบลาน ๔ หน้า ๒

- บกัจักได้โปลู่ลาลกเพนทุกชะเวทชะนามากันกลทำนเอีย แล้วน่เม่นหากโให้แก่ผู้โโดกเพนของ
ผู้ันฉีกเม่นได้สะลิ่งโให้แก่ผู้โโดนตายเสียดั่งนั้น
- ผู้โไฟผู้เอียอยู่ดอมทั้น ลูกหลานแลช้อยผู้ มีคนกัตีมาว่าขึ้นโให้จำเมืองพิจาละนาแบ่งปัน โให้
ตามผู้มีคุนมากคุนน้อยนั้นเทิซ ฉี
- ผู้โไฟเอียเพนว่าเมียตัวตายกัตีผู้ตายกั ดีเจ้ามบ่อยู่หากทั้นเสียดั่งนั้น โให้พิจาละนา ปัน
โให้แต่ของชาส้างได้ดอมกันนั้นตา
- มอันเพนทีนล้วยโใช้ทีนนั้นเทิซ ชี ๕๔ จักจำแจกของโให้แก่ลูกทั้งหลายในลั๊กกะตะคาถาดังนี้
วิภาเคญ ปิตทนายา อีสสายนิอเชณบุตราน เซฐถวา เสฐธา

โบลาน ๑๐ หน้า ๑

- ภาเคน ส่นพส่นเพวสุมคิสตาสสานิ วาสสานสสนิญ ทตตวาปติยยานา ทวิตตทานธมม
ยปิตทนมัต แปะในคาถา ๒ บทนี้ว่าคนทั้งหลายเมื่อก่อนนั้น
- เข้าของผู้เวียต่างคนต่างโไว้ดั่งนั้นเมือ โโดนเม่นจักแจกของโให้แก่ลูกทั้งหลายควนโให้ ตาม
โใจม่กัเม่น ย่ำว่าผู้โไฟผู้ทางผู้โนอง
- มั๊กโให้ เข้าของทั้งมวณแก่ลูกผู้โโดก จงโให้เทิน โในะนึ่งลาลูกทั้งหลายผู้ได้วนเ เพนพี
แลผู้มีคุนนำสุกมาโให้แก่กัเม่น
- กัตี ผู้น่เม่นกัควนโให้เข้าของอันวนตเแก่ลูกผู้ัน ลาลูกผู้อื่นโให้ได้ส่วนยังถ้อยกว่าผู้มีคุนก็
ชอบทำมาสะสาชเพชว่าน่เม่นหากอยู่เพนโให้แก่เข้าของ

โบลาน ๑๐ หน้า ๒

- แล ชี ๕๕ ปิตทนายาวินาเสนยัทพณย์ สยมกัมิตต โมทาทวาพิติเจวทยาทานานตมกเว
อติทบายแปลว่าลูกชายผู้เอาของน่มาเพนทีนค้ำชายกัทำโไฮ่นา
- เมือยังเพนคนนั้นมันก็ได้เข้าของมาก นัก เพชเอาของน่มาเพนทีนค้ำชายนั้น โในก ำ
ละเมือพิตายแล้วดั่งนั้น ลูกชายทั้งหลาย
- ผู้อื่นว่าสันนี้ พีเ้าน้องเ้าผู้มีชีดั่งนี้ เอาของน่เ้าไปเพนทีนจึงได้เข้าของมากวม
เพืออันตายโให้มันเอาของน่เ้าออกมาป
- ันด้วยกันว่าดั่งนั้นแล้วลวชเฮษค้ำแก่กัน มาเิงจำเมือง ำ กัเพิงว่าโให้เอาแต่ของอันพีโให้
โไปเพนทีนนั้นมาแจกเ้าเทิน ของอันมันได้ด้วยกำโไลดอก

โบราณ ๑๑ หน้า ๑

- ปายนั้นก็ยาเอามาปั้นเพิน ของสิ่งนี้เองเลามีสะทายนทั้งมันผู้ถูกนั้นหากได้แก่มันแต่เมื่อหนึ่ง
เพนคนนั้นกิติ ลางคามมีตสะทายนมันหากได้มันเอา
- ของไปจ่ายกิติเขาใส่ใจว่ามันของพี่เขา ในกลาเมื่อพี่เขาตายแลลูกทั้งหลายจักได้เอาของ
อันนั้นมาแจกปัน เขาลวชเษาคำแก่ก
- ันไปเถิงจำเมืองตั้งนั้น กับควนป็นให้ เก่เขาเพนบิไซของพี่เขาตาย ของอันหนึ่งเลา
เมื่อพี่ แม่ยังเพนคนนั้น เขาปุกแบ่งลูกเขาให้มี
- เมีย แลให้เข้าของเพนเสนโอมลูกนั้น นันแม่ตายแล้วลูกทั้งหลายเขาเษาคำแก่มันว่าให้เอา
ของอันนั้นมาแจก พากันไปเถิงจำเมืองของอันนั้นแม่หากได้แก่

โบราณ ๑๑ หน้า ๒

- มันแต่ยังมีชีวิตแล้วนั้นเพนตั้งถ่มน้ำลายตกของแล้วก็ยาแจกยาปั้นเพิน เพนบิไซของนันแม่
เขาแล้วตาย ดังตามทะมาสาขสนันชอนแล ชี ๖๐ พมท
- ภยาคตัทนพิตตมกญญทธรเวตยทายา เทภยยานตัทเพนนิทพยรทธเมววจ อัดทิป ายแปล
ว่าตั้งนั้นคนผู้มื่ออำนาจอาจมาชม
- เพงเอาแล ใจนลักเอากิตียังเข้าของอ ันดับมาแต่กะกุนนันนั้นลูกชายผู้ใดยังกั ้า
เพียนเอาเข้าของอันนั้นได้คึมาเอา ขอ
- งอันนั้นก็ยาแจกแก่ผู้อื่นเพน ปะกานหนึ่งล้าลูกทั้งหลายผู้นั้นผู้ใดอยู่หลักมากหากได้เข้าของด้วย
ป็นยานทั้งมันตั้งนั้นของอันนั้นก็ยาแจกเพน ชี ๖๑ สาม

โบราณ ๑๒ หน้า ๑

- ญตสสามถาเนวิตตาสมมัตติ อญญกิตโตภาคทปพณา อัดทิบายแปลว่า ีว่าของนันแม่มา
ทอมทียันนั้นได้ไว้ด้วยกันตั้งนั้น ลูกทั้งหลายผู้นั้น ีว่านัน
- ม่เขาก็กิตีเยวตั้งนั้น เมื่อนันแม่เขายัง นันแม่เขาก็กแจกของให้แก่ลูกยังลูกชายเลิมกันเก
ตามใจนันแม่แล เมื่อนันแม่เขาตายแล้ว
- ลูกยังลูกชายกันแจกของให้เลิมกันแล : คงทำมะสาขอันหนึ่งเล่าตั้งนั้นลางคาบลูกทั้งหลาย
นี้ นันผู้เดียวต่างแม่ก็มีเมื่อหนึ่งเพ
- นคนดีตายแล้วกิติ ลูกชายทั้งหลายผู้มีนันแม่ต่างกันนั้นเอาของนิกได้ันแล้ว ลูกผู้ต่างแม่นัน
เขาก็กิตีของแม่คึงเขาตาย ของนันผู้อื่นกว่านันคึงนั้นเขาก็กได้

โบราณ ๑๒ หน้า ๒

- แล ชี ๖๒ วิทเตปุตโตชาโตสุวณนาย วิภภาคัทสสาตาจวิภาคสสอภยวิโสฬสา
อัดทิบายตั้งนี้ ชาตติผู้มนันนั้นกเลิมด้วยชาตติผู้ตั้งนั้น ลู

- กุณิเษภมาขึ้นก็ได้ส่วน ของนันทนุจก นั้นแล มีสาขติผู้แม่ขึ้นบิเลิมพ ลุกผู้เกษม านันกับ ได้ ส่วนของนันทนุจกนั้นแล
- ในขณะนั้นอาจณเจ้าว่าอย่าให้ตามสาขติอ ันบิเลิมกันด้วยนั้นเกิน ยิ่งผู้มีสาขติถ้อยณ ันผู้ ชายหากตั้งไว้ให้ต่งเปง
- ในเอือนนั้นกัตติยังผู้ใดอันเปนตีมี่เข้าของมากนล ผู้ชายหากตั้งให้ต่งเปงในเอือนนั้นกัตติลูก ทั้งหลายอันเกษมาแต่ผู้ยังผู้งั้นกัเนิงนิจาละ

ใบลาน ๑๓ หน้า ๑

- นานถ้อยอันยังแห่งเขาแล้วต่งไว้เกิน ชี ๖๓ ปีตาหิ มสสยัทตต ตตเสวทโกเวปิตรา ยชชิตามาตาป ทสมทิเร อตทิบายสนันนี้ ของนันทนุจกได้
- ไว้กับชาทั้ง ๒ อีกลูกผู้ใดนล ให้ของแ ก่ลูกผู้นั้นด้วยใจอันปะกอบกันต่งนั้น กัเปน เจ้าแก่เข้าของอันนั้นแล ลูกผู้อื่นจักมา
- ซึ่งเอามี่ได้แล ในขณะหนึ่งของนันทนุจกอม กัน ผู้มีอีกลูกผู้ใดหากให้ของเคิงนึ่งแก่ลูก อัน นั้น มีผู้แม่ยังเพิงใจเปนคำเดียวกับ
- นัตถันนีกหากแล้วแล มีว่าผู้แม่บิเพิงใจแล ผู้หาให้ต่งนั้น ของอันยังทลเคิงนึ่งนั้น ผู้แม่ เอาเปนของมันผู้เดียวแล ผู้มีบิยอมมาเอษคำแก่เมียกับนันท

ใบลาน ๑๓ หน้า ๒

- เมียแล ชี ๖๔ จตุตทิเวณภาถาณังนนโสภามม นาทตาโชชตติยาทวิจติเรเวยยานาท เวนภาติภา อตทิบายแปลว่าต่งนี้ นันผู้เดียวมีแม่ ๔ คน ตามวันะชาษ ๔ จำ
- พวกนั้นแล ลูกชายก็มี ๔ คนตาม วันะชาษทั้ง ๔ นั้น เมื่อนันแม่เขายังเปนคน กัตติ นัน แม่เขาดายแล้วกัตติ จักนจกป
- ันของให้ลูกตามชาษ ๔ ลูกชายผู้เกษเ แต่ชชติยะกะกุนันให้ได้ ๔ ส่วน ลูกชายผู้เกษ แต่กะกุนามให้ได้ ๓ ส่วน ลูกชายผู้เ
- กิษแต่เวษสะกะกุนคะทะปะติเสษกันั้นให้ได้ ๒ ส่วน ลูกชายผู้เกษแต่สุตกะกะกุนคี่ว่านคัณล กะคณนัทให้ได้ ๑ ส่วน แยกปันคัณลันนั้นชอนทามะสาษ

ใบลาน ๑๔ หน้า ๑

- แล ชี ๖๕ อโณยาปทกัณนวิจติเตยทิตสสี เตตทกัณย ตสสธมมณิเสวิจติเตสณินตอ อตทิ บายแปลว่าต่งนี้ เมื่อทามจกเข้าของโดยอันถ้อยอันยัง
- ให้แก่ลูก ทั้งหลาย อันเกษแต่ เมื่อนันมีกะกุน ๔ จำพวกกันแล้ว ทว่าในกลา เมื่อ ก่อนแต่อันจกของนั้น ลูกผู้ใด
- หากชุกหากชอนไว้ต่งนั้นเมื่อสันท ึ่งหลายจึงผู้จึงเพนต่งนั้น กัยาใส่โทษแก่มันผู้ ชอนนั้น

เกิน เหนือว่ายังความเป็นของ

- แห่งมันพองตายมันเอาไปทิดให้มันเอาของอันนั้นมาปันกันโดยดั่งวันะ ๔ จำพวกนั้นเกินตามคองท่ามะสาขตั้งไว้ดั่งนี้ ชี ๖๖ อปุตเตนปรกเซ

ใบลาน ๑๔ หน้า ๒

- ตตนิโยโคปาทิสฺสโต อุพฺพโยวปิโสอตติปิณฑาทาจทมมตา อตฺถิยาณแปลว่าดั่งนี้ ชายผู้หนึ่งมันมีเมีย อยู่ที่นี่แล เมียมันนั้นหาลูกบิได้ มันผู้เดียว
- นั้นจึงไปชวนขายค้าขายไปที่อื่นซ้ำเอาเมีย ยี่ที่นั้น ผู้หนึ่งมันจึงได้ลูกชายดอมเมียมันผู้ใหม่นั้น ลูกชายนั้นก็ได้ของอันมันหาก
- ใต้แต่เมื่อนั้นมันยังมีชีวิตนั้น เมื่อ มันตายในที่นั้น มันก็ได้ควมมันพาไปสู่ แม่ที่นั่นแล ลางคาบมันกับทั้งตัว
- มันผู้ลูกนั้นก่มาอยู่บ้านเก่ามันนี่ เมื่อนั้นมันยังมีชีวิต ใต้ของแม่มันที่ใดก่ได้ ก่เป็นของมัน ลูกนั้นสิ้นแล้วแล เมื่อนั้นมันตายในที่นั้นก่ได้มันผู้

ใบลาน ๑๕ หน้า ๑

- ลูกนั้นก็ได้ควมสิ้นแล เมียมันผู้หนึ่งก่มีน้องหงสะมันก่ได้ เขาทั้งหลายจักว่าสิ้นนั้นแม่มันผู้ลูกนี้ว่ามึงบิได้เกียเป็นในที่นี้เด มันหากไปค้าขายใน
- ที่อื่นที่ไกลไปเอาเมียต่างแห่งนั้นจึงได้ มึงตาย พี่น้องหงสามึงก่หากที่อื่นนั้นตาย มึงก็ควนได้ ควมมึงอันมิในที่นั้นแล
- ในที่นี้ตู่ทั้งหลายหากเป็นพี่น้องวงสา มันตายควมเอือนมึงในที่นี้ตู่จักเอาแล เขา เอษคำแก่กันนั้นพากันมาสู่จำเมืองใต้
- ขตามท่ามะสาขสันนี้ว่ามันนั้นมันหากให้ปึงเกียมันเป็นโสดตาย ของมันมีที่ใดก่ยอมเป็นของมันสิ้นแล ด้ว่าลูกผู้อื่นกว่ามันนั้นแล ยังมีในที่นี้

ใบลาน ๑๕ หน้า ๒

- แถ้ ควมมันนั้นควนได้แก่ลูกผู้อื่นที่นั้นแล ตัวมันนั้นมิในที่นั้นก่ควนได้ตามใจมันแล สู้ทั้งหลายยามา เอษคำแก่กันนั้นว่าจักซึ่งเอาควมมันนี้ ด้ษคอง
- ท่ามะสาขตาย ให้จำเมืองใต้ตักสันนี้ช ๒๖๗ โอรสสโธธมมปตฺติโน อันว่าลูกชายอันเกียมาแต่เมียท่ามะสาขนั้น
- โอรสโธธมมปตฺติโน ๑ ตักสาโม ปิตฺติกาบุตโต บุตโตอันว่าลูกผู้ใด ปิตฺติกาบุตโตอันเกียมาแต่ยังผู้มีชีวิตแต่ก่อน คี
- ว่ายังข้างข้างหมาย โสบุตโตอันว่าลูกผู้หนึ่ง ตักสาโมนามชื่อว่าตักสามเทศได้จึงได้ชื่อว่าตักสามนั้นจา เหนือว่ามันเอาโสเชิงกะกุนเบืองแม่ขันแซงจึงได้ชื่อว่า

ใบลาน ๑๖ หน้า ๑

- ตัสมลัมมะแล ฯ เขตตะไซเขตตะชาติโก บุตโตอันว่าลูกชาย นิพนธ์ดิอันเกิษ ถาเนสฺสูใน
เชนแดนทั้งหลาย สะยณปัตถะแปนลังเกอุเลวาทิ อาทิสฺมิตัน
- ว่าที่นังตั้งแลเค้าชาสะโคชเตนวาด้วย กะกุนโคชลงตนกัถิ อัดตะเลนวาด้วยกะกุน โคช
วงท่านผู้อื่นกัถิ เขตตะชาติโกชี
- ว่าเขตตะชาติกะ เทนโดจึงได้ชื่อว่าเขตตะ ชาติกะนั้นจาเทหว่าลูกผู้้นั้นเกิษในเชนแดน
แห่งตนจึงได้ชื่อว่าเขตตะชะแล ๓ สะ
- โคชเตอิดตะเลนวาบุตโตอันว่าลูกชาย อุบปันโยนอันเกิษมา เคเทในเอือน วยปัตโต
ถึงไวยะชินไทยมาแล คัดสะตักทนีไปท่อนันยุ่นำนม บันตีเต

ใบลาน ๑๖ หน้า ๒

- นะอันนิกปาย มะโตกักล่าว วุทธะไซอิดิว่าเกิษมาแล้วลจ่าเลินขึ้นไทยในชาละวาชย้าว
เอือน แล้วแลหนีไปอยู่ท่อนแล้วแล ๔ มาตากานนีโยกนยกา
- ชาโต บุตโตอันว่าลูกชายชาโตอันเกิษ มา กน้อยกา แต่ผู้้นั้นอันไถ่มาทักดีแล ผู้ยั้ง อัน
ไปทาฬลัวนินในป่ากัถิ เปนดังมา
- ดาแห่งบิลมะโพทิสัษเจ้าเมือก่อน เ เป็นยังทุกไ้ไปทาฬลัวนิน สมเดจทผละกะสัษ นาลา
นะลีไปหลินสวนอุตทียานเพน
- ลัว เอามาอุ้นอนกันที่เดิยวะโพทิสัษเจ้าเมือก่อนลงมาเอาปัตติสนทในอุทอนแห่งนาง กา
นิโนนามชื่อว่ากานินะ เทหว่าลูกผู้้นั้นเอาปัตติสนทในป่า

ใบลาน ๑๗ หน้า ๑

- กานินะ สัตถาตามก่าฬีสุนาสิตนล อะสิตินิบายสุทธาโพษชะนะชาดกบอกว่าปาโนไมโพหนา
แล ๕ มาตาสาสฺสโตนลอะเวอิกชะตายะ โยบุตโตอันว่าลูกชาย
- ผู้โต ชาโตอันเกิษมา อัสชะตายะในผู้ยั้งอันท่านเพิงกักทำบักมายในนั้น โสบุตโตอัน
ว่าลูกผู้้นั้น มาตามะหาสุชโตชีว่ามาตา
- มะหาสุตตะ พลเวกัเพิงมีนล เทนโด จึงชื่อว่ามาตามะหาสุตตะนั้นจา เทหว่าน่มบุย้า
ตานายได้ ยินนำจึงได้ชื่อว่ามาตามะหา
- สุตตะแล ๖ อัสชะตายังว่าชาโตไปนะพะวะสุโต วาปะกานนิงบุตโตอันว่าลูกชาย ชาโต
อันเกิษมา อักชะตายังไบน่มผู้กักทำ อักสอนไว้้น โปนพวานาม

ใบลาน ๑๗ หน้า ๒

- ชีว่าโบนะพะวะเทนโดจึงได้ชื่อว่าโบนะพะวะนั้นจา เทหว่าลูกผู้้นั้นเกิษมาเมือพายลุน ใน
น่มผู้้นั้นจึงได้ชื่อว่าโปนพวันล ๗ กัษทะมาตาปิตาวายังสะบุต

- ไตทัช ติ โทพะเวมาตาปิตตา อันนแลมัทธชา กัสวางให้บุตรตั้งยังลูกชายผู้ โตปะเล
สิ่งแก่ท่านทั้งหลาย ฝูงอื่น ยาคะ
- กาทิงอันมียาชคิณ้องเปตั้นไป สะนถายะเนื่อให้เลี้ยงดูสะมักวาโสบุตรโตอันว่า ลูกชาย
ผู้ัน กัตติโกนามะชื่อว่ากัตติกะ
- ด้วยอรรถ วาให้แก่ท่านฝูงอื่น ผละเวกัเฬงมี ๘ กิตำปิลิกิตโต โยบุตรโตอันว่าลูกชาย
ผู้โต ปิตะมักวาปิตะลาอันชายผู้เปเนฬิ อะนิวิกิตทาได้ไถ่

ใบลาน ๑๘ หน้า ๑

- อามาเปะลูก ทะเนะด้วยเข้าของ โสบุตรโตอันว่าลูกชายผู้ัน กิตะมักวา กิโตนามะ
ชื่อว่ากิตะ มีอันว่าไถ่เฮาแล ๔ กัตติโกวสะยังกะตั้ง วาปะกานัง โยบุตร
- โตอันว่าลูกผู้โต กะตั้งมักวา กะโตอัน ท่านหากทำเอาามาเปะลูก สะยังมักวา สะ
โยด้วยอันตนหากมัทนั้น โสบุตรโต
- ันว่าลูกผู้ัน กัตติโกนามะชื่อว่ากัตติ กะแล เทชโตจึงได้ชื่อว่ากัตติกะนั้นจา เทชว่า
สองหากน้อมเพียงกันชมชื่นยินดีเชิงก
- ันจึงได้ชื่อว่ากัตติกะแล ๑๐ กัตตาดังสะยังกัตโต โยบุตรโตอันว่าลูกผู้โต ทัชโตหากให้
สะยัง ๆ ตนให้เปะลูกท่านัน โสบุตรโตอันว่าลูกผู้ัน ทัชตาดัง

ใบลาน ๑๘ หน้า ๒

- วากัตตาดังแล เทชโตจึงได้ว่าทัชตาดังนั้นจา เทชว่ามัทหากให้ตัวมันเปะลูกน่งท่าน
จึงชื่อว่าทัชตาดังแล กับไพนังซึ่งสะโทชดังซึ่ง โยบุตร
- โตอันว่าลูกผู้โตสะโทชตะซึ่งมักวา สะว สะสะโทชตะไซันเกิษมาในนิ้องย่วมมอัน
เตี ยวกัน โสบุตรโตอันว่าลูกผู้ัน คับโ
- วันทั้งชื่อว่าคัปปโพนทะแล เทชโตจึง ได้ชื่อว่าคัปปโพนทะนั้นจา เทชว่าเขาได้ยังคำ ชม
ชื่นยินดี ในห้องทองเอือนย่วม
- มอันเดียนั้นจึงได้ชื่อว่าคัปปโพนทะแล ๑๒ อุตสิโกโคทะเตยันตะโสอับปะวิโท ยันตะมัก
วาโยบุตรโตอันว่าลูกผู้โต อุตสิโกเกิษมาแล้วมัทหากเอาไปทอ

ใบลาน ๑๘ หน้า ๓

- คเสียในทางทางแลกองกาเกหยิกติ โคทะเตยันท่านผู้ันหากเอามาเลี้ยงดู โสบุตรโตอัน
ว่าลูกผู้ัน อับปะวิโทชื่อว่าอับปะวิ ทะด้วยอรรถวาจากาเกหยิ
- อัน้อยหากลักนง ผละเวกัเฬงมีแล ๑ ๓ เตสังคิทัษสานังบุตรนัง ล่าลูกทั้งหลาย
๑๓ จำพวกนัก บุนพะพาเวในเมือหาบิได้
- แห่งลูกฝูงก่อน สะตินลมีดั่งนั้น ปะลาป ะละบุตรตาอันว่าลูกทั้งหลายฝูงลุนัน อังสะท ะ

เลอันควนนำเอาংশส่วน บินตามแต่พูด

- นั้นป็นนั้นพะเวก่เพิงมีแล อัดทึบบายว่าลูกทั้งหลาย ๑๓ จำพวกนั้น เมื่อใดลูกผู้ก่อนผู้เค้านล
มีตั้งนั้น ลูกทั้งหลายฝูงหลายฝูงนั้นก็จึงได้กินควนแม่เขาแล

ใบลาน ๑๙ หน้า ๒

- ฌีว่าลูกผู้ก่อนแลยังมีตั้งนั้น มันหากได้กินควนแม่มันผู้เดียวแล ชักวัน ๖๘ มาดลาหนึ่งบุก
คละผู้ใดสะยังสิ่งของเค้านมไวนต์เมื่อตัวยังคิยุนันกัตี
- เมื่อป่วยยังไปจนตายกัตี เมื่อจักไก้ต ายกัตี เขามาอ้องชินสวนเอาของกันดั่งนั้น ให้
หนีใส่หีจาละนาคุ ฌีสะเมือยู่คิยุนันกัตี
- ฌีสะเมือป่วยยังไปจนตายคิยุนันกัตี สะได้ไ ห้ของไปนลวกัตี ฌีสะป่วยนั้นยังไปตายกัยังไป
ควนซาขาก่อน ฌีว่าสะเมือจะตาย ผู้ป่วย
- กัตายคัดั่งนั้น กัควนถืเอาควนผู้ตายลั่งไวนันเทิน เทียมดั่งพะปาลี อันองสมเตษะนุกั
เจ้าตขป็นยัดตตั้งไว้โนพะกำพืจะตฤาสาณนันั้นว่า โย

ใบลาน ๒๐ หน้า ๑

- โฟวินพารักเรนโตมมจเจเนปริกษาโร เตสันทิ นตีสคสเสวโทติ ดั่งนั้นแล อัดทึบบายเป
ว่าฌีพิกชุนโตได้จักตายหากสะของให้เปอันซาซว่าทำ
- มีให้แก่บุกคละผู้ใดผู้หนึ่งแล้วเลาสั่งไว้พ ายทหน้าว่าล้าบุคลทั้งหลายคิยลัทธิวิฑาลัก อันเต
วาลีตลุกหลานยายคิยุนันกัตี ยังควน
- ให้ควนป็นสันโคกัตี กัให้เจ้าตนลัป ของนั้นแมจกป็นเขาตามอันควน ฌีเจ้าตนอัป นั้น
จักนจักให้แก่บุกคละผู้ใดนอยกัตี มา
- กักัตี ให้ตามใจเจ้ากู ฌีเจ้ากูบิให้แก่บุกคละผู้ใดกับิอาษจักมาโจษมาว่าเอาได้แล เพชว่า
ของอันนั้นหากซาซมาเปของของผู้อัปเอา เทตสะเมือใกล้จักตาย ของอันนั้น

ใบลาน ๒๐ หน้า ๒

- บิเปของผู้ตายตาย ปะกานนัง ฌีพิกชุกล่าวสว่า คันกุตายของฝูงนี้จึงเปของแห่งบุคละ
ผู้ัน ฌีว่ากูยังมีชีวิตของนัันยังเปของกุตาย ของอันนั้นเรียกว่ายัง
- เปของแห่งพิกชุนนัันอยู่ไปเปของ ไผจักคน ฌีพิกชุนนัันบิได้สะแลตาย ของอัน นั้นกั
เปของแห่งสังคะไนทั้น เทตนิ
- กชุนนัันทักล่าวว่า โทตุงงไว่ก่อนว่าต ังนั้นแล มีโนพะกำพือษะกัตถามะทาวกันั้น
สจเจปนโสชิวมาโนแหวสพณ์ ปุฑารต สเสวรุจิยานวคิรานุปกษาสพณติ ดั่งนั้นอัดทึบบายเป
ว่า คิลานูปัตถากาอันว่าพิกชุนแลสามะเนนอุบปะถากยังพิกชุนนเปพยาษเลิมกันกัควนได้ยังส่วน

ใบลาน ๒๑ หน้า ๑

- ของเทา มีคนได้อุปปะถากตนได้เท่าใช้สอยเต็มส่น้อยดั่งนั้นกัถิ ควนให้ส่วนหุคยังแก่ตนอุปปะถากมากนั้นแล ตนได้ใส่ใจอุปปะถากแลมาทวงเข้าให้กินต
- ักน้ำมาให้อานม่นวันเดียวกัถิ กัถิชื่อว่า คิลานุปปะถากแล ผู้ใดเท่าใช้ให้เอาเข้านลปไป ักตัวบิไปผู้นั้นบิได้ชื่อคิลานุปปะถากแล ผู้
- แสงทหาทวนยาแลเข้าให้ผู้อื่นถึมาก บด้วยตนแลให้แก่ตนเป็นพยายกัถิชื่อว่าคิลานุปปะถากผู้ใดอุปปะถากแลมีกัจะแล
- หนีไปดั่งนั้นยังว่าจักคีนมาอุปปะถากดั่งนั้น กัถิควนได้ส่วนได้หุคตน ผู้อุปปะถากแลเหมือนคาย ทอหุคจะเสียว่าบิมาอุปปะถากแลว่าอันแล้ว กัถินม่นต

ใบลาน ๒๑ หน้า ๒

- นเป็นพยายตายลุนหลังท่านในวันนั้นกัถิ กัถิควนได้ส่วนหุคตน ส่วนคนผู้อุปปะถากนั้น ผู้ชายกัถิผู้ยังกัถิกับบวชกัถิแล ได้อุปปะถากดั่งกล่าวมานี้ ย่อม
- ได้ชื่อว่าคิลานุปปะถากควนได้หุคของตนต ยนแล มีในพะนิปุ่นะนบสังคะพะนินวา ภิกชนิวิทาเรวารักโร ติตสสปริกาโรภิกขเสวโ
- ติ อาณิสสโตเวทุเรถปิตาปริกาหาราปิ คังนิแล อักทึบายแปลว่าฉฬิกุสสะของให้แก่สัทธิงวิ ทาวิกัถิอันเตวาสิตลุกทลานยายตึนี้้องนั
- ม่นตวิทานอันหลังแล้วแล หนีไปอยู่ในวิทานพายหน้าเอายังของแห่งตนไปนำเป็นพยายสละยังของให้แก่ผู้ว่ามานี้ คนผู้บิไปตามอุปปะถากดั่งนั้นกัถิได้

ใบลาน ๒๒ หน้า ๑

- ยังส่วนหุค เณลมีผู้ยังคำสละอันนั้นบิให้จึงได้แล ผู้มีผู้ยังกัถิแห่งสงคะในวิทานที่นั้นแล เว้นไว้แต่สละยังของอันกันปิยะกาลกัถิว่าเงินแล
- คำสละให้แก่บุคคลผู้ใดก็ได้แก่บุคคลผู้ใด เณ ปะกานนัง ฉฬิกุทลวงเอายังปะลิตานแห่งต นไปสู่อาวาษแห่งพิกฐนีเป็นพยายแลต
- าย ปะลิตานผู้หนึ่ง กัถิควนเป็นของป่ง พิกฐทลวงดั่งเก่าแล พิกฐนีตายในอาวาษพิกฐทลวง ปะลิตานแห่งพิกฐนีตนตายนั้น กั
- ควนเป็นของพิกฐนีทั้งทลายแล มีในกะกัถิตะติยะสำนห้องมัตตะปะลิตานวา สจเจปิอวิฆชิตวาสาทวิทาริพาทินนัเทนติ อทินนเมวาโหติ วิฆชิตวาปนาทินนสุ

โบราณ ๒๒ หน้า ๒

านยู (ข้าวตด)

ลุมพล

- ทิสันนุสทินัน เตสสุสทวิทารินา ทินนเทตทินนเมวโทติ วิภชชิตวาปนทินัน สุมเตสสุสทวิทารินาทินนโยวโทตินลัค สส ดังนั้น้อตทิบายแปลว่า นิก
- ชูบีได้แจกแบ่งยังเข้าของแล ให้แก่สัททิง วิทาลิกคังนั้น ของอันเรียกว่านิชุนเจ้าช องบิได้ให้แล ฌินิกขแจกแล้วให้ถัก
- อันจักตาย ของอันนั้นก่เป็นของแห่ง สัททิงวิทาลิก บ่เป็นของแห่งสังคะแล ทน โลกก็ให้พิจารณาเปรียบเทียมตามผละ
- บาลิอันนี้เกิน ต้องมีตสาจางกับละบวณแล้วกัน บัดนี้จักกล่าวต่องบุคคลอันก่ทำมืษะจางกับด้วยเมียท่าน อันมิในกำนิษะโพทิสาล

โบราณ ๒๓ หน้า ๑

- ราชว่า ฌีลาชะกะกุนแลทัวเล็ก ก่ทำมืษะจางกับด้วยเมียท่านให้ไล่ชั้นค่าคัพัน ๖ อ้อยเงินแต่ ชักมืถั่วให้ไล่ชั้นใหม่ ๘ อ้อยเงิน แต่กล่าวเล่าเข้าโลมให้ช
- ันแปลง ๘ อ้อยเงิน ฌีเจ้าทวนแสนท้าวพา ทัวหมื่น ได้ก่ทำมืษะจางกับด้วยเมียท่านให้ไล่ชั้นค่าคัพัน ๒ อ้อยเงิน แต่ชักมืถั่ว
- ั่วให้ไล่ชั้นใหม่ ๖ อ้อยเงิน แต่กล่าวเล่าเข้าโลมให้ไล่ชั้นแปลง ๓ อ้อยเงิน ฌีเจ้าชุนทัวหมื่น นทัวพันได้ก่ทำมืษะจาง กับด้วยเมีย
- ท่านให้ไล่ชั้นค่าคั ๘ อ้อยเงิน แต่ชักมืถั่วให้ไล่ชั้นใหม่ ๔ อ้อยเงิน แต่กล่าวเล่าเข้าโลมให้ไล่ชั้นแปลง ๒ อ้อยเงิน ฌีชุนกวานท้าวเพียในทำเนียบได้ก่ทำมืษะจาง

โบราณ ๒๓ หน้า ๒

- นกับด้วยเมียท่านให้ไล่ชั้นค่าคั ๖ อ้อยเงิน แต่ชักมืถั่วให้ไล่ชั้นใหม่ ๓ อ้อยเงิน แต่กล่าวเล่าเข้าโลมให้ไล่ชั้นแปลงอ้อยถ่อง ฌีว่าชาวเมืองแลอาคันตัก
- ได้ก่ทำมืษะจางกับเมียท่านให้ไล่ชั้นค่าคั ๔ อ้อยเงิน แต่ชักมืถั่วให้ไล่ชั้นใหม่ ๒ อ้อยเงิน แต่กล่าวเล่าเข้าโลม ให้
- ไล่ชั้นแปลงอ้อยเงิน ฌีคนทุกไ้แลอ้อยท่ านได้ ก่ทำมืษะจางกับด้วยเมียท่าน ให้ไล่ชั้นค่าคั ๒ อ้อยเงิน แต่ชักมืถั่วให้
- ไล่ชั้นใหม่อ้อยเงิน แต่กล่าวเล่าเข้าโลม ให้ไล่ชั้นแปลงถ่องอ้อยเงิน อันนี้กล่าวแต่ต่องโทษต่องชั้นแล ๙ ฌีลุ่มเมียม์สุดแล้ว แต่เจ้าผิวเจ้าผิวมัน จะ

โบราณ ๒๔ หน้า ๑

- หากตามเจ้าผู้มัน จะเขียนก็ตาม มีเจ้าผู้มันขายเขียนมัน จะซื้อเอาเงินก็คิดเอาเงิน ก็ซื้อเอาค่าตัวผู้ชาย ๑๔ ค่าตัวผู้หญิง ๑๒ นั้นให้แก่มัน มีว่า
- มันจะเอาเมียมันคืนให้ชายชู้มัน คาย ละเวต่างเจ้าผู้มันเอาเมียมันคืน ชู้หนึ่งคายนะ หลีกคำชู้หนึ่ง คายละตัวชายชู้มัน
- กองเมืองชู้หนึ่ง ผู้หญิงชู้หนึ่ง เข้ากัน ๔ ชู้ นั้นค่าตัวผู้หญิง ๑๒ นั้นไว้ในเจ้าผู้มันจึงเอาชู้ ค่า ค ผู้หญิงชู้ค่าคู้ชายค่าตัวผู้ชาย ๑๔ นั้น
- มาผ่าเป็น ๓ ส่วนให้แก่เจ้าผู้มันส่วนหนึ่ง มันใส่ส่วนหนึ่ง ชู้ละชู้โกษส่วนหนึ่ง มีว่ามันบ่เอา เมียคืน มันจะให้เอาแต่เงิน ชู้โทชชายชู้คายนะละเวต่างเจ้าผู้มัน

โบราณ ๒๔ หน้า ๒

- อาเมียมันนั้นกับมันมีเล มีว่ามันจะโทษจะปล่อยเสียก็ดี ก็ทำให้ว่าอันกับมันคายน ว่ามันหากเป็น เจ้าของคายน ๔ ชู้ ๒ มีคนเมาเหล้าไปถึกต้องเมียท่าน ดังนั้นให้
- ถ้ามคนทั้งหลายดู ให้มันมีเมานะบ่ มันให้ใส่ชู้ใหม่กับมันชู้หนึ่ง มีเมานะบ่ มันบ่รู้จัก จึงได้ให้มันสมมาเป็นเง
- นบ่เงินบาร เมียบ่ให้มันหย่ามกั ำหลายเทื่อ เทหมีโนะปาลิอันองสมเดชะพละ พุติ ที่เจ้ามัน ยัดติไว้ในกัปาลิจิตติว่า
- ว่า ๔ อุมมตทพสสอากัพมมิพสสอนาปติ ดังนั้นก็ยัดเจ้าฟักของหนึ่ง เป็นบ้าเวหะหนา ถึกต้องผู้หญิงสมเดชะ พละพุทติเจ้าบ่ใส่อาบัต ด้วยว่าหาสันติบ่ได้เล

โบราณ ๒๕ หน้า ๑

- โทณโลกอานาจักควนไล่ชู้ สมมาชู้หนึ่งช้อนแล ๔ ชู้ ๓ คนผู้ใดเป็นชู้กับเมียท่าน ให้มี ชู้ชู้ท่านดังนั้น ควนไล่ชู้ใหม่กับมัน เทหสมพลา
- ลีองสมเดชะ พละพุทติเจ้าตั้งไว้ ในกำ มีสังคาคีเสหว่า ๔ โยปนักขสญริตต์สมมาป ชะเชย อธิยาว่าวบุริสา มติ บุริสสสวา
- พถุฉิมติ ๔ ปันยาละสังคาคีเสโสดังนี้ นิก ชูเจ้าองโตกุดจะหลิด เป็นโพธิ์นั้ชู้ชว เอา ผู้ ชายมาให้ผู้หญิง ชู้ชวผู้หญิงมาให้ผู้ชาย นี้
- มีชเชชู้คักมีชให้เป็นเมียก็ดี องสมเดชะพละพุทติเจ้า ใส่อาบัตสังคมาณิกชู้ของนั้นแล ทน โลกไล่ชู้ใหม่ ตามพะวโนช้อนแล ๔ ชู้ ๔ มีว่าคนใด ตู่ท่านกัทำ

โบราณ ๒๕ หน้า ๒

- ชู้ผู้เมียเพื่อนกั ตู่ท่านเป็นปอบเป็นโพงกั ตู่ท่านชู้เพื่อนกั ตู่ท่านลักของสมบัษข้างม้า จัวควายเพื่อนกั ด้วยอันหาเค้ามบ่ได้ทักควน

- ไส้ชันใหม่ แก้มันผู้บังคับตายหมายคำ ย้าย ไส้ท่านความแล สมคำอันองสมเดชะ พูลิเจ้า ปันยัดติไว้กำพิลังคาก็เสหัว
- ๑ ๓ โยปนักชกชกของ โยโทโสอปติ โต ปันยาละพิกขุจะโทสังปัตติกาติ ดังนี้ พิก ขุ ยกโทษปะละชีกไล่ พิกขุเจ้าองหนึ่ง อัน
- ทาเค้าทามบิได้ องสมเดชะพูลิเจ้าไล่อาบคสังคามกันขุ องยกโทษนั้น พนโลกคนคะ หักคความไล่ชันใหม่ ตามพะวีในซอนแล ฆีว่าถึ

ใบลาน ๒๖ หน้า ๑

- งกั้นถึงพัน จึงนำกันดั่งนั้น ให้ไล่ชันท่อนแก้มันนั้นเกิน ๓ ชั ๕ ฆีบุคลผู้ใด ชวนเมียท่าน ไปที่ใดที่หนึ่งกัถิ ทนต ๒ คนชาหากไปดอมกันดั่งนั้นค
- วนไล่ชันแบ่งแก้มัน ผู้ชวนเมียท่านไป ซอนแล คำอันนี้ในกำพิลาจัตติ อันองสมเด ค พละพูลิเจ้าตั้งไว้ว่า ๓ โยปนักชกขมาตุคา
- เมณเสกธสิวิพายย นพทกนหมคัมเชติปชเช ฌย อนคมโสคามนคลมปิ ปาจิตติย ๓ ดังนี้เจ้า พิก ของหนึ่ง ชวนผู้ยิงเที่ยวทางไป ผู้เดียวทกับตนอ
- ันเปตนเดียว เจ้าพิกขุทั้งหลายนำไปซาบ พนองสมเดชะพูลิเจ้า ๓ ไส้อาบปาจิตติ แก่เจ้าพิกขุของนั้นแล พนโลกไล่ชันแบ่งตามพะวีในซอนแล ๓ ชั ๖ ฆีคน

ใบลาน ๒๖ หน้า ๒

- ผู้หนึ่ง ไปยุที่สังคค้ำที่ล้นที่มึงกับด้วย เมียท่านสองคนชาหากอยู่ดั่งนั้น ให้เขียนถามคูก่อน ฆีว่าถึกเมณะทำให้ไล่ชันคำคั ฆีแต่ชัณมิถันวให้ไล่ชันใหม่ฆี ว่าแ
- ตปากจาให้ไล่ชันแบ่ง ตามปะดาสิกมันนั้นเกิน ซอนแล คำนี้ในกำพือะนิยะ ตูถาเพษ อันองสม เเดช พละพูลิเจ้าตั้งไว้ว่า ๓ โยปนักชกขมาตุ
- คาเมณเสกธ นโพนพารโท ปตติสนเนอาส เณล็กมณิเยนิเยนิสชชตปเปยย ปันยา ละอะยังทำโม อะนี ยะโตดั่งนี้ เจ้าพิกขุของหนึ่งไป นั่งอยู่ผู้เดียวทกับ
- ดอม ผู้ยิงอันเปณผู้เดียว ในที่สังคคั่งนั้น ยังมีอุปาสกอุบาสสิกา ผู้ใดผู้หนึ่งมีสิน ๕ สิน ๔ มันหากเพนแล มายอกคำอันนั้นมิแท้ เขากล่าวถ้อยคำกัเปนที่เพิง

ใบลาน ๒๗ หน้า ๑

- เชือนท้ เจ้าวีในยทะละควนไล่ปาจิตติ กัให้ไล่ตามเพตหนักเพตเบาเกิน พนโลกกัให้ฆี จาละนาตุควน ให้ไล่ชันคำคักัให้ไล่ควนไล่ชันใหม่กัให้ไ
- ส่ควนไล่ชันแบ่งกัให้ไล่เปียบดั่ง คองพะ วีในองพะพูลิเจ้า ตั้งไว้้นชอบ แล ๓ ชั ๗ มาตตานัง ช้อยลู่เมียเจ้าตนควนเข้าเสีย ฆีบิ
- ข้าให้ชายเสีย ฆีเจ้าเอือนลู่เมียช้อย ผู้ยิง บัพ้อมใจผู้เจ้ามันอ้องกัถิ มันบอกผัวมันกั ติ

เหลือใจพากันไปเถิงอาจยาให้ชาว

- นั้นหัวข้อยทั้ง ๒ ขึ้นเส้นเปนไท ด้ว่ามันจักเอาโทษ เจา มันบ่ควนเสียข้อยมัน ทั้ง ๒ มัน ทากเปนโทษ แก่เจ้ามันแล ซึ่งเจ้ามันพานครองเมืองนั้น ให้

ใบลาน ๒๗ หน้า ๒

- มีขันคำคั่นหนึ่งคายละวะหลักคำคั่นหนึ่ง คงกับกวานนั้น ให้เอาแต่กายลุ่มกับเบ๊ย เขา พึงสีกันดังคำตัวนั้น ย่าได้นับผ่าถ่องเทิน เทตทากเป
- นข้อยมัน มันหากทำฝืนเสียข้อยมันได้ คำกานเมืองขึ้นเสียเปนไทแล้วคาย ด้ผู้ยังพ อม ใจ ผู้เจ้าเอือนมึนนาน จึงบอกผู้
- ดี ผู้มันหากอุกคิ หันแต่ผู้เปน ไท มันจักอยู่ที่ใดก็ตามใจ มันม่แเจ้าม นั้นสู่เสีย ขันผิดจักเอาเปนลูกขุน หมูข่มผี
- มันสู่จึงแต่ง คันมันบ่สู่ความแล้ว ย่าผู้เจ้า ด้มันยังสมักเอาเมียมันเคิน เมียก็ยอมใจ คินหาผู้ดังนั้น ให้มันผู้เจ้าคายละวะต่างชั้นหนึ่งแล้ว ให้มัน

ใบลาน ๒๘ หน้า ๑

- สู้กับผู้เจ้าเลิมดัง ชาวเมืองสู่ข้อยท่านั้น ด้มันสมักเอาเมียคินทากแล้ว ด้ผู้ยังเปนข้อย เมียผู้ชายเปนข้อย ผู้เจ้าเอือนอนเอาเมียข้อย ให้หันแต่ผู้ชาย ด้ผู้ยังเปนข้อยเมีย
- ด้เมียเจ้าเอือนหากน้อม ใจผู้ให้สู่ให้ ชาหันเปนไททั้ง ๒ เทิน อีตคงกวานก็ให้แ ต่ง ตามได้กล่าวแล้วนั้นเทิน ๓ ชี ๘ อันนี้
- ผู้ชายเอาของไปทมายลูกสาวท่าน น่มก ให้สาวบ่สู้มัน น้อยหนีไปเอือนที่มันเพิงใจนั้น ให้เขาไหม ๓ คำห่มมาก เปนพม้นพัน
- เบ๊ย ด้ว่าไปทมายสาวกัสน่ม กัให้คำแล้วเมือลุนสาวน้อยหนีไปต่าง เอือนที่มันเพิงใจ นั้น ด้ว่ายังไปเถิงมาตุคาม ให้เอาตัวผู้ยังสมคิน ให้แก่ชายผู้เจ้าห

ใบลาน ๒๘ หน้า ๒

- ทมากัน ด้ว่าผู้ยังบ่สมักคินให้ชายเอาคำตัวผู้ยัง ๑๒ ให้แก่มัน ด้ชายขึ้นนั้นมันบ่ได้ทยุบมีถึ นัว ให้ใส่ขันดินแก่มัน ด้มันได้ทยุบมีถึนัว ให้ใส่ขันโหมแก่
- มัน อันนี้จำไว้ว่าบ่ได้เถิงมาตุคาม ด้ว่า ำได้เถิงมาตุคามกันดังนั้น กัให้เอาโทษ มีษ สาจานตามอันได้กล่าวไว้ั้นเทิน ๓ ชี ๙ ม
- าดลาหนึ่ง ผู้เมียจักอ้างกัน ด้ผู้ชายไปสู่ที่ ผู้ยังทันทามีชุนคนชาจักปันของกัน ให้ยกกัน ออกไว้ทั้ง ๒ ก้าก่อนของชาล้างได้ด้วย คำ
- ชาขึ้นที่ใดให้ได้นักเจ้าที่ ๒ ส่วน ผู้ผู้ส่วนหนึ่ง ด้ทันทามีทันทันเมียมี ชาพากันล้างกัน ทำมาคำขึ้นมีเข้าของทันทัน ด้มีที่ใดก็ให้ยกไว้ แก่

ใบสน ๒๙ หน้า ๑

- เจ้าทึนเสียก่อน ยังเหลือทึนที่โตกให้เมีย ๒ ส่วน ให้ผัวส่วนหนึ่ง เทดล้างกินในที่แห่งผู้ซึ่งมีเมียอยู่ล้างกิน ทึนกับทึนแต่ผัวหากล้างกินสิ่งเดียว ดังนั้น
- ทึนผัวมีโตให้ยกไว้ก่อน เหลือทึน โตจึงผ่าเค็งให้ชู้ถ้าเพชล้างกินในที่แห่งผู้ซึ่ง ดาย มีผัวอยู่ล้างกิน ทึนแต่เมียหากล้าง
- รางกินสิ่งเดียว ให้ผ่า ๔ ส่วน ให้ได้แก่ผู้ชาย ายส่วนหนึ่ง ให้ได้แก่ ผู้ซึ่ง ๓ ส่วนเพชว่าของผู่ นั้น หากได้ด้วยคำคิษแห่งผู้ซึ่ง ทัก
- แม่ทึนผู้ซึ่ง ถ้าผู้ชายนั้นมันแต่กินสิ่งเดียวแล ผู้ชายมีทึน ผู้ซึ่งมีทึนชายอยู่ล้างเียนดอมกัน ดังนั้นทึนผู้ซึ่งมีโตให้ยกไว้เจ้าทึนก่อน ยังเหลือ

ใบลาน ๒๙ หน้า ๒

- ทึนที่โตให้ผ่า ๔ ส่วน ให้ได้แก่ผู้ชาย ส่วนหนึ่ง ให้ได้แก่ผู้ซึ่ง ๓ ส่วนเพชล้างในที่แห่งผู้ซึ่งทึนกับแม่ทึนผู้ซึ่ง ผู้ชายนั้นเข้ามาสู่เปาดายทึนกับมี
- ทว่า ยังช้อยคำคิษผู้ซึ่งชชวายจึงได้ แ กมันส่วนหนึ่งเพดจิง นั้นแล ผู้ชายอยู่ล้างเียนช้อยผู้ซึ่งทึนแต่จักกินสิ่งเดียวดังนั้น ย่า
- ให้มันจัก สิ่งทึนไหนเปาดายเทิน ผีหากมีลูกยังชายน่ากันที่โตกดี ให้ไว้ หนักมากแม่ผู้ซึ่ง เหลือนั้นจึงปันให้ด
- ามส่วนของ อันโตปันไว้แต่ภายหลังนั้น ผีมีลูกผู้เดียว ก็ให้ไว้กับแม่ย่าว่าอีเทิน ท้องนี้จำด้วยผู้ชายไปสู่ที่ผู้ซึ่งแล อันนี้ผู้ชายไปสู่เมียพาย

ใบสน ๓๐ หน้า ๑

- หน้าแล้ว เลอาพาเมียคีนมาล้างเียนกิน ในที่แห่งผัวเมือชาอ้างกันกดี ดายเสียกดีของล้างได้น่ากันที่โต ให้ปันคนเค็ง มีลูกก็ให้ปันเค็ง สันเดียวนั้นเทิน ๓ ช ๑๐
- ผีว่าแม่ชยลูก เมือเียนผัวพายทึน ามชช ยังมีปัดติยานไว้กันดังนั้น เมือชอยู่ ดอมกันบิได้แล ย่าอ้างกันคำอันได้ด
- านกัน แต่ก่อนมีดิงลี ก็ให้เอาตาม ปัดติยาน ผีมีปัดติยานไว้กันดังนั้น ช องอันชาล้างได้ดอมกันนั้นให้ผ่า ๓ ส่วน
- นให้แก่ผัว ๒ ส่วนให้แก่เมียส่วนหนึ่ง ผีเมียอยู่ล้างเียนกินนำผัวท่ายาปันให้แกมันเทิน ผีมีลูกยังลูกชย ให้ได้แก่ผัว ๒ ส่วน ให้ได้แก่เมียส่วนหนึ่ง

ใบลาน ๓๐ หน้า ๒

- เทิน ผีว่าเื่อมมาเพเมียอันชชแล้วดังนั้น ของล้างได้ดอมกันความเพนของผัวทั้งมวนดายด้วยว่ามันได้เื่อมมาชชดเพเมียมันแล้ว ผีมีลูกผู้ชายเมียมันเค

- วนพันจากช้อยท่าน ผีลูกเป็นผู้ยิงให้พัน แต่ลูก แม่ยังไปพันจากช้อยท่าน ผีมันบ่สมักญ ตอมผิวสุดแล้ว แต่ผิวผู้เป็นเจ้าเงิน
- นั้นจะสะท่านเสือกตาม ผีมันจะเอาค่าเมีย มัน ให้พันใส่ข่าละดูตามเพช ๓ เพชเป็น ปะกาน โดกให้ตักตามเพชนั้นเกิน ผีเขาสร้างเฮี
- อนุตอมกันแต่เก่า ผีเมียตายก่อนของทั้งมวลควนได้แก่ผิว ผีผิวตายก่อนของสร้างได้ตอมกัน ควนได้แก่เมียทั้งมวล ผีของมุนหลังผิวยังที่ใด เจ้า

โบราณ ๓๑ หน้า ๑

- มุนมาโจดเอาควนส่ง ให้แก่เจ้ามุนตงเลี้ยง ผีเขาตายทั้ง ๒ เข้าของให้ได้แก่ลูก ผีลูก หนีให้ได้แก่เผ่าพงวงสาท้าผู้ชกย ผีเผ่าพงวงสาท้าผู้ชกย หนีคัวนั้นให้
- ขึ้นเล้มสร้างแลเสนาอาฆา ผีเจ้าละนา คิงนึ่ง ทำมุนให้ทานพาซาทั้ง ๒ ผู้ตายนั้นเคี ึ่งเกิน ๓ ชี ๑๑ อันนึ่งลูกยิงได้ช้อยมาเป็น
- ผีวักตี ใช้สินเอาเป็นผีวักตี ผีนั้นให้ เป็นไทผีเมียนั้นตาย ของเขาสร้างได้ตอมกันที่ โดกให้แก่ผิวมัน ผีของมุนหลังก้าเมีย
- ที่ใดเจ้า มุนมาโจดเอา กควนได้แก่เจ้ามุนผีเจ้ามุนบีมี่ กควนเป็นของมันทั้งมวล ผี เจ้าช้อยชายกางเอียนตัวเป็นผิว เมียมันตายให้พันแต่ตัวมัน ผี

โบราณ ๓๑ หน้า ๑

- เมียมันให้เข้าของสิ่งใด แต่ยังมีชีวิตหากแล้ว ผีบ่ได้ให้กให้มันได้เกิน คัวเอียนส่วนถ้วน ๓ นั้นเคีหนึ่ง เหลือนั้นให้แก่เจ้ามุน ผีเจ้ามุนบีมี่ก็เปนขอ
- งมันทั้งมวลแล้ว ผีเอาคนมากินจ้าง เป็นผีเมียอย่างกันของอันนั้นพามาสู่ที่ใด ไ้ หัขึ้น ทั้งมวลค่าจ้างนั้นก็ย่ำว่าถึงเที
- น ผีเขาสร้างกินนำกันเมียมันตายเสีย ของสร้างได้ตอมกันนั้น ให้ผ่า ๓ ส่วนให้แก่ผิว ส่วนหนึ่ง สองส่วนนั้นให้แก่เจ้ามุน ผีเจ้า
- มุนบีมี่ก็หากเป็นของมันทั้งมวลแล ๓ ชี ๑๒ ผีผู้ยิงเป็นไทมิกเอาช้อยท่านเป็นผิว ๓ ผี ผีตายมันจักหนีพาน้อง มันย่ำให้เจ้าช้อยผู้ชายจ้องตึงไว้ ผีสิ่ง

โบราณ ๓๒ หน้า ๑

- ของท่านผู้ขึ้นติดชาผิว เมียไทผู้ต้องให้เจ้าช้อยผู้ชายมณถ่องนึ่ง ให้เมียมันมณถ่องนึ่ง ผีเขาเอาของเจ้าผู้ชายมาเขษทันกัน ยังกุดเปื่อยเสือกให้เมียมันมท
- นส่วนหนึ่ง ไว้แก่เจ้าช้อยผู้ชายส่วนหนึ่ง เพช ว่าอาโสซึ่งผู้ชายเป็นช้อยตัวจึงให้ตาย ผี ชาเขษได้ไค่ โดกให้ผ่าแก่เจ้าช้อย ผู้ชายถ่องนึ่งให้แก่เมีย
- มันถ่องนึ่ง ผียังมีลูกยิงชายตอมกัน ลูก นั้นเขามักไปนำมิกให้เขาไป ผีเขามักอยู่กับผีก

ตามใจเขา ทำยาให้ผู้เจ้านั้นว่าเป็นช้อยเป็นข้า

- ผู้เจ้าทากว่าเป็นช้อยแล้ว ชายกินให้ไหม ๒ ย้อยขันแบ่งหนึ่ง เทคว่าแม่เขาเป็นไทลูกก็เป็นไทตามแม่มันแล เทียมดังไว้ในอันองสมเดชะพระพุทฺธิเจ้า ดัษเทษณาใน

ใบลาน ๓๒ หน้า ๒

- ท้องทาสาวานว ๙ ปิตาทาโสมตาอะทาสาวุตตนาบพาสะตุง วัชระติ ดังนี้คำในสุตกัมมดังคำนางอันชนะเทวีตัญญูเมีย นายสังฆาอาภุสะหาษาให้ให้ไปนำแม่
- นั้น เทคว่าแม่เป็นไทตาย ๙ ชี ๑๓ มาตลา นึ่ง ลูกชายเอาช้อยแม่เป็นเมีย ผัวแม่บิให้ อะนุยาชามีลูกยิ่งชายหลายคน คั่น
- แม่เขาตายลูกคนเดียวแม่เดียว ยากันลูก แลเมียมัน ผู้เป็นช้อยแม่ให้เอามาเป็นตามคว่เอียนอันควนเขาได้กิน ด้วยอัน
- ลำดับผู้ผู้เองนั้น ผัวแม่ยังมันจะพาลูกเมียหนีจาก อันเป็นช้อยแม่ นั้นบิได้มันลูกมันก็ยังเป็นช้อยไปนั้น ผัวแม่ให้อะนุยาชเป็นของมันแต่ยัง

ใบลาน ๓๓ หน้า ๑

- มีชีวิต มีผู้ผู้แจ้งแก้ก่าเจ้าถึงเทิน ๙ อันหนึ่งเอาช้อยน้องเป็นเมียก็ดี ๙ เอาช้อยปู่ยาดานายลูกดาเป็นเมียก็ดี ยังบิเสียค่าผู้มีลูกเจ้าก็ยังเป็นช้อยท่าน เมียมันก็ดี
- กับนั้นจากช้อยท่าน ผียังได้เสียค่าพ่อแล้ว ทั้งยังบิเสียเจ้าช้อยโจษเอาก็ดี ลูกหลานเจ้าช้อยผู้กิน คว่เอียนโจษเอาก็ดี ให้ผาดตามนำเงิน
- อันบิเลี้ยงนั้นให้แก่เจ้าช้อย เล่าให้ยังคำคุณ อันเป็นทาสยาทะควนจะได้กินคว่เอียนนั้น ทำได้ให้ดีไว้กับมันทั้งนั้น ๙ ผีมีกินคว่
- เอียน มีแต่มันผู้เดียวทากแล้วแล ๙ ชี ๑๔ ๙ มาตลาหนึ่ง ผีผู้ยังเป็นช้อยผัวเจ้าเอียนนอนนำเมียให้อะนุยาชาก็ดี ไม่ให้กิดผู้มีลูกชายคอมหานันทั่วช้อยทั้งแม่ทั้งลูก

ใบลาน ๓๓ หน้า ๒

- ผีมีลูกยังเป็นไทแต่ลูกแม่ยังเป็นช้อย ผีเขาจักกินคว่เอียน น้เขาเมื่อตายเขาได้ส่วนถ้วน ๓ นั้นเกินหนึ่ง แม่เขาย่าจ่ากินคว่เอียนเทิน อันนี้จ่าลูกเมีย
- เจ้าเอียนมีนล เมียเจ้าเอียนมีจึงว่าตาย ผีบิ มีก่ควนชาแม่ลูกกินทั้งมวนแล ๙ ชี ๑๕ มาตลาหนึ่ง ช้อยยังคำเมียผัวมักเมียให้อ
- นุยาชแก่ผัวแล้ว ผียังมีลูกชายกิดลูก ยิ่งกิด เป็นไทแต่ลูกแม่ยังเป็นช้อยเมีย ผีเมียบิให้อะ นุยาชแม่มีลูกยิ่งลูกชายกิด ก็ไป
- นช้อยท่านทั้ง ๒ ชาแม่ลูกแล ได้ว่าดังนี้อาไสเมื่อชาจักอ้างกันช้อย ผู้ใดทากไปนำผู้ นั้นแล ทิตยังควนผู้เป็นเจ้าเขาให้แทนแก่ นำเจ้าให้เลี้ยงตาย

ใบลาน ๓๔ หน้า ๑

- กระสุนนาว่าเป่ลลุดเต้า แม่บ่เจ้าเอือนโตตายเสียกึ่งเดียวนั้นแล ผีจึงเป่ลลุดเมียนำกัน ผัวหากสุเมียนำให้อะนุยาบแม่มีลูกชายยังทีโคกดี เมือชา
- ผู้เจ้าอ้างกันให้เอาชาแม่ลูกมา ปันตา มส่วนของอันควนได้แก่เจ้าที่แล บ่เป่ลลุดที่นั้นเกิน ผีเมียนำให้อะนุยาบทำทากแล้ว
- แล ฯ ขี ๑๖ มาตลานั้น ผู้ผู้มีช้อยช่ายผู้เมียนำ มีช้อยชิ่งชาผู้เจ้าเอือนพ้อมกันเอาให้เป่ลลุดผัว เป่ลลุดเมียนำแล้ว ยังมีลูกชิ่งช่ายเมือชาผู้
- เจ้าอย่าอ้างให้ปันกัน คนถ่องผีช้อยช่ายหากยังสมสู่อยู่คอมผู้ชิ่ง บ่หนีตามเจ้าเอือนดังนั้น มีลูกชิ่งช่ายนำกันทีหลัง ให้ได้แก่ผู้เมียนำแม่ชาทั้งมวน

ใบลาน ๓๔ หน้า ๒

- กำยจาถึงเกิน ฯ ขี ๑๗ มาตลานั้น ผู้ชายเป่ลลุดเมือง ไปสู่ช้อยช่ายเป่ลลุดเมียนำ ผีจะปะช้อยช่ายทากเมือ ทากนหลังให้มันแต่งเงินช้อยชิ่ง แปะเจ้าช้อยชิ่งแล้ว จึง
- ทนผีมีลูกชายชิ่ง ให้ไว้เป่ลลุดนำแม่มัน ย่าให้เอาทนของอันล้างได้ นำกันเมือทีโคก ให้ไว้แก่ลูกเมียนำเจ้า มันทำเว่นไว้
- แต่ของเอือนหลัง พาไปสู่เมือทีโคกให้ขึ้น ที่นั้นเกิน ผีหากได้ช้อยช่ายลูกเมียนำหมด ย่า ว่าว่าขึ้นแก่เจ้าช้อยช่ายลูกเมียนำเกิน ฯ ขี ๑๘ ฯ อันนี้
- งช้อยช่ายเมืองไปสู่ช้อยช่ายเมือง ผีลูกชายชิ่งให้เป่ลลุดนำ แม่มันย่าเอาทน ผีชาทากล้างได้ดอมกัน มีเข้าของช้อยช่ายคนเมือชาปะอ้างกัน ให้ผ่า ๓ ส่วน

ใบลาน ๓๕ หน้า ๑

- นไว้แก่เมียนำ ผู้เป่ลลุดเมือง ๒ ส่วน ให้แก่ผู้มาสู่ส่วนนี้ งของอันพามาสู่นี้ให้ขึ้นควนแล ฯ ขี ๑๙ มาตลานั้น ช้อยช่ายทากช้อยช่ายเสนาอาฆาษกดี ไปสู่
- ช้อยช่ายเมือง ผีเจ้าช้อยช่ายอนยานให้ชาเลี้ยงกันดัง นั้น ผีมีลูก ๔ คน เมือชาอย่าอ้างกัน ให้ปันลูก มากำผัวหนึ่ง ผีบ่ถึง ๔ คนกำยว่าให้ช้อย
- เกิน ด้วยว่าผู้เจ้าเป่ลลุดแม่ผัวมัน จึงควนปันมาผู้หนึ่งตาย ผีเจ้าช้อยช่ายอนยานให้ชาเลี้ยง กันดังนั้น แม่ลูกชายชิ่งกำยปันไป
- ทนแม่มันเกิน ผียังมีเข้าของช้อยช่ายให้ทำตามอย่าง ช้อยช่ายไปสู่ไฟเมืองนั้นเกิน ฯ ขี ๒๐ มาตลานั้น ช้อยช่ายต่างเจ้าเอากันเป่ลลุดเป่ลลุดเมียนำ คันเจ้าช้อยช่ายทั้ง ๒ ให้อะนุยาบ

ใบลาน ๓๕ หน้า ๒

- แล้ว ผีช้อยช่ายหนึ่ง ตายเสียด้วยพยาษกดี มีคิบตายกดี บ่ควนว่าล้างแก่กัน ผีชาสู่กันแล้วกดี บ่กันสู่ดังนั้นกดี เกาะเกี่ยวกันเว่นช่อนอนอยู่หน้า ผู้ใด

- กิติเจ้าที่นำมาบอกค่าแวงค่าป่วย กาน กิไลเอานำเจ้าที่ตามช้อยผู้ชายนั่นเกิน พายหน้า เจ้าเอือนบมิกจักปุกแปง ยิ่งกันช้อย
- ตัวเจ้าช้อยหากเอาช้อยตัวนี้จากแล้ว ช้อยผู้ ชายยังดันไปหาช้อย ผู้ยังกิตช้อยผู้ยังยังดันไปหา ช้อยผู้ชายนกิติ ให้เจ้าช้อยผู้เป็นเจ้าที่นั้น ไถ่
- เอาตามคำมันนั้นเกิน ฆีเจ้าช้อยผู้เป็นเจ้าที่นั้น ไถ่เอาบิได้ให้ช้อยท่านเสียแล้ว ให้ลักสาช้อยตัวช่อน ฆีเขาหากยังดันลักสู่เป็นกัน ฆีเดเอือนกำผู้

โบราณ ๓๖ หน้า ๑

- ยิ่งกิติ ฆีชเอือนกำผู้ชายนกิติ ให้แปลงเอือนท่าน ตามคลองเมืองเกิน ฆีชากันลักหนี ให้พ้อมกันหาช่อน ได้ช้อยคืนมา ให้ถามผู้ใดยังชว่นควา
- มก่อนให้ไล่ช้นคำค้ แก้มันช้นหนึ่ง- ฆีไ ค้นค้ช้อยผู้เดียว มาให้ผ่าถ่องคำไถ่แก่กัน เพชไปหาช่อน ฆีเจ้าช้อยไปหาผู้เดียวผู้
- นึ่งบิไปผู้ไปได้ช้อยมาทั้ง ๒ ให้คิชเอาคำคู้ นนำผู้ไปนั้น ให้แก่ผู้ได้ช้อยตัวมานั้น ตามยากง่ายไกลไถ่กันเกิน ฆีได้มาผู้เดียว
- วให้ผ่าสามส่วน ให้แก่ผู้ไปนั้นส่วนหนึ่ง ก่อนพาสุนยังได้ช้อยตัวมาจึงช้นเงินนั้น ฆีช้อยผู้ชายนกิติเอาช้อยผู้ยังหนี ให้เจ้าช้อยผู้ชายนั้นหากคืนมา

โบราณ ๓๖ หน้า ๒

- ผู้เดียว ช้อยยังยังบิตาย กิไใช้คำช้อยผู้ยังถ่องนั้นสันเดียว เล่าไล่ช้นคำค้แก้มันช้อย ๑ ฆีช้อยผู้ยังตายเสียพายหน้า ให้ใช้คำช้อยผู้ยังตงถ้วนค่าแวง กิ
- ให้ไล่เอาฆีช้อยผู้ชายน ผู้ยังพ้อมใจกันลัก หนี ผู้หนึ่งตายเสียช้อยผู้หนึ่งหลอนคืนมา หากเจ้ามันดั่งนั้น ฆีแม่นช้อยผู้ยังคืนมาให้ผ
- ค่าช้อย ผู้ยังเป็น ๓ ส่วนให้แก่เจ้าช้อย ผู้ช่า ยส่วนหนึ่งด้วยว่าช้อยหากคืนมาหากท่านตาย ฆีช้อยผู้ชายนคืนมาให้ผ่าค่าช้อย ฆีผู้ชายน
- นั้นเค้งนึ่ง ให้แก่เจ้าช้อยผู้ยัง เพชผู้ชายนเป็นกำลังแก่กว่าผู้ยังตาย ฆียังชู้ช่าว่าช้อยผู้หนึ่งตายเสียแล้ว ช้อยผู้ยังนั้นกับมา ฆีเจ้าช้อยผู้บิตายหากไปลับทาว

โบราณ ๓๗ หน้า ๑

- ำเอาช้อยตัวได้คืนมา ให้ผ่าค่าช้อยผู้ได้มานั้น ๓ ส่วน ให้แก่เจ้าช้อยผู้ตายเสียช้นส่วนหนึ่ง เพชเขาตายตายค่าอีกกันแล ฆีเจ้าช้อยทั้ง ๒ กิฐว่าช้อยช่าทั้ง ๒ ม
- ักกันแล้ว เจ้าช้อยผู้ชายนจักไถ่เอาช้อยผู้ยัง มาให้ช้อยตัวเจ้าช้อยผู้ยังบิให้กิติ เจ้าช้อยผู้ ยังจักไถ่เอาช้อยผู้ชายนมาให้ช้อยตัว เจ้าช้อย
- ผู้ชายนบิให้กิติ เขาพากันลักหนี ช่าว่าล้ง แก่กัน ฆีเจ้าทั้ง ๒ ได้ช้อยมาผู้หนึ่งกิติ ๒ คนกิ

ดี ไท่ต่งตามไท่หลุน อันได้กล่าวแล้ว

- วนั้นเกิน ๓ ชั ๒๐ มาชตางี้ ข้อยยังด้วมีฉวนแล้ว จักขาเมี้ยนไปหาหน้า ผู้ใดได้เอากดี ด้วมีฉวนยังมีอาไลคอมเมี้ยนแล ไปหากที่เจ้าไท่เม้งเจ้าผู้

โบราณ ๓๗ หน้า ๒

- ไท่เม้ง บัญว่าเป่ฉวนเม้งแท้ ผู้เจ้าไท่เม้งให้ฉวนยาชกดี ความฉวนความเมี้ยน เขาก็ยังไปชากก่อน ด้วมีฉวนหากทอชอาไลเลี้ยนแล บิไปหาเมี้ยนเม้งต่งน
- ัน คำด้วคำเมี้ยนกัชาชเพช ว่าเม้งเม้งเล้ง คอมเมี้ยนเม้งแล ด้วมีชฉวนเม้งเม้งกัเหมือน ดั่งชชเมี้ยนเม้งนั้นแล ๓ ชั ๒๒ มาตลางี้
- ด้วมีชผู้ใดเม้งเขษเป่มันเลาได้เอา เจ้า เม้งจากทุกจากอันเป่ช้อยท่งต่งนั้น ช่าเอาเม้งเป่ช้อยให้เม้งเป่ไท่เกิน ด้ว
- ยังมักเกบทอเม้งกัตามใจเม้ง ช่าชันท่งมีเขาเป่ ก่อนเป่กัลูกเมี้ยนเขา ให้เป่ท่งช่มลูกชชเขาเขษได้เงินค่าเทตทั้งทลยพ้อมกัน จึงได้คายด้ว

โบราณ ๓๘ หน้า ๑

- เจ้าเป่สั่นเขาทนเอา ด้วมีชจักเอาสั่นคอมเจ้า เมือเขษท่งนได้พาสลุน เขาไปนัจากอันเป่ช้อย ด้วมีเอาให้เป่ลูกชช ในท่งในช่มด้วมีเขาได้เอา ลูกทล
- าน เจ้าชกดีให้ลูกทลนนั้นลูจักคูนเจ้า าวเงิน เอาเป่เลียดต่งนเม้งเขาเกิน ๓ ชั ๒๓ มาชตางี้ มีชผู้หนึ่งมาชใช้สั่นท่งนเจ้า
- สั่น กูมเอนด้วทาลูนเม้งบัสูทนี ใ ปท่งนเม้งเค้ามูน ด้วมีสั่นนั้นยังสมไท่ชชไท่เม้ง แล ทำชฉวนผู้ช่งนความแล้ว ด้วมีสั่น
- ยังเหลือทโด เค้ามูนนั้นทนสั่นท่งนได้เลียง ด้วมีหากท่งนเจ้าสั่นแล้ว ชุ่มนนานเม้งจึงท่งนต่งน บัควนจักให้เลียงสั่นท่งน เทตเม้งหากท่งน

โบราณ ๓๘ หน้า ๒

- ามเจ้าสั่นด้ว ยังฮามสั่นกดี เม้งเขษของเอียนเลียงทาย ตกตกเลียงกดี ให้เจ้าสั่นไล่เอาเกิน ด้วมีเจ้าสั่นหากเม้งจิงตามโอมเอาคอมผู้เป่เค้ามูน ให้เอา
- สั่นนั้นเป่เคื่องบ้านเคื่องเมือง ตามโอม มีชผู้บิให้เจ้าสั่นหากคั่นไท่เม้งเกิน ๓ ชั ๒๔ มาช ตางี้ ชิ่งผู้หนึ่งใช้สั่นท่งนเจ้าสั่น เอาเป่
- เมี้ยนอยู่กับเจ้าสั่นพาสลุนเจ้ามูนมาโจชเอา ด้ว มี สั่นค่าคนหากแล้ว เม้งชะลี เขาก็ยังจักได้ เทนสั่นท่งนคาย ด้วมีเงิน
- บัคค่าคนจักเอาคนท่งนเป่เมี้ยนชช ให้คีมให้ค่านคณด้วมีเงินบักนให้ชผู้ชยเมือลุ่มเม้ง ชิ่งเงินสั่นนั้นให้เป่สั่นลุ่มค่ง แกวตองอันนี้ว่าผู้เป่

ใบลาน ๓๘ หน้า ๑

- ให้อยู่ใช้สินท่วแล ผีช้อยท่วใช้สินจักเอาช้อยท่วเงิน บ่หำช้อยท่วให้ตี๋มค้ำช้อยท่ว ให้เลี้ยงผีบ่เลี้ยงยังมีลูกช้อยช่าย ให้ผ่าตามนำเงินอันยังบ่หำช้อย
- ท่ว มั่นควนเป่นไท่นำตามนำเงิน ท่โดกให้ได้กั้น เพชเงินมันไปจึงได้ตาย แม่นชะ ลีเชากจักแทนสินเอาช้อย เขา
- คีนแลลูกเมียนั้น ย่าให้ผัวมันว่าเป่นช้อยเป่นคนเกิน ๙ ช่ ๒๕ มาชตานั่ง เมียมันเห็นควนตาย มันบ่ฮับเอาเมียนั้น ผู้
- อันหากฮับฮ้องเอา มันได้บ่เป่นเมียมันแลแล้ว ผีมันยังตามไปมีเงินค้ำฮับมัน ยังช่วลนา ว่าช่ให้ฮับฮ้องเอา ให้เอาให้มันมโหยไพก่อน ชนชวาย

ใบลาน ๓๘ หน้า ๒

- ทายช่ายได้จึงช่ให้แกเจ้าเกินว่าคังนั้น ก็ไปช่ายยังเป่นเมียมันแล ๙ ช่ ๒๖ มาชตานั่ง ผัวเมียจะปะฮ้างกัน บ่มีผู้เถ่าผู้แก่ฮู้นำไปควนช่าย แม่นว่าช่ายเค
- ยอจนกั้น ผู้ช่ายหากลีเอาเผิงเทียนกัตี บ่มีผู้เถ่าผู้แก่ฮู้ยังไปช่าย ช่ายตีค้ำผัวค้ำเมีย น้เมื่อเขาเอากัน กัพันกเมือปะกันกั
- พักนี้ช่ายปะกันแล้ว ท่วยังอยู่เอียนเดียว วกัน ชบกันกัอันเดียวท่วยังไปช่าย ผีสิ่งของ ช้อยคนช่ายกันแล้ว ชบกันกัต่างกั
- ช้นกางเอียนเดียวท่ว บ่ชอดกันปากจากได้ฮั้น กัอยู่คังนั้นช่ายผู้โตมาสู่เป่นกัฮ้างผู้คัง ให้ ผัวเก่าใหม่เลิมดังมาตุลักชิตา บิดูลักชิตานั้น ย่าไล่ช้นมี

ใบลาน ๔๐ หน้า ๑

- ดสาจวนผีช่ายจักเอากัน ให้โอมเอาดอมผัวเก่าเกิน ๙ ช่ ๒๗ มาชตานั่ง ผัวเมียจะ ฮ้างกันให้เอาปัดคิยาน อันเขาให้แกกันแต่ก่อนมาคัชให้แล ผีบ่
- คัดคิยานไว้กันคังนั้น ผีมันไปอยู่น้ำผี นื่อง หม่มมันหาเพชกานบ่ได้ มันบ่ม ทาหาเมีย มันกัตี อันนี้มันเห็นหม่ม
- เมียมันท่ ท่วให้มันสมมาแกกัมัน ม่เมียนั้น มันกันต่งได้ช่ว่ามันบ่ปะสงค่อ ม่เมียนั้นแล ผีมันบ่ผีหม่มทากว
- ่าผี มันบ่มต่งให้ผีจาละนาคูก่อนควนช่ายจึงว่าช่ายบ่ควนช่าย ย่าฟ้าวคัชความผัวความ เมียท่ว เพชค้ำผัวความเมียควนช่ายแล บ่ชายน

ใบลาน ๔๐ หน้า ๒

- ันแจ่งอยู่ในเมีย ๒๐ จำพวบกัชว่า กูละถิโยกูละทิดาไล่นั้นแล ๙ ช่ ๒๘ มาชตานั่ง ผีนี้ ะเมียไว้ไปเพี้ยค้ำช่าย ชวชที่มานบ่มาแล ไปเอาเมียอยู่พ่ายหน้า

- กัดกินแม่ค้ากานเมืองบีได้มาฮอย คองเมืองให้พิจาละนาตุก่อน ฝีมือไปเถิง ๓ ปีมีเทศกานอันใด มันมีเสียง
- สีมานอกข้าวเถิงเมี่ยมันกั๊ตี่ สิ่งของมันยันไว้เลี้ยงเมี่ยมันกั๊ตี่เสียงหมดไปตั้งนั้น กั๊ตี่ังเฟิงให้เอาผิวใหม่ ค้ากานเมืองต่างพื
- แม่มันเพิน ผิวเก่ามาฮอยให้ผิวใหม่แต่งสมมา ผิวเก่าด้วยเข้าดอกดอกไม้เฟิงเพินเพิน ฝีมือของชาฮังคืซันกันให้ซันแก่กันเสีย

โบราณ ๔๑ หน้า ๑

- เพิน มันจักว่าเพนเมี่ยมันกั๊ตี่ได้แล ฝีมือไปเถิง ๓ ปีมีเทศกานกั๊ตี่ ฝีมือกั๊ตี่ที่ว่ามันยังมีสิ่งของอันใดกั๊ตี่ ฝีมือเสียด้อยความอันใด ยากมา
- หาเมี่ยมันเพนสับพาวะตั้งนั้นกั๊ตี่ว่า วาชาคำเมี่ยมันนั้นก่อน ฝีมือหากให้ปิดคิยานไว้ว่าปีนึ่ง ๒ ปี ๓ ปี ๔ ปีมากกว่านั้นกั๊ตี่
- คั๊ตี่ ฮ้อยจึงจักมาว่าตั้งนั้น เมือมันกั๊ตี่ปิดคิยานผิวมันแท้ตั้งนั้น แม่ ว่าสิ่งของอันจักเลี้ยงชีวิต กั๊ตี่เสียงหมดไปตั้ง
- นั้นกั๊ตี่ แม่พานานปานใด ยังบ่เถิงกำบด อันเขาปิดคิยานไว้แก่กันนั้น แต่ยามนึ่งกั๊ตี่ก็ยังบ่ชานแลเทศคำผิวคำเมี่ยมันเพนพาน อันหนักนึ่งในโลกันแล ฯ ชั

โบราณ ๔๑ หน้า ๒

- ๒๔ ฯ มาตถาณึ่ง ๒ ชู้กันชายไปชู้ยังกั๊ตี่ ยังไปชู้ชายกั๊ตี่ หาผู้เพนไทยผูกนึ่ง บั๊ตี่ชาล้งเอียนคอมกัน บั๊ตี่ฮ้อยชู้ชายบ่มีกั๊ตี่หากแล ผู้ยังบ่มีชู้ชายหากแล้ว ผู้ยัง
- นั้นลงเอียนเพนยามใด ผู้ยังไปสมคบกับชาย ผู้อื่น เสนบเมณณะทำมิดสาจานบ่ขึ้นแก่ชาทั้ง ๒ แล ฝีมือจักกันของแก่กันเมื่อนผู้ยังให้
- วัผู้ยังมุนชู้ชายให้ไว้ชู้ชาย ของล้งได้คอมกั๊ตี่ ให้เอาเพนเพนพะมานผิวเฮนได้ด้วยกำล้งชู้ คนให้ปันคนถ่อง ฝีมือที่ตายผู้ชู้จักสว
- นกั๊ตี่เมือนบิได้ ผู้ชายตายเจ้าที่จักกันมุนหลังกั๊ตี่ได้ เค้ามุนผู้ตายมาโจษเอา ฝีมือแต่มุนหลังมิให้ไว้แก่มุน ของล้งได้คอมกั๊ตี่ให้ไว้แก่ผู้ยังทำวันไว้แก่ช

โบราณ ๔๒ หน้า ๑

- องอันฮาฮักกัน หากจ่ายลู้กันเลี้ยงทีไดย่าว่าสังเพิน ฝีมือชู้กันนั้นแม่ผู้เพนไทย มีหากตั้งบิว่าล้งกั๊ตี่เดียวนั้นแล ฯ ชั ๓๐ มาตถาณึ่ง ผู้ยังชู้ชายชามักกันให้ลัดจะว่าจะจัก
- อากันทานมแล ผู้เพนไทยบิได้ให้เอาต ามลัษจะ เขาได้ให้แก่กันนั้น แม่ยังสาวกั๊ตี่พะนันกันด้วยคำว่า คันทำตังนี้ได้จัก
- เพนเมียเจ้าแล้วว่าตั้งนั้น ฝีมือชู้กันนั้นแม่ผู้ ย่าตานาย ฝีมือชู้ชายเผ่านันเอาเพนไทย

กว่า ตัวมันหากบิว่าสังตั้งนั้น ก็ให้เอาตาม

- ปัดคิยานเขา หนีช่องหน้าห้องนุ่ง ผูกปายลูกหลานแล ผู้อันอันบิขัดบิขวางมัน ได้กิดิไปเฟิงถิ เอาตามปัดคิยานเขาก่อนเทษ ผู้อีกสาเปนไทยยังมีตาย หนีตั้งนั้นทึ

ใบลาน ๔๒ หน้า ๑

- หักมีเงิน บากเงินเบี้ยเลือกผ้ากับพาววัน ใ้แก่ผู้ชายเปนเคื่องทำชวัน ผู้ชายทั้นหาก แล้ว เทคผู้เปนไทยยังมีพาวหน้า เขามักกับมากล่าวโอมเออนา ผู้
- เปนไทยบิให้เอากบิได้นล ๙ ชั ๓๑ มาตลานึง ไ ฝเมืองเมียรามีคันชา ใ้ปัดคิยาน ใ้วันกักันว่า าคันลูกฮาเปนผู้ยังผู้ชายฮาใ้เปนผิวเปน
- เมียรันมีเปนผู้ชายทั้ง ๒ กิดิ เปนผู้ยิ งทั้ง ๒ กิดิ ใ้ช่ายูเอียนเดียวกัน ลูกช้อยมักของ เจ้าอันใด ย่าชืนลูกเจ้ามักของช้อยอันใด
- ย่าชืนว่าดังนั้น ก็ใ้เอาตามปัดคิยานนั้นเทิน เทคลัดทั้งหลายใ้ไปสู่นาฮัก ก็เทคลัดจะ ทำได้เมื่อสู่วัน ก็เทคลัดจะทำตาย ๙ ชั ๓๒ มาตลานึง สองสะพายไ

ใบลาน ๔๓ หน้า ๑

- หักลูกยังชาย เปนผิวเมียรันมีปัดคิยานว่าชามัก อยู่ก้าใดก็ตามใจย่าวว่า ไปสู่วิพาทำไค หนีช่ายู่นากันบิฮอนล ย่าฮ้างกันของผู้ยังมิกิไค ของผู้ชายมิกิไคไ
- หักเอากั นั้นของชาล้างไคทักไคใ้ผ่าเคิง ไ หักชู้ก้าเทิน ๙ ชั ๓๓ ๙ มาตลานึงผู้ไค เอาลูกยัง นางสาวทั้นเทนกานเมืองมืบิใช้ ใจเอา
- กานดอมนแม่เมียรัน ทั้นกานคั้นกาน แล้ว เลากักมาทาเมียรันไป ๙ มา ๙ เคิง ๓ ที่ย่ายู ไ จ มันใ้เอาก้าชัน มันไ้ว้คั้นเคิงกาน
- เมือง พายลูนันทั้นคั้นแล้ว กานเมืองมันมาฮาใ้เปนเมียรันเทิน คนลึงนั้นเมืองไคดี เขาเจ้าไคติไปทาแล เทนทั้นเลียงลูกยังนางสาวว่ากา

ใบลาน ๔๓ หน้า ๒

- นเพียรากกั้นแมง คูนันแม่เลียงชากตาย หนีแม่เมียรันว่ามันสะทาวใ้สมา นแม่เมียรันมัน บิสมมาฮะทั้นกักานแล้ว หนีมันทั้นสมกาลมันฮู้โทษ
- หนีมาสมานแม่เมียรัน ใ้ทอดก่อนยัง ควนใ้มัน คั้นทาเมียรันก่อนแล ๙ ชั ๓๔ มาตลานึง ผู้นึงมีลูกยังใ้มีผิวแล้ว ผู้ไ
- พยามาโอมเทนแก่เงินคำ มันหลายว่าลูกตัว บิมีผิวเทาชามัน กั้นหากชู้ดอมกันตายดอ ก ว่าดังนั้นแล้ว ฮับเอาเงินคำผู้ไทย ย่าไ
- สัโทษแก่ผิวใหม่ ใ้ใ้สัโทษแก่แม่ ยิงเลิมดังมีสาจานผู้ยิมไ้กักัน ก็ฮู้ว่ามันมีผิว แล้ว ยิงด้านโอม แล ปูกนปองพ้อมกันดังนั้น ใ้ใ้สัชันไหมชู้คิ

- งคนเกิน ๓ ข้อ ๓๕ มาตลานั่ง ยิงปืนยิงอย่างผิวหน้าไปเฟิงชายผู้หนึ่ง ชี้ให้กล่าวอ้างคำผิวแล้ว ชาก็เอาเป็นเมียว่าดังนั้น ผู้ยิงก็จับเอาปดิดิยานว่าค้นคำผิวแล้ว ชาว
- ักเป็นเมียเจ้าว่าดังนี้ มีคำผิวแล้วแท้แท้ เอาตามปดิดิยาน มีชาทั้ง ๒ ก็ยืนกันแท้มียาย ผู้อันมาสมคบกับชายผู้อื่น ให้โทษผู้
- ยิงขึ้นหนึ่ง ผิดความปากชน ๖ บาทเงิน มีผู้ช ายบอว่าชาก็ให้กตติกาแก่กันแท้ ให้ผู้ช ายแบ่งช วันนั้นก็กล่าวคำผิวแก่กันแล้ว นั้น ๖ บาทเงินเต็ม
- นั้นยังรู้ว่าเขาให้กตติกาแก่กันแล้ว ให้โทษขึ้นหนึ่ง แบ่งชวัน ๖ บาทเงิน เพศว่าชาก็ให้กตติกาแก่กันแท้ ทว่าชายังไม่ได้สั่งว่าจะอยู่ต่อกันเทื่อ จึงไม่ได้โทษมีสา

โบราณ ๔๔ หน้า ๒

- จานเพืออันแล มีผู้ยิงว่าค้นกล่าวคำผิวซ่อนแล้ว ยากได้ซ่อนเป็นเมียให้ทาน่า นันแม่พี่น้องซ่อนพอมให้จึงเออว่าดังนั้นเมื่อแล้ว คำผิวมันผู้ชายยังกันไม่ได้ไปกล่
- วาโอมเอาฮอช นันแม่ผู้ยิงเล่าไปสมคบกับ ชายผู้อื่นดังนั้น ให้มันผู้ใดกล่าวคำผิวแล้ว ม
- นั้นกันคนตามหนักเบาเกิน ๓ ข้อ ๓๖
- มาตลานั่ง มีผู้แม่เมียอุบบายให้ลูกเขยบวช มียังมีสังเขตไว้พันสังเขตนั้นแม่ ให้ลูกสาวเสีย ดังนั้น ผู้ลูกเขยนั้นสีกออกมาคืนให้ใส่สี
- นใหม่แม่ขึ้นหนึ่ง ค่าต้องมีมากน้อยที่ใด ให้ขึ้นแก่ลูกเขยเท่านั้นตงเลื่อง ผู้ลูกใหม่นั้น มีมันอุบบายนำแม่เมียดังนั้น ก็ให้ใส่ขันใหม่แก่มันขึ้นหนึ่ง มีมันบออยู่

โบราณ ๔๕ หน้า ๑

- บบายนานแม่ ดังนั้นก็ฆ่าใส่ขันใหม่แก่มันเกิน มีเมียมักยากค้นหาผิวเก่า ก่สุดหันแต่ผิวจะให้คืน บ้ให้คืนกับได้ผิวให้ยอมให้เมียคืน ทาผิวเก่าดังนี้
- นั้นค่าต้องยาคืนแก่ ผิวเก่าที่ให้นแม่ ขึ้นค่าต้องให้แก่ผิวให้แก่ผิวใหม่เกิน มีอะลิยะไพโจละไพ มีผิวบออยู่กษาเมียหนีไปบวชแล้ว เมีย
- ทาที่เพิงบ้ได้ เอาผิวใหม่ยังสากักควแล้ว มีผิวเก่าสีกออกมาเมื่อลุน ผิวเก่าจะเอาเมียคืนบ้ ได้ตาย มีโนพะปาลิบันพะชาคำว่า ๓ สฬพท
- กบนิสสรณนิพาสสสิพนธฎายย นั้นแล มีว่าของชายังติดกัน จึงให้หนีใส่หนีจาละนาแบ่งปัน ให้ตามครองอันได้กล่าวแล้วนั้นเกิน มีบ้านแตกเมืองแตกของชา

โบราณ ๔๕ หน้า ๒

- ล้างได้ต่อกันฝ่ายผู้ผิวได้ เอาไปนำมากน้อยที่ใดก็ฝ่ายผู้เมียได้เอาไปนำมากน้อยที่ใดก็ต่อกับควนบันให้ได้แล ๓ ข้อ ๓๗ มาตลานั่ง ยิงปืนยิงว่าชายผู้หนึ่งมีเมียแล้ว มัน
- สู้ผิวเพือนแล้ว เลาค่าเมียเพือนความย้าย ความขาด ให้ใส่ขันแบ่งหนึ่ง เล่าให้มีเข้า

ดอกตอ กไม้ เติบโตขึ้นสมมาดี่สองด่ากัน ให้ใส่ถ่

- องชันแปงหนึ่ง ให้แก่เมียมันเกิน ๓ ๓๘ มาตลา หนึ่ง บุคคละผู้โตนาชู้ไปซ่อนเอียน
ท่านเจ้าชอกอาก อน ให้ใส่ชันแปลงหนึ่ง สมมาเอียนท่าน ๒
- บาชเงินเกิน ๓ ช่ ๓๘ มาตลาหนึ่งเพนเมียท่านมักใจ มันบ่สุกนเอนด้วยทาสน ให้ใส่ชัน
ค่าคั้ง เล่าใส่ชันใหม่เง่ด้อม หนึ่งค้อมบ่ได้นอน ให้ใส่ชันใหม่เง่ด้อม สมมานี้

ใบลาน ๔๖ หน้า ๑

- หนึ่งค้อมล่าวโหมใจกดี ช่ดอกไม้จันมันกดี ให้ใส่ชันแปลงหนึ่ง หนึ่งช่า ทากมักชู้กัน ให้ใส่ชัน
ค่าคั้ง ๒ เสิม มีช่าจอนันเกิน ๓ ช่ ๔๐ มาตลาหนึ่ง เจ้าบ้านกดี เจ้าชุนเท
- ยวทางกดี เพนลูกยังนางสาวท่านมากบ่ดี ทานบ่โหมเอาด้วยชอนแล้ว หนึ่ง แม่สาวบ่ให้กดี
เอาด้วยช่อมเพงท่าน
- มาตีกองอ้องคางกดี พยาเจ้าให้สวนตก ให้ใส่ชันใหม่ ๒ อ้อยเงิน แปงนมสาว ๖
เบี่ยเงิน ลูกสาวท่านให้ชื้อ หนึ่งลูกสาวท่านบ่สุก
- มนเอนแท้ให้ใส่ชันใหม่เง่ด้อม แปงชวันลูกสาวท่าน ๖ เบี่ยเงิน หนึ่งได้นอนให้ใส่ชันแปลงหนึ่ง
แปงชวันสาว ๖ บาชเงินเกิน หนึ่งสองพันก้อมมันนจิงอู้กดี มันจิงเล่าแก่พี่น้อง

ใบลาน ๔๖ หน้า ๒

- มันกดีให้ผู้ชายแปงเอียนนม หนึ่งชั่งตามคองเมือง หนึ่งสาวยังตันทากมักชู้ชาย หนึ่งแม่ช่าย
มอบให้ผู้ชาย เล่าให้ใส่ชันแปลงเอียน นมสาว ๖ เบี่ยเกิน ๓
- ช่ ๔๑ ๓ มาตลาหนึ่ง แหกต่างเมืองมาแปนลาชะทูต อุบปละทูต ให้ถ่ลูกเมียอย่าให้ไปควา
สู่ชกสู่คนเม หนึ่งผู้ใด ยังไปสู่ชกอย่าให้เจ้าผิวได้ชก
- ดิให้ลูกผิวป่าวเพดมันบ่ดี เมียมันได้ผัวผัวมันบ่อกเตนเมียมันแล้ว เมียทากลักใจผัว
ว สู่ชกให้ผัวผู้ชิ่งแก่สีน ป่าวบ่อันให้ช่าย
- โกงทั้งหลายมาโหมเยะมัน กางแก้ง ๕๐ คนให้ปากด อย่าให้เขาตอเอียงเกิน หนึ่งผู้ใด
ทากนชก พามาอยู่ตอมอ้งแอ้ม แปนชู้เข้าสู่กันกดี แหกทนมแล้ว ให้ผัว

ใบลาน ๔๗ หน้า ๑

- นมสาว ป่าวผัวชิ่งมีผู้เกาะชวน ให้แก่ชกมานอนอ้งแอ้มอยู่นั้น ให้ใหม่ชันหนึ่งสมมา
อาจชานหนึ่ง เงินอู้เผิงพันแก่ผู้เกาะ ชู้ให้แก่ชกนั้น ท่วันไว้นแก่ชก อันอา
- จยาเจ้าบ่บ้องชิ่งกันนั้นแล ๓ ช่ ๔๒ มาตลา เมียผู้ใดไปควาสู่เพื่อน เจ้าผิวได้ใหม่เง่ด้อม
๓ พันแล้ว ยังช่าไปสู่เพื่อน อย่าให้ผิวใหม่เกินคัน
- เจ้าผิวทากยังใหม่ให้ผัวผิวป่าวปาวมัน ทให้ เมียมันสู่เพื่อนใหม่ กั้นเงินลิวลี ๓ ช่ ๔๓
มาตลาหนึ่ง บุคคละผู้โตเอาลูกสาว แปนให้ลงพะย้าชะ

- อาจยา ๕๐ ที่ กะเวน ๓ วันส่งไล่ชะปูนชะข้างเสียเกิน ๓ ชั ๔๔ มาตลานั่ง บุคคละ
ผู้หนึ่งชู้ลูกท่านมาเลี้ยงไทยแล้ว นั้จักเอาเป็นเมียมัน นันควันย่ำว่าลั้ง ของกำบดลูก

ใบลาน ๔๗ หน้า ๒

- นั้น ให้แม่เก่าเอาตาย คั้นยากได้จึงหนีคั้น เสงเอาดอมแม่เก่า มาเป็นเมียเกิน ๓
ชั ๔๕ จำห้องเมีย ๒๐ จำพวก มีในกำนิละคั้นถั่วดั่งนี้ มาตุลักขิตา

- แม่ยักษ์ ๑ ปิตุลักขิตาพี่ยักษ์ ๒ มาตุ ปิตุลักขิตาแม่พ้อมกันยักษ์ ๓ มาตุ ลักขิตา
พี่อายน้องชายยักษ์ ๔ พระคินลักขิตา

- ตาพี่ยังน้องชึ่งยักษ์ ๕ โคตะลักขิตาโคชยักษ์ ๖ ยาดลักขิตายาดติยักษ์ ๗ สะพทำ
มิกลัก ขิตาสพทำมิกะ ๘ จำพวกคินชุนีสาม

- เนลสามเนล ลักขิตามานถ้วน ๕ ยักษ์ ถ้วน ๘ ชึ่ง ๘ คนนี้ชายผู้ใด ไปเสบเมณะทำ
กับดอมเขา ถืององคะ ๕ มีสาจานขึ้นแก่ชาย ผู้นั้นโดยนิยมดั่งกล่าวแล้ว แต่

ใบลาน ๔๘ หน้า ๑

- พายหลังทมิขึ้นกับผู้ชึ่ง เสดเป็นอะสามิกพาวทมิขึ้นแก่ชาย สิ่งเดียว ด้วยพาวอันท่านทั้ง
หลาย คือว่าแม่เนลเป็นเค้าเท่า เถิงสะพทำมิกทั้ง ๕ อันเป็นผู้ถ้วน ๘ ทา

- กยักษ์ คุมแขงไว้ในห้องทองที่นอน แ พ่งเขาด้วยคำว่ ชึ่งผู้ญับให้ชาย ผู้ใดผู้หนึ่ง
มาลงวไปเสบสม มันคิหลแล้วดั่งนี้ ผู้ชาย

- หากมาลักเฮดลักทำ อะทินาทานขึ้น แก่ชายผู้นั้น เสดมาลักเอาชึ่งไผดถับพาลมะ แ่ง
เขาทั้งหลายผู้ญั้น เสดดั่งนั้นเมืสาจาน

- ขึ้นแก่ผู้ชายเพื่ออันแล บัควนถักฮ่าชะทันคะคือว่า ชันคำคัควนแต่ชันแปลงแล ชันสมมาผู้ผู้
ชึ่งบิสู้บิมีแล มาญนแก่ลากเฮดที่ใดที่หนึ่งกิดิ ควนไล่ชันใหม่

ใบลาน ๔๘ หน้า ๒

- ชันติเป็นอาบัต ปาจิตติชันคำคั เป็นอาบัตปาละชิก พนโลกกัทำเทียมกันดั่งนี้เกิน จำ
ห้องเมีย ๘ จำพวกแล้วทมิขึ้น ๓ บัดนี้จักห้องเมีย ๑๒ จำพวกคิ

- ว่าสาละชิตสปละลิตันดา ๒ สันทวาสะนันท วาสินี ๓ โปควาสินี ๔ ปิตตะวาสินี ๕
โอปิตตะ ะกนิ ๖ โองนิตะจุมพิตา ๗ ทันกิต ๘ ท

- าสีจะพลียา ๔ กำมะภายิจะพลียา ๑๐ ทชา ทดา ๑๑ มะหุดติก ๑๒ จำพวกนี้เื่อมเข้า
ชึ่ง ๘ คน อันก่อนนั้นเป็น ๒๐ จำพวกแล

- เมื่อว่าสาอักขานั้นได้ชึ่ง ผู้ท่านผู้ญันหากไล่ทมิมากไว้ คุมแขงไว้ได้ สะปละลิตันดาได้
ชึ่งผู้ทาวพยาไล่สลาภหมาย บิให้ผู้ใดผู้หนึ่ง มาเสบสม ๒ สันทะ

โบราณ ๔๔ หน้า ๑

- วาสนี ยังต่างตายเจ้าปิตทวาสนี กล่าวคาถาว่าสันตะวาสนีนาม ปิโยปียงวาเสติตั้งนี้ แปลว่าปิโยอันว่าผู้ชาย มีใจอันรักมักยังผู้ยิ่ง ผู้มีใจมักคิดว่าเสติให้ไป
- ยิ่งซึ่งคำแห่งผู้ยิ่งนั้น อะทิตยัมกว่า ผู้ยิ่ง ก็อันยังคำอีกแห่งผู้ชาย ผู้ชายกับเอาคำอีก แห่งผู้ยิ่ง ธาทั้ง ๒ มีสันตะเลิมกันแล้ว
- เล อยู่กับกันเป็นผิวเมียกันแล ๓ โฟ ตวาสนีได้ขึ้น ผู้มีกเข้าของบ่อโหมค่อมผู้ชาย มีสัน ว่าคกสากเป็นเค้า ผู้ชายก็ให้
- ตามใจมักมักแท้ ผู้หนึ่งกับอก ๔ คนนั้น ๔ ปิตตะวาสนีได้ขึ้นผู้มักยังแผ่แผ่ เคียงนุงเคียง บึงค่อมผู้ชายแล ผู้เป็นเมียผู้ชาย ก็ให้ตามคำมัน แท้เอา

โบราณ ๔๔ หน้า ๒

- เป็นเมียผู้หนึ่ง กับอกนปอดคนนั้น ๔ โยปิตกกิได้ขึ้น ผู้มีนมแผ่ผ่านวงสาปุ่นปอง มีเคื่อง กล่าวโอม จึงเอามีธาทั้ง ๒ ใส่ในได้แล้ว จึงเอาน้ำใส่จึงให้น้อมแก่
- ธาทั้ง ๒ ด้วยคำวาคังนี้ เมื่อได้น้ำแล แต่ นี้พากจากกัน เชื้อจึงพากจากกันไต่ยัง เมื่อ ได้น้ำแล ได้น้ำนตม้างจากกัน เชื้อ
- จ อยู่เป็นผิวเมียกัน ยืนค่อมกันเท่าวัน เทน ว่าสันปะโอหิตะจุมหิตาได้ขึ้น ผู้ ยิ่งผู้ มีใจมักยากไต่ยัง กะใจทวนละ
- ดอกไม้ค่อมผู้ชายแล ผู้เป็นเมียชายผู้หนึ่ง ก็ถอดออกจากหัวแล้วแล ปลงลงให้เติมคำมัก แห่งผู้หนึ่งกับเอาเป็นเมียผู้หนึ่งกับอกยิ่ง ๔ คน นั้นกะ

โบราณ ๕๐ หน้า ๑

- นะกิตาไต่ยัง ผู้เป็นหนี้สันเพือน ช้อเอาเงินไปแทนเพือน ผู้เป็นเมียผู้หนึ่งกับอกยิ่ง ๔ คน นั้น ๔ ทาสีพละลียาไต่ยัง ผู้เป็นช้อยท่านเพิงโจนล ยกขึ้นสู่พาวะเป็นเมีย
- เลตั้งไว้ในที่อันเป็นเมียแท้ ๔ กำมะกาลี ไต่ยังผู้อันมีปะกิตะควากันจ้าง ด้วยเอือนท่านมี ใจ มักเอา เป็นเมียปละเมียเก่าเสียแล้ว เอ
- ะเป็นเมียกดี ในยะหนึ่งแม่นชายผู้หนึ่ง เล่าไป ปลกกันจ้างค่อมเอือนด้วยกับชากมีกกัน เอา กันเป็นผิวเมียกันคันทาหนีเมื่อทาเอือน
- ที่อยู่ช่าชู้คนเป็นเมียช่าแล้วแล เทดว่าช่าอาไสซึ่งกินจ้าง เติมกำนคัมวันมคิน คันท่างคน ต่างหนีเสียกัน คันทายผู้ใดไปเสบสมยั้ง ผู้นั้นในกำบด เม

โบราณ ๕๐ หน้า ๒

- อช่ายค่อมกันดังนั้น มีช่าจางกัซันช้นใหม่ กัซันเมื่อช่าจากเสียกัน บัซันแล้ว ๑๐ ทชตทาไต่ลู่ยัง อันปลุกช่หุงเข้ามาแล ๑๑ มะหุติ

- กาได้ตั้งแม่คำย้าง อันผู้ชายใส่คำไว้บหม ดเซด ผู้ใดเสกกับยั้งผู้นั้น ในเซดไนปัตติยานแห่งชานัน มีตสาจานกัซันแล บา
- บกัไดโทษกัไดทันแล ๑๒ คายนทัตผู้ยั้ง ทั้งหลายใน ๒๐ จำพวกนี้เป็นต้นว่า ๙ มาตุรกชิตา บิตตรกชิตา คายเท่ายอหะหุติก
- ถัดวัน ๒๐ คันชายผู้ใดปลากนาเป็นผู้ชาย ทุกชายคิควนเว้นบักวนเสบ เมญะทำกับด้วย ยั้งผู้ใดทัตสิแล สมปาลิอันมิในคิก้า สี่ละชันวักว่า ๙ เอตาสัก

ใบลาน ๕๑ หน้า ๑

- สสนนัปปริสันตารคมเมมิสสจาโรโหติ ปุริสาณเปวิ สติยาปิ เอกสมิสสจาโรติ ๙ ดังนี้ อคติภายนแปลว่ายั้ง ๑๒ จำพวกคั้งแต่สาลักขาเท่าเกิง มะหุคคิก้าผิ .
- ชายผู้ใด เสบเมญะทำมิดสาจาน ชันแก่ ชาทั้ง ๒ มิดสาจานชันแก่ผู้ชายทั้งหลาย นี้ มิด อันคนทวาไนยั้ง ๒ จำพวกนั้นแล
- ในเมีย ๒ จำพวกผู้ว่ามานี้ ควนเปมี คสาจานแล บัเปมีคสาจานควนชาดแล บั ชาดให้พิจาละนาตามนี้ท่าน อันจัก
- กล่าวไปพายหนั้นเกิน มิในยาชะสาตคิก้าว่าผู้หนึ่งชื่อว่านายยั้งลูกสาว มันชื่อว่าเขมมาพูน น้อยมีเงิน ๕ ย้อย มาสู่เขมมาเขมมายังมัก นายข้างผิวว่าน้เขมมา

ใบลาน ๕๑ หน้า ๒

- เคียดพากันไป ทากวานกวานให้เขมาขึ้นเงิน ๒ พัน ๗ ย้อยพูนน้อยว่าวันได้เงิน ตกมี ชา ๙ จักให้คำเมีย ชาชาตจึงแลว น้เขมมาว่ากัเอาเกิน ว่าอัน
- ลางคันนายข้างไปเอนน่านางเขมมา พู น้อยไซปักตู่เขาพันถูกชนนายข้างชาตถูก น้มี นางเขมมากัชาด น้เขมมาเหลือไ
- จัไปไทวันยา ๙ จึงทอาจานหุคทะโคส แล ยานปัดโชตมาถามว่า เปนดังลีนางเขมมาพันที่ เปนเมียพูนน้อยไปจาอาจ
- านทั้ง ๒ ว่าไปพันยังเปนเมียพูนน้อย เหตุพูนว่าเมื่อใดเงินไปตกมีชาไปพันที่เปนเมียชา น้เขมมากักลับเอาผาก ๑๕ วัน ชันมีในกุสุชาตกพละ

ใบลาน ๕๒ หน้า ๑

- พุคทีเจ้าตตะสะทำมะเพชสนา ในพละก่าณิมะชิมะนีกายว่า ยังมีพยาอันมาลงลีนแม่คำ ย้างนี้มีตเปมะนะวะ พูนผู้ ๑ เอาคำพันหนึ่งให้แม่คำย้างว่า ยา
- แม่คำชาจักมาจางว่าอัน กับมาแม่คำย้าง กับลิบของ จ้าง แต่มีนพ่งชายผู้อื่นได้ ๓ ปลี แ แม่คำย้างเกิดเปกับปันนาเขมใจ หนัก ไ
- ปลสุจำเมืองบอกเหตุคำทั้งมวน แก่จ๋ าเมือง ๙ ว่า ๓ ปีปม่านางกัพันที่ เปนเมียพ่ง

มานะวะแล้ว นางก็คืนมาบ้านชาย ผู้นั้น

- เอาค้ำพัน ๑ มาให้นาง ก็ยื่นมือจกกลับเอาผ้าผูกก่อน มาเพนจึงอุตมิไว้ทันแล ที่ถวัน ๓ ปลืไปปล้นเมื่อวัน ๕ ยามเมื่อคืน ๘ ยามแล ก็ไปปล้นจากเมียพยา

ใบลาน ๕๒ หน้า ๒

- อื่น อาจางไต้หวันยาดังนั้นยาดังว่า เมียมีชู้ตายกันแล นายช้างแกนกุด ที่เป็นสิ้นไหม ย่าให้มันอยู่เมืองกุเกิน ว่าตั้งนั้นในท่ามะสาตอาจางเจ้า นีจาละน
- านบดว่า กรุกชโย กรุกชโร นันตช กับด้วยเมียชาวจำพวกนั้นในบดว่า กร กช โย นั้นได้เมีย ๑๐ จำพวก อันว่าคา
- ถ้าเค้าเป็นต้นว่า ทะนะกิตตานันแล ใน บดว่ากุกชโรนั้น ได้เมีย ๑๐ จำพวก อันปายเป็นต้นว่ามาตุลิกชิตตานันแล
- นักปลานผู้มีบิณยาเพิงพีจาละนา แต่งคิดเมียชาวจำพวกนี้ เพิงเออาท่า ๒ ตัวออกตั้งให้รู้ ว่าผิวเมียควนชาดกันแล บิชาดกันตามท่ามะจายีค ลับ

ใบลาน ๕๓ หน้า ๑

- ปลูลิสะเพิน เมื่อว่าท่า ๒ ปละกานัน คือว่าอิตสาตันทานัง อาไลยะนึ่งท่า ๒ ตัวแล เมื่ออิตสาตันทานัน ได้บุบผาคะตันทาแล อับปละละพาคตัน
- ทา เมื่อวาบุบผะพาคะตันทานัน ได้ใจ แห่งผู้ชายแลผู้หญิง อันกิดติอิกกันเท่าบิได้ ไหของเชิงกันบิได้ทหุบมีถันว กันบิไ
- ทบิลยานแก่กัน ลักอันเท่ามาตลาบึงเกิ ค ลันทะเพิงใจกันสิ่งเดียว อันนี้ชื่อว่าบุบ ะพาคะตันทาแล เมื่อว่าอับปละพาค
- ตันทานัน ได้ ๒ ผิวเมียยักกันละเสียแล้ว เมื่อลุนมีใจไกลคินอยู่กับด้วยกัน เลอาเท่าบิได้ ถักต้อง กันบิได้ให้ปลัดติยาน แก่กันเป็นดังก่อนนั้น อันนี้ชื่อว่าอ

ใบลาน ๕๓ หน้า ๒

- ับปละพาคะตันทาแล ตันทา ๒ อันนี้เทียนยอม ชักชวนลัดทั้งหลายไปผูกไว้ ในวัชชะสงสาน เท่ามีอะละหันตะมิกะยาน จึงตัดขาดสิ่งเดียว ท่ามะผูงอ
- นจักติดบิได้ ลัดทั้งหลายจักละกับได้ยาก นัก เทตดั่งนั้นพะนุดที่เจ้าจึง ตัดพะสะท่า มะเทตสนาคะละหาเจ้า อุตทายีเณไ
- นพะกำพี สำนันตะปลาสาทิกะวา นะส วาลังปะลิกะทะตักัดสาทหนึ่งจะ ทูชะหาอิสาน อันพะนุดถู ลัดตาปลาเสนะลักกะนิย
- ะถาอิสาน นวังปละตักทิตดั่งนี้ อันว่าอิตสาตันทา อันนี้เทียนยอมชักเอา มายังผู้ยังผู้ชาย ไปล่หาทุกเมื่ออิตสาโลกัตสะหนึ่งจ ทูชะหา

ใบลาน ๕๔ หน้า ๑

- ผู้ยิงผู้ขายทั้งหลาย อันเป็นบุตรของพระโศกนี้ แม่นว่าละเสียก็ดี ไปไกลได้อ้อยโยดชนะก็ดี อีตสาตันหาติดักกัทธิ ยักกันบ่ละกันเสีย ได้ลักเทือ อีตสา
- ตันทาพันทะนาบุตรฤ ลัดดาอันว่าลักท ึ่งหลายมากนักกันอีตสาตันหา หากมาผูกกับ ด้วยกันไว้ ในวัดตะสงสาน ปาณะ
- ลักกุกุณยาเป็นดังนก อันพาหนากฎ กัด้วยบ่วงคอง เวียนเชือกกวมเค็ล ปอยไปล่ นั้น แล พละบุตรเจ้าตัดเทศนา ผูกเป
- นบตะคาถา อันนี้เนื้อให้เปะปะโหยดชนะแก่ ลักกะทั้งหลายจึงตัดเทศนา เหตุตั้ง นั้นผู้ได้ให้ของฝาก แก่ผู้ยิงเทิน กับได้ยับปัดคิยานกับให้โอ

ใบลาน ๕๔ หน้า ๒

- กาดเทือเทา มาตราเนิงใจกันพออย่าเป็นเมียวอันทำเป็นตาม อีตสาตันหาตาย ๑ มาตราเนิง ผัวเมียยากันแล้ว เมื่อลุนกับได้ถูกต้องกัน ผู้ยิงกับ
- ให้ปัดคิยานกับให้ โอกาคว่าคืนมาเทิน ผู้ขายหากละเสียตายทักล่าวว่าเปะ เมียว กูว่า อัน ทำเป็นตาม อีตสาตันหาตาย จ่าเมืองบิ
- เนิงเอาก่า อันนั้นเปะปะพหมานแล เมื่อ อาไลนั้นได้ลัดคิตันหา อันกัทธิยักกัน แต่ ๑ นั้นได้ให้ของฝาก ให้ปัดคิยานแก่กัน ใ
- ปล่ตาวเท่าผู้ขาย ยับคิ้วเอียนทั้งมวน ว่าลูกกูจวควายกูว่าอันนี้ชื่อว่าลัดคิตันหาอาไลแล เหตุตั้งนั้นพละบุตรเจ้า จึงตัดเทศนา ในพละ

ใบลาน ๕๕ หน้า ๑

- คำนิติกาทำมะจักกะปะละวัดตะนะสูตวา นตทรรทังนธมา ททิราย ทายสสทารุขปัพพชญู สรตตรตตามนิ อินทเวสสุตเตสุทาทเรสุจยาอปเปกขา เอตทล .. ทัก
- นทมาททิรา ว่าตั้งนั้นทะลึงวัดชะบับพาชัน จะอันว่าผูกอันใดคือว่า ผูกเชือกเหล็กกัติผูก ด้วยไม้คิ้วกันแลคำกัติผูกด้วยหย้ามุง
- กต่ายนลหย้าปล้องกัติดังกับลึงพ ันทมาททิลลา อันวากิยาอันผูกทั้งหลาย ผูกนั้นนัก ปลาดทหลาย เป็นต้นว่า
- พละบุตรเจ้า บักล่าวว่าผูกหมั้นเพนเตว่า ยังแก้ได้ด้วยมีติดได้ด้วยพ้าแล มีตตายยาอะเปก ขาอันใด สะลัดตะลัดตาอีกอัน ภา

ใบลาน ๕๕ หน้า ๒

- ัดคิยังอันอีก ยิงนักมันตักบดเล สุนุดเตสุจะ ให้ลุนแลเมียวก็ดี อันมีกันทนต่างแก้ว สบ สอนแล้วในพุนั้น เอตังกันลึงพันทมาททิ

- ลา อันนักปลาเจ้าทั้งหลาย เป็นต้นว่า พละพุกิเจ้า หากกล่าวว่าลัตติตันหานั้น เปรณเชือกผูกหมั้นยิ่งนักกว่าเชือกทั้ง
- หลาย เป็นต้นว่าเชือกเหล็กนั้นแล เหตุ ดังนั้นปลัน ยัดติว่า เปนผิวเปนเมียนั้น ขึ้น ห้อมกัน กับด้วยอาไลอันฮับ ของ
- ผากแล ปัตติยานสมบตว่า สารตตรตาปุตเตสุธา เรสุจ นั้นแล เมื่อลุนมีมีเทียพอย ว่า บุตเตสุตังนั้นจักให้อู้ว่า เอาอาไลฮักลุนแล หัวเอียนทั้ง

ใบลาน ๕๖ หน้า ๑

- มวน เลิมตังลุนนักปลาเจ้า ทั้งหลายเยยะฮ้าเฟิงตุเก็น ๑ มาตลานึง ผิวเมียฮ้า ชาติแล บัชาติเฟิงฮู้ตังนี้ ผู้ยั้งผู้ชายหากกล่าวเชิงกันว่า ผู้บิไซเมียกบิไซผิ
- วกว่าตังนี้กิดี ยั้งผู้ยั้งเมียกบิไซผู้ยั้ง เปรณผิวกว่าตังนี้กิดี นักปลาตผู้จักนิจาละนา จักให้อู้ว่าชาผิวเมียนั้นยังเปรณผิวเปรณเมียก
- นั้นบิชาติกันแล นักปลาตเฟิงฮู้ด้วยท่า ๒ ตั ว คือว่าตันหาแล อาไลทั้งหลายผู้ยั้งผู้ชาย บิได้ไ หัปัตติยานแก่กัน บิได้อยู่กันด้วยกัน
- เทียพอยกล่าวว่าเป็นเมียกตาย อาไลหากขาดแล้วแล เมื่อลุนเลากกล่าวว่าเปนเมียกตาย ว่าอัน อันนี้ได้อู้ว่ากล่าวฮิตสาตันหานแล แม่มั่นว่าทิดักดี ได้ชื้อ

ใบลาน ๕๖ หน้า ๒

- ว่าชาขาดกันแล้วแล บิควนตามฮิตสาตันหานั้น เทตพละพุกิเจ้า ตัตพละลัดท่ามะ เทตสนา ในก่าพิก่ามะบดมีในตัน ทาวิกว่าบุคละผู้ใด ปละกอบด้วยฮิตสา
- ตันหา นั้นนไคว่ก่าว่าตามอันมัก อัน เฟิงใจมันเปรณตัง วอกกันลูกไม้ในปล่านั้นแล บิควนเอาคำมันเปนปละหมานได้แล ตัน
- ทาฮิตสาตันหานี้ วัตะตักจำเียนขึ้น ในใจ ตมะนุคลัดสาแห่งคนปละมัดตะ จะลิโน เปนอันปละหมาน ทาสัตติบิได้ให้ตน
- จิบทายมาลวาวียะเปตังเคือเขา อันชื่อว่าลูวะอันเกี่ยวขึ้นมุงตันไม้ จิบทายเสียนั้นแล โสปละละวะติอันว่าบุคละผู้ปละกอบด้วย ฮิตสาตันหานั้น เทียนยอ

ใบลาน ๕๗ หน้า ๑

- มไทลงไปสัดด้วย ถ้อยคำอันบิหมั้นบิเทียง วานะโลวียะเปรณตังวอก อันมักกันลูกไม้ หูลาหูลังอันตนยกเอาแต่ ตันไม้ตันนึ่งแล พอยเอาตันนึ่ง
- ไปสัดตันนึ่ง เล่าละนะสะนึ่ง ในปลาไหยนั้น แล คันผู้ปะกอบด้วย ฮิตสาตันหานั้น ๙ แล้ว กิดีอยู่กับด้วยกันกิดีแล้ว ทนึละเสียกัน
- เลิมลัดติละसानันแล เหตุตังนั้นนักปลา เจ้าทั้งหลายบิควนเอากันแล อันนี้ผู้ยั้งผู้ชายก

ฮับเ อาของฝากกันแล้วกั๊ ใ้ปลัดติยาน

- แล้วกั๊ ยู่กันด้วยกันกั๊แล้ว ทนึละเล็ยกันเอาไลบ่ชาดกัน บิไ้ฉัฉัวเม็ยกูแล้ว อั้นเปะดัง ลีแล้ว อั้นจาเอาไลชาด ลักษณะอั้นเปะฉัวเปะเม็ยกัน แลเพ็งอู้ดัง

ใบลาน ๕๗ หน้า ๒

- นั้ผู้ชาย หากอ้ายแก่ผู้ยังแฉ ทนึไปหาผู้อื่นกั๊ ทนึไปล่หานั้เม็คนกั๊ ผู้ชายล่ายบิไปสู้ไปล่ หาผู้ยัง ด้วยการมะสุกกั๊ บิยั้นดักด้วยคั้วเอียน ลักอั้น
- แม่นว่าเข้าน้ำ กับกันอั้นนึ่งเข้าของ อั้นเ พ็งใจหากเอาไปล่เสี่ยงแล้ว แม่นว่าบิไ้ผู้ เ้าผู้แก่อู้ กั๊ กั๊ว่าเอาไลชาดแล้วแล ชั้พะนุกูลิ
- เจ้า ตัดพะสัดท่ามะเทศสนา มะทานาก คะเสนยกมาไซตะนาไว้ใน กำพิมิเลียนปล้นทา ว่า เย บุคคลละลาอั้นว่าบุคละทั้งหลาย ฝูงได้ละคะลัด
- ตายันักตยันดี ด้วยการมะลากกะอะปะละตันติ ตกไปล่ตามไสตันยังตันทาสวัง กัดตังอั้นตน หากบิยัดติ ว่าเม็ยกูลูกกูเอียนกั๊ทั้งมวแล้ว อั้นมะกะโตวะปะละดุง

ใบลาน ๕๘ หน้า ๑

- ดัง จักขวาชาลังกะโลติ อั้นกั๊ทำด้วยคนแปลงชาย เกี้ยวตันไม้อยู่ด้วยโยนท่งตั้นนั้แล ที่ ลายันว่านักปลาตเจ้าทั้งหลาย ปลักขิโนบ้อไลสิ่งคู้ คืหมายตันทาไสตัง เปลน
- ตันว่าแม่นกามมะสุก ปละทายะอั้นละเล็ย ยังเอาไล อั้นจักเสนกามสุก ดั้กันคั๊ว่าได้ตัด เ ล็ย ยังฮากคะตันทาเอาไลแล้วแล ยู่
- ทุกเมือแล อั้นนึ่งพะนุกูลิเจ้า ตัดเทศ สนาในสัดติ จูณะนึบาชูกุดสาละชาดกว่า เอา ลอั้นชายบิยั้นดีหานแล ลักษณะผู้ยัง
- ทนึเล็ยผู้ชายควนชาดแล บัชามมี ๕ จำพวกลันนั้ อั้นนึ่งชื่อว่าสะอะชาละยะอั้นนึ่ง ชื่อว่า อะนิตสาอะนาละยะแล เมือว่าสาอึชสาละยะนั้ได้ ผู้ยังอั้นทนึเล็ยผู้ชายบัต

ใบลาน ๕๘ หน้า ๒

- ัดอิตสาเอาไลผู้ยัง ทนึเล็ยผู้ชายด้วยเทศ ๓ อั้นนั้บควนชาดแล อั้นนึ่งชื่อว่าสะพะยะปะลายิ อั้นนึ่งว่าโอวัตะกะนิกะทะปะลายิ อั้นนั้เมือว่าอะนึชสาปะลายิ นั้ได้
- ผู้ยังบิเพ็งใจอู้ผู้ชายแล ทนึคั๊ตังนางบ บัพวะดี ทนึเล็ยพยากุดสาละนั้ ตันทาเอาไล สพยากุดสาละตบัชาม ไนนางบัพวะดี
- นางบิเพ็งพันที่เปะเม็ยพยาเพืออั้นแล เมือว่าสะพะยะปะลายิ นั้ได้ยังอั้นกั๊ทำน จัก ช้าตึนแล ทนึเล็ยฉั้วตังนางมะโนลา
- ทนึเล็ยเจ้าสัทนั้ตันทาเอาไล เจ้าสุทนต์ชาตไนนางมะโนรา บัพันที่เปะเม็ยเพืออั้นแล เมือว่าโอวัตะกะนิกะทะปะลายิ นั้ได้ตังผู้ยังอั้นฉั้วชัทนึ

ใบลาน ๕๔ หน้า ๑

- จากเอียน เพื่อให้ละอายเสียเชื่องวสา จักสอนให้ยูในคองอันดี ดังแม่เจ้าสะตีวิตถกมมานั้นแล แค้นดังแม่เจ้าสะตีวิตถกมมานั้น ชังแม่ผัวผัว
- วสอนให้ผัว ชำผัวเสียนั้นก็ฟังคำเมีย แท้ ไปชูดชุมจักชำผัวเสีย เจ้าสะตีวิตถกมมาน คีโพที่ลัดก็อยู่เหตอันนั้น จึงอุบะมา
- สอนนันทน์ ให้รู้จักกำอันเป็นบาบแม่เจ้าส สะตีวิตถกมมาน อยู่จึงจึงเคียดแก่เมียตนจักข่มให้หายจักสอนให้ดี การบักออกหนี
- จากเอียนตอนเมือลุน อยู่ ๒ วัน ๓ วันแม่เจ้า สะตีวิตถกมมาน สำแดงเป็นดังจักเอาผู้ไทยมาแลเจ้าสะตีวิตถกมมานน้อยใจ อยู่จักโทมนจึงคืน มาเกล้าวันนั้นแล ผัวเมีย

ใบลาน ๕๔ หน้า ๒

- หนีเสียกัน ด้วยเหตุ ๓ อันนี้ จำเมืองคัมบิโด บ่เบิงคัมบิโทษาเสีย กันเผืออันแล อันนี้ชื่อว่าอัครสาละยะแล เมื่อก่อนนิษสาละยะนั้น ได้อันผู้ชายเก่าว่าไว้นั้น
- ตอนตัวบ่ได้ขึ้นดีด้วย การมะสุกเทือนนั้นก็ดี บัดนั้นมาให้เข้าของ อันใดอันหนึ่งก็ดีแลกล่าวจักมายืนดี ด้วยการมะสุก พอยมา
- หนีไปก็อื่น ได้ตั้งพยายันเอาเพชเปะมานะว ชายหนุ่มผู้หนึ่งมาให้กะทาปละนะพันหนึ่ง แก่แม่ค ำอ้างแล้วแล หนีไป ๓ ปีจึงมาวันนั้น
- แล คั้นว่าอาไฉยังอยู่ จำเมืองบ่เผือฮับคัมบิคำผัวคำเมียชาชนแล บ่ว่าได้เผืออันแล เมื่อนั้นแม่คำอ้างผู้นั้น ยิ่งไถ่ลำบากด้วย อันเลี้ยงชีวิตตน จึงไปไหว้จำเม

ใบลาน ๖๐ หน้า ๑

- องทั้งหลายให้ตัดว่าผู้ชายผู้นั้น บ่มาสิ้น ๓ ปลัดันทา อาไฉมันชาชนแล้วแล ตัดว่าอันกะชอบอัครถาแล คำโจททะนาว่าชอบอัครทะ ทำมะบดโตเนิงแก้วว่า ชอบอัครทะทำ
- มะบขว่าพะยานั้นแล เหตุวิคคะทะวาสามี เกนะ นิลิยาตบั้ง อันนะปลานาทิ นิลิยาต ั้งนี้ ยายฮักอันว่ายังผู้ได้สามีเกนะอันชาย
- ผู้แปลนไทย พะลิตาตบั้งเนิงเลียงดู ลักสา ปานาทิ ด้วยสิ่งมีตันว่าเข้าน้ำแล เลือผ้า อิติเหตว่าดังนั้น ล่าฮักอันว่ายังผู้
- นั้น พละลิตาชื่อว่านิลิยา ด้วยอัครทะอันผัวเลี้ยง อันนั้นจำเมืองเบิงคัมบิ ให้ชอบอัครทะทำมะบตันแล จำเมืองเอากะทาปละนะพันนั้น ตั้งที่เป็นเงินดีกะ

ใบลาน ๖๐ หน้า ๒

- ทาปละนะพันนั้น มีฮ้อยบาทเงินหนึ่งตี่ ๔ พันเบ๊ย เปน ๔ แสนเบ๊ย จ่ายเลี้ยงแม่คำอ้างกับปละลิวาน ๕ ฮ้อย คน ๓ ปลีเปะวันพัน ๑ ถ้วนจ่ายนล วัน ๖ ฮ้อย ๔๐ เบ๊ย

- อมพันธ์ จัก เปนส่วยไต่แก้ท้าวพยาก ได้ชื่อว่าชาตปลัดตียนกำขาณแล เทตอาไลสละเชิงเข้าของพันนั้นสิ้นแล้ว บิเท่าณาเปลี่นแล
- ว ชาตดังนั้นเข้าของพันนั้น บิเลียงจำเมือง จักว่าชาต กบิได้เทอแล เสงกะทาปะนะตุลันนี้ ควน ๓ ปลีเข้าของกัสน อันชาตผู้ชายไว้
- ให้จ่ายเลียง ผู้ยั้งนั้นเลียงวันไวตัวมันกำมำดั่งนั้น ก็ได้ชื่อว่าปัดตียน อันเปนมัวเมียกับชาตวันนั้น เทตดังนั้นจำเมือง ตัซัดคำกำขาณละลียาตา

ใบลาน ๖๑ หน้า ๑

- มท่าแล ผู้ชายหนีเสียเมียตักคำผัวคำเมียเทอตั้งนั้น จำเมืองจักตั้งให้ขึ้น ดูเข้าของอันมันไว้ให้ขึ้น เปนปะหมาน ผิดมันไว้เข้าของน้จ่ายเลียงเมียมันใน ๑๐ ว
- ันยั้ง ผู้ขึ้นก้เปนมียหุด ๑๐ วันนั้นแล ผี บิไว้อันใดจักอันแล หากหนีไปล่ยั้ง ผู้ขึ้นก้ทำเปนมียวันเดียววันนั้นแล ผีผัวเมียอยู่ด้วย
- กัทหลายปลัดคายกันหนีไป อันใดกลางเปนมของ มันหากเอาหนีเสียแล้ว ยั้งผู้ขึ้นก้ทำเปนมียมันวันเดียววันนั้นแล จากเอียนไปน
- ันแล ผีว่ามันบิเอาเข้าของ หนีนั้นค่าของอันควนได้ แก่มันนั้นจ่ายเลียงลูกเมีย แท่งมันคั้นเข้าของนั้นเลียง วันใดคำอันเปนมัวเมียกัน ก้ชาตวันนั้นแล อันยั้ง

ใบลาน ๖๑ หน้า ๒

- ยังมีชายผู้หนึ่ง มาอยู่มาอนกับด้วยยั้งผู้ขึ้นทุกวัน มีวันหนึ่งมันก้หนีไป บิไว้เข้าของอันใดล็กอัน ยั้งผู้ขึ้นชื่อว่ามะหุดติกาพลละลยา ท้ในขณะอันว่าอยู่กับตัว
- ยกกันนั้นแล จำเมียนก้เอาเข้าของเปลมปะละ หมานเท่าอาไลอันบิผัดบิสั่งว่าจักมาแล ผีว่าผู้ ชายยั้งผัวยั้งลั้งว่าปลีหนึ่ง ๒ ปลี ๓ ปลียั้งจักมา
- ล้วอันตาบโด บิถวนวันหนึ่งบิลำคำผัดนั้น เข้าของอันมันไว้ให้เลียงกัตี แม่นบิได้ไว้เข้าของอันใดล็กอันกัตี กัมชาตยังเปนมียม
- ันแล คันถวนคำผัวมันกับยั้ง ช่าวว่าจักมาแล ว่าอันตาบโดบิถวนวันหนึ่ง บิลำผัวนั้นเข้าของ อันนั้นไว้ให้เลียงกัตี แม่นบิได้ไว้เข้าของอันใดกัตี กัมชาต

ใบลาน ๖๒ หน้า ๑

- ยั้งเปนมียมันแล คันถวนคำผัดมันกับยั้ง ช่าวว่าจักมาแล บิมากบิสั่งถ้อยคำมาทา บิยั้งที่มันไปล่ดั่งนั้นกัมชาตวันนั้นแล อันนี้ชื่อว่าอะนิชสาอะละยะแล อันว่าสะอิชสา
- อะนะละยะนั้นได้ตั้ง นางปลันจะปลาปลี อันมีที่ ผางย้าย ๔ แท่ง มีเนื้อคิงอ่อนสุกขุมานัก พยาได้ ถุกต้องลวชกัตติยีนตียัก เอา
- นางเปนมียกะมะเหลสีเปนมียไทย แก่นาง ทั้งหลายทมิ้น ๖ พันนางทั้งหลาย จักได้ม้างนาง

ปันจะปลาปลี จากที่อันเป็นนางอัครมะเท

- สีให้จ้างพามทั้งหลาย ไทวันยว่า ฝีมือหลายจะเจ้าบ่เอานาง ปันจะปลาปลีไปไล่เสีย
ตั้งอันอันตายอันจักเกินแก่ ลำปัดติอันหนึ่งเส ดันตะลายอันหนึ่ง ซิจันตะลาย

ใบลาน ๖๒ หน้า ๒

- กัจเกิดมี แก่มะหลายจะเจ้าชะแล้วอันพยากันต์อนตาย ๓ ปลายกานันเอาไลอันเป็นอัคร
มะเทสักขาด แก่นยาจึงให้แปลงแพ เอานางไล่ไปไล่ไล่เสียหันแล
- เมื่อลุนพยาจึงเกิดอัสสาตนาอีกโนน าวเลอิตสาตนา ลุนันักปลาตผู้มีพยา บันบิ
อ่านได้แล เมื่อเหตุตั้งนั้นพยาตน
- ยู่หลานน้ำ เอานางปันจะปลาปลีเป็นเมีย มีตสา จานบิขึ้นแก่นยาตนอยู่ หลานน้ำเพื่ออันแล
มิ พยาตนพยาทั้ง ๒ จึงเกิดโกทาวจัก
- ยับเลวกัน เมื่อนั้นอามาตทั้งสองเมื่อจึงพ้อมกัน เอาอะนุมาตตามอันมัก แห่งพยาทั้งสอง
แล้ว จึงทำนางปันจะปลาปลีให้เป็น มะหุดติกาพะลียาแก่ พยา

ใบลาน ๖๓ หน้า ๑

- ทั้ง ๒ นั้นแล เหตุตั้งนั้นเมือพยา หลานน้ำมาอยู่ด้วยนาง ปันจะปลาปลีใน ๕ เดือนนั้น ก
ได้ชื่อว่ามะหุดติกาพะลียา แก่นพยาหลานน้ำกอนแล เมือพยาหลานน้ำนี้ เอาไลอัน
- เสวยกามมสุข แห่งพยาหลานน้ำกอนชาน ในขณะ อันพนิเมื่อนั้นแล ทังอัสสาตนาสิ่ง
เดียว ชื่อ อัสสาตนา อันจักชานบิได้เหตุตั้งน
- นั้น พยาตนอยู่ชุนนำมาเสวยกามมสุข ก บิด้วยนางนั้นเมือสาจานบิขึ้น แก่นพยามาอยู่
ด้วยนาง ก็เป็นมะหุดติกาพะลียาแก่นพยา
- นั้นแล คณพยาพนิเมือเอาไล อันเสวยกามมสุขกอนชาน ทังแต่อัสสาตนาบิชาน ในอัส
สาตนาจักชาน โนตดิบพาสมนแห่งนาง กบิได้เมือพยาหลานน้ำ มาอยู่กับตัว

ใบลาน ๖๓ หน้า ๒

- พนาง มีสาจานบิขึ้นแก่นพยา เหตุตั้งนั้นตั้งว่าคำเมีย ย่าให้เอาอัสสาตนา เป็นปละ
หมาน ทให้เอาเอาไล อันเสวยกามมสุข เป็นปละหมานคั่นว่าเอาไล อันเสวย
- กามมสุข ชานด้วยสาฆากะอันพนิไปไล่ บันต่งเข้า ของไว้ เลี้ยงผู้ยัง ยามใดก็ได้
ว่าชานเสียกัน บิว่าเปล นเมือยามนั้นแล อันนี้คืออัสสาอานาไล
- แล เมือว่าอะนัสสาอานาไล นั้นได้ตั้งนางอุต ทุมพะ ฮะเทวีแลนตั้งนั้น ทิชสาปา
โมกชอา จาน ผู้เป็นพนางก็ให้นางเป็นเมีย คูตตะ
- ละมานะวะ ๆ บิได้ เสวยกามมสุข กับด้วยนางกอนเมือ เมืองเทวีหลายอันเป็นที่
แห่งตน นางก็มากับด้วยผิว มาฮอชทางทางเพนหมากเดือ คูตตะละมานะ

ใบลาน ๖๔ หน้า ๑

- ะขึ้นกิน นางกัธมากเคื่อนแห่งมานะวะ ผู้ด้วบีไ้ นางกัธากขึ้น อันนี้อาโลกัษานในนาง แล เมื่อคุตตะละทนิไป มันเอาหนามกับเค้าไม้เคื้อไว้แล้ว จึงทนิไปล่ออันนี้ชื่อว่าอิช
- สาดันหาชานแล เพชดงันนพยาวิเททาลาษ เอาเปลนางอัครมะเทสี มีษสาจากับขึ้น โทษเนือไ้ ตกกับขึ้น แก่พยาเพืออันแล อันนี้ชื่อว่าอะนิษ
- สานาละอะแล ดัษคำด้วคำเมียเอาใน ๔ อันนี้ เพลนสู่คะตมะนะแล ในอะนึ่งว่าดัษตาม อิชสาลาณโลมกั ชอนแล โจทะนาว่าดัษเฮยะอิจจานันแล นัม
- พายผู้ยังกัดี ผู้ชายกัดีหากับเงิงใจกัน ว่าผู้ยังผู้นี้บควนเปลนเมียลูกเฮาแล ว่าอันจาทนิ เสียเอือนกัดี เล่าผู้ชายผู้นี้บควนให้เปลนด้วลูกเฮาแล ว่าอันมาจำทนิจากเอือน

ใบลาน ๖๔ หน้า ๒

- กัดี คำด้วคำเมียกัชานแล ด้วว่านัมมิกัมี ผู้เฝ้าเป้นไทยเป้นต้นว่าท้าวพยา เสนาอา มานผู้ตั้งอยู่ในกองท่า เพชบาดีด้วยคำว่า ยังผู้นี้บควนผู้คน ให้อยู่
- งเอียงลวหบิไ้ได้กานบ้าน เมืองด้วว่าอัน แล จำทนิกัดีนัมว่า ชายผู้เปลนด้วกัดี ด้วอิชนุ ยานบิไ้แล้ว กานบ้านกานเมืองด้วว่าอ
- ันจำทนิกัดี ดัษคำด้วเมียกัชานกันแล เพช บุกละทั้งหลายนี้ ติดกับด้วอันนัม ท้าว พยาผู้เป เนไทยแล จักเอาไปข้าเสียไ้บดัษโทษไ้ แก่
- ท้าวพยาได้นัมว่านัม จักชายกันไ้บจัษโทษไ้ นัมกับไ้ได้แล เพชดงันนัม ท้าว พยาผู้เปเนไทยกัดี ว่าชาย้ายจำทนิกัชาน คำด้วคำเมียนั้นชอนแล ด้วว่า

ใบลาน ๖๔ หน้า ๑

- ด้วเมียพอยอักษกันแล ยองไปมาหากันลักใจนัม ชุนนายดั่งอันมีษสาจากับขึ้นแก่ผู้ชาย เพช ผู้ยังนั้นตั้งอยู่ในบด มาตุลักชิตาโคตตะลักชิตานันแล ด้วว่าอักษกันไ้
- ทัคำชันแก่กันไ้ นัมแลชุนนายอู่เิงบิไ้ ละคำ นัมแลชุนนายสั่งสอนนั้นเสีย พอยมาส มสู่อยู่กับด้วกันเลาดังนั้นกัได้ชี้ว่ามา
- สู้โหมแล เพชดงันคำอันเก่าหากชานและ ด้วคำว่านัมชุนนายหากนต่งตัน ลัว อัน นี้ชื่อว่าดัษตาม อิชสาลาณโลมกัชอนแล ไนย
- ะนึ่งนี้จาละนาตามลัษ ตามโลมสันนี้ดั่งทะนะกิตานัน คนผู้ด้วเอาคำแล้ว อาโลกัษาดแล้ว ทะวาสินี้ คนว่าด้วบังเกิษ ตามสันทะกับด้วผู้ยัง ผู้ใดทา

ใบลาน ๖๔ หน้า ๒

- กทนิไปฮันดี กับด้วผู้ยังผู้อื่นอาไลยะกัชานแล ปัดตะวาสิไนคะวาสิ ๒ คนนี้คนด้วบิไ้ เคืองนุง เคืองท่มเป้นต้นว่าผ้าเลือ เข้าของเปือกเข้าสาน เว

- นคำอันมันผู้ยิ่งจักบ่ละโพก อาโลยกัชาช เลี้ยงแล คำมะกาลิยะลียานันไดคัง ผู้ยิ่งอันท
าผิวเลี้ยงบิได้ มันหากไปหาเข้าของ น
- ห่งผู้ชายผู้ใดผู้หนึ่งแล้ว กักทำงานให้กุมเข้า ของ อันตนเออนันชื่อว่ากำมะกาลิยา คันมันกั
ท ากานกุม เข้าของอันมันเออนัน กัว่า
- อาโลยะชานแล ผู้ยิ่งมีผิวไปกินจางบิได้ชื่อว่ากำมะกาลิยะลียา ทิได้ชื่อว่าหัตถิกาเป็นยิ่ง
ผู้ทำกินจางว่าอันสิ่งเดียวแล อรภิตตาจุภิตาภริยา นั้นได้เมือผู้ยิ่งผู้ชาย

ใบลาน ๖๖ หน้า ๑

- บังเกิษคามมะสันทะเชิงกันแล เอาผ้าเอาของชานกันว่า จักเอาเป็นเมียนั้น คันว่าขึ้น
ของแก่กันอาโลยกัชาชแล มะหุตติกาสะพะลียาไดคัง ผู้อันนมให้ไปอยู่กับด้วย ผู้ชายผู้
- ไคผู้หนึ่ง ด้วยคำว่าเชอทิไปอยู่ กับด้วยกันวัน เดียวนี้ว่าอันกัติ เกล้าวัน ๑๐ วันเดือน ๑
กัติเป็นคัง เจ้าวิฑูภักคิษ ให้เมือตนอุปะถากนุณะก
- ชักนั้นได้ ชื่อว่ามะหุตติกาฬาลิยาคันว่า ลัน ษอันกษหมายวันคัน อาโลยกัชาชแล
แม่ว่าท ากักกันมันว่ายัง เป็นเมือกุคายว่าอันตา
- มะ อีสสาตันทาเปาตาย แมมันว่าเป็นเมียนัน กับขึ้นแล ทาสิภริยาสรกชา สปริทณ
ทาภริยา เมีย ๓ จำพวกนี้คันว่า ผิวปอยให้ไปบิขวางไว้ กับใส่สินไหมกับบ่า

ใบลาน ๖๖ หน้า ๒

- โลกับบาคาชไว้กัได้ชื่อว่าอาโลชานแล เมีย ๔ คนเป็นคันว่า มาตุลักชิตตาตามอันมันก น
แม่แลพี่น้องสหพมิกแล ผู้เป็นไทยจักคัมคำผิว คำเมียสินันักชอนกะคิตักแล
- อีสติพะลียาสะมตลา ๙ ชี ๔๖ มาตลานึง ผู้หนึ่งชิลู กทานมาเปบลูก พายลูนันบิแกว่นจัก
ทนี คี นไปทานันแม่พี่น้องเผ่าพงวงสามกัติ
- ให้ยั้งคำมันให้ผาค่า แม่คังเลี้ยงกิปลิ้นแม่ผู้ ชีเลี้ยงได้กัปลิให้ชุตติทากัน ผีชีเมือไทยผ่า
ถ่องค ำเอาให้นันแม่ ชีผิจักไปที่อันนมผู้ชื่อนัน
- ให้ไปจึงไปไม่ได้ ยังให้ไปกับได้แล ลูกยิ่งชายอันให้ไปเปบลูกทาน พายหน้าชานัน ผี
แม่คังเขาตาย บิควนต่ำวมาเกินคัวเอียน นันแม่คังได้แล ทียังควนข่าว ๑๐ ลว

ใบลาน ๖๗ หน้า ๑

- นข่าวส่วน ๑ ผีแม่คังชักทาน ให้เข้าของเมือยังมี ชีวิฑูภากแล้ว ผีแม่คังยังบิตาย
ผีลูกชื่อนันชักแม่คังมัน เทียวมาอยู่ตอมยังตายด้วยพะยาชอันไดกัติยาว่า
- ลังเทิน ลูกเต้าไผ่ท่อนยากให้ตายตาย ๙ ชี ๔๗ มาตลานึง ผู้หนึ่งมีลูกยิ่งชายช้อยคนมัน
มี มันแบ่ งปันเข้าของให้ชู้คนแล้ว นันแม่เขาตายเสีย
- ยังแต่พี่น้องอยู่ตอมกัน ล่าเขาเผื่อนันผู้หนึ่งเลา ตายเสียยังแต่ของอันปันนั้นทาลูกเมือสินันทนน

ได้ตั้งนั้น พี่น้องผู้ยังให้ปันกัน ตามปะเว

- บิอันลำดับ ฝ่าไปสู่อำนาจตายเสีย ร้อยคนสิ่งของผู้นั้นให้ผ่า มาทามหลังส่วนหนึ่ง ให้ไว้แก่เมียมัน ๒ ส่วน แม่ลูกมันมีก็อยู่ กันในสองส่วนนั้นแล ๓ ชี ๔๘ มาตลานี้

ใบลาน ๖๗ หน้า ๒

- ง ทาษะทะผู้จักกันตัวเอือนั้น อยู่ในเขตอันเดียวกัน จึงควนกันส่วนผ่านแล ฝึกเขตบิละ เทษเสษะ จึงมาทากเป็นต่างเขตชงกัน คือว่าต่างคนต่างมีเวียกกาน
- กับมันคังนั้นบควนกันส่วนผ่านแล ฝ่าว่า เมื่อเป็นพยาย อาพาธ อันใดอันหนึ่ง เขายัง ได้มาช้อยป็นัวทาหว่านยาส่ง เขาน้ำช้อยเอา
- ลูกเอานั่งเอานอนคังนั้น จึงควนให้เขา กินตาย ทดสะทากคือว่าให้ข้าว สิบส่วนข้าว ส่วนหนึ่งแล้ว บิอันยังมีอันใดอันหนึ่ง ให้ข้าว
- เขืองแก่กันควนแล ๓ ชี ๔๘ มาตลานี้ ยังมีกะคุมพิษผู้นั่ง มีลูกชาย ๔ คนผู้ที่ทำนา เลี้ยง นมผู้ถ้วน ๒ ไปค้าขายมาเลี้ยงนม ผู้ถ้วน ๓ ไปกักทำคอมขุน ผู้ถ้วน

ใบลาน ๖๘ หน้า ๑

- น ๔ บวชในสาขสนา เมื่อปันชงกัน ผู้บวชได้ ๒ ทิ เพื่อเทศคุณอันมาก นำนมให้ถึง สุก ผู้กักทำคอมขุนได้ทักเก็ง เทดกั้งบังไพยอนตาย ทั้งมวนเป็นต้นว่าเวี
- ยกกาน จึงละบายได้เขษนาค้าขาย ๒ คน ผู้ไปกัก ทำนาผู้ไปค่านั้นได้ คันทเลิมกันมีในสุ ตันตะบิษาผู้ นแล ๓ ชี ๕๐ อันหนึ่งลูกชาย ๓ จำพวกคังนี้ ก็
- ว่านมเขา ๓ คนนี้ตาย มามีความวิวาวนิษ เถียงกัน ยายเอาคล้วเอือนกัน คุมแห่ง เขา ๓ คน กักทำ กเลิมกัน อันน้อยอันโตยกเลิมกัน ล่าลูก ๓
- คนนี้ ผู้มีทากมาเปลนลูก คังนั้นวิเสษกว่า ๒ คนนั้นแล ตั้งลิวาวิเสษจาไควาวิเสษทัก เหมือนดั่ง แก้วพยาจักคันพยาจักเกิษ เมืองโตจักแก้วอันนั้น ทากมาด้วยสมพา

ใบลาน ๖๘ หน้า ๒

- น อันหนึ่งเหมือนโชดก กะเสษทินางแก้วทากมาแต่ อุดอนนกะทูปมาเป็นเมีย ด้วยสม พานสิ่งนั้น ชื่อว่าวิเสษแล้ว ของมีในเอือนนั้น มาผ่าให้เป็น ๖ ส่วน ๓ ส่วนไป
- หักมัน ผู้ทากมาเกิษเป็นลูก ๒ ส่วนให้ แก่ลูกชี่ คอมทามมาเลี้ยง ส่วนหนึ่งให้แก่ลูก ช้อย อัน เกิษในเอือนเอามาเป็นลูก ชื่อว่าสุคะติคัม
- ณะแล ผู้จักนิจาละนา ให้ตามคองลาชะสา ขปาโลบเทิน ทากจักหมั้นขึ้นเมื่อหน้า ๓ ชี ๕๑ มาตลานี้ ๒ ชุกติสะทากกิติ อีกกันทากให้
- เข้าของเงินคำ เลือผ้าแก้วทวนอันใดอันหนึ่ง แก่กันกิติ พายลุนจักโจษเอาคิน ฝิของ อันนั้น ยังเอาคินได้ฝิของอันนั้น ทากเลี้ยงเสียกับไคณล เทียมพละปลาสิอัน

ใบลาน ๖๔ หน้า ๑

- มี ไนมะโนละวาสิเน ทะโตะนังทะนะกินนัง นละยะโต อัดทายะจะทะนัง ทินนังติวิ
ทั้งทึนลักษะนังดังนี้ อัดทึบายแปลว่า เมื่ออีกกันแล ให้ของแก่กันดังนั้น นาย
- ลุนผีให้จักใจเอาคีน ผีของอันนั้นยังเอาคีน นได้แล ผีของอันนั้นหากเสี่ยงเสีย เอาคีน
บิได้แล กลั วไนแลไ้้นั้น ใจเอาคีนได้แล ผีว่า
- มันหากจ่ายกันหมด แม่นานาปานใดก็จิจ ำใช้แลเพชกลัวไนแล ให้ตายให้ด้วยลัดทານัน
แม่ นเข้าของยังก็คิ มันหากกินเสี่ยงแล้วก็คิ
- จักใจเอาคีนบิได้แล ๙ ชั ๕๒ มาตลานึง ๒ สะพายอีกกันหาไ้้นแล้ว ปะโทยตชะนะแก่
กันหา มอบเข้าของเงินค่า ทั้งมวนให้ไ้้นกัยังเกิน ว่าดังนั้นพาสลุนผู้ญึงจักไกลตาย

ใบลาน ๖๔ หน้า ๒

- แห้มันชำคำใหม่ให้กัทำตามกำนี้ห้อง มันตะปละอีกขานได้กล่าวไ้้นั้นเกิน ๙ ชั ๕๓ มาตลา
นึง ช้อยสับช้อยนั้นเจ้ามันตายเข้าของช้อยคนนั้น ไ้้นกัผู้มุนเป็นเจ้า เคล้า
- ผีเมียมันเป็นผู้อื่น มันจักทึพหาน้องม ันไ้้นไปลันตโตเดีซว มันเข้าของผัวมัน ไ้้นกัม
ันแต่ก่อน ย่ำว่าลึงเกินผีเมียมันมัก
- ช้อยอม ไ้้นผ่าของเป็น ๓ ส่วน ไ้้นกัเมียส่ว นึงลุนมันบิมีไทแก่เจ้าเคล้า ๒ ส่วน ไ้้น
กัเมีย ส่วส่วนหนึ่ง เฝิงผ่าไปลัไ้้นถึง ๗ เซนช้อยคัง
- เกิน ๙ ชั ๕๔ มาตลานึง บุคละผู้ใดมีช้อยผู้เจ้าไ้้นไปลันตลงแปลง ลาชะกานบ้านเมือง
อันใดอันหนึ่งมันยอมไ้้นแล้ว ปละโทยคนกัผู้เจ้า เมื่อมันตายคลัวเอือน มันไ้้นผ่า ๓ ส่วน

ใบลาน ๗๐ หน้า ๑

- ละให้ลุนมัน ส่วนหนึ่ง ผู้เจ้าส่วนหนึ่งด้วยว่าคูนมันมากไนยะนึ่ง ไ้้นผ่า ๔ ส่วนไ้้นกัลุน
มันส่วนหนึ่งเมียมันส่วนหนึ่ง ผู้เจ้า ๒ ส่วนด้วยว่า มันมีคูนกัผู้เจ้ามัน
- น้อย เทดว่าราสีบุนเจ้ามันเทลิอมว่าจึงได้ค าย ผีว่าช้อยมันบิเป็นคูนราชะกาน กัผู้
เจ้าดังนั้น ันแม่เมีย เข้าของมากน้อยก็ไ้้นกัเป็น
- ของ ผู้เจ้ามันลันแล มีไนอันมะกะถามะท วักว่า ทาสาวาเลปละนยัดสมา ทาโสัดต
ตะโนปสิ อะนีสาลิโพ คานังยะพิตังทะนังสันตะกััง
- สามิกานังเยวะโทนคิตังนี้ แปลว่าทาโสอันวาช้อย อะนิตสะโลบ์เป็นไทยไ้้น อัดตะโนแก่
คน ปักเควะจักกลล่าวฮัปไต โหคานังแห่งเข้าของทั้งหลาย ยังสมา

ใบลาน ๗๐ หน้า ๒

- หัดโต อัดสมาเทดคังนั้น ยังทะนังอันว่าของอันใด สันตะกัังอันแปลนของทาลัษสะแห่ง
ช้อย ตทะนังอันนั้น ลัฟงอันทั้งมวน สันตะกัังกัเป็นของ สามิมิตสะแห่งผู้เป

- นเจ้า มั่นนั้นโตนตักมีนล อะยังวันเษสาโย อันว่าพิจาละนา อันนี้ทาสะวาเลในทาสา
วาน มีใน อัยตามะทาวักนล ๓ ชั ๕๔ มาตลานั้น
- ผู้บ้านผู้เมืองอันพยาเจ้าเลี้ยงให้กิน บ้านก็ นเมืองกิติ ตายหลังพยาเจ้ากินคล้วนล ด้
ยังมีลูก ทลานเพณพิน้องวงสำนให้ตามลำดับ
- ผู้ขึ้นผู้ปลายลูกเต้าเขามีสืบให้แทนหม่มชู่ให้ได้ลาชะกานเณรมีพี่น้องลูกทลาน ผ่านวงวงสาจึง
ให้นำขึ้นอาชะโกชนแผ่นดินเพิน ด้เมียเก่าเมียเดิมมี ยังน

ใบลาน ๑๑ หน้า ๑

- ต่ลูกเล็กเมียน้อยหลายคน ผู้ใดเจ้าเอือนไว้ให้จ้ะเดินลูกน้อย เมียน้อยช้อยปลายให้เอาผู้
นั้น เปนไทยเพิน ๓ ชั ๕๖ มาตลานั้น ผู้เมืองอันพยาเจ้า ให้กินบ้านกินเมือง แต่
- กลาอันยังไปเพนบ่อนเพ็ญจตุจจาอาจยาลัง พยาเจ้าคนใหม่ขึ้นนั่งหมอน ช่างาววิจยฆมัง
เสียไย เสียนายขลัง เขาให้ไว้ดังเก่าเมื่อใดลาชะกา
- นมีเขาบิไลใจอาสาถอยไยนาเขาเสีย ให้ผู้ใหม่ กินแทนเพิน ๓ ชั ๕๗ มาตลานั้น ชาย
ไปสู่ยังกิติ ยี งไปสู่ชายกิติน้องจกกันมุนเจ้าเอือนได้จัก
- เทอแล เว้นไว้แต่เจ้ามุนตายเสียก็จึงกินมุนเอือนได้ อันนี้เจ้ามุนเมื่อ จักตาย หาก
ลั้ง ไว้ว่าให้แทน เอือนนั้น จึงแล อันนี้ของหม่ม ให้แก่ลูกยัง

ใบลาน ๑๑ หน้า ๒

- ชายตัวแต่เมือชา เอากันแล้ว กิติเมือยังไปเอากันกิติ เพชว่าลูกยังชาย ตัวตายแล้ว
จักเอาคืน ด้ของอันนั้นยังเอาคืนได้ด้ของ อันนั้นหากได้ชี้จ่ายกัน
- สียเลี้ยงกับไคแล ด้ของอันนั้นยัง หม่มเ อาคืนด้ของนั้น ยังเอาคืนได้ด้ของอันนั้น หาก
ได้ชี้จ่ายกันเสียเลี้ยง กับไคแลด้ของอัน
- นั้นยังหม่มเอาคืนไคแล จำต้องมิขส าจานกับละบวน ควนแต่เท่านั้นแล

หมวด กฎหมาย

หมู่ -

ชื่อ กฎหมายโพชาราช ว่าด้วยลักษณะมุสาวาท ๔ ประการ

เลขที่ ๑๐๕๗ มัดที่ ๗ ตู ๑๐๔ ชั้น ๔/๔

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

(เลขที่เดิม ๓๔-๑/ก ตู ๑๐๔ ชั้น ๑/๔ มัดที่ ๔๑)

ความเหมือนเลขที่ ๓๔-๑/ค

ผู้ปริวรรต นางสาวเสาวนีย์ พรรณานพ

ผู้ควบคุมการปริวรรต อาจารย์จันทน์แดง คำลือหาญ

โบราณ ๑ หน้า ๑

- จักกล่าวถึงมธุรสวาท ขัณฑ์อันมีในอักษะนิบาตจะชาติกว่า คนทั้งหลายจักผิดเถียงกัน ด้วยมธุรสวาท ๔ ประการ อันหนึ่งว่าล่าย อันหนึ่งว่านาง อันว่าตัวะ
- อันหนึ่งและ แลคำอันหาบิได้อีกขึ้นไล่ให้เพน โทษแก่กันได้ชื่อว่าล่ายแล เอาคำอันหนึ่งมา ประกอมติ ด้วยคำอันหนึ่งให้ สดุดีใจนั้นว่านางแล
- คำอันมีทักทวนเพนโทษแท้ที่ต้นว่าได้ให้ เถิงให้คำนั้น ผู้นั่งยืนทักจิกให้จับหายแลไปบอกกั เจ้ากัขุนตังนั้นชื่อว่าล้วยแล คำอันมีคำอัน
- หาบิได้อีกมีล่ายอันนั้นท่านจักจับหายด้วยคำอันใดมันก็ษณะนา คำอันนั้นท่านเขียนท่านถามคำ หนึ่งหนีไปให้คำหนึ่งจึงตังนั้นชื่อว่าและ แลในะหนึ่งคำมีก็กล่าวว่ามีคำอัน

โบราณ ๑ หน้า ๒

- หาบิได้อีกกล่าวว่ามิมีเมือท่านถามทักคำอันมีกว่าหาบิได้อีกคำอันหาบิได้อีกกล่าวว่ามิตังนั้นชื่อว่าและ แล อุบประมาตังเจียนแลกลิ้งกลับไปมาตังนั้นแลเอาคำทั้ง ๔ ประการ
- นั้นมาเพนโวทานได้ว่าล่ายนางลวยและ แลชื่อว่า ล่ายเพนเหง้าคำบาบหนักนัย้อมให้จับ หายแก่ ลัษทั้งหลายมากนักแลเพนดังหยาดเจตียะ
- ลายนั้นแล ในหัตตะกับเล่านี้เมือหัวที่เมือ นั้นโพธิ์ลัษเจ้าเลาเพนพยาชื่อว่ามะหาสามันตะ ลายช ะอายุยืนได้อะสง ไซปูลูมะหาสามันตะลายชัว
- วาโลชะลูกโกชื่อว่าวะละ โลชะลูกวะละ โลชะลูกวะละ โลชะว่ากันละยานลูกกันละยานะชื่อว่าวะละ กันละยานะลูกวะละกันละยานะชื้ออุปโปสณะลูก ๆ อุปโปสณะชื่อว่ามันทาตุลุมันตู่ชื่อว่าวะ

โบราณ ๒ หน้า ๑

- ละมันทาตุลุมะละมันทาตุชื่อว่าอุปประวะละแล พยาสืบตังนี้เป็นพยาสืบกันมามีอายุยืนได้อะ สง ไซ ปูทุกตแล พยาอุปประวะละเสวียเมืองโสถิวดิโกเมืองเจษตะลายนแล พยาตังนี้
- มีลัษที่ ๔ อันประการหนึ่งไปในอวาททางทวัก ได้อันหนึ่งมีอายปากหอมตังกินดอกอุปปลอัน หนึ่งมี เนื้อตมหอมตังจันอันหนึ่งมีทวะบุตถิตาบเฒ
- วาเทในทิสสะทั้ง ๔ แห่งในที่นทุกวันท กคินบิชาขแลโพธิ์ลัดเจ้าเราเพนปะโลทิตนกันพย ากับปิละนาทาน้องโพธิ์ลัษเจ้าชื่อว่าโลละก
- ะล่านละกะได้เพนสะหายพยาเมือยังน้อยชาได้กษติกาเกินว่าคันกูได้เพนพยาถูกจักให้มิงเพน ปะโล ทิชกุลแล้วอันอุปประวะละก็ได้เพนพยาแล น้อฆจักถอนโพธิ์ลัษเจ้าได้

โบราณ ๒ หน้า ๒

- เสียจากที่อันเพนปะโลทิตตะได้แล ไปมีนนานโพธิ์ลัษเจ้าจักออกไปบวชตั้งลูกตนไว้ให้เพน ปะโล ทิสนแทนตนแลก็ชื้อะนุยาชตอมพยาไปบวชนแล้วเมียตนา

๒ ที่ได้นาบ ๒ ที่ต่าง ๆ ไปตามปะโฮยกนับถ้วนคำล่ายนั้น

- เล อันนั้นตำนากแพ่งอันล่ายเพง้าเค้านาบสันนั้นแล ฯ ชั ๒ อันว่านางนี้ใช้ล่ายตาย เอาคำอันนี้มาปละกอบด้วยคำอันนี้ให้หลงใจนั้นว่านางแล ตำนากนางยังมี

ใบลาน ๔ หน้า ๒

- สันนั้นแล ยังมีพานผู้หนึ่งไปพาหาเนื้อได้ทวาย ๒ ตัวแม่ลูกเอามาไว้ฝั่งน้ำแล้ว มันฮ้อนลงไปอาบน้ำเมื่อนั้นยังมีชายโง่ผู้หนึ่งเพนทวายมันไค้จักได้จักนาง
- เอามันกล่าวเชิงพานเนื้อว่าดังนี้ดูลานายพานทวาย ๒ ตัวนี้มีค่าน้อยมากพานเนื้อว่าทวายกูตัวนี้แม่ค่านาค่า ๒ กะสาบ ตัวลู
- กันค่านาคะสาบหนึ่งแล ชายโง่จึงว่าดังนี้ กูจักเอาตัวลูกแล้วดั่งนั้นชายโง่ก็ให้คาคะสาบหนึ่งแล้วกัหนีไปสน้อยหนึ่งมันเลาคีมา
- ว่ากูบ่เอาตัวลูกกูจักเอาตัวแม่แล้วดั่งนั้นพานจึงว่าผิดดั่งนั้นให้คำ ๒ กะสาบแก่กูแล้วเอาเพนว่าดั่งนั้นชายโง่ผู้นั้นก็กล่าวว่กูให้คาคะสาบแก่มึงแลลูก

ใบลาน ๕ หน้า ๑

- ทวายกูตัวนี้เป็นค่านาคะสาบหนึ่งเขากันเพน ๒ กะสาบแล้วดั่งนั้นมันเท่าให้คาคะสาบหนึ่งกับลูกทวายแก่พานแล้วมันก็เอาทวายตัวแม่หนีไปสนายพาน
- บัคิษตุไสใจว่าชอบก็ให้ชายโง่เอาทวายทั้ง ๒ หนีไปแลเมื่อพาสุนั้นมันจึงรู้ว่าคำตัวเสียกะสาบหนึ่งแลเอาคำอันนี้มาบังอันนี้เอาวัช
- ถูอันนี้มาบังอันนี้มาบังวัชถูอันนี้เสียกว่าพางแล อันว่านางนี้ใช้ล่ายเสียเพชว่าคำก็มีวัชถู ก็มีเท่าว่าให้หลงหลงใจตายตำนากนี้
- นามิไนกัฟี่จะตุกะนี้กายแล ฯ ชั ๓ อันว่าล่ายแล้วลงนี้เท่ามีแก่คนพาละปู้ฤษณะแลมีเป็นแก่โพธิสัษเจ้าตัวเพนพะเจ้าได้ทำนวยทวายบ่เพนแก่ถ่อละพันดาชี

ใบลาน ๕ หน้า ๒

- นาสาวะเลิยโพธิสัษเจ้าตนเพนพะเจ้าได้ทำนวยแล้ว แต่อันได้ ๔ อะสงโธปายนสนมะหากับมากำพาแพงปาละมีทำ ๑๐ ปละกานั้นเท่าลักสาสัษจะปาละมีบ่ให้ชายบ่พอ
- นัจกชาชนินลปะมีนี้ยังหมั้นอยู่ตายก็ยังได้ กำทำปนาติบาชัษทินาทานกามเมสุมีษาลาจานสุลาปณะผู้นี้ลงชากยังได้กำทำตาย
- เทาบ่ท่อนล่ายให้เสียสัษจะปาละมีจักชาชนแล เท่าวางนางยังมีปางเมื่อเพนพะโพธิสัษนางเอา กวัชตะพามปางเมื่อเพนพยาวอกตะ
- ชื่อว่าพณะลาชาพางจีเขมมากักจีเขกัลวชเชือกปางเมื่อเพนพยาเวชสันตะละชาพางนางมะที่ด้วยคำผินแห่งนาง อันว่าวัชจะนากาน คือว่าพางมีสับพาวะป

ใบลาน ๖ หน้า ๑

- านดังนี้ แห่งโพธิ์ชัยเจ้าก็ยังมิแล แห่งอละพันตาเจ้าก็มีสันนี้ยังมีพวกชาคนใจหนึ่งชื่อว่าตำพะทาหิทะยเมืองสาวัณณังจ่านาชาโชนแล ชาลัษลัษลัษทั้งหลาย
- นานได้ ๔๐ ปีชาลสายมันเท่าถอยกำลังมันจึงละ กานนั้นเสียแล ยังมีวันหนึ่งมหาสาลินุทธะเถละ เจ้าเพนอุบปะนิโธแห่งมันจึง ไปเทศนา
- ทำ แก้มันมันจึงคิดหนึ่งใจว่าดังนี้กู ได้ทำบาบสาโทษช้ายัก เมื่อหน้ากุกักทำ สันไต่จามันยุดคหนึ่งดังนั้น ใจมันบั้งฟ
- ังทำบเข้าใจไว้ได้ทั้งวันทั้งวันไปมามากันมหาสาลินุทธะเถละเจ้าลัษยังชัชาใส่ใจแห่งมัน บั้งฟทำดังนั้น เจ้าจึงคิดหนึ่งใจสันนี้กุกักพางมัน ให้ใจมันหาย

ใบลาน ๖ หน้า ๒

- ันกลัวแก่กันมันเพิน เจ้าก็กล่าวว่าดังนี้อันนี้ทำชาใจนั้นมึง ทำด้วยใจมึงมึงลัษว่าผู้ใดให้มึงทำนั้นจามวักชาใจว่าช้านแก่ เจ้าช้านเพย
- านังคับให้ชาคนตายมหาสาลินุทธะเถละเจ้าว่าดังนี้เจ้าพยายังคับให้ชาทับบาบิได้ แก่มึงแล้วอั้นอั้นที่บายมหาสาลินุทธะ
- เถละเจ้ามากกว่าพยายังคับบาบอ้นพยายัง คับพากได้แก่พยายังได้แก่มึงว่าอันตายเมื่อนั้น พวักชาใจมีผยาอ้นชานมันเอาอ้น
- ที่บายลวงชื่อว่ามหาสาลินุทธะเถละเจ้าว่าบิได้บาบแก่กูแล้วอ้นตายมัน เขาใจสันนี้ใจมันจึงลั้งจึงยนต์ใจมันจึงดั่งฟทำเขาใจมันแล้วจึงได้ถึงโสดาปัตติผลยะแลคัน

ใบลาน ๗ หน้า ๑

- สีนของยูนันตายไปได้ไปเกษในดาวะตึงสาสวัน ทับปักตูอะบายทั้ง ๔ แล พางสันนี้ก็ยังมิแก่อะละพันตาชานาสาเวสันนี้แลโพธิ์ชัยเจ้าแลอะลียะสังคะบุกคะละเจ้า ๔ จำ
- วักบิทอนล่ายบิทอนลวงบิทอนแล เท่า ยังมีพางสันนี้แล เพนดังนั้นผู้จักตักถ้อยสวนควา มเพิงให้พิจานาคูล่ายแท้ให้ยู้พางให้
- ลูลวให้ลูลและให้ลูลที่หนักที่เบาตามบุลนิก ปลาชให้ลูลแจ้งในลาชะสาชอันนี้เพนล่ายปานได้ได้บา บมากล่ายปานลิตอบาบน้อยนจำ บุคคนผู้
- ังไปทำบาบมีตันว่าชาลัษผู้หนึ่งล่ายว่ายาให้มันไปชาลัษว่าอันเฮียกว่าตันปักตูอ้นบายเสียแก่มันแล เมื่อว่าเสียปะโยชะนะคือว่าชาลัษนั้นกติกได้บาบน้อยเพนว่าปะโยชะนะก

ใบลาน ๗ หน้า ๒

- ถ้อยตายผู้ล่ายกได้บาบน้อยเพนอันผู้หนึ่งจักทำบาบมีตันว่าให้ทานจำสันเพนตันผู้หนึ่งล่ายว่ายาให้มันไปอ้นนั้นเล็กว่าทับปักตูเมืองฟ้าเสียแก่มันแล ปะโยชะนะคือว่า

- นามักผู้ล่ายก็ได้มานักแล ฯ ชี ๔ ยิงหมี่ ย่าผู้หนึ่งมันไค้เยายาคนผู้เปะพะยาชกินจ้างมัน
เ หนงูเห่าตัวหนึ่งอยู่ใน โทณ ไม่นล่ายแก่เด็กน้อย
- ทั้งหลายว่าลูกนกเอี้ยงอยู่ใน โทณ ไม่นตายเมื่อ นั้น โททิสัยเจ้าเปะปะทานแก่เด็กน้อยทั้ง
หลายคองนกเอี้ยงแก็กขึ้นเมื่อหอยบเอาจึงรู้ว่างูกีชกล
- งมาเกี่ยวคัมย่าผู้หนึ่งผู้หนึ่งงูก่คองตายทันแล เมื่อนั้นเขาก่ผูกเอาเด็กน้อยทั้งหลายกับทั้ง โททิสัยเจ้าเมื่อถึงพยา ฯ จึงพิจารณาดูโทษแห่ง โททิสัยเจ้ามีพยากให้ยด

ใบลาน ๘ หน้า ๑

- ลักแก่โททิสัยวันนั้นนักแล คำอันนี้มีในท่ามะปิตกะแล ฯ ชี ๕ มาชตานี้ บุกละผู้หนึ่งมา
ล่ายให้เสียปะ โทยดชะนะท่านผู้อื่นเปะอันมากค้ำว่าให้จับตายเข้าของเพือนก่ดิอัน
- นี้เปะโทษหนักแลให้ไล่สันโหมควนหนัก อันหนึ่งผู้ได้ไปสืบล้เจ้าขุนบุญนายแลท้าวพยาอัน
กันให้แตกม้างจากกันด้วยคำลับสันใจ
- ละนาเปะโทษทำให้ไล่สันโหมแก่กันเกิน : เทียมดั่งพียูเจ้าตนหนึ่งม้างสังคะให้แตกจากกันนั้น
ด้วยคำลับสันใจเจ้าทั้งหลายนำไปไหว
- พละนุทธิเจ้าพะองเจ้าไล่อาบสังคะที่เสณแก่พียูตนนั้น โทณโลกไล่สันโหมชอนแล อันหนึ่งบ่คำ
ไล่คำเจ้าแผ่นดินเทษณาแลลักอาจยาไปล่ายว่าม่นคำเจ้าแผ่นดินว่า

ใบลาน ๘ หน้า ๒

- บิไซคำเจ้าแผ่นดินตายคำ ๒ ปละกานนี้เปะโทดอันหนักนักให้ไล่สันโหมอันควนหนักเกิน อัน
หนึ่งผู้ได้บ่บ่เพนว่าตัวผู้ตัวเพนอันหนึ่งมันผู้มันเพนแล้วมัน
- ว่าบ่บ่เพน ๒ ปละกานนี้โทษยังเขาให้ไล่สอย พียูให้มันหลายยาให้มันล่ายเมื่อหน้าเกิน ฯ
ชี ๖ มาชตานี้พียูบุกละผู้ใดผู้หนึ่งไปล่ายเอาของในส
- านักแห่งคนผู้หนึ่งว่าท่านให้มาเอาเข้าของ อันนั้นมันเอามากบิให้เจ้าของอยู่มันหากเอาไปเท
งนานแล้วเจ้าของจึงรู้ว่าของแห่งตัวเมือ
- ยาลุนให้มันผู้ไปล่ายเอานั่นแทนดงเลี้ยงพียูหนักให้ชันแบ่งชันหนึ่งเพชว่ามันล่ายตายจักว่าลัก
กบิไปชันเพชว่ามันยังเอาคำผู้เจ้าเปะนิมิชเทียมดั่งพียูเจ้าตนหนึ่งเอานา

ใบลาน ๘ หน้า ๑

- งจุละนันทาพียูนี้ไปล่ายเอาชันชะ ในกะกอนอุปละถากแห่งนางนันทาพียูนี้ตนนั้นมาบิโพนแก่
ตนพียูเจ้าทั้งหลายอยู่แล้วจึงนำไปไหวพะพุกที่เจ้า พละองก่ไล่อาบ
- ปาจิณตักพียูตนนั้น โทณโลกไปล่ายเอาของที่ านสันนั้นควนไล่สันแบ่งชอนแล ฯ ชี ๗ มาช
ตานี้ ผู้หนึ่ง ได้ชุมเงินชุมคำในดินบ้านดินเมืองท่าน
- ผู้นั้นพยาเจ้าเลี้ยงปะสาชให้ม่นว่าด้วยสาชต ะสันชาตาคักตีให้ยกถววยจักผ่า ๓ ส่วนให้ผู้

ได้ส่ว นึ่งโน ๒ ส่วนนั้นให้ผ่า ๓ ส่วนแก่เจ้าดิน

- ส่วนหนึ่งขึ้นลาชโกษ ๒ ส่วนผู้ใดได้ยังอ่าวไว้ผู้ขายลูกเอาทั้งมวนให้แล เข้าของบุญบุญ ลานทานไวโนโนในแผ่นดินนี้จักจำเอนของเจ้าแผ่นดินผู้เดียวกับได้จักว่าเอน

ใบลาน ๔ หน้า ๒

- ของแห่งเจ้าที่เจ้านาผู้เดียวกับได้จักว่าเอนของมันผู้ได้ผู้เดียวกับได้แล ยังเอนของทั้ง ๓ นั้นแลเพชดงนั้นจึงได้ผ่าเพื่ออันแล ฯ ขี ๘ มาชตางผู้ใดเพนท่านได้ไ
- โทเงินค้ำมาแล่นแก่อาญาให้สืบสาวดูมัน มั่งคั่งค้ำมาว่าโทษมันอย่าให้ไล่เพน เคนไล่ โท ดนกับมันมันเพนผู้ใด ฯ พายทน้ำกั
- ดี เกษทน้ำคัไฟมันกัมาแล่นแล พียงได้ค ังความมันว่าให้มันกินคูนให้ผ่าของอันนั้น ๔ ส่วนให้มันส่วนหนึ่ง ฯ ขี ๘ มาชตางผู้หนึ่ง
- ได้ของท่านอันข้าลักคนโจนลักเอาท่านปาวเตนให้ขึ้นมันเอาไปขึ้นแก่เจ้าของทักมันว่าผู้อื่นได้ เจ้าของถามเอามันอ่าวว่าบได้ว่านั้นผู้มันย่านเอนโทด

ใบลาน ๑๐ หน้า ๑

- มันเอาไปถวายผู้ใหญ่เจ้าของบยอมโจษถามเอามันจึงว่ามีให้มันผู้ได้นั้นแทนของท่านทั้งมวน โทอย่าไล่ให้เอาอันมันได้ของท่านนั้นให้เป็นโทษแห่งมันเพน
- ฯ ขี ๑๐ อันหนึ่งของทาวีนยานบได้เพนต้นว่า เลือผ้าเงินค้ำคกเอี้ยเสียหาญผู้ใดได้ให้ฮ้อง เถิง ๒, ๓ ทีให้คนฮ้องบได้ฮ้องให้เล่ากวานบ้าน
- ด้เจ้าของมาถามหาให้บอกแก่เจ้าของแล วเอาของอันนั้นมาผ่า ๒ ส่วนหนึ่งให้เจ้าของส่วน หนึ่งให้แก่ผู้ได้ด้เจ้าของมาถามมันบอก
- ผู้อื่นฮักมาบอกแก่เจ้าของดงนั้นให้เอาคั้นทั้งมวน โทอย่าไล่ผู้มันหากบบอกกัตบขึ้นหมดกัตี ความเถิงขุมมันบอกจึงขึ้นดงนั้นให้ไล่ฮันใหม่มันฮัน

ใบลาน ๑๐ หน้า ๒

- นึ่งเพน ฯ ขี ๑๑ มาชตาง ผู้หนึ่งมีของโนที่านเจ้าที่ใดเอาไว้เจ้าของบักนมาถามเอาเจ้า ที่ไปบอกกัตีสิ่งความไปท เจ้าของกัตักควนบละนาคูนให้แก่เจ้า
- ที่ตามมากน้อยด้เจ้าที่จักเอาคูนวัชฎ กำนัน ๑๐ ถอนหนึ่งให้แก่เจ้า ที่เพน ด้เจ้าที่บอก บสังข่าวเถิง
- เจ้าของด้เจ้าของมาถามเอาจึงบอกอย่าให้ มีคูนเพน ด้เจ้าของถามเอาเจ้าที่อ่าวว่ามี คันมาเถิงเจ้าคูนสืบถามจึงลัษว่ามีด้ของ
- น้อยให้ไล่ฮันใหม่หนึ่งแล้วให้แทนของมันดงเลี้ยงเพน ฯ ขี ๑๒ มาชตาง ซี้ของดอมกัน ขาขแล้ว เมื่อลุนเป็นว่าบชาขว่านันกัตักอันหนึ่งซี้ของดอมกันแล้ว ให้

ใบลาน ๑๑ หน้า ๑

- คำบ่เลี้ยงกิติเจ้าของมาถวยาถามเอาคำบ่เลี้ยงนั้นผีนว่าบ่ชู้ได้ชู้ที่มาเจือเขาตายว่านั้นสวนตกข้างไต้พายให้ไล่ชั้นโหมชั้นหนึ่งเทิน ๙ ชี ๑๓ มาตตานึง โจนลักของมีผู้ใด
- ตามเอาได้ท่นปาวให้มาเอามีผู้บ่บ่ใช้ของ ตัวมันล่ายว่าแม่นว่าของตัวท่นกัให้แก้ทนายลู นเจ้าของอยู่เพนโจนเอาให้มันผู้ล่ายใช้ของท
- าน ๒ ท่ายำให้คนทั้งหลายทำตามมันเทิน ๙ ชี ๑๔ มาตตานึง ผู้หนึ่งเพนโหมมันปะล่ายเอาของท่น มันล่ายชาว่ายุบ่อนนี้เจ้าของไปทาทันมันบ่เท
- นพายลูนเจ้าของจึงเพนมันปะล่ายนั้นให้โหมชั้นแบ่งหนึ่งของอันมันปะเอามาให้ให้แทนตงเลี้ยงเทิน ๙ ชี ๑๕ มาตตานึงผู้หนึ่งเพนช้อยท่นมันว่าไปปะล่ายกู่ของเพือน

ใบลาน ๑๑ หน้า ๒

- กิติผู้เจ้าของก็อู้ว่าเพนช้อยท่นแล้วแลให้แก่มันผู้เจ้าช้อยอยู่ให้ถามเอาตอมมันย่าจับย่ายานพียังจับย่ายานช้อยท่นท่นกิติให้แทนค่าคตงเลี้ยงของอันตีมันย่า
- ว่าลี้ผีนยอยเจ้ามันมีอันใดให้ก็ตามไปมื่อ ันใดให้ก็ย่าว่าลึงแก่มันผู้เจ้า วันไว้ตอันมันลักโจ นเอาของท่นนั้นผีนช้อยผู้เพนโจนนั้นยัง
- ไปพเพนโหมหลวงให้ผู้เจ้าใช้ของอันมันลัก นั้นผีนว่าสมควนเพนโหมหลวงแล้วตั้งนั้นให้ไล่ตตามโหมหลวงนั้นเทิน ผี
- เจ้าของท่นชาคำมันกินถั่วแล้วของมันลักเอานั้นแทนไปเลี้ยงกิติโหมไปเลี้ยงกิติมันได้ลักแต่หลังเจ้าของไปเพนของตัวจึงอู้มันลักตั้งนั้นผีนว่าของมันลักนั้น

ใบลาน ๑๒ หน้า ๑

- ยังไปควนเพนโหมหลวงให้เจ้าของเก่ามันนั้นแทนตงเลี้ยงผีนว่าของมันลักควนเพนโหมหลวงค่าตัวคตท่นมันได้ช่ายให้เจ้าของโหมนั้นกัให้เจ้าของเก่าขึ้นให้แก่เจ้าของ
- โหมตงเลี้ยงเทินด้วยมันลักมาแต่เฮือนเจ้าของ เก่าตงของอันมันกินปะล่ายเอานั้นมันอยู่ตอมเจ้าเก่ามันเอากัไปได้ยังตามโหมมันหาได้ยาม
- ไตจึงเอายามนั้น จักถัดมันไปควว่าเอาของ ท่นบ่ได้ไยยะหนึ่งผีนไปปะล่ายเอามาสูเจ้ามันกิน จึงให้เจ้าผู้เก่าตงตามผีนเจ้ามันไปควว่าเลา
- ไว้ด้วยคำว่าช้อยผู้ชู้ตั้งนั้นมาเข้าสิ่งของผู้โดยาได้ให้ว่าตงนั้นของอันนั้นหากย่นำตัวมันจักทอยพยายดาตีช้อยท่นกับ่ได้แล ๙ ชี ๑๖ มาตตานึง บุคละผู้ใดกิติไปตัวเอาช้อยท่นกั

ใบลาน ๑๒ หน้า ๒

- ตีผู้เจ้าของช้อยไปเพนเข้าผู้ไปสวนไปตัวเอาช้อยท่นนั้นควนมีคูนกัให้มีควนบ่มีคูนกัย่าให้มีผีนไปสวนไปตัวเอาช้อยท่นนั้น ยังตันชวนเอาช้อยท่นสวนตกบ่แม่นช้อยตัวไ

- ที่ใส่โทษชั้นคำหนึ่งช้อยท่านให้ขึ้นเกิน ฯ ขี ๑๗ มาฆตานึ่ง ผู้หนึ่งเล่าโลมเอาช้อยท่านมาขายกัตีใส่สินต่างกัตี ให้ใส่โทษแก่ผู้เล่าโลมเอาช้อยท่านนั้นชั้นค
- ำหนึ่งคำเองก็ให้โลเอาผู้ใดพยายามบิ้อยาให้ เป็นโทษแก่มันผีมัน ได้นะเป็นคำเดียวกันดังนั้น เขากัควมีโทษเสมอกันแล ฯ ขี ๑๘ มาฆตา
- ึ่งผู้หนึ่งเป็นลักชีแก่ท่านเอามาถามมันบิ้อจะมันล่ายได้แพ้ผู้บิ้อด้วยบิ้อมันว่ามีอันมันกัมันว่าบิ้อมีเขาบิ้ออมเขาจึงพันกันแนงตามโสฬาท่านบิ้อ

ใบลาน ๑๓ หน้า ๑

- ผิดมันมาเป็นลักชีให้แก้ท่านให้ไหมมันตั้งผู้ผิดขึ้นไหมหนึ่งพินา ฯ ถามเทอหนึ่งมันเป็นลักชีกัำหนึ่งแล้วทูลุนเลาเป็นลักชีขึ้น ให้แก้กัำหนึ่งผู้สิ่งนั้นเป
- นอะลัษชีลักชียาเอาคำมันเกิน เพมันเป นหลายสิ่งให้ปายลันมันเสียผีมันบิ้อให้ไหมมันเล่า ใส่ชั้นแบ่งนึ่งแถมแทน ฯ ขี ๑๙ มาฆตานึ่งผู้
- ึ่งเป็นนายความเพื่อนพามาชวนท่านผี มันพาชั้นชงแอ่งอุษนิตตามโสฬาทันท์ เพื่อนแพ ให้ใส่ชั้นไหมนึ่งแก่มัน ผีมันพามาตาม
- โสฬาทันท์ตามพิมอีชองเมืองย่ำว่าสังเทิน ผีมันพ้อมท่านมาชวนแพกัำหนึ่งแล้วมันเลาขึ้นพ้อมกัำท่านแพนั้นมาชวนแพท่านกัำแพก่อนนั้น

ใบลาน ๑๓ หน้า ๒

- ให้ไหมชั้นคำคั้งมันผู้กัตีกะอะลัษชีพาวล ฯ ขี ๒๐ มาฆตานึ่ง แมนช้อยท้นคนสิ้นผู้ใดเมือมันบิ้อไม่มีเจ้าควนมันมันพ้อมท่านผู้อื่นมาชวนความมัน
- ว่ากวานนึ่งแล้วกวาดกัมีเจ้ากวานมันแล วพายลันมันเลาขึ้นพ้อมความเจ้ากวานมันค ั้งนั้นผู้สิ่งนั้นกัโดชื้อว่าอะลัษชีนึ่งแล ฯ ขี ๒๑
- มาฆตานึ่ง บุคนผู้ใดกัตีเขาบิ้อไฟตัวว่าเปน ไฟตัวพ้อมไฟส่วนเอาได้มาเปนไฟตัวแล้วพายลันมีเทศกานสิ่งใดสิ่งนึ่งมามันกลับว
- านมันไฟมันเสียดั่งนั้นมันผู้กัได้ชื้อว่าอะลัษชีนึ่งแล ฯ ขี ๒๒ มาฆตานึ่ง ผู้หนึ่งเปนความมาเฟิ่งท่านช้อยคำพลละละบ้านถ้อยบ้านความให้แล้วกันแล้วทักท่าน

ใบลาน ๑๔ หน้า ๑

- ยังได้เอาเงินคำไปเสียดั่งนี้ให้เจ้าของหาสัจะแล้วให้แทนทั้งมวน ผีว่าของบิ้อมีบาทากจักได้แก่ผู้โลมมันหากเอาตัวมันไปสู่ทุกผีเจ้าของหากบิ้อตั้งสัจะที
- ถานกัยาให้แทนผู้กัจักสัจะทีถานทล่งน้ำ ยาให้กัทำเทษบิ่ยากนแทนของท่านจักให้เสีย องท่านให้ถิเอาความเจ้าของเปนหนักผี
- เจ้าของทอชทุละเสียดั่งนี้ให้ผู้แก่หาสัจะถา นเทินคันดั่งได้กัจึงสว่างแลว่านั้นจึงตั้งสัจะบิ้อ

อนันต์ให้เอาได้ใจชู้กำเฒ่า ๓ ส่วนให้แก่เจ้าของ

- สองส่วนให้ละเล็กละลายนึ่งด้วยบาบมะเคาะก็ทำคุณแก่ท่านบิ๊จิกคุณนั้น ในขณะหนึ่งให้ผาด่องเข้าใจเจ้าวัชฎ์ให้เอาเพชรทำคุณแก่ผู้บิ๊ตายเฝ้าท่านเอาเงินค่าไปทช้อง

โบราณ ๑๔ หน้า ๒

- แลนั้นลัทธิของท่านอย่าให้เสียอันหนึ่งท่านทช้อยค่าแล้วอยู่บนานไปเป็นคุณแก่ท่านสิ่งนี้มีนิจกตนี้จากท่านให้บิ๊ละนาคท่านแล้ว คึงคนฮ้อยเงินผู้เดียว
- ฮ้อยหนึ่งผิยังอยู่บนานไปมาดอมให้บิ๊ละนาค ๕ บาทผิยังได้ทำคุณหนักแล้วจึงให้บิ๊ละนาค ๒ บาทเงินทากแทนแก่กันบิ๊ว่าคว
- ามแล้ว ๓ ชั ๒๓ มาชตางี้ ผิยังผู้หนึ่งว่า เป็นฮ้อยมาผิยังผู้หนึ่งให้พาว่าความผิว่าสวนตกบิ๊เป็นฮ้อยกตีสวนตกเป็นฮ้อยนัท
- กตีสวนนั้นผิยังถึงกันถึงกันให้ไล่ด่องทช้อยถึงกันถึงกันให้ไล่ทช้อยเงินมาผิยังนิจกตนี้จากผู้พาว่าความเอาไว้ได้นั้นให้บิ๊บิ๊ละนาคฮ้อย

โบราณ ๑๕ หน้า ๑

- นึ่งผิยังไปได้อี้อื่อเมื่อเห็นอภิตให้บิ๊ละนาค ๔ บาทยังได้ไปค่าความถอนถมาให้กินสิ้นกินปายแล้วคันทให้บิ๊ละนาคด่อง ๕ บาทก้าอันยกกว่าเป็นฮ้อยนัทนัทแล ผิ
- ว่าท่านพาว่าความทช้อยนัทได้เป็นฮ้อยทช้อย นแล ผิยังไปพ้อมสวนให้ไล่ฮ้อยแบ่งฮ้อยคนเกิน ๓ ชั ๒๔ มาชตางี้ เจ้าขุนผู้โตพาเจ้าเลี้ยงให้
- ให้เป็นกวางเป็นसानพบ้านแม่เมืองได้ถ ฮ้อยตามความอย่าให้มีใจผิยังเพี้ยนให้ตั้งอยู่เป็นทช้อยผิยังแก่ผู้เป็นความทั้ง ๒ ก้าให้ตั้งอยู่
- ในหว่างทางหว่างเค็งตช้อยสิ้นความให้เป็นที่ท่านใจเขาออกให้เลาคองผิยังคองฮ้อยผิยังให้ว่าผิยังพาให้ว่าพาผิยังผิยังละนาคความอย่ามีหัวใจอันทช้อย

โบราณ ๑๕ หน้า ๒

- ให้มีหัวใจอันแดงดังเดือนเพงงามยามแทนแก่ผู้ใหญ่เป็นโพยาคะติ แม่คนบาอาจาท้าวพยาลักสาแ่นตช้อยคองบ้านคองเมืองก็ให้ว่าผิยังอันหนึ่งอย่าเท
- นอามีมีตช้อยว่าเลียดผิยังเงินค่าแลยาคติกว งสามมีสชะทช้อยผิยังลักสาตช้อยอันหนึ่งให้โตความให้ด่องชู้ค่าแล้วจึงตช้อยอันหนึ่งอย่าเอาใจว่าผิยังผิ
- นี้เป็นเวมแก่กฏเมือกอนอย่าได้ให้ถูกอะคะติ อันใดอันหนึ่งผิยังโตมาเลาคความกอนอย่าให้ผิยังความข้างเดียวอย่าให้ผิยังค่าท่านมายกก่อนเกิน
- ย่าผิยังอย่าเพี้ยนให้ตช้อยแต่งตามคองผิยังโตได้ตั้งยาในคองตช้อยสิ้นความหากผิยังเพี้ยนท่านมาฮ้อยคองพยาเจ้าให้หลวง ๒ หมื่นล้ามได้ตช้อยกอะคะติอัน

โบราณ ๑๖ หน้า ๑

- ไดให้ใส่ลาชะทันตะกำตามโทษเพชอะคะดินีเพียนยอมให้เถิงผละวีรภาพายหน้ากว้างขวาง
นักแลนัฒนมน่คองแล้วควนเสี้ยนแก่ท่านแล ทากว่าขุนกวานต
- ัดษมาตณอ้อยคางผิยงได้ตณมน่คองดังขู นกวานดัชนันจักใส่โทษแก่ผู้ยก ๒ ทอ้นมันจักได้
เสี้ยนแก่ท่านนั้นแลใส่ขันสมมาขันหนึ่งแก้ว
- ันย้าให้มันหยาบอ้อยแก่พีจาละนาอันดัชนมน่ คองนั้นเกิน ๙ ชั ๒๕ มาษตานึง ๒ ส่วน
ความกันผู้ส่วนกันหากด่ากันในกวาน ๒ ดากันตะได้
- ดัชนันสมมาใส่ขู่กำเงินคนอ้อยเพิงคนพันได้แล้วความขามจึงให้ได้ผู้กำนึ่งด่ากำนึ่งบิดาให้ผู้ด่า
สมมาอาจยาเกิน ๙ ชั ๒๖ มาษตานึง ทมายเจ้าขุนพีจาละนาไปตณ

โบราณ ๑๖ หน้า ๒

- ลัวเถิง ๓ ลำจัน ๓ ทับลงให้ขันหนึ่ง ๒ อ้อยเงินความมันมีจึงพีจาละนาดัชนให้แก่นักผิมนับเข้า
ใจมันจักหนีไปกวานอื่นให้มันไปให้กวานหลังแต่งแนบนำผิมนมน่
- ความกวานหลังให้มันสมมากวานหลังเงินอ้อย เฝิงพันพูดลาชะโทษให้อามากวานหลังเพช
ท่านท ากได้ได้ดัชนแล้วหุดหนีใส่ให้มันมากว
- นหลัง ๒ ส่วนกวานหน้าส่วนหนึ่ง ผิมนไปเข้าใจให้ไปเถิง ๓ กวานยังดัชนมน่ความนึ่งความ
เดียวกันให้ใส่โทษคูปทอ้นมันจักเสียนั้นลับให้
- ำเอาสิ่งเดียวกันนึ่งทำให้ตมมูแลลัทธิให้อาหมนกวานหลัง ไปสวนยังแบ่งตมมูเอาลัทธิใหม่มี
จึงอ้างหากำยาเอาเทศแต่ก่อนนั้นบ่ยังหาอย่าแนม

โบราณ ๑๗ หน้า ๑

- ันจึงไปใส่สินจ้างลัทธิกับอยู่วันไว้แต่มันวละนาไว้ อันนึ่งมันวางหาลัทธิสี่เมืองหากบ่ถามให้
สุด ผิมนความบ่ปลาชีเมืองดัชนัดกันให้ผีเมืองจำกันผู้ใดดัชนัดกอะคะ
- อันไดให้ใส่โทษเพชอะคะดินีเพียนยอมนำไปเถิง ทุกนอับบายผิวดัชนด้วยกะสันนาพิให้โทษ
เบาบางตามสม ควนสำนวนแลบสำนวนว่าได้เอาแลบได้ย่ำว่าลึง
- เพชสี่เมืองนี้เป็นผู้สังคทุกคำแล ๙ ชั ๒๗ มาษต านึง ขุนพีจาละนายังตามไปสุษสวนกัน
ไปตณผู้ใดหากยัง ลวนไล่ผู้กมันเอากันกัตติจับขายกันกัตติให้โทษ
- ขันคำคั้งสมมานีก่อนความมีจึงให้เขาสวนกันโทษอันเขาผิชนด้วยอันผุคนันมันสวนแน้นแล้ว
จึงให้ไปหากวานอื่นนึ่ง ๒ มันมักให้ว่าความเดียวกันจึงให้ได้ให้ว่าแล้วดัชนตาม

โบราณ ๑๗ หน้า ๒

- คองเกิน ๙ ชั ๒๘ มาษตานึง ผู้สวนความกันเขาพันกันสี่เมืองผิวันยามทมายให้อ้อยกวาน
ผู้ใดหากคชทายามนึ่งบ่ลออกวาน ให้ถึผิมนผู้กายทายามนึ่งผิวน่าเพชกานมันมีคว

- นทีมาบิได้นั้นก็ให้พิจารณาดูก่อนอันหนึ่งมัน ว่าหาสินพนันนั้นบิได้อกตัมมัน ไปหาผู้ไทยมาว่าความนี้ไปเพนอันให้เขาพันกันห้ามเสียสิ่งนั้นกตติให้
- ถิ่นพื่น ๓ ชั ๒๔ มาขตางี้ ผู้จักพันกันค้นได้ อาสินพนันเกี่ยวกันไว้เงินสินพนันพันเอาเคื่องชบกันเลิ อผ้าเกี่ยวกันไว้ก่อนให้สี่เมืองเอาผู้จักพันกัน
- นั้นให้ไว้กับกวานทั้ง ๒ ช้างเขานำหมากชบกันดอมสี่เมืองอย่าให้ผู้อื่นมาปากจาตอมผู้อื่นควาสี่เมืองมาให้กันเขานำปากจาตอมผู้จักพันกันนั้นก้าได้ให้ถิ่นพื่นหนึ่งยังลู่

ใบลาน ๑๔ หน้า ๑

- จักว่าลูกเมียผมแม่พี่น้องบ้านทามหาทมิคำกตียาให้พันเพนถิ่นพื่น ๕ ได้หม่อมคายจ้างหมิ่นให้พื่นสี่เอามาตงเสี่ยงควนขึ้นลาชะโกษกตติให้ขึ้นหมิ่นแล ผู้จ้าง
- นั้นให้ใส่ขันคำคั่นขันตามยอดเล่าใส่ขันสมาผู้หมิ่น ขึ้นขันหนึ่งให้แก่ ๒ เจ้าความเพน วัชอุ้นควนได้กันนั้นไป ห้เอาคั่นหมิ่นผู้จักคองเมืองเพนผิ
- กวานจักพันหมิ่นทากันเพนได้อด้วยเพช กานแห่งมันมีคั่นว่าเมียแลพี่น้องลูกหลานผมแม่ตายกตติเอาคำผู้ไทยมาทากตัมมันจักไปทากว
- ทหน้าอย่าให้ไปผิมันตันไปสู่กวานหน้าให้จักเอาทมิหมิ่นมาไว้กวานหลังก่อนจึงให้มันไปสู่กวานหน้า มันเลาผิขลองพันกตียาให้มันพันเพน ความอันใดจักพันก

ใบลาน ๑๔ หน้า ๒

- อันแล้วเลาผิเสียจากกวานอันจักพันนั้นมันกตติ ๒ กตติ ๓ กตติหลายกวานนั้นกตียาให้พันเพน ๓ ชั ๓๐ มาขตางี้ ความทั้ง ๒ ช้างพันกันแก้ก้างแล้วมันไปสู่กวานหน้า
- มันเลาผิขย้องมันคายคำเดียวนั้นอย่าให้พัน ท่อนผิรู้ว่ามันผิพัทมหามจึงผิตั้งนั้น ผิทาหมิ่นมาได้ทั้งจ้างหมิ่นให้พื่นสี่จ้างเอาม
- ตงเสี่ยงแล้วให้กทำดั่งได้กล่าวแล้วแต่พายหลังน ขึ้นเพน ผู้จ้างแลหมิ่นให้ใส่ขันคำคั่นคนละขันตาม ยชเลาซ้ำใส่ขันโทมคนละขันโทมแก่เจ้าความ
- เพนอย่าให้มันพยามคำทามเมือลุนผิมันบิทล่ายยังเยชเถิง ๓ ที่มันผิคนนั้นมอชเมืองเพนพะลักนักผิมันบิขตียานว่าบิได้คำมันขันกันขันพันให้พื่นสี่กาชดู

ใบลาน ๑๔ หน้า ๑

- เพนแต่เค้าแต่หลังดูให้ถีก่อนควนให้พันจึงให้บิควนอย่าให้พัน โทษมิให้ใส่ดั่งกล่าวแล้วนั้นเพนท้องมูสวาดจบบิละบวณแต่เท่านั้นแล ทานแล้วตามสะบับ

หมวด กฎหมาย

หมู่ -

ชื่อ กฎหมายโพธาราช ว่าด้วยลักษณะมุสาวาท

เลขที่ ๑๐๕๔ มัดที่ ๗ ตู ๑๐๘ ชั้น ๔/๔

ประวัติ สมบัติของหอสมุดแห่งชาติ

(๓๕-๑/๗ ตู. ๑๐๘ ชั้น ๔/๔ มัดที่ ๕๑)

ว่าด้วยลักษณะมุสาวาท-อภินาทาน-ถึงเอาข้าวขึ้นยั้งขึ้นฉาง

ผู้ปริวรรต นางสาวเสาวมีย์ พรหมภาพ

ผู้ควบคุมการปริวรรต อาจารย์จันทน์แดง คำลือหาญ

(กฎหมายโพธาราช พระโหราราชา)

ใบลาน ๑ หน้า ๑

- บัดนี้จักจำต้อง อะทันทานาน อันนี้ให้แจ้งแก่ พี่น้าให้รู้ ว่าบุคคละ ผู้มีใจโลภณ ลักเอาเข้าของ อันท่านบิได้ให้แล ลักสาไว้ ๔ เปน
- ต้นว่า เงินค่าแก้ว แทวนแสนสิ่ง เลือผ้า ช้างม้าวัวควาย เข้าน้ำเคืองปูก ทมามนุ นิตระทมมากคูกลูกไม้ นึก
- นางพียาตอง เข้าของอันท่าน ลักสา ไว้เพนต้นว่า สะวียนแล อะวันยาน ทั้งมวน วัชฎหนักควนไล่ ชันค่าค
- วัชฎพานทาง ควนไล่ชันใหม่ วัชฎเบาควนไล่ชันเบา ตามกาละ เทสะตาม อะนา จักเจ้ามีปละ ตั้งไว้พิกษุ ลักน้าปะทะ คือว่ามาคหนึ่ง

ใบลาน ๑ หน้า ๒

- เปนปละชีก พานทาง เปนถูละใจ ทว่าพิกษุ ลักย้าพ้าวว่าเปนปละชีก ขนาดเดียว ให้พิจาละนาตาม องคะสังเขตก่อนอัดทินนาทาน ๔ บัด
- อม ไปเปนปละชีก แลเมือว่า องคะอัด ทินนาทาน ๔ นี้ยังมี ๕ ปละกานดังนี้ ๔ ปละปะละลิกะ ทิตะสันยี่ ไถยะจันตัง อุบปะก
- ะโม ถานาจา ๔ ไถยะยาดังนี้เมือว่า ปละละ ปะลิกะทิตังนั้นได้ ดังเข้าของอันบุก คละ ผู้ ไต่เปน เจ้าของชะทากักษา ไวน้ท
- มีอวาปละละปะลิกะทิตะสันยี่นั้น บุคคละผู้จักลักกักหากู้ว่า ท่านลักสาไว้ ไถยะจิตตัง บุก คลผู้จักลักนั้น ก็มีจิชจักเอาแท้ เปนต้นว่าติปอง เช

ใบลาน ๒ หน้า ๑

- ยวคำย้าคั้นเอาของท่านแท้ ถานาจาไถยะ ของท่านตั้งไว้ในที่ อันท่านหากักษาไว้วัน กักดาจากที่ไวน้แท้ เกสะมะดำปิมาดตา ทำเส้นผ
- มัตตมนนึ่งกัถี ผิกชูกองค ๕ อ นั้นพ้อมเปนปละละชีก ผีองคะ ๕ อันนี้ไปพ้อม ไป เปนปละละชีก คือว่าพิกษุจึงพยุบายไปลัด
- าดคาจากที่กัถี แลเอาไปด้วยอันบิไล่ไ จลัก ยังจักชินเมือพายลูนกัถี ได้ว่าองคะ ๕ ไป พ้อม ไปเปนปละละชีกแล ทนคนคะทัด
- องคะ ไปพ้อมดังนี้ โทษไปหนักควนไล่ชันติ ผีองคะ ๕ พ้อมแท้ วัชฎอันควนไล่ชันค่าคัก ให้ไล่ ควนไล่ชันใหม่ก็ให้ไล่ ตามวัชฎอันหนักอันเบาเกิน ทิน

ใบลาน ๒ หน้า ๒

- ที่ปละโทยกแห่งองคะ ๕ อะทันทานานยังมี ๖ ปละกาน ให้รู้แจ้งว่าบุคคละ ผู้ลักเอา ของสิ่งนี้ ถักปละโยกค ๖ ปละกาน ให้วิน้ใสแจ้งอันควนไล่โทษเบาแล

- เมื่อว่าปละโยก ๖ อันนี้ คือว่าอันจาสาหัด ถิกโก คือว่าลักด้วยมีตัว อาบัตติโก คือว่าอาบัต ให้ผู้อื่นนั่งลักเอา บิตสาคิโย คือว่าไล่
- บ่วงไล่แล้ว ลักแทงเอากัฏฐิ อิตถิม ะโย คือว่าลัก ด้วยลิตกัฏฐิ กงหน้ายังเอา ของเลี้ยงของตุทานกัฏฐิ วิชามะโย คือว่าเอาดี
- วัยมันเป้นั้นว่า สวาทิยายไล่เจ้าของให้หลงลืม แลหลับฝันไปแล้ว เอาของตุทานกัฏฐิ แล้ว ไล่ด้วยทว่านยา ให้ท่านหลับไปหลงสัจฉิเสียแล้วแล เอาของทำ

ใบลาน ๓ หน้า ๑

- นกัฏฐิ ถาวาเนคิลักเอา ของท่านอันหมั่นคงเป้นั้นว่า ดัษของป่องเป้นอยู่เอา ในกละเมือมีคเมือคินกัฏฐิ ปละโยกคะ อันลักมี ๖ ปละกานลันนี้เจ้าของอยู่แล ได้
- ข้าพนักายกัฏฐิ บัคทายกัฏฐิกทาโทษมิได้ แก่เจ้าของแล ฆีเจ้าของหากผูกหากจับเอา ไปสู่วันใสให้ไล่ชันคำคั ฆีว่าลักถักปละโยก
- อันเบา ความไล่ชันใหม่ให้ไล่ ที่นัทวัชกุ อันเป้นวันยาน อะวันยาน อันบุกคละหากยังมิมมากคือว่าผละพิษชะแล แหมมองถ้ำพาย
- คาคโค สอนไซเข้าน้ำฉักนาง เติมอันหนักอันเบา เติมลาชะอาจยา อานาจักบ้าน เมืองกลาเทศะ อันผละมะหากะลักเจ้าทั้งหลายหากตั้งไว้สืบบ้านสืบเมือง ม

ใบลาน ๓ หน้า ๒

อันนี้แก่

ขัต้องอัน

กีนนาทา

นแล

- นั้นเทิน ๓ ขัตมมีในพะโล ทิสาลาชาว่าน้ำ หนองกองปลา กับผู้บ้านผู้เมืองไฟให้กัฏฐิ มีในชอกคอกทาง ปักไม้ไชว่ตาแหลวไว้กัฏฐิ เจ้าขุนเขียวถอ
- กอออกทาง เหน่ง่ายมเอากัน ด้วย มีกัฏฐิ ตักกินด้วย ชอนแพแล ผั้นพิกันกับเข้าส่วยแลลงจายทางที่นั้นยาวว่าลี
- ฆีหากชะทาว ยาวคัมมผ่ากุ่มตัก เอาเจ้าน้ำเจ้าหนอง เหลือใจ มาอ้อยคางตำยาเจ้า สเวนตนจักให้ไหม ชันนี้ ๒ อ้อยเงิน
- ค่าน้ำค่าหนองหลวงขายได้กัฏฐิ ให้เจ้าน้ำเจ้าหนอง ฆียังได้เอาชอนแพท่านไว้ คันไล่โทษแล้ว ให้ชันด้วยดี ฆีชันยังมิขลังชังชั เจ้าวัชกุอ้อชลปลากนาง

ใบลาน ๔ หน้า ๑

- คางท้าวจึงได้แพผืนหนึ่ง ให้แทนคันทิ ฆีลักสาบอ้อชะเสีย ให้แทน ๒ ผืนเทิน ฆีบีบิตบิลัง

เสีย เงินหนึ่งพันหนึ่ง ตามวัชฎเก่าเกิน ๓ ชี ๒ มาตถาหนึ่ง ผู้ไป

- ดลิกน้ำนา อันท่านทากไกวไล่ นาทา นลวันั้น ให้อ้อมขึ้นหนึ่ง ๒ อ้อยเงิน ฝีมือแต่ทาง เมืองหลวงสาท้าน ท่านทั้งหลายอย่าว่า
- สังเกน ๓ ชี ๓ ฝีมือไปลตักน้ำหนอง ทิงวด งาอาทอน ให้อ้อม ๕ บาท ฝีมือล็กมีเข้า ให้อ้อมอ้อย ๒ บาท ฝีมือสะหนองสาท้านให้อ้อม ๕ บาท
- มันทุกไ้ให้อ้อมถ่อง ๕ บาท ฝีมือน้ำมีค่าให้อ้อมอ้อย นึ่งแล ๓ ชี ๔ มาตถาหนึ่ง ลักปาไนไซท้าน ฝีมือปากินไหม ๒ บาทเงิน ฝีมือปากินไหมถ่อง ๕ บาท ฝีมือ

ใบลาน ๔ หน้า ๒

- สังเสียมิได้ให้ค้ำเอา โทษมันตามอันพันกันเขาเกิน ๓ ชี ๕ มาตถาหนึ่ง ลักชอนแพทองนาม ยังได้ของเก่าค้ำไหมถ่องช้นแบ่งนึ่งฝีมือได้ของเก่าค้ำไล่ช้น
- แปลงนึ่ง ทาสังมิได้ให้ค้ำเอา โทษมัน ตามพันกันตามเขาเกิน ของท่านให้แทน ตามเก่าไหมเกิน ๓ ชี ๖ มาตถาหนึ่ง ฝีมือ
- เอื่อยยังได้ของเก่าค้ำ ให้อ้อม ๒ อ้อยเงินใช้ เียงเอือ นั้นให้ค้ำตามได้ชาได้เกี่ยวตามเอือ น้อยเอือไทย ฝีมือได้ของเก่าค้ำ ให้แทน
- น ๒ ตามเก่าไหมน้อยไทย ฝีมือไหม ๕ บาท ลักพายไหมบาซนึ่งเกิน ๓ ชี ๗ มาตถาหนึ่ง ฝั่ล็กข้างม้า ฝีมือตัวเก่าค้ำกิต ก็ให้ส่งแก่เจ้าของมัน ฝีมือได้

ใบลาน ๕ หน้า ๑

- วศินก็ให้ค้ำเอา ค่ำส่งให้แก่เจ้าของมัน ตัวโจนนั้นเป็นโทษหลวง ด้วยว่าข้างมันเป็นของ กับละชะกานเมืองตาย ๓ ชี ๘ มาตถาหนึ่ง ฝีมือหมูไล่อ้อยเงินนึ่ง ใช้
- ตัวนึ่งแทนตัวนึ่ง ลักเปิดไล่ช้นถ่อง ๕ บาท ใช้หนึ่งแทนนึ่ง ลักโกไล่ช้น ๒ บาทใช้หนึ่งแทนนึ่ง ลักกนดไล่ช้น ๕ บาท ใช้หนึ่งแทนนึ่ง ฝีมือ
- ของเก่าค้ำไล่ช้นแล้ว ให้ใช้ตามหน้าตัว นึ่งแล้ว ให้นินี่ไล่ค้ำเคาะดู ฝีมือของมันลักนั้น ไปถึงบาซใช้โทษนึ่งแล ให้ลั้งสอ
- มันเสียกึ่งก่อน ฝีมือของมันลักนั้นค่าบาซนึ่ง เมื่อเทิงเป็นโทษโจน ด้วยปล้างสมเศษ ผลิตุทธิเจ้า ตัดพะสาท้ามะเทศสนาในทุติยะสำมันว่า ปาทว่าปา

ใบลาน ๕ หน้า ๒

- ธลหัวอดติเรกปาทั้งวาดนึ่ง ฝีมือล็กของดวย จิชอันลักแพ ควนค่าบาซนึ่งเมื่อเทิงผลิตุทธิเจ้า ไล่อาบดปาละชีก โทณโลกเป็นโทษโจน ไล่ช้นค่าค
- ชอนแล ๓ ชี ๙ ฝีมือล็กหมาสามาน ไล่ช้น ๕ บาทเงิน ลักหมาต่างยั่วท้านไล่ช้นอ้อยเงิน ใช้แทน ๒ ถีก่าหมาตัว ๕ บาท ฝีมือหมา

- โล่เนือโหมย้อยเงินหนึ่ง ใช้แทน ๒ ถีคำ ตัวย้อยเงิน เทดเลี้ยงชีวีท่านใด ของเก่าคีน แล้ว วนแทนหนึ่ง ๙ ซี่ ๑๐ ผีลักแมวสามาน ใ
- ทมถ่อง ๕ บาทถีคำตัวบาทเงิน แมวมงคูนท่านโหม ๕ บาทใช้แทน ๒ แล้ว คำตัว ๓ บาท ผีลักบ๊โหมย้อยหนึ่ง ใช้แทน ๒ ถีตัว ๒ บาทเงิน ๙ ซี่ ๑๑ มาตถาหนึ่ง ลัก

ใบลาน ๖ หน้า ๑

- น้าชวานจักเสียมแล มีษ ผียังได้ของเก่าคีนโหม ๒ บาทเงิน ผีได้ของเก่าคีน แทนที่ค่าอันขึ้น ผีลักจ้าวดาบ โห้โหมย้อยเงินหนึ่ง ผีได้ของคีนแทน
- ทัก้านเทิน ผีลักทอก โห้โหม ๒ บาทเงิน ผีได้ของเก่าคีน แทนที่ค่าขึ้น อันหนึ่ง ผีลักคาสไถ ลักก้วยอ้อยลักหมากน้ำ
- ทมกักให้โหมบาทเงินหนึ่ง อันหนึ่งลัก ฟิกนแต่ น้เคียวไฟส่อง เมื่อกินสมนหยา ว่าสังแมนว่าลักหมากน้ำ ทมกักน
- ตงเต้าแลผักกดี แต่พิกนคานลงงาย ย่าฟ้าวบาทโหมกัน ผีลักเอาหลายเอาไปชื้อขายกิน จึงโหมเพเงินเบือเงินบาท อันหนึ่งผีลักหมากฟ้าวหมาก

ใบลาน ๖ หน้า ๒

- ตานทมากลูกทมากแซง ผีลักน่อยโหม ๒ บาทเงิน ผีลักหลายเอาไปชื้อขายกิน โหม ๖ บาทเงิน อันหนึ่งผีลักเข้าเพื่อน น้าโหมถ่อง ๕ บาทใช้ ๔ ท่ ลักนบ
- งให้โหม ๕ บาทใช้ ๔ ท่ ลักน้าให้โหม ย้อยเงินหนึ่ง ใช้ ๔ ท่ แมนว่าลักเตมเกียนกดี ให้ โหมตามลำดับ ขึ้นไปดังเดียวกัน
- ขึ้นเทิน อันหนึ่งผู้ใดลักเนือถักหลาว ทา นกดีทมาท่านโล่ ขบตายกดี ผีได้ของเก่าคีน โห้โหมถ่องขันแปลงหนึ่ง ๙ มาตถาหนึ่ง ล
- ักเผิงวขคังท่าน โห้โหม ๕ บาทเงิน มันเอาเผิงที่ใดให้แทนที่นั้น ผีมันได้ขายกินเผิงนั้นเจ้าคีนยังนับหมายไว้น้อย มากที่ใดให้นับดู คาบ

ใบลาน ๗ หน้า ๑

- ฮางฮางเผิงไถถึแล ฮวงถี ๔ ย้อยน้ำทักันเผิงถีคำบาทเงิน ตามเมือถักเมือแพง ให้มันแทนเทิน ของฝูงนี้ให้พินี่โสฬีเคาะคูของโจนน
- ขึ้น ตั้งแต่คำบาทเมือเทิง มันก่เพน กิเพนโจนแล ให้กัทำตามอย่าง เหมือนได้ กล่าวไว้ แต่ถลึงนั้นเทิน ๙ ซี่ ๑๒ มาต
- านึ่ง โจนลักของท่าน เอาไปไว้จิม บ้านกดี จิมเอือนกดี ไนเอือนกดี เจ้า ของมันไปเพนเข้าเจ้าของมันย้อยขึ้น
- ว่า เจ้าบ้านเจ้าเอือน เพนโจนดังนั้น ให้ขุนพินี่โสฬีขันนะสุด เอาคำจึงให้ได้ก่อนถ้า

แล ได้คำจึงปละกานใด จึงได้ทำตามเพิน ย่าให้ปละพามา

ใบลาน ๗ หน้า ๒

- แก่ความ คั้นตายจะได้ไป สู้ทียากเปดดังพามผู้หนึ่ง มันไปไทนาเมื่อคำมันเอาจัว มาผูกไว้ได้เอียนถิ่นอนมัน กางคินโจนมาลักเอา จัวม
- ันไปพันกัน แล้วเอาชิ้นจัวไปซ่อนไว้ ในสวนพามผู้หนึ่ง พามผู้เจ้าของสวนบู้มี เมี อว่าโจนลักจัวทำน เอาชิ้นจัว ไปไว้ใน
- สวนตัวที่นั้น พามผู้เป็นเจ้าของจัว ไปตามฮ้อยจึงเพนขึ้นนะสวน พามผู้หนึ่ง พามผู้เจ้าของจัว จึงว่าเจ้าสวนเพนโจน ผู
- กเอาพามเจ้าสวน ไปไว้เจ้ามุนและตันโต ให้พิจาละนาหันแล เจ้าลาชะบุดฮ้อยจึงเนือความแล้ว จึงถามพามผู้เจ้าของจัวว่ายังมี ผู้หนึ่งลัก

ใบลาน ๘ หน้า ๑

- เอาวัชกุกันหนึ่ง แท่งฮ้อยมาทอไว้ ปักคุดเอียนหนึ่งดั่งนั้น เจ้าของไปเพนของฮ้อยนั้น เจ้าของพอยว่าเจ้าเอียนลักแล้วฮ้อย มึงยังว่ากูดกว่าฮ้อยลี เมี
- ฮ้อยนั้นพามผู้เป็นเจ้าของจัว จึงฮ้อย คำต่อเจ้าลาชะบุดว่า ฮ้อยได้ลักแล้วฮ้อย เจ้าลาชะบุดเจ้าว่าจัว มึงไว้ได้ที่ฮ้อยโจนเอาไป มี
- งกับฮ้อยโก่ทุมึงคิตีลเด แต่สวนมันไป ปเอียน มันก็ยังไกลกว่าที่มึงไว้จัวมึงนั้นเด โจนหากไปทอไว้ดั่งลี มันจักฮ้อยว่าจัวฮ้อย :
- จึงตั้นว่าคิตีลคิงโจน เพนว่าบิได้ของกับมึงนั้น จักให้มันปลันบิชอบมึง บิพิจาละนาผูกทำนง่ายนั้น ผั้นท่งมึงแลฮ้อยเจ้าลาชะบุด ให้มันใช้

ใบลาน ๘ หน้า ๒

- ๒ แทน ๒ เหมือนเบ๊ยะเปนเส้นไหม ว่ามันบิผั้นแล ผูกคิตีลคิงโจนไปควนผูกแล ผูกดั่งนั้นให้ไหม แสนท่มั้นเบ๊ยะแล ตัซฮ้อยนั้นเปนลูก คะติกะมะนะแล เจ้
- ลาลาชะบุดจึงกล่าวแก่ เสนาว่าคุดก่อนเสนาทังหลาย คำฮ้อยไดฮ้อยหนึ่งกิตี บิได้วัชกุกันบิดั่งนั้น ย่าได้ไหมเพน มันได้คิตีให้ไหม
- กบิชอบแก่กันปาย เปนดั่งแบ่งทาง ให้ ท้าวพยา ไปฮ้อยบิขายแล เมื่อนั้นเจ้ากุนมานจึงชักเอาดำนาน ฮ้อยได้ปละกษมาแต่ก่อ
- นว่าดั่งนี้ คุดละเจ้านักปายทังหลาย ยังมีเสนา พยาเมืองทลึงกา ผู้หนึ่งชื่อว่าเวสียะพาม เปนผู้พิจาละนาถ้อยความ ต่างพยานั้นยังมีพาม ๒ คน คิต

ใบลาน ๙ หน้า ๑

- กัน ลำพาม ๒ คนนั้น โจนลักเอาวัชกุกันพามผู้หนึ่ง คีว่าคำพันหนึ่งเอาแต่ คำยังดงเป่านั้น

โจนเอาไปทอชไว้มีชั้นโตพามผู้หนึ่ง พามผู้เจ้าของ เพนถ

- งว่าเจ้าเอียนลักแล ว่าอันมันบ่ยอม จึงไปไหว เสนาผู้ว่าเวสียะพามให้โตหันแล เวสียะพามบ่พิจารณาแล แต่งตั้งให้พา
- มผู้เจ้าเอียน เสีย ๒ พันคำคือว่าใช้นั่ง แ ทนหนึ่งหันแล เมื่อนั้นพามผู้เจ้าของนั้น ได้ ไทม ๒ พันคำมันเย็นดี เลิกเสนย่องยู่คนเว
- สียะพาม ว่าเจ้ากุ่มผยาทัก เมื่อนั้นเวสียะพาม จึงว่ากุ่มแล เจ้าเสนาพชาคายไผจัก ยิ่งกว่ากุ่มได้แลว่าอัน คันพิจารณาความแล ลงไปอาบน้ำ ฝีเสื้อ

ใบลาน ๔ หน้า ๒

- น้ำกุ่มมันเสียหันแล พามผู้ได้คำสินไหม นั้นเมื่อสู่เอียนมัน ไปถึงทางทางเลื่อโค้งกุ่มมันแล้วเพร่ามันได้กุ่ม เชนมาตอนตอนหนาเพืออัน
- ล พามผู้เลือกมันนั้นจึงมาเมือกาง คั้น กล่าวบอกแก่ลูกเมียมันว่าพามผู้ลักคำนี้ นกู่ได้ ไทมมัน ๒ พันคำนั้นเอียกว่า ฝี
- ทำเสียเสียโค้ง จึงกินกู่เพืออันแล สู่ เอาคำอันนั้นไปขึ้น แก่พามผู้มันเสียเพิน คั้นกู่ ตายจากชาชนอันเพียกัน กู่จักได้ไป
- ตกนาฮักแล ลูกเมียเขาจึงเอาคำอันนั้น ไปขึ้นให้แก่พาม ผู้เจ้าเอียนดั่งเก่าหันแล เวสียะพามผู้เพืออาฆาได้คำอันนั้น ตายไปได้เพือเชษฆ่ามา

ใบลาน ๑๐ หน้า ๑

- กล่าวแก่เสนา อันได้พิจารณาคำด้วยกันนั้นว่า สู่ทั้งหลายยคำเยืองนี้ อันใดแลไปได้วัช ฤเข้าของกับมี สู่เจ้าอย่าได้แต่งตั้งเพินว่าอัน คำอันนี้ปละกษทลง
- าทินแล้วแล นักปราชทั้งหลายอย่าได้ทำเพิน เมื่อนั้นทเวดาตนาฮักษาเสดตะลัษพยา นั้น ยินดีจึงสาทุกานบุชาเจ้าลาชะบุช ด้วย
- เข้าตอกดอกไม้ทับ เพินลักชีแก่เสนาท ึ่งหลายหันแล ตำนานคำอันนี้อาจานเจ้าอยู่แล้ว จึงกล่าวสืบมาเพินที่จันแก่นักปราช ผุงพิจา
- ละนาถ้อยคำเมื่อให้ได้จ้จำหันแล ๔ ชั ๑๓ มาตถาหนึ่ง โจนลักของท่ามาแวนอน ฝี เจ้าเอียนฮู้ว่าโจนแท้ ให้ไทมเจ้าเอียนชั้นหนึ่ง ๒ ฮ้อยเงิน ฝีโจนบ้อยให้เจ้าเอิ

ใบลาน ๑๐ หน้า ๒

- อนหาโจนให้ได้ ฝีบได้โจนให้เจ้าเอียนแทนของ อันโจนลักนั้นตงเสี่ยงเพิน ฝีเจ้าเอียน บ่ฮู้จักว่าเพินโจน ก็ให้เจ้าเอียนสืบเอาตัวให้ได้ ฝีบได้เหลือกำลัง
- ให้พินไสชั้นนะสุขเอาคำจึงให้ได้ คั้น มันบ่ละสุขก่อย่าให้ว่าสังแก่มันเพิน ฝีมันบ่ ละสุข จึงให้ของโจนลักนั้นตงเสี่ยง เลาช่า

- ใต้ไล่ชั้นไหมมันชั้นหนึ่งตามประตาสักเก็น ๓ ชั ๑๔ มาตถาหนึ่ง ผีโจนลักของมาฝาก
ชื่องไว้โนเอียนเจ้าเอียนยังอยู่ให้ไล่โทษ
- ผู้เจ้าเอียนเลิมโจน ผีเจ้าเอียนรู้ว่าโจนเอาของมาฝากดังนั้น มันไปบอกกับเจ้าของแล
ผู้หนึ่งผู้ใดก็คิดค้นมันมิให้คืนค่าคุณ ให้แก่ค่าคุณนั้นไป

ใบลาน ๑๑ หน้า ๑

- ทศษเอานำโจนให้แก่มันอย่าให้เสียวัยฤของเก่าเขา ผีเจ้าเอียนบู้เมื่อว่าแมนของโจน
มาฝากว่าเปนของบ่ละสุขมาฝากดังนั้น ให้มันหาผู้ฝากนั้นมาให้
- ได้ ผีมันหาบิได้ให้มันใช้ของท่าน ก่อน โทษอย่าฟ้าวไซมัน คั้นมันหาโจนได้ จึงขึ้นของ
ให้แก่มัน จึงให้ขุนพันไล่ฆ่าละ เอานำ
- โจนเก็น ๓ ชั ๑๔ มาตถาหนึ่ง ผีว่าผู้หนึ่งไปลักเอาของท่านมาฝากไว้ ดอมผู้หนึ่งดังนั้นก็
รู้ว่า ของลักแท้ เมื่อเพื่อนได้ตามยอชได้ช
- องเพื่อน ไล่โทษอำนั้นเลิมโจน เพชวามันอำโทษท่านไว้แล เทียมดังพิกขุตนหนึ่ง ถึง
อาบขปาละซีก แจ้งแท้นแลอ้าวไฉน ผีว่ามันมาบอกเจ้าของให้ท

ใบลาน ๑๑ หน้า ๒

- ำตามอย่าง อันได้กล่าวแต่พายหลังนั้นเก็น ๓ ชั ๑๖ ผีว่าคนผู้ใดไปนำเอางวงงาากอน
มาให้ทำพยามันอำเอาสมบักขุณั้น มาเปนของตัวดังนี้
- นั้น โทษไล่มันของทั้งมวน ให้มันขึ้น ใต้ไล่ชั้นแปงแก่มัน เพชมันโลบเอาของท่าน
ตาย เทียมดังพิกขุตนหนึ่งน้อมเอา
- ของสิ่ง มาเปนของแห่งตนดังนั้น เจ้า พิกขุทั้งหลายนำไปกาบทุน องสมเตษพะนุ ทล
เจ้าพลองไล่อาบขปาจีตั้นแก่พิกขุ
- ตนนั้น โทษโลกไล่ตามวิโนผลปาสิปาจิตตักขอบแล ๓ ชั ๑๗ มาตถาหนึ่ง ผู้หนึ่งไปเอา
ของท่านบิเพนเจ้าของแล บิได้ถามไล่ใจว่ากั้มดั่งนั้นแลให้

ใบลาน ๑๒ หน้า ๑

- ท่านผู้อื่นว่ากดี แมนหากว่าด้วยตนกดี บัควนไล่โทษ เพชบิได้ไล่ใจว่าจักลักตาย เทียม
ดังพิกขุเจ้าตนหนึ่ง ไปเอาไม้แห่งสงคะเจ้า มาทำวี
- ท่านแห่งตนด้วยไล่ใจว่ายืม พะนุทลใจ าดัษเพชสนา ว่ามันมีอาบขเพชนี้มิชว่ากั้มแล
เสียของที่ได้ให้แทนทั้น ผีบิเสียบัค
- วณแทนตาย ๓ ชั ๑๘ อันหนึ่ง คนผู้หนึ่ง ตากผ้าไว้แล้ว ลืมเสียคนหนึ่งแทนกั้วเสียกั้วไว้
เจ้าของผ้ามาว่าโจนเอาของกุดา
- กไว้ทั้น ไล่ลักเอาจากผู้กั้วช้อยกั้วไว้เจ้าของว่า ท่านลักเอาว่าดังนั้นโทษบิมีแก่ผู้กั้วแล

มันทุละเอาให้พินพิไลฆ่าละดู มันจะเป็นโจนหลี่ ๓ บ่เป็นโจ

- น ฝีมือมันเป็นโจนโทษโจน กักทากอยู่ กับมัน ฝีมือมันเป็นโจน ให้มันใช้แต่ของท่า น เลียนด้วยมันชื่อของที่บังลับ โทษ
- ย่าไล่ฝีมือหาโจนได้ จึงให้โจนนั้นใช้ที่ น ของมันโทษนั้น กักทากอยู่กับมันแล้ว ๓ ชั ๒๒ มาตถาเน็ง ยกโทษแก่ท่านกิติ ตู่ท่าน
- นกิติ สวรรคกให้ไล่ชั้นถ่องทัก ฝีมืออุยมันยกกัน น้อยกิติมากกิติ มันจักหันตามใจมัน แพ้ของได้ให้ไล่ทักเก็น ๓ ชั ๒๓ ฝีมือของไปฝาก

ใบลาน ๑๔ หน้า ๒

- น ฝีมือมันนั้น ว่าโจนลักเอาเสีย เข้าของมาอ้อมขึ้น ให้พินพิไลฆ่าละดูก่อน ของผู้ ฝากนั้นไว้บูมเดียว ลอมเดียวกันกิติต่างบูมต่างลอมกิติ ไว้ใน
- อีอนกิติ นอกเอียนแลจิมบ้านกิติ เสีย แต่ของผู้ฝาก ของผู้ลั่นนั้นบ่เสีย ให้ผู้ลั่นนั้น ไป ชั่งเสียง โทษอย่าไล่มัน ฝีมือผู้ลั่นฝาก
- นั้นก่เสีย ของผู้ฝากนั้นก่เสีย ของผู้ลั่น ฝากนั้นเสียหลาย กว่าของผู้มาฝากนั้นกิติ
- เสียทักกันกิติอย่าให้อี้ ด้วยว่าเป็นบาบ
- มะเคาะชู้คนแล ฝีมือผู้มาฝากนั้นเสียหลาย ของผู้ยักฝากนั้นเสียน้อย ให้ผู้ลั่นฝากนั้นใช้ ท่านให้เป็นส่วนเสียทักกันจึงชอนนล ด้วยพละปาลิมะทาว

ใบลาน ๑๕ หน้า ๑

- กกว่า อันตะคันตุโกนิทชอวาาลีกานัง อุเจตันเรควาโทติ ดังนี้ ยังมีบุคคลผู้หนึ่งอันท่านหาก ชีให้ มันอักษรของกิติ บิได้ชีให้อักษรกิติ ของอันยุดอม
- มันแก้ของอันนั้นแลเสีย ให้มันผู้นั้นไป ชีของท่าน เหมว่ามันหากยับเอาตาย ๓ ชั ๒๔ มาตถาเน็ง ผู้ลั่นของฝากท่านบิได้ใจมันบิอ่
- านดูของท่าน ชูเยืองให้ถ้วนช่องหน้าพ ายลุนเจ้าของถามเอาตะว่าของบิเลียงมันเกียง กันบิ ตกมาขึ้น ผ่าเลียมันทั้ง ๒ ให้จำเมือง
- ชันนะสุดเอา ฝีมือฉายควนจะไล่ทักให้ไล่ ควนจะไล่ถ่องทักให้ไล่ เหมอนได้ กล่าวไว้แต่หลังนั้นเก็น ๓ ชั ๒๕ มาตถาเน็ง ฝีมือยักของฝากชีโชดูเจ้าของหาก

ใบลาน ๑๕ หน้า ๒

- บิได้ให้โชดู เจ้าของฝากมาเอาของฝาก ว่าบิเลียงดังนั้นก่ให้จำเมือง ชันนะสุดเอา ตามย้าง ได้กล่าวไว้แต่ก่อนนั้นเก็น ๓ ชั ๒๖ มาตถาเน็ง ลูกชายลูกยั้งลักข
- องพ่อแม่ให้ชู้กิติ พ่อแม่ลักของก นกิติ ฝีมือลักเอาของกันกิติ น่องลักของพี่ พี่ลักของ น่องกิติยังเพนของเก่าให้เอา

- คีน ฝังเพนทากแล้ว อันจันแม่ลู กัวกับเมีย ฝังกับน้องอยู่ในเอียนเดียวกัน ด้วย ว่า เขาล้างได้ตอมกันแล ฝังเขาฝังว่ามานี้
- ออกเอียนต่างกัน บ่ควนเปเนโจนก็อย่าให้เอาเปเนโจน เทียมดังเจ้าฟักชูสองตนเปเนสะหาย กัน ตนหนึ่งหนีไปป็นตีบาช ตนหนึ่งอยู่วิทานเอาส่วนเข้าตนไปบี

ใบลาน ๑๖ หน้า ๑

- นตีบาช มากินด้วยวีสาขุณเคียนกันดั่งนั้น ตนเจ้าเข้าว่าบ่เปเนสมแล นำไปกลาบทูของสม เชนพะลุกิเจ้า ๆ ตัษว่าผีว่าเอาด้วยวีสาขุณเคียนกัน ทา
- อาบัตบได้แล เทมมีในพะปลาล่องสม เชนพะลุกิเจ้าบ่ยัดติตั้งไว้ ในกำพิกุติยะ สา มนว่า วีสาขุณคันทาคือนาปัตติตั้ง
- นี้ ควนเปเนโจนให้เอาเปเนโจน เทียม ดังเจ้าฟักชูตนหนึ่ง ซึ่งเอาวัชวาอาลาม กาย แตนฟักชูทั้งหลาย นำไปกลาบทูของ
- สมเชน พะลุกิเจ้า ๆ ใส่อาบัตบปลาละซีก ด้วยไถยะจิชอันลักันท์ มีในพะปลากำพิกุติ ยะสามนว่า ไถยะจิดตั้งคันทาคือนาปัตติปลาละซีกษาคิดตั้ง

ใบลาน ๑๖ หน้า ๒

- โทนโลกใส่ขันคำคิโทเลิมโจนแล ๆ ชี ๒๗ ผีเจ้าของช้อยช้อยลักของเอียนดั่งนั้นช้อยมา ย้องขึ้น ให้นินใส่พิจาละนาคูช้อยมีหลายจำพวกควนเอาคีนได้
- ก็ให้เอาคีนให้แก่มัน บ่ควนเอาคีน ได้กัอย่าให้เอาคีนเทิน ผีช้อยลักเอาของเจ้าเอียน ให้ใส่ทันตะกำ ตามโทษอันหนักอ
- นั้นเขาเทิน ๆ ชี ๒๘ มาตถาหนึ่ง หนัก ลักของลูกสี่ด ลูกสี่ลักของหนักดั่งนั้นกำ ดี ผีว่า ของอันลักนั้นตั้งแต่บาชหนึ่งชี
- นไปใส่ใจ ลักเอาแท่งของอันนั้นก็ได้แท่งเจ้าของกัว่าของนั้นโจนลักเอาไปเสียแท่ง ฟักชูตน ใดตนหนึ่ง มีจิชใจลักเอาดั่งนี้ถักอาบัตปลาละซีกฟักชูของน

ใบลาน ๑๗ หน้า ๑

- นั้น กัชาษบ่ควนเปเนฟักชูแล ตามพะปลาละพุกิเจ้า บ่ยัดติไว้กับกำพิกัมะวาจาวา ๆ ปาปิวาป อาทียะติตั้งนี้ โทนโลกคันทาลักเอา ของด
- ังกล่าวมานี้ได้ชีว่าเปเนโทษเปเนโจนแล ฟัก ชูของนั้นกัชาดบ่เปเนฟักชูแล ผีเจ้าของทาก ยัง ติชตามเทียวบะเทียวนับ ใจเจ้าของนั้น
- ยิงว่าจะได้ของตัวคีน ฟักชูของนั้นกัยังไ ม่ชาษแล อันนี้จาวาเปเนโจนลัก นั้นดั่งน ต่ หนักบาชหนึ่ง ขึ้นเมื่อเทิง ผีของโจนล
- ักันหนักบาชลงมาลุ่ม เจ้าของลันอาใส่กัตียังไมทันลันอาใส่กัตียี ฟักชูของลักนั้นยังไปชาษ

แปลแต่อาวัชติปาจิยตีแล ทุกกตด้วยไวยะ ปาลีปา

ใบลาน ๑๗ หน้า ๒

- ลาซิกันว่าไถยะจิตตังอาทิตยทินัง ปาลาซิกังปาจิตตียังทุกกะตังตังแล ฯ ขี ๒๔ อันนี้ผู้ใดลักเอาอาจยา ไปเมืองนอกให้เคียนหาบแล สีขบย
- บั๊กันติบาบไหมทำนดั่งนั้นกัสมันไป ฌีบาบลงไหมทำน มีมากน้อยทใดกัตี ให้ เอาขึ้นให้แก่เจ้าของตงเลียง โทษมันนั้น
- เป็นโทษหลวง ด้วยว่ามันลักอาจยาแล ฯ ขี ๓๐ อันนี้ผู้ใดเลียงบ้าน ถิ่นสวนควนหมากเพื่อนผู้ใดบถามทำนไปยี้ เอาลูกส้ม
- ลูกหวานทำน ด้วยอำนาจอาจยาแห่งตน ของมันได้เอาทใดให้มันใช้ตงเลียง โทษมันกัทำนั้นให้จำเมืองพิจาละนาตามทักตามเขา ควนลั้งสอ

ใบลาน ๑๘ หน้า ๑

- นกให้สิ่งสอนคลั่งนึ่งก่อน ฌีบควนลั้งสอโทดปละกลานโด กัให้อาตามย่างได้กล่าว แต่ก่อนนั้นเกิน ฯ ขี ๓๑ มาตถาหนึ่ง ผู้ใดไปควาชะตมเอาของทำน
- ให้เข็ญเอาหมันเฮียนให้ได้ ฌีพุมันผู้ นั้น ยังเอื่องด้วยทำนช่อนของไว้ทใด มันอุ้ตวณมันชะตมั้น มันผู้นั้นคนมอชเมือง
- แล ฌีทำนไว้มันลักเอาได้ ฌีทำนไว้ตึ วยอันชุก อันช่อนมันเอาบได้ โทษมันนั้นเป็นโทษหลวงแล ฯ ขี ๓๒ มาตถาหนึ่งบุกคละค
- นควางจ่ายเงิน แดงแปงเงินครวลง ลีบพะลุนไปตวะล่ายเทียวชี่เทียวช่าย หลอนได้กับผู้ใดให้ จัษเอาคู่เข้าของ มันได้ไปชี่ช่ายกัน ผู้ใดให้จัสส่งขึ้นเจ้าของตง

ใบลาน ๑๘ หน้า ๒

- เลียงโทดมันนั้นกัเป็นโทษหลวงแล ฯ ๓๓ มาตถาหนึ่ง บุกคละผู้ใดผู้นี้ลักเอาของเพื่อนมาให้แกท้าวพยาแสนหมื่น ผู้ใดกัตีฌีพยาแสนหมื่นผู้
- เม่นของโจนลักมาให้ดั่งนั้น กัเฟิงว่าเ อาของผู้นั้น คินให้แก่เจ้าของแล โทดย่าไล่ท้าวพยาแสนหมื่นเกิน มียูในทามะบ
- ดเทียมดั่งมะหะจะชู ปะละเถนเสียดาสาชต ะเดินทางไป ไดย่าลัษตัวมีชีวิตตายด้วยบิไล่ใจว ะให้ตายเจ้าพิกขุทั้งหลายนำไปกลาบทุน
- องสมเดชะ พระพุทธเจ้า พระองค์พระสะทามะเทษสนาว่า ฯ อสญญาจนาปตติ ดั่งนี้ มะหะจักขุปาละเถนบิได้ไล่ใจว่าจักย่ำให้ลัษตาย กัท

ใบลาน ๑๙ หน้า ๑

- อาอาวัชบิได้แก่มะหะจักขุปาละเถนตนนั้น ฌีท้าวพยาแสนหมื่นผู้ใดกัตี หากอู้ว่าของโจนมา

ให้แก่ตนตั้ง แต่งเอาดั่งนั้น โทษทำวณยานสนพนั้นผู้

- นั้น ก็เลิมนโจนตามยดลักดั่งนั้นแล ชี ๓ ๔ มาตถาหนึ่ง มีชาวเมืองลักขยท่าน ผู้ยิ่งกิติ ผู้ชา ยกิติ เจ้าของช้อยไปตามเอาได้ในด้านเค้
- ๑ ให้โหมมันให้แก่เจ้าช้อยอ้อยหนึ่ง มีเจ้า ช้อยมันได้ไปปะไปจ้างเพื่อน ให้คิดเอานำผู้ ลักก นั้นใช้ต่างตงเลี้ยง มีได้ด้านถ้วน ๒ ให้โหม
- ๒ อ้อยได้ด้าน ถ้วน ๓ ให้โหม ๓ อ้อย มีกายหลายด้านก็ให้โหมลำดับขึ้นไป มีพันด้าน ออกไป ผู้อื่นได้ให้ผู้ลักนั้น ได้เอาช้อยท่านส่งคืน ให้แก่เจ้าค

ใบลาน ๑๔ หน้า ๒

- ๑ บะคำจ้างค่าทวงค่าฮามมัน ให้ศิษเอนำมันลักช้อยท่านนั้นตามอย่าง ผู้ยิ่งผู้ชายนั้นเทิน มีช้อยท่านผู้ยิ่งเจ้าช้อยได้เอนนำ ผู้ลักเอานั้นได้สู้ได้เปดง
- นั้น ให้จำเมืองพิจาละนาโหมเอาตาม เมีย ๒ จำพวกนั้นเทิน ผู้มันลักฆ่าทำมีฆ สา จานนั้น ก่หากเปโทษหลวงแล
- อันหนึ่งมีช้อยคช้อยลักเอากันหนดงนั้น มี เจ้าเอียนอุ้นำเจ้าเอียน ก่เปโทษโจนเทมือน ตังช้อยนั้นแล มีเจ้าเอียนบู้เมือ โทษ
- นั้นกับควนใส่เจ้าเอียนแล ด้วยว่ามันบู้เมือให้เสีย แต่ช้อยผู้เปเนโจนนั้น เทดว่ามันก็ ช้อยมันบู้ได้ มีเจ้าช้อยผู้มันเปเนโจนนั้น ไปตามเอามาได้ให้

ใบลาน ๒๐ หน้า ๑

- จำเมือง ถามมันก่อน มีมันเสียด้วยช้อยมันก่ให้มันเสียเอาแต่ ค่าจ้างค่าฮามค่าบะคำบน นั้น โทษหลวงนั้นให้ยกเสีย ด้วยมันไปตามเอา ช้อยมัน
- มาได้ มีมันเสียค่าจ้างค่าฮาม ค่า บะคำบนบู้ได้ดงนั้นจึง ให้เอาตามคองเมืองเ เทิน ๓ ชี ๓๕ มาตถาหนึ่ง มีผู้ใด ๆ ช้อยท่านลัก
- ขายกินเจ้าช้อยอยู่ว่า ผู้นั้นขายช้อยตัวแลม าสวน คันสวนตกว่ามันช้อยท่านแท้ มีได้ ผู้เก่าคินให้มัน ผู้ลักนั้นใช้ผู้หนึ่ง มีบู้ได้
- ผู้เก่าคินมันตายเสียกิติ ลักหนีเสียกิติ ให้มันใช้ ๒ คนค่าจ้างค่าฮาม ให้พินใส่ศิษเอน ให้แก่เจ้าช้อย แต่เมือได้จับคนท่านนั้น ตัวมันผู้ลักขายช้อยท่าน

ใบลาน ๒๐ หน้า ๒

- นั้นเปเนโทษโจน เทมมันบับอกบ่ขาวให้ทั้งหลายอยู่ มีนะกำพัสะมันตะปาสาทีกะว่า พิกชุกา ลังทิสสะวาสูกะชุกชังบุนสีตะวะอะ ไวะอะบุนสีตะวะคชสาปา
- ลายลูกชัง ชิวาติวัชโสเจปลายะติทุยะวา เลนปาลาชีกัง ดงนี้อักษทิบายว่าพิกชุกะเพนช้อย ท่านลักหนีเข้าจำให้หนี อักษทินาทานกัชี

- นกพิกาญ์ของนั้น นกของนั้นกำขาบิ ควบเป็นพิกาญ์แล บิว่าแต่กันสืบ ๒ ต่ ๒ ก นั้นไปเถิง อ้อยองกำขาบิควบเป็นพิกาญ์แล
- โทณโลกผู้ย้ายโคบเอาช้อยท่านหนีจากเจ้าช้อย ควบไล่สิ้นไหมโทจโจนแล้ว ฝีมือฝ่าย หน้าบิว่าลักช้อยท่านมาขาย ย่าว่าลึงเพชบิว่าขาย ฝีมือบิว่า

ใบลาน ๒๑ หน้า ๑

- เป็นช้อยท่านผู้อื่นแท้ บิใช้ช้อยผู้ขายหากเชิงไล่เอาไล่ขันไหมขันหนึ่ง เพชสมคบโจนตาย ค่าแวงให้ผู้ขายช้อยท่านใช้ ๒ ส่วน ผู้ไล่เสียส่วนหนึ่ง ให้แก่เจ้าช้อยท่าน
- ทิน ๙ ชี ๓๖ มาตถานั่ง ฝีมือท่านลักหนี ให้ไปคว้างยังแสมอยู่ดอม ผู้ใดเจ้าเอือนกดี ม าบอกเจ้าช้อยแต่ความกดี ทยุบเอาคน
- มาส่งกดี ให้มีคุณแก่ผู้ทยุบมาให้แล ผู้มาบอกนั้นตามน้อยตามมาก ฝีมือในด้านเค้า นั้น เอาตัวมาให้ ๆ มี คุณ
- อ้อยหนึ่ง ฝีมือมากนอกแต่ความ ให้มีคุณถ่องอ้อย ฝีมือหลายด้านก็ให้ลำดับขึ้นไป ตามด้านนั้น เทิน ฝีมือเจ้าเอือนเจ้าบ้านบิส่งข่าว บิมาบอกกับเจ้าช้อย เจ้าช้อย

ใบลาน ๒๑ หน้า ๒

- ไปพบเข้าดังนั้น มันไปยุ่นำชานาปานโค ให้คิษเอาค่าฮ้างค่าฮามตามอย่าง ผู้ยิงผู้ขาย นั้นให้แก่เจ้าช้อย เล่าไล่ขันไหมขันหนึ่งเพชว่ามันอำช้อยทำ
- านไว้ ฝีมือมันเคียไปเคียค้ำเคียขาย มันมีของไปค้าขายดังนั้น ก็ย่ำว่าฮ้างแก่เจ้าเอือ น แลเจ้าบ้านเทิน ฝีมือมันบิมีของ
- ไปค้าขายอย่างแต่ก่อนนั้น เจ้าเอือนเจ้า บ้านเอาไว้ให้เจ้าเอือน เจ้าบ้านนั้นเสียแต่ ค่าห้างค่าฮาม ให้แก่เจ้าช้อยขันไหมนั้น
- ย่าไล่มัน ด้วยว่าเอือนเจ้าบ้านบิซึ่งชอบลักขนะคนแต่ก่อน เคียเอาของมาค้าขายแล้ว บิมี ลังมาค้าขายให้คนเพื่อนยุ่นำตัว จึงให้เสียแต่ค่าห้าง

ใบลาน ๒๒ หน้า ๑

- ค่าฮามแล ๙ ชี ๓๗ มาตถานั่ง ฝีมือได้ช้อยท่านลักหนี เอาตัวมาส่งให้กดี มาบอกแต่ ความกดี ให้มีคุณแก่ผู้เอาตัวมาให้แลมาบอกนั้น ตามน้อยด
- ามมากฝีมือในด้านเค้า นั้นมันตัวมาไ ห้ ๆ มีคุณอ้อยหนึ่ง ฝีมือมาบอกแต่ความให้ มีคุณถ่อง อ้อย ฝีมือหลายด้านก็ให้เอาลาด
- ขึ้นไปตามด้านนั้นเทิน ฝีมือใด ๆ คั นหานั้น เอามาให้เจ้าของ บิทันอ้อชเจ้าของ คนนั้น ลักหนีทางทาง ก็ควนใช้คน
- ท่านแล เพชว่ามันลักสาช้อยท่านบิดี ฝีมือทางคตายกดี ผูกคตายกดีโดนน้ำตายกดี เป็น

พยายตตายกดี มีมันมีลักขึ้นทักยำอีกแก่ผู้ได้มา

ใบลาน ๒๒ หน้า ๒

- นั้น ก็เปเนบานมะเคาะทั้ง ๒ ช้าง ฝ่าเจ้าคนกับได้คนคืน ฝ่าผู้ได้มานั้นกับได้ค่าคุณจึงบิให้ว่าสิ่งแก่กันแล มีมาบอกแต่ความคนนั้นกับเอามา
- สิ่งแก่เจ้าช้อยช้อยท่านลักหนี ก็ให้ใช้ช้อย ท่านเพิน มีมันหรงคตตายกดี ผูกคตตายกดี โตนน้ำตตายกดีเปเนพยายตตายกดี มี
- มีลักขึ้นแท้ ก็ให้ทำตามอย่างได้กล่าว ไว้ั้นเพิน มีผู้ใดมันบิไปบอกกับเจ้าของช้อยทง ทาว ทาจึงพบจึงอยู่ดั่งนั้นให้ใส่โทษมัน
- ชันคชันหนึ่ง เพชว่ามันบ่งข่ามันบ่งช้อยท่านไว้ ช้อยท่านนั้นก็ให้เอาคืนให้แก่เจ้าช้อย ค่า ห้างค่าฮามนั้นมันบ่งไว้ ชานาปานใด ก็ให้ค้ำเอา

ใบลาน ๒๓ หน้า ๑

- ตามอย่าง ผู้ยิงผู้ช่ายให้แก่เจ้าของของช้อย มีช้อยท่านลักหนีเสียกดี ตายเสียกดีก็ให้มัน ใช้ช้อยท่านค่าห้างค่าฮาม ก็ให้ค้ำเอาดั่งได้กล่าวมานั้นเท
- น ๙ ช ๓๘ มาตถาหนึ่ง ผู้ช้อยท่านพาของ ทน ไปช้อนไว้เอือนผู้ใดกดี ยังถ้วน ๓ วัน เจ้าเอือนก็อยู่แล บ่บอกบ่งข่าอ่าวเม
- อเถิงเจ้าช้อยดั่งนั้น ช้อยท่านลักหนีให้เอือ ใช้ช้อยท่าน ของอันมันพามา นั้น มีากน้อยท ไดไ ห้ชุนหนีใส่ เอาเจ้าช้อยมาชันนะสุดดูให้
- แน่เจ้าเอือนใช้ตามของอันน้อย อันมากเล่าใส่ชันติมันชันหนึ่ง เพชว่ามันอำด้วยคำอันมีใน พระกำนิปาจีจติว่า โยปะนะพิกฐสาชานัง ตูษณลงอ

ใบลาน ๒๓ หน้า ๒

- บัษติงปะติสาไทยะปาจีจติยังดั่งนี้ เทียมดั่งเจ้าพิกฐตนหนึ่ง เถิงอาปัษปาละชิก แฉงแท้พิก ฐเจ้าทั้งหลายนำ ไปกามทูนองสมเตช พระพทุเจ้าพล
- ของจึงติชว่าพิกของนั้น ควนเถิงแก่อ บัดปาจีจติ พละของบิได้อำปัษสังคาปาละชิก เพชว่าทำอำตาย ทนโลกควนใช้ ของ
- ท่านเลาใส่ชันติหนึ่ง ตามคองพะวีไนช อบแล คั้นเจ้าเอือนได้เสีย ค่าคนค่าของแล้ว ช้อยผู้หนีนั้นกควนเพนช้อย เจ้าเอือนผู้เ
- เสียเงินนั้นแล ๙ ช ๓๘ อันหนึ่งช้อยท่านลักหนีมาชันเอือนเพือน มีผู้ที่เจ้าช้อยให้บอก มีผู้ที่ เจ้าช้อยให้บอกเจ้า เกินให้ปาวแก่เพือนบ้าน คั้นเจ้าช้อย

ใบลาน ๒๔ หน้า ๑

- มาเอาให้มี เงินเบี้ยหนึ่งแปลงเอือน เหลือนั้นอย่าให้เอา มีเจ้าเอือนบิให้ช้อยท่านมอบไว้

คันมันตายกิติ หนีเสียกิติให้เจ้าบ้านเจ้าเอือนใช้ช้อยท่านค่าห้างค่า

- ยามกัให้ศิษเอา ตามอย่างช้อยผู้ยั้งผู้ชายนั้น ด้วยว่ามันบ่ขึ้นช้อยท่านแล ผู้เจ้าบ้านเจ้าเอือนไ้ ด่ป่าวได้นอก กับเจ้าเกินแลเพื่อนบ้าน
- แล้ว ผู้เจ้ามาพบเข้าบิได้ ไ้ถามเสีย ก่อนไล่จับ เอาะนอกบ้านช้อยนั้นบ่พบหนีหนีเสีย กิติจับได้ตัวกิติ ก็ฆ่าให้ว่าลั้งแก่
- เจ้าบ้านเจ้าเอือนเกิน ผู้ไล่จับนะในบ้านช้อยนั้น กับหนีเสียฆ่าให้ว่าอีแก่ เจ้าบ้านเจ้าเอือน ควนให้เจ้าช้อยแปลงเอือน ท่านขึ้นนั่งตามปะดาสัก ผู้ว่าจับนะไ้

ใบลาน ๒๔ หน้า ๒

- บ้านได้ช้อยตัวแล้วดั่งนั้น ย่าให้ฟ้าวเอาช้อยตัวหนีให้เจ้าช้อย แปลงบ้านแปลงเอือนท่านขึ้นนั่ง ผู้ว่าชะทิวเล็กชันแปลง ๔ ช้อย ทิวแสนในนาชันแปลง ๓ ช้อย ทิว
- ทิวในนาชันแปลง ๒ ช้อย ทิวแสนนอก นาผู้โผพายชันแปลง ๒ ช้อย ทิวทิวนอกนาผู้โผพายชันแปลงช้อยยถ่อง ชุนกวนแลนายมี
- าชชันแปลงช้อยถ่อง ไ้แลชาวเมืองชัน แปลงช้อยหนึ่ง คนทุกไ้แลช้อยท่านชันแปลงถ่อง ช้อย อันนี้ว่าด้วยเจ้าบ้านเจ้าเอือน ได้บ่
- าวได้นอกเจ้าเกินแล เพื่อนบ้านแล้ว เจ้าช้อยหลบเจ้าบ้านเจ้าเอือน เทียมดั่งเจ้าพิษุทนหนึ่ง บ่หลบพละลั้งคะ เจ้ามีในกำปีปาจิษติ อันองสมเดชะพละ

ใบลาน ๒๕ หน้า ๑

- พุทธิเจ้าบ้านยัดติตั้งไว้ว่า ๓ ณาทริเยปาจิตติยี้ ดั่งนี้ พิษุเจ้าองนั้นถัก อาบิษปาจิษติแลทนโลกให้ไ้ชันแปลง ตามพละวิในชอบแล อันนี้เจ้าบ้านเจ้า
- ะเอือน ได้บอกข่าวป่าวเกิน ผู้ว่าคน ท่านหนีไปอยู่บ้านต้อยเอือนตัวดั่งนั้นเจ้าบ้านเจ้าเอือน บิไดบอกข่าวป่าวเกิน คนท่าน
- ตายเสียกิติ หนีเสียกิติให้เจ้าบ้านเจ้าเอือน นั้นใช้ค่าคนท่านค่าห้างค่ายาม กัให้ศิษเอาตามอย่างผู้ยั้งผู้ชายนั้น ผู้ว่าเจ้าคนไป
- บเข้า บ่บอกกับเจ้าบ้านเจ้าเอือน ไ้จับเอาดั่งนั้นคนนั้นหนีหนีเสียกัฆ่าให้ว่าอีแก่เจ้าบ้านเจ้าเอือน เพชว่าเจ้าคนเบาความ บิพิจาละนาแล ไ้ล้ง

ใบลาน ๒๕ หน้า ๒

- บเอาจึงเสีย คนตัวให้เจ้าบ้านเจ้าเอือนใช้ ค่าห้างค่ายามตาม คันคนท่านไปอยู่นำมาก น้อยนั้นแล้ว ให้ไ้ชันติเจ้าเอือนชันหนึ่ง สมค่าง
- สมเดชะพุทธิเจ้า บ้านยัดติตั้งไว้ในก ำปี พะปาติโมกว่า ๓ โยปนพิษุชานัตถวา ทนาพิษุชนา อพพตานอำเมน ตักสิลอปติ

- นิสฺสเรณฺสธมฺมํ ส อมฺหุเชยฺยวา เสยฺยวา สหฺวาเสยฺยํปเปยฺยปาจิตฺตํ ดังนี้ เทียมตั้งนิกฺขุตน
หนึ่ง มีละทิวอันผิวนั้นละละ เจ้า
- ทั้งหลายยกออกแล้ว นิกฺขุเจ้าเองนั่งอยู่แล้ว เอาอยู่สังวสะกัน ตนหนึ่งนิกฺขุของนั้น เถิงอา
ปัษปาจิณฺตี โทณโลกผู้ใดรู้ว่าเขาช้อยคนทำแล้ว แลเอา

ใบลาน ๒๖ หน้า ๑

- ยุตอมกึณกับดั่งนั้น ให้ไล่ชั้นดินกันชั้นหนึ่ง ตามพละวิโนชอนแล ฯ ชี ๔๐ มาตถาหนึ่งช้อย
ท่านลักหนี่ เขามาจับไปนำทางเอือกิตี ทางบกกิตี ฌีว่าเจ้า
- หมู้อยู่ที่ช้อยท่านลักหนี่ เขามาส่ง เจ้าช้อยเสีย ค่าคุณตามไก่ตามไกล ฌีว่าลักหนี่
เสียทางทางบ้านเอือกเจ้าช้อย ก็ไหม
- นั้นใช้ช้อยท่าน เพชรว่าลักหนี่ช้อยท่านบ่ ดี ฌีว่าแมทงคตตายกิตี ผูกคตตายกิตี โตน น้ำ
ตายกิตีเป็นนชายตายกิตี ฌีมีลักหนี่
- แทกีย่าให้ว่าอีแก่ผู้เอามาขึ้น เทียมตั้งเจ้านิกฺขุอยู่ในเมืองอาละวีกทำท่าน นิกฺขุเจ้าตนหนึ่ง
อยู่ลุ่มเย็นน้ำหวานให้แก่กัน นิกฺขุเจ้าตนอยู่บน ถิ่นหม

ใบลาน ๒๖ หน้า ๒

- นั้นหลุมมีตักถักนิกฺขุเจ้าตน อยู่ลุ่มตายคำสนเทห์มี จึงกาบทูของสมเดชมะ พะนุติเจ้าพะอง
จึงตั้งพะสาทำมะพะสา อาสันจึงจะอาณานิบัติดั่งนี้
- นิกฺขุเจ้าเองอยู่บนหาอาปัษมิได้ ดี วยว่าบ่ได้ไล่ใจให้หลุมมีแล โทณโลกผู้ใดเอาช้อย ท่าน
มาส่งบ่ได้ไล่ใจว่าจักให้มันตาย มัน
- หากตายด้วยเพชรอันใดอันหนึ่ง ดั่งนั้น ก็อย่าให้ว่าอีแก่ผู้เอามาส่งเทิน ฌีเขาบ่เอา ช้อย
ท่านมาส่งแกล้งฟางเอาช้อยท่านหนี่
- ไปถึงบ้านตัวแล้ว แลบ่นอกกับเจ้าเกนแล เพื่อนบ้านให้อยู่เจ้าช้อย ฌีตามจึงเพนช้อย
ตัวดั่งนั้น ก็ได้ชื่อว่าเขาลักเอาช้อยท่านแล ความมี

ใบลาน ๒๗ หน้า ๑

- โทษเลิมดังได้กล่าวแล้วนั้นเทิน ฌีว่าหมุ่หากได้ถามมัน มันพอยล่ายว่าจักไปยามพิน้องพิมี่
ดั่งนั้นกิตี ล่ายว่าเจ้าเอือนข้าใช้ ไปด้วยก็จะสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
- กิตี เจ้าหมุ่เข้าใจถึงความมันว่านั้น ก็ตามใจมันไปดั่งนั้นแท้ช้อยผู้มันแล ไปเพียว วัน
ช่อนอันอันอยู่แล ลักหนี่เสียแทกิตี คัน
- เจ้าช้อยสืบตามผู้ว่าช้อยตัวไปนำหมุ่มันแท้ ให้เจ้าเมืองชั้นนะสุขเอาคำจึงให้แน่ ฌีเจ้า หมุ่
นั้นหากบ่ละสุดแทกีย่าให้เพนโทษ
- แก่เทิน มีในพะกำพัสะมันตะปาสะทิกะองสมเดชมะ พะนุติเจ้าบ้านยัตติไว้ว่า อินายิกะเท

สังคันตวานาหังอินังทาเลมิกิ อันเจติคะละสามิกังตังเจ

ใบลาน ๒๗ หน้า ๒

- นิษสาเยวะสะติ อินาสามิโกคะเลสัง ตั้งทิตสวาอะปะติชานิเจปะละยะติ อินิโกคิวนะ โทติโหสิเตตังนี้ อะทิบายตังนี้คนผู้หนึ่ง ถีสันท่านมันลักหนี
- จากเจ้าสิ้น ไปตกที่ไก่อติไกลกติ เจ้าบ้านเจ้าเอือนเขียนความถามปากมัน มั่นล่าย ว่าข้าบได้เปะช้อยเปะคนไฉว่าอัน
- มันลวษาไสยุดอมบ้านคอมเอือนที่ นั้น พายลุนเจ้าสิ้นมาควาหาจึงเพนบับอก เล่า แก่ เจ้าบ้านเจ้าเอือนให้อยู่ ฝึก
- นสินผู้้นพ่ายเสียที่กับควนให้ไหมเจ้าบ้านเจ้าเอือนที่นั้น เพชท่านบู้แล ทนโลกผีข้าท่าน ลักหนีไป นำท่มุไฉมันกล่ามแก้ตังนั้น

ใบลาน ๒๘ หน้า ๑

- กัยาให้ไล่โทษแก่ท่มุเขาเกิน ๓ ชั ๔๑ มาตถาหนึ่ง ช้อยต่างคนต่างเจ้า เขาเคาะกัน ลักหนีให้พ้อมกันไต่หาชู้คน ผู้ไฉยังบ่เพิงว่าจักเอาคน ผีเจ้าผู้หนึ่ง
- ไปผู้หนึ่งบ่ไปไหนแท้ ให้เจ้าช้อยผู้หนึ่งให้คำคุ วมักผู้ไปนั้น ตามอันไฉยากไฉง่ายไฉได้ไฉได้ ไกล ผีชู้คนชู้ไปต่างทางกันผู้ใดได้ ย่าไล่เอา
- ทิน ทานเพนท่านกัจักเอามาแล ผี ผู้ใดไล่ได้เอาเงินคำเสีย คำยากต่างคึงคนที่ใด ให้ผู้เจ้าช้อยเพนทั้น เมื่อใด ๓ ชยณค
- วามถามมัน ผู้ลักหนีผู้ใดทากยังเคาะชวนก่อน ให้ไหมตามช้นช้อยอ้อยเงินเกิน คำเอง ย่าว่าทาสเขา ยากพันจากช้อยอัน เปนทาสชู้คนตาย ๓ ชั ๔๒ มาตถาหนึ่ง

ใบลาน ๒๘ หน้า ๒

- งผู้หนึ่งว่าจักขายช้อยแก่ท่านจึงมาโอม ว่าจักไถ่บัพันไถ่ ช้อยผู้้นลักหนีเสียหากแล้ว ย่า ว่าสังแก่ผู้ถามไถ่ อันหนึ่งผีท่านบ่ไฉว่าจักขายช้อยท่าน ทากไป
- ถามไถ่ช้อยท่านลักหนี ให้หนีไฉนี้จา ละนาคูก่อน ควนให้ผู้มาถามไถ่นั้นใช้กัให้ใช้ บิ ควนให้ใช้กัยาให้ใช้ผียังกาย ๑๓ วัน
- ๑๕ วันกัดี มันผู้ช้อยนั้นจึงลักหนี ย่าให้ ว่าสังแก่ผู้ถามไถ่เกิน ๓ ชั ๔๓ มาตถาหนึ่ง ผู้ หนึ่งล ักช้อยท่านไปอยู่ดอมเคียย่านเปะโทษมัน
- หากมา เล่าอย่าให้ไหมมันเกิน ทให้บับเอาคาฮามเวียก ผู้ชายมีเลี้ยวผู้ยังมีชีกเงินเกิน ๓ ชั ๔๔ มาตถาหนึ่ง ช้อยผู้ใดผู้เจ้าช้อยยากไฉบุนไฉบวษเปะนพิชชุต

ใบลาน ๒๙ หน้า ๑

- วยลัตทาเปะผละบุนแก่ตนตังนั้น มีพะละอุปละชาอาจานหากไฉสุดถามช้อยผู้บวคั้น กัอับว่า

ข้าพละเจ้าพ้นจากช้อยเป้นไท้ทั่วด้งนี้ สมบาลีมีในกำพิกำมะวา

- จา อันองสมเตมพละหูกิเจ้า บันยัตติ ตั้งไว้ว่า ๓ พุทธิโสสิ ดั่งนี้ ช้อยผู้้นักัน จากช้อยเป เป้นไท้แล้ว ผีลือกออกมาเจ้าช้อย ผู้เก่า
- บัควมเอาเป้นช้อยตาย ผีช้อยผู้บวชนั้นบือ ตสะทะทำเพียนได้เป้นแต่เนน แลลือกเสียด้ง นั้น สุนแต่เจ้าช้อยจักสละเสียกัตาม เจ้าช้อยจัก
- เอาคีนเป้นช้อย ดั่งเก่ากัตามเพิน อันนึ่งคนผู้ใดยกเอาช้อยท่านบวช ย่าให้มันช้อยท่าน ให้มันใช้ช้อยท่านตงเลียง เล่าไล่ชั้นไท้หนึ่งเพิน ผีช้อยท่านลักหนีไปอยู่

ใบลาน ๒๙ หน้า ๒

- คอมน มัน ๓ ย่านเป้นไท้ และให้บวชยังอำช้อยท่านไว้มันนาน ให้มันแทนช้อยท่านตง เลียง เล่าไล่ชั้นคำคึ่งเพนมันอำเอาช้อยท่านมันนาน คำอ้างคำ
- ยามให้ไล่เอาตามย่าง อันได้กล่าวไว้ นั้นเพิน อันนึ่งผู้ใดทามุนนายบิได้กัดี เป้นไ ท แก่ตัวกัดี บวชเป้นภิกษุพาเวแล้ว
- ลือกออกมาอยู่ค่อมผู้ใด ได้เอาเลือผ้ายับ ลือกกัดี บิมีกัดีมันทามุนนายบิได้ มันเป้นถ้อย เป้นความมาเฟิงช้อยค่อมว่าตายผิง
- ยังเลียง ผีจักหนีไปให้เอาคำ ๒ ช้อยเพิน อันนึ่งไฟออกบวชลือกออกไปกัทำคุดอมชุนควน เอาจึงให้เอาบัควมเอากัอย่าให้เอา ผีลือกที่ไฟให้เป้นไฟ

ใบลาน ๓๐ หน้า ๑

- ให้ทาเวียกด้งเก่าเพิน ๓ ชี ๔๕ มาตถาหนึ่งผีช้อยท่านลักไปหาอยู่ค่อม เจ้าช้อยแต่งสมมาลา เลิกแล้ว ผีเจ้าเอือนั้นพาเจ้าช้อยท่านไปส่ง ให้ส่งกับเมือ
- วันเพนแจ้งแก่ตาแท้ ผีคำบิอุจิก หน้าคน จงเอาไปส่งกันผีเจ้าคนยับเอาด้วยค ำว่ามา กัดีแล้ว ให้ยุห็นก่อนท่อนว่า
- อันกัดี มันก็ได้กานเจ้ามันวันนึ่งกัดี สองวันกัดีสามวันกัดี ไปตายเสียกัดี หนีเสีย กั ทากแล้ว ผีว่าผู้เจ้าไปส่งค่อมหนีมี
- มนแล้ว มันพอยลักหนีเสียกัดีไปตายเสียกัดี ในขณะนั้นเจ้ามันบักันได้ปากค่อมแล บิได้ใช้ สอยให้ผ่าถองคำช้อย ผู้้นให้เจ้าช้อย เพนเจ้ามันบักัใจ ท

ใบลาน ๓๐ หน้า ๒

- กได้ยับเอาด้วยวาจาแล้ว ทว่าบักันได้เพนหน้าช้อยมันตาย ผีมันเอือนั้นแล้ว เจ้ามันก็ได้ ปากค่อมใช้สอยมันแล้ว มันจึงหนีกัดีตายกัดี ย่าว่าสังแก่
- ผู้ส่ง ผีเจ้ามันว่ามีช้อยอุจิกหน้าตา ให้ ผู้ส่งเอาคีนว่าอัน ผู้ส่งตันเอาไว้ช้อยท่านหนี กั ดีตายกัดี ให้แทนช้อยท่านเพิน ๓ ชี ๔๖

- อันหนึ่ง ข้าเล็กจนเมือง ได้ช้อยหนึคนสิ้นกัตุลุกเมียไผ่กัตุ ผู้ใดได้ไปไถ่เอาตอมลุกเล็ก กัตุ มันลักหนึแล้วได้กัตุ ให้เป็นช้อย
- หนเมียผู้้น เจ้าผู้มันกัตุแม่มันกัตุ เทนจักเอากัตุให้ไถ่หนึ ผู้ได้นั้นเทิน ๓ ชั ๔๗ มาต ถาหนึ่ง ช้อยลุกชุนผู้ใดกัตุ ท่านบ่ว่าย้ายแลหนึ ให้ผุกมา

ใบลาน ๓๑ หน้า ๑

- ไว้ดังเก่าเทิน ๓ ชั ๔๘ มาตถาหนึ่ง ลุกชุนตัวเจ้าลุกชุนยังอยู่เมืองเดียว บิไถ่บิไถ่แล้ว เสียเป็นถ้อยเป็นความป้านปอกเอา ท่านผู้ฮักหากป้านถ้อยป้านความแลลี้
- ยงคุด ย่าให้แก่เจ้าลุกชุนเทิน เว้นไว้ แต่ข้าเล็กได้ตัวเจ้าลุกชุนหนึเสีย อันหนึ่งโพย ไ ผกัตุมิได้หนึไปตักที่ไผ่กัตุ ต่างไ
- ทษยังอยู่ในทุกกัตุ จึงพิจาละนาด้วยอัน ความบ่ความคูน ตามหนักตามเบาเทิน อัน หนึ่งมัน ยันดีดอม มาอยู่ป็นตักบิสิใส่เชิอลู
- กชุน แต่ก่อนเสีย ๓ มานัน ฝีมือมันกัตุว่าล้ง อันหนึ่งช้อยคนไผ่กัตุ ยามเมือทุกเถิงคี่ว่า พายย้ายมาเบียดเบียด เจ้ามันน่แม่มันกัตุแล ปะเสียบิเยาชา

ใบลาน ๓๑ หน้า ๒

- เลียงเกิดดั่งนั้น ผู้ใดผู้หนึ่งเอาไปเลียงป็นปัวคั้นแล้ว เจ้าคนเห็นว่าจักเอาคั้นย่าให้ ฝีมือคนนำเงินคำมาให้แก่ ผู้เลียงตบิเอากัตุย่าว่าล้งแก่มัน เทษว่าเจ้
- ามันปะคนตัวเสีย บิเลียงเกือคำทุกเถิง บิคำพา มันมีชีวิตดอมเพื่อนตาย ๓ ชั ๔๙ มาต ถาหนึ่งผู้ใดเอาช้อยเอาลุกชุนท่านมาถวากั
- ดี เอาชองท่านมาถวากัดี เจ้าชอง บิให้ฮะนุยาขม่นเอาไปให้ท่านกัตุ ให้ผู้พ ๓ ถวากันั้นแทนตงเลียง เว้นไว้แต่เป็นลู
- กถลานอันปะกวนนั้นย่าว่าล้ง ๓ ชั ๕๐ มาตถาหนึ่ง ผู้หนึ่งฝากลุกชุนไว้กับกัน ท่านได้ ป้านปอกด้วยถ้อยความปะต้น พายลุนเจ้าลุกชุนมาถาเอาให้เจ้าลุก

ใบลาน ๓๒ หน้า ๑

- ชุน บิละนาคูนตามหนักตามเบาแล้ว จึงให้เอาหนึ ฝีมือท่านฝากลุกชุนไว้ดอมนั้น บิให้ลุก ชุนท่านยังแก่งสวนเอา ว่าเป็นลุกชุนตัวมาแต่ก่อนดั่งน
- ัน ยังสวนตงแก่งสวนความผู้ฝากนั้น คูนอันมันจักได้กินนั้นให้ลืบเสียย่าให้มันกิน เล่าใส่ ชันไหมหนึ่งแก่มัน ลุกชุนท่านให้ชัน
- ทั้งมวนฝีมือมันยังดั่งอันฮ้องคาง พยา เจ้าให้สวนตงแก่งสวนดั่งเก่ากัตุ มันหากไปสว น กับกวนหน้ากัตุ ยังสวนตงแก่งสวนด
- ังนั้น ให้ใส่ชันคำคตามล็กเล่าใส่สมมานั่งตม ฝีมือใส่ลุกชุนผู้ฝากนั้นมันแก่งสวนเอาว่าม่น

ลูกขุนตัวดังนั้น นี่หากยังสวนตนกกันผู้ฝากให้ใส่ขันไหม

ใบลาน ๓๒ หน้า ๒

- มันขึ้นนั่งตามลัก มีมันบ่เข้าไปสวนกวานหน้า ยังตนกกันมันดั่งเก่าให้ใส่ขันคำคั้ง เล่าใส่ขันสมมานั่งตามลักเกิน ๔ ชี ๕๑ มาตถาเน็ง ช้อยแลลูกขุนเจ้าบ่ได้
- ทนายมันบ่กิดว่าจักทำอ้าย มันทากหนีจากนายให้ผูกส่งเจ้าลูกขุน มีมันสวน เจ้าสวนกวาน ให้เอาใส่คอก ๓ วัน อ
- ~~~~~ นั่นว่าแต่เขาสวนตาย มีเขาทากมันก ยู่แท้ ให้เอาค่าคน ๒ อ้อย มียังมีคนแก่เจ้าลูกขุนแต่ก่อนหลายแท้ ให้เอาคนอ้อยเงิน
- มีลูกขุนยังมีคนได้บ้านได้อ้อย ด้วยเลิกจึงบ่เสียชีวิธ อันนี้อาสาได้ข้างม้าช้อยคนเงินคำ มาให้เป็นคน แก่เจ้าลูกขุนแล้วทากว่าบ่เป็นคน แลทนายมันกันคว

ใบลาน ๓๓ หน้า ๑

- าม สิ่งมีตักว่าบ่ได้เข้าบ่ยอมว่าอัน มันจึงหนีว่าลึงแก่ลูกขุนผู้นั้นเกิน ๔ ชี ๕๒ มาตถาเน็ง ช้อยกิดลูกขุนกิดี ไปตกปะเทศต่างเมือง เจ้าลูกขุนบ่ได้ไปนำเอา
- เขาหากคั้นมาย่าฟ้าวเอาเป็นคนตัว ให้ ทานทวนพยานเจ้าเองเป็นเจ้า ผู้มีปาละเสียก่อน มีเขาสมักอยู่ตอมเจ้าเก่าดั่งนั้น ลูกขุน
- ทเป็นลูกขุนช้อยกิดีให้เป็นช้อยดั่งเก่า มีเขาบ่ สมักเจ้าลูกขุนเจ้าช้อยเก่าดั่งนั้นก็สู้แต่เจ้าผู้มีปาละเกิน เพชว่าเจ้าลูกขุนเจ้าบ่ไปตามเอา
- ลูกขุนแลช้อยตัวแล้ว มีเจ้าลูกขุนแลเจ้าช้อยไปนำเอาได้ ก็ไว้เป็นลูกเป็นช้อยดั่งเก่า มีบ่ไปใช้ให้บ่าวไปกิดี หนังสือฝากมุนนายผู้ใดผู้นึงไปกิดี ได้ตัวมา ๔ กิดีก

ใบลาน ๓๓ หน้า ๒

- เหมือนดั่งตัวไปเอานั่นแล มีว่าเจ้าลูกขุนก็ไปตกต่างบ่ละเทศ ด้วยกันเจ้าคนละช้อยละลูกขุน ตัวไว้กับเมืองท่านหากปะหนีมาแต่ตัว เขาจึงมาเมือพาย
- ลุนกิดี มีผู้เอามา กิดีมันเมียกียาให้ เกิน เว้นไว้แต่ อันบ่ได้อยู่ตอมกันแล เป็นโทษหนักท่านไล่ช้ำกิดี มีลูกขุนเมียอยู่
- พายหลัง ท่านบ่ได้อื่นทับได้ตองโทษโพ ยอันใด อันนี้เขาหากแต่หนีมานำที่หลังให้ว่า เป็นลูกขุนเอาดั่งเก่า มีเขาอยู่พายหลังหาก
- ยัง มีชของอาจยาท่านผู้ใด ๔ ช้อยองเอามา มีลักเอาค่าให้เสียคำต่องนึ่ง ท่านได้อ้อยเสียเงินคำ ทัดให้ใช้ของท่านนั้นเกิน มีเมียเอาผิวใหม่มามันม

ใบลาน ๓๔ หน้า ๑

- กผิวใหม่ความแล้ว มีมันผิวเก่าให้ให้ต่องบ่ละนาคน ผิวใหม่เสียก่อนตามสมตามควนเกิน ๔

ชื่ ๕๓ อันหนึ่งลูกขุนท่าน ย้องเข้ามาเป็นไฟให้เอา

- เป็นไฟเห็น ฝีมือขุนแต่เถาแก่ท่านก็ ดี ลูกขุนนำเบี้ยกดี ลูกขุนมาชำมะแปะเพิง กดี ฝีมือลูกขุนจะเคี้ยวเอาค่าคุณก็ให้
- จาละนา ให้ตามเหสนั้นเห็น ด้วยว่าเรา ย้องเข้ามาเอากานอันหนักแล ๓ ชื่ ๕๔ อันหนึ่ง ไหมมาสู่คองช้อยกดี ไหมมาสู่ช้อยชาวเมือง
- กดี ฝีมือลูกยิงชายคองกันดั่งนั้น เขาเลี้ยงกันบ้อชเขาปะกัน ลูกนั้นก็ควนเป็นช้อยนำแม่ สิ่งของอันล้างได้คองกันนั้นก็ควนไว้กับเจ้าทั้งมวน มีในผละ

ใบลาน ๓๔ หน้า ๒

- กำฟ้าคำลสิกันณี อันองสมเดชมลพิษุทธิเจ้าบ้านยัดคิตั้งไว้ว่า อันโตชาโตนั้นแล ทำวันไว้ของมันเอามาแต่เอียนหลัง นั้นจึงควนได้แก้มแล ๓ ชื่ ๕๕
- อันหนึ่งลูกขุนท้าวพญาผู้ใดย้องเข้ามา เอากานคิงให้เอาคิง ที่ให้ขึ้นคองเจ้าลูกขุน เก่านำมาโหมที่ขุนดั่ง ฝีมือนางดวงวอ
- ากอนเข้ามา เสียยาให้เสียเกินเกิน ๓ ชื่ ๕๖ มาตฉานึ่ง ผู้ให้ทำงานยากออกจากกานดั่งนั้น ให้มันไถ่คนผู้จักทำงานเปี่ย
- นตัวมันแล้ว ให้มันแต่งเคื่องเข้าไท่เข้าถงจัวควายพาชวาน เคื่องเอียนพัสมควน ล้างยูเกินทำงานเมืองได้นั้นจักให้ออก ฝีมือผู้มาทำงาน

ใบลาน ๓๕ หน้า ๑

- ต่างมันหากลักหนีเสีย นั้นให้ไต่หาได้ ฝีมือให้เอาตัวมันมันคืนมาเอากานดั่งเก่า ฝีมือต่างนั้นตายเสียด้วยพยาตอันใดอันหนึ่ง ก็ยาให้ว่าอีเกิน ๓ ชื่
- ๕๗ มาตฉานึ่ง ลูกขุนลูกหลานเป็นช้อย ท่านพนมพื่อน้อง ยากให้พันช้อยท่านไถ่ คนฉีกเปียนแล้ว ฝีมือไถ่ฉดนั้น ตายด้วยพ
- ยาดอันใดอันหนึ่งกดี ยาให้ว่าอีแก่ผู้ ไถ่นั้นเกิน เทษวาทากได้ฉษเปียนกันแล้ว ฝีมือนี้ผู้ฉดเปียนนั้นทนิจึง ให้พิจารณา ตาม
- อันเขาได้ให้ปิตติยานแก่กัน แต่ก่อนนั้นฝีมือทากบมี ปิตติยานแก่กันทากแล้วแล ๓ ชื่ ๕๘ มาตฉานึ่ง ผู้ใดก็ทำบ้อชเจ้าพุมิปละพะทานให้แก่ผู้ใด

ใบลาน ๓๕ หน้า ๒

- ก็ควนเป็นของผู้นั้น ฝีมือผู้นั้นเป็นกวานลูกขุนหม่มนั้น ยาให้เอาเป็นช้อยให้เอาเป็นแต่ลูกหมุดไป ฝีมือช้อยโนเอียนผู้ฉดนั้นมิมันจักชวย กันให้แบ่งไป
- หันกับผู้ล้นพะทานนั้นถ่อง ฝีมือผู้นั้นตายเสียเข้าชองช้อยคน มันนั้นก็ควนเป็นของผู้ ล้นพะทานนั้นทั้งมวนแล ฝีมือมันผู้จัก

- โทษคำพินาผิวมัน ดังนั้นก็ให้เอา เป็นช้อยแก่ผู้ล้นพระทานนั้น ฝีมือมันบู้จักโท ด คำพินาผิวมันดังนั้น ก็อย่าให้เอา
- เป็นช้อยเกิน ๔ ช้ ๕๔ มาตถาหนึ่ง ช้อยโอภาสทานกับวัดวาอารามกดี ช้อยหลายกดีมัน เขาให้ลูกเต้านักทานกดี เจ้าบู้ว่าให้แก่ท่านให้เอาคืน ฝีมือ

ใบลาน ๓๖ หน้า ๑

- ทลวงผู้เป็นไทยบู้ ให้เอาคืนฝีมือไทยบู้ได้กาบทุน โทษนั้นก็อยู่กับมันแล มันว่าตามโอม เอาหน้าให้ช้อยกดี ก็ไปช้อยตามความมัน เหม
- เป็นทานวัดวาอารามจกแต่ง เป็นอุปถัมภ์ กานแก่วัดที่นั้น โคบปละกาวาควนเอามาเป็นอุปถัมภ์แล้ว จึงช้อยทลวงจำพวกหนึ่ง
- ช้อยโอภาสจำพวกหนึ่ง ท่านได้ไปตกบิ ละเทศเขา ยังคืบมาตถเมืองเกล้าที่เขาอยู่ล้า ลับอันใดให้ไปอยู่ดั่งเกล้า ในล้าลับอันนั้น
- ฝีมือโอภาสคือว่าช้อยทลวงกดี ฝีมือต่างปะเทศเจ้าช้อยช้อยกัน ในปะเทศที่นั้นเขาได้ โถมวนเอาแท้ ฝีมือคืบมาปะเทศเก่า เจ้าผู้ใดก็มาอย่าว่าลึงเกิน ทา

ใบลาน ๓๖ หน้า ๒

- กษานแล้ว ฝีมืออากษณผู้ใดช้อยกันในปะเทศที่นั้นกดี ฝีมือคืบมากับเจ้าเงินผู้ใดนั้น ให้เอาสมกับในที่อันนั้น เป็นโอภาสนั้นแทน เอาที่เกล้า
- ตามน้ำเงินฝีมือมีลูกหลานเขาเกิดใหม่ มาตั้งตั้งนั้น ให้บิละนาคุณเอา ฝีมือไทย ๕ บาส ฝีมือ ๓ บาสตามอันน้อยล้นดับลงเกิน เท
- ดโอภาสยาดทานนั้นหนัก ฝีมือใดให้ แก่ท่านในปะเทศที่นั้นกดี ได้มาแล้วจึง ให้ แก่ท่านในปะเทศอื่นกดี คืบว่าจักคืบ
- มาในปะเทศที่เกล้า ให้เขาหาอยู่ที่เกล้าเกิน ๔ ช้ ๖๐ มาตถาหนึ่ง ลูกมาช้อยช้อยในกดี เจ้าลูกช้อยพ้อมกันมักบูนล้าวัดวาอารามให้กลาบทุนพะยาเจ้า อับ

ใบลาน ๓๗ หน้า ๑

- ไฟให้ล้าฝีมือ ๑๐ คำชวณอับไฟ ๔ ปีให้ลูกเป็นเงินคำ ฝีมือ ๒๐ คำชวณหมาย ๓ ปี ให้ลูกฝีมือ ๓๐ คำชวณ ๒ ปีกดี ให้ลูกด้วยเงินคำ หากบิลูกให้เออกา
- นเมืองกับตัวเขาตอมเจ้าลูกช้อยเขาเทิน ฝีมือสู่ให้ถวายโกธากบูนแก่พะยาเจ้าหาก จักมีอาจยาให้หลานลายไว้ กับอาฮาม
- ที่นั้นมันไฟกดีสิ่งเดียวนั้นแล ๔ ช้ ๖๐ มาตถาหนึ่ง ไปทางน้ำกดีทางบกกดี ฝีมือ นก ของทลวงมีต้นว่าเงินคำ กวานบับ
- ออกบิเล่าแก่บ่าวให้ช้อยช้อยกันแท้ โจนโคบเลวเอากดี ไปทางน้ำเอือหล่มเสียวของกดี ยา

ให้ข่าวไปแทน เพชรว่ากวางอำไว้มิให้เขาอยู่แล บินให้

ใบลาน ๓๗ หน้า ๒

- ชาลี ให้แต่กวางแทนเงิน ๔ ชั่ง ๖๒ มาตานิ้งของหลวงมีต้นว่าซึ่งเทียมพิภพฉายแล ของหนักไล่หนักดีเอือกดี ผู้เป็นข่าวเป็นไฟขึ้นล่องกดี ผีทมิ
- ราชวิไลใจดีเอือกดีผไทดี คันยังหล่ม เสียให้เขาแทนของหลวงทั้งของกวาง ๒ ส่วน ให้ผ่าเสียด้วยบานมะเคาะส่วนหนึ่ง ผีเขา
- ไล่ใจทันแล้ว หากสุวิไลเอาพลิกมิได้ แท้ แม่ของหลวงกดี ของกวางกดีบึงเพ่งให้เขาแทนแล เพชรผู้นี้เป็นโจนน้ำตาย
- แม่โจนบกกดี ข่าวไปหาของหลวง โจนลอบโคบเลวเอาเสียหากสุก่าสั่ง บึงเพ่งให้เขาแทนแล ชั่ง ๖๓ มาตานิ้ง เอือหล่มเสียของ เจ้าของย้อย

ใบลาน ๓๘ หน้า ๑

- หากคิบบ้อยหากกดี ผู้ใดมาถกมาช้อยช้อย เจ้าของกียังอยู่ช้อยมาละอยู่พื้น ผีผู้ดำเอาได้ของทีใด ให้ผ่า ๓ ส่วนให้ผู้ช้อยส่วนหนึ่ง ให้เจ้าของ ๒ ส่วน
- ผีผู้ดำช้อยนั้นมิใจโลบเอาของท่านได้ทำ ไคมันให้เจ้าของแต่ช้อยบ่มหม พายลุนจึงชอยว่า มันขึ้นบ่มหม ให้จำเมืองเข็ชณถามเอาช
- องอันมันดำได้ให้หมด ส่งให้แก่เจ้าช องโทษยาไล่คนอันมันจักได้กินนั้นกียาไคมัน เกิน ผีว่าเอือหล่มแล้ว เจ้าของ
- เจ้าเอือนั้นหนีเสีย ทนตบักมิใช่ชวดานหลวง เข็ชนหลายไม้ทอยไว้เป็นสำคัญด้วยสาโลบ ราชพายลุนมี ผู้ใดผู้หนึ่งหลอนไปดำของท่านได้มากน้อยทีใด เจ้าของถามไ

ใบลาน ๓๘ หน้า ๒

- ห้เล่าชืดเจ้าของ ความไคกินคุณถ่องนึ่ง ผีผู้ดำเอาของท่านได้แล้ว เจ้าของถามบิเล่าชิตันดำได้ทีใดให้หนีไล่เลงเอาขึ้นส่งให้เจ้าของตงเลี้ยงคุณอันจักได้
- กินนั้นกับควนไคแกมัน ด้วยมันได้ของ ท่านบิข้างกินคุณแล ผีเจ้าของหนีเสียบิไก มิใช่ชวดานหลวงไว้ มีผู้ใดผู้หนึ่งหากไปดำ
- อาได้มากน้อยทีใดเจ้าของอยู่ไปถามเอา สุตม ต่ผู้ดำผู้ดำบิให้ทำถากแล้ว อันนี้ว่าด้วยเจ้าของละหนีบิไกมิใช่ชวดานหลวงไว้ให้เป็น
- ลำคัมแล ๔ ชั่ง ๖๔ มาตานิ้ง ผีเข้าเอือนท่านไปตอนไปลับ ในบ้านโนเมืองผีเขาได้ด้านให้ค่าเข้ากันทีใดกดี ก็ให้เอาทั้น ผีบิได้ด้านกันไว้เขาหากหา

ใบลาน ๓๙ หน้า ๑

- ความกันเอือชเจ้าชุนให้เสียวัน ๒ แทวนเบี่ยยังเสียเอือท่านให้แทนเอือท่าน อันนี้ว่าโดย

- เอียดัวจึงหล่มของตัวจึงเสียชีวิต ฝีมือหล่ม ขึ้นมานั้น ได้ยื่นหล่มล่องนั้น เอ็นบอกก็จอยอยู่ ดังนั้นหล่มล่องนั้นมาพานเข้า หล่มล่อง
- นั้นหล่มเสียชีวิต ย่าว่าอีตัวว่าตัวเอ็นบอกเขาแล้ว เขาก็จอยอยู่ตามความตัว เอียดัวหากไป ชวนเขาเอียดัวหากหล่ม ฝีมือหล่มจอยนั้นหล่มเสียชีวิตของมากน้อยที่ใด

โบราณ ๔๑ หน้า ๑

- ให้หล่มล่องนั้นใช้ตงเสียงเกิน ฝีมือหล่มล่องนั้นจะจอยชบได้เอ็นบอกหล่มขึ้นมานั้น หล่มขึ้นกับได้บอกหล่มล่องดังนั้นชุนกัน หล่มขึ้นกับหล่มหล่มล่องมาก
- หล่มเสียชีวิตของหมดทั้ง ๒ หล่มอย่าให้ว่าอีแก่ กัน ฝีมือหล่มได้หล่มหนึ่งหากยังได้ของคืน มีมากน้อยที่ใดให้หนีไล่เอียกเอามาไว้เสีย
- ก่อน แล้วจึงให้คิดเอาทั้ง ๒ ช้าง หล่มใดเสียชีวิตมากน้อยที่ใดจึงคิดขึ้นให้คนละเค่ง ตามวัชฎผู้เสียชีวิตมากเสียชีวิตน้อยนั้นเกิน ด้วย
- ว่าเพนบาบมะเคาะชุนแล ๓ ชี ๑๑ มาตานั้น ฝีมือเอียบชุนเอียหนัก เอียหนักหล่มเสียชีวิต ทิโดให้เจ้าเอียบเอียชุนใช้ที่นั้น ฝีมือตายก็ให้ใช้ค่าคนท่านเกิน

โบราณ ๔๑ หน้า ๒

- ชี ๑๑ มาตานั้น ฝีมือต่างเมืองอาจยาเจ้าให้เกบเอียสูกำลังไปเสนเอียอยู่กับอาจยา เอียนนั้นเสียชีวิต แตกกติ คืบมาให้กาบทุนกับอาจยาเจ้าก่อนด้วยว่าจอย
- ๑ เจ้าหากให้เอาไปตาย ฝีมือได้หากเอาเอีย ท่านไป กอกอาจยาเจ้าเสนเอียอาจยา เจ้ากับมีตง นั้นเอียท่านเสียชีวิตแตกกติ ให้ผู้เอา
- ไปนั้นใช้เอียท่านตามค่าน้อยค่ามากเกิน ด้วยว่ามันบิ ได้บอกอาจยาเจ้า ฝีมือมะปะจนเมิ อดดังนั้นอาจยาเจ้าได้บอกเกบเอียกตบิ
- ได้บอกกติ ผู้ใดเอาเอียท่านไปบิเลิกลาพ่ายหนีแล้ว เอียนนั้นเสียชีวิตแตกกติ ให้มากลาบทุนกับอาจยาเจ้าเสียก่อน ด้วยว่าบ้านเมืองก่หากเป็นรองอา

โบราณ ๔๒ หน้า ๑

- จยาแล ๓ ชี ๑๒ อันึงหาบเบาชุนหาบหนัก เสียของหาบหนัก เสียของหาบหนักที่ใด หาบเบาแทนที่นั้นฝีมือหาบหนักตายให้ใช้คนท่าน ฝีมือให้ลู่วันฝีมือถิ
- ๑ มาชุน ฝีมือหาบยังเจ็บกตงเดี๋ยวนั้น เกียนเบาชุนเกียนหนักกตงเดี๋ยวนั้นแล ผู้ไปตาย ให้หลักผู้ถิหาบ ฝีมือหาบเบาให้หลักผู้ถิ
- หาบหนัก นายช่างให้หลักเกียนเกิน ๓ ชี ๑๔ มาตานั้น ฝีมือถิถิหนักนั้นสิ้นท่านถามบิได้ กติ ไปควาลช่อนอยู่จึงเพนกติ ตัดพันชู้
- โทษใช้แทนไปเสียงกติ เพนกันยาลอนหยุบลอนนายเอากันด้วยง่าย ให้เดือดร้อนแก่บ้าน

แก่เมืองเอียนยังมีทั้งมีค้ำบ้านยังมีจำมีกวาน ให้เอาฮึชบ้าน

ใบลาน ๔๒ หน้า ๒

- คองเมืองเพนให้เอาเจยลายไปไล่จับมาว่าให้พิจาละนาเอาตามคองเมืองควนได้ควนเสีย ขาบไหมกันให้กวานสานตั้นแต่งให้จึงเอา เว้นไว้แต่เพนชาลัก
- คนโจน บัญชียาวที่เอียนเพียนอยู่นั้น คั้นจับยาชเอาได้แล้ว ให้นำมาหาทมิ้นทั้ง ๒ พิจาละนาดู อันหนึ่งเว้นไว้แต่เพนช้อยลักหนี
- ลีย เจ้าเพนชาลักหนีเสีย ด้วบ่าวลักหนีเสีย กวานบัญชีที่ยกขึ้นม้นยังกลางสอกชอกทาง กลางล ราชกลางลี ให้ทียบเอาแล้วให้ไปบอกแก่ ๒
- ทมิ้นให้รู้ อันหนึ่งมีผู้ค้ำพาชาจ้องให้คาชไว้ให้ ผู้ค้ำพามาสู่อาชียยังลักหนีก็ตี ตายกิติให้ เอาคอมผู้ค้ำเพน ๓ ชี ๑๕ มาตถาหนึ่ง ลูกเจ้าลูกขุนเผ่าพงวงสาอัน

ใบลาน ๔๓ หน้า ๑

- พยาเจ้าเลี้ยง ให้อันบ้านกันเมืองกิติ เจ้าลูกม้าชาขุนหม่มลูกกันกิติ หนีเองเผ่าพงวงสา เชื่อนวนถวพันกันกิติ เขาเผ่านี้กับกันสิ้นเงินค้ำกันอย่าให้มีคอม
- ทิน เพชว่าเพนผู้กันกับผู้ใดถึงทุกเที ยนยอมมันเทาเอาเสียยังคำทูกแก่กันตาย แมน เขาจิกกันคนกันกับขึ้นจักบาบไหมกันก็
- บัซัน ด้วเมียกันกิติให้เอาเข้าของกันไปจ่ง าย ผ่านกันกำย่าแทน ด้ยงเพนของเก่าให้ เอาคี่ น หม่มลูกกันเอาของกันด้ยงให้เอาคี่
- น ด้ยงได้จ่ายผ่านกันเทาจนล้นล ๓ ชี ๑๖ มาตถาหนึ่ง ฐูว่ามันแ่งลักเลื่อมแล้ว จักชี เลือดน้ำเงินค้ำสิ่งของกลางให้พาไปหาเจ้าเพน ให้เป็นลักชี

ใบลาน ๔๓ หน้า ๒

- วัเจ้าของมาเพนของอันนั้นจึงบ่เป็นโทษ ด้ยบ่เล่าให้เป็นลักชีไว้ให้เจ้าของเอาของคั้น ให้ ตามหาผู้ชายให้ได้ ด้ยบ่ได้ไล่ชันไหม ๒ อ้อยเงินเพน ๓ ชี ๑๗ มาตถ
- านึ่ง ท่านมีปะโทษดยากให้แล้ว ก็ชจะ ท่าน ๓ จึงให้ของ ด้ยบ่แล้วปะโทษดท่านให้เจ้า เอาคี่น ผู้ใดยังกุมเอาของท่านกายอ้อย
- เมื่อเทิงให้ไหมชันนึ่ง ของให้ชันแก่เจ้า ของตงเลียง ด้ยต่ำกว่าอ้อยมาลุ่มให้ไล่ชันแปง นึ่งเพน ๓ ชี ๑๘ มาตถาหนึ่ง ของอันยืมกันมี
- ต้นว่า ยืมข้างม้าจัวควายล่เกียน เลือดน้ำแก้วทวนสิ่งใดกิติ ด้ยเสียให้แทนตามอันถักอัน แพงเพน ๓ ชี ๑๙ มาตถาหนึ่ง ด้ยยังมักกับของท่านกินเผอก

ใบลาน ๔๔ หน้า ๑

- หลายแห่ง ยังคนเดียวมันกิติ ด้ยด้วเมียกิติหาสิ่งเสียบ่ได้ให้ ยืนค้ำมันปันกัน ผู้หลายเอา

หลายผู้น้อยเอาน้อยแม่นยำว่าหลันท้ามากอยู่กะกาหลันท้ายกดีเสียแก่

- ท่าน ก็ให้ทำดังเดียวกันนั้นเพิ่นผิผู้ก่ ทำมีขสาจานอย่าให้ดิษ ลูกเมียพม่มันเพิ่นผิ คผู้ใด
ก่หากอยู่ในผู้นั้นแล ฯ ชี ๔๐ มาตถา
- ง บุคละผู้ใดก่ของท่าน ๕ อ้อยกดี พันเงิน กดีมากน้อยทใดกดี เจ้าของเงินแลผู้นับปติล
ยา นไว้แก่กันว่าจะเอาดอกดั่งนั้น มีในพละ
- กำพิสากุนะคละคันถ์ว่า นโพเจวเทมุลจสาว่าทิสวสสกันว เคนุตถนิยตคักกยาการวิเขต
ดั่งนั้นเอทียาแปลว่า นโพณายโก อันว่าผู้ถ้เอาทิสันท่าน จ่า

ใบลาน ๔๔ หน้า ๒

- พวกหนึ่งเจ้าของหากกล่าวกดี ผู้เอาหากกล่าวขำชด้วยตนกดีมุลลัษสาหมักว่า มุลละบุบณะกั
วาเอาดอกท่เค้ากดีกัชมีดอกท่เค้ากดี ดั่งนั้นอันนัง
- ทน้อัน ทัชสวาณสลิปขาวปิกัดันะ ะเคกบัจาเวินขึ้น บุปพะนิยตดั่งกัเทียงอยู่ดั่งเ แต่
ก่อน กะลิเยตุนักปลานะผู้นิจาละนา
- จงกัทำ ตถาท้อยเพิงแแต่งให้เขาใช้แทน นกันตามคำ กัชติกาเมื่อเขาเอาแลนแก่กัน นั้น
เพิ่น ผิว่าเอ็งกัณชกดียังไปเอ็งกั
- นชกดี ผู้ลูกทนั้นนเอาของมาใช้แทนให้ตามปติลยานเขาได้ตามแก่กันนั้นตามปติลยานเขาได้
ให้แก่กันนั้นเพิ่น ผิว่าเขามาอ้องขึ้นดั่งนั้น ใตนี้

ใบลาน ๔๕ หน้า ๑

- นีโสฬิจาละนาตุ ผิว่าลูกทนี้ได้เข้าของมาใช้แทนในกัณชมีกัณชกดีให้ดิษเอาใส่ ส่วน
ดอกนั้นเสียก่อนทันท่าสิ่งนัง ให้เอาดอกเดือนละเพื่องเหลือดอก
- ทใดจึงให้ดิษใส่แทนทั้น ยังบัจูทั้น ทใดจึงให้ดิษเอาดอกทั้นยังค้างอยู่นันต์ไปเพิ่น ซึ่ง
ดอกเบี่ยดอกเงินนั้นจะคิษเอา ดอกไ
- ท้เปนดอกดี ๆ ไปนั้นบัจวนแล ฯ ชี ๔๑ มาตถา นัง ผิยิมเงินคำกันถียได้อ่านคำว่าค่าน้ำ
สลิป ผิ สนคำยังให้เอามาเชตตุ ผิสนคำ
- บัยังให้เจ้าของอักษกิสถานหลั่งน้ำให้แทนตงเลี้ยง ผิบักัทำได้ค่าน้ำสลิปให้แทนค่าน้ำ ๗ เพิ่น
ผิเคือลุ่มลุ่มกันอันเปเนเงินเลี้ยงแท้ให้แทนเลี้ยง ผิน้ำ ๗ ให้เอาอัน

ใบลาน ๔๕ หน้า ๒

- เอชเสียชาวติได้นั้นเปเนปะหมานทวนแแต่งให้เขาแทนกันเสีย ผิเอชทวนเสียให้เอาค่าไถ่
นั้น เปนปละมานผิทวนแต่ถ้านต้นแก่กว่าเปนงวชเปนค่าหลาย
- เขาบัได้ชืตามมีอันเปเนปละหมาน คันบอ กัชกันว้นให้ผิเสียส่วนนัง ให้แทน ๒ ส่วน
เ พชของนั้นบ้แทนแก่ตาแล ฯ ชี ๔๒ มาตถา

- นี่ คนท่านให้มาอยู่ใช้สินผู้เจ้าสินหาก ชายคนท่าน ผู้ยิ่งมาอยู่ใช้สินนั้นไปเป็นลูกเป็นเมีย ท่าน นายหน้าก็แกว่กันดองให้ไล่
- อันโหมขันหนึ่ง แปรขวันเจ้าคนขันหนึ่งคนท่านให้ ผีเอาคนท่านคืนได้ได้ให้ใช้ คนท่านขันโหมยาคะผู้ได้กำผู้ยิ่ง อันคนท่านมาอยู่ใช้สินมากก็แกว่กันดอง

ใบลาน ๔๖ หน้า ๑

- คอสมสมคบ กับกันรู้ว่าคนท่านให้มาอยู่ใช้สินนั้น ให้ไล่ขันตุ๋นคนหัวคิงคณแล้อยเงิน ผู้เขาบิ้วยุความนำยาให้ว่าฮือกันเกิน เเชิงเงินค่าค่าแกว่ดอง
- อัน โห้ขันผู้ชายตงเลียงผีเล่าแก่เจ้าคนแล้ ว หากพ้อมความกัน แท้เงินอันเขาแต่งเป็นเงิน คำนันยังเหลือสินอันไปอยู่ใช้นั้นน้อย
- มากที่ใดเป็นเงิน ของเจ้าคนสุดแต่ เจ้าคนเจ้าคนจะไท้กัใดบิให้กับได้แล ผีเล่าแล้วบิพ้อมกั บิเล่ากัไปฆ่าจากกันท่าน
- ยังมีลูกยิงชายค่อมผัวกัให้ แก่เจ้าเจ้าคนตงเลียงเกิน ๗ ชั ๔๓ มาตถาหนึ่ง ผู้ใดจักชายข้างตัวกล้ำมาตัวดี คองไทยชายค่อมแก่ชกต่างเมืองให้เล่าแก่ ๒ หมี่

ใบลาน ๔๖ หน้า ๒

- นล่ำมแลหมื่นหลวง พิจาละนาภิษณชกคัษค่าแล้ว ควนไต้ชายจึงชาย ผู้ใดหากบิแซกชัชายดั่งนั้นแซกคัแล้ว ค่าของอันนั้นมิไต้ให้ฮือตงเลียง
- แล้วให้ไล่ขันค่าคัหนึ่งเกิน ๗ ชั ๔๔ มาตถา หนึ่งแซกเมืองมาฮือชชายคาคาตาสง ให้แต่งฮักสาชัชชายคาคาตาสง ให้ฮือชลาชะทานี้ ผู้
- ไต่บิฮักษาแซกยังเปอนตายด้วยลักใจ นลุ่มลวลักสิ่งของ โทษเจ้าชชายคาคาตาสงให้ใช้ของแซกทั้งมวนผิฮักษาแล้วอนตาย
- เกิดแก่แซกเปอนตัน ว่าเสียสิ่งของให้หมื่นหลวงและ ๒ หมื่นล่ำมลุ่มชชแซกไปจิชเอาคนฮ้ายให้ไต้ ผิไต้ให้ไล่โทษกวมคาวหมื่นวาให้ช้อยก

ใบลาน ๔๗ หน้า ๑

- อัน ใช้ของแซกคัไต้ผู้ฮ้ายแล้วเงินค่าเขาชาวเมืองไต้ฮือเสียเกิน อันนั้คัแซกฮือชลาชะทานี้ พยาเจ้าแล้วให้หมื่นหลวงแล ๒ หมื่นล่ำมลุ่มชชแซกแต่งทาวฮึ้น ผู้บิ
- กันเหล้ากันยาไปฮักษาแซกฮ้ายให้แซกไปล มาเปี้ยว ยาให้ไปอนฮังแอมอยู่ ผู้ฮักษาเดินบิ ัง ให้ผู้ฮักษาเล่าแก่หมื่นหมื่นหลวงและ ๒ หมี่
- นล่ำมชชแซกให้ฮักคั ผู้ฮักษาเดินแล้ว แซกหากบิฟัง ยังเปอนฮันตายหากแล้ว เมื่อแซกคัให้แต่งส่งให้หมื่นเมืองฮือชกัใด
- ให้เปอนคาวอยู่คาวอน ให้ชชายคาคาตาสงฮักษา บิอันไต่บิฮักษาแซกยังเปอนตาย เสีย

สิ่งของแรกโทษบ้านนั้นแล อันหนึ่งหมื่นหลวงแล ๒ หมื่น

โบราณ ๔๗ หน้า ๒

- นลุ่มขุนชกนั้ด่งส่งชก ยังเปเอนตายโทษหนักแล ผู้ส่งชกหากบ่ส่งให้ทันแดนต้น แลปะให้ชกหากไปยังเปเอนตายเปโทษแก่ผู้ส่งแล ๓ ชั ๘๕ ม
- าทถาหนึ่งผู้ทละผู้ใดผู้หนึ่งมาเขาเอือนท่น ขอ งท่นเสียในขณะนั้นกดี เจ้าเอือนบักผู้ชกลักกั คีเข้ามาอ้อยขึ้นให้หนีไล่หนีจาละนาตัก
- ตองดูเอาคำจึงให้แนก่อนควนจะให้ชก ใช้ทั้งมวน กดี ใช้ถ้องนึ่งกดีควนจะให้ไล่ขึ้นท่อกู่แก่เจ้าเอือนกดี ไส่ถ้องท่อกู่กดีให้ไล่
- ผิขุนหนีไล่ ผู้ใดบักตองดูให้ถิดวนบ่เพนแจ้งแจนแก่ใจด้วยบันยานท่งตนด้วยชอบลอนอันลอนว่าให้เขาใช้แทนกันแล ไส่โทษไล่ขึ้นคังนั้นบ่ชอบทำยังมีษา

โบราณ ๔๘ หน้า ๑

- เจ้าคนหนึ่ง ชื่อวากาสีกะลาหะเสวียลาหะสมภักในเมือมกาสี ยังมีเจ้าลัษสีคนหนึ่ง กัทำอาสมบดสาลา อยู่ทากลางป่าท่ง ในกลานันโจนผู้หนึ่ง ลักของชาวเมือมท่ง
- ัน เขาก็ได้ไปกายอาสมบดสาลาเจ้าลัษสีค นั้น โจนกัทอชของเสีย ในที่อาสมบดสาลาเจ้า ลัษสี โจนกัเล่นพนันแล เมือนันค
- นั้ทหลาย มาเพนของไนที่อยู่เจ้าลัษสี เขา ว่าเจ้าลัษสีคนี้เป็นโจนแล เขากัเมือทูลแล้ว แก่พยาเจ้า พยาเจ้าบ่หนีจาละนาตัก กัไ
- ท้เอาเจ้าลัษสีไปเสียบหลักเสีย ให้คนทั้งหลายเพนหันแล แ่นตั้นกันตกลุบเอาโจนผู้นั้นเพียงชะแวนปวไฟนากัเท่าไ้ม้อย มนก็อ้อยกู่เป็นโจนแล

โบราณ ๔๘ หน้า ๒

- กูได้เสียเลขท่นแก่เจ้าลัษสี แ่นตั้นจึงตกลุบเอาทูล อาฆาษได้ขึ้นแล้ว กัเมือทูลแล้ว แก่พยาเจ้า พยาเจ้าได้ขึ้นแล้ว หนีผ้าสาชกับนท่นแก้ว แท้
- งพยาเจ้ากัแตกเป ๒ พากพยากัลวษต ท่นตั้น แ่นตั้นกันตกลุบเอาพยาไปวันนั้นเล ๓ ชั ๘๖ อันหนึ่ง ผู้ใดเอาตั้นบ้านตั้นเมือม
- โยนท่นกายเซชที่ ปักหลักปักต่นท่ าน ให้ไล่ขึ้นคำคัณกัมันขึ้นนึ่ง เพชว่าแ่นตั้น นีค้ำ อันมากนัคตายเพียมด่ง เจ้าหนี
- กของนึ่งซึ่งเอาที่เอาต่น วัชวาอารามท่นกายต่นตัวด่งนั้น เจ้าหนีท่งหลายนำไปกายทูล องสมเดชพละนุกติเจ้า พละองไล่อาบษปาละชีกนกันิก

โบราณ ๔๙ หน้า ๑

- ของนั้น เพชแ่นตั้นนั้มีค้ำ อันมากตายโทษโลกไล่ขึ้นคำคัณกัชอนแล ๓ ชั ๘๗ มาตถาหนึ่ง

- ทิโด้จึงให้ศิษย์ตีมูลค่าตัวมันนั้นเกิน ๙ ชั่ง ๙๒ มาษตานึ่ง เลียบเข้ากองชั่ง ๓ ปีจึงให้ เลียบเข้าเกินอันหนึ่งมาใส่เล็มสาบให้ท
- ราษฎรจกไปนั้นให้ตั้งอยู่ในสันแฉลัษจะให้หมื่นหลวง ๒ หมื่นล่ำมพร้อมกันเลือกหา ผู้บิษผู้ขึ้นทั้งจึงไปอย่าให้ตียื้อเอาเงินค่า ช่มเหงชาวเมืองทั้ง

ใบลาน ๕๑ หน้า ๑

- ทลายให้เอาผ่องสืบย้อยสืบกันแสนเข้าให้ เอาหมื่นหนึ่งเป่นสาบให้ผ่องสวัดหมากนาวกึ่งเอาอันตกในกละลุมกัน ให้ผู้เลียบผู้ผ่องเอา ก็นุชเข้าผอ
- งเกิน เจ้าเข้าผู้ใดหากชุกเชิงเข้าไว้ ในป่าดอนฝั่งดินไว้ก็ดี ให้เจ้าเข้าน้อยทลายให้เอาเข้าเป่นปะหมานเขาให้ยื้อเอาเงิน
- โทษให้เจ้าเข้านั้น ให้ผ่า ๓ ส่วน ๒ ๒ หัก นำขึ้นราชะโทษส่วนหนึ่ง ให้นายสงกีนส่วนหนึ่งให้เขาผู้เลียบกันเกิน ผู้
- ได้อย่างทำนอกอาจยาเฟือนมาอ้อยคาง พยาเจ้าให้สวนตนกักผู้ใด ใส่โทษแก่ผู้นั้นเกินพละกำหนดหมายในท้องอะทันทาน จบบิลุนกัน ๙ :

หมวด กฎหมาย

หมู่ -

ชื่อ กฎหมายโคสาราษฎร ผูก ๑

เลขที่ ๑๐๕๙ มัดที่ ๗ ตู ๑๐๘ ชั้น ๔/๔

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

ผู้ปริวรรต นางสาวเสาวรีย์ พรรณาภพ

ผู้ควบคุมการปริวรรต อาจารย์จันทน์แดง คำลือหาญ

โคสาราษฎรผูกพัน (ลักษณะพิจารณาคติโลกคดียุทธมกัณ) ตั้งแต่ลักษณะพิจารณาคนเมาเหล้า
ถูกต้องเมื่อย่านถึงเรื่องเจ้าโคกคตตะเถรตัดสินความเรื่องชไมยลักมะพร้าว

โบราณ ๑ หน้า ๑

เมาเหล้า

ถึกต้อง

เมียท่าน

ไซลี

- บัดนี้จักกล่าวพิจารณาจัก อาณาจักรแลท่ามะจักเทียมกันผู้มีปัญญาเฝ้าอยู่ดังนี้คนเมาเหล้าไปมาได้ต้องถึกเมียท่านดังนั้น ให้ถามคนทั้งหลายดูมีนเมาแพะหมาน ไห้ไล่
- ชันไหมแก้วมณ มีนเมาแพะหมานบ่อยู่จักคิง ไคบควนไล่ชันไหมแก้วมณ ทฬให้มันสมมาเงิน เบี้ย เงิน ๑๐ เพื่อบให้มันกัทำหลายเทื่อ เทียมตังเจ้า
- นิชูปะบ้าเวดทะนากติได้ถึกต้องผู้ยั้งนั้นพะเจ้า บิไล่อาบัตถลเหตุว่าทาสัดติบได้ เปนตังผู้เมาเหล้า แพะหมานบ่อยู่จักคิงมันแลบควนไล่ชันไหม
- แก้มันแล คนผู้ใดเปะนชีไซลีแก่เมียท่านให้มิชูลู่ท่านควนไล่ชันไหมแก้วมณแล เทียมตังนิชูตนั่งทุดจะหลัดคิว่าเปะนผู้ไซลีเอาผู้ช่ายมาไค้กผู้ยั้งนั้น พะเจ้าไล่อาบัตติลังคาแก่นิชู

โบราณ ๑ หน้า ๒

มันลักของ

ท่านมา

ฝากตุ่เฟิน

ทำชู้

- ตนเปะนผู้ไซลี แก่เมียท่านควนไล่ชันไหมแก้ว มันชอบแล ฌีว่ามีผู้ใดผู้หนึ่งไปลักเอาของท่านมาฝากไว้ดอมผู้หนึ่งตังนั้นกับ่อยู่วาชองลักแท้ เมื่อเฟินได้ตามมาฮอด
- ควนไล่ชันแปงแก้มันผู้เจ้าเอือน เหตุว่ามันอำท่าน ไว้แลเทียมตังนิชูตนั่งเลิงอาบัตติปาละ ชีกแจ้งแท้อำไว้ พะเจ้าไล่อาบัตติปาจิตติแก่นิชูตนั่นแล
- พะเจ้าบิไล่อาบัตติลังคาปาละชีก เหตุว่าท้อ อำยทนโลกควนไล่ชันแปงชอบแล ฌีว่าคนผู้ หนึ่งตุ่เฟินกั ทำชู้สุ่เมียท่าน ด้วยอันหาเค้าหาบุญบิได้แท้
- ควนไล่ชันไหมแก้วมณผู้บอกคำตายหมายคำย้ายไล่ท่านควนแล เปะนเจ้านิชูตนยกโทษแก่นิชูตนั่ง ว่าท่านเปะนปาละชีกว่าตังนั้นหาเค้าหาบุญบิได้ตังนั้น นิชูทั้งหลายกัไปไท้พะ

โบราณ ๒ หน้า ๑

ชวนเมียท่าน

ปันงวดงา

อาภาณ

- เจ้า พระเจ้าโล้เอาปัตติสังคาน์กับพิษุนยกโททท่านนั้นแล สังคาน์เป็นชั้น ๒๐๐ แล ทนโลกโล้ชั้นตามวิโนยะนั้นกับผู้ยกควนแล ผิดผู้หนึ่งชวนเมียท่านไปทิดโคกหนึ่งทนต์ ๒ คน
- ขาทากไปดอมกัน ควนโล้ชั้นแบ่งแก่กันผู้ ชวนไปชอนแล เทียมดั่งพิษุนชวนผู้ยิงเที่ยวทางผู้เดียวกับตมแล ผิดผู้ทั้งหลายนำไปทิดพระเจ้า ๆ โล้เอาปัตติปาจิตติ
- แล ทนโลกผู้ชายชวนเมียท่านไปเที่ยวทางไป กับตม ผู้เดียวควนโล้ชั้นแบ่งชอนแล ผิดคนผู้ใดไป นำเอาวงดงาอาทมาให้แก่ท้าวพยามันมาอา
- สมบัติผู้หนึ่งมาเป็นของตมดั่งนั้น โทโล้มันของทั้งมวนให้ขึ้น ให้โล้ชั้นแบ่งแก่กัน เทตมันโลบเอาของท่านตาย เทียมดั่งพิษุน ๑ น้อมเอาของสง

ใบลาน ๒ หน้า ๒

มันไปอยู่

ทิสงัดไป

ลัทธิพญาผู้

ลัก

- มาเป็นของแห่งตมดั่งนั้น ผิดผู้ทั้งหลายนำไปทิดพระเจ้า พระเจ้าก็โล้เอาปัตติปาจิตติแก่พิษุนนั้น ทนโลกโล้ตามตามวิโนยะปาจิตติแก่ควนชอนแล ผิดว่าคนผู้ ๑ ไปอยู่
- ทิสงัด คือว่าทิสทิงกับดอมเมียท่าน แต่ ๒ คน ถ้าหากอยู่ดั่งนั้นให้เขียนถามชาดู ก่อน ผิดว่าถูกเมตนะทำให้โล้ชั้นคำคำ
- ผิดว่าถูกต้องให้โล้ชั้นใหม่ ผิดว่าแต่ ปากจาให้โล้ชั้นแบ่งชอนแล เทียมดั่งเจ้าพิษุน ๑ ไปอยู่ทิสงัดกับดอมผู้ยิง ยังมีอุปปา
- สกอุปปาสักผู้ใดผู้ ๑ มิสิน ๕ ลิน ๔ มันแทนแล้วมาบอกมาแล้ว คำอันนั้นมันทันทันเขา กล่าว ถ้อยคำเพิงเชือกแค้นควนโล้ปาละซีกให้โล้ ควนโล้สังคาน์ให้โล้ ควนโล้ปาจิตติ

ใบลาน ๓ หน้า ๑

ยายที่แดน

บ้านแดน

เมืองไยนา

เอาบิเหน

เจ้า

- ให้โล้แล ทนโลกให้พิจารณาแล้วควนโล้ทิดโคกเพิงโล้ตามวิโนยะพระเจ้าชอนแล ผู้ใดผู้ ๑ ไปลัทธิพญาผู้ใดได้กับมันให้มางจากกันด้วยคำสมันนั้น ให้พิจารณา
- เป็นโทดแท้ให้โล้ชั้นใหม่แก่มันชอนแล เทต ว่ามักปากแล เทียมดั่งเจ้าพิษุน ๑ มา

มังสั้งคะให้ผิดกัน นิชู้เจ้าทั้งหลายนำไปไหว้พะเจ้า พะเจ้าก็

- ใส่สังคาแก่พิชุตุนั้น ทนโลกสัท้าวพยา ควนไล่ชั้นไหมชอบแล คนผู้ใดชิงเอาทีเอาตน
ดินบ้าน ดินเมืองกิติไยนาท่านฝั่งหลักปักตน
- แทน ฌิว่าสวนแพ้ให้ไล่ชั้นค่าคัมภีร์ เทตว่าผ่านดินมีค่าอันมากตาย ทนโลกควนไล่ชั้นค่า
คัมภีร์ดังพิชุตุน ๑ ไปชิงเอาดินวัดวาอา

ใบลาน ๓ หน้า ๒

ไปล่าย

เอาของ

ท่าน

- ยามท่านกายตน นิชู้ทั้งหลายนำไปไหว้พะเจ้า พะเจ้าก็ไล่ปาละซีกแล เทตว่าผ่านดินมี
ค่าอันมากตาย ทนโลกควนไล่ชั้นค่าคัม ๒๐๐ ผู้ใดไปเอาของท่านบิณฑ
- เจ้าของแลบได้ถามไล่ใจว่าก็ยืมตั้งนั้นแลแล้ว แลให้ท่านผู้อื่นว่ากิติแมนว่าหากว่าด้วยตนกิติบิ
ควนไล่โทด เทตว่าบิได้ไล่ใจลักตาย เทียม
- ดังพิชุตุน ๑ ไปเอาไม้แท่งสังคะมากจะทำวิท ท่านอื่นว่ากิติ แมนว่าวิทานแท่งตนด้วย ไส้
ใจ ว่ายืมแล พะเจ้าว่าบิมีอาบิตติเทตว่ากั้ว
- ยืมแล ทนโลกบิควนไล่ชั้นตาย เดิมว่ามักว่าเสียของที่ใดให้แทนที่นั้นชอบแล ฌิบิเสียบิ
ควนแทนตาย ฌิว่าคนผู้ใดไปล่ายเอาของท่านในสำนักแท่งคนอื่นนี้

ใบลาน ๔ หน้า ๑

ลีมของ

ตากไว้

เพนของ

ท่านเอือ

แพหล่ม

- ของมันเอามานั้นบิให้เจ้าของผู้มันหากเอาไปเพิงนานแล้วเจ้าของจึงรู้ว่าของมันให้แทนตง
หมด ฌิว่าวัดกัฏทักไล่ชั้นแปง ๑ เทตว่ามันล่ายตาย จักว่าลักกัไปขึ้นเทตว่ามัน
- ยิงเอาค่าผู้ ๑ ไปเพนนิมิดแล เทียมดังพิ ชุตุน ๑ เอาค่านางจุนละนันทะนิชุนิไปเอาชั้น
ชะไน กะกุนละอุบปะถากแท่งมันมาบิละโพกแท่ง
- มัน นิชู้เจ้าทั้งหลายยูนำไปไหว้พะเจ้า ะไล่ อาบิตปาจิตติกันพิชุตุนั้นแล ทนโลกไปล่าย
เอา ของมันนั้นบิควนไล่ชั้นแปงชอบแล คนผู้ ๑ ตาก
- ผ้าไว้ตากของไว้แลลีม คนผู้ ๑ เพนแก้วเสียกัไว้ เจ้าผ้าเจ้าของมาโจดว่าเอาของกุดาก

ไว้หนีไผ่ลักเอาจา ผู้กัว่าช้อยกัแล้วเจ้าของท่านลับเอาแล้วว่าดั่งนั้นโทดบ่มี

ใบลาน ๔ หน้า ๒

เอื้อนแพ

หล่ม

- แก่ผู้กั เพตว่าบ่ได้ไล่ใจว่าลักมันยังเล่าว่าช้อยกัไว้ตาย เทียมดั่งนิชุตน์ ๑ ตากผ้าไว้ทางแกว้งทึง นิชุตน์ ๑ กัวเสี้ยนลมากัไว้ เจ้าผ้าว่าผ้ากุดากไว้หนีไผ่ลักจา ตนกัว่าผู้ช้ำกัไว้
- แล้ว ตนเจ้าผ้าว่าท่านบ่เป็นสมแล้วนำไป ไท้พระเจ้า ๆ ว่าหาอาบัตบ่ได้ เพตว่ากัไว้ไถยาจิตบ่มี แล ยังมีนิชุตน์ ๑ เทนผ้าอันลมหกัวัดบิโวไป
- ตกก็อื่นเอาด้วยไล่ใจว่าแม่นของไผ่ถามกั จักให้ไล่ใจว่าสิ้นนี้ พระเจ้าเทศนาว่าหาอาบัตบ่ได้ เพตว่าไถยาจิตอันจักไล่ใจลักนั้นบ่มี ทน
- โลกฉีว่าเพนของเพ็นเสียด้วยไฟด้วยลมแลเอาไว้ เจ้าของถามหาให้บอกด้วยซิบควนให้เพนโทด เพตท่านเพนคนตาย ฉีว่าเอื้อนแพหล่ม ฉีว่าเจ้าของฮ้องหาให้

ใบลาน ๕ หน้า ๑

กินเข้า

คัน

- ช้อยผู้ช้อยได้ของควนบ่ละนาคนเพ็น ฉีช้อยแลมิใจอันโลบควนให้ใช้ของผู้เจ้าเอื้อนแพนั้นแล ผู้ มีนยาเพ็งฮู้พิจาละนาตามวัตถุอันถักอันแพงอันน้อยอันหลายตามโทดตามคนเพ็น
- เจ้าอาบัตบ่อยู่ไนโฮงไฟได้นุ่งผ้านิชุตน์ ๑ ด้วย อันแปกผ้ากัน ตนเจ้าผ้าว่าเจ้าอาบัตบ่ นุ่งผ้าช้ำ ลังจา เจ้าอาบัตบ่ว่าช้ำไล่ใจว่าผ้าช้ำช้ำได้นุ่ง
- แลไปไท้พระเจ้า ๆ ว่าหาอาบัตบ่ได้แลแก่อา นั้นทะ เพตว่าไล่ใจว่าผ้าของตนได้นุ่งแล ทน โลกว่าแปกของกันว่าลักกัไปขึ้นแลกัไปควนไล่โทดแล
- วินิไล่เพ็งพิจาละนาให้อำเพ็งหาจิตวิโนยะพะ เจ้าดั่งนี้ช้อยแล ยังมีนิชุตน์หนึ่ง ๒ ตนเพนสะหายกัน ตนหนึ่งไปบิณฑาต ตน ๑ อยู่วิทานกัเอาส่วนเข้าตนไปบิณฑิ

ใบลาน ๕ หน้า ๒

ยื่นฟ้า

ชวนให้

แก่กัน

- บาดมากินด้วยวิสาดคันเคียนกันนั้น ตนเจ้าเข้าว่าบ่เป็นสมแล ไปไท้พระเจ้า ๆ ว่าฉีว่าชิวาด้วยวิสาดคันเคียนกันหาอาบัตบ่ได้แล ทนโลกกัติเพนมิตสะหายกันกินเข้า

- ของกันบ่ควนให้เป็นโตนแก่กันแล คนผู้ใด กินเข้ามาคน คนผู้ ๑ ใส่ใจว่าให้ลงมาตีที่ใด กิติ มันลวดตายเสียตั้งนั้น โทณผู้ตักไปขึ้นตายเทศ
- บิได้ใส่ใจว่าจักให้ตายตาย ยังมีพิษุน ๑ กิน เข้าคันตน ๑ ไปใส่ใจว่าจักให้ลงมาตีตนคันเข้านั้น ลวดตาย คำสนเท่ทามินาใจ ไปไหวพะเจ้า
- พระเจ้าว่าณิจะนาภิบายมิหาอาบัตบิได้แล เทดว่าบิได้ใส่ใจให้ตายตาย ใส่ใจให้เข้าลงตาย ทนโลกบ่ควนใส่ขันไหมใส่โตนแก่ผู้ตักตาย แม่นให้ว่านให้ยาอาภักไม้อันใดกิติมละนาภิ

ใบลาน ๖ หน้า ๑

(ข้อความถูกตัดขาดไป)... นลัก

(ข้อความถูกตัดขาดไป)... องมา

(ข้อความถูกตัดขาดไป)... กบ้าน

- บายนิมิคี่ว่าให้ด้วยสุทธะจิตยากให้ถอยให้ตีทาโทณบิได้แล ผู้ใดทากุมว่าเป็นโตนเป็นขันตั้งนั้นชื่อว่าทมิละคี่ว่าบิจักอันติ คี่ว่าดาบอดบิจักอานาจักทำมะจักลักกัน
- แทแล ยังคนผู้ ๑ ยู่พายเทิงบนผู้ ๑ ยู่ลุ่ม ผู้ยู่ลุ่ม ว่าเจ้ายื่นนำยื่นชวนให้แกช้อยแต่ ผู้ยู่เทิง ยื่นให้ถึบหมั้นหลดมิดักผู้ยู่ลุ่มตายบิเป็นโตน มันว่าบิได้ใส่
- ใจให้หลดมิดักหากหลดมิดาย เทียมดังพิษุน ๑ ไปยู่ในเมืองอาลาวิกทำกาน พิษุน ๑ ยู่ ลุ่มยื่นนำชวน ให้แกกันพิษุนยู่เทิงถึบหมั้นหลดมิดัก
- ตนผู้ยู่ลุ่มตายคำสนเท่ทามินาไปไหวพะเจ้า ๆ บิได้ใส่อาบัต เทดว่าบิได้ใส่ใจให้หลดแลนิบิ ตายเล็ดตักยงออกยังเฝิงให้สมมาเฝิงเทียมแก่กันยาให้เป็นโตนเป็นเว

ใบลาน ๖ หน้า ๒

ทำมิตสาจาน

กับด้วยเมีย

ท่าน

- แก่กันชอนแล ทนโลกกิติบ่ควนใส่โตนเป็นเงินเป็นคำทำเป็นแต่พายนอกอันสมอันควนหากันหากชอนแล ในยะ ๑ วินิโสเฝิงอู้ว่าพะเจ้าตั้งบอกว่ามิพิษุน ๑ อุบาสกอุบปา
- ลิกาลาตะนาเมื่อสันเข้าหมาเอือนลูกน้อย เจ้าเอือนไปหลินหมาจุมปวงกุตอตตายพิชูปผายดินเบา เทนลูกเจ้าเอือนตายคำสงไสมิไปไหวพะเจ้า
- พระเจ้ายังให้มีพิษุสงชะกาน อัน ๑ โจนลัก ของเพิ่นมาทอดเสียที่จิมไ้บ้านไ้เอือนไ้กิติยังควนให้เจ้า บ้านเจ้าเอือนเสียตามปะเทศตาย จักว่าตบอู้
- บิเพนว่ากบิได้บ่ควนเป็นโตนเป็นโพยว่ากบิได้ตาย เทียมดังพิษุอยู่ปะลิวาดสะก่ามาพิษุน ๑ ลูกที่อื่นทิกเโกมาผ่ามาฮอดกั้นตนยู่กับอู้กยัง เสียก่าพิษุคั้นนั้นตาย ด้วยคำว่า

ใบลาน ๗ หน้า ๑

ช้อยม็ก

เมียเจ้า

- ลัดตืนลทำมิตายแมลิมแลลาซาบัตผู้จาละนาถ้อยคำให้อ้าเฟิงตามวิโนพะเจ้าสันนิเทิน นะมัต ลิตตะวามิฎปาลังลิตตะนิละโกวิทปะปะโกวิมิลาชะสะนะข้าไหว้สมเดดลาซาเจ้าตน
- ลักสาแผ่นดินเพ้นตันว่าให้จำเลินแผ่นดิน ทั้งมวนอันสวัดสะติยฺวโนสโฬิจาละนาถ้อยคำคะดินแล จักกล่าวลาซาสาตกิดอันมิไว้ให้ทันคะกำเรียกเพนนิ
- โสณิใหม่กิดิเพนว่าบบปะดิกิดิให้โทดเสีย แก่เสนาอามาตทั้งหลายแล จักกล่าวละขนาลาซาจักทำ มิตสาจานกับด้วยเมียท่านให้ใส่ขันค่าค้เพน
- เงินพันสาม ฝั่งชักมิกนี้วเพนขันใหม่ ๔๐๐ จากล่าวเล้าเข้าโลมเพนขันแปง ๔๐๐ ฝั่งเจ้า ทวนแสนท้าวพยาทวหมันทำมิตสาจานกับเมียท่านใส่ขันค่าค้เงินพัน ๒ ฝั่ง

ใบลาน ๗ หน้า ๒

ของฝาก

ไปทมาย

ผา

- ชักมิกนี้วเพนขัน ๖๐๐ กล่าวเล้าเข้าโลมกันเพนขัน ๓๐๐ ฝั่งทวชนทวหมันทำมิตสาจานกับเมียท่านขันค่าค้ ๔๐๐ แต่ชักมิกนี้วจำเล้าเข้าโลมเพน ๑๕๐ ฝั่งอาคันตกทุกไ้ก้ทำมิตสา
- จานกับเมียท่านขันค่าค้ ๒๐๐ แต่เพนปาละ มะสะนะชักมิกนี้วขันแปง ๑๐๐ อัน ๑ ช้อยม็กเมียเจ้า ควนข้าเสียบข้าให้ขายเสีย ฝั่งเจ้าตน
- ม็กเมียช้อย มนผู้ผวนั้นเพนไทเทิน อัน ชุนซึ่งมันชุนม็กเมียเจ้าตนอันท่านหากปลูกแปงให้เพนติดตั้งนั้นใหม่เสนาเอาลูกเมียมา
- เพนช้อย ฝั่งเจ้ากิดิไปม็กเมียท่านได้ข้าตายย่ำว่าสังก้เจ้าผัว บิตายไล่ ๔๐๐ ขัน ๒๐๐ แมยยังขายเสียค่าสิ้อยมาผาสามส่วน ๓ ฝั่งสโฬาชะโกด สองส่วนให้ก้เจ้าผัวมันแล

ใบลาน ๘ หน้า ๑

ลักทมาลัก

พญา ลักล

ท่านลักของ

มาฝากทวาย

เอือกินจ้าง

- เลาเอาผัวใหม่เลาหลินชู้ให้ใหม่ผู้ชายเพนเงินบาดเล้าตัวมันขายเสีย ฝั่งบักข้าเสียมันยังลู่

เพื่อนถึง ๓ ทีย่าว่าลังก์เพื่อนท่อน เมียมันหากอ้ายตาย ฉิว่าหากไปข้าชู้มันตาย

- เอียกว่าข้าคนดีเสียแล ให้ไหมฉิมันเปน ๒๐๐ ใช้โชด ๓๐๐ เงิน ฉิว่าเปนแม่ไซแม่สี่ เมียท่านให้ลู่เพื่อน ให้ไหมแม่สี่ ๒๐๐ ฉิว่าสู้กันแล้วหากไปใช้ทมาก
- นูเหล้ายาให้ไหม ๑๐๐๑ ฉิว่าไซ ๓ ทิ ๔ ทิไหม ๑๕ ฉิว่าทุกไ้เซเนใจแท้ให้ไหม ๕๐๐ แล้วให้ขับหนีจากบ้าน เมืองเพิน ปะกานนึ่งของฝากไปหมายสาวนัม
- มักสาวบ่ส่วยหนีไปหาผัวผู้อื่นให้ไหมใช้ของฝากเปนเงินถ่อง ๕๐ ให้เจ้าของนัมให้สาวก่สุ แล้วพายลุนพอยลักหนีไปหาผัวผู้อื่นให้ขายเสียเอาค่า ๕๐๐ ผัวหนีให้ไหม ๑๐๐

โบราณ ๔ หน้า ๒

ร้อยห้า พา

ของหนี ผู้ใด

แวงเอียนลัก

ของท่าน

- ฉิว่าทั้งชาพอมกันจักเอากันเท่าถึงแต่ดินมิกติไปได้กับผัวสาวพอยหนีเมื่อหาผัวผู้อื่น อันนั้นชื่อว่าผาลินท่านเสียแล้วของมิกติได้ให้แทนกันแลไหมผัวหนี ๑๐๐๑ แล อันนี้กล่าว
- ฉิว่าคำปากคู่ท่านคู่ของเบนต์ ผู้ยิงให้ไหม คน ๖๐ ผัวชายให้ไหมเบี้ยเงิน ฉิว่าลักหมากลักทุท่าน ข้าตายอย่าว่าสังเสียก่เจ้าของ ฉิว่าได้ตักตักยาให้ไหม
- ท่อน ฉิว่าบิได้เอาแลมาติดตายให้ใส่ ๓ โชด ลักยาก่ตั้งเดียนั้นแล ฉิว่าลักลูกท่านมิผู้เล่าแท้ให้ไหม ๖๐๐ เลิมดังข้าท่านตายแล้วตาย ผิผู้ ๑ ลักของมาฝาก
- เชื่องไว้ในเอียนเจ้าเอียนยังลู้ไหมหาใช้คนถ่อง ฉิว่าบิรู้จักผู้ลักให้เจ้าเอียนใช้ทั้งมวน ผิว่าได้ผู้ลักให้ผา ๖ ส่วนให้ผู้ลักใช้สี่ส่วน เจ้าเอียนใช้สองส่วน อันนี้

โบราณ ๔ หน้า ๑

คู่ของ

ท่านของ

แปลกกัน

- ทวายเอิกกินจ้าง เอียนชมบิพิจารณาตูลแลเอือหล่มผู้ออกได้ย่าว่าสังผิตายให้ใช้ค่า ๓๐๐ ผิบิตายเพื่อนเอาออกได้ให้เจ้าเอียนให้เงินแก่ผัวเอาออกเปนเงินถ่องนึ่ง ผิบิรู้จักคุณ
- ให้เอาผู้ได้มาผาถ่องค่าคนเพิน ผิว่าร้อยห้าว คนพยาก่ติบิได้ทวายกินจ้างที่ข้ามตายดอก ผิว่า เอือหล่มตายให้มันถึผู้เอือช้อยสงชะกาน ผิหาก
- ออกได้ย่าว่าสัง ผิผิผู้เอาออกได้ให้ผู้เอือช้อยจัก คุณผิเอาออกเปนเงินถ่อง ๕ บาท ๑ ผิหากบิรู้จักคุณท่านให้เจ้าผู้ได้ผาถ่องค่าคนเพิน ผิ

- หากलयแล้วจมนตายเพื่อนเอาออกได้ให้มันมีเงินร้อย ๕๐ ให้แก่ผู้เอาออกเป็นเงินทอง ๕ บาท ๑ ฌหากบิฐัจัก คุณท่านให้เจ้าผู้ได้ผ่าถ่องค่าคนเทิน ฌหาก

ใบลาน ๔ หน้า ๒

ตัด เคียว

ยิง ไก่ตัด

ไม้ท่านก

ทำเวียก

- ลอยนแล้วจมนตายเพื่อนเอาออกได้ให้มันมีเงินร้อย ๕๐ ให้แก่ผู้เอาออกได้นั้น ฌว่าร้อยท่านกิติ ไปผูกคอตายกิติโดนน้ำตายกิติมิผู้เอาออกได้เจ้ามันไถ่ทไคมาเอาทั้น ฌบิฐัจัก
- จักคุณท่านให้เอาเก็ง ๑ แล ฌร้อยท่าน พาชของหนีไปซ่อนไว้ในเอือนผู้ใดกิติยังถ้วน ๓ วันบิเล่านแก่เจ้าร้อย ร้อยเพิ่นหนีให้ไหมเจ้าเอือน ๒๐๐ ฌผู้ ๑ ได้แวงเอือนเลาไป
- ลักของเพิ่นเจ้าเอือนหนีบิฐัจักให้ไหมเจ้าเอือนเป็น เงิน ๕๐ ฌว่าชกมาจอดกว่าเพิ่นมาช้ตายบิฐัจักผู้ช้ ให้ไหมเจ้าเอือนใช้ไซด ๑ ฌว่าร้อยท่านกิติเมีย
- ท่านกิติไปกัของท่านบิเล่านแก่เจ้าผู้โดนน้ำตายเสียย่ำว่าสังกเจ้าผู้ทอน ฌว่ายังเลาให้ค้อยถามเอากันย่ำยาดย่ำทั้นเอา เมื่อเจ้าของถามให้พิจาละนาดูว่ามันกัทนหนีอัน

ใบลาน ๑๐ หน้า ๑

บั้นของ

กัน

- เจ้ามันเอากิติเขาบิฐัจักด้วยกันแล จำพวก ๑ ของแปกกันไนลาดกิติเจ้าของถามเลาอำไว้เมื่อลุนจำมิผู้บอกกัเจ้าของให้ไหมเลิมดังผู้ลักเทิน ฌว่าถักทั้นท่านมาถาม
- แลมาติเจ้าของจำใช้ท ๑ ให้ไหมผู้กั นั้นเสียให้ไหมตามน้อยเสียหลายฌว่าถักทั้นกับไปบอกกัเจ้ากัคุณหากจับหากยาดเอาได้ติกันเจ้า
- ทั้นเสียของทไคกิติย่ำว่ากักันให้ทไคเอา ทั้น ฌว่าเจ้าสินติผู้กัเจบหลายสินให้ผ่าเก็ง ๑ ฌว่าตัดเคียวนิคเคียวท่านเสียให้ไหม ๕๐๐
- ฌว่าตัดต้นน้ำวต้นตานเสียให้ไหม ๑๐๐๑ ฌว่าคนชังกันแต่ก่อนแลมาโลยิงไก่อยงนไกได้ลิกได้ซานเทิงเอือนท่านกิติให้ไหมถ่อง ๕ บาททั้งหมทมากัดงเดียวกันแล ฌว่า

ใบลาน ๑๐ หน้า ๒

- สะทาวตัดไม้ท่านอันเป็นค่ากิติอันบิเป็นกิติคนชัคันทงกิติให้ไหม ๕๐ ฌว่ามันผู้ ๑ สะทาวงา งานตีตามทลวอันท่านอีกไยหมายนาเอือนกิติให้ไหม ๓๐ สะทาวชุดเออนันนา
- ท่านทั้นบิควนชุดให้ไหม ๓๐ ฌว่าท่านให้ไป เอาเวียกแลลักทหนีบิฐัจักวเมียมันเอาผิวไหมคน

เอากานเมือง ฝีมือเลามาทำให้ขึ้นของอันมาลันให้แก่มัน

- เห็นฝีมือมันหนีไปถึงเมียนเลเอาผิวมา ยอดให้ผ้าค่าเสีย ๓ ส่วน ๒ ส่วน ใส่ลาชะโกดส่วน ๑ ไว้แก่มันส่วนหนึ่งขุนนิไสควนแล
- ข้อยท้าวพยาข้อยเสนาอาตมกิติไปสู่ไฟเมืองมิลูก ๔ คนว่าชาจกปะกันอ้างอิงกันให้ลูกยิงมากมันผู้ ๑ สามคนนั้นไว้ให้แก่มัน อันข้อยกิติไฟกิติน้ำกิติบิได้เป็น

ใบลาน ๑๑ หน้า ๑

กินเหล้า

- ข้อยหลวงดังนั้นไปสู่ไฟมิลูกยาเอาหนี ฝีมือมีข้อยชาจกอ้างอิงกันไว้เป็นไฟ ๒ คนให้กันผู้ ๑ ของอันพามาสู่ให้ขึ้นควนแล ฝีมือไฟยังกันไปสู่ไฟจกอ้างอิงยากันมิลูก ๓
- คนให้แก่มันยาเอาเมื่อเอียนหลังมัน ตายของอันพามาสู่ให้ไว้แก่มันอัน ๑ ผู้มิลูกหลาย ชายมันแม่ตายเสียเขาผิดของกันเอาเอียน
- ให้ทลึงดูลักขีและผู้มิคนผู้มิคนแก่มัน แม่ให้ทลึงดูทักนักผู้เบาเกิน อันหนึ่งมิลูกชาย ๓ คนไปเอ็ดดอมขุนผู้ ๑ บวดผู้ ๑ ไปค้าเลี้ยง
- เอียนมันแม่ตายเสียมันของกันบิเป็นของมิเท่าใดเอาผ้า ๑๐ ส่วน ๒ ส่วนก็ให้ผู้ไปดอมขุน ๒ ส่วนให้ผู้บวด ๓ ส่วนก็ให้ผู้ไปค้าเทว่ามันแม่ยังเฟิงตาย ๒ ส่วนให้ไว้ให้

ใบลาน ๑๑ หน้า ๒

ลักตัก

น้ำตนเอง

- ทำนทำบุหา ๒ ส่วนให้ไว้แก่มันเหตุว่ามันเลี้ยงมันแม่ทอมเข้าของไว้บิให้สวนเสนเสียตาย ฝีมือยังมีผู้ใดไปสู่แม่ผู้ชายเอาไปซื้อสุกันของนั้นหมดเสียย่ำว่าสังกัผู้
- ยิงของอันได้ทำดอมกันให้ผ้า ๓ ส่วน ส่วน ๑ ให้แก่ผู้ชาย ๒ ส่วนให้แก่ผู้ยิง ฝีมือยังมีลูกผู้ยิง ให้แก่ผู้ชายให้แม่อัน ๑ อัน ๑ ไปสู่เมียชาผิด
- กันกิตินันแม่กิตินันบิเสียของอันพา เมียสู่เอาตายความให้แล้ว ฝีมือผู้ยิงแ่งสู่เพื่อนบิล้าง เอียนดอมผัวให้ชายเอาค่ามาให้แก่ผัว
- เกิง ๑ เล่าให้ใส่แก่มันมันผู้ยิง ๔๐ เมื่อชายังล้างเอียนดอมกันด่เท่าเด้ามิลูกยิงลูกชายเมื่อ ชาตายได้แก่ลูกชายลูกยิงชายยังสั่งให้แก่ผู้ใดผู้ ๑ จึงได้ตาย ฝีมือลูกบิมี

ใบลาน ๑๒ หน้า ๑

จัวควย

กินเข้า

- อันพี่น้องผู้จกมาชิงยาให้ เทดว่ามาชู้ตาย อัน ๑ ยังมี ๒ สะหายจกให้ลูกยิงชายแก่กันแล

ให้ชาเฮดยาวเอือนดอมกันกัตติยงบักกัตติยงบักช่าย ๆ บักยงของผู้ยงให้กผู้ยง

- ของผู้ช่ายให้กผู้ช่ายเผิงเทียนย่าให้มิของเฮด ได้ดอมกันให้บักเก็ง นิมิลูกผู้ ๑ เวียนตามผู้น้อยย่า ชินไจมัน อัน ๑ พิมพ์ช่ายเมื่อเอือนเพิน
- มันบักดอมผิวหากทนิจาก ๒ ที่ ๓ ที่มันย่าผิว มันให้เอาค่าเก็ง ๑ ของอันชาได้กทำดอมกันให้ ผ่านสามส่วนให้แกผิว ๒ ส่วนให้แกเมีย
- มันส่วน ๑ นิผู้ยงบักเฮดอู้กมันกทำซู้สัพเพนยำนของแกมันเพิน อัน ๑ คนมากินเหล้ากินยา ในเอือนถึงค่าถึงคิมันเมื่อเจ้าเอือนบลังเพือนช้ำตายท

ใบลาน ๑๒ หน้า ๒

- ทางให้เจ้าเอือนใช้โชด ๓ ย้อยผู้เซนใจ ๒ ย้อยไต้ย้อย ๑ จำพวก ๑ คนมากินเหล้าดอม เอือนมันผู้มากินเหล้ามันมันไปยิมดาบท่านมาถิ นิมันช้ำเพินตาย
- กติเพนโทนกเจ้าดาบแลเจ้าเหล้าใช้ย้อย ๑ ลำนันผู้ถิดาบช้ำเพิน ๖ ย้อย นิว่าเจ้าดาบมัน จักอู้ว่าไปช้ำ เพินแกมันให้ดาบช้ำท่านดั่งนั้นให้ผ่า
- สามส่วนให้เจ้าดาบใช้ส่วน ๑ ผู้ช้ำเพือน ตาย ๒ ส่วน นิเจ้าดาบจำไปช้ำโทดทักแลเรียกว่า คนฮ้ายทั้ง ๒ แล นิว่าลักเหล้าเข้าเพิน
- ช้ำให้ไหมถ่อง ๕ บาทใช้ ๙ ทักหนุงให้ไหม ๕ บาทใช้ ๙ ทัก ลักหนาบให้ไหมย้อย ๑ ใช้ ๙ พิมพ์ว่าลักเตมเกียนกิติให้ไหมตามลำดับขึ้นไปดั่งเดียนั้นแล นิว่าไปลัก

ใบลาน ๑๓ หน้า ๑

พันกัน

โจนเฮด

เจ้าบ้าน

บักช้อย

- ตักน้ำหนองทิงวดงาากอนให้ไหม ๕๐ นิว่าลักมีเข้าให้ไหมย้อย ๒ บาท ลักสะหนองท่านให้ไหม ๕๐ มันทุกไต้ให้ไหมถ่อง ๕ บาท ลักน้ำม้อค่าให้ไหม ๑๐๐ นิว่าคนผู้ใดเฮด
- เงินค่าล่ายค่าเอาของท่านมันผิตอาชยา ควนช้ำเสียแสงดูให้ฮื้อค้วมาใส่ลาชะโกดท้าวพยาไชทย่า ช้างแล นิว่าสะทางางานถอนตันเข้าท่านเสีย
- ตน ๑ ชิกเพนิอ นิว่าเข้าแอ็กไหม ๓ บักชัก เลี้ยว นิว่าจัวควยกินเข้าท่านบ่มาสู้ท่านกาย ๓ วันให้ใช้ ๙ ทักนั้นแล จำพวก ๑ คนผู้ใดค่าไปฮอดเจ้าขุน
- แลไปจับยาดเอาของจัวควยอันบักควยยาดเอาแลท่านบ่มังไปจับไปยาดเอาให้ไหม ๒๐๐ นิว่า ไปทามาถึง ๒ ที่ ๓ ที่ มันบ่มให้บอกแก่เจ้าขุนท้าวพยาให้ไปยาสเอาจึงคิตาย นิว่า

ใบลาน ๑๓ หน้า ๒

คู่ท่าน

ลักช้าง

คน

- ผิดกันหากไปสู่ข้าเจ้าที่ ผู้ผิดให้ว่าผิดผู้มันให้ว่ามัน ผิดว่าเสียของวัตถุว่าแพงบิชอบเสียของ วัตถุบิชอบให้แต่งตามอันมิจักลิตเสียกับได้แล ตัดคำอันชอบคำอันได้นั่งอันของ
- ได้ทองได้หม่เก่าแล้วก็ใช้แทนตามเก่าว่าใหม่ก็ ให้แทนตามใหม่ ผิดว่าแต่งตามครองบุรานทำมะ สาดแต่งเอ็ง มาอย่าละสังกับได้แล ตัดคำอันชอบคำอันไดบิชอบ
- ความลิตเสียยังมี ๓ ปะกานอาจานเจ้าก้าวไว้ จงฟังเทิน อันหนึ่งอาจานท้าวพาไปชมเหงเอาเข้าของท่าน ดังนั้น อัน ๑ มักบิเบเหงท่านแลตัดอันหนึ่งผิผู้ยัง
- เมื่อท่านไปเมื่อกลางคืนแลไปตัดไนเอือนที่สัจด์ ๓ อันนี้บิควอัน ๑ หากตัดคำไนบ้านน้อยอัน ๑ ตัดทิสัจด์ อัน ๑ ผู้เบเนลัดตุกันตัดคำว่าลัดตุกันตัดความดังความฝูงบิยอด้สี่เมืองแล ฯ

ใบลาน ๑๔ หน้า ๑

แวนอน

บิมีลูก

- หากตัดไนที่บ้านน้อยดังนั้นท้าวพาให้ลิตเสียแล ผิดว่าโศกเขามิให้ไล่ตามครองเทิน อันหนึ่งได้เข้าพันกันหัวแตกชนหักกัถิ คนใดลักกัถิผูกมัดกันมันบิยอพนิกัถิ เมียเล่น
- ชักกัถิชิงเอาของกันกัถิ ชิงคัวเอือนยาด ของกันชิงนากันชิงบ้านเมืองกัถิคำฝูงนี้ยังกายชาวมี หากบิถามลักเทอดดังนั้นอย่าว่าสังแก่กัน ผิดว่า
- ยังได้ถามกันหลายเทือหลายทิจิงควว่าแล ผู้ใดจักพิจาละนาแต่งแก่ท้าวพาให้จำเอินแก่บ้าน เมืองท้าวพาให้สูกแก่ไฟไท้ทั้งหลายให้กั
- ทำตามลาชะสาด ผิดว่าโจนเฮดเจ้าบ้านบิช่วยคนเฟิ่นตายกัถิให้เจ้าบ้านหาโจนให้ได้คับได้ให้ เจ้าบ้านใช้ผู้ตายผู้ ๑ ตาย ๒ คนให้ใช้ ๒ คน ผิเจบให้บ้านสัชวันเจบผู้แบ่ง

ใบลาน ๑๔ หน้า ๒

ของหาวัน

ยานบิได้

- ๒ บาทผิ ๒ คนแบ่ง ๔ บาทสมมาแบ่ง ๑ ผิโจนเฮดเจ้าบ้านบิช่วยเจ้าบ้านเจบกัถิให้แต่งตั้งเดี่ยวนั้นแล ผิโจนเลวบ่านให้ท่านตีกองให้เจ้าบ้านต้อนเอาของอันพา
- ทนได้ให้เอาตงหมดคำช้อยให้เอามาผ่าสองส่วน ให้แก่เจ้าผู้ได้ส่วน ๑ ผิดว่าค้อยท้าวบ่าวพาให้เอาตาย อันหนึ่งช้อยท้าวบ่าวพยากัถิ ช้อยขุนกวณเสนอา

- มาดกัทธิหนีเสียงานเมืองมาจอตมาแหวผู้ใด กัทธิให้ส่งข้าวยาให้กาย ๓ วันบิวิกิให้เอาไปส่ง หาก ยังกาย ๓ วันบิบอกแก่เจ้าช้อยมันลักหนีกัทธิลัก
- ของท่านผู้อื่นกัทธิเจ้าเอือนั้นเป็นคนย้ายดังกั้นแลให้ไหม ๓๐๐ เงิน ฌิว่าไปเล่าไปเว้าแก่ เจ้าช้อยบิมาเอามันหนีให้บิค่าเข้ามีสองผองอันมันได้กินนั้นแล จำพวก ๑ ตู

ใบลาน ๑๕ หน้า ๑

ผดติกันลัก

ของท่านมา

ชายของบิ

วันยาน

- ท่านเป็นโจนทิมทัมบิอันนั้น ฌิว่าผดคำปากแล ผู้ยิงให้ไหม ๖ บาท ผู้ชายให้ไหมอ้อยเบี้ย ฌิ ว่าตู่ท่านลักข้างลักม้าจัวควยลักคนเปดโก่หมุหมาเสื้อผ้าลักเงินคำกัทธิ ฌิว่าทุกไ้ให้ไหม
- อ้อยสองบาท ฌิว่าหวัมเสนหวัมื่นสองอ้อย ฌิ ว่าคนมาแวนอน ๗ น้ำอนท่านอนบ้านกัทธิให้บอกแก่ เจ้าบ้าน ฌิบิเล่าเจ้าบ้านหากมีชาอ้ายหากมา
- แทงตายว่าสังกเจ้าบ้านฌิว่าเล่ากับ้านแล้วให้ดู หล้าสาตอาตยาพะเจ้าอันเกิน ยังมี บุคละผู้ ๑ หาลูกบิ ได้มาเอาช้อยยิงไนเอือนเป็นลูกแห่งตนทันแล
- อัน ๑ ชักผู้คนอื่นมาเป็นลูกตน อัน ๑ บิได้ชิตอมไผชายผู้ ๑ หากมกียินดีมาเป็นแม่นไผ ข้า หน้าไทยอมผู้มดยัดคิไผกินสินจ้างท่านไล่ชีไล่คานับควนแล ช่มแเทงเอา

ใบลาน ๑๕ หน้า ๒

ลักของ

มิวันยาน

ยืมจัวควย

เอิตนา

- ของไผกุมเอาลูกสาวไผยอมรักเอาเมียไผไปอยู่ไปนอน อันนี้ชื่อว่าขุนบิสลาตยูที่ใดจิบหายทั้น ท้าวพยาบิควนเลี้ยงให้เบตแล อันนี้ของท้าววันยานบิได้เป็นต้นว่าเสื้อผ้าเงิน
- คำผู้ใดตกเอี้ยเสียให้อ้อยบ่าวถึง ๒ ทิ ๓ ทิให้คน อยู่ไผบิได้ยินให้เล่าต่อกวบ้าน ฌิ เจ้าของถามหาให้ บอกกัเจ้าของลวดเอาของอันนั้นมาผ่าสองส่วน
- ส่วน ๑ ให้กัเจ้าของส่วน ๑ ให้กัผู้ได้ อัน ๑ ผู้ได้ของเพิ่นบิบอกบิเล่าแก่เจ้าของเจ้าของ มาถาม เอาอ้าไว้บิบอกเพิ่นผู้อื่นให้อยู่หากมาบอกกัเจ้า
- ของดั่งนั้นมันจึงขึ้นให้มันขึ้นทั้งมวนเทตว่าบิเล่าอ้าของเพิ่นไว้บิขึ้นหมดให้ไหมมันแล อัน ๑ ท่าน ลิมของเสียไนบ้านเจ้าของนำถามเอาให้ขึ้นแก่เจ้าของ เทตว่าของเพิ่น

ใบลาน ๑๖ หน้า ๑

(ข้อความถูกตัดขาดไป)...อันช้อยท่าน

จัวควยกิน

เข้ากิน

สวน

- ลืมในบ้านในเอียนตนตายบ่เพิงให้ไถ่เอาแล ผิดว่าเจ้าบ้านเจ้าเอียนอำของเพิ่นไว้ให้ไหม ตามคำของนั้นเพิ่น ผิดว่าผู้ ๑ คนผิดกันแต่ก่อนลวดไปบวบไปดิเสียดังนั้น ซาทั้งสองหัวนั้น
- แตกเจบเสมกัน ผิดว่าห้มแตกทั้งสองให้ผูดิ ก่อนลู้วันเพนเงินฮ้อยบาด อัน ๑ หากดิก่อน มกฮับได้มัน ดิหัวท่านแตกดังนั้นถืเสมกันแล อัน ๑ คน
- ย้ายลักของท่านมาขายเจ้าของถามมันผู้ขึ้นบอก พายสนเจ้าของจึงฮู้ให้ไหมมันเก็งผู้มันลักนั้น แลอัน ๑ คนย้ายเอาของเพิ่นมาขายทิสงัดทิลาดกิติให้เจ้าของ
- ไถ่ที่นั้นลักเมื่อใดได้ไปนเะไหมผู้ชื้อของทิสงัดนั้นให้เอาค่าของเก็ง ๑ แห่งผู้ลักนั้นอันนิจา ของอัมมิวินยานแล ผิดว่าเสียของอัมมิวินยานเพิ่นดันว่าลักช้อยท่านกิติจัวควยกิติ ผิดฮู้แท้ให้เอา

ใบลาน ๑๖ หน้า ๒

เอาท่าน

ไปค้าซา

หัก

- ของนั้นคั้นเป่าตาย ย่าให้ไหมผู้ชื้อเพิ่น เพดว่าท่านบ่ฮู้ตาย ผิดเขยืมจัวควยไปเฮตนาโจน ลักเอากิติ ตายเสียกิติ ค่าจัวควยทิดอกิติให้แทนเพิ่นนั้น ค่าเฮตแอ่งอันเช่านั้นให้เจ้าจัวควย ผิด
- จัวควยไปทันเฮตนามาลวดเสียให้เอาค่าแอ่งแต่ สมพ์ ผิดตายด้วยพยายบักันเล่านักเจ้าควย ให้ผู้เช่าใช้เก็ง ๑ อันนึ่งยืมจัวควยท่านไปเซนเกียนลวดฮิตตายให้ใช้
- ค่าแอ่งให้เอา ผิดเพนพยายยังทันเล่านักเจ้าจัวควย ให้ขามาช้อยกันบิวลวดตายอย่าว่าสัง แก่กันเพิ่น ผิดว่ายืม ช้างม้าท่านมาชิวลวดบ้อยเสียท่านผู้อื่นได้ให้ผู้ยืม
- ใช้ช้างม้าเจบปดให้ผู้เจ้ายืมใช้คำให้ไว้ช้างม้าแก่ผู้ยืมเพิ่น ผิดว่าเพนพยายให้ช้อยกันบิว อัน นึ่ง จ้างวานเถิงเจ้าช้อยเจ้ากัให้จ้างไปขึ้นหมากตกตายค่าทิดอกิติให้เจ้าหมากใช้เก็ง ๑

ใบลาน ๑๗ หน้า ๑

เอาท่าน

ไปค้า

ซาหัก

- ให้ไก่สองตัวที่เทียนสองเล่มให้ไก่เจ้ามัน ฌีว่าเข้าเมือปุ๊กเมือแปงฌีกินเมือมานกัติกินที่ใดให้แทนที่นั้น ฌีว่าจัวควยเข้ากินสวนไฮ่เนาักติให้เจ้าเข้าผูกไว้ ฌีเจ้าควย
- ขึ้นแล้วไปเอาตายความแล้วย่ำว่าสังแก่เจ้าเข้า เทิน ฌีเจ้าเข้าบ่เล่ากักวบ้านกัตเสียให้เจ้าเข้า แทนควยเทิน ฌีว่าเจ้านาเจ้าสวนพันตายกับ
- นากับสวนบ่ควนให้เจ้านาเจ้าสวนแทน ที่ให้เจ้าควยแทนของสวน ผูกควยท่านไว้บ่เล่าแก่ เจ้าจัวควยแลมาซ่อนไว้เจ้าของไปถามหา
- มันอำไว้เมือสนจิงลู้ว่ามันซ่อนไว้ให้มันใช้ตัว ๑ ตัวมันซ่อนไว้นั้นให้เจ้าของควยนำเอาเทศว่าไปตายตาย ฌีว่าควยท่านไปเข้ากินแต่ให้ใช้สองทำ ฌีว่าทุมมา

ใบลาน ๑๗ หน้า ๒

ไว้ของคอม

กันลัก

ควยลักจัว

- เปดไก่เข้าสวนกัตไฮ่เนาักติให้บอกแก่เจ้าของ ฌีว่าบ่บอกบ่เล่าแก่เจ้าของ ให้ผูกไว้ ฌีบอกเลิง ๓ ที่แลบผูกบั้งไว้ เมือเจ้านาเจ้าสวนเข้าตายให้เจ้านาเจ้าสวน
- กินถ้อง ๑ เจ้าของกินถ้อง ๑ ดิของท่านตาย ให้เจ้านาเจ้าสวนแทนตัวตายให้เอากินของอันหมุ กินนั้นให้เจ้าหมุแทน ฌีว่าเจ้านาติดตายบ่
- บอกแก่เจ้าหมุหากมากินเชื่อว่ามันลักแล ให้ไหมมันเทิน ฌีว่าคนไล่จัวควยมาบ้านเมืองกั ตีเสียด้วยเจ้าเทศเจ้าช้อยให้ไปตาย ฌีบ่ได้
- วานคอมเจ้าช้อยนั้นหากเอาช้อยท่านขึ้นหมากตกตายให้ใช้ทั้งมวน ฌีว่าบ่ตายบ่ปัวให้เจ้าหมากปัวให้ดิ อันนี้เองท่านไปค้าต่างเมืองเจ้าช้อยบ่อยู่ท่านลวดตายกัตลัก

ใบลาน ๑๘ หน้า ๑

ลักควย

ไฟจุต

สวนชน

ท่าน

- หนิกัตให้ใช้ช้อยท่าน ฌีว่าไปจ้างค่าจ้างกัให้แล้วเมือหนามันจิงตายย่ำว่าสังกัผู้จ้างเทินที่ให้ผู้จ้างมิจวตายตัว ๑ สงชะกานหามันเทิน ฌีบ่ยอมไปไล่ชาม้าหักกัตตายกัตค้ำม้ามิที่ใดให้
- ใช้ที่นั้น ฌีผู้ใดชิวม้าไปฝ่าท่านตายกัตให้มันใช้ ค่าคนท่าน ฌีว่าบ่ตายกัตให้ปัวให้ดิบ่ให้ใช้ ฌีว่าชิวช้าม้าจัวควยตัวย่ำกัตชาหักกัตส่ายชันชาต
- กัตจัวควยเชือกชาตกัตให้เจ้าของเอนปาวไฟหาก บ่หนิตายกัแล้ว ฌีว่ามันบ่เทินให้ใช้ของ

ถ้อง ๑ เจบ ให้ช้อยกันปัวมันบ๊องให้ได้ยืนแลอย่าดำให้ใช้คน

- ตาย ฌิทำบ่าวฮามให้เอาค่าที่ผุ่ยังมีชิก ผุ่ชายมีเลี้ยวชอบแล ฌิผุ่โตไล่จ้วควยเยียบท่านตาย
ให้มันแทน ฌิปวยให้มันปัวแล ฌิเชือกยังคามิให้จ้วควยชนท่านตายให้มันใช้ ฌิเจ้าควย

ใบลาน ๑๘ หน้า ๒

กินเข้าแอก

ลักกิน

จ้วควย

- อ້องให้มันหมันบักหนิย่าว่าสังกัเจ้าควยเกิน อันนึ่งควยปอยยังมีผุ่ ๑ ไปลักมาเจ้าควย
เลามาทันทางทาง ฌิว่ามันบัลแกทให้ไหม ฌิว่าควยหากหนิมันผุ่ได้นั้นมันเล่าเจ้าบ้าน
- ให้ฮั่มมันทำเอามาผุกไว้ดอมควยมันให้ขึ้นยาให้ เกิน เทดมันบิเลากัเจ้าบ้านเจ้าควยตาย ฌิ
มันได้เถิง ๓ วัน บิเลากัเพื่อนให้ไหมถ้องของชั้น ๑๐ ฌิว่าชา
- สองคนไปไว้ของดอมกัน ผุ่ ๑ เอาของมันหนิ พอย เอาของผุ่ไว้ดอมกันหนิ มันลักทให้
ไหมตามชั้นลักมัน ฌิว่าของแปกบิได้ไล่ใจเอาตั้งนั้นยาให้ชาว่าสังแก่
- กันเกิน อันนึ่งช่อนอันนึ่งอำโทดไว้เขาผุ่บิให้ไหมเลิมกัน ฌิว่าลักควยลักจ้วให้ไหมสองทอยู่
ว่าลักมันเอาช่อนไว้ให้ไหมเก็งชั้นลัก ฌิว่าอำเอาของท่านเท่าใดให้ไหม

ใบลาน ๑๙ หน้า ๑

ยิงหมา

- ตามของอันนั้น ผุ่โตฮั่มบิให้กินตายให้อี้ควมันไล่เล้มสาบ ตัวมันให้เอาใช้ผุ่ตาย อัน ๑
ไฟ จุดสวนกัติไฟไหม้เอียนตัวกัติเอียนท่านผุ่ฮั่มกัติเสียของให้เอาตัวมันไปขายเอา
- เงินมาแทนของท่าน ฌิว่าควยหากหลุด ชนท่านไปตายให้เอาควยตัวนั้นไปขายเอามาสอง
ส่วน ให้แก่เจ้าควยส่วนนึ่ง ให้แก่ผุ่ชนเพื่อนส่วน
- นึ่ง ฌิว่าควยเลี้ยงตัวฮั่มหากมาชุนตายให้ ขายเสียได้ทได้ให้ผ่าสองส่วนให้แก่เจ้าควย
ตายส่วน นึ่ง ให้แก่เจ้าควยส่วนนึ่ง ฌิว่าตัวส่ท่าน
- ตายความแล้ว ช้างม้าหมุ่หมากตั้งเดียวกัน อันนึ่งจ้วควยกินเข้าแอกท่านเถิงสามวันบิมา
หาสื่ ท่านให้มิเหล้าสองไหไกสองตัว จ้วควยท่านผุ่ฮั่มมาดอมให้ไล่คินคินคิน

ใบลาน ๑๙ หน้า ๒

ช้อยเข้าเฟิน

ท่านฝาก

ของไว้

- ควยตัวนั้นหากเข้าคอกไม้กิติให้ขึ้นแก่เจ้ามันย่าให้เจ้าของได้ไถ่เกิน ฉิว่าเอาไปเข้ากินให้ไหม ผู้ใดลักของชาวเมืองเอาให้แก่ท้าวพยานสนทมนั้นผู้ใดกิติบ่เพิงเอา
- ของฝูงนั้นให้ขึ้นแก่เจ้าชอบแลโทดบ่เพิงใส่ ท้าวพยานสนทมนั้นฝูงนั้น เพดว่าเพื่อนหากเอามาให้ตายให้ไล่โทดกัผู้ลักเกิน อันหนึ่ง
- โจนลักกัวควยท่านไปเข้าสู่เจ้าบ้านอื่นเกินเขา ยู้ว่าลักกัวควยท่านแล้วเขาได้กินกิติเขาบ้านพูดขึ้นแก่ เขากิติ เขาฝูงนั้นเพนโจนดั่งกันแล ให้ไหม
- ควยตัวหนึ่งให้เอาสองตัวเกิน อันหนึ่งได้ปลูกเคื่องพิตชะอาากอนของเกินเป็นต้นว่าหมากนำวลาวตามแล เมื่อเจ้าดินมาชิงเอาเมื่อเพนหมากดั่งนั้นให้ผ่าสามส่วนให้แก่ฝูงได้

ใบลาน ๒๐ หน้า ๑

ทางทาว

ไว้ เอือเบา

ชุนเอือ

หนัก

- ปลูกสองส่วนให้แก่เจ้าดินส่วนหนึ่งเกิน อันหนึ่งผู้ใดยิงหมากกิติชัดไม้กิติถ่มค้อนก่อนดินกิติชัดทอดาบกิติ ถักท่านผู้เที่ยวทางกิติ ถักลัดสิ่งอันท่านเลี้ยงกิติถัก
- คนตายให้ใช้โทดตามคองเมืองเกิน ฉิบิ ตายแต่เจบให้ผู้ชัดบั่ว ฉิว่าถักคนตายให้ใช้โทดฉิบิตายให้สู่ชวันสองขาดเงิน ฉิได้ช้อยคนผู้
- ช้อยมันเพนน้ำกิติตาฝางกิติเพนเมียวกิติเพน เอื้อนกิติเพนกิมเพนมะโลง โพงโพดเพนโพงเพนปอบ เพนพ่นัวเพนชดเพนฝูงนี้ให้ฉัดเดียนหนึ่ง
- ให้ขึ้นกายนันย่าว่าสังเกิน อันหนึ่งฉิคณผู้ใดฆ่าท่านตายแต่เอือนเจ้ามันขายไปหน้าผู้หน้าไถ่แล้วพายลุนจิงยู้ว่ามันเพนข้าเพื่อนตายดั่งนั้นเพิงว่าให้เจ้าเก่าแก่โทดมันแล เพดว่า

ใบลาน ๒๐ หน้า ๒

กินจวน

सान

- มันฉิตแต่เอือนหลังตาย อันหนึ่งท่าฝากของไว้ตอมเอือนมันเสียของฝากท่าน เพิงให้เจ้าเอือนไช้ เพดว่าของมันบ่เสียตาย อันหนึ่งเจ้าเอือนมิทาทไปแลหนีไปมักฝากเอือนไว้ตอม
- เอือนอื่นไก่อัน ฝากลูกไว้กัลวดมาเสีย ของตอมเอือนกิติเสียลูกท่านกิติตกน้ำตายกิติข้างม้าจ้วควยย่าตายกิติ หมูหมาชบตายกิติให้ผู้ตุมเอือน
- แทนของตามอันเสีย ฉิลูกท่านตายให้ใช้ ลูกท่านสามอ้อย อันหนึ่งชวนโจนลักเข้าของเพื่อนได้ให้ ผู้ชวนโจนนัน ฉิผู้ใดทางทาวกิติไว้กัปีกตุบ้าน

- กิติธอมชอกฮั่วทิจิมสวมนหากบ่อกบ่เล่าแก่ท่านผู้บ้านอยู่เมืองบ่ปาวบ่เจินดั่งนั้นท่านผู้ไปถักตายกิติ จั่วควยถักตายกิติหุมถักตายกิติให้ผู้ทางท้าว นั้นใช้ ฉิวว่าเล่า

ใบลาน ๒๑ หน้า ๑

ผัดอาษา

ข้าคน

บ่พิจา

ละนา

- แล้วดั่งนั้นท่านผู้ไปถักตายกิติ ฉิวว่าเล่า ๆ แล้วหากถูกเมื่อวันผู้เจ้าท้าวใช้ค่าคน ๓๐ เทดว่าเมื่อวันคนทั้งหลายไปคว่าหากหากไม่มาใส่แลงวายตาย ผิบให้ทางเมืองให้เอา
- ไม่ทักเสียอย่าให้ใส่ชวักอย่าให้ใส่แหลม ผิบหาก ถักกางคีนยังมีค่าสงไสตาย เทดว่าบ่ให้แทนเพืออื่น แลมันเพนโจนบ่ผู้ไผจักเพนมันตาย ผิบเอือเบา
- ชุนเอือหนักหากเสียของทิดให้เจ้าเอือเบา ใช้กันนั้น ผิบคนตายให้ใช้ค่าคนทักฮ้อย อันหนึ่ง ทาม เบาชุนทามหนักเสียของทิดให้ทามเบา
- แทนกันนั้น ผิบว่าเจ้าทามหนักตายให้ใช้สองทิดให้ส่ววัน ผิบว่าผู้บ่ทามมาชุนผู้ทามยังเจบ่ที่ตั้งเดียนั้นแลเกียนเบาชุนเกียนหนักกตั้งเดียนั้นแล ผู้ไปตายให้ทลิก

ใบลาน ๒๑ หน้า ๒

ไปยาษ

ท่าน

- ผู้ททาม ผู้ททามเบาให้ทลิกผู้ททามหนัก นายข้างให้ทลิกเกียนให้ทัดขมันมี สิบสิบปะกาน อันหนึ่งทลอนไปข้าท่านผู้บ่มีผิด ๕ ปะกาน คุณลูกเมียท่านมีทกปะกาน
- ทำไปข้ามีเจดปะกานแล อันหนึ่งทวันสานให้กินตาย ๓๔ อันหนึ่งไปเอ็ดยาให้กินตายมีห้าปะกานอันหนึ่งเจ้าคนแกวคนทามคนโจนมาแว อัน
- นึ่งลิกของสังคะ อันหนึ่งข้าชาวเจ้าสังคะ อันหนึ่ง ข้าผิข้าแม่ อันหนึ่งข้าผิข้าน้อง อันหนึ่งข้าเจ้าอันหนึ่ง ให้ข้าผิเมียเสียวิโสหลายคนผู้บ่ได้กัทำสันนี้โทษ
- หนักให้ท้าวพยาเจ้าชุนตนิจาละนาตามโตดใส่เขาผู้บ่กิน เทน ควนหัดทะก้าตามโตดมีสามปะกาน อันหนึ่งข้าเสีย อันหนึ่งให้ตัดตนิลันมีเสีย อันหนึ่งเอาไปขายเสียต่างบ้าน

ใบลาน ๒๒ หน้า ๑

ข้อยาของ

เจ้ามันลัก

ทลิกจั่วควย

ลักขมา

พ

- ต่างเมืองจึงควมแล ฅิว่าฅิตอาตยาท้าวพยาฅ่น โทดฅ่น โผยทนักกิตี โทดเบากิตี เมื่อคนอาษาไปเอาฅนถึทอกลงมาลอบเลวกิตีฅนถึแล่นทนักกิตีท่านได้ช้ำ
- ตายดั่งนั้บ่เป่นโทดฅนถึไปเอาแล ฅิว่า มันโยมฅลวักิตี เมื่อคนอาษาไปเอาฅนถึทอกลงมา ลอบเลวกิตีฅนถึแล่นทนักกิตีท่านช้ำตายดั่งบ่
- เป่นโทดฅนถึไปเอาแล ฅิว่ามันโยมฅลวักิตี ใ้ฅนถึเอาช้ำมั้น มันทากเลวกท่านฅนถึไปเอาได้ช้ำตายโทดฅนถึแล ฅิว่าเจ้าชุนฅ
- ไ้ช้ำคนบิฅาละนาทาโทดลวตช้ำเสียใ้ใ้ส่สินไ้หมฅนถึช้ำเท่น ฅิว่าจกบิฅาละนาถึยค้ำใ้ฅนถึฅนถึชอบ ฅิว่าท่านได้ลुकท่านกิตีของท่านกิตี ฅิจกมี

ใบลาน ๒๒ หน้า ๒

ลักฬาวตาน

ลักถัพาย

กินเข้า

แฮก

- โทดใ้ช้นของอันเอาอัน อันนึ่งใ้ลึงคุด้อยค้ำอันเขาฅนถึกัน ฅิตกิตีเจาทิได้ช้ำตายกิตีเจบกิตีถึเลมกันเทดว่าท้าวพยาบิให้ยาดเพือดั่งนั้บ่แล อันนึ่งเจ้าชุนกิตีไ้ฅนถึกิตีไป
- ยาดท่านบิยัดอาษาเจ้าชุนไปยาดกันได้ติ กิตีเจ้าบ้านเจบใ้ไ้หมสองย้อย ฅนถึย้อย ๑ ฅนถึเลียบ ได้ใ้ทักตะก่าแลติเจดบาด ฅิเจ้าได้ติเจบแล
- บาดถึเลมกันเทดว่าบิฅาละนาไปส่ท่าน ตาย ฅิพาไปบอกเจ้าชุนใ้มาแลสะทวนบิมาเจ้าชุน ไปจับไปยาดเอาฅนลวตติคนเจ้าชุนดั่งนั้บ่ช้ำ
- มันเป่นคนฮ้ายแล มันได้ช้ำติฅนถึเจบใ้ไ้หมทฅนถึเจบบิตายใ้ไ้หม ๑๐๐ นึ่ง ฅิว่าปวยเสียกานเมืองใ้ไ้หมทกย้อย อันนึ่งช้อยพาของเจ้ามันลักทนักกิตีฅนถึนเมือง ฅิว่า

ใบลาน ๒๓ หน้า ๑

ช้อยท้าวพยา

ลู้ไ้ลुक ๓

คนบิ

ของกัน

- เพือนยาษาใ้บ้านเท่น บ้านได้บิช้อยฅิติตายกิตี เจบกิตีใ้แตงสันเตียวันนั้บ่แล ฅิว่าเพือนลักจัวควยไปช้ำกิตีใ้คุด้อยลुकติได้ใ้แทกแตตึนบ้านมาฮอดแต่ฮ้อยตกสุด ฅิว่า

- ได้สองอ้อยวาให้เจ้าบ้านเสียห้าบาท ฝีมือได้ สามอ้อยวาให้ไหมดองห้าบาท ยังกาย สามอ้อยวาย่าว่าลึง เพ็นผิวลึงหมากลักหมูโซ่ของอันแพงให้
- ไหมห้าบาท ฝีมือขึ้นเอาของดอมเอือน ใ้ให้ช้อยด่อน บ่อยเสียของที่ใดให้เอือนไ้ แทนที่นั้น ควนแล ฝีมือตายให้ใช้โทด เจบให้สุชวัน
- ฝีมือลักผ้าวดานได้ของเก่าคิ่นให้ใช้หนึ่ง ฝีมือได้ของเก่าคิ่นให้ไหมสองบาท ฝีมือลักผ่าย ได้ของคิ่นใช้เก็ง ๑ ฝีมือได้ให้ไหมบาท ๑ ฝีมือจั่วควยตกคิ่นไ้ได้คิ่นนากิน

ใบลาน ๒๓ หน้า ๒

ยังมีงูเห่า

อันอยู่ในอู่

- เข้าแขกกิติบสัปดาห์หมายสามวันให้มาสู่เจ้าเข้ายังจับหาย คนโตตกชนนทวงไหมขันไหม ๑ ฝีมือเจ้าบ่เล่าก่เจ้าควยเจ้าจั่วยังช้ำนเสียให้ไหมเจ้าเข้าอ้อย ๑ ฝีมือช้อย
- ท้าวพยากติไปสู่โหม่ลูกยิงกิติลูกชายที่ใดก่ ติให้ไว้กับแม่เพนไ้ เหตุว่าโม่เมืองนิทากเพน ของพยายายในโลกมีมีสองปะกาน จำพวก ๑
- ชุนผา จำพวก ๑ ชุนมาละผู้ใดปะกอบด้วยสังคะ ทะวัดดู ๑๐ ปะกานมิติดากุณาไฟไท ทั้งหลายบายไหมบ่ ผูกมัดยึดคังนั้นชื่อว่าชุนท่ามะชาชนแล ชุน
- ผู้ใดบ่ปะกอบด้วยสังคะทะวัดดู ๑๐ ปะกานมิติดากุณาให้ตนเอง ลูกชาย ๓ จำพวกคังนี้ กั้วพ่เขาแม่เขา ๓ คนนิตายมามีคำวิวาชผิตเถียงกันยาดเอาคว์เอือนกันกั้วาเพน

ใบลาน ๒๔ หน้า ๑

- เพนคนแห่งเขา ๓ คนนิกทากเลิมกันแลอันน้อยอันไ้โยเลิมกัน ล้าเขา ๓ นิ ผู้มันทาก เพนลูกก่อนนั้นวิเสษกว่าสองคนนั้นแล ดังยี้ว่าวิเสษจาไ้ว่าวิเสษท่เหมือดังกั้วพยากจัก คิน
- ว่าพยากเกิดเมื่อใดจักกั้วอันนั้นทากมาด้วยสม พานแห่งพยากจักกะวัดตีสาชชะแล อันนี้ เหมือดังโชดกกะมะทาเสตถิ นางกั้วอุทากมา
- แต่อุตอนละกุกิบบาเพนเมียด้วยสมพาน ดังนั้นชื่อว่าวิเสษแล สิ่งของมิไ้เอือนนั้นมาผ่าให้ เพนทกส่วน สามส่วนให้แก่มันผู้มา
- เพนลูกนั้น สองส่วนให้แก่มันผู้คอมเพือนนั้นส่วน ๑ ให้แก่มันช้อยอันเกิดไ้เอือน อันเอาเพน ลูกนั้นชื่อว่าสุคะตคมะนแล ผู้จักพิจาละนาให้ตามคองลาชะสาช ย่า

ใบลาน ๒๔ หน้า ๒

- โลบเพนทากจักทมันเย็นเมื่อหน้าแล บัดนี้จักกล่าวท่ามะสาชอันเพนสากลีเทียมแล ยังมีงู เห่าตัวหนึ่งอยู่ในอู่มัน เลือตัวหนึ่งลวดไปนอนเตงอู่มัน มันกั้วออกทอดเลือ
- วันนั้นทันแล ยังมีเจ้าลัดลิตน ๑ ไปคั้วเตน เพนเลือตัวนั้นจักตาย เจ้าลัดลิตมีคำกุนากั้วเปา

พิดให้ตีพายลุนเลื่อตัวนั้นลวดว่าจักกินเจ้าลัดลี

- เทศอาทานมาเข้าย่ำเขตแห่งกูแล้วว่าสันนี้ เจ้าลัดลีลวดบิให้กิน ขาพากันสู้จัวให้จัวตัดจัว จึงตัดว่า นิภูตตว่าบิให้เลือกินเจ้าลัดลีตั้งพาย
- หน้ามันเลากินกูปู้แล จัวลวดตัดให้เลือกินเจ้าลัดลีหันแล จัวตัดตั้งนั้นชื่อว่าไพยาคะติแล ขาเลาพากันไปสู้วอกให้วอกพิจาละนา วอกพิจาละนา วอกคณิง

ใบลาน ๒๕ หน้า ๑

ไปเอียนสาช

ตะลัน

- ว่าสันนี้ เมื่อปู่กูเพนคนตกขุมถางอยู่กูเอาออกได้เลื่อเลาว่าจักกินมันปู่กูเลาชักขนมันขึ้นไม้เลื่อจึงบิกินมันหันแล พายลุนมันลวดมาเข้าปู่กูกินนากูปี้ควน
- จักให้คนกัควแลว่าสันนี้ลวดตัดว่าให้ เลือกินเจ้าลัดลีหันหันแล วอกตัดสันนี้ชื่อว่าโทสะคะติแล ขาเลาพากันไปสู้ยังให้ยังตัดยัง
- กัเพนจักได้กินซากคอมเลื่อจึงตัดว่า ให้เลือกินเจ้าลัดลีหันแล แยังตัดตั้งนี้ชื่อว่าโลพา คะติแลขาจึงพากันไปสู้ทเวะดาตณ ๑
- ให้พิจาละนาทเวะดาตคิดว่าคนนิมายู่มไม้เพียนยอมหักง่าไม้เอาฟดย่องนั่งไปไม้ย่อมหอมเลียวหมดเลื่อยยังอยู่ใกล้จักมาใกล้ได้แล ว่าสันนี้ลวดตัดให้เลือกินเจ้า

ใบลาน ๒๕ หน้า ๒

ยิง ลิคน

ยายกัน

เอาฉั่ว

- ลัดลีหันแล ทเวะดาตตลันนี้ได้ชื่อว่าสันทาคะติแล ขาเลาพากันไปสู้กะต่ายให้พิจาละนา กะต่ายจึงพิจาละนาพาพิชาเจ้าทั้งสองผัดกันที่ถ้ำอดนั้น จึงถามเจ้าเลื่อไค่งว่า
- ว่าท่านอยู่ใดเจ้าลัดลีจึงไปหาท่านตายท่าน ไปบอกที่อยู่บ่อนั้นดู เลื่อจึงพากะต่ายไปยออดทิมันนอน หัน กะต่ายจึงล้าหลิงดูจึงว่าท่านนอนอยู่ลื้อว่าเย็นอยู่
- ดายเลื่อจึงว่าท่านนอนอยู่ตาย กะต่ายจึงว่าคันว่า ดังนั้นท่านนอนอยู่ก็เก่าท่านมาถูกจักล้าหลิงดูก่อนว่า สันนี้ เลือกิไปนอนหันแล ยามนั้นงูเห่า
- ก่อออกมาตอดเลื่อตายหันแล กะต่ายจึงว่ากัเจ้าลัดลีเจ้ากุนทอนเลื่อนั้นมันว่ากัทำบิอยู่จักคุณเจ้ากุดาย กะต่ายตัดลันสันนี้ชื่อว่าสุคะติแล ยังมีมานะวะ ๔ คนไปเอียนสาชตะลัน

ใบลาน ๒๖ หน้า ๑

มานะวะ ๔ คน

ไป เอียนสาขตะ

สินยาษกัน

กินหมาก

ฟ้าว

- ไนเมืองตกะลีลาผู้ ๑ เอียนทราสาช ผู้ ๑ เอียนยั้งทะนุ ผู้ ๑ เอียนดำน้ำมิด ผู้ ๑ เอียนมนเป่าคนตายให้คืนเป่น เขาเอียนจนแล้วเขาจึงคืนมานอนทอนหลังน้ำแห่ง ๑ ผู้ ๑
- สุทวยทราหมันทวยว่าวันนั้นกัตชะติลิจัก เอาลูกสาวพยาเมือง ๑ มาทางอากาศนียาแล เอาย่า ได้นอนเนอ ยู่บ้านที่โดนกกเอาลูกสาว
- พยามาแท้ ผู้ยั้งทะนุนักยั้งนกกตกลอง ไนน้าจมอยู่ ผู้ดำน้ำมิดมันกัดำเอานางออกมา ผู้ยั้งเป่ามนมันกัเป่านางกัมีชีวิตคืนมาทัน
- แล เขาจึงว่าชู้คนชู้ว่าคนมันมีชิงกันเอานางเป่นเมีย เขาจึงพากันไปสู่พยาเมืองนั้น พยากัคิดว่าได้ผู้ดำน้ำเอานางออกนั้นเป่นผัวนางเทิน เทดว่าซาหาก

ใบลาน ๒๖ หน้า ๒

สองไป

ชุดมด เลี่ยม

ชาถักไท

คำ

- ได้ผู้ทิทยุบบายหันแล้วตาย ผู้ยั้งทะนุนั้นเป่นพ้อชา ผู้ยั้งเป่ามนั้นเป่นแม่ชา ผู้ยั้งทราสาชนั้น ให้เป่นพ้อสั่งสอนชาให้ชาอุปปะถากเลี้ยงดูเขา ๓ คนเทิน ตัดดังนี้ชื่อว่า
- สุกะติแล ยังมีชายผู้ ๑ มีอุปโสมงามนัก มันเป่นโจนพยาเจ้าเอามันมาเสียบทลาวเสียบไปทัน ตายอยู่แทนปะตูเวียง เมื่อนั้นยังมีม้คำอ้าง
- ๔ คนเขาเทนโจนผู้มันงามนักเขาอิดผู้ ๑ มีคำพัน ๑ ไถ่เอาตอมพยา ผู้ ๑ ยู้หาทว่านยามาใส่บาศผู้ ๑ ยู้ไปควาค้าขายมาเลี้ยงเขาผู้ ๑
- แต่งบิ่วเน่าพองเซะบาชเซะยาฮักสาเนอคิงมันให้ติแล้ว ชู้คนชู้ว่าคนมันมีเขาชิงเอาเป่นผัว เขาจึงพากันไปหาพยาให้พิจาละนา พยาตัดว่าให้ผู้บิ่วเน่าบิ่วพอง

ใบลาน ๒๗ หน้า ๑

ยั้งนกลี

น้อมกันยัก

๒ ตัวปันกัน

กินได้เข้า

ของไปหา

เจ้าขุน

- นั้นเป็นผิวมัน เหตุว่าซากหักได้ถึกเนื้อถึกคิงกันแล้วตาย ผู้มีค่านั่นได้เอาให้เป็นดังนั
- ชาผู้ยู่หาหวานยานั้นให้เป็นดังแม่ชา ผู้ยู่ค้าขายมาเลี้ยงเขานั้น
- ให้เป็นพินชาให้อุปปะถากเลี้ยงเขานั้นเกิน ตัดตั้งนิชอบเป็นสุคะติแล ยังมีมานะ ๔ คน
- ไปเขียนสาขะตะสินในเมืองตะกะลีลามาทาเขา
- บอดเสียชุนเขาอยู่ว่าหมากม่วงยามิโน สวนอุตกียานพยา ผู้ ๑ มักยู่กัณฑ์หมากม่วงยู่
- นั้นกัพาเขาไปบอกหั้นแล ผู้ ๑ ยู่จักง่า
- ม่วงอันเป็นหมาก ผู้ ๑ ยู่จักกัณฑ์หมากม่วงให้ตกลง ผู้ ๑ ยู่มีนัยบเอาหมากม่วงย่ำให้ตก
- ดิน ฅิว่าหมากม่วงมักตกดินพืดจักหายเสียบ่เป็นยา คั้นว่าได้หมาก

ใบลาน ๒๗ หน้า ๒

กิดจะถ้อยคำ

พินุณคัก

ผิตกันเทิง

นานเข้ากัน

ตายนาน

- ม่วงแล้ว ชุคนชู้ว่าคูนมัมมิเขาชิงกันกินหลายจึงพากันไปหาพยาให้พิจาละนา พยาจึงตัดว่า
- ให้มันผู้ยู่ได้นั้นกินหลาย เหตุว่ามันชื้อตายชงมันได้แล้วมันบ่เล่าเขา ๆ กับยู่แล้วตาย เหตุ
- ว่า
- ดังนั้นคูนมัมมิหลาย ตัดตั้งนิเป็นสุคะติแล คั้น ว่าเขาได้กินหมากม่วงตาเขากัยู่ชุนหั้น
- แลยังมี ๒ คนชวนกันไปชุดเอามตแห่ง ๑ เสียมาไป
- ถึกไหคำห้อมกัน ชาชิงกันเอาหลาย ชา จึงพากันไปหาพยาวิไชยะกุมมานให้พิจาละนา
- เจ้าวิไชยะกุมมานว่าไผ่ผู้ใดชวนไปก่อนผู้
- นั้นเอาหลายชอนแล ตัดตั้งนิเป็นสุคะติแล ยังมี ๒ คนชาไปยิณนถึกคำห้อมกัน ผู้ ๑ ป็น
- ถึกดินนถึก ผู้ ๑ ป็นถึกอกนถึก ชาชิงกันเอาหลาย ชาจึงพากันไป

ใบลาน ๒๘ หน้า ๑

จำถ้อยคำ

อันไดอัน ๑

- หาเจ้าวิไชยะกุมมานให้พิจาละนา เจ้าวิไชยะตัดว่าให้กัผู้ถึกอกเอาหลาย เหตุว่านถึกตาย
- โพะป็นแหลมนั้นตาย ตัดตั้งนิเป็นสุคะติแล ยังมียัก ๒ ตัวได้คนผู้ ๑ ชาชิงกัน

- กินหลาย จึงพากันไปสู่ขุนยักผู้เป็นกษัตริย์ ขุนยักนั้นเป็น ๓ ท่อนแล้วขึ้นให้อาคนท่อนขุนยัก เอาท่อน ๑ ตัดตั้งนี้ชื่อว่าบันเลิมแล้วแล ผู้
- ได้ได้เข้าของแลพากันไปหาเจ้าขุนบันดัง นิให้เจ้าขุนกินส่วน ๑ แล้วจำให้ชาบันตามคุณ แห่งชาชอนแล ปะกาน ๑ จิตจะถ้อยคำผิดเถียง
- กันน้อยมากกว่ามาพิจารณาตูลวดจักให้เป็นโทษแผ่กว้างขวางไปพ่ายหน้าเมือง เจอกับท้าว พยาเสนาอำมาตย์พญาจางหมื่นเจ้าจอมเป็นเหตุจักผิดกันเถียง

ใบลาน ๒๘ หน้า ๒

หมียา

- กันลบเลวกันมากดั่งนั้น ควนให้ละจับเสียเทิน แหม่ดั่งท่ามะวิโนพะเจ้ากิติ นิขุผิดกันด้วย อัดทิกอนอันน้อยแลกว่าพิจารณาตูลวดจักเป็นกันมากดั่งนั้น
- ควนให้ละจับเสียเทิน แหม่ดั่งท่ามะวิโน พะเจ้ากิติ นิขุผิดกันด้วยอัดทิกอนอันน้อยแลกว่าพิจารณาตูลวดจักเป็นกิดจะผิดเถียง
- กันหลายดั่งนั้น พะหุติเจ้ากัยยังทำเป็น ดินะวัดถาละกะกำเสียเป็นดังเอาหน้าปากอันย้าย เสียบ ให้ผากตอันย้ายนั้นแล ปะกาน ๑ ถ้อยคำ
- อันใดผิดกันเหิงนานล้ำกัว ๒ ปีแล้วอย่าให้เหิงพิจารณาท่อน ๒ เขายังได้ว่าได้ถามมาบ่ชาช กัยยังเหิงให้ว่ามิว่าชาชกันตายแหม่นว่านานกัว ๒ ปีก็ติยังเหิง

ใบลาน ๒๙ หน้า ๑

สองผิดกัน

ปะกันข้าม

น้ำบได้

- ให้ว่าโทษอันนิบได้ห้าม ปะกาน ๑ จำถ้อยคำอันหนึ่งอันใดกิติ ตัวหากคิดตอกยอมแล้วอย่าได้อิ ได้นั้นผู้มกติลหาปะหมานบได้ อันหนึ่งอย่าได้ยินผู้ย่านัก อัน
- หนึ่งอย่าได้ยินผู้มันจับหายนั้น ๑ ยายิน เดกน้อยผู้ท่นัก อันหนึ่งอย่าได้ผู้ไปคนไปคว้อยีน เขาฝูงนิ ฌิว่าผัวเมียผิดกันกิดินแหม
- ผิดกันกิดิ ผิดคฤติอย่าใส่โทษแก่กัน คืออย่าใส่สินไหมทำควนให้สมมาแก่กันแต่เป็น เข้าตอก ตอกไม้เหิงเทียนชอบแล เทด
- มันทเป็นวิะทิกอนแท้ตาย แหม่นว่านักบวชเจ้าทั้งหลาย ผิดคนคะหัดกิดิ ยังสมมาแก่คนคะหัด ตาย เป็นดังสุทามะเถนก็ยังมีตตะคะหาปัดติ ยามเมื่อสันเข้า

ใบลาน ๒๙ หน้า ๒

- ดอมมะหาสาลินุตมะหาโมกคะลา เมื่อสันเข้าในเอือนวันนั้นแล จิตตะคะหาปัดติอาทานท่าน

ก็มีชูอันแล้วทำบิหมักเข้าหมมแดงจาวัตทิยาสุทามะเถนกล่าวเสียดจิตตะคะหา

- บัดติเสตติเหตุท่านได้ขายเข้าหมมแดงา สู้วันแล้วจึงได้เป็นเสตติตาย คำนั้นจึงชอดฮอดลับนะ ยูเจ้า ๆ กิตติสุทามะเถน จำให้สมมาแก่จิตตะ
- คณะบัดติเสตติ เหตุท่านเป็นโสตาตาย ค้นบิให้สมมาดังนั้นจักเป็นอะบุปะฮานแก่สุทามะเถนตาย ยังมีหมยผู้ ๑ มันได้เป่ายาคนผู้ ๑ เป็น
- พยาขกินจ้าง มันเพนงเท่าตัว ๑ อยู่ในโกนไม้มันฮ้ายนกคนทั้งหลายว่าลูกนกเอี้ยงอยู่ทันตาย เมื่อนั้นโพทิสต์เจ้าเป็นปะทานแก่เด็กน้อยทั้งหลายคงว่านกเอี้ยงแท้ก็ขึ้นเมื่อ

ใบลาน ๓๐ หน้า ๑

ยังมีนักบวช

ตน ๑ ลิก

หาผ้าถุง

บิได้

- ทยุบเอาจึงอยู่ว่างซึกลงมากาวคัมหมยาคูที่นั่งกุดอดหันแล เมื่อนั้นเขาผูกเอาเด็กน้อยทั้งหลาย กับทั้งโพทิสต์เจ้าเมื่อหาพยา ๆ จึงนิจาละนาตุโทษแห่งโพทิสต์เจ้าบิมี พยาให้
- ผูกให้ติดคนทั้งหลายผูกโพทิสต์เจ้าหันแล พยาทำให้ยดลักแก่โพทิสต์เจ้าวันนั้นมากกัหันแล นิโสนิจาละนาตุ ฌิว่าสองติดกันแลปะกันให้
- ตามบัดติยานอันหาปะกันนั้นก่อนเป็นดำ นาน ผู้ ๑ จักข้ามน้ำบิได้ ผู้ใดเอากุข้ามน้ำนั้นแท้ ของอันใดเฟิงใจจักให้แล โนของมันนั้นมิ
- เข้าสานทะนานผ้า ๑ เข้าสุท ๑ คำพัน ๑ เมื่อนั้นยังมีชายผู้ ๑ มันแ่งนิก มันก่อเอาชายผู้นั้นข้ามน้ำพันแล้ว มันถามเอาของมันแล ผู้เจ้าของว่าล้าเข้าสาน

ใบลาน ๓๐ หน้า ๒

ขึ้นหมาก

ม่วง

- ทะนาน ๑ เข้าสุท ๑ นั้นท่านมักอันใดเอาเทิน ชายผู้หนึ่งว่ากุจักเอาคำพันนั้นแล ผู้เจ้าของบิให้หาจึงพากันไปหาจำได้ความ จำได้ตัดว่าให้มันเอาทำเข้านั้น
- มันบิเอา ขาจึงพากันไปหาพยา ๆ จึงให้ นางสุทะเทวิตต นางจึงถามได้ถ้อยคำซาทั้ง ๒ แล้ว นางจึงให้เอาทำเข้าสานทะนานนั้นมาทั้งคำ
- พันนั้นมาเลี่ยนไว้แล้ว นางจึงว่าแก่เจ้า ของว่าล้าของ ๓ อันนี้ท่านเฟิงใจอันใดท่านเอาหนีเทิน มันผู้เจ้าของมันก่อเอาคำพันหนีไป
- หันแล นางจึงให้ไปหักมันคืนมาแล้วนางจึงถามว่าคำพันนี้เฟิงใจท่านแล้วลี มันเจ้าของว่า

เฟิงใจข้าแล นางกล่าวว่าคณยันให้คำนันแก้มัน

ใบลาน ๓๑ หน้า ๑

ลักกิน

จัวไถนา

- ผู้เอาท่านข้ามน้ำนั้นก่อน เหตุอันว่าของอันใดเฟิงใจกู ๆ จักให้แก่ท่านหากอันตาย ชายผู้
หันกาคำปากบิได้ก็ให้คำนันแล นางตัดสินดังนี้เป็นสุคะตินแล
- ยังมีนักบวชชน ๑ สิกขาผู้หนึ่งบิได้ มัน ชิวชนอันหนึ่งไหลไป เมื่อนั้นยังมีถึง ๒ คนเพน
ชนไหลมาแต่ไกล ผู้ ๑ ว่าจักเอาชน ผู้ ๑ ว่ากู
- จักเอาของอันใดมิในชนทั้งกุจิเอาแล้ว ดังนี้ กว่าจะชนไหลมาหยุดชานแล้ว นางผู้ว่าจัก
เอาชนนั้นก้เอา แห้งนางผู้ว่าอันใดมิในชนนั้น กู
- จักเอานันก้เล่นเมื่อเอาเข้ามาจักให้ชายผู้หนึ่งบิทันมาหยุด นางผู้ว่าจักเอาชนนั้นก้จักผ้า
ใบเก็ง ๑ ให้ชายผู้หนึ่งบิทันแล้วชาก้เอากันหนีเมื่อหยุดเอือนนมผู้ซึ่งแล้ว

ใบลาน ๓๑ หน้า ๒

- นมผู้ซึ่งก็โอบล้อมเอาชาให้แก่กันหันแล เมื่อนั้นยังผู้เมื่อเอาเข้ามาเพนมันก้ว่าเป็นผู้มัน
ชา ซึ่งกันจึงพากันไปหาเจ้าโตคำนิจาละนาให้คิดให้เป็นผู้นางผู้จัก
- ผ้าให้หนึ่ง เหตุว่าหากเพนผู้เพนเมีย กันในขณะเมื่อชาให้ผ้าแก่กันหากมันกันแล้วยาม
นั้นเพนสันทาวะสะนี้แล อันหนึ่งนมผู้ซึ่ง
- ก้หากให้ลูกตัวเพนเมียมันค้ำให้ชาทั้ง ๒ เอามิชุลลงโนได้น้ำแล้วโอบล้อมกันให้เป็นผู้
เมีย กันแล้วในขณะนั้นได้ชื่อว่าโอทะตะกนิแล มันผู้เอา
- ผ้ามาบิทันไปเข้าในเมียจักคนตาย ตัดดังนี้เป็นสุคะตินแล ยังมีมานะวะผู้ ๑ ขึ้นหมาก
ม่วง กิณลวดตกขนงาม่วงอยู่ เมื่อนั้นยังมีควานช้างผู้ ๑ ชิวช้างมา มันผู้ตก

ใบลาน ๓๒ หน้า ๑

- ไม่เอนว่าเอาช้อยลงแต่หากจักให้คำช้อย ๑ ว่าดังนี้ นายช้างได้คำช้อยนั้นก้ขึ้นช้างไป
จับเอามัน นายช้างยืนอยู่ค้ช้างจับเอาคองมันช้างไว้ใจว่าเจ้ามันขึ้นให้ไปช้างก้เล่นไป
- นายช้างก้ชวนแคงผู้หนึ่งผู้ชาก้สองนั้นเวดทะ นามากนัก เมื่อนั้นพานปาผู้ ๑ ไปควาก้
เห็นชานชน ง่าไม้ยู นายช้างจึงเอนว่าท่านมาเอาเผือลงแต่
- เผือจักให้คำช้อย ๑ นายพานปาจึงตัดไม้ ก่ายเอาลงแล้วก้ถามเอาคำช้อยนั้น ชานหนึ่งกัน
ให้คำช้อยนั้นเขาจึงพากันไปหาพญา ๆ จึงตัดว่าควานช้างนี้
- มันยากกินของจ้างท่านบิจาละนาให้ถ้ลวดตกข้างแล้วไปชนแคงท่านอยู่ให้ชาลำบากแก่ท่าน
ดังนี้ ยากกินจ้างมันอาใส่เชิงท่านจึงมีชีวิติตตายให้มันเสียค่า ๒ ส่วนให้

โบราณ ๓๒ หน้า ๒

ยังมีพยา

ตน ๑ ชื่อว่า

พระกัศ

- ผู้ตกก่อนเสียส่วน ๑ ซอนแล ตัดตั้งนี้เป็นสุคะติแล ยังมีพามผู้ ๑ โภณาแล้วมันก่เอาจัวไปผูกไว้ได้เอียนเพียงกินเอมันหัน คินนั้นโจนมาลักเอาจัวไปซำกินแล้วเอา
- ขึ้นไปซ่อนไว้ให้พามผู้ ๑ เจ้าสวนบิฮู เจ้า จัวว่าเจ้าสวนนี้เป็นโจนแล้วลวดผูกเอาเมื่อทานยาเจ้า มุและตนโตจึงเขียนเจ้าสวนดู เจ้าสวนว่าซำนี้
- ได้ลักเจ้ามุนและตนโตก็รู้ว่าเจ้าสวนบิได้เอา แท้จึงว่าเจ้าจัวมีงผูกไว้ได้กินเอมัน โจนมาเอากันยังว่า บิฮูเมื่อตาย ส่วนมันเล่ายังอยู่โกเอียนมันนังคังดี
- ให้มันอยู่เหนตาย อนึ่งทานบิได้ของกับมันจักว่ามันลักบิได้แล คนได้โจนพายหน้าจึงใส่โทษมันเกิน ทินทานบิพิจารณาให้แจ้งเลาผูกทำนังนี้ท่านผดแล พยาก

โบราณ ๓๓ หน้า ๑

พิน

เขียนหมาก

น้ำว

- ให้เจ้าจัวหันแล เจ้ามุนและตนโตจึงชักตำนานอันนี้มาว่ากุลานายพามแลเสนาอาฆาทั้งหลาย แต่ปางก่อนวันนั้นยังมีพามผู้ ๑ ชื่อว่าเวสาเยพามเป็นผู้พิจารณาคำต่างพาลังกา เมื่อ
- นั้นยังมีพาม ๒ คนผดกัน ผู้ ๑ มีคำพัน ๑ ใส่ ถังไว้โจนมาลักเอาแต่คำปะถงไว้ได้ขันได้ผู้ ๑ พามผู้เจ้า ของเหนถหัน ลวดว่าพามผู้พันลัก
- ของมัน เขาจึงพากันไปหาเสนาพยาให้ ได้คำนั้นบิพิจารณาให้ถิ พอยว่าเจ้าเอียนลักลวดใส่ โทดสองทำเป็นคำ ๒ พัน เจ้าของได้ถิ
- ยินติมากนัง จึงหนีไปเมื่อหาเอียนบิทันฮอด เลือตัว ๑ ลวดอยู่ทางทางกักมัน ๓ ก่ตายเป็นยักตัว ๑ เวสาเยพามผู้ตัดคำนั้นลงไปอาบน้้า ผิเอียนน้ำกัก

โบราณ ๓๓ หน้า ๒

ขุนพิน

ใส่ทั้ง

หลาย

- มันตายไปเป็นแปดแปวไฟเกี่ยวแอมมันอยู่พอยมาฮ้องสำแดงให้ผากคนก่คนทั้งหลายฮู้ว่าพิจารณาคำบิชอบหันแล ยังมีพยาตน ๑ ชื่อว่าพระกัศเสวียลาสมบัติในเมืองพะลา

- นະสีป้างนั้นโพธิสัตว์เจ้าได้เป็นเชียดตะปาดตัว ๑ วันนั้นปาทั้งหลายถักไซงูเข้านำตัว ๑ แล้วเข้าไปในไซ ไค้จักกินปลา เมื่อนั้นปาทั้งหลายกลุมชอบ
- งูตัวนั้นเลือดก็ออกนัก งูจึงออกปากไซไป นอนอยู่สุดแห่ง ๑ โพธิสัตว์เจ้าไปจับอยู่เหนือไซ หัน งูตัว นั้น เทนเชียดตะปาดตัวนั้นจึงกล่าวถามว่า
- ตูลาเชียดตะปาด ปาทั้งหลายมาชบกู กูเข้าไปในไซนั้นยังเฝงใจท่านลี้ เมื่อนั้นโพธิสัตว์เจ้ากล่าวว่านิปาทั้งหลายมาชขุขมิมิทั้งมึงก็ชอบแล บัดนี้ท่าน

ใบลาน ๓๔ หน้า ๑

- หากเข้าไปในไซเพื่อจักกินปลา ปาจึงขมมึงเจบกันแล้วตายกันแล้วก็เฝงใจดู ฅิว่าสองผิดกัน ชาติกันให้พิจารณาตังนี้เทิน ยังมีเจ้านิชุต ๑ อยู่ในชุมชนกับเฮานิแล
- เชียนหมากพ้าวว่วยเง้ให้เป็นน้ำเต้าทำ มะกักไว้ใส่น้ำกิน นิชุต ๑ มาลักเอาแลนิชุต เจ้าของจึง ไปอยู่ดังกาทิบก้นไปฮอดเจตียะคลิวทาน
- นิชุตลักหมากพ้าวก็ไปสู่กันนิชุต เจ้าหมากพ้าวจึงเทนของตน จึงทวงว่าท่านลักหมาก พ้าวกุดตายว่าสันนิ นิชุตทั้ง ๒ ก็เทนพากันไปหา
- สังคะเจ้าทัมแลหมากพ้าวในลังกานพงนัก สังคะเจ้าทั้งหลายพิจารณาตูลว่าเสียตนแลชุคนชู้ ว่าทัมแล เมื่อนั้นเจ้าโคทัตตะเถนตนเปนวิโนทอนจึงถามว่าท่านลัก

ใบลาน ๓๔ หน้า ๒

- หมากพ้าวนิทโธ เจ้านิชุตลักหมากพ้าวกล่าวว่าข้าลักเอาในชุมชนกับนันทาย เจ้าโคทัตตะเถนถามว่าหมากพ้าวพ่นถักลิ้นพ่นตายพ่นปานใดจา ข้าแก่เจ้ากูเขาว่าพมา
- พ้าวอันกินกล่าวแล้วนี้หาคำบิได้กินแล้ว ลางคาบถ่มเสียตายดอกตาย เจ้าโคทัตตะเถน เล่าซ้ำ ถามว่านิเชียนจินแล้วปานนี้จักว่าคำพ่นปานใดจา
- เจ้านิชุตกล่าวว่าปานนี้เติมว่าพงก็เปนคำมาสก ๑ แล เมื่อนั้นเจ้าโคทัตตะเถนจึงว่าลัก ของแต่ควนคำมาสก ๑ นะสับ
- พนญเจ้าบิได้ใส่อบัตติปาลาชิกแก่เจ้านิชุตตาย เมื่อนั้นสังคะเจ้าทั้งหลายจึงสาทุกานมากนัก วันนั้นแล ยามนั้นพยาติสะลาซาไปไหวพะเจตียะเจ้าได้ยินเสียงสาทุกาน

ใบลาน ๓๕ หน้า ๑

- อันนั้น จึงตั้งอาจยาไว้ว่าแต่เมื่อหน้าไว้เจ้าโคทัตตะเถนได้ถ้อยคำแก่เจ้านักบวชทั้งหลาย เทิน ผู้ใดบิฟังคำเจ้าโคทัตตะเถนจักใส่ทันทะกำมุ่นแล ชุนพินิไซ
- เจ้าทั้งหลายพิจารณาคำให้ได้เค้าความ แล้วให้หลิงดูวัดฤทธิกันพงแล้วจึงตัดเทิน สับพะยู่ เจ้าอยู่ในเมืองเวสาลีมะหาอนุลุตตะเถนอยู่
- ในเมืองเวสาลี มิละละหาปัตติเสตติผู้ ๑ พิจารณาตูลเทิน

หมวด กฎหมาย

กฎหมาย โศสธาราษฎร ฎก ๒

เลขที่ ๑๐๖๐ มัดที่ ๗ ตู ๑๐๘ ชั้น ๔/๔

(๓๔ - ๒๐ / ก)

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

ผู้ปริวรรต นางสาวเสาวมีย์ พรหมเทพ

ผู้ควบคุมการปริวรรต อาจารย์จันทร์แดง คำลือหาญ

โศสธาราษฎร ฎก ๒ (ลักษณะพิจารณาคติโลกคดียกรรมเทียมกัน) ตั้งแต่ลักษณะพิจารณาถูกกับ
ทลางแบ่งทรัพย์สินมรดกกันถึงลักษณะพิจารณาตัดสินสัมพันธวาน

โบลาน ๑ หน้า ๑

ลูก

หลาน

๓ คน

บ้านของ

กัน

- เป็นตะกุนและอุบะปากมะทาเถนเจ้าคะหาปัดตีผู้้นมีลูกชาย ๑ ชายทั้ง ๒ ยิ่งน้อยเมื่อนั้นคะหาปัดผู้้นจักไก่อตายจึงว่าตมะหาอะชุกะเถนว่าผู้กะลาลูกแลหลานข้าใน
- ๒ คนนี้ผู้ใดยังมีสัดทาในสาตสนาแท้เจ้ากุงโฮ กายเข้าของฝูงนี้ให้มันเกินบ้านที่โคคะหาปัดตีผู้้นก็ตายทันแล กว่าชาทั้ง ๒ ไทโย
- มาแล้วผู้หลานมีสัดทาในสาตสนาเมื่อนั้น มะหาอะชุกะเถนเจ้ากุงโฮกายให้แก่ผู้หลานแทนสมบัติ แห่งคะหาปัดตี ทันแล
- เมื่อนั้นผู้ลูกจึงไปไหว้มะหาอะนทะเถนว่าลาลูกหลานนี้ผู้ใดความแทนสมบัติให้แก่ข้าจา มะหาอานันกล่าวว่าความลูกแทน มันผู้ลูก

โบลาน ๑ หน้า ๒

- กล่าวว่าบัดนี้มะหาอะชุกะเถนมาเอาของพ่อแม่ข้าให้หลานตาย มะหาอานันลวดว่ามะหาอะชุกะเถนเป็นปาละชีกแลว่าสิ้นนี้ เมื่อนั้นมหาอุบ
- ปาลีก้าวว่าดูลาอานนคะหาปัดตีผู้ ๑ ได้สั่งพิธี คน ๑ ไว้ว่าลาลูกแลหลานผู้ชานผู้มีสัดทาในสาตสนาแท้ให้แทนสมบัติแก่ข้าเกินว่า
- สิ้นนี้พิธีตนนั้นกะหล้าตามคำแห่งท่าน ดังนั้น จักต้องอาบัติตัวใดจา มะหาอานันทะเถนเจ้ากล่าวว่าข้าแต่เจ้ากุงโฮตนนั้นบิ
- ต้องอาบัติสังกัชาแล เมื่อนั้นมหาอุบปาลีกกล่าวว่า คันยันมะหาอะชุกะเถนบิได้ต้องอาบัติสังทันแลเมื่อนั้นเจ้าพิธีทั้งหลายก็สาทุกาณมากันวัน

โบลาน ๒ หน้า ๑

๗ คน

กัทำ

โชนา

- นั้นแล ยังมีพาม ๗ คนเป็นสหายกันเขาชวนกันว่าเฮาถากัทำโชนาบ่อนเดียวกันท่อนได้เข้าเฮาจึงปันกันท่อนเขาพ้อมกันไปฟันโชนาบ่อนเดียวกันทันแล
- ผู้ ๑ นั้นไปหาเข้าปุกมาให้ ผู้ ๑ มันเอาเข้าไบน้า ผู้ ๑ มันท่เสียหยา ผู้ ๑ มันยุเฝ้า

ไต่ปี่ให้ลัดม ำเบียดเบียนได้ผู้ ๑ แต่งเกียนเข้าไว้ ผู้ ๑ ย่อมเข้า

- มาฟาดมาตีไว้ ผู้ ๑ มักชนเข้ามาบ้านไล่ เยียไว้แล้ว เขาต่างคนต่างว่าคุณมีกันมักจัก
เอา ทลายจึงพากันไปหาเสนาให้พิจารณาบดจึง
- พากันไปไต่พญา ๆ ว่าล่าเขา ๗ คนนี้ ๒ คนยังมีคุณแวนยิ่งแลพญาจึงปันเข้าให้เบิน ๗ คน
ส่วนให้เขากักก่อนจึงถอน ๕ พุคขึ้นออกณลพุด แลพ้อมแล้ว

โบราณ ๒ หน้า ๒

ละเลง

๓ คน

ชีวเอือ

- จึงให้ผ่าเก็งให้กัท่า ๒ คนคือผู้เยียบผู้ตีเข้ามณผู้ชนเข้ามาบ้านเมียนไว้้นแล ๒ คนนี้ได้
แวนหลายทอดชาซึ่งเขาตายของชาบชีชาเอาซ่อนไว้ก็ได้ เขา
- เขาก็บู้แล้วแล ตัดตั้งนี้เป็นสูกะตินแลยังมี ๓ คนเขาแบ่งเอียนเดียวกันแล้ว ชุคนชึ่ง
กันนอน ก่อน จึงพากันไปไต่พญา ๆ กันต่ง
- ให้เขานอนเอาหัวสุมกันหันแล ดังนี้ เป็นสูกะตินแล ยังมีละเลง ๓ คนไปลอบเอือเห็นผู้
๑ เพนไม้ชะเคียนอัน ๑ ไหลมามันบาย เอา
- เอ็ดต่างเพะว่าโคง ๆ ผู้ ๑ ตบมี ผู้ ๑ ลูกพอนโนเอือ ๆ ท่านหล่ม เสีย ๆ ของหมด
เขาจึงพากันไปไต่พญา ๆ กัดตให้ผู้ว่าโคง ๆ นั้น เสียส่วน ๑ ผู้ตบมี

โบราณ ๓ หน้า ๑

ปัน

ของ

กัน

ไปค้า

ดอมกัน

- เสียส่วน ๑ ผู้ลูกพอนเสีย ๒ ส่วนทำชาตัดตั้งนี้เป็นสูกะตินแล ยังมี กะตุมพิดผู้ ๑ มีลูก
ชาย ๓ คนผู้ ๑ ไปกินนาดอมชุนผู้ ๑ ทางไปค้า ผู้น้องบวคกว่านเขาตายเสีย เขา
- ซึ่งกันเอาของจึงพากันไปสุพญา ๆ ว่ามันผู้ น้องมีคุณกว่าเชือหลายตาย ให้ผู้น้อง ๒ ส่วน
ผู้ทางเอาส่วนถองให้ผู้น้อง ๑ เหตุว่าผู้กินเอาโลมมัน
- บิตติแม่หลายตายหากเอาไปเป็นข้าทำ ว่านำพญาแล้วตายตัดตั้งนี้เป็นสูกะตินแล พัก ๔
คน ไปค้าดอมกันเขาก็กสาแอมวงคุณตัว ๑ เพือบ
- ให้ทนต์ของเขา ๆ ยักสาแลคนแลตื้นตื้น ๑ ลวดเกิดเป็นสูกมันผู้ยักสาตื้นเบืองสูกมันมันเอา

ของฝ่ายจู๋น้ำมันยาพอกไว้แนวพาไปฝังไฟ ๆ ก็ไหม้ฝ่ายนั้นแล้ว

ใบลาน ๓ หน้า ๒

ง่าว

๔ คน

- แนวพาไปในชะเภาไฟลวดไหม้ของในชะเภาเสียหมดเขากำพากันไปสู่พญา ๆ ว่าให้เขา ๓ คนนั้นใช้เทศสันเจม้นไปบิได้แลตั้นดี ๓ อันนั้นหากพาไป ตัดตั้ง
- นี่เป็นสุกคะดินล ยังมิ่งง่าว ๔ คนไปกวัดเข้าเอน นางผู้ ๑ มีฮูปโสมงามนักนางก็ มาหาเขาทั้งเขาก็ชิงกันเอาเป็นเมีย นางกว่า ปีเดือน ชื่อว่า
- ชอบว่าเอาง่าวเป็นผัวผู้ใดเป็นง่าวชื่อจึงจิก เอา เขาใน ๔ คนนั้นต่างคนต่างว่ามัน เป็นง่าวนาง บิเข้าใจจึงพากันไปหาพญา ๆ จึงว่า สูป
- ออกเพลงง่าวสุมาต ผู้ ๑ บอกว่ามีอัน ๑ ชู้เมียเข้ามาขจัดเอียนมันเอากัวยัน ๑ มาปละดับสิ้น เลือให้เหมือนผู้ซึ่งแล้วไว้ที่นอมนั้นพัน น้เด็กเมีย ผู้ข้า

ใบลาน ๔ หน้า ๑

- อุบยาว่าเจบทองนาเจ้าให้ไฟกัข้าแต่ ข้ากัเอาไฟให้แท้มันจึงได้ไฟลง ไปฮอดได้ขันไดหั้น แลมันไปได้ไฟไว้ที่มันคืนมาให้ชู้มันเยด ตัหน้า ข้า ๆ
- ใส่ใจว่าหากเยดเมียมันชานปากพายจาอ ายง่าวบ่หมดลุนข้าจึงฮู้ว่ามันเยดเมียข้า ข้าจึงว่าเป นง่าวแล ผู้ ๑ พอยบอกเพลงง่าวว่าเมียข้าหล
- นชู้ข้าบ่ฮู้เผื่อข้าผัวเมียไปหลก้าชู้เมียข้าว่า ำไปขึ้นต้นไม้เอ็นว่าเขาผัวเมียเยดกันลึงที่ตาก้า ลึงตายเผื่อบิได้เยดกับเมียข้าจึงว่าท่านไปขึ้น
- ต้นไม้ดูเผื่อจึงหลก้าข้าจึงเยดกันข้ายังว่าข้าเป็นง่าวแลผู้ ๑ พอยบอกเพลงง่าวให้ข้าเป็นบ่าว เขาเรียกข้ากินเหล้าข้าอายสาวข้าบ่กินข้าจึงว่าเปนง่าวแล

ใบลาน ๔ หน้า ๒

พิช

ไปบิ

ดีบาช

- ผู้ ๑ พอยบอกเพลงง่าวว่ายังมีวัน ๑ ข้าไปปาหอกแหลม ๑ ไปข้ากัพาหกล้มปลายหอกถึกแกว้ง ข้ากัป้าว พยาจึงตัดว่า ๓ คนนั้นหาสิ่งบิได้มันนั้นมีลิกชี ควนไถนาง
- แก้มันแล ตัดตั้งนี้เป็นสุกคะดิคะมะนะน ลยังมีพิช ๒ ตนเป็นสะหายกันคุ่นเคียกันตน ๑ ไปบิบดีบาชตน ๑ ยูวิทาน กัเอาเข้าตนไป
- บิบดีบาชมาขึ้นใส่ใจว่าคุ่นเคียกันตนเจ้า ำเข้ามาเมื่อพายลุนลวดว่าท่านบิเป็นโสมนแล้วลวด

มา ไปให้พระนุทธะเจ้า ๆ ว่าเนชี่ว่าด้วยวีสาต

- คั้นเคี้ยกันตั้งนั้นหาอาบัตบิได้แล โทณโลกก่เป็นวีสาชคั้นเคี้ยกันกัสน์เดียวนั้นแล ในยะ ๑ บุกละผู้จักพิจารณาจิตจะถ้อยคำ ทั้งมวนให้

ใบลาน ๕ หน้า ๑

ควน

เอาแปน

ลักซี่

- ละคะติ ๔ ปะกานเสียควาสันทาคะติโทสาคะติแก้วทวนเลื้อย้านั่งกาละอันหนึ่งควาเมือถักเมือนหงเมือเก่าเมือใหม่ เมือวัน ๑ เมือคืน นั้นแล
- เทสะอันหนึ่งควากิเกิดแห่งวัตถุแห่งถ้อยค่านั้นอะคะอันหนึ่งควากตหน้าคำแห่งเข้าของอันน้อยอัน มากอันพันกอันเบานั้นปะลิโพคะอันหนึ่งควาไ
- ตับละโพกนลบีได้บับละโพกนั้นแลเมือว่าส นั้นนั้ก่เทดไปลานาจาละเจ้าทั้งหลายชอดคาถาไว้ว่าไ นสหมันตปาสาทิกะวากาลันจะเทสันจะอังคะ
- ปะลิโพคันจะมิงตุละยิตตะวาปะนะจะถานาทิทาไลยะถาวะชะโนติตั้งนี้ ปะกาน ๑ ชุนพิจาละนาคำบ่ชอบเฟิงม้างเสียมี ๘ ปะระกานอันหนึ่งควาตัดด้วยอ่า

ใบลาน ๕ หน้า ๒

คนเผ็ด

กันชัน

คำคำ

- นานาอาชยามานะแห่งตนอันหนึ่งตัดด้วยอันเบียดเบียนช่มเทงเตงเอาเข้าของลูกเมียท่านอันหนึ่งตัวทาไต่ตัวทาตัดเมือกางคั้น อันหนึ่งตัวทา
- ไต๋นลัวหับปักตูไ้แลตัด อันไต่คำบิโส พาบนิคคองท่ามะสาชพลาชชะอาจยาอันตั้งไ้แลตัดอันนึ่งยังตัดคำผู้ชายตัดทั้งหลายผู้งนั้นบ่
- อบให้ม้างเสียก่อนจึงตั้งตัดให้ชอบในทล้าม ะสาชเทินปะกาน ๑ สองผัดกันผู้ชุนพิจาลานาเฟิงไ ห้ทาสากสีน่่งชานันเทิน บุกละจักควน
- แปนสากสีมี ๑๒ คนตะปะลิโน ๑ คีว่านนักบวคตั้งอยู่ในคองทล้าอันชอบแปนปะทานกัติ อุดชฺวาคนผู้มีใจอันชื่้นักกัติบุดตะอันโตมีลูกหลานหลาย กัติ

ใบลาน ๖ หน้า ๑

ในยะ ๑

ช้อยโน

ทามี่

๕ จำ

พวก

- ตะเพยยะวาทาลา คนผู้รู้ทำไ้เ็นาค้าขายเลี้ยงชีวิตด้วยอันชอบกัดี เพล็ดตะโลกันคนผู้ย่นดี
ไม่ กันิพลัดตะกัคัอันเ็นคนผู้รู้จักตามลัปพาจะอันเ็นเียงแทบิ
- ยู้ทลาคากัคิ คนทั้งหลายผู้เ็นังควนเอาเป นสากซีแลปะกาน ๑ บุคคละ ๑๔ คนผู้เ็นังลาง
คาบักยั้งควนเอาเปนลักลีลางคาบักควนเอาเป
- นลัคซี บุคคละทั้งหลาย ๑๔ คนผู้เ็นโตจา คีว่ายั้งผู้ ๑ ผู้เ็นาะละกาน ๑ เดกน้อย ผู้ ๑
โงมมารุกหมากชะกา ๑ ผู้เ็นมาเหล้า ๑ ผู้เ็นมาษ ๑ ผู้ ๑
- มีโอบะโมทา ๑ ผู้ ๑ เมามัวด้วยอันซับอันพ็อน ๑ ผู้มกนังคำท่าน ๑ ผู้ยั้งเดี๋ยวมาทยาย
ซ้าก้าชงมกปากผู้ย่นดีในโศคนท่งท่านผู้อื่น ๑ ล้าเขาทั้งหลาย

โบลาน ๖ หน้า ๒

อันช้อยท่าน

ผู้ใดไป

ลัไห่

มีลูก

- ผู้เ็นันผู้ยั้งแลเดกน้อยผู้ยู้ล้ายลันเป้นคำ ผู้เ็นเ็น้องมิดสะทายเจ้าคำ ๑ ผู้เ็นเข้าเลิกแก่เจ้า
ควมแต่ก่อนเขาทั้งหลายผู้เ็นันควนจักเป้นลัคซีจักคนแล
- ลันั้นที่ควนเอาเปนกัมีที่ควนเป้นกั มีผิวว่า ๒ คนผิดกันซู้คนซู้มีลัคซีดั่งนั้นแลให้ดู พงสา
แห่งชาอันเ็นให้ดูคนแห่งชาอันเ็น
- ให้หลิงดูโทษอันหนักอันเ็นาแห่งชาอันเ็นให้ ดูหน้าตาแห่งชาอันทลาคากัยู้ว่าผู้มีโทษ อันเ็น
เ็นิงไ ห้ กัทำลัคจะทิดานด้วยปะกานต่าง ๆ เ็น
- ผิดว่าลาชะวังสากะกุนกัทำผิดคองเมือง โทษไล้ซันคำคัพันทกอ้อยซันโหมนปดอ้อยซันแปงลั
อ้อยทัวทมิ้นท้วนเสนซันคำคัพันสองซันโหมนทกอ้อย ซันแปงสามอ้อย

โบลาน ๗ หน้า ๑

ไนยะ ๑

ช้อยไนทามี่

ท้าจำพวก

- ทัวพันทัวอ้อยซันคำคัอ้อยซันโหมนลัอ้อยซันแปงสองอ้อย กุนกวานนายบ้านผิดกันซันคำคัทก
อ้อยซันโหมนสามอ้อย ซันแปงอ้อยท้ามาษ ชาวเมืองนัคนชุนคำซันคำคัลัอ้อย

- ชันไหมสองอ้อยชันแปลงอ้อย ๑ ไผ่เลหิชะซาช ชันค่าคสองอ้อยชันไหมอ้อย ๑ ชันแปลง
ห้าบาทในทั้งมวน ผูกนั้นให้ผ่าสามส่วน ๒ ส่วนให้แกเจ้าความ
- ๑ ใส่ลาชะโกษ ๑ ไผะ ๑ อ้อยในทำมี ๕ จำพวก ผู้ ๑ ชื่อว่าอันโตซาชได้ลูกอ้อยยังอัน
เกิดในเอียนแห่ง ตนคิดว่ามันเปนอ้อยมันก็เปนอ้อยผู้นี้ได้ชื่อ
- ว่าอันโตซาชแลผู้ ๑ ชื่อว่ากะนะกิดตา ได้อ้อยอันเข้าของไถมาเปนอ้อย ผู้ ๑ ชื่อว่าสามังท
ละสะพะอุบคะโตได้บุคลละผู้หาหน้ทานบได้มันหากเวนตัวเป็นอ้อยเทศจักเลี้ยงชีวิตมันอันท้าว

ใบลาน ๗ หน้า ๒

อ้อยท้าว

พยาผู้

ไต่ไปส่

ไผ่มีลูก

- พยาจักข้าเสียมันเวนตัวให้อาชีวิคมันไว้คิตอันึงมันเปนพยาช้ายนักจักเสียชีวิตมาเวนตัวให้
ท่านเขาเอาให้มีชีวิตคิตได้ชื่อว่าสามังทละสะพะอุบคะโตปะกาน ๑ ชาวบ้านชาวเมือง
- อันเกษในทางเมืองเจ้าแผ่นดินก็ได้ชื่อว่าอ้อยสาม านจำพวก ๑ เทดว่าท้าวพยาตนทั้งแทน
แผ่นดินหากอีกหาไว้บให้ท้าวพยาเมืองต่างปะเทศมาปะจน
- เอาได้แลอันึงอ้อยท้าวบ่าวพยาผู้ไต่ไปส่ไผ่ มีลูกยังช่ายตัวมันตายเสียให้ไว้ลูมันเปนไผ่ที่
เมียนั้นที่นั้น ฝีมือตายมันหนีบอยู่เปนไผ่ให้อาค่า ๒ อ้อย
- เงินลูกเมียนั้นให้ไว้เปนไผ่อันึงอ้อยไผ่ไปส่อ้อยให้อาตัวมันเปนอ้อยฝีมือมันบ่เปนอ้อยมันหนีให้อ
เอา ๒ อ้อยลูกเมียนั้นให้ไว้เปนอ้อยฝีมือตายยังลูกยังลูกช่าย ก็ไว้เปนอ้อย

ใบลาน ๘ หน้า ๑

อันึง ไผ่กิต

ลูกชุนก

ตีบวดเปน

พียอันึง

ข้าเล็ก

มาปะจน

- เจ้ามันอันึงไผ่บิติดแลผูกไผ่กิต ไหมไผ่กิตไผ่เลาสวนแพให้ใส่ชันไหมของไผ่ให้ชันให้แปง
ชวันไผ่เงินเทกเบี่ยอันึงผู้ใดลักเอาอาษาท้าวพยาไปเมอง นอก
- ให้ท่านเคียนสืบรบกันดิเอ็ดอ้อยความ ดิบาย ไหมท่านกิตให้ใส่คอกไว้ ๗ วันมันอ้อยผู้
ใดลักดวงมาดอาษาดังนั้นให้ตีเจ้ามันเอาให้ไหมเจ้ามันไ

- ลั่นคำเค็ดว่ามันบ่ดีซ้อยมันเฝ้าว่ามันย่านเ จ้ามันมันเลาหนีแต่โก้นมาฮอดเจ้ามันทีไล่ชั้นแปงแก่ เจ้ามันอันเงเจ้าขุนผู้ใดเพนลูกยั้งนางสาวท่าน
- มักบ่ก้าวบ่โอมด้วยอันชอบกิติโอมแล้วแม่บ่ให้กิติ ย่าได้ลุนซุเอาฉิทากลุนซุเอาให้ไล่ชั้นคำค้ชอบแลอันเงขุนผู้ใดลงบ้านถิ่นสวนกวหมากเพ็น

ใบลาน ๘ หน้า ๒

- ผู้ใดบ่ถามท่านไปตีกไปผ่าเอากิติอันเงไปอี้อาลูกลัมลูกหวานท่านด้วยอำนาจอาญาแห่งตนให้ไล่ชั้น ๕ บานฉิบยู้ตีกไปท่งแลคนแลคน ย่าว่าลั้ง
- แก้มัน อันเงซ้อยลูกขุนผู้ใดกิติเจ้าบ่ว่าฮ้ายน ลพนี้ให้ผูกมาไว้ดังเก่า อันเงลูกขุนเมือยามเป ทุกเจ้าบ่ปกบ่จ่าแลละเสียผู้ ๑ แม่มาบ่องป
- กเอาให้มิมจากองทุกนั้นไว้ก็ผู้ันอันเง มันยืนตีดอมมาอยู่บ่ดตีบ่ตบใช้เชือลูกขุนแต่ก่อน สิบ ๆ มานั้นณมันมิกอยู่ย่าว่าลั้งอันเงซ้อยกิติ
- ยามเมือผูกมาเถิงคี่ว่าพยายฮ้ายมาเบียดเบียนเจ้ามันกิติมันมิกมันกิตแลมาปะเสียบ่เขียบฮ้ายบ่เลียงตั้งนั้นผู้ ๑ เอาไปเลียงคี่แล้วเจ้าคนเพนว่า จักเอาย่าให้

ใบลาน ๙ หน้า ๑

อันเงผี

เจ้าเอือน

บ่ยู้ว่าซ้อย

ท่านลัก

หนี

- เอา เฝ้าว่านำคำมาให้กับผู้เลียง ผู้เลียงบ่เอาเงินก็ย่าว่าลั้งแก้มันเพนเพนเค็ดว่ามันปะคัมบับเสียบ่ เลียงบ่เกือคำทุกเถิงบ่คำบ่พามันจึงมีชีวิตดอมเพ็นตาย อันเงไผ่
- กิตีลูกขุนกิตีบวดเพนนิซุแลลิกออกมาไป ปหาขุนนายผู้ไทย่าว่าลั้งเพน อันเงข้าเลิกมาปะจน เมืองได้ซ้อยหนีคนสิ้นไล่กิติได้ลูกได้เมียไผ่กิติ
- ผู้ใดได้ไปไถ่เอาดอมลูกเลิกกิตีซ้อเอากิติ มันลักหนีได้กิติให้เพนเพนซ้อยเพนเมียมันผู้ันเพนเจ้าผัวมันกิตีมันมิกมันกิติ เพนจักเอาให้ไถ่
- อนเงไผ่กิตีลูกขุนกิตีก็หนีท่านสามฮ้อยให้ใช้ผู้ ๑ เพนอันเงซ้อยท่านลักหนีมาขึ้นเฮินเถิงสามวันฮ้อยที่ เจ้าซ้อยให้บอกฉิบยู้เทือเจ้ามันให้บอกก่เจ้าเพนให้ป่าว

ใบลาน ๙ หน้า ๒

- คันเจ้ามันมาเอาให้มีเงิน ๒๐๐ แปงเอือนเพลอันเงย่าให้เอาผัวเจ้าเอือนบ่ให้ซ้อยให้มอบไว้คันว่ามันตายใช้ท่านผัวบ่ตาย ให้มันเอาค่าฮ้ามซ้อยผู้

- ซายมีเสียเงินผู้ยังมีชีกเงินอันถึงสามว ันเจ้าเอือนบ้นอกแก่เจ้าช้อยให้ไหมเจ้าเอือน
อ้อย ๑ ช้อยเพิ่มให้ขึ้นอันช้อยท่านลักทนีกายเซด หนึ่งว่า
- เมื่อนำผู้ใดเพนเอาได้ให้ได้เอาดอมผู้ใดที่ นั้นให้เจ้าช้อยเพนเงินค่ายากเอาอ้อย ๑
ช้อยให้ขึ้นบ้นบ้น อบ อันช้อยท่านหนัดกโก
- คาวเดือน ๒ เดือนได้ให้เอาเงินห้าบาทค่าเข้าย่าว่าสัง ณีว่ากาย ๒ เดือนเมื่อนำให้
เอาเงินอ้อย ๑ ค่าเข้าก็ให้มีผอง ณีว่าดกโก ยังความลง

ใบลาน ๑๐ หน้า ๑

อันเจ้า

เอือนบ้นว่า

ช้อยท่าน

ลักทนี

- คาววายจักห้มเตนเตนให้ผ่าค่าคนเอาเก็ง ๑ ณีว่ากายเตนเตนไท่ดำนได้ให้เอาไว้แก่เจ้าช้อย
ส่วน ๑ ณีตกต่างเมืองย่าไท่แก่เจ้ามันว่าจักเอาให้ได้หนึ่งไป
- เลิกช้อยหัดเสียไ้ผู้ได้ให้ผ่าสามส่วน ให่กับผู้ ได้ ๒ ส่วน ๓ หนึ่งให้แก่เจ้าช้อยช้อยตายดัก
น้ำกิดผู้ค้ายก ติไ้ผู้ได้ให้ผ่าดองเอา อันช้อยท่านลักทนี
- มาจอตเซาเอือนนั้นก็รู้ว่าช้อยเพิ่มลักทนีแท้ มันบ้นเอาไว้ลวดจ่าช้อยท่านให้ไหมมันอ้อย ๑
ช้อยท่านให้ ใช้ผีเจ้าเอือนบ้นได้จำนทานมันหากทนีย่าได้ว่า
- สังแก่เจ้าเอือน อันช้อยเจ้าเอือนบ้นว่าช้อยท่านลักทนีมันหากมาอยู่แล้วมันเลาหากทนีก็ย่าว่าสัง
ย่าให้ใส่โทษแก่เจ้าเอือนอันช้อยท่านคนสิ้นท่านกิดลัก

ใบลาน ๑๐ หน้า ๒

ค้นว่า

เจ้ามัน

เพนแล้ว

- ทนีไปอยู่ในบ้านในเอือนที่ใดกิดเจ้าบ้านเจ้าเอือนขึ้นความถามปากมันก็ล่ายว่าช้อยบ้นได้เพน
คน ไ้แล้วมันว่าดั่งนั้นแล้ว เจ้าบ้านเจ้าเอือน จึงให้มันอยู่
- เมื่อนายลุนเจ้ามันจึงไปควว่าเพนมันบ้นอกบ้นแล้ว ก็เจ้าเอือนเจ้าบ้านให้ยืนลไปไล่หยุบด้วย
ตนช้อยกันล่นทนีไปที่ใดบ้นอยู่ดั่งนี้ ย่าได้ให้เพนโทษ แก่
- เจ้าบ้านเจ้าเอือนเพนอันค้นว่าเจ้ามันเพนลั วไปสันยากเจ้าบ้านเจ้าเอือนให้ยืนดั่งนั้น
เจ้าเอือนก็รู้ว่า เพนช้อยเพิ่มแล้ว มาบอกแก่เจ้า
- มันเสียเจ้ามันเลาบ้นเอาเลากว่าว่าให้มันคอยอยู่ก่อนท่อน มันไปมีทนีหาทนีมันว่าจักไปที่ได้

มัม มีเฮาดาย เจ้ามั่นว่าดังนั้น ก็เจ้าเอือนเจ้าบ้าน เมื่อพายุลง

โบราณ ๑๑ หน้า ๑

- ช้อยผู้นั้นก็ลักหนี่กัยว่าให้เป็นโทษแก่เจ้าบ้านเจ้าเอือนเกินเหตุว่าเจ้าบ้านเจ้าเอือนมอบให้แล้วมันหากบ่เอาหนี่ อันนี้ช้อยเจ้าช้อยเพนมัน จักเอาหนี่ เจ้า
- สุนะมะหากะลัดสมเดตบุณมะบุณนิคพะโพธิ ลาชาเจ้ามีพะลาชะอาคยาตั้งลาชะสาขอันเป็นลาชะปเวนี้ ทำไว้ให้ทั้งหลายปัดคิบัคตามเบนดังผู้มีตาเท
- นนังยังทนทางตนจักไปนั้นแลเสนาอา อามาลลาชะมุนตีเจ้าบ้านเจ้าเมืองทั้งหลายมีต้นว่าเจ้าเมืองแสนเจ้าเมืองหลวง เจ้าเมืองซ้าย เจ้าเมืองขวา นุ่ม
- ได้ นุ่มเพนอิจจำไว้เพนกองอันบัวละบัคตามลัดคิเกน น้ำท่าที่เจ้ากุนสมณะพาม มณะพมมะจาลีเจ้าทั้งหลายลงอาบนันให้จงไว้กำได้ชาววา ให้เป็นที่สะบาย

โบราณ ๑๑ หน้า ๒

- แก่เจ้ากุงลงอาบอย่าให้คนทั้งหลายอาบนกม อันนี้อย่าให้ข้าท้าวบ่าวขุนทั้งหลายผู้ใด ผู้ ๑ เอาช้าง ม้า จัว ควย ตกทำที่นั้น อันนี้ เสนามุนตีท้าว
- ขุนผู้ใดชีวม้าเที่ยวทางเพนเจ้ากุนมาให้ลงคลนบ้นอย่าแยงยาเบียด ยาบุ ยาสีไปให้เป็นอะนาท อาบแก่เจ้ากุนชีวช้างให้หลิกฉิกโกอันนี้ ผู้
- กั้นเหล้ายาเมากิตีบได้กั้นกิตี อย่าไปราวีแก่พะ ทาษสาขนาอย่าเบียดเบียนเอาผิดชะไนเขตแดนวัดวา อาลามอย่าได้ยิงหมาฆ่าเอาลัดทั้งหลาย
- มีต้นว่านกนกตีกิ่งง่านน้ำวังป่าอันเจ้าแขวันแผ่น ดินหากให้อับไพชีวิตแก่ลัดทั้งหลายกับเขตวัดวาอาลาม ความมะเขต อย่าให้ผู้ใดไปตีก

โบราณ ๑๒ หน้า ๑

อันนี้

ทะขุน

มุน

นาย

- กวาดเอาลัดทั้งหลายในย่านน้ำวังป่าที่อับไพนั้น มาขตานึงทำน้ำที่วัดวาอันเจ้าลงอาบน้ำนั้น กัยให้คนทั้งหลายตีกแพชมองน้ำท่า ที่เจ้า
- กุงลงอาบนัน อนึ่งท้าวขุนมุนนายชีมมาเที่ยว ทางหลวงเพนเคื่องลาชะบละโพกให้ลงมาผิปลงให้ หลิกฉิกกนิโกมณลาชะควง เสนาหลวง
- กิตีอย่าชีมเข้าอันหน้าคุ่มหน้าวังกิตีให้ผู้ ถืออาญาพุ่มหน้าพุ่มหลังไล่หลักปักติไว้ให้เพนท้าวขุนเจ้าบ้านเจ้าม้าเจ้าลว นางขุนมาเฝ้า

- มาหน่ออดพันให้ลงผู้ใดยังปะมะทะชีวล่วงกายให้มีเงินอ้อยเผิงพันสมมาผีนั่งตั่งให้ใส่คอกลิบวันตามลักเกิน อันนี้ข้าเจ้าคนขุน ชิวไปตักน้ำ

ใบลาน ๑๒ หน้า ๒

อันนี้เจ้า

ขุนเทียว

ทาง

ดิน

ตาย

- ทาเหนเจ้าขุนให้ลงผีขึ้นเบียดไปให้ติดด้วยแล้งมา ๑๖ บาทกิตี ๓๓ บาทกิตีแล้วให้วางเสียอย่าให้เขาปะหมาดคางาย เจ้าขุนนิทา ก ยังจงเอ็ดถ้อย
- เอ็ดความให้มันผู้นั้นเป็นช้อยอันนี้เจ้า ขุนเทียวทางดินด้วยปะลิวานผู้คนทั้งหลายให้พลิกไกเว็นไกล ย่าสวกสีท่านผู้มีชิตผู้ใดหากปะม
- าทะให้กักสำนแก่นันหนึ่งผู้ทกไปเทียว ทางเยียวบได้ถืทาบาบคอนให้พลิกผู้ท่านผู้ทามาตต่านงพยาเจ้าให้ผู้ใดมณแผ่พวง
- สาเชื่อนนท้าวพยาเสนาอามาตลาชะมุดแลมีคุนให้กินเมืองนวกเมิงนงเมิงลำเมิงแล้วกินกวากินทกินเมืองได้เมืองเพนอิกินแสนเมือง ทมึน

ใบลาน ๑๓ หน้า ๑

- ทลวงได้พุ่มเพนอ เมืองชาย เมืองชวากินลูกเล็กลูกวายนพยาเจ้าเลี้ยงผู้ใดให้กินเมืองกิตีไฟโตผู้ใดหากข้องต่องเถียงกัน ควนเพนโตเพนชัน ย่าให้
- ว่าในย้าวในเอือนให้น้ำไปทาจำบ้าน จำเมืองที่พยาเจ้าตั้งไว้ให้ติดตั้นจาละนาตตามโท ษตามชันเขาผีในหมุ่ในชุมจักตบจักบ่งย่า
- ให้เหลออ้อยเมือเทิงผู้ใดของตายอันใดกิตีย่า ลอนบายไหมกันย่าอื้อคอกทองคิ้วยาลอนข้าพันตัดเนื้อกันให้เสียชีวิตผิตที่เพนเขาขุนกับไฮไฟกับ
- เมืองได้เวียกได้กานให้เขียนถามปากคูก่อนแม่มณเพนโทษลึงใดกิตีให้พิจาละนาตตองจั่งก่อนผิต ควนตีควนแปลงกันเพนบิ๊เงินบาท ๔ บาท ๕ บาท อ้อยกิตี

ใบลาน ๑๓ หน้า ๒

อันนี้ขุน

กิตีผู้

บ้าน

ผู้เมือง

- แต่ป่านนั้นให้ขุนเมืองแต่งแปลงให้แล้วแต่จนกว่าจะแก่เขาอย่ากายอ้อยเมื่อเทิง ผู้ใดลั่น
เล่า ถ้อยเล่าความก่อนอย่าฟังความอย่าเพนแก่ของจ้าง อย่าเพน
- แก่ผู้มียศแลพี่น้องมิตรสหายคุบาอาจาน อย่าเอาโทษหลั่งมาชมเทงแดงเบียดท่านผู้ใดผิดได้
ว่าผิด ผู้ใดมั่นให้ว่ามั่น อันนี้เจ้าขุนก็ดีผู้บ้า
- นผู้เมืองก็ดีพญาเจ้าใช้สอยยกอยแนวก็ดีเข้าบิ านเมืองก็ดียาลอนบาทใหม่ใส่หนังสือ
ถอกคิ้ว ข้าไฟตัดคิกันอย่าชมเทงบาทใหม่ให้ผ้าข้า
- ให้พยานนอกเหลืออ้อยเมื่อเทิงผู้ว่าผู้เมืองกันว่าเจ้าขุนใช้บ้านใช้เมืองให้ตั้งอยู่ในอาจยาพยา
เจ้าตั้งนั้นอย่าชมเทงบาทใหม่ ทานเมือง นอกเมือง นาสีขบยับกิน

ใบลาน ๑๔ หน้า ๑

ผู้บ้าน

ผู้เมือง

เข้านั่ง

บ้านนั่ง

เมือง

- ผู้ใช้บ้านใช้เมืองนั้ท้ออาษาให้ชาวบ้านชาวเมืองเคียนทาบ เคียนคอน ลงเลือนลงยาฮอด
จอต ยังควายอยู่ควานอนตั้งอยู่เปนมี้เปนวันกายก็ยอตง ยาพาเข้าฮิบ
- เข้าสาณให้กินเลี้ยงสุกบ้านกินแลวันแลวันนำเข้าสาณบ้านกินแลคนแล ๕ ฮ้อยนำเข้าสาณอา
ทาน การกินมัมพักข้อมแก่เขาอาจยาพยาเจ้าตั้งไ
- วัดังนี้ผู้ใดดูอาจยาพยาเจ้าจักใส่โทษตามลักมา ตตา ๑ ผู้บ้านผู้เมืองเข้านั่งบ้านนั่งเมือง
เจ้าขุนเที่ยวบ้านเที่ยว เมืองหากยังใหม่หลายกายอ้อยเมื่อเทิง พยาเจ้า
- จักใส่ขันคำคืเหตุว่าล่องอาจยาพยาเจ้ามาตตา ๑ ผู้บ้านผู้เมืองเข้านั่งบ้านนั่งเมืองหากยัง
ใหม่ เหลืออ้อยเมื่อเทิงผู้ใหม่มาตีกองก็ดี มาฮ้อง มาคางก็ดี

ใบลาน ๑๔ หน้า ๒

- พยาเจ้าให้สวนตนกแก่ผู้เมืองจักใส่ขันคำคืหนึ่งเมื่อใดผู้บ้านผู้เมืองยังว่าชอบตามอาจยาเจ้าผู้
ผิดผู้ชอบว่าชอบใหม่คงฮ้อยกันนั้น ผู้ผิดมาฮ้อง ฮอตพยา
- เจ้าให้สวนตนกแก่ผู้ใหม่จักเอาใส่คอก ๓๐ วัน คอกคิ้วจัวควมมันให้ไว้ดังเก่าโทษมัมตัวมันขึ้น
เมื่อ พาไฟดังเก่าผู้ใหม่มาตีกองฮ้อง ให้สมมา
- อาจยาพยาฮันแปลงนี้ผู้ใหม่ผิดเจ้าบ้านเจ้า เมืองเจ้าขุนใช้เที่ยวทาง หากชมเทงว่าผิด
ใหม่เหลือ อ้อยเมื่อเทิง ดังนั้นท่เสียนา ใหม่ซ้ำใส่ขัน
- คำคืของให้ขึ้นตงเลี้ยง ลูชวนไฟ ๒ บาทเงิน ผู้ใหม่ผิดใหม่กายอ้อยเมื่อเทิงท่ใส่ขันคำคื

แก่เจ้าเมือง ขึ้นล่องท้องเที่ยวใช้สอย เพศกานบ้านเมือง

ใบลาน ๑๕ หน้า ๑

อันเจ้า

ขุนเจ้า

เมืองกิติเพน

ลูกยี่ง

- ไทหมเบบเบี้ยเงินถึงอ้อยกิติเพลืออ้อยเมือเทิงกิติเพลือใจไผ่มาตีกองอ้อยพญาเจ้าให้สวนตก แก่ผู้เมืองแลเจ้าขุนจักไทหมชั้นค่าคั้ง นำนับเสียให้
- ขึ้นของไผ่ตงเสียงได้ไผ่ไผ่โคได้แปลงชวณ ไผ่ทั้น ฝีมือคิดเจ้าเมืองมาผูก ฝีมือมาตี กองอ้อย พญาเจ้าให้สวนตกแก่ ผู้เมือง แลเจ้า
- ขุนเที่ยวสอดออกทางให้ไทหมชั้น ๒ อ้อยเงินแปล งชวณไผ่เงินทกเบี้ยฝีมือคิดทัก ทำ น หากยังผูกให้ควมแล้ว ย่าว่าอ้อยเก็น
- อันหนึ่งเจ้าบ้านเจ้าเมืองกิติเจ้าขุนเที่ยวสอดออกทางกิติเพนลูกยี่งนางสาวทำนมัทนิตำนบิโอม เอาด้วยตีกิติ ทำโอมแล้วแม่บิให้กิติ ยังจักยายช่ม

ใบลาน ๑๕ หน้า ๒

ยี่ง

กันผู้

สาวบิอ้อย

- เพงเอาทำนมาตีกองอ้อยพญาเจ้าให้สวนตกแก่เจ้าขุนให้ไทหมชั้น ๑ ๒ อ้อยเงินแปลงแม่สาวอ้อยบิชกบิเพลือ ทกเบี้ยเงิน ลูกทำนให้ขึ้น
- ผู้ลูกสาวทำนบิสุแลภุมณอันฝีมืออันทักให้ไทหมชั้นสาว ทกเบี้ยเงิน ฝีมืออันให้แปลง ชวัน ทกเบี้ย เก็น ฝีมือ ๒ พักัน ผู้สาวบิอ้อยบิ
- แชกบิเพลือใจม้นบิบอกแก่แม่พื่อนอง ม้นแล้วม้นนจิงอ้อยกิติ ม้นจิงเล่าแก่พื่อนองพ่ แม่ม้น ดั่งนั้น ย่าว่าอ้อยก่อนฝีมือสาว หาก
- ม้นหากม้นผู้ชายให้แม่ชายมบเล้าให้ใส่ขันแปงเอือนแม่สาว ทกเบี้ยเงิน แม่เขาทากันที่โคกคิติ โทดกขึ้นแล อันหนึ่งเสาเอือนตั้งดั่ง

ใบลาน ๑๖ หน้า ๑

- เอือนขันปลูกพเนฮากปลูกทมากเป็นชาอยู่กินคอมทำนกินไยเสียจ้างกินนาเสียค่าแก่ผู้บ้านผู้เมือง สิบถี ๒ ชาวถี ๔ ไปสั่งมายันแก่ผู้บ้านผู้เมือง พันชาลาก
- ถากยาเซนปลูกยาหวานช้างให้วางแม่ทมา ายตายหัก ยังมีลูกหลานล่า พอยไปมีข้าว

เอียนไต้ซาวซูผู้มีเอียนไต้สืบเทอจึงบอกเข้าซานซุแนล

- เทอ ๒ เทอไปสั่งมายับผู้บ้านผู้เมืองฉีหมา ยเบืองเฟิงบอบลูกหลานบมีเท่าให้เขาช้อยพาเข้าแซ กฉีหากให้คงแท้ ทให้เขาเอตเข้า
- กงแลงวายบ้านแซกนภาคอมกวานบ้านกวานขวางเท่านั้น มาตตานังนาเอียนเลือซาซทำงานจึงลับซานกิน ๔ ปีจึงให้เขาเอาค่านากานไปสั่งมายับจับไต้บ

ใบลาน ๑๖ หน้า ๒

- ออกแก่เขามาขตานั่งผู้บ้านผู้เมืองหย่าเจ้า เลี้ยงให้กินบ้านกินเมืองผู้โศกมาลุกมาเข้าขุนไปกินบ้านกินเมืองแลคลายบ้านเมืองเสียปละลุกมาเข้าขุนไว้กับเมืองเขา
- กินไต้บิโดเสียจ้างกินนาบิโดเสียค่างั้นเจ้า ลูกขุนกับได้ฝากผืนยืนเยียดไว้กับเจ้าเมืองกับบิโด ด้ฝากกับท้าวขุนกินเมืองไต้ยตั้งนั้นล้ำสามปี
- ให้เอาเป่นไต้ยยังฝากแล้วบ้านถ้ายเมือง ไต้ยสามเซนเจ้าเมืองบิเอาทนิแลบิเข้าฝากคอม เจ้าไต้ยก็ให้เอาเป่นไต้ยยังเข้าฝากคอมผู้เมือง
- ไต้ยสืบไปตั้งนั้นไปเฟิงว่าสั่งไปซาซจากลูกขุนท่านแล มาขตานั่งลุกมาขุนผู้โศกหากทนิไปเฟิงไต้ยุดอม ไต้ยุดินกินนาไต้ยเจ้าลุกมาเข้าขุนเพน

ใบลาน ๑๗ หน้า ๑

ซาไต้ลให้

ซาปเฮด

อันยูล่วงป

ล้วงปลา

ไต้กดี

ไต้กดี

- แลแล้วบิว่าเอลำ ๓ เซนเจ้าเมืองกดีลำ ๓ เซนเจ้าผ่านกดีให้เอาเป่นไต้วันไต้วันไต้ยังโจดเอากไปไต้กดีบิเพนลักเทือกดี ไปเฟิงว่าซาซจากเพน
- ลูกขุนท่านตาย มาขตานั่งซาไต้ลให้ซาปไป เฮดช่อนอยู่กับไต้กดีอยู่กับคังกดี เพนแล้วแลบิโจดเอาเขาอยู่ดอมผู้โศก ก็เป็นคนผู้นั้น
- แลวันไต้วันไต้บิเพนแล้วแล ยังโจดตาเอา ไปไต้กดีไปซาตจากคนท่านตาย มาขตานั่งล้วงยูล่วงปลา ผู้ไต้กดีไต้กดี เจ้าหมื่นเจ้าพันผู้บ้านผู้เมือง
- หากไปตีกไปกุมไปกินเอาเหลือใจเขามาอ้อมมาคาง หย่าเจ้าให้สวนตจกไล่ฮัน ๑ สองย้อยเงิน ล้วงยูล่วงปลานำหนองที่กลางเพนงวงจางากอนเพนคังกับเจ้าเมือง

ใบลาน ๑๗ หน้า ๒

- โพละทาวนแลไปให้ผ่าเอาให้ไหม ๕ บาทเงินผีโพนฮู้ไปตีกชบกับแต่ผู้หนึ่งคนเดียวแลเทือนลที่
แต่แห่งนางายยาถักที่ความท่อน น้ำหนองกองปลา กับผู้
- บ้านผู้เมืองกับไฟโทกดีมีในชอกสอกของ ทางบักไม้คาตาแหลวห้อยกดีบ่หมายกดีเจ้าขุนเที่ยว
สอกออกทางเพ่ง่ายมเอา ด้วยมีกดี
- ตีกเอาด้วยชอนแพแลเห็นพิกกับเข้าสอ งเข้างายเข้าแลงทางทางที่นั้นอย่าว่าฮี้ผีหากสะทาว
ยาวค้อมผ่านตีกเอาเจ้าน้ำเจ้าหนองเหลือไ
- จมาฮ้อยมากางญาเจ้าให้สวนตักจักไหมชั้น ๒ ฮ้อยเงินค่าน้ำหนองหลวงชายได้ทได้ให้ ๆ
แก่เจ้าน้ำหนอง ผียังได้เอาชอนเอาแพท่านไว้คั่นไล่โทษแล้วให้

ใบลาน ๑๘ หน้า ๑

ขุนบ้าน

ถานเมือง

มาถึเวียก

พยา

- ขึ้นด้วยดีผีบ่ขึ้นยังบิตลั้งซังซีเจ้าวัตถุฮอดปากบวงคางจิงได้แนพื่น ๑ ให้แนคื่นเท่าผียักขาบ
ฮอดยังเสียให้แน ๒ ผื่นเพิน ผิบิตบิลัง เสียผื่น ๑
- ให้แนผื่น ๑ ตามวัตถุเก่าไหมนั้นเพิน มาชตานึงขุนบ้านถานเมืองมาถึเวียกพยาเจ้าใน
เมืองชวแล้วเวียกเขาจักขึ้นหนิล่องหน
- ผู้ใดลักเอาฮ้อยท่านพิกตีกเอาเมียท่าน หนีก้าเพนอกายสบอู้ก้าได้กายเมืองกายทางเชิง
กายแก่งหลวงทางคานกายเมืองชวาเจ้าฮ้อยไปได้
- เอาได้ดอมผู้ลักให้ไหมเอาเงิน ๒ ฮ้อยท่านให้ขึ้นผิบ่ช่อนฮ้อยท่านไว้ให้คาสไว้กับเจ้าเอือนผี
ยังหลดมีหนิจำใช้ ๒ คนยังตายใช้ผิบ่ช่อนผิบ่ช่อนฮ้อยท่าน

ใบลาน ๑๘ หน้า ๒

เจ้าฮ้อยยัง

ล้ายด้วย

บุดี

ผิเจ้าฮ้อย

ไปนำเอา

ฮ้อย

- ด้วยดีได้จับได้ยาชกกันด้วยไม้ค้อนก่อนคั้นแต่เจอบิตตายให้ไหมชั้นหนึ่ง สองฮ้อยแปลงชวานเจ้า
ฮ้อยหกเบ้ยเงิน ผิจับยาชกตักมีชกถองถูกเจ้าฮ้อยเจบ

- เลียบตักยางออกให้ไล่ชั้นดี้อย่างหนึ่งแปลงเจ้าช้อยท กเบี้ยเงินผีผู้ลักเจบหากแล้วเทศมันบู้ยู่
ท่ามนำช้อยท่ามนหากยาชไว้ผีเจ้าช้อยยังตายคั
- วยุบตักด้วยตักเม็กตักด้วยไม้ค้อนก่อนตัก ถูกตายกตให้ไล่ชั้นค่าคั้ง ใช้ผู้ตายบู้หนึ่งผู้ยังชุกยัง
ช่อนไว้ให้ไว้ได้จับได้ยาชด้วยทอกดาบมนบ่เจบ
- บิตายกตจักไล่ชั้นค่าคั ๑ ผีเจ้าช้อยตายแลเจบจักเสียนาเข้าใช้โทษผู้ตายสามโทษ มาชตา
๑ ผีเจ้าช้อยไปนำเอาช้อยบลิ้นยานาที่ให้ท่ามฮักไปลู่เข้าเือนท่ามเมือค่าคั

ใบลาน ๑๔ หน้า ๑

- ท่ามคงตักหลักคนโจนได้เข้าตายย่ำว่าฮี้เพินเท่าโหมขันอันลักเอาช้อยท่ามหนี ๒ ช้อยเงิน
ช้อย ท่ามให้ชื้อนแลให้มันชงชะกานเผาให้โหมเพินมันตายเทศค่าฮู้มันมีมัล
- มาชตา ๑ ช้อยท่ามลักหนีขึ้นเือนไฟกตเจ้าชู้ นกคิมเตเมืองช้ายมาเพือนเตสบอุเมืองได้
ขึ้นเือนมี ไดให้เล่าแก่ตูกเินเพือนบ้านเพือนชวงไว้ให้ยึด
- หนึ่งสิไว้คัเจ้าช้อยไปตามให้เจ้าช้อยเ็นบอกเจ้า ช้อยให้เจ้าช้อยหาเงินสองบาทแปลง
เือนคัเจ้าเือนบ่เอา ให้มอมไว้กับเจ้าเือนยังลักหนีให้ใช้ ๒ คนคัตาย
- ใช้ผู้ทองผีช้อยท่ามลักหนีขึ้นเือนสามมันบ่เล่าแก่ตูกเินไว้ที่ใกล้บ่เล่าแก่เจ้าช้อยดั่งนั้นเจ้าช้อย
เพนคอมให้โหมเจ้าเือนช้อย ๑ ช้อยให้ชื้อนแก่เจ้ามัน ผู้ใดบ่ตาม

ใบลาน ๑๔ หน้า ๒

- อาชานยาเจ้าตั้งไว้ดั่งนั้นแล ให้จับให้ยาชกันด้วยไม้ค้อน ก่อนตักทอกดาบ ตายกตเจบปวด
กตให้แต่งโทษไล่ตามลำนนำแต่ก่อนนั้นค่าฮามเวียกให้เจ้าช้อย
- ไล่เอา ผู้ยังมีชู้กผู้ช่ายมีเลี้ยวตามอันฮามนั้น ผีช้อยหนีจิงกายเมืองช้ายกตจิงกายสับอุทาง
เชิงแก่งทล วงทางางเมืองชาตักไกลให้บอกเจ้าเมือง
- ไว้ให้ส่งข่าวหาเจ้าช้อยผีคาวเดือน ๒ เดือนเมือ ขึ้นเจ้าช้อยฮู้มากล่าวเอาให้ผู้ได้เอา
เงิน ๕ บาทหนึ่งทั้นคั าเข็กย่ำว่าฮี้ ผีกาย ๒ เดือนเมือหน้า จิง
- ให้มันบ่เอาค่าเข้ามี ๒ ผองผีช้อยหนีตักชอกแคมยังคาวแลงคาวายบ่มมตักทางเมืองให้ยังค่า
ผ่าด่องให้เจ้าช้อยหนีหากตกปะเทศต่าง แล้วแซกบ้าน

ใบลาน ๒๐ หน้า ๑

ช้อยท

านลัก

หนีไป

คัวนอน

- นายเมืองไปได้มาย่ำว่าฮี้ให้เพนคนผู้ได้เทศมันตั้นเมืองแล้วผีให้ด่านไปถิบด่านได้มาให้ผ่าค่า

ช้อยมันสามส่วนให้แก่ผู้ใด ๒ ส่วนให้เจ้าช้อยส่วนหนึ่ง มาชดามัน ช้อย

- ท่านลักหนีไปความอนยังอนแฮมอยู่ดอม ผู้ใดเจ้าบ้านเจ้าเมืองบู้จักมักเพนลักเทือนแลไป หัก
ยู่กันดอมให้ไล่โทษเจ้าเอียนผู้มันอยู่ดอมนั้นช
- นั้นไหม ๒ ช้อยค่าแ่งช้อยท่านให้ไล่เอาชู้มีฉิว่ายัง บู้มักหลวงมักแ่ง ไปยู่กันดอมลิวลิ้มเท
ตายอันนั้นไปชื้อ ไปขายกันเจ้ามันลักหาได้ย่าวาสังเพดว่ามัน
- แ่ง ไปลิวลิเพื่ออนบู้ว่ามันลักหนีแลอันหนึ่งที่กลางแ่ง ไปช้อยช้อยท่านผู้ลักหนีแลไป ไร่ช่อนอยู่
ดอม มันนานเจ้าบ้านเจ้าเมืองบู้จักตามันอยู่เอียนใดไหมเจ้าเอียนนั้น

โบราณ ๒๐ หน้า ๒

ได้ช้อยท่าน

ลักหนีบ

ยักษา

ด้อยลัก

- ผู้ใดกินแ่งมันให้ไล่เอาดอมผู้มันกวานบ้านไล่ชั้นด้อย ๑ ผีมันไปควาชื้อขายกันบู้ได้ยู่ยังแ่ม
เพนเดือนๆ เพนปีดิ่งนั้นย่ำได้บายไหมที่อันมันไปเกี่ยวชื้อขายนั้น
- เพดทั้งหลายชื้อชวยชื้อขายกันบู้ว่าลักหนี ผีมีผู้ลักเอาหนีกายมีวาให้ไล่ชั้นค่าคึงค่าแ่ง
ช้อยท่านให้ไล่เอาเพดมันหากลักเอาช้อยท่านหนี
- ให้ฮามเวียกกานเสีย มาชดามัน ๑ ได้ช้อยท่านลัก หนีบลักสายังลักหนีใช้สองคนนี้หากตาย
ใช้ ถ่องเพดมันบู้ส่งข่าวถึงเจ้าช้อย ผีมันได้ส่ง
- ชาวแล้วเจ้าช้อยอยู่ควาเดือนควาไกลควา ๒ เดือน ๓ เดือนแต่ในหว่าง ๗ เดือนมาชื้ออันมัน
ได้ช้อยท่านนั้นมันหากตายเสียด้วยพยายอันใดกดี ย่าวว่า

โบราณ ๒๑ หน้า ๑

- ชื้อแก่ผู้ใดผู้ลักว่านั้นเมื่อหน้าตายจึงให้มันใช้สิ่งกล่าวแล้วนั้นผีหนีแ่งแต่มัน ได้ยามใดกดีให้
แทน ๒ คน เพดมันยังจักกินคนอันนั้นได้ดอมเจ้า
- ช้อยมันได้ช้อยท่านมันบู้ยักษาช้อยท่านให้ฮ อดแลผียังส่งข่าวฮอดเจ้าช้อยบู้ไปเอากดีอันหนึ่ง
มัน จักหนีเพนตายบู้ให้ค่ายากมันละไว้ดอม
- ผู้ใดดั่งนั้นช้อยมันหาก หนีตายย่าวว่าชื้อแก่ ผู้ใดเพนเท่าให้เจ้าเอียนไล่เอาค่าเข้าแดน ต่
ช้อยผู้มันกินแลวัน ๒ ผอง เข้าสานเพน
- ผีมันยังว่าจักให้ควาหาเงิน มาให้ก่อนชื้อยักษาไว้ถ้าวอันช้อยยังหนีกดีตายกดีให้ใช้ดั่งกล่าว
แล้วนั้นผีเจ้าช้อยหากหาเอาไปเพ็งผู้ใดช้อยท่านให้วางไป

โบราณ ๒๑ หน้า ๒

ช้อยต่าง

คนต่าง

เจ้าเขา

ก้าน

- คุณให้นำเอาคอมเจ้าช้อยผู้ใดหากยังจ้องตั้งไว้บิให้ช้อยยังหนีแลตายให้แก่ ๘ ทานดังกล่าวแล้วนั้นแลไล่ขึ้นตั้งเพดเจ้าช้อยช้อยเอามันตั้งไว้ ให้
- แก่เจ้าช้อยมาฆตา ๑ ช้อยต่างคนต่างเจ้าเข้า เกาะกันลักหนีให้ผู้เจ้าหม่อมกันได้หาช้อยผู้ใดยัง บังเิงว่าจักเอาคุณ ฌีเจ้าช้อยผู้ ๑
- ไปผู้ ๑ บิไป นำแท้เจ้าช้อยผู้บิไปอีกคุณผู้ ไปตามอันยากอันง่ายใกล้ไกลนั้นฌีช้อยช้อยไปต่างท างกันผู้ใดได้ย่ำไล่เอาคุณเกิแทนแทน
- ทานักจักเอามาแลฌีผู้ใดไว้ได้เอาเงินค่าเสียค่ายากต่างคึงค้นทใดให้ผู้เจ้าให้ทันนั้น เมื่อใดได้เขียนคุณความถามผู้ลักหนีผู้ใดหากยังเกาะ

ใบลาน ๒๒ หน้า ๑

ฌีช้อยผู้ ๑ เป

นผู้ชายช้อย

ผู้ ๑ เปน

ผู้ยิ่งว่าช้อย

ต่างคนต่าง

เจ้า

- ทวนก่อนให้โหมตามชั้นช้อยช้อย เงิน ๑ ค่าแ่งทั้นแล้วอย่าว่าสังเพดเขายากนั้นจากช้อยช้อยคน ๆ มาฆตา ๑ ฌีช้อยผู้ ๑ เปนผู้ชายช้อยผู้ ๑ เปน
- ผู้ยิ่งชาลู้กันกัตี ผู้ชายเปนกำลึงแ่งมันผู้ ยิ่งหากทวนความก่อนกัตีให้ใช้โทษผู้นั้นตาม ชั้นช้อยฌีผู้ชายยังเอาเปนลูกเปนเมียใช้สอยกัน
- จึงให้ไว้เอาค่าแ่งคอมฌีเขาอยู่อาไสคอม ผู้ใดโทษแลค่าแ่งให้ติดผู้นั้น มาฆตา ๑ ช้อยต่างคนต่างเจ้าเอากันเปนผู้เปนเมียเจ้าข้า
- ทั้ง ๒ ผู้ ๑ ตายเสียด้วยพยายกัตี ทงคับตายกัตี อย่าให้ว่าลึงแ่ง กัน ฌีเจ้าหากย่องหากันหากากันเอากันเย็กินคอมกัน จึงให้ว่าแ่งกัน ฌีเจ้า

ใบลาน ๒๒ หน้า ๒

ฌีช้อยผู้ยิ่ง

พากัน

ลักหนี่

ผู้ ๑ ตาย

เสีย

- ช้อยผู้ ๑ ชายหากเอาช้อยหนีแล้วไปหมดจากกัน ผู้ชายยังดันไปอยู่คอมผู้ยิ่งให้เจ้าช้อยผู้ชาย ชอยมอบเสียเจ้าช้อยผู้ยิ่งหากบ่สู้ได้หากากลักหนี่ ให้เจ้าช้อยหาช้อย
- มันชุกหากบ่ได้ความแล้วช้อยหาเสียชู้ คนเท่าใส่ขันตักเจ้าช้อยผู้ยิ่งช้อย ๑ พายหน้า ยิงเพนช้อยหัวจึงเอาช้อยผู้ยิ่งหากลักหนี่ผู้
- ๑ ตายเสียพายหน้าผู้ไฉยคืนมาให้ผ่าถ่อ งค่าช้อยผู้นั้นได้แก่เจ้าช้อย เค็งนึ่งเพดช้อยทำน ตายคอบคำชักชาณีเจ้าช้อยผู้ตายหากไปควา
- ลักทาวได้ช้อยตัวมาให้ผ่าค่านสามส่วนให้แก่เจ้าช้อยผู้ตายส่วน ๑ สองส่วนให้แก่เจ้าช้อยผู้ยิ่ง ผู้ชายเจ้าช้อยหากเอาหนีแล้วโจชอยมกกันช้อยผู้ชายหากไปลักเอา

โบราณ ๒๓ หน้า ๑

คนตาย

ดิกน้ำ

ตาทั้ง

หลาย

- ช้อยท่านผู้ยิ่งหนีให้เจ้าช้อยผู้ชายให้หาช้อยท่านให้ได้ หนีได้ให้เพนค่าถ่อหนึ่งก่อนคั้นยังได้ช้อย คั้นให้ขึ้นเงินท่านเสียผู้ยิ่งช้อยว่าผู้ยิ่งตายเสียเจ้าช้อยผู้ชายยังได้ช้อยตัว
- คั้นให้เจ้าช้อยผู้ชายคั้นค่าช้อยผู้ยิ่งนั้นให้พ่อ ำให้โหมช้อยผู้ชายลักเอาช้อยท่านลักหนี่นั้นขึ้นค่าคั้น ค่าแงยว่าท่อนผิจักเอาค่าแงยยาโหมเอา
- ขึ้นค่าคั้นเอาขึ้นโหมค่าแงยให้ผ่าเค็งให้ แก่เจ้าผู้ยิ่งมาชตา ๑ ค่าแงยก็ตีค่าฮามใช้สินก่ ดีให้เอาให้เจ้าช้อย ๒ ส่วนให้โลเสียส่วนหนึ่ง
- มาชตา ๑ คนตายดิกน้ำตาทั้งหลายเพนเป้นลักหนี่เด็กน้อยบ่รู้ลอยน้ำไกลชั่วถักขึ้นผู้ใดเอาออกให้ผ่าถ่อค่าเอาผิจูลอยเปนเท่ามันทวยกำลังให้เอาค่าหัว

โบราณ ๒๓ หน้า ๒

ช้อยกดี

ผู้ใดกดี

เพนถี

ถ่เช็ก

- ช้อย ๑ ผียังโกผิงกว้างนั้นให้เอา ๕ ขาษหนึ่ง ผียึดวสุมนท่านเอาออกได้ม่นว่าโกผิงกดี

- ลุงเจ้าของไร่ให้เงินของท่านอันนั้นทั้งมวนไหม ชัน ๑ ลี้อยเงินนี้ของนั้นค่าแห่งมาชายค่าถึก ได้ซื้อถึกที่ ลวดที่ลีให้ใส่ขันแปง ๑ ของให้เอาตายขึ้นกับเจ้าช
- องค์หากี่ชายดั่งกันหาผู้ผู้เพนบิได้ซื้อกลางลาขกลางลีให้ใส่ขันไทมหนึ่งของเขาได้กับเจ้าของ อันหนึ่งเงินลักไปได้กับย่าว่าสังแก่มันผู้ชื่ก่อน ชีของอัน

โบราณ ๒๕ หน้า ๑

ให้กต

ช้อยกตลิก

ของท่าน

- สมค่าแล้วให้ใส่ขันแปงหนึ่งชายชชี่ของลิกนี้ว่าบิจะสุดแลเม่งมันเอาผู้ลักได้กตให้ ไทมขันหนึ่งผี ของมันค่าแห่งมาชายถึกกต ชีที่สวดของ
- นั้นสมค่าแล้วกตให้ใส่ขันแปงหนึ่งเม่งได้ใจ นกตให้ใส่ขันดั่งนี้เพน มาชดา ๑ ไทกตช้อยกต ลิก ของท่านหลายผู้เจ้าผู้เพนเม บิยับได้
- กตเพน้องเจ้าชุนเพนบิได้กตเพดมัน หากจ่ายกันเอ็ดเลี่ยกต ผีนแม่ชุนกวานเขาบิ บิ เอาได้ดั่งนั้นให้เอาตัวมันให้แก่เจ้าของ
- ผียังเพนผอดเพนอ้อยให้ได้เอาผีได้ของลิกมันดกผู้ใดเขาได้ชี่ชายดอมกันผีความเพนโทษเพน ชันให้ใส่ตามคองเมืองดั่งกล่าวล้วนนั้น มาชดา ๑

โบราณ ๒๕ หน้า ๒

ผีนแม่

ชุนนาย

เขาจัก

- ผีนแม่ชุนกวานเจ้านายเขาจักอัยเอาเขาผู้ลักนั้นของอันเขาลักนั้นยังทไ้ให้ผู้เจ้าแลผีนแม่ชุน กวานเพนตงเลี่ยผีนบิยับจึงเอาตัว เขาผู้ลักนั้น
- ให้แก่เจ้าคนอัยเอาให้เสียโทษให้เอา ๔ อ้อย ช้อยขันค่าค ๔ อ้อยผีคนสิ้นหากบิ มักอยู่ ดอมเจ้าสิ้นเก่า สิ้นยังเหลือโทษ
- ทไ้ให้ทั้นแก่เจ้าสิ้นเก่าผีของอันลักนั้น ได้พองจมเสียด้วยเพดอันใดกตตัวเขาผู้ลักนั้นไป ปร ความว่าจากพันจากเข้าเจ้าของผีผู้ ๑ ไปหา
- ทไ้ดามบิใดชายตัวมันได้ทไ้ใดความแล้วคนยังเพนทไ้ดตามเอาของลิกนั้นไปจมกับตัวมันเพดมัน ลิกของท่านหลายแล มาชดา ๑ ผีของอันมันลักนั้น

โบราณ ๒๖ หน้า ๑

ผีของอัน

มันลั่นนั้น

ไต่เอาไต่

- ไต่เอาไต่เสียด้วยอักคีไฟ อุทะกะโพลเลสิกตกเมองโจนเลวเอากิติ ซาลักตตปองชองฮูเอา กิติณีสักชีวินยานหมั่นแกมแท้ย้าให้แทนท่อนเทดเปบ
- อะวีโสมเลณิโจนลักเอาของเจ้าเอียนมัน เสิยของฝากก่เสียย้าให้แทนท่อนเณของเจ้าเอียนเสียกิติเสียนองกิติให้ผู้ลักษาของฝากแทน
- เค็งนึ่งเทศมันบิไล่ใจักษากของฝากท่าน ให้ไต่ณิเอือทล่มไฟไหม้เลสิกตกเมองโจนคุบเลว จิงเสียย้าให้แทนท่อนเทดผู้ ๑ วิโสตายณิฮู
- ว่ามันอำบเสียนแล้วเสียให้ไล่ฮันไหมนึ่งตามลักของให้ขึ้นตงเสียงแม่มันทากนก็ควมว่าหมบิเพน นั้นเสียนแล้วอำบย้าให้คำมันเทศมันบิว่าขึ้นต่งก่อนแล

ใบลาน ๒๖ หน้า ๒

ผู้ไต่ฮับ

ของฝาก

ชัโชตุ

เจ้า

- มาชตา ๑ ผู้ฮับของฝากท่านบิไล่ใจอ่านคุดของท่านชัเอียงให้ถ้วนชองหน้าพายลุนเจ้าชองถามเอาเจ้าชองบิเสียงเณเจ้าชองบิฮูทิสถานได้ย้าให้แทน เณเจ้า
- ชองฮูทิสถานได้ให้แทนทั้งมวนเณเจ้าชองเข้าใจบิให้ฮูทิสถานให้ผ่าถองตามคองเพน เชาว่าอันก็ให้ผ่าตามคองไบนะนึ่งให้ผ่าสาม
- ส่วนให้แทน ๒ ส่วนปะเสียส่วน ๑ ไบนะ ๑ ผ่าเก็งเข้าใจวัดฤ้ให้เอาเพนได้เสียชองเทดผู้ฮับของฝากท่านทากบิไล่ใจผู้ฮับของฝากชันหลัง
- น้ำคั้นเจ้าชองผู้จักให้หลังเทศมันบิจักหลังให้เสียวัดฤ้ท่านแล มาชตา ๑ ผู้ไต่ฮับของฝากชัโชตุเจ้าชองฝากทากบิให้โชตุเจ้าชองฝากมาเอาของฝากว่าบิเสียง

ใบลาน ๒๗ หน้า ๑

- ย้าให้แทนท่อนแม่มเจ้าชองชัหลังน้ำกีย้าให้หลังท่อนเทดท่านเณมันทากบิให้คุดเณมันมีแทเพนพายหน้าให้เอาคินโทษย้าไล่ท่อนเทดบิให้ผากด
- แต่เค้าหลอนแปกปอมของท่านบิฮูณิมี ของฝากทลายคนจิงให้ไล่โทษเพนมาชตา ๑ เณโจนลักจัวควยนำฮอยสวไปไดคาวเขาฮักกินไกล
- บ้านกิติฮิมบ้านกิติให้เทกเณยอนต่งนึ่ง ฮูเจ้าบ้านออกไปที่จัวควยตายพันแลจมยู่ที่นั่นเณ ได้ ๒ ฮอยวาให้เจ้าบ้านแทน ๕ มาชเงินเณได้สา

- มอ้อยวาให้เจ้าบ้านแทนถ่อง ๕ ผียังล้ากัวนั้นอย่าให้เป็นโทษเกินผียังอยู่จักโจนให้ไหมคึงคน ๒
อ้อยเงินจั่วควยตายนั้นให้ใช้ตัว ๑ แทนตัวตาย ๑ ผียัง

โบราณ ๒๗ หน้า ๒

- ได้จั่วควยตัวเก่าคึงให้ใช้ตัว ๑ ผียังได้ขี้ได้หามาได้กินนุดขึ้นดอมโจนไล่ชั้นคีย้อย ๑ ผียังได้กินขึ้นยังน้อยอ้อยวาควยลักให้ไล่ชั้นแปลง ๑ ผียังเอาไปขาย
- กันแลกกันอย่าไล่โทษผียังเอาไปเป็นของ ผากของหาเงินบ้านเดียวกันให้ผู้ขับของผากนั้นเสียถ่องชั้นแปลง ๑ ผียังเอาไปเป็นของผากบ้านไกล
- ท่านบู้ได้กินอย่าว่าผียังเอาไปเป็นของผาก บ้านยังใกล้ผียังว่าควยจั่วลักเลบลักไล่ชั้นถ่อง ๕ บาทเงิน เหตุว่าผียังถามให้ถึงจับของผากท่านผียังถาม
- ลัวผียังผู้ลักว่าทำทานเอียนกับผียังอันว่าท่านเอามาเป็นของผากว่าอันท่านได้กินอย่าว่าลึงผียังถาม ผียังแก้ว่าเอตทานเอียนกาชคฺเมื่อลุนบมียังได้กินไล่ชั้น

โบราณ ๒๘ หน้า ๑

เจ้าจั่วควย

ไปได้ขับ

เลวแท้เจ้า

ของผียัง

ตายแล้ว

ได้ยัง

- ถ่อง ๕ บาทแก่ผียังได้กินมาชตา ๑ เจ้าจั่วเจ้าควยไปได้ขับเลวแท้เจ้าของได้ข้าโจนตายหากแล้วผียังเอาโจนได้แล้วบ่เอามาสู่อาชากข้าเสีย ให้ไล่ชั้นคำค้ แก่ผียัง
- ผียังขึ้นเนือตกบ้านบ้านพองแล้วให้ไหมลู่ กเมียแต่เอียนเดียนผียังได้ผู้ลักให้ไหมลำน่านเดียน ต่ก่อนนั้นจั่วควยตายโทษแทน ๑ ผียังไปกิน
- ข้ายังได้ของเก่าคึงให้แทนตัว ๑ ผู้ลักไหมลู่ คนเมียโจนผียังได้กินไล่ชั้นคีย้อย ๑ ผียังข้าเจ้าของ ตายให้ไล่ชั้นคำค้ ๑ ใช้โทษ ๒ โทษจั่วควยตาย
- ใช้ลำน่านเดียนผียังโจนหลายคนให้ไล่ชั้นคำค้ชุนโทษให้เขาช้อยกันเสียแต่ในโทษนั้นเกินมาชตา ๑ ผียังข้าตายแล้วผียังเอาไปช้อนไว้ให้ไหมดั่งโจนแทน

โบราณ ๒๘ หน้า ๒

ลักข้างมา

ยังได้ของ

ผียังลัก

ไล่ลักเปิด

ลักไกลไล่

- ชักตายที่ใดก็ดี เขาซ่อนไว้เอาไปเลี้ยงกตัญญูจ้าวควยไปเลี้ยงกตัญญูคนดีอยู่แล้วไปหาไปเถิดเอา
ก็ให้ไหมดั่งใจนึกจาบจ้าวควยยังหลอนน้อยเขาเพนลวดเลมเอาจ้าว
- ควยอันเขาบอว่าของลักดั่งนั้นเจ้าของไปจ วนให้เขาหาใจนึกหาบได้เขาก็บได้ลักแท้ให้ไล่
ชั้นแปลง ๑ ผีได้ใจให้ไล่ถ่องชั้นแปลง ๑ ผีได้
- ใจนึกเมื่อลนชั้นแปลงอันได้ไล่แต่ก่อนนั้นให้ ขึ้น ๕ บาท ๑ มาฆดา ๑ ไฟลักข้างม้ายังได้
ของเก่าคืนไป ให้ไล่ชั้นค่า ๑ ผีมหาสังเสียบได้ให้ไล่คอกเป
- นวนบาทเงินมีลักหมู่ให้ไล่ชั้นอ้อย ๑ แทนตัวลักเปิดไล่ชั้นถ่อง ๕ บาทใช้ ๑ แทน ๑ ลักไก่
ไล่ชั้น ๒ บาทใช้ ๑ แทน ๑ ลักกตัญญูไล่ชั้น ๕ บาทใช้ ๑ แทน ๑

ใบลาน ๒๙ หน้า ๑

ลักหมา

สามาน

ลักแมว

ลักเหือ

ยังของ

- ผีได้ของเก่าคืนไล่ชั้นแล้วให้ไล่ตาบตัว ๑ ผีลักหมาสามานไล่ชั้น ๕ บาทเงินลักหมาต่างยั่ว
ท่านไล่ชั้นอ้อย ๑ ใช้ ๑ แทน ๑ ถัดมาตัว ๕ บาท ผีลักหมา
- ไล่เนื้อไหมอ้อย ๑ ใช้แทน ๒ ถัดมาตัวอ้อยเงิน เสดเลี้ยงชีวิตท่านได้ของเก่าคืนแล้วไหม
แล้วแทน ๑ ผีลักแมวสามานท่านไหมถ่อง ๕ บาทแมว
- มุงคุณท่านไหม ๕ บาทใช้แทนแลตัว ๓๐ ผี ลักแมวสามานถัดบาทเงิน ผีลักแบ้ไหมอ้อย
๑ ไป ใช้แทน ๒ ถัดมา ๒ บาทเงินมาฆดา ๑ ผีลักเหือ
- ยังได้ของเก่าคืนไหม ๒ อ้อยใช้แ่งเหืออ้อย ๑ กตัญญู ๕ บาทกตัญญูเหือน้อยเหือใหญ่ผีได้
ของเก่าคืนใช้แทน ๒ ตามเก่าไหมน้อยใหญ่ ผีลักถัดไหม ๕ บาท ลักพาโยไหม ๑๐

ใบลาน ๒๙ หน้า ๒

ลักถักให้

ลักไหมลัก

คาชไล่ลัก

ก้วยอ้อย

- ลักคาชไล่ลักก้วยอ้อยลักหมากน้ำหมากฝักในส่วนท่านไหมบาทเงินลักพิกนุแต่พเคี้ยวไฟไล่แกง

เมื่อกินสมเฝ้ายาวลึง ย่ำว่าแม่นว่าลักทมน้ำทมนัก

- แต่งเต้ากดีนต่งกีนคานลงคางายย่ำฟ้าวบ าบโหมก้นผีลักเอาหลายลักเอาไปชื้อขายกีนจักโหมเบเนบัยเบเนบาชเงินผีลักต่งเต้าลักกีน
- ฟ้าวตาดลักทมนักทมนักช่งผีลักน้อยโหม ๒ บาชเงินผีลักหลายเอาไปชื้อขายกีนจ้งโหม ๖ เบยเงินม าชตา ๑ ผีลักเฝิงวดคังทำนโหม ๕ บาชเงินมัน
- เอาเฝิงทีโดให้แทนที่นั้นผีมันได้ขายกีนเฝิงนั้นเจ้าคีนยังนับได้ทมายไวัน้อยมากให้นับคาคบฮางฮวงเฝิงไต้เฝิงฮวงถึ ๕ ฮ้อยน้ำหนักเฝิงถึค่าบาชตามเมื่อถึกเมื่อนงให้มันแทน

ใบลาน ๓๐ หน้า ๑

ผีลักน้ำ

ชวนจก

ผู้ใดไปคว

ชะตมเอา

- มาชตา ๑ ผีลักน้ำชวนจกเสียมแววมิดเฝิงได้ของเก่าคีนโหม ๒ บาชเงินเฝิงได้ของเก่าคีนให้ แทนค่าตามอันชื่อนผีลักวงดาบโหมฮ้อย ๑ เฝิงได้ของเก่าคีนให้แทน
- ทำค้ำขึ้นเทินผีลักทอกโหม ๒ บาชเงินเฝิงได้ของเก่าคีนแทนทำค้ำขึ้นมาชตา ๑ ผู้ใดไปควชะตมเอาช องทำนให้เขียนเอาห้คู้มันเขียน
- ให้ได้เฝิงคู้มันเฝิงยังเอื่องทำนช่อนของไว้ ที่โตมันฮ้อยด้วยมนมันคู้มันคณมอดเมืองแลเฝิงทำนไว้มันจึงลักเอาได้ทำนไว้ด้วยอันชุกช่อนมัน
- เอาบิได้ให้ไล่คอก ๓๕ วันผู้ลักผีดอันไปฮ้อยคีนเอาของทำนแลบ่าวไปตอมให้ไล่ช้นค่าคี่หาล้งเสียบิได้ให้ไล่คอก ๑๓๓ วันของจักเอาตงเลี้ยงบิได้ชาชลูกเมีย

ใบลาน ๓๐ หน้า ๒

ฮ้อยคนลูก

เต้าผู้ใด

ไปลักคว

โคบเบเน

- ฮ้อยคนมันแทนมันเฝิงได้ให้เอาลูกเมียให้แก่เจ้าของผีขายของลักตกที่ใดให้นำเอาให้แก่เจ้าของ ให้ไล่โทษลำนนำฮ้อยคนลูกเต้าลักเอาของทำนเสียหลายนั้นเทิน
- มาชตา ๑ ฮ้อยคนลูกเต้าผู้ใดไปควโคบเบเน ลักเบเนโจนเลวบ่านเมืองจุตเลาเฝาบ่านเมืองล กเอาสิ่งของทำนฮ้อยจักทให้ถึชุนกวนพ่ม
- เจ้านายมันเอาให้ได้เฝิงได้จักไล่ช้นค่าคี่ ผู้เจ้ามันนึ่งเฝิงยังฮ้อยาวเอือนมันในสำนักเจ้ามัน

อยู่ครึ่งแล้วจึงลักหนีจักใหม่ผู้เจ้าของชนแบ่งหนึ่งเทศ

- มันเบ็ดที่ข้อยคนมันให้ได้ของท่านเสียให้ผู้เจ้าแทนตงเลี้ยงยังได้ตัวมันมาให้อาไล่คอก ๓๒๕ วัน ฝีมือตายให้ใช้ผู้ ๑ ฝีมือให้แบ่งชน ๒ บาสฝีมือหลายคนแบ่งเงิน ๒๐๐

ใบลาน ๓๑ หน้า ๑

เที่ยวทาง

ทางบ้าน

เมืองเที่ยว

ทางแหว

นอนนอก

บ้าน

- มาฆตา ๑ เที่ยวทางทางเมืองโจนไล่ข้าพ้นท่านผู้โดยใกล้ผู้จิมให้ช้อยตอนเอาให้ได้ค้นได้ให้ไล่คอก ๓๒๕ วันให้เจ้ามันแทนค่าผู้ตาย ๒ โทษบมิให้ชಾಯลูกเมีย
- ผู้เจ้าให้ลูกเมียมันมิให้ชಾಯโชโทษคนตา ยันนั้นผู้จักผู้ข้าให้แทนคนเดียวคนแต่ผู้ตายนั้นออกไปทั้ง ๒ ด้านเอาด้านอ้อยวาให้แทนโทษผู้ตายนั้น
- ผู้ ๑ ให้สิ่งดูไวยะอายุผู้ตายนั้นให้เอาตามไ วะหม่มแก่ตามคนถักคนแบ่งมาฆตา ๑ คนเที่ยวท างแหวนอนนอกบ้านกิตินอนทำน้ำกิตินับสันยาพา
- ที่ให้เจ้าบ้านผู้ชาลักคนโจนหากหลอนมาลบเลวเสียสิ่งของกิตีข้าเขาตายกิตีหากควมแล้วเทศเข้านอนท่านบิผู้เขายังเมื่อเล่าเมื่อถาม ชาวเจ้าบ้านอู่แล

ใบลาน ๓๑ หน้า ๒

ลักสิ่ง

ของ

- ฝีมือมาแล้วเจ้าบ้านบิออกช้อยลูกชกยังตายแลเสียของกิตีให้เจ้าบ้านกาษาหาโจนให้ได้ บิได้เจ้าบ้านใช้โทษของเสียที่ใดให้เจ้าบ้านแทนทั้งมวน อันหนึ่ง
- ฝีมือแล้วเจ้าบ้านผู้ชกบิช้อยเจ้าบ้านตาย ให้ใช้โทษลำน่าเดียนั้นยังเสียของกิตีแทนยังแจก ให้ลู่ชนเจ้าบ้านสันเดียนั้น มาฆตา ๑
- โจนแล้วบ้านได้บ้านเหนือบช้อยกันแล้วบ้านได้บิ านเหนือบช้อยกันฝีมือเสียให้แทนตงเลี้ยงฝีมือให้ลู่ ชว นฝีมือให้ใช้ ๒ โทษ ฝีมือช้อยกันแล้ว
- แล้วหากสุควิโสอันนำอ้อยถ้อยสน ดังนั้นหาโทษบิได้แก่ผู้ช้อยกันแล มาฆตา ๑ บ้านเดียนกัน เพื่อนมาลักสิ่งของโนเียนทางคีนลักเอาเคื่องปูกของฝัง

ใบลาน ๓๒ หน้า ๑

- เจ้าเอียนเจ้าของห้องเพิ่นกันเกิดเอียนไกลพางกันเกิดินมาช้อยต่อนเอาโจนให้ได้บมาช้อยนำฮอย ถอยสนมัทของท่านเสียทีใดให้แทนตงเลี้ยงยังเจบให้ลูชวาน ตายได้
- ใช้ ๒ โทษผีเพือนบ้านมาช้อยเลวหากบิได้คังนั้นหาโทษบิได้ย่ำว่าฮี้เกิน ผีไล่ผู้ล่ายไปคังบ้านใด ปะตุใดคั้นว่าคนล่ายล่นเข้าคังนั้นย่ำให้ผู้ไล่ล่งเข้า
- ผีล่งล่งเข้าเจ้าบ้านบิฮี้ย่าวว่าข้าลักคนโจน ได้ข้าตายหากแล้วเสียลตักบักไม้คาคาแหลวห้อยไว้ให้หาเจ้าเอียนกวบ้านอันผู้ล่ายล่นเข้า
- ไปนั้นให้หาโจนให้ได้ผีได้โทษหากหลังแก่เจ้าบ้านนั้นแลผีบักคุดมเอียนโคยทับไว้หากหนักเอียน นั้นให้หาผู้ล่ายให้ได้บิได้โทษนั้นผีเจ้าของยังเจบ

ใบลาน ๓๒ หน้า ๒

- ให้ลูชวาน ๖ เบี้ยเงินขันไหม ๑ เสียของทีใดให้มันแทนยังตายได้ใช้โทษ ๒ โทษ เทตจำดาวฮี้มันบิทับบักคุดมถ้าวมันเปะคนฮ้าย ผีบ้านใดทอลอน
- สองชอกทั้งหลายโฮมเทียวเข้าปุกคูนหู้คูนแล้วจึงไปหาเอียนมันบิฮี้วน้อยชันคังนั้นให้กวานแลบ่าวบ้านช้อยกันหาผู้ล่ายให้ได้บิได้หนักบ้านนั้น
- ให้เขาช้อยกันแทนของท่านเสียนั้นทั้งม วนเจ้าของเจบให้ช้อยกันลูชวัน ๖ เบี้ยผู้กวานบ้านไล่ชัน ตีฮ้อย ๑ ผู้เดียวเทตบิเตนเพือนบ้านยังตายได้ช้อยกัน
- ใช้โทษ ๒ โทษชันตีกวานบ้านฮ้ายอม มาชดา ๑ ผู้จักตายฮ้อยหาว่าผู้หันมาทงมาเสียนมาพันทหาว่าอันเกิดย่ำฟ้าวฝิงความผู้จักตายมันเปะพยาด

ใบลาน ๓๓ หน้า ๑

- เทียนยอมคั้งได้บิไล่ผู้จักก่อนก็ฮ้อยว่าสิ่งเดียวนั้นกิตย่ำฟ้าวบาบไหมกันที่ให้มีเงินฮ้อย ๑ สงชะกานตามบาบตามเคาะแห่งมันผู้จักตายออกปาก ทานัน ผียังมี
- ชวนถ้วน ๒ มันผู้จักตายนั้นฮ้อยหาสันเดียวนั้นหันเตให้ไหม ๒ ฮ้อยตามบาบตามเคาะมันผีฮ้อยหา ถึง ๓ ชอนผีให้ไล่ชันค่าคั้งใช้โทษผู้ตายโทษ ๑
- ก่อนผีตายแต่ป่วยผู้หนึ่ง ๒ คนให้มันลูช วน ๖ เบี้ยเงินทั้นผีผู้ป่วยผู้ตายมีถ้วน ๒ บิได้ฮ้อยหา เทาตามความมตหมว่าคังนั้นให้หมทวยผีกิต
- ทวยของกิตทวยที่ปล้วนผลกิตในคั้งที่ลัษที่บึงผียังแม่แกทังถึเอาความหมผีหมบิฮี้ฮ้อยทวยให้ไล่ชันค่าคั้งหม่งฮ้ายันพยามบักไล่ทาน มาชดา ๑ ผีผู้จัก

ใบลาน ๓๓ หน้า ๒

- ตายฮ้อยหาที่มันจักมาอยู่แกมไหมไปฮ้อยจักเค้าจักมูมันผู้จักตายฮ้อยหาให้กาชดูเค้ามูมันอันอยู่แต่หลังผีมันอยู่บ้านนี้เพือนจักตายฮ้อยหามันเพือน
- กัดตายแกมันเลาหนีไปอยู่บ้านใหม่เพือนจัก ตายก็ฮ้อยหามันเพือนจักฮะทนิคล้ายไปอยู่บ้านใหม่

เพื่อนจักตายก็อ้อมทามันออกหน้ามันแฮดเถิง

- ๓ ที่ตั้งนั้นเพื่อนชาวมันเป็นผู้ล่ายแท้เชีย นความถามปากมันด้วยซิมันกว่าได้แฮดเพื่อนต าย แท้มีปัดศิยานตั้งนี้ ตายเถิง ๓ ขอนเฒ่าตั้ง
- นั้นให้เอาลูกเมียช้อยพินคนสิ้นมันชายใช้โทษผู้ตาย ๒ โทษชั้นค่าคึ่งเพินตัวมันเอาไปให้สัง คะเจ้าโทณเฒ่าเสียให้เจ้ากูเอาบาบขกวมหัวมันสุดอะมีย้ายออกหนีจาก

ใบลาน ๓๔ หน้า ๑

- คึงมันให้มันเป่นผ้าขาวดวบดยู่กันวัดวาอารามเพินเฒ่าเขียนความถามปากมันว่าได้แฮดบิได้ เป่นปอบเป่นเฒ่าปัดศิยานตั้งนั้นก็ฟ้าวตัดด้วยอะนุมาณเฒ่ามัน
- มันก็ให้มันตามความเชาอันอ้อมพัน กันนั้นเฒ่าเพือนมันจึงให้ไล่โทษมันชั้นค่าคึ่ง ใช้ โทษ ๒ โทษเฒ่ามันพลุกให้ไล่ชั้นที่อ้อมมัน
- แ่นเพื่อนจักได้เพื่อนนั้นเพิน มาฆตา ๑ เฒ่ามันว่าแต่ก่อนก็เป่นเฒ่ามันทักว่าให้เสียเฒ่าเสีย สางบิละสุดแล้วตั้งนั้นให้ตัดทละนาไว้ก่อน
- เงินชั้นค่าคิโทษมันโหมไว้ยาฟ้าวผ่าผองให้เถิง ๓ ปีให้ชอมตุก่อนเฒ่ามันคันทวงที่ ๑ กิติ ๒ ที่กิติ ได้ชื่อว่ามันบิละสุดโทษมันจักผ่าอันใช้โทษผู้ตาย

ใบลาน ๓๔ หน้า ๒

- นั้นจึงให้แก่เจ้าคนเฒ่าเถิง ๓ ปีบิสิ้นบิทวงสิ่งของมันให้คืนทั้งมวน มาฆตา ๑ ว่าให้เฒ่าผู้ค้ำตัด ทละนาไว้ตามคำคันทว่าเถิง ๓ ปีกิติ บินิ่งกิติ
- ๒ ปีกิติเฒ่ายังคันทวงจึงไล่โทษตามคองเมือ งตามความชั้นนั้นเพินบิได้เอาผู้ค้ำ มาฆตา ๑ ผู้ไ้ไล่สาขะตะลิตะเพด แลกกัทำยา
- แผลดให้ผัวกันแม่่นว่าให้อีกกิติให้ไล่ชั้น โหม ๒ อ้อยผู้ไปเอายานั้นให้ไล่ชั้นแปลง ๑ เฒ่ามัน ยังตา ยนทักใช้ ๒ โทษให้ช้อยกันชั้นค่าคิไล่แลคน ๔
- อ้อยแก่ผู้แฮดแลผู้ไปเอายานนั้นมาฆตา ๑ เพนผู้ช่ายแลใช้ไปเอาวัดถุยาที่ไกลมาให้กิติไล่ชั้นผู้ ไปเอามาให้ชั้นโหม ๑๐ บาท มาฆตา ๑ เพน

ใบลาน ๓๕ หน้า ๑

ผัวชาว

เมืองช้น

คำค ๔ อ้อย

- เมียท่านผู้ค้ำใจมันบิสุกมเอนด้วยทาลุนให้ไล่ชั้นค่าคึ่ง ๒ อ้อยเล่าไล่ชั้นโหมตีเม ๒ อ้อยเฒ่าแต่ กุมบิได้เอนให้ไล่ชั้นโหมหนึ่ง ๒ อ้อยแลชั้นสมมานึ่ง เฒ่าแต่ก่าว
- เล้าโลมใจกิติช่อดอกไม้จับมันกิติให้ไล่ชั้นแปลงหนึ่ง ผิดาหากมกกันให้ไล่ชั้นค่าค้ำทั้ง ๒

- บัณฑิตยสถาน ให้มันปลูกแทนของทำนแลมันเป็นปัวเท่าเป่นลูกเป่นหมากมีมันบ่อยู่ปัวก็ผู้ปลูกแทนให้ไล่
เอาค่ากลางแอ่งขายได้ปึกได้

โบราณ ๓๗ หน้า ๑

โคสาราษณุกถ์วัน ๒ แล

หมวด กฎหมาย

ชื่อ กฎหมายโคสสาราษฎร ญก ๓

เลขที่ ๑๐๖๑ มัดที่ ๗ ตู ๑๐๔ ชั้น ๔/๔

(๓๙-๒๐ / ข)

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดป่งชาติ

ผู้ปริวรรต นางสาวเสาวรีย์ พรรณภาพ

ผู้ควบคุมการปริวรรต อาจารย์จันทน์แดง คำลือหาญ

โคสสาราษฎร ๓ ตั้งแต่ลักษณะพิจารณาการจัดอาชญาหลวงไปกดขี่ข่มเหงเจ้าบ้านเจ้าเมืองเออ
ส่วยสาอากร ถึงลักษณะพิจารณาจำว ๔ คนมีเมียคนเดียวกัน (ลักษณะพิจารณาคดีโลกคดีธรรม
เทียมกัน)

โคสสาราษฎรถ้วน ๓ แลเจ้าเอีย

ใบลาน ๑ หน้า ๑

- ให้ใส่ตุ๋นเอาขี้ปี้เท่าเอ็งได้กินได้ขายนั้นทอดให้เป็นผลแก่เจ้าของตาย มาฆตา ๑ ผู้ใดลัก
อาษาไปสันทานนางแดงไหมเอาเบี้ยเอาเงินท่านเมืองก่อนก็ดี ลักอาษาไปเมือง
- นอกอาษาบได้ใช้มันว่าใช้แลไปซื้อขบลง ก็นตองปาพาเข้าจำท่านเคียนทาบเคียนคอนโทษ
เขา ผุ่งนี้หนักเสิมะกันให้เอาใส่คอก ๗๕ วัน
- ของท่านให้จัดขึ้นตงเสียงเงินคำหมุ่เขาคา วโทมท่านนั้นให้เอามาไว้ในพีจาละนา อันใด
ควน ขึ้นให้ขึ้นอันใดควนผ่าผ่องขึ้นลาชะ โทษ
- ให้ผ่า มาฆตา ๑ ชุนเมืองนอก ผูกคนผู้ ๑ โทษมันก็มีทักควนเข้าทับเอามาสู่อาษาเขา
หากข้าเสียเมืองให้ใส่ขันคำค้ใช้โทษผู้ตาย ๑ ผู้พ้อมใส่ขันคำค้ชุ่น

ใบลาน ๑ หน้า ๒

- มีผิดบควนข้าแลมาข้าเสียให้ใส่ขันคำค้หนึ่ง ผู้พ้อมใส่ขันคำค้ชุ่น ให้โหมกันใช้โทษผู้ตาย ๒
โทษ ขันคำค้หนึ่งมีทาสึงเสียบได้ ให้ใส่คอก ๖๔ วัน มาฆตา ๑
- ข้อยมันหากข้าเสียให้ใส่โทษ ขึ้นเล่มสาง แลวันใส่โทษข้างหนึ่งใส่ขันคำค้หนึ่ง ขึ้นเล่มสางมี
ทา สึงเสียบได้ให้ใส่คอก ๖๔ วัน ทำวันไว้ผู้
- ผิดอาษาให้ไปเอา ผีมันถืออาวุธหลบเลว ได้ข้าย่ำว่าสึง มาฆตา ๑ ข้อยมันผิดจักกุม ผูก
มันถือทอกดาบเลวเจ้ามัน มันได้ข้าตาย
- หากแล้ว ผีผูกได้แล้วให้เอามาสู่อาษา ให้พีจาละนา ดู ผีผิดควนข้าจึงข้าเสียจึงบเป็น
โทษผีมันถืออาวุธหลบเลวเจ้าผูกบได้ ได้ข้าตายหาโทษบได้แก่เจ้าแล

ใบลาน ๒ หน้า ๑

เมี่ยมมีขี้

- มาฆตา ๑ เมี่ยมมีขี้เจ้าผัวผูกเอาขี้เมี่ยมได้แล้วบเอามาสู่อาษาหากข้าเสียให้ใช้โทษ ๑ ใส่ขัน
คำค้แก่ผู้ผัว แลผู้พ้อมใส่ขันแปลงหนึ่งชุ่นผีมันลุมมัน
- ข้อยย่ำว่าสึงทอดเขาเอ็งใจชุ่นคนดอมกันอัน ทำเหลือใจผัวสิ่งเดียวพันดังข้าปอนแลลักโจนนั้น
เขา เหลือใจชุ่นด้วยคำว่าคุณข้าเสียมันจัก
- เอาดแลลักเอาของเฮาแล้วอันทอดอันจักไป ใส่ขันคำค้ชุ่นผู้พ้อมกันข้าเพิ่มอันแล มาฆตา ๑
สองผิดกันผู้บผิดผู้ผิดเลือกบตกยาง
- บ่บอกให้สู่ชวันบาช ๑ ผีเลือกตกยางออกให้สู่ชวัน ๒ บาชเงิน อันนี้ผู้ผิดผู้ผิดเลือกบ
ตกยางบ่บอกให้สู่ชวัน ๖ บาชเงินเล่าใส่ขันแปลงหนึ่ง

ใบลาน ๒ หน้า ๒

- เลือกตกยางออกให้สู่ ชวัน ๖ เบี้ยเงินชันไหม ๒ ข้อยผีมหลายคนตีผู้เดียวข้าผู้เดียวสู่ชวัน ๖

- มันมันบ่ออก จากที่ไปย่าน้าวว่าสังแก่มันมันออกไปถึงที่ท่าแล้วจึงมีคนห้า มกดีมันจึงหนีคืนให้ไหมชนั่งมีมีคนห้า
- มันเห็นว่าบ่ชอบอาชามันหากหนีคืนแต่เขตท่าให้ไหมชนั่งมีมาฆตา ๑ ผู้ ๑ มันไปถามสิ่งของบ่ได้ก็ลงไปถามของคอมกัน สนถ้อยความกัน เจ้าที่หาก

โบราณ ๔ หน้า ๒

- ตีผู้เขกตั้งนั้นให้เจ้าที่สู่ขวัญตามอันเจบไล่ขันไหม ๒ ย้อย อันนี้จึงได้คืนกัน ๒ ทิตกัน เจบ ให้พิจารณาคุณงามลักขีวงยานดูให้แต่งตามกองผู้ผิดดี
- ผู้บ่ผิด ผู้บ่ผิด ตีผู้ผิดตาม ลำน้าได้กล่าวแล้วนั้นเกิน มาฆตา ๑ ผู้หนึ่งจึง ลูกท่านขึ้นหมากห้าทานหมากล้มหมาก
- กทวนช้อยท่านกดีเจ้าแม่เจ้าแม่เจ้าช้อย บัญหากพ้อมความกันขึ้นลูกท่านช้อยท่านคนสิ้น ท่านกดีหลอนตกตายให้แทนค่าสิ้นจ้างย้อย
- หม่อมเจ้าคนอุ้กจ้างก่เอาแล้วหม่อมเจ้าคนก็ให้ขึ้นกินจ้างหลอนตกตายอย่าว่าสังแก่ผู้จ้างก่อนทำให้ผู้จ้างสงะกานผู้ตาย ๕ บาท ผียังทนความกันย้อย

โบราณ ๕ หน้า ๑

- เจ้าขุนให้มีเงินย้อยหนึ่งสงะกานผีกันต่วนตายดอกบ่ได้ให้สังแก่ ให้ยังค่าผู้ตายผ่า ๓ ส่วน ให้แทน ๒ ส่วนเสียส่วนหนึ่งเทศปาก หากว่าไต่ไป
- ลัว ด้วยแท้ไปเป่าตายจักให้คนท่านต ายเสียตายดอกก็ใช้กานแล มาฆตา ๑ ผู้จุมมี าวัวควายไปเที่ยวทาง บ่บอกให้ท่านหลีกฝึก
- ไกลหลอนขบติดชนอย่าท่านตายให้แทนค่า คนท่านทั้งมวน ผีเจบให้สู่ขวัญ ๖ เบี้ย ผีปอยทางไต่กานนาหากชนท่านตายให้เอาสัตว์
- นั้นมาผ่าถ่อง ๆ หนึ่งให้สงะกานถ่องหนึ่งไว้ แก่เจ้าของผีมาหากบ่ยอหลุดมีไปชนอย่าท่านตายให้ผ่าค่า ๓ ส่วนให้สงะกานผู้ตายส่วนหนึ่ง ไว้แก่เจ้ามา ๒ ส่วน

โบราณ ๕ หน้า ๒

- มาฆตา ๑ เจ้ามังกดีช้อยมังกดีชีวมาไปกลางเมืองแล่นกดีนมแล่นกดีม้าแข่งอ้อยบ่ว่าให้หลีกได้อย่าท่าน ขบท่านตาย ให้แทนค่าคนทั้งมวน ผียังเจบ
- เลือดตกยางออกให้เจ้ามาสู่ขวัญท่าน ๖ เบี้ยผีเลือดบ่บอกให้สู่ขวัญ ๓ เบี้ย ผีอย่า แค้นหาแพงหักเสียกานให้ผ่าถ่อง
- คำมาให้แก่เจ้าคน ผีเจ้ามาช้อยมา บิ กวาม้ายายแข่งว่าให้หลีกฝึกไกลหากบ่หลีกได้อย่าตายกดี เปนกดี อย่าว่าสังเกิน
- มาฆตา ๑ ท่านบ่ได้ก็เงินคำข้างม้าเลื้อผ้าตุ๋ว่าท่านกั ผู้แก้สวนตกได้ไล่ขันที่ตั้นเกิน

พ่ายมันแพ้ท่าน มันจักได้ทันตาย

ใบลาน ๖ หน้า ๑

- มาฆตา ๑ ผีเจ้าขุนเทียวทางกลางค้ำกลางคืนยังปากจาไปให้ปากหนึ่ง โคมไฟมีเทียนมอดเสีย กิติ ได้ถึกขุนย่ำว่าสังเทิน มาฆตา ๑ ผู้ชีวข้างตัวน้อยกิติตัว
- ไทยกิติเทียวทางบิมีล้ำันบอกเตินให้ ท่านหลีกแวนไกลบ้นอกน่ก่ท่านยังข้าท่านตาย ให้แทนค่าผู้ตายทั้งมวนผีเจ้าข้างตั้งชี
- วไลชีวชนท่านผีตายแต่เจบเลื้อดตกยาง ออกให้ลู้วัน ๓ เบี้ยเงินชู้บ่อนเจบให้ไหมชนหนึ่ง ผีบ่เจบทันแต่ไล่ให้ท่านย่านกัวให้ไล่ชน
- แปลงหนึ่งอ้อยเงินเล่าไล่ชนงาน ๖ เบี้ยเงินคืนเตดใจลัดว่าบิได้เยี่ยหลินยอมแพแพ่ตาย ผียังตายให้ใช้โทษผู้ตาย ๒ โทษไล่ชนค่าคั้ง ผีหาสิ่งเสียบิได้

ใบลาน ๖ หน้า ๒

- ให้ไล่คอกตามช้อยไทวันบาชเงิน ผีข้างกายตีทำบอกให้หลีกแล้วมันบ่หลีกก็ตีมันเยาะโยข้างท่านไล่กิติเจ้าข้างยี่ชู้คนชู้เยาะโยกันยังเจบตาย
- หากนแล้วย่ำว่าสัง อนึ่งข้างไล่กับทีกิติชีว กายกิติมีผู้หลอกข้างท่านบ้อยเสียแทนให้แทนค่าข้าง คำม้าท่าน ผีชีวยังตกเสียของคะไค่น่า
- ถ่องแทนค่าไล่ชนไหมหนึ่งลู้วันวัน ๓ เบี้ยเงิน ผีเจบเลื้อดตกยางออกให้ลู้วัน ๖ เบี้ยเงิน ชนไหมหนึ่งผีตกยางบ่ออก ลู้วัน ๓ บาช
- เลิชนแปลงหนึ่ง ผียังตายแท้ใช้โทษ ๒ โทษ ชนค่าคั้ง มาฆตา ๑ ผีหลีกคนก่หลีกแล้วข้างอ้ายชวดช้อเอาไว้บิได้คนเจบกิติตายกิติย่ำว่าสัง

ใบลาน ๗ หน้า ๑

- เตดลัดอ้ายชวดล้งบิได้ตั้งใจเอด มาฆตา ๑ ข้างตัวน้อยให้หลีกข้างไทผีบ่หลีกก็ตีหลีกแล้วกิติตัวไทโยไล่แทงนายลับพันไว้บิฟังชวดคำล้ง
- ย่ำว่าให้เป็นโทษท่อน ผีข้างน้ำมันให้ตีทางฮายตัวบ่น้ำมันหลีกกับบ่หลีกกิติตัว น้ำมันไล่แทงหากชวนคำล้งนายลับพันเอา
- ไว้บิได้ข้างตัวน้ำมันได้แทงตายย่ำว่าอี่ ท่อน ผีข้างลาชะวัดอันอาษาบิให้ลับพันมัน เอาไว้ด้วยแค้นชานฟังกีย่าให้ว่าอี่ท่อน ผี
- บิใช่ข้างลาชะวัดหากตั้งบิลับพันไว้ ยังแทงข้างท่านตายให้เจ้าข้างแทนค่าข้างถ่องหนึ่ง มาฆตา ๑ ผีข้างท่านหากปอยโนเถื่อนท่านนายลุมมีข้างเจ้าขุน

ใบลาน ๗ หน้า ๒

- ผู้ใดกิติหากเอาไปปอยเผียงบิเล่าแก่เจ้าเถื่อนนั้น ข้างเจ้าเถื่อนแทงตายย่ำว่าอี่ ผีบิใช่

ข้างเจ้าเถื่อนนั้น แทงเจ้าข้างเจ้าที่ตายให้เอาข้างตัวทงน

- ขึ้นแทน ฌีบตั้งนั้นให้เจ้าข้างตัวทงนนั้น แก่ค่าข้างตัวตายนั้นให้เลี้ยง ฌีข้างป่อยก่อนนั้น บิใช้คืนเจ้าข้างตัวป่อยก่อน เมื่อพายลุนข้างผู้
- หนึ่งน้ำมันก็ตบน้ำมันก็ตีทาไปป่อยเถื่อน มันท่นบิเล่าว่าข้างฮ้ายให้เอาข้างหนึบเอาหนึบได้ แทงตายทาจนแล้ว ฌีข้างตัวป่อยก่อนได้แทน
- ตายก็ทาจนแล้วเอียงว่าข้างตัวลุนมีซึ่งทาจนแล ฌียังเปนอนตายแก่ข้างตัวก่อน ให้เจ้าข้าง ตัวลุนนั้นแก่ค่าข้างตัวก่อนตงเลี้ยง ฌีเจ้าตั้นบิ

โบราณ ๘ หน้า ๑

ฌีข้าง โธง

พยาเจ้า

ป่อยผู้หนึ่ง

ปันสาก

สิ้นกั

- พิจาละนาให้ถื่นแล้วให้อะนุยายตัวชู้ตัวให้เจ้าคั้นแทนค่าข้างตัวตายนั้นถ่องหนึ่ง ไว้แก่เจ้าข้าง ถ่องหนึ่งฌีเจ้าตั้นว่าข้างท่นยังมาป่อยหนึบเป็นที่ป่อยเพียงว่า
- อันหากยังตั้นป่อยเพียงอย่าให้เป็นโทษแก่เจ้า ตั้นทให้พิจาละนาข้างทั้งสองนั้นตามอันหนักอัน เบาเทิน มาษตา ๑ ฌีข้างโธงพยาเจ้าป่อย
- เพียงหนึบได้ให้เขาเอาข้างเขาหนึบ ฌีบั้นแทนท ตายทาจนแล้ว ฌีข้างเขาแทนข้างหลวง ตายให้เอาข้าง ตัวนั้นแทน มาษตา ๑ ผู้หนึ่งเปนสากสิ้น
- ก่ท่นเอามาถามมันบิมีลัดจะมันล่ายให้มันผู้บิติด ด้วยอันบิมีมันว่ามีอันมิแท้มันว่ามีมันกั มัน ว่ามันมีเขาบิยอม เขากินพันกันแต่ตามโสพาบ

โบราณ ๘ หน้า ๒

ผู้ ๑ เปน

นายควน

- ท่นบิติดมันว่าเปนลัทธิให้แท้มัน ไหมมันต่างผู้บิติดขึ้นไหมดึง ฌีเอามันมาถามเทือนึงมัน เปนลัทธิก่าหนึ่งแล้วที่ลุนมันว่าเปนลัทธิปันให้แท้มันผู้หนึ่ง ผู้ลึง
- ันเปนอะลัดชิลลิกชียาเอาคำมันเทิน เทด มันเปนหลายลันให้ปายลันมันเสีย ฌีมันบิสู้ให้ ไหมขึ้นหนึ่ง ใส่ขันแปลงหนึ่งแถมเทิน
- มาษตา ๑ ผู้หนึ่งเปนนายความเพื่อนพามาสวนท่น ฌีมันพาขัดแข้งอันแท้มัน เพื่อนัน ัน ให้ใส่ขันไหมดึงแก้มัน ฌีมันพามาแท้มัน

- ไล่ตามพิมพ์อีษคอง เมืองย่ำว่าลึงฉิมันพ้อมท่ามาสวณแผ่ก้านึงแล้วมันเลาปล้นพ้อมก้าท่างานนั้น มันสวนให้แก้ท่างาน ก้าแผ่นั้นให้โหมขันค่าคั้ง

ใบลาน ๔ หน้า ๑

- มันผู้ทักก็ถักอะลัดชีพานแล อนึ่งแม่นว่าช้อยทั้นคนสิ้นไผ่กัถิเมื่อนั้นบ่อยู่ไผ่เจ้ากวนนั้น มันพ้อมท่ามาสวณเจ้ากวน ว่าควมมึงแล้วกวาดกมิ
- เจ้ากวนมันเลาขึ้นพ้อมควมเจ้ามันว่าไ ท้แม่นควมเจ้ากวนมันผู้สิ่งนั้นอย่าถิเอาควม มันได้ ชีว่าอะลัดชี ๑ แล แม่นว่าผู้สวน
- ไผ่บ้านไผ่เมืองกัถิเพ็น นึ่งมันพ้อมไผ่ได้ มาเป็นไผ่แล้วเพือนึง มันเลาขึ้นควมว่าบิไซไ ผ่ผู้สิ่งนั้นกัถิเอาควมมัน คุปากทลายเพน
- อะละชีแล มาชตา ๑ ชีของตอมกันชาชนแล้ว เมื่อลุนขึ้นว่าบิชาว่าอันกัถิ อนึ่งมันชีของแม่นว่าของลักของโจน มันย่านเพนโทษ มันบิว่าบิได้ชีกัถิ

ใบลาน ๔ หน้า ๒

ผิวเมีย

อ้างกัน

- มันชิตอมผู้ใด มันชิตักแล้วมันให้คำบิหมดเจ้าของมาเอาค่าอันบิให้เลี้ยงนั้น ฝีมือว่าบิได้ชี ทามาเจิตเอาตาย ว่าอัน สวนตกท่างานได้ชีแก้ให้
- โหมขันนึ่ง มาชตา ๑ ผิวเมียฮ้า งกันให้เอาปัดตียานควมเขาให้แก้กันเม ต่ก่อนมาติด ให้แลดูตามปัดตียานมันหา
- กทนิไปอยู่ตอมกัถิเองพ้อมมันหาเทด กานบิได้มันบิมาหาเมียมัน อันนั้นฮู้ว่ามันบิปละสง ตอมเมียมันแล ฝีมือผัดแม่เมีย
- แท้ท่างานให้มันแต่งสมมาแก้แม่เมีย มันบิแต่งก็ได้ชีว่า มันบิปละสงเอาเมียแล้ว ฝีมือผัดแม่หากว่าผัดมันบิแต่งให้พิจาลุนาก่อน

ใบลาน ๑๐ หน้า ๑

ผู้ ๑ ละเมียเสีย

ไปค้าขาย

- ควนชาวจึงว่าชาชนควนชาชนย่ำว่าลึงฉิมันพ้อมท่ามาสวณแผ่ก้านึงแล้วมันเลาปล้นพ้อมก้าท่างานนั้น มันสวนให้แก้ท่างาน ก้าแผ่นั้นให้โหมขันค่าคั้ง
- ย่นแม่ค้ำกานบิได้มาฮอดอาษาให้เอา ผิวโหมค้ำกานเมืองช้อยพ้อมเมือลุนผิวเก่า มาฮอดให้เอาใจผุยงฝีมือยังมิกผิว
- ก้าตามใจมัน ฝีมือมิกผิวโหมค้ำตามใจผุยง ฝีมือโหมค้ำยังเพนคุนกับแผ่นดินแท้ให้เอาไ ท้

แต่งสมมาแก่ผิวเก่าด้วยเข้าตอกตอ

- กไม้เผิงเทียน สิ่งของยังเนื่องกันให้ขึ้น ผิดุชายหนีจากเมียกาย ๓ ปีมาจวนเมียมัน จักว่าเป็นเมียมันบ่ได้แล้ว มาฆตา ๑ ผู้ ๑ เอาลูกยิงนาง

ใบลาน ๑๐ หน้า ๒

- สาวท่านเพนกานเมืองมีมันบ่ใส่ใจอาสาการณกันแม่เมีย มันนั้นหนีมันเลาหนีมาหาเมียมัน ๑ ไปมาถึง ๒ เทื่อ ๓ เทื่อ ย้ายใจมันให้เอาควาขันมัน
- ไว้ อันว่าถึงกานเมืองมีพาสุนมัน เลาหนี คันแล้วกานมันเลามาอย่าให้เป็นเมียมันก่อน คนสิ่งนั้น เมืองใดดีเขาเจ้าได้ดีหา
- แล เพตท่านเลี้ยงลูกยิงนางสาวเพ็น เพื่อยากก็แก่งคุณพ่แม่เลี้ยงยากแล พ่แม่ ว่าสั่ง ยังสหาสิ่งนั้นเมืองใด
- ดีหาแล เพตท่านเลี้ยงลูกยิงนางสาวเพ็นเพื่อยากก็แก่งคุณพ่แม่เลี้ยงยากแล พ่แม่ว่าสั่ง ยังสหาให้สมมาแก่แม่เมีย ผีมันบ่สมมา

ใบลาน ๑๑ หน้า ๑

ผิดกัน

กางลาษ

ด้วยอัน

- สะทั้นก็ชอบ ผีมันหนีแต่สมกลานันอยู่ว่าโทษมันมีมาสมมานแม่เมียมันให้เอาก่อนยังควนให้มัน หนีมาเมียมัน มาฆตา ๑ ผิดกันกลางลาษด้วย
- อันลักทมากพัววตาแฉ่แฉ่เลื้อ ผ่าเบี่ยทอยของชื้อของชายดั่งนั้น ให้เกินลาษแต่ ใส่ ๓ พันเบี่ยของให้แทนผีบ่เข้าใจให้
- นำไปสูกวนหลวง มาฆตา ๑ อยู่ว่ามัน แ่งลักแ่งเลื่อมแล้วจักชื้อเสื้อผ้าเงินคำสิ่งของก างลาษให้พาไปทาเจ้าเกินให้เป็นลักชื้อไว้
- เจ้าของมันมาเพนของอันนั้นบ่เป็นโทษผีบ่เล่าให้เป็นลักชื้อไว้ให้เจ้าของเอาคืนให้ตามหาผู้ ชายให้ได้ ผีบ่ได้ ใส่ขันไหม ๒ ย้อยเงิน มาฆตา ๑

ใบลาน ๑๑ หน้า ๒

ผู้ ๑ ลืม

ของเสีย

ในที่

- ให้เงินคำอำไว้บ่ถวญบ่เล่าเจ้าชุนผู้ให้เอาดาเยตมันบ่เล่าชื้อที่มันจักได้ส่วนหนึ่งให้แก่เจ้า ของ ๒ ส่วน ผีเจ้าของว่าได้ถวญแล้ว มันผู้ได้ก่ว่าได้ถวญ

- แล้วพายนเจ้าขุนผู้เป็นไทยอุ้ให้จัดคุดี บิได้ถวญแท้ ผิของอันนั้นน้อยักดีเหลืออ้อยักดีให้ไล่ ชันคำคักแก่ผู้บถวญ ผิยังต่ำท้าวอ้อยลงลุ่มให้ไล่
- ชันแปลงนึ่ง มาฆตา ๑ ท่านมีปละโทษดากไ ทิแล้วกิดจะท่านจ้งให้ของ ผิแล้วจ้งให้เอาของทำ านผิปละโทษดากไให้ชันแก่เจ้าของผู้ไดยัง
- กุมเอาของท่านกายอ้อยเมือเทิงให้โหมชันนึ่ง ของให้ชันแก่เจ้าของตงเสี้ยงผิตำท้าวอ้อยเมือลุ่มให้ไล่ชันแปลงนึ่ง มาฆตา ๑ ผิหนึ่งลิมของเสียนในที่ท่าน เจ้าของไปนำเอา

ใบลาน ๑๒ หน้า ๑

- ย่าให้เจ้าที่เอาบิอะนาคนท่อน เพศท่านลิมไนที่ตัวดาญ ผิเจ้าของถามเจ้าที่อำไไวบมีกว่า ว่าทจ้งว่ามี ผิของน้อยให้โหมชันนึ่ง ให้แทนของตงเสี้ยง
- มาฆตา ๑ ผิ ๑ ได้ของท่านลิมเสียกดีเอี้ยเสีย กิดกลางลาษกดีเจ้าของนำถามหา ผิเล้าให้ผาด่อง ให้ผิยังอำจิงแทนของคองพายนให้เอาของ
- คินดาญโทษย่ำไล่ผิอันมันจิงได้กินคนนั้นบิ ได้บิได้กินหากเปนมักแล้ว มาฆตา ๑ มีผิเสี้ยงว่ามันไ คิมันชำอำเมือเจ้าขุนไต่ถามต้อคอาษามันจ้งว่า
- ได้ให้จัดคินตงเสี้ยงให้โหมชันนึ่งเงิน ๒ อ้อย มาฆตา ๑ ผิ ๑ ได้ของท่านอันชาลิกคนโจนลักเอาท่านย่าวให้ชันมันเอาไปชันแก่เจ้าของมันว่าผิอื่นหากได้เจ้าของอุ้ถาม

ใบลาน ๑๒ หน้า ๒

มันได้ของ

ท่านลัก

ปาว

- เอามันอำว่าบิได้ว่าอัน ผิมันเย่านเปนโทษมันเอาไปถวญแก่ผู้ไทยเจ้าของบิยอมโจดถามเอา มันจ้งว่ามีให้มันผู้ได้มันแทนของท่านทั้งมวน โทษย่ำไล่ให้เอา
- อันมันได้ของท่านบิข้างกินคนมันให้เอา เมือถวญให้เสียนของท่านนั้นเปนโทษแห่งมันเทิน มาฆตา ๑ มันได้ของอันท่านลัก
- ท่านย่าวให้ชันผู้ลักกชันแล้ว ผู้เจ้าขอ งบิได้บิแทนผิอื่นมาได้บิเล้าให้เจ้าของแทนของคองมมันให้มันตามหาผู้ลักให้ไผผิ
- ได้ให้โหมชันนึ่ง ของให้จัดคินตงเสี้ยง ยังเสียนให้แทนตงเสี้ยงผิปุมไป ไล่ของไว้โจนเอาของไผแล้วอันเสียนผู้ไผได้ให้เล่านักท่านไว้เปนลักชีเจ้าของแทน

ใบลาน ๑๓ หน้า ๑

ควนข้าง

ให้หลิก

เกียนมั่วให้

หลีกข้าง

- จึงเป็นโทษแก่ผู้ใด ผู้ใดได้เล่าชื่อเจ้าของเพนเพนโทษเสิมะโจนแล มาฆตา ๑ ข้างให้ หลีกเกียนมั่วให้หลีกข้างคนผู้ทกเที่ยวทางตายดอกให้
- หลีกผู้ทาบ ผู้ทาบเบาให้หลีกผู้ทาบหนักอันนี้จำชาวเมืองตาย ผู้ทาบพา ไปทาง ข้างเกียนเพนให้หลีกแต่ไกล
- ข้าท้าวคนพยาย่านิดอย่าให้อ้องให้จ้วควาย ท่านผู้ใดยังอ้องให้จ้วควายท่านต้นพาเกียน แลล้นล้มหล่มเสียของกดีเกียนหักจำแทนตง
- เสี่ยง ผู้ท้าวพญาเจ้าขุนเที่ยวทางนายมานายข้างเพนให้หลีกทางท้าวพญาเจ้าขุนผู้ชาว เมือง แหม่นทาบหนักกดีเพนเจ้าขุนเที่ยวทางต้นให้หลีกเจ้าขุนอย่าสวก

ใบลาน ๑๓ หน้า ๒

ขุนกัน

- ลีไปน่ม่วน มาฆตา ๑ ผู้ใดยังปักตนเอาชั่วสวนไยนาท่านสวนตกให้ไล่ชั้นใหม่ ๒ อ้อย เทดแผ่นดินหนา ๒ แลน ๔ หมื่นโหดตาย ผู้ทาบได้ลักกลอบเอาแดนดินแลว่า
- ลักเอาสวนไสตกไล่ชั้นดักอันจักได้ เพื่อนั้น มาฆตา ๑ ขุนกันกลางทาง ผู้ใดยัง มียด มีลักให้ผู้ยดต่ำสมมาด้วยเข้าดอก
- ดอกไม้เผิงเทียนผู้ชาวเสิมะกันให้จัดผู้ เพนกาแลมีลัดจะมีสินให้ผู้ทาคุนบีได้สมมา แก่ผู้ มีคนนั้นผู้มันตั้งสละหาบยาทำแล
- ขุนท่านผู้ชาวเมืองไล่ชั้นแปลงหนึ่ง ผู้ท่านเป็นเจ้าขุนดูงายท่านตั้งขุนให้ท่านนั่งจากทางให้ ไส้ชั้นงานหนึ่งสมมานั่ง ผู้จักว่าท่านมียดมีลักทันแล้ว

ใบลาน ๑๔ หน้า ๑

ยืมของ

กันมีปิด

ตียาน

ว่ายืมข้าง

ม้าจ้วควาย

- มังดูงายท่านตั้งไล่ใจขุนแท้ ให้เอาตัวเพนอ้อย ผู้มันบ่ยากเพนให้มันเสียชั้นคำคิมัน ผู้ทา ลังเสียบได้ไล่คอกบาชเงิน มาฆตา ๑ ผู้ ๑ เพนให้
- มังแปล่ายเอาของท่านมันล่ายว่าข้ายุบ อนันเจ้าของ ไปหาที่หันบ่เพนพาลุนเจ้าของจึง เ ทนมันผู้แปล่ายนั้นให้ใหม่ชั้นแปลงหนึ่ง

- ของอันมันปะเอนั้นให้แทนตงเลียง ผีมัน ทาสังมิได้ในชั้นแปลงมันให้ไล่คอก ๑๐ วัน มาฆตา ๑ ของอันยืมกันมีปัตติยานว่ายืมช้างม้าจั่วควาย
- ลเกียนเลื้อผ้าแก้วทวนเลียงโดยกัตตีเสียให้แทน อันถักอันแพง มาฆตา ๑ ยืมช้างม้า ชีวอาสาทาน ยังตายในกานไปแล้ว ให้ผ้าถ่องแทน ผีแล้วกานแล้ว

ใบลาน ๑๔ หน้า ๒

ยืมช้าง

มาชีว

อาสาทาน

- บัลังยังตายให้แทนค่าทั้งมวนให้เจ้าของมีสัดจะค่าน้อยย่ำว่าหลาย แม่นเอือกัตตีสิ่งเดียวกัน แล มาฆตา ๑ ยามเล็กเพนเอือกทำงานยั้งท่า
- จับชีไปอบเล็ก ผีเสียให้แทนค่าเอือ ถ่อง ผีเอาไปด้วยปะโทยตจนอันอื่น ยังเสียให้แทนค่าเอือทั้งมวน ตามถุกตามแพง
- มาฆตา ๑ มักข์ของท่านก็ยกหลายแห่ง ยังตัวเดียวมันกัต ผัวเมียกัต ให้ยืมมันปันกัน ผู้หลายผู้น้อยเอนน้อยแม่นว่าหลินบ้าหมากุก
- หมากุกกะกาหลินเบี่ยงกัตเสียแก่ท่านให้เสียหาช้อยคนล้งเสียบิให้ยืมค่าหัวเอาให้แก่ท่าน ให้ผ่าสามส่วน ๒ ส่วนให้แจกปันแก่ผู้ได้ตามผู้น้อยผู้หลาย ผียังมี

ใบลาน ๑๕ หน้า ๑

ช้อยคน

ลักหนี

ขึ้นเอือน

- ลูกเมียช้อยคนย่ำฟ้าวขึ้นค่าตัวเขา ให้เขาค่อยหาให้ ผีมิได้จึงให้เอาช้อยคนลูกเมียเขา ผู้ลักกัตหลินได้กัตตีลูกเมียสิ้นแล ผีผู้ทำมีดสาจานย่ำให้
- ตัดลูกเมียมันมั้นเพน ผีผู้ใดทาก อยู่ในผู้นั้นแล มาฆตา ๑ กลางบานกลางเมือง ช้อยคนทากหนี ขึ้นเอือนเจ้าขุนชาวน้ำ
- นชาวเมืองให้เล่าเจ้าช้อยย่ำให้กาย ๓ วันผี บิเล่าเจ้าช้อยคั้นว่าเพนช้อยมันดอมผู้ใดไหม ชัน แ ปลงหนึ่งให้ไล่เอาค่านองช้อยผู้ยังมีชีกผู้ชายมีเลี้ยว
- เพน มาฆตา ๑ ผู้ไล่ตีช้อยคนตัวพาเลียดขึ้นเอือนท่านให้มีเงิน ๕ บาทแปลงเอือนท่าน ผีบิมีเลียดยาง มันผัดเจ้ามัน ย่านผูกตึ้นล่นขึ้นเอือนท่าน เิง

ใบลาน ๑๕ หน้า ๒

- เอือนใดให้เล่ากัเจ้าช้อย ย่ำกันให้ล้า ๓ วันให้เจ้าแต่งเงิน ๒ บาทไปสมมาเจ้าเอือน

ให้ส่งช้อยท่านให้แกเจ้าช้อย ยังกุมท่านไว้ให้เจ้าช้อย คาชช้อยไว้กับผู้นั้น

- ช้อยท่านยังหนีแทน ๒ ตายใช้ผู้ถ่วงค้ำอังช้อย ให้ไล่เอา หนีเจ้าเอียนเอาแล้ว เจ้าช้อยบ่แต่ง แปลงเอาช้อยตัวหนีตายย่ำว่าอี หนีหนีบ่ตาย
- ให้เจ้าเอียนนั้นเอาค่าเช่ามี ๒ ผองมีช้อยลัก หนีท้าวได้มาควาหมั้นมาให้เอาเงิน ๒ บาทให้ขึ้น ช้อยท่านหนีขึ้นยังกุมช้อยท่านไว้ คันทนี้
- กัดตายกัดให้แต่งตั้งลำนาก่อนนั้น มาฆตา ๑ มีช้อยลูกม้าช้านคนผู้ใดผิดเจ้านายมันขึ้นมา เนิงนยาเจ้ากั๊ต เสนามนต์ผู้ไทยกั๊ต ย่ำให้มันเงิน

ใบลาน ๑๖ หน้า ๑

- เทินทให้มิเข้าตอกดอกไม้เผิงเพียนสมมาแล้ว ให้ขึ้นช้อยท่านส่งหาเจ้าช้อยเพดว่าผู้ไทยนี้ยอมเป็นผู้นำทั้งพลายตาย มาฆตา ๑ ผู้ ๑
- คำสั้นให้แกเพือนให้มิบ่ดตียานแก่ กันว่ายังหนีกัดตายกั๊ต ให้เอาดอกผู้คำว่าตังนั้นผู้กินสั้นตายให้ผู้คำแทนแต่เค้า
- เงินท่าน ผู้กินสั้นลักหนีให้ผู้คำแทน แต่เค้าเงินย่ำให้เสียของท่านผียังได้ตัวมันผู้กินสั้นมาให้ผู้คำเอาตอกดอม ๒ ทิ เพดผู้คำได้เสีย
- เค้าต่างมันผียุใช้สั้นตายกับกานหลวงต่างเจ้าสั้นแท้ให้ผ่าสั้น ๓ ส่วน ให้ปะเสียส่วนหนึ่งให้ผู้คำสั้นแทนเจ้าสั้น ๒ ส่วน มาฆตา ๑ ผีคนสั้นบ่

ใบลาน ๑๖ หน้า ๒

- อู้ขึ้นไม้กั๊ตบ่ล้อยน้ำกั๊ต เจ้าสั้นหากจำขึ้นไม้ล้อยน้ำตายย่ำว่าสังแก่ผู้คำเพิน บ่มีคนใช้จนใช้จนเอาตอกเงิน ผู้เอาเงินตาย ถามเอาตอมผู้กับได้กั๊ต
- มาถามตอมผู้คำทั้งตอกทั้งเค้าให้ ผู้คำแทนแก่เจ้าเงินตอกย่ำว่าอีเพิน มาฆตา ๑ ผู้นี้กั๊ตสั้นท่าน ๕ อ้อยพันเงินกั๊ตมีบ่ด
- ตียานว่าจักเอาตอกบ่มีผู้คำเจ้าของถาม เอามันมิพเค้าเงินให้ผู้เจ้าเงินว่าให้เป็นดอก คันทให้เป็นเค้าให้ได้ทั้งตอกทั้งเค้าเพิน
- ว่าอัน หนีให้ทั้งตอกให้ถวนพูนอันตอกเงินจักเอาเสิมดังกั๊ตใหม่ว่าตังนั้น คันทเข้าใจจึงจักไว้ว่าตังนั้น ผู้กั๊ตมหาสังให้บ่ได้ มันยังกั๊ต มันยังบ่ดตียาน

ใบลาน ๑๗ หน้า ๑

- กั๊ตผายลุนเจ้าวัดถุกถามเอาตอกสั้นตังนั้นย่ำได้ให้ท่อนทให้นาเอาตอกนแต่ก่อนให้ถามถวนแล้ว ย่ำถิเอาควนผู้กั๊ต เพดมันหาให้บ่ได้แล้วมัน
- เจ้าวัดถุกย่ำถิเอาควนมันทียากคอบ เอาท่านไปลื้อลื้อให้ชายแลเพดตอกปลายนี้จักถิหนัก บันคั๊ตตั้งเค้าบ่ได้เล่างตอกเงินนี้บางคาบ

- ก็ยังผ่าบางคาบดอกหลากว่าเก่าเค้าลตล งเอาที่เก่าก็มีบางคาบเอาถ่องเค้าก็มีเหตว่าได้
เอาบ๊ ใต้แล มาฆตา ๑ กู้หนี้กินสินท่านนักสู้กับ
- อู้ผีว่าเมียกับฉันอยู่ผู้กับสินท่านตายเสียเจ้าของจึงมาถามเอาให้ตัดเสียอย่าให้ว่าท่อน ผีเจ้า
ของ สะบดให้แก้ตามลูกเมียเขายานนแม่ลูกฉันเขาตายเป็นเผดเวทนา

ใบลาน ๑๗ หน้า ๒

- พายหน้าฉันเขาจัดแทนแต่เค้าให้แพสน ผีเขาบ๊เข้าใจแทนควมแล้ว มาฆตา ๑ ผู้นึงเป็น
ถ้อยควมมาเพ่งท่าน ถ้อยคำพาละบ้านถ้อยบ้านควมให้แล้ว
- ก็นล้นทักท่านยังได้เอาเงินค่าไปช้อยไป เสีย เมื่อลุนผู้ไปเพ่งควมว่าบ๊บ๊ได้เอาเงินไปค่า
ไปเสียว่าดังนี้ให้เจ้าของทาสัดจาได้ให้
- ทนทั้งมวน ผีของนี้มีบาปหากจักได้แก่ ผู้โลภมันทางเอาตัวมันผู้ทุกแล้ว ผีเจ้าของทาก
บ๊บ๊ตั้งสัดจาทิถาน กัยาให้แทนผีผู้แก่สัด
- จะที่ถานหล่งน้ำไปป่าให้กัที่เทศนียากแทนของท่านจักให้เสียของท่าน ให้ถึเอาควมเจ้าของ
หนัก ผีเจ้าของทอดทุละเสียว่าให้ผู้แก่ทาสัดจาทิถาน

ใบลาน ๑๘ หน้า ๑

ท่านทล

ถ้อยควม

แล้วผู้

บ้าน

- เห็นคั้นตั้งกัจักสว่างแล้วอันจิงให้ตั้งสัดจะบ๊บ๊ให้เอาใจผู้คนชู้ก้าผ่าสามส่วนให้แก่เจ้าของ
๒ ส่วนให้ละเสียส่วนหนึ่ง ด้วยบาบเคาะกัทำคุณแก่ทำ
- นบ๊บ๊จักคุณนั้น ในะหนึ่งให้ผาด่องเข้า ใจเจ้าวัตถุให้เอาเสียเทศกัทำคุณแก่ผู้บ๊บ๊ตาย
มาฆตา ๑ แม้ท่านเอาเงินค่าไปทอดฮอง
- ลบ๊แล้วกัดิของท่านอย่าให้เสีย มาฆตา ๑ ท่านทลถ้อยควมแล้วผู้บ้านไปเป็นคุณแก่ ท่าน
ลึงผีมันจักหนีจากท่านให้บ๊ละนาคุณทำ
- นแลคังคนฮ้อยเงิน ผู้เดียวฮ้อยหนึ่งผียังอยู่มีนานไปมาตอมให้บ๊ละนาคุณ ๕ บาท ผียังได้กั
ทำคุณหนักแล้วจิงให้บ๊ละนาคุณ ๒ บาท เงินหากแทนแก่กันบ๊ว่า

ใบลาน ๑๘ หน้า ๒

ผู้ยั้งเป็น

ไทมัก

เอาช้อย

ท่านเป็น

ผิว

- ความแล้ว มาฆตา ๑ ผู้หนึ่งมีผู้หนึ่งกับมันกับมันเป็นช้อยมาเฟิงผู้หนึ่งให้ทศทาสวนตก วาบัน
เป็นช้อยให้ไล่ชั้นคำคำ แก่ผู้ส่วนเอาท่านเป็นช้อยนั้นผู้เป็นความอยู่กุมเอาท่านเป็น
- ช้อย ผีจกหนีจากให้บิลละนาคุณทอง ๕ บาท เทน ถ้าอันยัดว่าเป็นช้อยนี้หนักแล ชื่อว่า
ท่า นบพะละแท้มันก็จักได้เป็นช้อยเพือนแล
- ผีเนมนช้อยท่านแท้มาสวนให้เสียช้อยท่าน ผีเขาบ่ปะกันความกันสวนตกว่าเป็นช้อยท่านแท้ให้
ไหมผู้พาสวน ๒ ช้อยผียังปะกันชั้นความกันให้
- ไส้โทษตามปดตียานอันเขาชั้นกันนั้น ผียังมีผู้อื่นไปพ้อมสวนแท้ให้ไล่ชั้นแบ่งชู้คน มาฆตา ๑
ผียังเป็นไหมักเอาช้อยท่านเป็นผิว ผีผิวตายมันจัก

ใบลาน ๑๙ หน้า ๑

ผู้เจ้ามัก

เมียช้อยม

ันบัส

ยังกุม

- หนีไปหาพี่น้องมันอย่าให้เจ้าช้อยผู้ชายจ้องตึงไว้ผีสิ่ง ของท่านผู้อื่นติดชาผิวเมียให้ผ่าถ่องให้
เจ้าช้อยผู้ชายแทนถ่องหนึ่งให้ผีมียแทนถ่องหนึ่ง ผีข้าเอาของเจ้าผู้
- ชายมาเฮ็ดทั้นกั้นยังปุดเปียเสียให้ผีมีย มันแทนสวนหนึ่งไว้แก่เจ้าผู้ชายส่วนหนึ่ง เทตว่า
อ าสีซึ่งผู้ชายเป็นช้อยตัวจ้งให้ตายผีเขาเฮ็ดได้
- ไล่ตีกให้ผ่าให้แก่เจ้าผู้ชายถ่องหนึ่งให้แก่ เมียมันถ่องหนึ่งผียังมีลูกชายดอมกันให้ผ่าถ่องไว้
ถ่อง หนึ่งให้แก่แม่ถ่องหนึ่ง มาฆตา ๑ ผู้เจ้ามัก
- เมียช้อยมันบัสยังกุมนอนด้วยทาลุนเมียมันเล่าก็ผิวมันให้ช้อยชายผู้เป็นผวมมันพันหัวช้อยโทษอย่า
ไล่มันเสียช้อยมันเทตตันหามันเอ็ง แม่มีลูกเต้าอันควนแก่มัน

ใบลาน ๑๙ หน้า ๒

ผู้ชายมา

สผู้ยั้ง

ช้อยท่าน

เป็นเมีย

- ผู้เป็นเจ้านั้นกับควนได้แล ผียังผู้เป็นช้อยแลเจ้าเอือนพ้อมใจกันผิวมันหากอีกก็มีผู้เล่ากดี
ให้ไหมเจ้าเอือน ชั้นคำคหนึ่งผ่าให้ผิวมันผีมียไว้ในเจ้าผิว

- ฝีมือยังลือเลื่อง ให้มันสมมาอาษา เอาฝีมือยังจกหนีจากผู้ชายเมือหาพี่น้องให้เสีย ชัน คำคัมแก้ว ๒ อ้อยเงินลูกเต๋ามีให้ปัน
- กันสิ่งของชาล้าได้ดอมกันให้ปันดังล้า นากล่าวลั้วนั้นแล มาชตา ๑ ผู้ชายมาลู้ผู้ ยิ่ง ช้อยท่านเปเนเมียมีจกปะช้อยท่านเสียจกหนี
- เมือหาเค้ามุมนัน ให้มันแต่งเงินอ้อยหนึ่งแปลงเจ้าช้อยผู้ยังจกหนี ยังมีลูกชายมาได้เอาหนี มาชตา ๑ ผู้นึงหากปนแปลง ช้อยยังชายเอือนเดียว

ใบลาน ๒๐ หน้า ๑

- กันให้เป็นคู่ผิวเมียกันแล้วผู้เจ้าให้ทั้งหลายอันแล้วผู้เจ้าเลามากเมือช้อยผู้ยังบ่พ้อมใจมันยังกตื มันเล่านแก่ผู้ผิวมันกตื เหลือใจชาไปเถิงอาษา ให้ชา
- พันหัวช้อยทั้ง ๒ ฝีมือผู้มากเอาโทษแก่ผู้เจ้า ให้เขาเป็นไทแล เป็นลูกขุนเจ้ามันเอา กานเมือ อดขึ้นเสนเป็นไท ฝีมือยังพ้อมใจผู้เจ้า
- มันนานจึงเลากิผิวกตืผิวหากอุกตืให้ปัน แต่ตัวเป็นไทมักอยู่ที่ใดก็ตามใจมัน แมนเจ้ามัน ผู้ เสียชันผิดจกเอาเป็นหมู่เป็นชุมลูกขุนผี
- มันลู้จึงแต่งตามใจมันคันมันบ่ลู้ความลั้วย้ายผู้เจ้าเทศคำอาคาสลัดทั้งหลายนี้ว่าบิโด ผู้ ยิ่งบ่พ้นจากช้อยท่านเทศหากันกันตาย ฝีมือยัง เป

ใบลาน ๒๐ หน้า ๒

เจ้าเอือน

นอนนำ

ช้อยยังเมีย

บิให้อะ

- ช้อยผู้ชายเปเนช้อยผิวเจ้าเอือนนอนเมียช้อยให้ปันผู้ยังยังเปเนช้อยเมีย มาชตา ๑ เจ้า เอือนนอนช้อยยังเมียให้อะนุยาชกตื บิให้กตืยังมีลูก ยิ่งเป็นไท
- แต่ลูกแม่ยังเปเนช้อยอันนี้จาด้วยลูก เมียให้ยัง ฝีมือผู้ผิวเอือนแก่ลูกยิ่งผู้นี้บ่ลิ่งค วนแก่ผู้ ลูกชายนั้นแล มาชตา ๑ ช้อยยังก
- ้าเมียผู้ชายมักเมียให้อะนุยาชแก่ผิวแล้ว ฝีมือยังมีลูกชายดอมเป็นไทแต่ลูกชายแม่ ไปปันช้อย เมีย ฝีมือยังกเป็นไทแก่ลูกยิ่งเมีย
- บิให้อะนุยาชแม่มีลูกชายลูกยิ่งกไปปันช้อยท่านทั้ง ๒ ชาแม่ลูกได้ว่าดังนี้อาโสเมือชาจกอ้าง กัน ช้อยผู้ใดกไปนำผู้นั้นแล กตืยังควนว่าผู้เปเนเจ้าเขาให้เพน

ใบลาน ๒๑ หน้า ๑

ผู้ผิวมีช้อยชาย

เมียมีข้อยุ่ง

ชาวยิ่งผู้ ๑

มาใช้สิน

มานอน

- แก่นำเขาให้เลี้ยง ด้วยกะลุนนว่าเป็นลูกเต้าแม่หน้าเจ้าเอียนเขาตายเสียก็สิ่งเดียวกันนั้น แล มาฆตา ๑ ผู้ว่ามีข้อยุ่งชายผู้เมียมีข้อยุ่งชาผู้เจ้าเอียนพ่อ
- มกัณเอาให้เป็นเมียกันยังมีลูกยังชายเมื่ อชาผู้เจ้าอ้างให้ปันกันคนตนเองมีชาหาก มัก สมสู่ยุดอมกันมีลูกยังชายเมื่อผู้เจ้าอ้าง
- กันให้ได้แก่ผู้เมียนำแม่เขาทั้งมวนกำนัผู้ ชายอย่าจำถึงอ่าวถึงเทิน มาฆตา ๑ มียิ่งผู้ ๑ มาใช้ สินกมมณดอมมีคนสินบัสันหนิหนิ
- แม่มีนเค้ามุณมีน มีสินยังสมโทษชั้นไหมแลสู่วันผู้ยังหากนแล้ว มีสินยังหลายให้เค้ามุณแทน ให้เลี้ยง มีนหากนความเจ้าสินแล้วมีนนานจักหนิ

ใบลาน ๒๑ หน้า ๒

คนท่าน

มาอยู่ใช้สิน

ผู้เจ้าสิน

- ควนจักให้เสียสินท่านมียังยามสินเสียก็ดีเฮดอันใดตกเสียแตกเสียก็ดีให้เจ้าสินไล่เอาผู้เจ้า สินมันให้ตามโอมเอา ดอมผู้เป็นเค้ามุณให้เอาสินมันเป็นเคื่อง
- บ้านเคื่องเมืองตามโอม มีนให้เจ้าสินหา ต้มไต้พ มาฆตา ๑ คนท่านให้มาอยู่ใช้สิน ผู้เจ้าสิน หาก ชายกินสินก็ดีหากชายคนทำ
- น ผู้ยังมาอยู่ใช้สินนั้นไปเป็นลูกเมีย ท่านพายหน้าสินค่าคนท่านกินแกวกินดองให้ไ หมด ชันค่าคั้งแปงชวันเจ้าคนชันหนึ่งให้มัน
- ชันเงินค่าดงเลี้ยง ผู้ใดกำผู้ยังอันคนท่านมาอยู่ใช้สินมากินแกวกินดองดอมให้ไล่ชันดีชัคนหัว คึงคนอ้อยเงิน มีเลากเจ้ามุนแล้วหากน้อมความกันแท้

ใบลาน ๒๒ หน้า ๑

ผู้ ๑ ลักข้อ

ท่านไป

ยุดอม

- เงินอันเขาแต่งเป็นเงินดำนนั้นยังเหลือสินแกวชานกะเอาบิเลากดีไปขายจากมุนท่าน ยังมี ลูกยังชายดอมผู้ก็ให้แก่เจ้ามุนดงเลี้ยง มาฆตา ๑ ผู้หนึ่งลัก

- ช้อยท่านไปยุตอมมันเค็ดย่านเปนโทษมันหาก เล่าย่าโหมมันทอนทให้มันเอาค่าฮามเวียก ผู้ชายมีเลี้ยว ผู้ยังมีชีก ผีผู้ซึ่งลักเอาบ้านเอือน
- บิให้เอาหนีลวดว่าให้เจ้ามันมาแปงเอือนม ลัวจึงให้เอาหนีว่าดั่งนั้นช้อยผู้มันเลอลักหนีจากบ้าน เจ้าเอือนนั้นให้เจ้าบ้านเจ้าเอือนใช้ช้อยท่าน
- เทดว่าเจ้ามันมาเอาบิให้ตาย อนึ่งเจ้าบ้านเจ้าเอือนก็รู้ว่ามันเปนช้อยท่านมายุตอมตัวอ่าไว้ บิเล่าก้เจ้าแลบส่งข่าวก้เพื่อนฝูง ก้ให้ยู้ดั่งนั้นอย่าใส่โทษ

ใบลาน ๒๒ หน้า ๒

- ผีว่าช้อยท่านเสียให้ใช้ช้อยท่าน อนึ่งช้อยลู้ชวันท่านยังแพงกั้วช้อยคน อนึ่งช้อยลู้กันเจ้าช้อยผู้ใดจักได้ค่าช้อยมีก้ใดให้ได้ค่าช้อย มีก้ใดให้ได้กั้น
- อนึ่งช้อยผู้ชายหนีไปหาช้อยผู้ซึ่งจักได้ให้ค่า ๓ ส่วน นไว้ก้เจ้าช้อยผู้ซึ่งส่วนหนึ่ง ผีบิได้ให้เจ้าช้อยผู้ชาย แปงเอือนผู้ซึ่งเบี่ยงเอช้อยคนผีช้อยผู้ซึ่งหนี
- ไปหาช้อยผู้ชายจักได้เอาช้อยผู้ซึ่งเจ้าบิให้เจ้า ช้อยผู้ซึ่งจักได้ช้อยผู้ชายเจ้าช้อยบิให้หาเลาพากันหนี ยว่าลึงแก่กันหากเหลือใจขาดาย อนึ่ง
- ช้อยผู้ชายลักเอาช้อยผู้ซึ่งหนีแล้วมันเลาคันมาให้ชายเอาค่ามันให้ก้เจ้าช้อยผู้ซึ่งเก็งหนึ่ง เมื่อใดได้ช้อยผู้ซึ่งมาแล้วให้เจ้าช้อยผู้ซึ่งขึ้นค่าช้อยผู้ชายให้ใส่

ใบลาน ๒๓ หน้า ๑

- ลิ่นโหมชายย้อยหนึ่ง ผีชาทั้ง ๒ ชุคนชู้ชวนกันหนีอย่าให้เจ้าช้อยว่าลึงแก่กันให้ช้อยกันหา อนึ่งช้อยท่านให้ผัดเดือนหนึ่งผีช้อยผู้มันแม่นชานาคคนหลวง เปนปอบ
- เปนโงงกดี เปนพยายฮันหนักกดี เปน บ้า เปนตาฟางกดี บ้าหมกดีพยายผู้มันหากบัง กิดให้ขึ้นก้เจ้าช้อย ผีกายเดือนหนึ่งอย่าให้ชี้
- นเทิน ผีแม่นช้อยหลวงแพ้นแม่นกายเดือน นึ่งเมื่อหน้าก้ให้ขึ้น ชี้จ้วควายข้างม้ากดี แม่นของหลวงก้ให้ขึ้น ให้เอาดอมผู้ชายขึ้นโทษ
- ย่าได้ใส่ก้ผู้ชี้ อนึ่งช้อยผู้ใดมันผัดท่าน คีว่าเปนโจนกดี ลักของท่านกดีก้ทั้นกินสินท่านกดี เจ้ามันชายไปตกนายหน้า จึงยู้ว่ามีโทษ ย่าให้ตีดผู้ได้ไป

ใบลาน ๒๓ หน้า ๒

ปักชวาก

โนบ้าน

ลักสา

ไฟบ่ดี

- พายหน้าโทษยังจนอยู่ดอมเจ้าหลังนั้นแล มาฆา ๑ ผู้ใดขัดท้าวกิติ ปักขวากกิติ ในขวงบ้านจิมเมืองตัวบองกบ่เต็นท่านให้อู้ผู้ว่าไปถักจัวควายข้างม้าหมุ่หมา
- เปดไก่อของเลี้ยงของตุ๋นตายให้ใช้ ฌิบตายให้มันปัวให้ตี ฌีว่าถักคนเมือกางคินยา ว่าลึงแก่ท่านใส่เพื่อชักสาเอื่อน ดาย
- ฌีว่าถักเมือกางวันตายให้ใช้โทษฌิบ ดายให้มันลู่วันเกิน อันึงลักสาไฟเอือนบิติไ ทั้ไหมเอือนท่าน แต่เอือนมาหลังให้
- ไหมเจ้าไฟ ๕ บาทหลายกัวันเมือหน้าให้ไหมผู้ ๒ อ้อยเงิน ฌีว่าได้ผู้จุดให้ไหมชั้นนึ่งเจ้าเอือนย่าว่าลึงฌีว่าแม่ช้อยจุดให้ไล่คอก ๓ วัน ฌีจุดปากคิจุดไ

ใบลาน ๒๔ หน้า ๑

ช้อยส้เจ้า

ๆ ส่วน

แพ้

- กิตีลามมาทาบ่านบ่เพียดไฟไว้ให้ไหมเอือนตัวกิติเอือนท่านกิติ ใส่ชั้นอ้อยนึ่ง ฌีว่าคนผู้ใดอู้ชะตมแลนังลัับคินคาแลนเปงเงินค่าให้เปนควางกิติ
- ให้เอาไล่คอกไว้ ๓ วัน อ้อย ๕๐ วัน ทั้งผู้เปน คุก็ไล่คอกดอมกัน ชุมบ่าว ๗๗ วันของท่านให้ชี่ นได้จ่ายกินให้ใช้ตงเลี้ยง มาฆา ๑
- ช้อยส้เจ้า ๔ ส่วนแพ้ให้เอาช้อยไล่คอก ๓๐ วันอันึงผู้ใดบักไล่ท่าน ๔ ส่วนแพ้ให้ไหม ๒ อ้อย ๒ บาท อันึงลูกขุนผู้ใดกิตีอยู่ตั้นท่านให้
- ช้อยเวียกเจ้าตั้น คั้นว่าได้เวียกเจ้าตั้น จ้างยาให้เอา บิได้เวียกให้เอาค่าจ้าง อันึงไฟพวกหนีเมือทาพองหนีเมือทาไ่นพวก ให้เจ้าไฟเอาคั้น

ใบลาน ๒๔ หน้า ๒

- อันึงไฟพองปากยาให้เฮตเวียกเจ้าเมืองไฟพวกปากจึงเฮตเวียกเจ้าเมือง อันึงคนเทียวกางกานบ้านกางเมือง ผู้ใดหากไปต้อนเข้าต้อนพัน ดายกิติ
- โจนลักจัวควายไปเซตบ้านเมืองไผกิติ ให้เจ้าบ้านอ้อยถ้อยสนให้มันบ้านแล ฌีอ้อยสุ ตที่ไดให้แพกเผียกแต้นั้นไปหาบ้าน ๕๐
- วาสุกที่ไคไหมเจ้าบ้าน ๕ บาทของท่านไ ทั้ใช้ อันนี้ว่าที่กางเมืองหลวง ฌีว่าเมืองนอก คีว่าบ้านแลเอือนไสนากิติให้
- เอาเผียกแพกได้อ้อยวากิตีสุดได้ให้ไหม ๕ บาทล้านแก่ ๒ อ้อยเมือหน้าเถิง ๓ อ้อยให้ไหมถ่อง ๕ บาทของให้ใช้ล้านแต่ ๓ อ้อยวาเมือหน้าอย่าว่าลึงแก่บ

ใบลาน ๒๕ หน้า ๑

อันเงโจน

เลวเอา

บ้านไ้

แซกช้อย

- บ้าน อันเงเที่ยวทางแวนอันคีนนำตั้นท่ากิตีชอกบ้านฮิมเมืองกิตีให้เล่าแก่เจ้าบ้าน ฝีมือโจนมาเลวบ้าน ช้อยผืนชกบช้อยหากตายด้วยโจนมาเลว นั้นให้เจ้า
- บ้านช้อยค่าคนของเสียทไ้ใช้ทั้น ฝีมือตายกันแต่เจบให้เจ้าบ้าน ลู้ชวัน ฝีมือยังได้โจนก็ย่ำว่าสังแก่เจ้าบ้าน
- อันเงฝีมือโจนเลวเอาบ้านไ้แซกช้อยผืน บช้อยให้ใช้โทษสันเดียนั้น อันเงโจนเลวเจ้าบ้านให้ตักตองตักทองทวงไ้บ้านไ้บ้านเหนือไป
- ช้อยผืนเลวบ้านเหนือไ้บ้านไ้ได้ช้อยผืนเลวบ้านไ้ไ้บ้านเหนือไปช้อยผืนช้อยคนจักเจบกิตีตายกิตีให้ใช้โทษสันเดียนั้น อันเงคนลักขึ้นเอียนเจ้าของผืนได้

ใบลาน ๒๕ หน้า ๒

อันเงคน

ลักขึ้นเอียน

เจ้าของ

- กิตีเจ้าเอียนยังอ้อยหาเอียนไ้เอียนกัตประมาณ ๒ ๓ ๔ หลัง เอียนบลงช้อยไล่ เสียของทไ้ใช้ทั้น ฝีมือเจบกิตีลู้ชวัน ฝีมือตายกิตีให้ใช้โทษผุ่นไ้กว่า
- อู้จักผูลักยาไ้เป็นโทษกเอียนไ้ให้ช้อย กันผุกเอาผูลัก ฝีมือโจนเข้าบ้านบั้นบั้นเอาของดี อนไ้ทไ้ไหมอ้อยบาช โจนแวนเอียนมันก็อู้ว่า
- โจนมันก็ไ้แวนเอียนมัน ไ้ไหม ๒ อ้อยบ บาช อันเงข้างม้าจัวควายตัวน้อยให้หลีกตัวไ้ยเข้า งตัวบอยให้หลีกตัวยย จัวควายตัวบ้ายไ้
- หลีกตัวอ้าย บหลีกมันเข้ากันตายย่ำว่าสัง อันเงชู้ตัวชู้ยัยกิตีชากเข้ากันตายกิตีคำแล้ว เสดว่าหากลันกำลังตายอันเงตัวบหลีกเข้ากันตายก

ใบลาน ๒๖ หน้า ๑

- เจบกิตีให้ไ้โทษกควนข้างแล เจ้าควายผูลุงมานั้น คนไ้ไปสทาวพยาอันฮักกันไ้ม้างจากกัน ด้วยคำลัดงั้นบิจาละนาเป็นโทษทไ้ไ้สชันไหม
- กมันเห็น เทียมตังพืชุนหนึ่งม้างสังคะให้ ผิดกันพืชุนทั้งหลายไปไ้วันละเจ้าพละเจ้าไ้สอ้าบิตดี สังคากพืชุนนั้นแล ผูลไ้เอาตั้นบ้านตั้น

- เมืองไถ่มาท่นกายเขตที่ฝั่งหลักปักแกนส วนแพ้ให้ไล่ชั้นค่าคักมัน เทคนต์นตั้นมีค่า อัน มากตาย เทียมดังพิชุน ๑ ไปซึ่งเอา
- แตนวัดวาอาลามท่นกายแดนต้วต้งนั้พิชุนท้งหลายไปไ้วันละเจ้าวันละเจ้าไล่อาบิตีปาละซีก แก่พิชุนนั้ เทคนต์นตั้นมีค่าอันมากตายท่นโลกไล่ชั้นค่าคัก

ใบลาน ๒๖ หน้า ๒

คนผิดกัน

ผู้ ๑ มียด

ผู้ ๑ ทายด

มิได้

- ซอแนล เมื่อว่าอักคะนาคะตีท้ออันนั้มีลันแนล ยังมีสองคนผิดกัน ผู้ ๑ คนอีกผู้ ๑ คนซึ่ง ตนตัตคำให้คำนั้ ผู้ซึ่งตั้นนั้ ชื่อว่าลันทาคะตีแนล
- สองคนผิดกัน ผู้ ๑ ได้ผิดต่นแต่ก่อนที่ นั้ทอนท่งมันบิมาตัตให้แน้ผู้ผิดต่นแต่ ก่อนนั้ เรียกว่าโทสาคะตีแนล สองคนผิด
- กันผู้ ๑ มียด ผู้ ๑ ทายดบิได้ มาตัตไ้ ท้นแน้ผู้ทายดบิได้นั้ เรียกว่าไพยาคะตีแนล สองผิดกันผู้ ๑ เทียนยอมย้ายแต่ก่อนที่นั้
- มันบิผิดแนลเอาคำย้ายแต่ก่อนมาตัตให้แน้มันนั้เรียกว่าไพยาคะตี เรียกว่าโทสาคะตีแนล สองคนผิดกัน ผู้ ๑ ไ้ลันจ้าง ผู้ ๑ บิไ้ลันจ้างมาตัตให้แน้

ใบลาน ๒๗ หน้า ๑

- ผู้บิไ้ลันจ้างต้งนั้เรียกว่าโลพาคะตีแนล ท้ออันลันนั้ท้าวพยาแลอาฆนชุนพชุนน้อยผู้ใดได้ เถิงด้วยอันสวนความท่น ตามผิดต้งนั้ มันผู้นั้จัก
- ไ้ไปไ้หมไ้ในนาฮัก ๕ อ้อยชาแนล จักไ้ พายถงท้ออันไท่ย กว่ากันไ้ ๕ อ้อยชาแนล คำอัน นั้อาจานเจ้าเอามาไ้คำนั้ปาละซีกจา
- ตูปะปาละซีกผู้ใดบิเชื่อจึงตุนท่อน ยังมีนัยายอันนั้ เลือโค่งต้ว ๑ ไปนอนเทิง ยุง เถ่างออกมาตอตตาย เจ้าลัดลีต่น
- ๑ ไปควาโคจอนไปเพนเลือตตาย จึงมีโจกนาจึงเปาพิดให้ทาย เลือเปนต้วคิ่นมาต้งเก่า แล้ว พอยว่าจักกันเจ้าลัดลี เลือชื่อว่าเจ้าลัดลี้นม้าย่า

ใบลาน ๒๗ หน้า ๒

- เสนาสะนะกุตตาย กุจักกันเจ้าลัดลีแนลว่าอัน ซากักเอากันไปล้งจัวให้พิจาละนา จัวกว่าย่าน เลือพอยตัตว่าให้เลือกันเจ้าลัดลี เทดว่าจัวย่านต้ว
- ตัตต้งนั้เรียกว่าไพยาคะตีแนล ซาเลา พากันไปล้งทมาจิกจอกให้พิจาละนา ทมาจิก จอก

จึงว่า เลื่อนมันลักสาปาศินกันก็อยู่

- ยิงอยู่เพือนกูเด หมาจิกจอกตัดให้เสียกิน เจ้าลัดลี เทตว่าพวกนี้ยังตัดตั้งนี้เอี้ยกว่าสัน ทาคะดีแล ขาฆ่าพากันไปลื้อวอกให้พี่จาละ
- นา วอกว่าดังนี้ เมื่อปูกไปเพนคนผู้ ๑ ตกชุมถางปูกเอาออก เสือเพนเสือจักกิน ปูก ทากขึ้นตันไม้ จึงหันที่ตาย พายลุนชายผู้้นเลา

ใบลาน ๒๘ หน้า ๑

- มาช้าปูกตายตาย วอกคึงดังนี้แล้วพอยตัดให้เสียกินเจ้าลัดลี เทตว่าเอาคำฮ้ายแต่ก่อน มาตัดตั้งนั้น เอี้ยกว่าโมทาคะดีแล ขาเลาเข้าไป
- ลุนยัง ให้พี่จาละนา แอ้งเลาเพนที่กิน ขากยอนแอ้งตัดให้เสียกินเจ้าลัดลี เทตว่า แอ้งยังโลทาคะดีแล ขาเลาพากันไปลื้อเท
- ะดา อันยในตันไม้ให้พี่จาละนา เทวะ ตามีใจเคียดแก่คนทั้งหลายอันมาอยู่ย่มไม้แลมา พิกมานันตันไม้เสียเทวะดาตัดให้เสีย
- กินเจ้า ลัดลี เทวะดาพอยชักโทหลังมาตัดตั้งนั้น เอี้ยกว่าโทสะคะดีแล ขาเลาพากัน ไปลื้อกะต่ายให้พี่จาละนา กะต่ายก็รู้ว่าคนเจ้าลัดลีมีน้กเจสือเสื่อ

ใบลาน ๒๘ หน้า ๒

- มีอาทำนกล กะต่ายจึงถามหาหลักที่เสนาเสือนอนแล เจ้าลัดลีเข้าไปย่านั้น เสือกว่า เสนาที่กู่ยอนอนกดี กะต่ายจึงว่าเฮาไปดุก่อน ให้เพน
- ที่ผดที่ขอบแล้วจึงตัดตาย บัดนี้ เสือก็ไป เจ้าลัดลีก็ไป กะต่ายก็ไป เสือกินอ นที่ เสือนอนดังเก่า เจ้าลัดลีขึ้นดังเก่านั้น
- บัดนี้เห่าก้อออกมาตอดเสือกต่ายไปเลา หันแล บัดนี้กะต่ายจึงกล่าวแก่เจ้าลัดลีว่าด ังนี้ เจ้ากู่หนึะละ เสือน้อทำต่าย เจ้า
- กุ้ยทำคูนแก่มันเพน เทตกะต่ายตัดคำดังนี้เอี้ยกว่าสุกคะดีคะมะนะแล มาฆตา ๑ ยัง ๓ คนเข้าก็ชิงกัน นอนกางเขา นอนบ่เพน เขาจึงพากันเมื่อ

ใบลาน ๒๙ หน้า ๑

- เถิงพยา ๆ ก็นั่งให้เขานอนล้อมกันบ่ให้น้อยใจเขาลักคนตัดตั้งนี้เอี้ยกว่าสุกคะดีคะมะนะแล ยังมีละเลง ๓ คนไปช็ลอบ เข้าเอือนค้ำ
- เขาก็เพนกันไม้ชะเคียนอันหนึ่งเขา ว่าเอาเพนชอนเพยะดังกะชะแล ผู้หนึ่งเยดโต ง ๆ ผู้ หนึ่งตบมี ผู้หนึ่งลูกพ็อนเอือนค้ำ
- หล่มเสี่ยของเขาหมดเขาก็เอากันเมื่อ เถิงพยา ๆ ว่าให้ผู้ปากโตง ๆ เสี่ยส่วนหนึ่งผู้ตบมี เสี่ย ๒ ส่วน ผู้ลูกพ็อนผัดด้วยตนเส่ม่วน

- ให้มันเสียขาทั้ง ๒ ตัดตั้งนี้เสียว่าสุกคะตึคะมะนะแล ยังมีเสดถิผู้หนึ่งมีลูก ๓ คนเมื่อพ่อเขาตายเขาซึ่งกันเอาของพ่อเขาก็พากันไปสุ่พยา ๆ กันต่งให้ผู้ ๒

โบราณ ๒๔ หน้า ๒

- ส่วน ผู้กางส่วนเก็งผู้น้องส่วนหนึ่ง แต่งตั้งนี้สุกคะตึคะมะนะแล ยังมีกะตุมพิดผู้ ๑ มีลูก ๓ คนผู้พี่นั้นไปเฮดชุน ผู้กางไปค้า ผู้น้องนั้นไปด้วย
- เมื่อพ่อตายเขาซึ่งกันเอาของพ่อเขาก็ อากันไปสุ่พยา ๆ ว่าสุ่ทั้ง ๓ นี้ ผู้น้องแวนมีขุนแก่แม่สุ่ตาย แต่งให้ผู้น้องสองส่วนผู้กางนั้น
- บอ้าไลหลายให้มันส่วนเก็ง ผู้พี่ไปอาสาชุน อาไลหลายจากมันแม่มันแล้วให้มันส่วนหนึ่งแต่งตั้งนี้ ชื่อว่าสุกคะตึคะมะนะแล ยังมีพค้า
- ๔ คนไปค้าดอมชะเพาลักษณาแมวมวงคนตัว ๑ เพอบให้ทนต์ของได้เขาลักษณาแลตั้นแลคนตั้นนี้เกิดเปเนบาสแลผู้รักษาดินอันเจมนั้น จังเอายองพ้าย

โบราณ ๓๐ หน้า ๑

- มาจุ่มน้ำมันยาเพาะไว้นมวพาไปฟิงไฟ ๆ ไหมยองพ้ายหน้าตั้นแมว ๆ ก้าไปไหม้ผ้าผอนท่อนจันในชะเพาเสีย เขาทั้ง ๓ ว่าให้มันผู้รักษาดินแม
- วอนเจมนั้นใช้มันว่าให้เขาใช้เขาก็ พากันไปสุ่พยา ๆ ว่าให้เขาทั้ง ๓ คนใช้เทดว่า ตั้นเจมนั้นย่างไปบิได้ตั้น ๓ อันตีทา
- พาไปจิงไหม้ตายให้ ๓ คนเขาใช้พยาเพิ อนตัดตั้งนี้แลชื่อว่าสุกคะตึคะมะนะแล ที่น ที่โทษผู้ตั้นเจบเสีย ๒ ทำเขา ๓ คนแลคน
- ลียแลทั้นแล ยังมีง้าว ๔ คนกวักขนเออนางผู้หนึ่ง นางก้าม่าสุ่เขาทำเขาก็ซึ่งกันเอาเปเนเมียนางว่าปีเดือนกุนชอบเอาง้าวเปเนผิว

โบราณ ๓๐ หน้า ๒

- ตายผู้ตักุบ์เอา เขาทั้งสี่คนต่างว่ามันเปเนง้าวเขาก็เอากันไปเถิงพยา ๆ ว่าสุ่จงบอกเพดง้าวมาให้กุนเพิน ผู้ ๑ บอกเพดง้าวว่ายังมี
- วัน ๑ ชู้เมียเข้ามาชอนได้เอือนผู้ชู้เมีย ช้านั้นมาถามว่า เมื่อผิวเมียชวโนได้เอือนนดข้ากัให้แวนทั้น เถิงยามเต็กเมียข้า
- อุนบายเจบท้องว่าเจ้าเยื่องได้ไฟไป (.ข้าวต.) น้อยแต ข้ากัได้ไฟลงอยู่หัวช้นใดเมียข้าไปเถิง ขอกอ้วแล้วสวงคินมาให้ชู้มันเยดตั้นน้ำ
- ข้าใส่ใจว่ามันเยดกัเมียชะแล ข้ากัอยู่คอยคัมมันล็ก ๆ พายพายลุนข้ากัจักอู้ว่ามันเยดเมียข้าเทียมข้าว่าข้าง้าวเพออันแล พยาว่ามิงง้าวทั้นแล้ว

หมวด กฎหมาย

ชื่อ กฎหมายโคสราษฏร ผูก ๔

เลขที่ ๑๐๖๒ มัด ๗ ตู ๑๐๔ ชั้น ๔/๔

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

ผู้ปริวรรต นางสาวเสาวนีย์ พรหมภาพ

ผู้ควบคุมการปริวรรต อาจารย์จันทน์แดง คำลือหาญ

โคสราษฏรผูก ๔ (ลักษณะพิจารณาคติโลกคติธรรมเพี้ยนกัน)

ตั้งแต่ลักษณะพิจารณาผูก ๔ คน ไปเรียนศิลปศาสตร์ในเมือง

ตักศิลา กลับมาอนกลางทางเอาไม้ทองหลางมาแกะเป็นรูป

สตรีเสกเป่าให้มีชีวิตแล้วขึงชิงเอาเป็นเมีย ถึงเรื่องลักษณะ

พิจารณาข้าทาสที่ได้ถวายไว้ในวัดวาอาราม เป็นต้น

(มี ๓๐ ใบลาน)

โคสราษฏรผูกถ้วน ๔ แลท่านเฮีย

ใบลาน ๑ หน้า ๑

- ผู้ ๑ พอยบอกเพตง่าวว่าเมื่อนั้นเมียข้าหลนข้าบู้ยัง ยังมีวันหนึ่งเผื่อข้าผิวเมียไปหลก้าข้า
เมียข้าไปขึ้นตันไม้เอนว่าเผื่อผิวเมียเยดกันที่ตาก้าลัง
- ดาย เผื่อข้าว่าบมีนา มันเลาเอน ๒ ที่ เมียข้าจึงว่าดังนี้อยู่ทูลก้าตูลากคูลากน
กมันบู้เอนล่านเลาไปขึ้นตันไม้เอน
- ขึ้นขึ้นให้เถิงแห่งมันยู่กันจึงเลาให้ลงม มันมาหลก้าดอมก้างานจึงเลาหลังดูจึงเพนสิ่งฮี้ทา
กจักฮู้ชะแลข้ากึงคำเมียข้าก็ไปเอือกให้
- มันลงมาหลก้าข้ากั้นปายไม้คอยดูฮาเยดกันให้ข้าเพนข้าฮ้องว่ามันบ่าลักเทอมันฮวย
หย่ามันบ่ฮอยวาก้า เมื่อกูยู่ปายไม้กเพนสิ่งนั้นดายพายลุนข้าจึงฮู้

ใบลาน ๑ หน้า ๒

- ว่าจ้งหนานข้าว่าข้าเพ่ง่าวเพืออันแล พยาว่ามิ่งนี้เพ่ง่าวทันแล ผู้ ๑ พอยบอกเพต
ง่าวว่าเมือข้ายังบ่าวเขาเอือกข้าไปกินเข้า ข้าลักอายแก่สาวข้า
- บักเณถึงเมือข้ายากเข้าข้าไปฮู้ได้ช่อง ก็ไดได้เข้าเพมาข้าก้อมอญูเดม ๒ แก้มจักกินกบไป
ดัจกคายกบได้เขาเอือกข้ากินเหล้าข้าชานบได้
- เขาได้ไฟมาดูเพนเข้าเตมปากข้า ข้าเอนังแกมอายแก่สาวพยามข้าว่าข้าง่าวเพืออันแล
พยาว่ามิ่งนี้ง่าวทันแลผู้ ๑ พอยบอกเพตง่าวว่า
- ยังมีวันหนึ่งข้าไปป่าถืหอกเหล้ม ๑ ไปข้าก้นกู่เข้ากับหอกไปเถิงป่าข้าก้นกู่หอกไว้เถิงเมือข้า
ยากเข้าข้าเอี้ยวเอาบได้ข้าขึ้นไม้เอี้ยวเอาข้าก้นกู่พายหอกก้นกู่คว้งข้าก้นปาว

ใบลาน ๒ หน้า ๑

- ลันนั้นนามข้าว่าข้าเพ่ง่าวเพืออันแล พยาว่ามิ่งนี้เพ่ง่าวทันแล เขา ๓ คนทาลักฮิบ
ได มันมีลักฮิเพือแก้มมันปาวเพือให้นางแก้มมันแล ตัดดังนี้
- ชื่อว่าสุคะติคะมะนะแล ยังมีมานบ ๔ คน ไปเอียนสาขะตีสันในเมืองตะกะสีลานะคอนเขาก
ขึ้น มานอนกางปาทันง เลือมันกแล เขาหลันอน
- บได้เขาว่ามาเอาไปเอาไม้ทองหลางมาควัด ฮูบนางผู้หนึ่งเทดว่าเอาบหลับได้นั้นว่าดังนั้น
เขาจี้ งเอามาควัดฮูบนางผู้ดีก้งามแท้ผู้หนึ่งใส่ทูตาคิ้ว
- คางแกวพันเคื่องพายในอังคะซาขอันน้อยอันไทยอันควนลักอายทั้งมวนผู้หนึ่งใส่ใจ ผู้ ๑ ใส่ผม
ลันเลื่อเมือหลังเขาก้นกู่ให้ลูกเพนคนปากก่าวจาละจางนangkumaเพนคน

ใบลาน ๒ หน้า ๒

ยังมีมาน

๔ คนไป

เอียนสาข

ตะลีน

- แท้เขาทั้ง ๔ คนชู้ว่าชู้ซึ่งกันเอาเป็นเมีย เขาก็ก่อกันไปໄຫວໄຢາ ๓ ว่าให้ผู้ใส่หูตาดังจะ
ชายทั้งมวนให้เป็นผัวนาง เหตุว่าเขาได้ยื้อเยียดที่อายนกันแล้วให้ผู้สับ
- ใจให้เป็นดังนี้ ผู้ควัดให้เป็นดังแม่ ผู้ใส่ผ มสินเลื้อนือหนึ่งให้เป็นดังพี่ ให้เขาอุปปะถาก
แก่ ๓ คนเขาเกินตัดดังนี้เอียงว่าสุคะติคะมะนะแล
- ยังมีมาะวะ ๔ คนไปเอียนสาขตะลีนในดักะลี ลานะคอนเขาก็กินมาในหนทางแห่งหนึ่งเขา
ได้เอาน้ำ นีล้วยหน้าตาเขาก็บอดทั้ง ๔ คนแลเขาก็อยู่
- ว่ายาตามันแต่คัมภีร์หลายพันต้น อันมีในสวนออกุชยานทางแห่งหนึ่งเขาได้พินยาแล เขาจาละ
จากันว่า เขาจักไปดังยี่ให้พบนั้นจา ตาบอดผู้ ๑ ว่าผู้ยี่ที่สวนออกุช

ใบลาน ๓ หน้า ๑

- ยานพยาแท้กัษัคัมภีร์ได้ชะแล เขาไปแสวงหากันพยานั้นแท้ ผู้ ๑ ว่ายังยี่ที่จักกันสันนี้กุ
ทายกิงหมากม่วงได้ชะแล มันทวายกันม่งแท้ ผู้ ๑ ว่าผู้ยี่จักกิงสัน
- กูชั้นให้หล่นได้ชะแล มันก็ชั้นตกเมือพมา กม่วงตกถึกคิตินพิดนั้นกัทายเสียแล ผู้ ๑ ว่า
ลอนซัด หล่นแท้กัอยู่ยับเอากางทาวได้ชะแล มันยับ
- เอากางทาวก็ได้แท้ เมื่อเอาได้ต่างวาก็ค นต่างวากันหลายเขาก็กินไปล้วยยา ๓ ว่า
ให้มันผู้ยี่ได้กินเก็งหนึ่งให้ ๓ คนเขากันกินเพด
- ว่ามันผู้ยี่ได้นั้นชื่ ฌมันบะชัมกันหมดเขาก็กินยี่แล ให้มันทำ ๓ เพื่อดังนั้นแล เมื่อเขาได้
กินตาเขาแจ้งชู้คนเขาเดินเมือหน้า กัมพูชมคำอัน ๑

ใบลาน ๓ หน้า ๒

ลัดลี ๔

ตมอยู่ใน

อาสม

- เขาเลาซึ่งกันเอาหลายเขาพากันไปໄຫວໄຢາ ๓ กัผ่า ๓ ส่วนให้ส่วนหนึ่งให้แก่มันผู้ยี่หมาก
ม่วงได้ ๒ ส่วนให้แก่ ๓ คนเขาตัดดังนี้เอียงว่า สุคะติแล ยังมีเจ้า
- ลัดลีทั้ง ๔ ตมอยู่ในอาสมบดสาลาอันเดียว กันตั้งอยู่ ๔ แฉงอาสมบดสาลาอยู่พาวันนา ยังมี
พาม คำผู้ ๑ ไปฝังคำไว้ทำทางเจ้าลัดลีตมนั้น ๓
- หนึ่งนั้น มันว่าฝากคำกัเจ้ากูทั้ง ๔ ตมจัก ดูแก่ข้าแต่ว่าอัน เมื่อพาลุนกัเสียคำหมันนั้น
เฮ็ด ลัดลีต่างคนต่างว่าบิยี้ พามผู้หนึ่งมันกัเมือ
- ไทวพยาเสียคำมันว่าเสียค่านาในแผ่นดินเจ้ากุนาเจ้าจักอุปบายสันได้ให้ได้ของชานักว่าเจ้า

กุนแล้ว พยาว่ากุกักป่องเอาได้แก่มึงซามพยาทั้งอามาสติปองดั่งนั้น

ใบลาน ๔ หน้า ๑

- กบิได้หนักใจพยานัก ยังมีลูกสาวพยาผู้หนึ่งชื่อนางวิจิตตะสาฮิมมิมินยานักนางกบิฮ้อนพยา
ลาชะหีละไทพตบนางจิงติหาเปเนยาอันหนึ่งว่าดั่งนี้ เมื่อน
- นั้นยังมีสาวหนุ่มผู้หนึ่งไปเหยียนสาหะสะนแห่งด วาบตคนหนึ่งเหยียนแล้วมันก็ให้คำลัดจว่าข้ามี
ผัวกดีข้าจักมาให้เจ้ากุนเอนก่อนผัวข้าตาย เมื่อเพิง
- ไปเจ้าดาบดกสิออก นางนั้นก็มีผัวนั้นแล้วมันก็ให้คำลัดจะแก่เจ้าดาบตคนหนึ่งมันช้อน
ดอมผัวมันว่าข้าจึงไปให้เจ้าดาบตยูนเอนก่อน
- เจ้ากุนตาย ผัวนางก็ให้ไปแท้ นางก็เขียวค่นไปพะลันไปหาเจ้าดาบดกไปพบเลื่อโค้งตัว
หนึ่ง เมื่อว่าจักกินนาง ๆ กบิออกลัดจะอันได้ให้ลัดจะแก่เจ้าดาบดให้ทำนย่ำฟ้าว

ใบลาน ๔ หน้า ๒

- กินกุนา กุกักไปให้เจ้าดาบตยูนเอนดอมกุกักมาให้ทำนกินกุน่า เมื่อนั้นเลื่อกว้างให้
นางไปนางก็ไปพบโจนผู้หนึ่งโจนกว่าจักเอาล้อยสังวานนาง ๆ กิว่าข้าได้ให้
- ลัดจะแก่เจ้าดาบด ข้าจักไปให้เจ้าดาบ บตยูนดอมข้าตาย ช้นแก่เจ้ากุนวางข้าก่อนเทิน
ย่ำ ให้เสียคำลัดจะข้าแดให้ข้าคีนมาเจ้ากุนถ่า
- เอา โจนกว้างให้นางไปแท้ นางก็ไปเถิง ดาบตคนนั้น ดาบดกว่าดูลานางฮากได้
ให้กดีดี กานักกันแท้แล บัดนั้นนางก็มีผัวแล้วกุนิ
- เพิงที่จัก ยูนเอนดอมนางแล นางเปเนสนาสีอันนี้ ผัวนางกว้างให้นางไปหาเจ้าดาบดให้
นอณ อันหนึ่งยากแก่อาทานแล้ววางให้นางไป อันหนึ่งโจนบ่เอาล้อยสังวาน

ใบลาน ๕ หน้า ๑

- แลให้นางไป อันหนึ่งดาบตยูนเอนแลวางให้นางคีนมาหาผัวนาง เจ้ากุนทั้ง ๔ ตนจักไว
ใจแก่ผู้ใดแควนยั้งนั้นจา เจ้ากุนทั้ง ๔ กล่าวข้าจักฟัง ทะระลิตนึ่งว่า
- ส่วนใจกุกักผู้เปเนผัวนางนั้นแล้วดั่งฮี้เมีย ทนแมนแสวงไปให้ทำนยู่ทำนอนนั้นจา นาง วิ
จิตตะสาลิตหมายใจว่าลัดลิตนึ่งนี้มักเพิง
- เมียนักชะแล ลัดลิตนึ่งว่าส่วนกุกัก เลื่อตักนกล เทดว่าปะแกอาทานมาเถิงบ่ กีนแล
วางให้หนี นางวิจิตตะ สาลิวาลัด
- ลิตนึ่งมักโลนแก่อาทานนักชะแล ลัดลิตนึ่งว่าส่วนจิตโจนนักแล เลือกเทือกจักพบลานพะ
ตาย อาษยังบ่เอาล้อยสังวานยังให้ไปกุกักนักแล นางวิจิต

ใบลาน ๕ หน้า ๒

- ตะสาลิตหมายใจว่าลัดลิตนึ่งนี้ลักเอาคำพม้นชะแล ลัดลิตนึ่งว่ากุกักมานพะพะอันเปเนผัวนาง

แลนางวิจิตะสาส์นหมายว่าลัดลีตนั้นมักสิ้นชู้มักชะแล นางวิตะ

- สาส์นหมายใจเจ้าลัดลีทั้ง ๔ จึงอุบายลักลัด ลีตหนึ่งจิตโง่นั้นลัดลีตนั้นก็จักเอานางแท้นาง จึงอุบายถามหาของดอมลัดลีว่าดังนี้ชาชาติ
- ผู้ชู้เป็นลูกสาวพยายาย เข้าของเจ้ามีทิด นั้นจา เมื่อนั้นลัดลีหวัง ได้นางจึงเอาคำออกมา ให้แก่นางนางก็พาคำหมั้นนั้นเมื่อทาพยา
- ตนเป็นพจน พยากก็ให้แก่พามเจ้าคำแล มักก็ยืนคั่น มักกับบุชาพยา ๕ พันคำทันแล ผู้ใดจัดได้ความอันชอบพึงให้ปะกอบติหาหัวใจให้อันนิคอันเลี้ยวอันคด

ใบลาน ๖ หน้า ๑

ยังมีพยา

ตนหนึ่งเที่ยว

- อันซึ่งนางวิจิตะสาส์นแลผู้หัวใจเจ้าลัดลีทั้ง ๔ นี้เกิน เอียกชื่อว่าอะนุมานวิยะแล ฯ ยังมีพยาตนหนึ่งเที่ยวจอบไปตัดเอาหัวอามาช เมื่อนานอนเฝ้า
- าคตนไปบุชาพอง อามาชผู้ทาพยาบิ ตัดคั่นอนทลัพพายอมมาตัดเอาหัว ยังมีคั่นนี้ งคอบอามาชผู้ชื่อว่าวิไชยะอามาชนั้นมีผย
- านักมันบนอนถึงเมื่อปัดมะยามพ พยากก็ลีคั่นไชย่องลงไปเพื่อจักตัดเอาหัววิไช ยะอามาช ฯ มักก็รู้ว่าพยาหลงมาจึงว่า
- ปดสนาดังนี้ไอนักจักว่ากบิตีบว่ากบิตีนั้นว่าทั้นว่าทั้น พยากก็นี้เมื่อนอนถึงมัตติมะยาม พยากก็ย่องเขาไปทามันวิไชยะอามาชมักก็อ้องพยามาเซาตุมันบิ

ใบลาน ๖ หน้า ๒

- ทลัมันกว่าลันนี้คัตอันหนึ่งบิ พึงว่าคัตอันหนึ่งก็ยง พึงว่าพยาได้ยิ่นกคั่นเมื่อนอนเล่าปัดลิมมะยาม พยากก็ย่องลงไป วิไชยะอามาชมักก็รู้ว่าพยามันกว่าลันนี้
- เจ้าลัดลีเล่าคำลัดจะหากจักแตกชะแล เมื่อนั้นพยากก็ซาละเนื้อตแลกันเข้าน้ำโพชะนะอาทานพยากก็เอียกทั้นวิไชยะอามาชมาอยู่ท่าทางคน
- ทั้งหลายแลวพยากก็ถามไถ่ไยนั้นแลที่เ เทโพพยามิ ๓ อันโพชอันยังมิเสดถิผู้หนึ่งมีลูก ๒ คนเมื่อพเ เขาตายหาซึ่งกันแทนพตามบุลา
- นย้อมเอาผู้เฝ้าตายตาย ส่วนพี่น้องไปช้แก่พยาเจ้ากูจงมาทงให้ชู้เป็นพี่ชู้จักบุชาคำแสนหนึ่งแก่เจ้ากุนลพยาว่ากิติตาย มิงอยู่ ๗ วันก่อนหากจักตี

ใบลาน ๗ หน้า ๑

- ปิกสาพเเสดมิงเป็นเสดถิแทนพมิงชามเมื่อพยาว่าดังนั้นไทหว่าง ๗ วันทำอามาช ผู้จักทามพยากบิได้ อันยังพยาพิงอามาชเข้ามานอนเฝ้าเขาทลัมันกพยาไป

- ตัดหัวไปบูชายังถ้ำนอมาฆ ๕ คนอันนาง พยาทลันธุ์ อันึงลูกพญาไปนอนตอมเมียเสนา ทั้ง หลายแลถูกจกมาห้ามพยา ๆ จักว่ากูย้ายกู
- ห้ามกับตีชาวเมืองทั้งหลายจักว่าพยา้าย เขาปงยตพยาเสียทำตามคำลาลี่เจ้านับผิดแล พยาพอยถามว่าคำเจ้าลัดลีว่าดังลี่ วิไชยะอ
- มาฆ มันจึงขัดคำเจ้าลัดลีมาฟังออกว่าดังนี้ ยังมีวันหนึ่งเจ้าลัดลีโศจอนไปเพนเลื่อโค้งแลงูเห่าทั้งคนนั้นก็ตมถุมถางอันเดียวกัน เจ้าลัดลีเอาเลื่อโค้ง

ใบลาน ๗ หน้า ๒

- ออกก่อนแล้วจึงเอาคนออกพาสุนคนผู้นั้นว่ากูไปเป็นคนบ่เอากูออกก่อนหากยังจักอยู่ก็มึงซามมัน หมายไว้ในมันหันแล เลื่อว่าคนเจ้ากูมีแก่ช้านั้นแล
- เจ้ากูไปหาข้าจักตอบคนเจ้ากูซามกูเท่า กับบอกที่นั้นชื่อว่าเจ้ากูไปเถิงข้าจักตอบคนเจ้ากู ซามมันผู้นั้นกว่าข้าอยู่ในเมืองพยาที่นั้นเจ้า
- กูไปเถิงข้าจักตอบคนเจ้ากูซามเมื่อเถิงไปเจ้าลาลี่ว่ามากจักไปลองเขาดูเพนเจ้าลาลี่ ก็ไปหาเลื่อโค้งก่อนแล เลื่อตัวนั้นได้กิน
- ลูกสาวพยาทั้งเคื่องปะตบมันก่เอาเคื่องปัดน้อยล้อยสังวานนั้นตอบคนเจ้าลัดลี เจ้าลัดลีเลา ไปสู่ณันมันก็อยู่ที่สมบตอยู่ในจอมปวกชาวห้าโกษที่นั้น

ใบลาน ๘ หน้า ๑

- หาอันจักตอบคนเจ้ากูก็ได้ งามบอกให้เจ้าลัดลีเจ้าตอบคนแล เจ้าลัดลีสักคิ่งว่าลัดเดียวละ สานดาวยังอยู่จักคนลันนี้ คนมันว่าแนวยังชะแลผี
- มันอยู่จักคนให้ของนี้เก็งนึ่งแกมัน เก็งนึ่ง กูจักให้แกพยาผู้เปนแผ่นดินแลกูกับกวตบ เฝิง เอาของอันนั้นแล เจ้าลัดลีสักถามหา
- นผู้นั้นว่ามันเปนอามาฆพยาชื่อว่ามักคุ ตะลาชะมันเพนเจ้าลัดลีไปสู่มันมันก็คิดเมือตก ชุม ถางบ่เอามันออกก่อนเลาเอาเลื่อเอา
- งามออกก่อน ที่นี้กูจักให้ลัดลีตายแลมันอำเพ็งแล้วมันก็อุบบายช้เคื่องปะตบอันเลื่อให้บุชาเจ้า ลัดลีเมื่อให้แกพยา ๆ ก็ให้เอาเจ้าลัดลีไปฆ่าเสียก่จว

ใบลาน ๘ หน้า ๒

- น ค่านายปักตบให้ออกมา บุรานท้าวพยานบ่ทอนข้าผู้ข้าคนเสียเมื่อคำเมือคีนจักเทือ เฝิงพี จาละนา ควนข้าจึงข้าเมือวันตาย เมือแล้วพอยกิน
- ทนพาสุนดังพยาเมื่อก่อนวันนั้นยัง มีอามาฆผู้ ๑ ทาโทษบ่ได้ทำมหาพยาหมายแกมัน ว่า เคาะยังมีตาย ถ้าไปก่อนเจตวันอย่าได้
- บที่ใด มันก็ยังอยู่ในเอือน เมือถ้วน ๗ วันพตาวันชายสามฝาดินมันก่เอาผูงลัมปอยลง ไป

สาหัสเสียถึง ๗ วันท่าหากตาวันไป

- ทันเที่ยงเคาะตัวนั้นไปทันออกมันก็เป็นดังตาวันชายแก่มันเอิบเอาสูงผุดสมปอยสะหัวแล้ว มันก็ขว้างสูงไว้ลงคำหัวเสียวันนั้น นัทลักพยาไปหลี่

ใบลาน ๔ หน้า ๑

- นเขาหากบิเหน็บทาทุกแห่งกับิเหน็บเขาเมาเหม้นขว่าสูงไว้พางมันเป็นดังหัวลูกพยาบ่าวพยาวิบเมียบอกแก่พยาแล พยากับิพิจาละนากิไ
- ให้เอามันไปเข้าเสียเขาจับเอาอามานัน นั้นจักไปเข้าแท้อามานกัณึ่งว่าเคาะกุนิฮ้อยที่ไปหมดแลมากุจักอุนบายฮ้อยหนึ่ง ให้เคาะพันเท็ม
- นั้นจึงกำวกให้เขาผู้จักฮ้างว่าดังนี้สิ้นสวนนา พยาดังนี้กูได้จ้จันให้ผูได้ฮ้อยแล้ว จึงฮ้างเสียติดตาย เขาก็ยังฮ้อยหนึ่งถึงตาวันชาย
- นเียนเคาะตัวนั้นกับันไปยามนั้นลักพยาไปหลี่กันมาให้พยาเพนพยากัดกใจวิบไปว่าอย่าฮ้ออามานันเท็ม เมื่อนั้นเขาก็เพน สลงเป็นดังเก๋าตายนายปิก

ใบลาน ๔ หน้า ๒

- ดูกำวันออกเอาตำนานนี้ท่านมาหาเอี้ยวเป็นดังนี้ข้ามกุนิให้ออกแลเขาเลาไปสู่ปิกดูกำได้นายปิกกุนิให้ออกมันกัชีกเอาตำนานอันนี้มากล่าวยังมีพยากา
- ลิกะลาชาตหนึ่งเลามีลาชะสีตหนึ่งอยู่ท่าก รางป่าท่ง ยังมีโจนผู้ลักชาวเมืองนั้นเขาก็ฮับไล่ไปสู่อาสมบตมาปะทะลาชะเจ้าลาสีตนั้น
- มีโจนกำทอดของเสียในอสมบตเจ้าลัดลี ตันนั้นโจนกันเล่นหนีชาวเมืองทั้งหลายมาเพนของไนที่อยู่เจ้าลัดลีเขาว่าลัดลีตนั้นเป็นโจนแล
- เขาเมื่อเล่านแก่พยา ๆ กับิพิจาละนาคูตีกิให้เอาเจ้าลัดลีไปเสียบหลักให้คนทั้งหลายเพนพันแล แ่นตีกันแตกสบเอาโจนผู้นั้นเพียงเอวแปวไฟนาฮักก็เทาแก่มัน

ใบลาน ๑๐ หน้า ๑

- มันก็ฮ้อยว่าตุนเป็นโจนแล กูโตเสียเลดเสียกันแก่เจ้าลัดลีผ่านตั้นแตกสบเอากุนล อามานได้ฮ้อยแล่นเมียบอกแก่พยา ๆ ได้ฮ้อยนั้นปาสาทะกันเท
- นแก้วพยากันแตกเป็นสองพากพยากัลว ดตกผ่านตั้นกับสบเอาพยาแลเอี้ยวเป็นดังนั้นฮ้อยข้ามกุนิให้ออกเข้าเลาเอาเจ้าลัดลีไปสู่ปิกดูกำต
- าวันตกนายปิกกุนิให้ออกพิจาละนาคูณณแล้ว ฮ้อยไปเมื่อคำเมื่อคั้นเอาคนไปเข้าเสียได้กั้นแพนฮ้อยข้ามกุนิจัก กล่าวนียายให้ฮ้อยกัณึ่งยังมีเมืองหนึ่งชื่อว่าพาลานะสี
- พยาเลวียลาชะนั้นชื่อว่าพาลานะสี ยังมีนางใช้แห่งตั้นสันกันางเทวียนเป็นเมียฮักตนั้นว่าดังนี้เจ้ากุนินังคำฮ้างเจ้ากุนินังตุนเมื่อกางคั้นนางจักคำตุนกันเจ้ากุนแล้วมันเลาไป

ใบลาน ๑๐ หน้า ๒

- ส่วนนางพยามันเลาอาบตันพยาเจ้ากินหวานไ้มีกำลังแลพิตหวานจักไล่เขตแล ฌเจ้ากูปเชื่อข้าเมือกางคินเจ้ากุดำกัณพยาทะราจักเพนทองออกแล เมื่อนั้นนางคิน
- รางก็คำดุกัณพยา ๗ ว่ากัณพยาน้อยทีเปนลิสะณ ลพยากับพิจาละนาถักจักเอาดาบตัดคินางพยาเสียเมื อพาสุนพยาจึงว่าอามาตตองคุดึงอู้ว่านางพยา
- ะโทษบิได้พยากัหากกัณพยาในตนแลเยียวเปนตังนั้นซามกูปให้ออกแล้วเขาเจ้าเลาเอาลัดลีไปสู้ปิกตุ จึงว่านางพยาหาก้อุดตระนายปิกตุบิให้ออกสิ่ง
- เดียวนั้นมันกว่าเยียวเปนตังอามาตตองคุดึงมันซีกเจ้ากูปึงคำอันเลียวนั้นนางพยากิป้องข้าอามาตตองคุดึงเลียวเมือคอมมันอนเฝ้านางพยากิอุบบายเขียนคิงนางให้เปนอ้อยพยามาสู่ป่าสาบ

ใบลาน ๑๑ หน้า ๑

- นางพยา ๗ จึงลิวอามาตตองคุดึงมันซีกเจ้ากูปึงคำอันเลียวนั้นนางพยากิอุบบายให้คัพยา ๗ กัณพยาจะนาถักเอาอามาตตองคุดึงนั้นไปข้า
- เสียพาสุนจึงให้อู้แจ้งว่านางพยาสู่อามาตตองคุดึง ๓ คนนั้นแล พยาจึงอู้ว่าผู้ตายนั้นซีกเจ้าตนมันหาโทษบิได้ พยากิกันพยานักแล เจ้าลัดลีตั้นเปนตังนั้น
- บิอู้พิจาละนาถักเอาคนไปข้าเสียกางคินอู้บิ ซามนายปิกตุว่ากัณพยาอู้กัณพยาถามว่าผู้ใดซาลัดลีเสียแล้วลี้ เขาว่าไปได้ข้า เขาก้อเอาค่านายปิกตุ
- ทั้ง ๔ ให้อู้พิกตุ ๗ จึงว่าให้อเจ้าลัดลีมาถามดู เจ้าลัดลีจึงคิงว่าเมือกูตามความอันมีพยาจักทำอ้ายแก่มันผู้อ้าย เมือกูบิว่าพยาจักซากุเสียโทษกูปมีพยาจักจับหาย

ใบลาน ๑๑ หน้า ๒

- แล ที่นั้ความกัว่าแล เจ้าลัดลีจึงเลาแต่เมือเลือกเลงเท่าทั้งคนผู้ันตักขุมทางแลเจ้าลัดลีเอาออกนั้น พยากิให้ออามาตตองคุดึงทำไปข้าเสีย พยานิมนเจ้าลัดลี
- ออกเปนอามาตตองคุดึงผู้ตายนั้นแล เขาช องอ้นบิบอกชาวทำโทษคินั้น เจ้าลัดลีอามาตตองคุดึง ๗ กัให้อไปเอามาแก่พยาเก็งหนึ่งให้แก่เจ้าลัดลีผู้
- เปนอามาตตองคุดึงเพนอันบิชอบทัชชาจึงตามค ำเจ้าลัดลีเพื่อยันแล พยาพอยถามลันนี้คัตตอมอันหนึ่ง ยังเพิงคัตตองคุดึงบิเพิงข้าเมือเที่ยงคินันอันไ
- คัตตองคุดึงยังเพิงคัตตองคุดึงบิเพิงว่าจักว่ามันเพิงลันไดวิไชยะอามาตตองคุดึงลันข้าเทดลุกพยา
- แอ้งมักเมียอามาตตองคุดึงหลายเผอซำจักว่าเยียวลุกพยาไทยหันไว้ให้ชาจิบ

ใบลาน ๑๒ หน้า ๑

- หาย เมือชานบิว่าเกงอามาตตองคุดึงหลายไปซีกเอาข้าเลิกรมาราวีบ้านเมืองให้อจับหายเปนตังพยา

สามันตะลาชะมักเมียเสนาทั้งหลายคงใจเสนาตนไปชักเอาข้าเล็กมาราวีบ้านเมืองให้จี

- บหาย คอบคตอ์นึ่งก็เฝ้าว่าคตอ์นึ่งบเฝ้า ว่าเฝ้ายังแล พยาเลาถามอ์นึ่งมึงว่าเมือจักไก่อ๋ย ว่าลัดจะหากจกตกนั้เฝ้าอันใดจา วิไชยะอ
- ามายมกัว่าดั่งนี้ข้าเพนนางพยานี้หลากนักเมือ จักว่านางพยาจักให้ข้าจับหายข้าย่านเมือบว่านางพยาแล ชู้จักทำ้ายนแก่เจ้ากูให้ลันชีวิตข้าว่าคำลัดจะหา
- กจกตกเฝ้าลั้งนั้แล วิไชยะอามายกัลาวันหา ๓ ยันแก่พยาแล พยากัเพนวิไชยะอามายลันสะถานดั่งนั้ พยากัปึกษานิเสกวิไชยะอามายเพนเสนาญไทยแลลกเสดถิ์

ใบลาน ๑๒ หน้า ๒

ยังมี

คำไปคำ

เถิงลีมมะ

- นีกัให้แทนแล ลุกพยาญักเมียอามายพยากัปงเสียนางพยาญหสิ้นชู้ พยากัให้ปงเสียตามโทษ ฯ ยัง มีสองคนซึ่งเมียกันเฝ้าให้ยู้ด้วย ทามกองเลียบเวียงแลพยากั
- หุ้มมกองไทยให้บ่าวผู้หนึ่งเข้าอยู่ในกองแต่งฟ ังคำปากชาทั้งสองเมือชาคันชาเคียดแก่กันชาหากจ ักป้อนกันผู้ในกองยังจักได้ยินคำชาทั้งสองแล้ว
- จึงตดชอบแล อันคำทิสปาโมกชาอาจา นเจ้าให้พิจาละนาให้แจ้งจึงตดชอบแล ฯ ยังมีน้คำไปคำเถิงลีมมะพยาตนนึ่งเข้าจอดเอือนอ
- นน้ำยืมหนักนิกัพังทับเอือเขากัหล่มเสียวของเขาทมตนัก้าเมือเถิงพยา ฯ ว่าแผ่นดินกูแท้ตายกัเพิงกูใช้ของเขากัแลพยากัใช้เก็งนึ่ง วั้นกัพ้คำเก็งนึ่งเรียกกว่าเสียวด้วย

ใบลาน ๑๓ หน้า ๑

น้คำ ๕ อ้อยไป

คำเถิงดิน

พยาที่นึ่ง

- เคาะเขาแล ฯ ยังมีน้คำเกียน ๕ อ้อยไปคำเถิงลีมมะเมืองพยาตนนึ่งเขากันอนทางป่าทินึ่ง เขาหาน้ำบได้เขากันสวงหาน้ำไปพบขุมคำในห้วยทินึ่ง ยังมีพานป่าผู้หนึ่ง
- มันไปเพนเข้ามันว่าผู้ยู่เอาคำไ้แผ่นดิน เจ้ากูตาย นายพานป่าวว่ากัฟงคำน้คำพากันเมือเถิงพยา ฯ ว่าแผ่นดินกูแท้ตาย จวบของกัได้
- ลกัทันทันน้คำมิจึงได้ตายพยากัให้แก่ น้คำเก็งนึ่ง ฯ นำมาใส่เล้มสางพยาแล ฯ ยังมีดินพยา ทินึ่งเพนเริมเมือฝนตกเขาเข้ายู่เพิงดินนึ่ง
- ทับคนตายเขาเมือเถิงพยา ฯ ว่าแผ่นดินกูแท้พังทับเพิงกูใช้แล พยากัใช้เก็งนึ่ง วั้นกั

ชาวเมืองกึ่งหนึ่ง ผูกสัมพันธ์มาหาเรียกว่าเป็นข้าแก่พญา จำพวกหนึ่งแล ฯ

ใบลาน ๑๓ หน้า ๒

ชาวเมืองท

ากข้าพัน

ตายยังมีกะ

ตุมพิณผู้ ๑

- มาหา ๑ ชาวเมืองทากข้าพันกันตาย ยังมีผู้ ๑ จักผ่านไหมให้แก้ขาดได้ เสดว่ายังมีพญาแล ให้ผู้ย้ายเกิดในเมืองชอพญาให้ใช้กึ่งหนึ่ง เพื่ออันแล ยังมีกะตุมพิณผู้
- หนึ่งทางสาบได้ เมื่อตายหาคนผู้แทนสมบัติ ดิบได้ เขาไปเฝ้าพญา ฯ ว่าให้ผ่าสองส่วน ส่วนหนึ่งให้ท านแก่เจ้ากษัตริย์นาม ส่วนหนึ่งมาใส่สังขย
- านแล ฯ ช้อยยังมี ๗ จำพวกดังนี้ ช้อยนาเบ็ยอันหนึ่ง มีโทษย้ายบให้จับตายอันหนึ่ง ช้อยอันเกิดสืบมาเมืองอันหนึ่ง ลยังมีผู้ ๑ โจษว่าคนอันเกิดทางสืบมาเมืองนี้
- เฝ้าว่าจักเป็นช้อยเด ผู้ก็เฝ้าว่า ทิสปาโมกษอาจานได้เอียนเอาแต่ปากลัดลีตหนึ่ง ซึ่งว่าอะหิมะหาลัดลีว่าดังนั้นแล ซึ่งว่าท้าวพญาผู้ทรงกำลังบ้านเมืองนี้ช้อยสองประการ ฯ

ใบลาน ๑๔ หน้า ๑

ยังมีเจ้าลัด

ตมหนึ่งชื่อว่า

- นี้จักจับตายแล อันใดจา อันนี้คือให้ท้าวพญาตนอื่นมาล้วงบ้านล้วงเมืองยันทาอันใด อันนี้ในอันหนึ่งบให้โจนบังเกิด ทั้งอามาษฎักทำย้ายได้แลจำเียน ๒ ละครกานนี้ได้เอียง
- ว่าบังเกิดเข้าของแก่คนทั้งหลาย อันนี้คือสั่งสอนให้สว่างตายอันดีอันย้ายให้มีสุขกะเส็มแลคุณผู้ เปนพยามี ๔ อันนั้นแล คนผู้เกิดทางสืบ
- พญาเอียงกว่าเป็นข้าแก่พญาจาเป็นข้า กพญาจำพวกหนึ่งเพื่ออันแล ในะทั้งมวนนี้มีแก่อายุคนลงเฝ้าแสนเป็นแลมีที่โยกคะเมืองลงนั้น
- เอียงกว่าชื่อว่าโกสิโยกเมือโกสิโยกมานั้น ยังมีเจ้าลัดลีตหนึ่ง ซึ่งว่าอะลัดทิสมะมาลัดลีแลประกอบด้วยปณยานได้ยูในป่าหิมะพานมีทมูลัดลีได้ ๕ ช้อย ตมเป็นปะลิวาน

ใบลาน ๑๔ หน้า ๒

สองตักัน

ผัดทาลัก

ชีบได้

เสดถิผู้ ๑

- เมื่อนั้นหม้ท้าวพยาทั้งหลายก็ถามอัครเสนาทั้งมวลแล้วว่ายังมีทิศสาป้าไมกษาอาจานอยู่ในทิศสี่ลำนะ
คอนทากได้ไปเอียนเอาแต่ละสัทธิสละมะทาลัดลี ซึ่ว่าเอกะไนยะดังกล่าวนมา
- นั้แล ท้าวพยาตัดถ้อยคำให้ตามดังนี้เกิน ๓ ฝั่งสองตีกันผิดกันผิดทาลักซึบได้เพิง ให้ถามตุนง
สาแห่ง ซาทั้งสองให้ทลิ่งตุนจกจะอันหนักอันเบาอันซึ
- อันเลียวอันลับอันแลบอันลุกอันนังเพิงให้ อู้ลักขนาปัดตึบตะแจึงทุกแห่งแลจึงเพิงตัดแล ๓
ยังมีเสดถึญ ๑ เอาแก้วลูก ๑ ถิค่านสนค่านึงใส่ลง
- ตีตาดี่แล้วเพิงให้อู้จกษณะไปฝากไว้แห่งเสดถึญ ๑ อันเปะสะทายมันแล้ว เมื่อสนมาเอา
ตากยังตีดึงเก่านั้เพนทลาลักอันมาไซดูเพนแก้วลูกปะทมานคำอ้อยคำ ๑ เสดถึ

โบราณ ๑๕ หน้า ๑

- ผู้เจ้านแก้วมันเอาแก้วลูกคำอ้อยคำนั้นเมื่อเลียงแก่พยา ๓ ก็ให้เสดถึญแก้วเมื่อแล้วพยาจึงให้
ไปเอียกเสดถึญฝากแก้วนั้นมาถามกว่าบู้ยั้เพนซำบได้ทลาได้ไซลักอัน พยา
- ากให้สวณทักทักทนาแล พยากลิ่งตูกิลี ยานคนแห่งเสดถึญนั้นกตุนังมดั่งเก่านั้มันปากกล่าว
ตึ านจากคตูลากพยากล่องเพนด้วยบันยาแล พยาจึ
- งกัทำด้วยอุบายให้ซ่างลักมาพยาจึงว่าฝ่าเ็น นั้ถิค่านสนค่านึงแล มึงเอาไปย้าให้ซำฮก
จกซำมึงเลียงแล พยากลิกทั้นฝ้ายเลียง ๓ เล้นแล้วจึงให้ซ่างซึกเอ
- ำไปซึกแล้วมันเอาเมื่อส่งแก่พยาแลกัซึทใหม่ให้มันตุนพยากอุบายเลดกนจกซำมันเลียงพยาว่าผี
มึงนั้สนมึงไปหาผู้สนมาสนตีดึงเก่ากึงบิชา บัดนี้ซ่างซึกจึงไป

โบราณ ๑๕ หน้า ๒

- ทาซ่างสนกัได้ผู้หนึ่งมันกัเอาเมื่อทาพยา ๓ ก็ให้สนตีดึงเก่านั้แลพยากถามมันทุกอันมันว่าเสด
ถึญ ๑ ยังจ้างซำทำถองแก้วอันนึ่งกัซำแล พยากล่องอยู่แล้วจึงให้ไปเรี
- ยกเสดถึญเจ้านแก้วนั้นมา พยาว่ามึงเอา แก้วลูกอันยังไนถองตีดานันมากจกอุดทิสะถาดูก่อน
ลา งคาบเคาะทายของเลาเปะมาดั่งเก่านั้ตายอัน
- สะทายมึงนั้นบิใช้ผู้จกเวณแลเสดถึกัเอานกั วใส่ถองตีดตาเมื่อถวยแก่พยาวันสนพยาจึงให้
เรียกเสด ถึญฝากแก้วไว้มา พยากัทำฮาวว่ามึงนั้แลกแก้วสะ
- ทายมึงแลกทากเพนด้วยบันยาแลแล้วแลเสดถึญอ้าได้กัเอานแก้วออกมาให้แก่พยา ๓ กัว่าเมื่อก
จกบออกสะสะทายมึง เชื้อจกทนายใจกันพยากักริบด้วยบันยาอุบายให้ม

โบราณ ๑๖ หน้า ๑

ชายผู้ ๑ เทียวทางไปแว

นอนสาลา

- ันเพนแล้วกัลิ่งสนเสดถึญนั้นแล มันกัเอาคำบุซาพยาสนค่านึงสนค่านึงแลพยาจึงเอา

แก้วลูกค้าอ้อยค้าออกเอาแก้วลูกค้าแสนคำใส่ลงดังเก่าแล้วจึงให้ช่างสนมสนดัด

- เก้าพยาจึงให้ไปเอียกเสดถิผู้เจ้าแก้วนั้นมากุอดที่สะพานแล้วมึงเลาเอาเมืออูดที่สะพานดู
ถึง ๗ วัน แล้วมึงถ้าเอามาโชตหน้ากูนี้ เสดถิกักเอาอูด
- สะถานพยากถึง ๗ วันมักกักเอาเมือโชตหน้า พยากเพนแก้ววันดังเก่ามันว่าแก้วนี้เพนของ
ข้าแทน ลพยาว่ากูนี้สับพะไมตีเชอบให้ชานหน่ายใจกันแล
- เสดถิกักก็ยังตียิ่งหนักมักกักเอาคำมาบูชาพยานั้น ๗ สองคนผิดกันให้หาลัทธิ ๗ หาบได้ให้
หลังคูลักชานะให้ถั่งแฉ่งให้ตัดศีตด้วยดี ๗ มึงจึงให้เขียนหาอันหน่าย

ใบลาน ๑๖ หน้า ๒

หิ้วเอือ

ไปฝาก

สองคนซึ่ง

เมือกัน

- ยังมีชายผู้ ๑ เทียวทางไปแวนอนสาลาจิมบ้านแห่งหนึ่ง โจนไปลักของเจ้าบ้านดอนโจน ๗
แล้วมาเข้าสาลา มันผู้อนสาลาเกงโทษติดมัน ๗ ก็กุมเอาโจนได้ ขาทั้งสองก้มงกม
- กันบอกวางต่างคนต่างว่ากูได้โจน เจ้าของเอ เขาไปเถิงพยา ๗ กอบบายด้วยอันบ
แฉ่งได้จึงให้เอาขาทั้ง ๒ ไปทอดไว้ในป่าแลคนแลแห่งพยาจึงอุบปะนิต
- ชิดใช้ไปฟังจึงแฉ่งตาย ๗ ยังมีหิ้วเอือไปฝาก กเอือไว้แก่โจน ๗ ก็ชิงเอาเอือเขาพากัน
ไปเถิงอาจานให้ พิจาละน่านแฉ่งเขาก็ไปเถิงพยา ๗ ว่าให้หาฮากจึง
- ชิดตายในยะ ๑ ยังมีสองคนซึ่งเมือกันเพิงให้อู้ด้วยนามะกอนแห่งหนึ่งแห่งแม่แห่งลูกยังชายจึง
แฉ่งตายยังมีกะตุมพิดผู้ ๑ ทาลูกบิได้ทักข้อยน้อย ๓ คนผู้ ๑ แต่เอากานพยา ผู้ ๑ แต่ง

ใบลาน ๑๗ หน้า ๑

ลูกพยา ๓

คนเมือตาย

พยาตหนึ่ง

ทาลูก

- ไปค้ามาเลี้ยง ผู้ ๑ แต่งใช้สอยในเอือนเมือเพนพยาที่มักฮักษา เมือกะตุมพิดตาย
เขาชิงกันเอาเอือนต่างคนต่างว่ามันมีคุณ เขาเมือเถิงพยา ๗ ก่อว่าแต่งให้กผู้เอากานที่ฮุนนาง
เอือน ๒
- ทผู้ค้ามาเลี้ยงก็เก็งผู้ฮักษาเอือนหนึ่งแล ๗ ยังมีลูกพยา ๓ คนเมือเขาตายต่างคนต่างว่า
จักเพนพยา แทน อามาชทั้งหลายเลี้ยงเอาเจ้าลัดลีว่าลูก

- พยาธูชา ๓ คน ผู้ ๑ อยู่ที่บ้านเมืองอันย้าย อันตีผู้ ๑ อยู่บนเนินภูเขาไถยพยาชกคนทั้งหลายผู้เอาใจอามาทั้งหลายให้ยู่สักคะติคะมะนะแล เจ้าลัดลีว่า
- ผู้ยู่ทราให้เปะปะโลติด ผู้ยู่ทะนุสสินให้เปะปะเสนาปักติ ผู้ไทยผู้ยู่เอาใจอามาทั้งหลายให้ยู่สักคะติคะมะให้เปะปะยาเทิน อามาทั้งหลายก็ตามคำเจ้าลัดลีแล ฯ ยังมีพยาตนึงทาลุก

โบราณ ๑๗ หน้า ๒

- สิบปะเวนิบได้ ยังมีปะละชะ ๖ คนไปเยือนสาชตะสินในตะกะสีลานะคอนมาแวนอนอดทะยานพยาเมืองนั้น ปะโลติดแลอามาทั้งหลายชยบตะฮัดไปทพยา บุตะฮัดไปเถิงอุด
- ทะยานแลยู่ปะโลติดแลอามาให้ปะละชะ ๕๔ คนอันอยู่ในอุตะยานนั้นชาละสะตณแล้วยะโลติดเลียงเปด สนา ๔ อันว่าดังนี้ ยังมีละชะ ๑ ๔ คนนางผู้ ๑ มีอุบอ
- นางมลักกว่านางทั้งหลาย นางผู้ ๑ ยู่ปะดับขอ งกั้นให้ถูกใจชายทั้งหลาย ล่านางทั้ง ๔ คนนี้เจ้ากุกักมิก ผู้ใดจา ผู้ ๑ มีกนางผู้มีอุบออันงาม ผู้ ๑ ว่าม
- กนางผู้ปะดับขอของกิน ผู้ ๑ ว่ามกนางผู้ยู่หอมเข้าของบิให้สามเสน ผู้ ๑ ว่ามกนางผู้สงเคาะแก่คนทั้งหลาย อามาขบิษาณิเสก ผู้มีกนางอันยู่สงเคาะแก่ข้าไท

โบราณ ๑๘ หน้า ๑

- ทั้งหลายนั้นให้เปะปะพยา ๓ คนเขากันให้เปะปะอุปะเยาวะระชะแล ช้อยมี ๔ จำพวกแล้วเท่าที่แล อันจักให้จำเลินแก่ท้าวพยาทั้งหลายมี ๗ จำพวกแลอันจักให้จับหายมี ๔
- จำพวกแล วุทธิอันจำเลินนั้นจักได้อันใดจา คือว่าต้นเข้าอันหนึ่งเคียดบิให้ผากด อันหนึ่งมีคำลัดจะอันหนึ่งบิลี งลวนท่าน อันหนึ่งตั้งอยู่ในสิน ๕ สิน ๘ อันหนึ่งพิจา
- ละนาแล้วจึงกัทำ อันหนึ่งบิเถิงยังอะคะติทำ อันเขาหาอันเปะปะองคะอันหนึ่งแล อันจักให้จับหายได้อันใดจา คือว่าเคียดให้ผากด อันหนึ่งทาคำลัดจะบิได้
- ฯ อันหนึ่งนอนตื่นสววย มักลึงลวนท่าน อันหนึ่งบิยู่ในสิน อันหนึ่งบิพิจาละนาแลกัทำ อันหนึ่งคะติทำ อันนี้ท้าวพยาแลอามาหลายะมนต์ ผู้จักพิจาละนาถ้อยคำแลเวียกกานั้น ย่า

โบราณ ๑๘ หน้า ๒

- ได้ให้เถิงลักอัน ฆิท้าวพยาอามาแลชุนพนแลชุนน้อยผู้ใด ฯ เถิงคะติทำ อันนี้จักจับหายในช่วงชั่วหน้าด้วยอันได้ไปไหมในอันบายด้วยอันใดเถิง ยังอะคะตินั้นแล
- เมียท่านนั้นมันหากมาเล่าอย่าให้ไล่ขันมิด สาจานกับมันที่ไล่ขันอันมันลักนั้น ฯ มาชตา ๑ ผู้ใดจกักชายข้างม้าช้อยคนจัวควยเอือชยาคำแก่แขกต่างเ
- มืองให้เล่ากัสองหมื่นสามหมื่นหลวงพิจาละนากันชุนแขกตัดคำแล้วควนให้ชยจิงชยผู้ใดหากนั แยกชยชยดั่งนั้นแขกพินแล้วคำของอันนั้นที่ใด
- ให้ยู่เอาตัวสองแล้วไล่ขันคำคั ๑ มาชตา ๑ แยกต่างบ้านต่างเมืองมาตกบ้านตกเมืองให้ถึ

ลูกก็เมียมาให้ไปคว่ส่วแขกส่วคนผู้ใดยัง ไปส่วแขกมาให้เจ้าผิวไหมแขกดีให้

ใบลาน ๑๙ หน้า ๑

เมียผู้ใดไปคว่

ผู้ใดหากน

แขกพามา

ยู่มาจน

- ลูกผิวบ่าวมันบิ่เมียมัน มีผู้เมียหากลักผิวไปส่วแขกให้ผูกผู้ยังแก๊สเสียป่าวบอกอันให้ชาย โง่ทั้งหลายมาโฮมเยอะมันแกงแก้งที่ชอกสนามหลวง ๔๐ คน ให้ผากดอย่า
- ให้เขาตู่เอียง มาฆตา ๑ เมียผู้ไปคว่ส่วเห็นเจ้า ผิวได้ไหมถึง ๓ เทือนแล้วมาให้ไหมก่อน คั้นเจ้าผิวหาก ยังไหมให้ผูกผิวบ่าวมันบิ่ให้เมียมัน ไปส่วเห็นผู้ใหม่
- กินลือลือแล ๙ มาฆตา ๑ ผู้ใดหากนแขกพามา ยู่มาจนยังแอมยู่ตอมกดี ยู่ตอมชู่เขาสูกันกั ตีมมแขกหนีแล้ว ให้อผูกนแม่สาวบ่าวผู้ได้เกาะทอนให้แก่นแขกมา
- นอนยังแอมให้ไหมชั้น ๑ สม มาอาจยาชั้น ๑ แก่ผู้เกาะชู่ให้แขก ทำวันแต่แขกอันพัชชยา เจ้าบ่้องบักัน ๙ มาฆตา ๑ แขกลักยู่ตอมเจ้าชุนผู้ใดคั้นแขกหนีแล้วให้เล่าแก่ ๒ ทม

ใบลาน ๑๙ หน้า ๒

แขกเมือง

มาฮอดช่าย

คาตาแสง

แขกฮอด

ลาชะทาน

- หลวงแลขุนแขกให้แจ้งผู้ใด ยังอำไว้ยังเพนเพดกานอนตายแก่บ้านเมือง เสนาอาฆาตตั้งนั้น โทษผู้อำนั้นหนักแล ๙ มาฆตา ๑ แขกเมืองมาฮอดช่ายคาตาแสง ให้แต่งอักษรชู่ช่ายคาตา
- แสงให้ฮอดลาชะทาน ผู้ใดบ่อักษรแขกยังเพนอันตายด้วยลักโจนคุบเลวสิ่งของโทษเจ้าช่าย คาตาแสง ให้ใช้ของแขกทั้งมวน มีอักษรแล้วอันตาย
- กิดแก่แขกเพนตันว่าเสียสิ่งของให้ทมิ้นหลวงแล ลสองทมิ้นล้ามขุนแขกไปกักเอาคนฮ้ายให้ได้ ผิบได้ให้ใส่โทษกวมควาทมิ้นว่าพัชชยาเจ้าคนได้ฮ้ายแล้วเจ
- นคำเขาชาวบ้านชาวเมืองให้ขึ้นเสีย ๙ มาฆตา ๑ คั้นแขกมาฮอดลาชะทานพัชชยาเจ้า แล้วให้ทมิ้นหลวงแล ๒ ทมิ้นล้ามขุนแขกแต่งท้าวชุนบักันเพล้ากันยาไปอักษรแขกอย่าให้

ใบลาน ๒๐ หน้า ๑

อักษรไฟเอื้อ

นให้ตีไฟ

ไฟไหม้เอื้อน

- แยกไปลามาเยียวให้ไปนอนอังนอนแอมอยู่อักษราเดินบึงให้ผู้รักษาเล่าแก่หมื่นหลวง ฯ ๒
- หมื่นล่ำมขุนแขกแต่งทำให้ผู้ค้นผู้รักษาเดินแล้วแขกหากบึงยังเป็น อนตายหากนั้
- ๖ เมื่อแขกหนีให้แต่งส่งให้ออกค้นแดน ดินเมื่อออกที่ใดให้เป็นความอยู่ความอนให้ศิษยค
- าตามแสงอักษรบ้านได้อักษรแขกยังเป็น
- นตายด้วยเสียสิ่งของแขกโทษบ้านนั้น ฯ มาฆตา ๑ ผีหมื่นหลวงแลสองหมื่นล่ำมขุนแขกกันแต่ง
- ส่งแ ขกยังเป็นอนตายโทษหนักแล ผู้ส่งแขกหากบึงให้
- นแดนดินแลจะให้แขกหากไปยังเป็นอันตายเป็นโทษแก่ผู้ส่งแล มาฆตา ๑ ผีผู้ได้อักษรไฟ
- เอื้อนให้ตีให้ไฟไหม้เอื้อนถึงสิบเอื้อนให้เสียเอื้อนถ่องชั้นไหม ๑

ใบลาน ๒๐ หน้า ๒

ไฟไหม้ปาลา

มมาไหม้บ้าน

จุดไฮ้ไก่ให้

แถวคทาง

- ผียังกายสิบเอื้อนเมื่อหน้าให้ไล่ชั้นไหม ๑ ผียังอยู่จุดผู้จุดให้เอาใส่คอกไว้ ๖๐ วันแล ให้
- ผู้โจนชั้นแปง ๑ ผีใช้ช้อยชั้นคั้ง ผีไฟไหม้ปาลามมาไหม้บ้านผีเจ้า
- เอื้อนยังบิไปเกิดเสียไฟไหม้บ้านเสียให้มัน หากเถินดังลำนากล่าวก่อนนั้นผีเจ้าเอื้อนหากบิ
- ยังเอื้อ นไฟลามปามาไหม้ย่ำว่าสังเทิน ฯ มาฆตา ๑
- จุดไฮ้ไก่ให้แถวคทางเสียแล้วให้บอกแก่ ลูกบ้านไก่ให้รู้แล้วจึงจุดผิบเล้าไฟไหม้บ้านให้เป็น
- กโทษแก่ผู้จุดผิบแถวคบเล้ายังลามมาไหม้บ้าน
- ท่านไล่ชั้นไหม ๑ ชั้นแปง ๑ ผีไฮ้ไ้บ้านควาพันว่าเมื่อหน้าหากลามมาไหม้ย่ำว่าสังแก่ผู้จุด
- เทิน ฯ มาฆตา ๑ ผีหนึ่งเผาผีในท่าในนากติไกลบ้านว่างองปิวทับหลังเอื้อนผู้ใดไหม้กั้

ใบลาน ๒๑ หน้า ๑

- บิไหม้กั้ย่ำว่าให้เป็นโทษเป็นชั้นก่อน ผีไกลบ้านไกลชวงกลางแ่งเผาผองในกลา ๑ แล
- ปิวไปไหม้เอื้อนท่านยังเสียของให้แทนที่นั้นย่ำบายไหม้กัน ผีกลางบิใช้ที่ทางแ่งเผาเจ้า
- บ้านกั้มักให้เผายังดันเผาในตาแสงท่าน ยังไหม้เอื้อนท่านเสียของที่ใดให้แทนแลไล่ชั้น
- ไหม ๑ ผีว่างองปิวไปจับเอื้อนบ้านท่านบิไหม้ไล่ชั้นแปง

- ๑ ผีเผาในเขตวัดวาอารามเจ้ากูให้เผาแล้วทไฟ กลบ้านควนเพื่อให้เล่าแก่เจ้าบ้าน อันนี้ให้แต่งคนไปช่อยักขา บ้านท่าน ผีลมปี่ว่างางไฟไปไหม้เอียนท่านทา
- กแล้ว ผีว่าตั้งบักษายังไหม้ใส่ถ่องขันแปลงหนึ่ง ผีว่างองปี่วจับเอียนท่านให้มิเงิน ๒ บาท แบ่งผีเอียน ผีเล่าแล้วกันแต่งคนช่อยักขาแล้วยังเป็นอนตายอันได้ด้วยไฟ ๙

ใบลาน ๒๑ หน้า ๒

ยูตันกินา

ผู้ใดไม่

พวกนี้

ไปทา

- ย่าว่าสังเก็น อันนี้จำด้วยไฟเผาผีตายแลหากเป็นด้วยอนตาย อันอื่นอย่าบิดอย่าลึงกันเก็น ๙
- มาฆตา ๑ ผู้ใดยูตันกินา ผู้ใดเขายังเฮ็ดเวียกคอมเจ้าตั้นตั้นสนนา
- จ้างไ้จ้างพญาให้เอา ผีบ่เฮ็ดเวียกคอมจ ังให้เอาเขาสนจ้างไ้จ้างพยอมเขา ผีนำไ้ทิดให้เอาทำเขานำนั่นสนจ้างย่าเอาเก็น ๙
- มาฆตา ๑ ไ้พวทนีไปทาไ้พองยากี นผีไ้พองทนีไปทาไ้พวกให้เอาคีนเทตไ้พองนี้พันักด้วยทย่าข้างทไซ ๙ มาฆตา ๑ ไ้เอาลีน
- ท่านผีพนเงินใช้ ๓ คน ๓ อีอนใช้ผีนึ่ง เหลือให้เอาออกมาเอากานไ้ ผีไ้ผ่ากยังเฮ็ดคอมเจ้าตั้นคำยาชานยาทพินยาลากถากยาเชนลูกขุนยากเฮ็ดคอมเจ้า

ใบลาน ๒๒ หน้า ๑

ผู้ไ้แบ่งตั้น

ให้ท่านชาษ

ผูดกั้นเมือง

มาให้ทาน

ไ้บ่ชาษ

- เมืองยากทมากย่ายังได้เวียกเจ้าตั้นย่าให้ถอดหลักเขตแดนไ้บ่ชาษเสียให้กั้นเง้งนาเขา ๙
- มาฆตา ๑ ด้านกัศิผุชาษกัศิขูลูกกันชาษกัศิผุไ้ด้อยังคั่นกันคัวเอียนอันอยู่ในไ้ให้
- เอาเบ่นไ้เอากานหลังผีนได้กั้นคัวเอียน ย่าว่าสัง เมื่อเขายังมีชีवादเขาเทียวยัยามถามช่า วกันเขายักกันให้สิ่งของแก่กันหาก แล้ว
- ผีไ้ตายยังบ่คัวเอียนให้เจ้ามาเบ่นไ้ ๙ มาฆตา ๑ ผู้ไ้แบ่งตั้นให้ท่านความแล้วย่าว่าสังผิ มันให้ท่านทั้งมวน คั่นไ้ผุไ้หันตายให้เอา
- คั่นมาเบ่นตั้นไ้กับอันได้ไ้ไ้ไ้ไ้ไ้ไ้ไ้ ๙ มาฆตา ๑ ผุ ๑ กั้นเมืองมาให้ทานไ้บ่ชาษ ผิผุ

ไพบ่เนเชื่อข้าเล็กเอาหนึ้นปะเทศเมืองแล้วจึงไปฮบเลวเอาได้ให้แก่ผู้ใดกัน

ใบลาน ๒๒ หน้า ๒

ผีข้าเล็ก

ทำเมือง

ได้ไฟไปบ่เน

เชื้อไฟตัน

- ลัวผีไปพันปะเทศเมืองผู้ใด ๆ ให้บ่ละนาคนฮ้อยเงินแล้วให้เอามาใส่ไฟตั้งเก่า ผีมีอัน
บ่ละนาคน นั้นดูผีพันเงินใช้ ๓ คน ๓ ฮ้อยใช้ผู้ ๑
- เหลือนั้นเอามาบ่เนไฟ ๆ มาชตา ๑ ผีข้าเล็กทำเมืองได้ไฟไปบ่เนเชือกดีได้ลูกขุนท่าน
แลฮ้อยหลวงพญาเจ้าไปบ่เนเชือกดีเขาให้
- ผู้ใดควมแล้วอย่าให้กกกวนท่อน ๆ มาชตา ๑ ไฟตันไฟเมืองเมืองฮ้อยมาบ่เนเมีย เงิน
๔ ฮ้อยให้ชาชจากไฟหลังท่อน ผีบ่กก
- ๔ ฮ้อยไปชาตจากไฟหลังผีตันไฟมาบ่เนเมียผู้ยังมีลูกมานำแม่ให้ผู้ตันแต่งอมเอามีเงินฮ้อย
เงินเสื้อผ้าที่อยู่กันฮ้อยผู้ชายให้แต่งเคื่องผู้ชายผู้ยังให้แต่งเคื่องผู้ยัง

ใบลาน ๒๓ หน้า ๑

ไฟกดี

ขุนท่านก

ดิมักลูกยัง

นางสาวท่าน

- เฝิงว่าชาชทั้งแม่ทั้งลูกผีบ่แต่งอมเอาให้ชาชแม่แล แม่ชาวเมืองชาวบ้านทั้งหลายกสิ่ง
เดียวกันแม่แล ๆ มาชตา ๑ ไฟอยู่เมืองฮ้อยไปสู่เอาลูกยังนางสาวท่านกดีผู้ฮ้อยลูกขุนท้าว
- พยามาสู่ไฟกดี เวียกกับตัวเขาบ่ชาช ผีมีลูก ๓ คน ๔ คนให้เขาตายให้เอาลูกผู้เค้าบ่
ไฟก้านผู้ ๑ ผีค หน้าไฟไว้ทนเสนพมัน ๆ มาชตา ๑ ไฟก
- ดิลูกขุนท่านกดี มักลูกยังนางสาวท่านคว ายุดอมด้วยฮ้อยบ่ฮ้อย ผีเจ้าไฟเจ้าลูกขุนเพนให้
เอาเคื่น ทาเวียกตั้งเก่าอย่าให้เป็นโทษฮ้อยแก่กันท่อย่า
- เอาลูกยังนางสาวท่านหนึ อันนี้เอาใส่ซึ่งชาไฟสชานเมืองแตกชกชาชตาย ผีบ้านเมืองบ
เปอนตายควนพแม่สาวจัดดูให้ถี่ ผีจัดยังให้ลูกยังนางสาวตนใส่ฮ้อย

ใบลาน ๒๓ หน้า ๒

ผู้ ๑ มีลูก

ยังจักให้

ผิวแล้ว

ผู้ใหม่มา

- แปลง ๑ ผียังยืนแล้วตั้งให้แท้ มักมาลิชวณอยู่ฮามเวียกหลังเสียให้ใหม่แม่สาวชั้นใหม่ ๑
- ผิวนำมาปูนแปงย่ำตีแม่สาวที่ให้ใหม่ผู้นำมาปูนแปงนั้นเห็นคน
- ใช้แม่สีมากล่าวโอมปูนแปงกันแถวทอง ค่อมใส่ชั้นแปลงชู้คนแลอ้อยเงินพุดฮามกานหลังนั้น
- หากอยู่ในตัวให้ตัวลูกชู้กันแล้วกำผิวยิ่งย่ำ
- ใส่โทษเกิน ๙ มาฆดา ๑ ผู้ ๑ มีลูกจักให้ ผิวแล้วผู้ใหม่มาโอมแม่แทนแก่เงินคำผิวยิ่ง
- ล้น นั้นย่ำใส่โทษแก่ผิวใหม่ให้ใหม่แม่ผิวยิ่ง ๙
- เสียดังมิดสาจานอันนี้จาดด้วยคำแม่ล่ายว่าลูกสาวไปมีผิวเท่ามกกันหากขาดอมกันคายดอก
- ผิวยู่ใกล้คงตุนท์ให้มา โอมคายพันดั่งบ้านได้เทนิอจิม

ใบลาน ๒๔ หน้า ๑

แม่กล่าว

อุบบายให้

ลูกเขยบวด

ผิวยิ่ง

- ๙ พางกันกิตบ้านเดียวกิตหากอยู่แล้วมาดำนโอมเอาผิวยิ่งอันเป็นด้วยผิวเมียให้ใหม่ชู้คนแลคิง
- คน ๒ อ้อยแม่ใส่ชั้นมิดสาจาน ๙ มาฆดา ๑ ผู้แม่กล่าวอุบบายให้ลูกเขย
- บวดผิวยิ่งมีสังเขตไปพันสังเขตแม่ให้ ลูกสาวไปเป็นเมียเห็น ผิวก่าสีกให้ล้นทะผิวยิ่ง
- มี กผิวดูให้เอาให้ใส่ชั้นแปลงหนึ่งแก่แม่สาว
- ทดไปพันสังเขตผิวกายสังเขตแล้วจึงให้แท้ กผิวกากแล้ว ผิอะลิโพใจละใหม่ผิวยิ่งศึกษาเมียบวด
- ผิวยิ่งที่เพิงบิได้เอาผิวใหม่ศึกษาหากความ
- ล้วนผิวยิ่งลักออกมาเมื่อลุนท์ให้พิจาละนาตุของคว้นชาล้างได้ดอมกันจิงบันตามคอง ผิโหยะ ๑
- จกเกิดแก่ตมบับบวดให้พันโหยะอนตาย เมื่อบวดยู่กันเมียมีชู้กิตีเอาผิวก

ใบลาน ๒๔ หน้า ๒

ผิดกันวัน

ไผ่ยังยง

ความชา

ทั้ง ๒

- ตีจกใส่โทษบิได้ผิวกออกมาอันยังมกผิวก่าย่ำชใจผิวกบมกผิวก่าให้ผิวกใหม่แต่งแก่ผิวก่า
- เสียดังพยามีไจกักชากันเกิน เพดเอาตัวลอดแทนแก่ผิวยอม

- ฝ่ายอาชวจึงบังคับทำลายแล ฯ มาฆตา ๑ สอ งผิดกันวินิไสยังลงได้ความขาทั้ง ๒ ทากล่อง พันก ันก็ให้พันเต็มใจขา ฝันผู้ใดให้เอาตา
- มความขาปะกันนั้นแลไล่ชนโหมหนึ่งดื่มแก่ ผู้พายนั้น มาฆตา ๑ โจนลักของหลายคนเจ้าวัด
- ถู ผู้ ๑ เอาเจ้าไล่จัดมาพิจารณาโทษไล่
- แล้วผู้ ๑ เล่าว่าวัดถูกก็มีตายว่าอันอย่าให้ว่าก่อนให้สืบเสียเท่าให้แก่ผู้เอาเจยไล่ที่นั่นก่อนนั้น
- ผู้ ๑ สวมเอากันเป็นข้อยได้แล้ว ฝัน ๑ เลามาว่าทั้งเป็นข้อย ฯ

ใบลาน ๒๕ หน้า ๑

สองสวน

กันคั่น

ถึงกวน

- นั้นแต่ว่าอัน จักมาเซาเมะหาสับจักเอาคอมก็ให้ลืมเสียเหตเมื่อเห็นสวนมันบ่มมาช้อยมันกัว สวนมันทำกันกัวเป็นโทษแก่มันกัวทำนั้นแล้วจึงมาเข้ามาหาสับคอม ฯ
- มาฆตา ๑ สองสวนกันคั่นถึงกวนชั้นพันก ันอาชากดหมายยามให้ออดกวนผู้ใดหากคลาห เสียมัน ายอดให้ชนโหม ๑ ก่อนความมีจึงให้ได้ ฯ ม
- มาฆตา ๑ สองสวนความกันในกวนผู้สวน กันหากด่ากันในกวนสองด่ากันให้ตัดชนสมมาไล่ผู้คนฮ้อยเงินเผิง คนพันได้แล้วความมี
- จึงให้โต ฝึก้า ๑ ต่ำก้า ๑ บัชาให้สมมาอาช ฯ มาฆตา ๑ เจ้าขุนพิจารณาไปตก แล้วถึง ๓ ฮ้าจัด ๓ ทับลงให้โหม ๑ สองฮ้อยก่อนความมันมีจึงแก่

ใบลาน ๒๕ หน้า ๒

- ทานจึงสวนหาโทษมันบ่มเข้าใจมันจักหนีไปกวนอื่นให้มันไปผิดคั่นความกวนหลังให้มันสมมา กวนหลังเงินฮ้อยเผิงพัน นุตลาชะโทษให้เอากวนหลัง
- เทตทำนหากได้โตแจ้งแล้วนุตวินิไส ให้ปันมากวนหลัง ๒ ส่วนกวนหน้าส่วนหนึ่ง ฝัน ไปเข้าใจให้ไปถึง ๓ กวนยังคั่นความ
- กันให้ไล่โทษคอบทำอันมันจักเสียนั้นสม กวนให้น้ำเอาสิ่งเดียวนั้น อย่าให้ดื่มมนแลลักซีให้เอามุนความหลังกวนหลังไปสวนยังแบ่งดื่ม
- อย่าเอาลักซีใหม่จึงอ้างหากอย่าเอาเหตแต่ก่อนมันบ่มฮ้อยหาเทตทำนพันจึง ไปไล่สิ้นจ้างลักซีบ้วนไว้แต่มันยังบ่มละนาไว้ อันหนึ่งมันอ้างหากลักซีสีเมือง ฯ

ใบลาน ๒๖ หน้า ๑

- หากบ่ถามให้สุดฝันความบ่ทลาลักซีทลาลี่เมืองตัดให้สื่อเมืองจากกันผู้ใดตัดถึกอะคติอันใดให้ไล่โทษเทตอะคตินี้เทียนยอมนำไปถึงทุกอ

- ระบายแล้มนัดด้วยกะลุนานให้โทษเบาบางตามสมควรสำหรับแล้บลำบวนว่าได้เอาบิได้
ย่ำว่าสังเพตลีเมืองนี้เป็นผู้สังคะตะทุกกา
- แล ฯ มาฆตา ๑ ชุนพีจาละนายังเอาเจยไ สให้มาพีจาละนามันบมาสู่กวางกิติได้พีจาละ
นายังลงได้ตามสุดสวณกัน ไปตกผู้ใดทา
- กยังลงนโล่ผูกมัดเอากันกิติจับยาชเอากิติให้โทษขึ้นค่าคั้งสมมานึงก่อนความมีจึงให้เขาสวน
กันโทษอันเขาผิดกันด้วยอันผูกนั้นมันสวณนั้นแล้วจึงให้

โบราณ ๒๖ หน้า ๒

ผู้ลักข้อย

ท่านทนี่

ไปกายทนี่

วาณียง

- ไปหากวนอื่น ผีทั้งสองมักให้ว่ากวนเดียนั้น อันให้ได้ให้ว่าแล้วตัดตามเองมีมันผูกพันได้
ท่านควมแลมันเป็นโทษเพดยาอาษาที่แท้ จัตตวัดฤ มันเสีย
- บิได้ตาย ฯ มาฆตา ๑ ผู้ ๑ ลักข้อยท่านทนี่ ไปกายทนี่วาณียงได้ขึ้นไล่ชั้นไหม ๑ ตาม
ลักแล โล่เอาค่าฮามผู้ชายมีเลี้ยวผู้ยังมีชีกณียง
- กายทนี่วาไล่ชั้นค่าคั้ง ผีมันลักข้อยท่าน ทนี่ยังได้ข้อยคั้นมันทาลังเสียโทษเสียค่าฮามบิ
ได้ให้ เอาตัวมันข้อยชายข้อยยังผีผู้ลักนั้นเป็นข้อยให้
- เอาโทษมันคอมเจ้า ผีมันขายมอบให้ทนี่โทษแลค่าฮามผียังเหลือทนี่ได้ให้ตมทนี่ค่าข้อยท่านผี
ค่าข้อยน้อยบิโทษแลค่าฮามทนี่แล้วในค่าฮามให้ผ่า ๓

โบราณ ๒๗ หน้า ๑

ผู้สวนควม

กันเข้าชั้น

พันกัน

- ส่วนปะเสียส่วน ๑ ให้แก่เจ้าข้อย ๒ ส่วน ผีเอาข้อยท่านทนี่พันทนี่วาไล่ชั้นค่าคั ผู้เจ้ามัน
ผีไปพันทนี่วาไล่ชั้นไหม ๑ อันนี้ว่าด้วยอันเจ้ามันพาขัดแข แลสวนต่างค
- ันไล่ชั้นเจบมันแล้วตัวมันผู้ลักนั้นไล่คอ ก ๖๐ วัน ผีข้อยมันลักเอาทนี่นั้นแลลักทนี่จากมีมัน
กัตมันขายเสียกัตตายเสียกัตให้ เจ้ามันแทนข้อย
- ท่านผิดผีเจ้ามันพาขัดแขต่างมันผู้ผิด ทนี่ผิดตัวใดเอาตัวนั้น ฯ มาฆตา ๑ ผู้สวนควม
กันเข้าชั้นพันกันผิดวันยามสี่เม็งทมา
- ยให้ฮอดกวนอยู่ได้ทนี่กลางตามยาม ๑ บิฮอดกวนให้ผีมันผูกกายตายมันนั้น ฯ มาฆตา ๑

มันว่าทาสีนันบิได้กัถิ มันไปหาผู้ใหม่มาว่าความนี้ไปเปน

ใบลาน ๒๗ หน้า ๒

มันว่าทาสี

นันบิได้กั

กัผู้จักน

ันกันนั้น

- อันให้เขาพันกันห้ามเสียสิ่งนั้นกัถิให้ณัน ๓ มาชตา ๑ เลาผู้ ๑ จักพันกันให้สี่เมืองเอาไว้กับกวณชู้ก้าเข้าน้ำทมาทชกับคอมลีเมืองย่า
- ให้ผู้เฒ่ามาปากจากคอมลีผู้เฒ่ากวาสี เมืองมาให้กันเข้าเหมียงหมากนุปากจากคอม ผู้จักพันกันนั้นก้าได้ให้ณันหย่าให้
- พันท่อน ๓ มาชตา ๑ ผู้จักพันกัน นั้น ค้นได้เอาสินพันเกี่ยวกันไว้เงินสินพัน บัพันเอาเคื่องขันกันเลือนผ้าเกี่ยวกันไว้
- ก่อนด้วยเหตุอันจักพันกันนั้นให้สี่เมืองเอากัพันกันนั้นไว้กับกวณทั้ง ๒ ย่าให้ทาหมตหมมาค้าให้ยังอยู่ว่าลูกเมียเขาพ่ายบ้านทาหมตหมมาค้าให้

ใบลาน ๒๘ หน้า ๑

- แนนย่าให้พันท่อน ผู้ได้ทมาใส่ขันคำค ๑ สมมา ๑ ของอันทอดจ้างหมให้จัดเอามาเปนลาชะโทษและวินิไสยตงเลียง ผู้มีนผู้พ่ายนั้นชูลกะโทษให้เอา
- วัตถุอันสวนเอานั้น ผู้มีนกะโทษให้ใส่ ขันคำคหนึ่งตามลักวัตถุอันสวนได้กันนั้นให้คืนท เพินให้มันอยู่จักกองเมืองผู้มีนไปเข้าใจ
- ันไปกวณอื่นให้มันไปให้กวณหลังแต่งน นบผู้กวณหน้าตัดเม่นกวณหลังโทษอันนั้นจักเสีย แก่ทำนนั้นให้ใส่ขัน ๒ ทให้มันแต่งสมม
- กาวณหลังเงินฮ้อยเผิงพัน ผู้ตัดนเม่นกันให้ชุนกวณผู้ใดยังถึงอะคะตออันใดให้ใส่โทษชุนกวณอันนี้ว่าความอันบิได้พันตาย ผู้ควนนั้นนั้น หากพัน

ใบลาน ๒๘ หน้า ๒

- พันตาย เหตุกาณแห่งมันสิ่งมีต้นว่าเมียแลพี่น้องลูกหลานมันมตายกัถิ เอาคำผู้ใหม่มาห้ามกัถิอย่าให้ไปท่อน ผู้มีนตันไป ผู้กาณหน้าได้จัดเอาพัน
- มันมาไว้กับกวณหลังก่อนจ้ง ให้มันสู่กวณหน้า มันเลาหนีฮ้อยพันกัถิให้มัน พันท่อนความอันได้จักพันกันแล้วเล
- าคลาชเสียจากกวณอันจักพันกันนั้น ๑ กัถิ ๒ มีกัถิ ๓ มีกัถิหลายกวณนั้นกัถิอย่าให้พันท่อนเงินสินพัน ๒ ฮ้อยคลายพัน ๓ บาชบักชีก

- ทัก ๓ ลำ ฯ มาขตา ๑ ความเสี่ยงหนักแน่ถ้า ๑ แล้วไปลู่กวนหน้ามันเลาหนีง้องนั้น ด้วยคำต๋เดียวนั้นอย่าให้มันท่อน ผียังอยู่

ใบลาน ๒๙ หน้า ๑

- ว่ามัน ผู้ให้ทามต๋มึงจิงแน่ดังนั้น ผีทามมาได้ทำให้ไล่ชั้นคำค้ ๑ โทมชั้น ๑ แก่ทมิอย่าให้มันทยามคำทำนเมือลุน ผีมันบ่ทลาบ ยังเฮ็ดถึง ๓ ทิมัน
- ผู้คนเมือเมืองเปะนพาละนิก ผีมันบ่ปิด ตียานว่าได้คำมันชั้นกันชั้นพันให้วันไล่ยะกาชดูทอดแต่เก่าแต่หลังต๋อิกก่อนควนไ้พัน
- จิงให้มันบ่ควนให้มันอย่าให้มันแท้ ผีโทมให้ไล่ดังกล่าวนั้น ฯ มาขตา ๑ ช้อยโอกาชยหาทานกับวัดวาอารามกดี ช้อยหลวงก
- ตีไ้กดีช้อยทานกดีมันเขาให้ลูกเต้านักทานกดีเจ้าบ่รู้ว่ให้แก่ทานเอาคืน ผีช้อยหลวงเปะนผู้โหยบ่รู้ให้เอาคืนมันว่าด้านโอมเอานันแม่ให้ชาชกดี

ใบลาน ๒๙ หน้า ๒

- ก็ไปชางตามควนมันเม เทตผู้เปะนเจ้าเปะนไทยบ่รู้ช้อยโอกาชยหาทานกับวัดวาอารามมันเขาต้านกันถึง ๔ ช้อยกดี กับชางจากโอกาช ผีเปะนเทตเปะน
- กานวัดวาอารามจิกแต่งเปะนอุบะกะกาน แก่กัถันโคบะกะวาควนเอามาเปะนอุบะกะกาน แล้วก้จิงชาง ช้อยหลวงว่าพวก ๑ ช้อยโอกาช
- จำพวก ๑ ไฟจำพวก ๑ ทานได้ไปตกบ่ละ เทตเขายังคั่นตกเมืองเก่าที่เขาอยู่สำลันอันได้ให้ไปอยู่คั่นเก่าในสำลันอันนั้น ผีบ่ใช้โอกาชคี่
- ว่าไ้กดีช้อยหลวงกดี ผีเขาไปตกปะเทตเจ้าเซียชากันในปะเทตนั้นเขาได้ไ้มวนเอาแท้ผีเขาคินมาปะเทตเก่า เจ้าผู้ไ้ก่มาอย่าว่าสังท่อน

ใบลาน ๓๐ หน้า ๑

- หากชางแล้ว ผีโอกาชมันผู้โตชากัน ผู้โตชากันมันผู้โตชากันในปะเทตนั้นกดี ผียังคินมากับเจ้าเงินผู้ไ้ก่ให้เอาสมบัติในที่อันมันเปะนโอกาช
- นั้นแพนเอาทำเก่าตามน้ำเงินผียังมีลูก หลานเขาไ้บ่ละนาคน

กิดเลี่ยนจาน

สืบลีจานจาน

ปะดิดตุด

หมวด กฎหมาย

หมู่ -

ชื่อ กฎหมายโคสารกษฏร ผูก ๕

เลขที่ ๑๐๖๓ มัดที่ ๗ ตู ๑๐๘ ชั้น ๔/๔

๓๔-๒๐/๗

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

ผู้ปริวรรต นางสาวเสาวนีย์ พรรณาภน

ผู้ควบคุมการปริวรรต อาจารย์จันทน์แดง คำลือหาญ

ใบลาน ๑ หน้า ๑

ลูกขุนตัว

เจ้าลูกขุน

ยังเมือง

เดียว

- ฝีมือไทย ๕๐ ฝีมือ ๓๐ ตามอันน้อยลำดับลงเทิง เทดโอภาษยายท่านนี้หนักนัก ฝีมือได้ให้แก่ท่านในประเทศนั้นก็ได้มาแล้วจึงให้แก่ท่านในประเทศอันก็ดี คั้นว่าคน
- มาในประเทศที่เก่าให้เขาหาอยู่ที่เก่าเทิ ฝีมือชาวเมืองต่างแสงกันเอาถึง ๔ ย้อยแต่ตาเงินกับ ๔ ย้อยแล้วแต่ตาเงินกับ ๔ ย้อยผู้ยังไปอยู่กับผิวส
- งามยาวทำเอียนคอมผู้ชายลูกยิงชายเฮ็ดได ใต้ติดอมกันฝีมือจับใจตากแล้วคั้นเจ้ามนุ जोดก ไปเนิงว่าชายเทดเงินตาทุก ๆ มาชตา ๔ ย้อยยังมี
- ลูกยิงชายให้ผาดองเทดยังติดตามคอมเงินท่านอัน ๑ หากเกิดกับที่ท่านผู้ชายแล ๆ มาชตา ๑ ลูกขุนตัวเจ้าขุนยังอยู่เมืองเดียวไว้ใกล้กับโกกกันแลและเสียเป็นถ้อยเป็นความบิบ้านบิ

ใบลาน ๑ หน้า ๒

ผู้ ๑ ได้ฝาก

ลูกขุนไว้กับ

กัน

ท่านได้ยาน

- ปกเอาท่านผู้อื่นหากบ้านถ้อยบ้านความแลและยังป่าให้แก่เจ้าลูกขุนท่านวันไว้แต่เช้าเลิกได้ เจ้าขุนหนึ่งไม่โทษเกิดได้หนักที่โกกโทยังอยู่ในทุกกิติจึงพิจารณาด้วยอันควน
- บิละนาคุณตามหนักเบาเทิน ๆ มาชตา ๑ ผู้ ๑ ฝาก ลูกขุนไว้กับกันท่านได้บ้านปกด้วยถ้อยความเพ้นตั้นพายลุนเจ้าลูก ขุนมาถามเอาให้แต่งบิละนาคุณตามหนักเบาจึงให้หนี
- ฝีมือท่านฝากลูกขุนกันนั้นยังสวนเอาลูกขุนท่านว่าเป็น ลูกขุนตัวมาแต่ก่อนยังสวนตกขุนอย่าให้กินให้ลิบเสียให้ ไล้ชันไหมแก้มันผู้สวนเอาลูกขุนท่านนั้นตามลักลูก
- ขุนท่านให้ชันทั้งมวล ฝีมือบิสมกใจมันอื้ออึงกิติพอยมาว่าให้สวนตกดังเก่ากิติมันไปสวนกวานหนักกิติสวนตกแก้มันให้ไล้ชันคำคิ ๑ ตามลักชันสมา ๑ ฝีมือใช้ลูกขุนตัวมัน

ใบลาน ๒ หน้า ๑

โหมมาสู่เฮา

กองให้เอา

ห้อยและลูกขุน

เจ้าบ่าว

- เลามาสวนเอายังสวนตกแก้มันให้ใส่ขันใหม่ ๑ ตามลักผีมันบ่เข้าใจยังไปสวนกวานหน้ายังตกแก้มันดั่งเก่าใส่ขันคำคั้งขันสมมานั่งตามลักมัน ๔ มาชตานั่งโม่มาสู่เร่ากองช้อยให้เอา
- เปนกองช้อย ผีมันจักหนีเมื่อเปนไฟดั่งเก่าให้กองช้อยเอาเงิน ๒ อ้อย ๔ มาชตา ๑ ช้อยและลูกขุนเจ้าบ่าวได้ไหมหมันบันคัดจักทำฮ้ายมันหากหนีจากเจ้านายให้ผูก
- ให้เจ้าลูกขุน ผีมันสวนกวานไฟเอใส่คอก ๓ วัน อันนี้ว่าแต่ตัวเขาหากสวนตาย ๔ มาชตา ๑ ลูกขุนแต่เถาแต่ แก่เจ้าลูกขุนบ่ได้ว่าร้ายหากยากหนีจากเจ้าลูกขุน
- ให้ผูกคิ่งดั่งเก่า ผีเขาหากบ่อยู่ทำให้เอาคำคั้งคน ๒ อ้อยผีเขายังมีคุณแก่ลูกขุนแต่ก่อนหลายแท้ ไฟเอคนอ้อยเงินผีลูกขุนยังมีคุณได้ย่านได้อ้อยด้วยเลิกจึงบ่เสียชีวิต อันนี้อาสา

ใบลาน ๒ หน้า ๒

ผีช้อยกตัญญู

ขุนกตัญญู

ต่างประเทศ

ต่างเมือง

- ได้ช้างม้าช้อยคนเงินคำมาให้เป็นคนแก่เจ้าลูกขุนแล้วหากว่าบ่เป็นคนและหมายหมั้นคั้นความสิ่งมีต้นว่าบ่ได้ช้างม้าช้อยว่าอัน มันจึงหนีย่ำว่าสิ่งแก่ลูกขุนผู้นั้นเกิน มาชตา
- ๑ ผู้ใดหากบ่นายบ่ใดกตัญญูเป็นไทแก่ตัวบวช เป็นนักชวาวะมาลิกอยู่ต่อมผู้ใดได้เอาเสื้อผ้ายับสีกตัญญู บ่มีกตัญญูหาเจ้านายบ่ได้มันเปนอ้อยเปนควา
- มมาเฟิงช้อยต่อมว่ายังยังเลี้ยง ๔ มาชตา ๑ ผีช้อยกตัญญูขุนกตัญญูไปตกประเทศต่างเมืองคีนมาอย่าฟ้าวเอาเป็นคนตัวให้ให้วันยาเจ้าผู้เป็นเจ้าน
- มีปาละก่อน ผีเขามักกินคุณจึงให้เอาลูกขุนให้เป็นลูกช้อยให้เป็นช้อยผีเขานับให้เขาเป็นกองช้อยมันกานอันได้ให้เขาว่า

ใบลาน ๓ หน้า ๑

- เจ้าคนบ่รังเอามาหากหนีมาแต่ตัวละช้อยและลูกขุนตัวเสียเมืองท่านเขาจึงมาพาลูกกตัญญูเอาจอกดีแมนเมี่ยงย่าให้ทอน วันไว้อันบ่ได้ช้อยต่อมกันแลเป็นโทษหากนัก
- านไล่ชำนันผีลูกขุนลูกเมี่ยงพ่ายหลังท่านบ่ได้ ฮี้ทับได้ต้องโทษอันไดอัน ๑ เขาหากแตกหนีมาน่าหลังให้เขา แก่กันเกิน ผีเขาพ่ายหลังหากยังของอชา
- ท่านได้ฮ้อยฮ้อยเอาได้มาผีจักเอาค่าให้เสียค่าถ้องหนึ่งตามที่หนักที่เบาเกิน ผีเมี่ยงเอาผิวใหม่มาผีมันมักผิวใหม่ความแล้วผีมันมักผิวเก่าให้แต่งบับนา
- คุณผีหากบ่นายบ่ได้เจ้าช้อยเจ้าลูกขุนยากหนีบ่เอาช้อยบ่เอาลูกขุนลูกเมี่ยงตัวหนีปะเสีย ผู้

ได้อามาได้ให้เป็นคนผู้หนึ่งที่เขาหากหน้ามาด้วยตนเขาให้เขาเป็นช้อยหลวงผู้เขา

โบราณ ๓ หน้า ๒

ลูกขุนท้าว

พยาผู้ไต่ฮ้อง

เขาเอาดัง

ไฟออกเฮด

ขุนให้แต่ง

- ยังมีเจ้าลูกขุนเก่าให้ถือเอาหากหน้ามาด้วยตนเขาให้เขาเป็นช้อยหลวงผู้เขา
- เขาเอาดังให้เขาเมียดให้ให้ขึ้นดอมเจ้าลูกขุนให้พามาโหมที่ขุนคังยาให้เจ้าลูก
- ขุนบอกเวียกบ้านการเมืองแก่เขาผู้หนึ่งนั้นไย ก็นในดินผู้ไต่ฮ้องในเสียจางลับป้าเป็นนาในดินผู้ไต่ฮ้องให้เอาค่าไปคามาเสียคังยาในเสียเกินมาส่งคานส่งคังยาให้
- เอาดูเกิน ๓ มาชตา ๑ ไฟออกเฮดขุนให้แต่งคังเวียกมันออกดอมคังว่าคังมันมันนั้นผู้เฮดเป็นคนที่คังมาหาไฟดังเก่า ผู้ไฟออกบวตลิกออกไปทำคณ
- ดอมขุนให้แต่งตัวมันไปอย่าให้เอาเชื้อสาชกะกุนหนีจากไฟคังมาลิกที่ไฟให้เอาเป็นไฟคังวชกันด้วยเทศกานบิใส่ใจสุดเฮียนคณลิกไฟเวียกไฟดังเก่า ๓ มาชตา ๑ ช้อยผู้ใดเจ้ายากได้

โบราณ ๔ หน้า ๑

ผู้ ๑ เอาช้อยเอา

ลูกขุนท้าว

นมาถวย

- ขุนให้บวชด้วยสัตตาเป็นผลาขุนแก่ตนแล้วผู้ยังลิก บัดควเอาเป็นช้อยแล วันไว้แต่บวชกันด้วยเทศกานแลผู้ช้อยลิกหนีไปบวชให้พ้นจากช้อยท่านผู้คณคืดดัดคล้ายไต่ฮ้องช้อยท่าน
- บวชยากให้มันช้อยท่านให้มันใช้ช้อย ท่านตงเลี้ยงค่านแล้วใส่ขันไหม ๑ ผู้ช้อยท่านลิกหนีไปอยู่ดอมมันย่านเป็นโทษและให้บวชยังอำช้อยท่านไว้เพิง
- นานให้ใส่ขันคำค ๑ ให้มันแทนช้อยท่านเลี้ยงค ำให้ใช้แองมีเลี้ยงเงิน ๓ มาชตา ๑ ผู้ใดเอาช้อยเอาลูก ขุนท่านมาถวยกิติเข้าของท่านมาถวยกิติเจ้าบิให้
- อะนุยาชมันเอาไปให้ท่านกิติให้ผู้พาถวยมันแทนตงเลี้ยง วันไว้แต่เป็นลูกหลานอันเป็นกวนนั้นอย่าว่าสังเพิน ๓ มาชตา ๑ ลูกม้าข้าขุนไต่ฮ้องเจ้าลูกขุนพ้อมกันมักขุนล้างวัด

โบราณ ๔ หน้า ๒

- วาอาฮามให้ไหวพยาเจ้าอันให้สางสีลิบคำชวนอันไฟ ๔ ปีให้ลูกเป็นเงินคำคผู้ชาวคำชวนหมายฮ้องปีให้ลูกผู้ ๓๐ คำชวน ๒ ปีกิติ ๓ ปี กิติให้ลูกด้วยเงินคำคหากับลูกบิลูกให้เอากานเมือง

- กับแก้วเขาจอมเจ้าลูกขุนเขาเห็นผิวยังผู้ให้ถวญโกถากบฏแก้พญาเจ้าทากจ๊กมีอาษาให้หลายลายไว้กับอารามที่นั่นแม่ไม่กตีสั่งเดียววันแล ๓ มาชตา
- ๑ ลู่ชน ๖ เบี้ยนต่อท้ามเขาย่าว่าสังฆีเดกน้อยนุ นั้นเขาถมิขพำนกันตายที่ไต้แม่แทนค่ายาไล่ชนเห็นเดกน้อยนุนี้เสียอันตะกะจำพวกนี้และซ่งดี
- สัดติไปเพน หนักหลาย ผีเขาบุตตีกันแทงกันเจ็บเบดงั้นกันแต่มีฟ้าเขาพาชวานก้วยอ้อยผุเขาเลาชวานอันเลียดตกยางออกนั้นเห็น ๓ มาชตา ๑ ยิ่งผู้ ๑ นั้นผู้ว่าชาย

ใบลาน ๕ หน้า ๑

ลูกสาวท่านผู้
ขึ้นขึ้นเมื่อ

นอนดอม

- ผู้นั้นมีเมียแล้วมันลู่ผิวเพื่อนแล้วมันเลาด่าเมียเห็นควนซาซให้ไล่ชนแปง ๑ และให้มีเผิงเทียนเข้าดอกดอกไม้สมมาเผิง ๒ ปีก ๑ กันไล่ถองชนแปงนี้แก่เมียนั้น ๓
- มาชตา ๑ ล้ากองคานแล้วคนเข้าบ้านท่านไป นอนดอมชู้ท่านคองนันทันบิ้องว่ามานอนดอมชู้ท่านบิ ฐิได้ข้าตายย่าว่าสังเพดคำคั้นท่านยักษาคุมของ
- ท่านผู้บิ้องว่าบอกแล้วมีผู้ได้ยินแล้วผู้ จักกตผู้เอาแล้วกตบิิจาลนาเข้าท่านเสียโทษมีแก่ผู้ข้าแล ๓ มาชตา ๑ ลูกสาวท่านผู้ขึ้นขึ้นเม
- อนนอนดอมกลางคืนชวดเพลเจ้าเอียนบิ้องว่าซาสุ้กันเจ้าเอียนทวงมันอันอันออกหนีบิปากได้ข้าตายย่าให้ว่าสัง คองว่าข้าลักคนโจนได้ข้าแล ๓ มาชตา ๑ น้แม่ก็ผู้ว่าลูกสาวตัว

ใบลาน ๕ หน้า ๒

น้แม่ก็ผู้ว่า

ลูกสาวตัว

ลู่ท่าน

เมียมีผู้ได้ข้า

กับกันหา

โทษบิ

- ลู่ท่านแล้ว อนึ่งน้แม่ผู้ชายได้แก่วงถ้อยคำ หากอยู่แล้วบิิจาลนาดูให้ถิและได้ข้าเสียเพโทษแล ๓ มาชตา ๑ เมียมีผู้ได้ข้ากับกันหาโทษบิได้แก่ผู้ข้าแลผิแล้ว
- จึงข้าเพโทษแล ๓ มาชตา ๑ ผู้บิยก โทษแก่ท่านสวนตกให้ไหมทำดองอันนั้นยกท่าน ผิถึงกินถึงพันจึงน้ให้ไล่ชนทำดองและกันคำคั้นนี้ผิวัด
- ถูอันมันยกกันน้อยมันจักพันตามใจนั้นน้พ้าง ใดให้ไล่ชนคำคั้นนี้ของอันนั้นยกทำใดให้แทนทั้ง

มวน มาฆตา ๑ ผู้เจ้าวัดถ้ำผิงคำผู้เลี้ยงให้เจ้าวัด

- ถูคำเลี้ยงนั้น ผู้เลี้ยงยกว่ามีหลายคนแน่ท่านจะได้ของหลายผีมันว่าท่านแน่ให้เอาตัวมันว่าอัน
บ่ควนให้มันเทศพยายเลี้ยงตัวแน่ท่านว่าของมีหลายมันก็จักได้หลายฝ่ายมันก็จัก

ใบลาน ๖ หน้า ๑

ผู้เลี้ยงมันแก่

ทำผิดหลาย

คน

มันผิดทำ

แต่เป็น

- ได้ฝ่ายเมืองเพิ่นแพ้เลี้ยงมันท่จักเสียชุกเสียแต่ตัวเลี้ยงผู้เลี้ยงมันมัน ผู้เจ้าวัดถ้ำผิงคำมันบ่
คำเลี้ยงมันมันเจ้าวัดถ้ำผิงคำเสียให้มันผู้เลี้ยงความมันใส่ว่าเพิ่นลึง คั้นเจ้าวัดถ้ำ

- คำพันยาให้มันชนา อันนั้นคั้นแน่ก้าโตเทียนยอมใส่ขันห่อตายของต้นของ วายเถิงชุกทำแท้
ดีหลีแล คั้นบั้งโทษเสิมกัน

- ดังนั้นว่าบ่ควนให้มันเพิ่นอันแล มาฆตา ๑ ผู้เลี้ยงมันมันทำผิดหลายคนผีเขาพ้อมกันมาสวน
ชนาเดียวกัน ให้ใส่ขันผัดอันเดียวให้เขาบั้งกันผัดมายกชนะ ๑

- แล้วขณะนั้นเสียหมันบ่ควนแล้วผู้ ๑ จึงมายกดีใหม่ ๑ แถมให้ใส่โตตามปะโทยก ฯ

มาฆ ตา ๑ มันผิดทำแต่เป็นไทพายลุนมันได้เป็นช้อยท่านด้วยเทศมันทำผิดอันใด

ใบลาน ๖ หน้า ๒

ผู้ ๑ เป็นพัน

ผู้ ๑ เป็นพัน

อันผิดทำ

แห่งกิติ

- กิติให้เอาตามขันให้แต่ก่อน ฯ มาฆตา ๑ ผู้ ๑ มันผิดทำ ๓ แห่ง ๔ แห่งมาว่าใน
ขณะเดียวทาลัง เสียบ่ได้ให้เอาคำมันเปะปะหมานผีลูกเมียช้อยคนมันมีให้ขายลูกเมียช้อยคนมัน
ให้

- พิจารณาดูให้กิติผิงเอาลูกผัดให้พิจารณา ดูผีมันเอาของแต่หลังเอาเมียมันจึงให้ติดผีมันกั
หาทำลุนผัดเอาเมียมันกิติเขาเฮ็ดได้ด้วยกำลังชาเมือลุน

- จึงแทนท่านลุนผัดบ่เพิงว่าจักติดลูกเมียมัน แล้วให้ขายเอามาแต่ตัวเดียวมันแล ฯ มาฆตา
๑ ผู้หนึ่ง เป็นพันอันผิดทำหลายแห่งกิติมันวัดถ้ำผิง

- ให้แก่ท่านหลายแห่งกิติผิงทาลัง เสียบ่ได้ให้เอามันเปะปะหมานผู้น้อยผู้หลายตามวัดถ้ำเจ้าพินัน

๙ มาฆตา ๑ เจ้าหัวเผด็จศึกขาดเสียประหมวดยาไสทนต์ก่อนนี้ยัง

ใบลาน ๗ หน้า ๑

บ้านเมือง

ข้าเชือกแปน

ลัก ย่าไซ

ท่าน

- ลักเพดแปนสมณอยู่ ยังผิดเมือลุนให้ไล่ตามโทษเพดบิได้แปนสมณะแล ๙ มาฆตา ๑ บานเมืองข้าเชือกแปนลักแปนเล็กกิติไทเคียวได้ข้าพันกันตาย เมื่อยังผงแปนไปละจับ
- ย่าให้ไล่โทษเพดแปนสนลวงไปแล ผียังเหนสิ่งของอันเขาได้กับมิให้เอาคน ผิบเหนความแล้ว ๙ มาฆตา ๑ เมืองข้าเชือก
- ข้าเชือกทอนเชดปักขาไค้ได้สิ่งของกับยาขนู ข้างเขาผู้ใดของกันอันแปนนางนาว ๙ รักขาหากแล้ว ผิบบ้านเมืองละจับแล้วเขาตั้งเกิดแปนลักแปนโจน
- โคบลูเอาของให้ไล่โทษตามครองเกิน ๙ มาฆตา ๑ ลักปาไนไซท่าน ผิต่านได้ ปาคืนไหม ๒๐ เงิน ผิบได้ปาคืนไหมต้อง ๕๐ เงิน ผิตาสั่งเสียบิได้ไล่คอก ๒ วันถ่อง

ใบลาน ๗ หน้า ๒

ลักชอนแพ

โตงนาม

โจนลักของ

ท่านมาว

- มาฆตา ๑ ผีลักชอนแพโตงนาม ยังได้ของเก่าคืนไล่ถ่องชันแปง ๑ ทาสั่งเสียบิได้ไล่คอก ๑๐ วัน ของท่านให้ใช้ แทนตามเก่าไหม มาฆตา ๑ โจนลักของท่านมาว
- เอียน ผีเจ้าเอียนรู้ว่าโจนแท้ไหมเจ้าเอียน ชัน ๑ เงิน ๒ ย้อยผีโจนป้อยให้เจ้าเอียนหาโจนให้ได้ผิบได้ให้ เจ้าเอียนแทนของอันโจนลักนั้น ผิบรู้ว่าเขา
- แปนโจนเลามาวเอียนกิติ โจนป้อยเสียให้ เจ้าเอียนแทนของต่างโจนให้ไล่ชันแปง ๑ แก่เจ้าเอียนคืนได้โจนจึงเอาดอมโจนแทนชันไหมโจนตาม
- ครอง อันเจ้าของนำย้อยถอยสันทันจึงว่า ผีโจนหากไปขังจอดขัณวนอนเจ้าเอียนบิรู้ว่าเขาแปนโจนคิดว่าบิละสุดได้ให้อนความแล้ว ผีเจ้าของนำย้อยมาถาม

ใบลาน ๘ หน้า ๑

โจนลักจัว

ควยมาว

เอาขึ้น

- เจ้าเอียนอำว่ามิมีฝีมือพายนลุนได้โจนมาถามเลาว่ามานวนอนที่นั่นไหมชั้นหนึ่ง เทตอันเป็นโจนหนักตายผีเจ้าเอียนเล่าความซึ่งว่าก่มานวนอนแท้ที่บู้ว่าเขาลัก
- ฌีบอกแต่เค้าดั่งนั้นอย่าให้เจ้าเอียนเป็นโทษเกินผี ยังรู้ว่าเจ้าเอียนมันแกล้งสู้ให้ลักโจนมานวนอนแล้วจึง ให้เป็นโทษแก่เจ้าเอียน ๓ มาฆตา ๑
- โจนลักงั่วควยมาแหวเอาขึ้นสู่เจ้าเอียนกินไหม เจ้าเอียนชันแปลง ๑ ผีเจ้าเอียนอุ้ใจกันตั้งให้ไปขึ้น ควย ลักมากินไหมเจ้าเอียนชัน ๑ ๒ ย้อยเงินผีโจนน้อย
- หนีได้ให้เจ้าเอียนเสียหนี้ต่างโจนให้คู่โจนผู้ลักนั้นชู้คนให้มันทาวโจนให้ได้จึง ให้โจนแทนของมัน ฌีบได้โจนของมันเสียความแล้ว ๓ มาฆตา ๑ ผี ๑ เอา

ใบลาน ๘ หน้า ๒

ผู้ ๑ เอาคน

ผู้ ๑ ไปขายเอา

แล้ว

ข้าท้าวบ่าว

พยาเอามา

- คนผู้ ๑ ไปขายเอาค่าแล้วผู้ ๑ ว่าคนกูตายว่าดั่งนั้นให้เขาสวนยาษกันก่อน คนผู้ท่านไถ่นั้น ให้คาชไว้กับเอาเงินผู้ไถ่กวณอย่าให้อามเวียกเพิ่มเทตเพิ่มมีเงินไถ่เพิ่ม
- จักกินแกล้งคันสวนตกฮั่วมม่นคนผู้ใดจึงไ ทัตตักเป็นคนผู้ขายให้ใส่โทษแก่ผู้ยาษ ฌิตกเป็นคนผู้ยาษให้ใส่โทษแก่ผู้ลักคนท่านไปขายให้ไ
- เอาค่าฮาม ๓ มาฆตา ๑ ข้าท้าวบ่าวพยา เอามาตกน้ำตกท่ากัตชีวไปทางหลวงกัตชีม้าฮ้ายม้าแขงให้บอกคนหลิก ฌีบบอกยังอย่าท่านตายให้ผู้
- เจ้าใช้ค่าตันท่านตัวมันผู้ฮ้อยให้ใส่คอกเวน ฌีบตายเลือดตกยางออกให้สู่ชวัน ๖ เบี้ยเงิน ฌีเสียของคะน่เสียกานแท้ให้ไ ๒ ย้อยเงิน ฌีแต่พเจบเลือดบ่อออกสู่ชวัน

ใบลาน ๔ หน้า ๑

เดกน้อยชุ่มหนึ่ง

อายุได้ ๑๒ ปี

เมื่อเทิง

เขาชวนกัน

ไปเหล่าน

- ๖๐ เงิน ๓ มาฆตา ๑ เดกน้อยชุ่มหนึ่งอายุได้ ๑๒ ปี เมื่อเทิงเขาชวนไปเหล่านเขาก็มีไม้

คือนักดนตรีใส่กันหลอนถูกตายให้มันผู้ทำใช้คำผู้ตายให้มันเสียโทษใส่ก่อน

- ผู้ถูกเลือกตกยาออกให้สู่ขวัญ ๖ เบี้ยเงินแต่หนึ่ง จบไค่นอง ชาบวบให้สู่ขวัญ ๖๐ ผู้เสียองคะ
น้เสียงานให้ ใช้แทนทาน ๒ ย้อย ผู้คนชู้ขึ้นไม้ก็ติดไม้ก็
- ดี ตกน้ำก็ตายเจ็บป่วยย่ำว่าลึง ผู้ ๑ ยัน ชุกลงจึงตกตายก็ดี เจบกดีให้แต่งแต่หลังนั้นก็
ย่ำบาบไหมใส่โทษแต่หนึ่งใส่เข้าเล่าชวัน ผู้ตายจึงเอาตัว
- แทนตัวที่นั้นหนึ่ง ๓ มาตา ๑ เอาเข้าไปนอนเอนท่านเจ้าเอนยกอาทิกานใส่ขันแบ่ง ๑ สม
เอนท่าน ๒๐ เงิน ๓ มาฆตา ๑ ผู้ ๑ เข้าเอนท่าน

ใบลาน ๔ หน้า ๒

ผู้ ๑ เขาเอน

ท่านยังเสีย

ของท่าน

ในขณะนั้น

- ผู้ยังเสียของท่านในขณะนั้นเจ้าของหลังน้ำว่าบวบได้ให้แทนทั้งมวนผู้ตั้งลัดจะไดย่าให้แทน
บด้นั้นให้เอาใจเจ้าของผาดองพวงสองเข้าใจให้แต่งตามคองเงิน ๓
- มาฆตา ๑ เจ้าเอนบักสุณกลักมกลักให้แขกทำ ลัดจากที่ถ่านก็ตามผู้แขกทำบได้ตามวัตถุ
น้อยมา กผู้แขกทำและได้ติดใหม่ถองวัตถุอันเสีย
- นั้นแลสู่ขวัญท่าน ๖ เบี้ยเงิน เหตุความ อายุถึงแก่ท่านตาย ๓ มาฆตา ๑ ผู้เจ้าเอนสู่
ไว้ หักแขกหลังน้ำได้จึงว่าเสียว่าอันก็ให้หลังแล้วแต่ง
- ตามลัดจะผู้มันผู้ชกลักทำให้ใหม่ตาม คองของน้อยหลายนั้น ๓ มาฆตา ๑ ผู้เขาเอนท่าน
ไปตอนไปยับในบ้านในเมืองผู้หน้าความกันยอษเจ้าขุนให้เสียเบี่ยวัน ๒๐ แทวัน

ใบลาน ๑๐ หน้า ๑

- เบี่ยยังเสียเอนท่านให้แทนตามตาดังชาได้ด้านกันนั้นผู้เอนแตกให้ผู้เข้าแบ่งให้ดีผู้เจ้าเอนบ
เข้าใจให้ผู้เข้าแทนตามวันด้านกันเมื่อเข้ากันเอนไปมีค่าที่ใดให้แทนที่นั้นเอน
- ให้ไว้แก่ผู้เข้าเอนว่าข้างม้าจวควยเลื่อผ้าสิ่ง ของอันใดก็ดี เข้ากันก็ดีให้แต่งสิ้นนั้น
สวดดังของเขานั้นยังเป นด้วยอันค่าเข้าแก่กันตามอันด้านกันนั้นพลัน
- ดังของอันหักแตกขาชจิบหายเสียนั้นก็กลางแท นของท่านแล ๓ มาฆตา ๑ ขึ้นล่องที่ ๑
ทางเรือหากยังต้องผู้เอนท่านไว้กับ
- ทำยังชุนแตกแหงเสียให้แปลงของท่านให้ดีผู้แบ่งดีแล้วเจ้าของหากบเอนมอบเสียแก่ผู้เอน
แตกให้หลังค้อนเก่าอันใหม่สมงวดค่าอันชื้อนชายนั้น เหนว่าท่านเอนแตกแหง

ใบลาน ๑๐ หน้า ๒

ยืมเงินคำ

กันถึบู้

ผี ๑ ทากถึ

ควนถึ

- เสียและขึ้นค่าเอาเต็มสิ่งดังเมือขึ้นกันม่่นคงให้เอาวัดถึนั้นเป็นปะหมาน ๓ มาชตา ๑ ผียืมเงินคำกันถึบู้ได้ย่านค่าว่าค่าเก้าค่าสิบให้เจ้าของอุตทิส
- ถานหล้งน้ำได้ให้แทนค่าตงเลี้ยงผีกทำได้ให้ค่าเจด ผีสมาค่างให้เอาสมมาเซตดูผีเคื่องลู้ชบลู้กันอันเป็นเ จินเลี้ยงแท้ให้แทนเลี้ยงผีน้ำเจดให้เอา
- อันฮัดเสียชาวติได้นั้นเป็นปะหมานทวนแต่งให้เขา แทนกันเสียผีเฮดทวนเสียเอาค่าอันไถ้นั้นเป็นปะหมาน นผีทวนแต่ถ้ำแต่แก่เบงวนเป็นค่า
- ทลายเขาบิได้ช้ช่ายทาบมีอันเป็นปะหมานค้นว่าบอกลี้แก่กันให้ผ่าเสียส่วน ๑ ให้แทน ๒ ส่วนเทศของนั้นบิแทนแก่ตา ๓ มาชตา ๑ ผี ๑ กันทากถึคือนถึอ้าวถึยู้ที่ตัว

ใบลาน ๑๑ หน้า ๑

ผีช้อยท่าน

ลักไปหา

ยุดอม

- ชาวบิบอกชู้กันดั่งนั้นไปเป็นโทษชู้กำผีเขาเล่นด่ากันทำให้ผีจาลนาถึอันเขาด่ากันนั้นให้ถามสากลี้ผีชู้ได้ยืมผีไดยังชวดพันให้แต่งชันด่าผู้ช่ายฮ้อย ๒ บาช ผียิง ๖๐ เงินตามที่ยุตติยุต
- ตาเทิน ๓ มาชตา ๑ ผีช้อยท่านลักไปหาอยู่ ดอมเขาแต่งสมมาลาเล็ก แล้วเอาไปส่งกันให้ส่งกัน เมือวันแทนแจ้งแก่ตาแท้ค้ำบู้จักหน้าคนจิง
- เอาไปส่งกันผีเจ้าฮับเอาด้วยคำว่ามากถึแล้วให้ยู่ ทั้นไว้ทั้นท่อนว่าอันกถึ มั่นก่เวียกกานเจ้ามันวันนึ่งกถึ ๒ วัน ๓ วันกถึมันจิงลักหนีกถึไปตายเสียกถึ
- ากแล้วผีความมิมผู้ส่งมันเลาหนีกาวทามันบิแทนมันลักหนีกถึ ตายเสียกถึให้ผ่าถ้องค่าช้อยผู้นั้น ให้เจ้าช้อยเทศผีเจ้านั้นทากฮับเอาแล้วนอยนึ่งทบิแทนหน้าช้อยผีมันฮอดถึ

ใบลาน ๑๑ หน้า ๒

พี่น้อง

มายาม

เจ้าเอือน

- เจ้ามันก่ได้ฝากดอมใช้สอยมันแล้วมันจิงทีกถึตายกถึย้าว่าสังแก่ผู้ส่งผีเจ้ามันว่ามีตบู้จักหน้าตา ให้ผู้ส่งเอาคิ่นก่อนว่าอันผู้ส่งตันไว้ช้อยท่านทนายให้แทนช้อยท่าน ผีส่ง

- เอียมัดค่าเจ้าเอื้อไปดู่เมียนดอมจิงมัมส่งเมื่อวันเจ้า เอื้อไปเพนจิงมัม ผีงวควยเจ้าของไปแหล่งดอมเพนแท้จิง มัม ผีบีไปแหล่งดอมบิเพนเพาว่าแต่ความ
- ปากไปพันผู้ส่งแล ฯ มาฆตา ๑ พี่น้องมายาม เจ้าเอื้อนสู้กันเหล้ามีกานงานบิได้ตั้งเรียกทำนมากินกัตี มันเมาให้เจ้าเอื้อนส่งฮวดที่อยู่ ผีบิส่งให้มัน
- นอนผีนอนเจ้าเอื้อนบิส่งให้ออดที่อยู่มันเมื่อคนโจนเข้าตายกางทางให้เจ้าเอื้อนแต่งเงินฮ้อยบาชให้ ผีเจ้า เอื้อนห้ามแล้วมันบิอนให้เล่าบ้านเดียวไว้เพนลักสีมันหากดันไปโจนเข้ากัตี

ใบลาน ๑๒ หน้า ๑

เจ้าเอื้อน

ตั้งไปเรียก

ทำนมา

กินเหล้า

- งุดอดกัตีเลือกินกางทางย่ำว่าสังแก่เจ้าเอื้อน ส่งผู้เมื่อถึงเอื้อนเด็กชวดเพลากานให้เอื้อน ผู้เมาห้ามให้นอนผีบิห้ามยั้งคินหากตายกางทางด้วยเหตุกานอันใดกัตี
- ให้เอื้อนผู้เมาแต่งเงินฮ้อยบาชให้ส่งชะกานผู้เมิ อส่งผีบิห้ามแล้วมีลักสีทำนฮ้อยมันบิฟังคินหนีเมื่อตายหากแล้วย่ำว่าสัง ฯ มาฆตา ๑ เจ้า
- เอื้อนตั้งไปเรียกทำนมาก็เหล้าผู้ชกเมาเจ้าเอื้อนบิไปส่งยังตายกางทางด้วยเหตุอันใดกัตีให้เจ้าเอื้อนไป โชโตหนึ่งผีบิเมอส่งเกิดน้นเพลากานกัตีค้ำมิดกั
- จวบให้เจ้าเอื้อนผู้เมาห้ามให้นอน ผีบิห้ามคินมายังตายกางทางด้วยเหตุกานอันใดกัตีเจ้าเอื้อนผู้เมาโชโตหนึ่ง ผีเอื้อนผู้เมาห้ามแล้วผู้ส่งหากบิฟังทั้งหลวงฮ้อยทั้งคินมา

ใบลาน ๑๒ หน้า ๒

พี่น้องต่าง

บ้านมายา

ม

พี่น้องต่าง

บ้านมา

ยาม

- ผียังตายด้วยเหตุอันใดกัตีย่ำว่าฮี้เพิน ฯ มาฆตา ๑ ผีพี่น้องต่างบ้านมายาเจ้าเอื้อนน้นบิหลอนกินเหล้ากินยาทำหากทำไว้นวเอื้อนเอามาสูนชกกินหลายคนก้าเจ้าเอื้อน
- บิได้กินลักคนผู้ชกกินเบือพองตายพองให้ เจ้าลูกขุนแล้วหากวบบิเพนคูนและหมายหมั่นคินความสิ่งมิดันว่าบิได้ชานบิยอมว่าอันมันจิง

- ทนย่ำว่าสังแก่ลูกขุนผู้นั้นเกิน ๓ มาฆตา ๑ ผู้ใดทามุนเจ้าเอือนใช้โทษผู้ตาย ๑ ชนคำคํ
- ๑ ให้เจ้าเอือนลู่ชวันเข้าผู้เบือเมาเหล้าชู้คนแล
- คน ๖ เบี้ยเงิน อันนี้ว่าด้วยอันเจ้าเอือนหากเฮดอยู่เดินให้ชกกันเหล้ากันยาตาย ผี
- เจ้าเอือนบ่ละโปกดอมยาให้เป็นโทษเทศท่านบ่ได้อาโปกด้วยเหล้ายามแล้วตาย

ใบลาน ๑๓ หน้า ๑

ผีเจ้าเอือน

ตั้งเรียกท่าน

เมือกินเหล้า

- ที่ให้ตองคุณผู้ยู่เอือนฝูงพาละนันเกิน ๓ มาฆตา ๑ เจ้าเอือนกตี่ชู้คนเมือกินเจ้าเอือนกิน
- ก่อนเจ้าเอือนบ่ตายแซกหลอดตาย อันนั้นก่หากำชกให้เจ้าเอือนสงชะกานเผาเสีย
- ย่าให้ไหม ผีเจ้าเอือนบ่กินบ่ชิมก่อน ผู้ชก กินชิมก่อนนั้นตายให้ใช้โทษหนึ่ง ผู้ชกเบือ
- ให้เจ้าเอือน บิวไหยแล้วใส่ขันแปง ๓ มาฆตา ๑ ผี
- เจ้าเอือนตั้งเรียกท่านเมือกินเหล้ายังเอือนเจ้าเอือนบ่ชิมบ่ชิมก่อน ผู้ชกกินตายใช้โทษ
- ผู้ตาย ๒ โทษกัน คำคํนี้ ผีเบือบ่ตายลู่ชวัน ๖ เบี้ยเงินไหม ๒ ย้อยเงิน
- ผีเจ้าเอือนกินก่อนบ่เบือ แซกกันเลนหากยังเบือใส่ขันแปง ๑ ลู่ชวัน ๖๐ ผีหากเหล้าเอือน
- อันมาลู่กัให้ไหมผู้เจ้าเหล้าเจ้ายำนันเกิน ๓ มาฆตา ๑ ผู้ใดขัดท้าวไว้

ใบลาน ๑๓ หน้า ๒

ผู้ใดขัดท้าว

ไว้ผีกาง

คีนถุกกัตี

ชูลูกท่าน

- กางวันบักชอกบักทลาวกัตี ยังถุกท่านตายให้แทนคนผู้ตายนั้นโทษหนึ่ง ผีแต่เจบใส่ขัน ๖
- เบี้ยเงิน ๓ มาฆตา ๑ ผีกางคีนถุกกัตีลัดของเลี้ยงของตุท่านตายย่ำว่าสังแก่
- เจ้าชอกเจ้าทลาวเกิน เทศกานนี้ติดด้วยสงใส่ ดาย ๓ มาฆตา ๑ ชูลูกท่านมาเลี้ยง
- ว่าไหยแล้วผู้ชวันว่าบ่แกว่นย่ำว่าสังของกำบดลูกนั้น
- ให้เอาตาย ยากได้จึงพิดด้านแสงเอาดอมมัน ม่มาเป็นเมียเกิน ๓ มาฆตา ๑ ชูลูกท่าน
- มาเป็นลูกพายบ่แกว่นหนคีนทานม่ม่พ้องพองสามันกัตี
- ให้ยั้งคำมันให้ผ่านม่ม่คังเลี้ยง ได้กัปีน่ม่ม่เลี้ยง ได้กัปีให้ยุดติหากัน ผีเลี้ยงแต่น้อยนัท ผีคน
- ทามุนให้เอาค่าเตมผิอเมื่อไหยผ่าถ่องค่าเอาให้พ่ม่ม่ ผีไปที่อื่นพ่ม่ม่ให้ไป

ใบลาน ๑๔ หน้า ๑

ชายช้อยตัว

ชายลูกตัว

กิน

ผู้ใดให้ลูก

ยิงชายไป

- จังไปโดยให้ไป ๆ กับได้ ๆ มาฆตา ๑ ทาสัง ก็นบิโตชายลูกมันกินนมมันแฮดกันป็นได้มัน
คืนทานแม่คิงพี่น้องวงสาตั้งนั้น ค่านมแม่ก็
- ได้ให้เอากันนั้น จักไปที่อื่น ผู้เจ้าบชายทาจนแล้ว ๆ มาฆตา ๑ ผู้ ๑ ชายช้อยตัวชาย ลูก
ตัวกันยังมีปัตติยานให้เอาตามปัตติยาน
- ให้เอาค่าทำเก่ายาให้เอาเส้นเก่าเทิน ๆ มาฆ ตา ๑ ผู้ใดให้ลูกยิงชายไปเป็นลูกท่านชาย
ไปพายหน้า ณะนมคิงตายบิควนตัวมากินคิ้วเอียนนมแม่
- คิงโตนสทังควนผ่าลิบส่วนชาวส่วน ๑ นมคิงอีกทาทำให้เมื่อยยังมีชีวิตทาจนแล้ว ๆ มาฆตา ๑
ลูกผู้ท่านนั้นอีกนมคิงเที่ยวมาอยู่คอมยังตายด้วยพยายอันใดก็คียาได้

ใบลาน ๑๔ หน้า ๒

ลูกยิงอันตาย

ไปพายหน้า

ชายผู้ใดไป

สู่ท่าน

- ว่าสังทอนลูกเต้าไผบ่ทอนยากให้ตายตาย ๆ มาฆตา ๑ ลูกยิงอันด้านไปไปด้านไปพาย
หน้าแล้วกิดีลูกชายไปสู่ท่านชายกิดี ๒ จำพวกนั้นบิควนให้กินคิ้วเอียนนมคิงได้แล้ว
- ที่ให้กินด้วยอันข้าวเฟิ่น ๆ มาฆตา ๑ ชายผู้ใดไปสู่ท่านกิดียังผู้ใดท่านด้านชายกิดีชาเป็น คู่
ผัวคู่เมียกันแล้วสิ่งของอันนมแม่จึงให้ลูก
- อันชาเอากันเป็นผัวเป็นเมียนั้นชื่อว่า เป็นของชาผัว เมียทั้ง ๒ แล้วผัวตายไว้ก่เมีย ๆ ตาย
ไว้ก่ผัวนมบิควน เอาคืนได้แล้วผัวยอมกันให้มา ๓ ส่วนให้
- ผัวผู้ยังกิดีเมียผู้ยังกิดี ส่วน ๑ ให้แก่นมแม่ผู้ให้ผัวมาตายยังจิงเอาของท่านเพนว่าลูกสาวตัว
ตายจักเอาคืนนมแม่ ๆ มาฆตา ๑ ผู้จักตายสั่งไว้ว่าคิ้วเอียนช้อยให้

ใบลาน ๑๕ หน้า ๑

มันผู้ตาย

ทาให้

แก่

ผีผู้ตาย

ก่อนยัง

- แก่ช้อยคนช้อยให้แก่หลานก็ดื้อย่ำให้ม้างคำผู้ตายให้เอาตามคำผู้ตายลั้งนั้น ผู้ยังคนลูกหลานก็ดื้อย่ำม้างคำผู้ตายผียังลั้งไว้กับวัดวาอารามที่ให้น้ำที่นั้น แม่นว่ามันอีก
- ลูกยิงชายมันลั้งให้ทีไ่ไ่น้อยมากจึงให้ตามควา มผู้ตายนั้นผีบั้งคันผู้ตายไว้กับเมียเพนของเมียเมียต ายเพนของผัวแลคำผู้ตายหากได้แจกปันให้แก่
- ก่ผู้ใด ย่ำได้ให้ม้างเพน ๓ มาฆตา ๑ ม ันผู้ตายหากให้แก่ผู้อื่นอันเพนคุณแก่มันก็ให้ตามคำม ันผู้ตายลั้งเพน ๓ มาฆตา ๑ ผีผู้ตายก่อนยังมีเข้าช
- องช้อยคนมันทำมาลั้งไว้แก่ลูกหลานบั้งไว้แก่เมียของก่ผีเมียตายก่อนมันทำลั้งไว้แก่ลูกหลานทั้งมวนบั้งไว้แก่ผัวดังนั้นบั้งชอบทำมาละจาอีตแล บั้งใช้แต่มันลั้งเอือนผู้

ใบลาน ๑๕ หน้า ๒

ผีเมียจก

อ้างกัน

- เดียวตาย ผีมันลั้งนั้นให้เอามาบันตามคองเมืองชาจกอ้างกันนั้นเพน ๓ มาฆตา ๑ ผีเมียจกอ้างกัน ผี ชายไปลั้งที่ผู้ยิงชามีชู้คนช่าเอตหน้าค่าขึ้นชู้คนให้ทันช่าชู้คนออกก่อนพลัน
- ผละอันได้ด้วยอันชู้ชายนันมันน้อยมากที่ไ่แก่เจ้า ที่ ๒ ส่วนได้แก่ผู้ส่วน ๑ ผีทันผีมีทันเมียมีก่ ผีทันเมียมีทันผีมีก่ ผีมีก่ได้ไ่ยกออก
- ไว้ทันก่อนให้แก่เจ้าทันยังได้ด้วยชู้ช่ายอันทัน นั้น ให้ผ่าไว้แก่ผู้ส่วนหนึ่ง ผีทันแต่ ผีมีทันลั้งเดียว ผีมีทันให้ผ่าถ่องให้ช่า
- ชู้ก่า ผียังมีลูกยิงช่ายให้ไว้แก่เจ้า ๒ ส่วนผู้ส่วนหนึ่ง ๓ มาฆตา ๑ ผีช่าพ้อมกันไปกู้ทำมาเอตทันยังผุดเปียเสียก่ กู้สูกันกันก่ ให้เจ้าทันทน ๒ ส่วน

ใบลาน ๑๖ หน้า ๑

ผีเมียหากไป

กู้ทำนผัวได้

ไป

ผีเมียอ้างกัน

บั้งผู้เถาผู้แก่

- ผู้ส่วน ๑ มาฆตา ๑ ผีเมียหากไปกู้ทำนผัวได้ไปให้ไว้แก่เมีย ๒ ส่วน ไว้แก่ผัวส่วน ๑ ผีผัวไปกู้เมียได้ไปให้แก่ผัวทน ๒ ส่วน ให้เมียทนส่วนหนึ่ง
- ผีผัวไปกู้มาเอตทันค่าช่ายยังได้ให้ปันแก่ผัว สองส่วนไว้แก่เมียส่วน ๑ ผีช่าพ้อมกันไปกู้มา

เฮ็ดกิน คำขายได้แล้วแทนเพิ่มส่วน ๑ แล้วยังได้น้อยมาก

- ทโธชาเอาเป็นทักดี ชาหากเอากำลึงชาเป นพื้นกดีได้น้อยมากให้ปันกันคนถ่องเทิน ๙ มาษดาหนึ่งผิวเมียฮ้างกันบมีผู้เฒ่าผู้แก่ฮ้างไปชาม แม้นว่า
- ชาเคียดแก่กันผู้ช่ายหากผิเอาเผงเทียนกดีบมีผู้เฒ่าผู้แก่ฮ้างไปชามคำผิวคำเมียแล ชามคำผิวคำเมียนเมื่อเอากันก่ทักเมื่อปะกันก่ทักแล ผิชาเคียดแก่

ใบลาน ๑๖ หน้า ๒

ผู้ช่ายมัก

ผู้ยังมัก

ผู้ช่าย

กดี

- กดีก่ทำนมนใจผิวปะกันเสียกดี คันมีผู้ฮ้างชามผิชาปะกันเสียและยังอยู่เอือนเดียวกันชบกัน อันเดียวกันบิชาผิฮ้อยคนปันกันแล้วเงินคำสิ่งของกันแบ่งปันกัน
- แล้วยชบกันก่ต่างกันชบกลางเอือนเดียวกันชบอบ กันปากจาได้ยีนกันดั่งนั้น ชายผู้ได้มาสู่มาทา เปนยัง ผู้นั้นให้ผิวเก่าใหม่ดั่งมันตุลลิกชิตะปิตตุลลิกชิตะ
- นั้นย่าไล่ชนมิตสาจาน ผิชาจักเอากันไป ทโธมดอมผิวเก่า ๙ มาษดา ๑ ผู้ยังมักผู้ช่ายกดีผู้ช่าย มักผู้ยังกดีหากไปอยู่ดอมกันหาผู้เป็นไทรบิ
- ได้ชาล้างเอือนดอมกันบิฮอดผู้ช่ายบิมักผู้ยังหากแล้วผู้ยังบิมักผู้ช่ายหากแล้ว ผิชาปะกันจักปัน สิ่งของแก่กันมุนผู้ยังให้ไว้ผู้ยังมุนผู้ช่ายให้ไว้ผู้ช่ายของล้างได้ดอมกันไว้

ใบลาน ๑๗ หน้า ๑

สองชุกดี

มิตชะทาย

กดีฮ้างกัน

- เอาทึนเป็นปะทมาน ผิเฮ็ดได้ด้วยกำลึงชุ่นให้ปันคนถ่อง ผิตายจากกันพี่น้องลูกหลานกำผู้ตายมาโจดเอามุนเอือนพี่น้องแต่มุนหลังมิให้ไว้แก่มุนหลัง ของอันชาล้างได้ดอม
- กันให้ไว้แก่ผู้ยังคน เทชยามเมื่อชาสู่อยู่ ดอมกันนั้นหาผู้ป้องกันบิได้แล ผิ ๒ ชุ่มายู่ดอมกัน ตั้งนแม่บว่าลึง ผิชายังล้างเอือนดอมกันได้ดีผิยัง
- ตายผู้ช่ายบิได้คัวเอือนผู้ยัง ผิช่ายตายผู้ยัง กันคัวเอือนผู้ช่ายแต่มุนหลังบิได้เค้ามุนกำตายมาโจ จดเอาได้ทึนไว้ไว้ได้แต่ของอันชาฮ้างกันหากจ่ายสู่
- กันกันเลี้ยงทโธคความแล้วย่ำว่าลึงเทิน ๙ มาษดา ๑ สองชุกดีมิตสาทายกดีฮ้างกันหากให้เข้า ของเงินคำเลื่อผ้าแก้วแหวนแก่กันด้วยสัตทาควนแล้ว ย่ำว่าลึงพายลุน

ใบลาน ๑๗ หน้า ๒

บ้านเมือง

เป็นไผยะ

อันตาย

ผู้ ๑ เอา

ช้อยท่าน

- จักเอาคีนดั่งนั้น สิ่งของอันนั้นยังเจ้าของโจดเอจักให้ก็ได้ให้ก็ได้แล ฯ มาฆตา ๑ บ้านเมืองเป็นไผยะอันตาย มิตสะหายพี่น้องกันฝากของไว้ตอมกันด้วยคำว่าให้
- มัมอันตายก่อนจึงเออว่าอันให้ตามบัดตียาน ฝีมือยังส่วนเอาของท่าน ฝีมือตกให้ไหม
- เอา ๒ ที่ไล่ชั้นแบ่ง ๑ มาฆตา ๑ ผู้ ๑ ส่วนเอาช้อยท่าน
- ได้มาขายกันกิติ ผู้เจ้าช้อยยัมาว่าเอา ฝีมือ ได้เล่าให้กันคนส่วนหนึ่ง ฝีมือขัดแวงส่วนเอาช้อยท่านส วนตกช้อยท่านขึ้นขึ้นตงเสียงไล่ชั้นคำคั้น ฝีมือใช้ช้อยตัว
- มาสวณเอาไล่ชั้นไหม ๑ ฯ มาฆตา ๑ ผู้ใดได้ช้อยท่านขายกันสวณตกว่าเป็นช้อยท่านแท้ใช้สองคนไล่ชั้นคำค ๑ ฝีมือมันละ โทดคำแวงย่ำว่าสังแก่ผู้ขาย

ใบลาน ๑๘ หน้า ๑

ผู้ ๑ เล้าโลม

เอาช้อยท่าน

มาขาย

- ฝีมือละโทดให้ไว้เอาผู้ขายมีเสียงผู้ยังมีอีก ฝีมือได้ช้อยคีนจึงไล่เอาคำแวงฝีมือได้คีนคั้นให้แทน ๒ คนแล้วไล่ชั้นคำค้หากแล้วกันแล้ว ผู้ใดพ่ายหน้าย่ำว่าสังท่อนเทดท่านกัน
- แวงด้วยวัตถุท่านได้ตาย ฝีมือรู้ว่าเป็นช้อยท่าน ฝีมือนี้ได้ย่ำว่าช้อยผู้ขายหากแวงได้เอาให้ไล่ชั้นไหม ๑ เทดสมคบตอมกันคำแวง
- ให้ผู้ขายเสีย ๒ ส่วนเจ้าเงินเสีย ส่วน ๑ แก่เจ้าช้อย ฯ มาฆตา ๑ ผู้ ๑ เล้าโลมเอาช้อยท่านมาขายกิติมาใช้สินท่านกิติให้ไล่โทษแก่ผู้มาลวควงชั้นคำค
- ๑ คำแวงไล่เอาตอมมันผู้เอามาลวควงผู้เจ้าเงินย่ำว่าสังเทิน ฯ มาฆตา ๑ ผู้ ๑ ว่าจักขายช้อยแท้ท่านจึงมาโอมจึงได้กับกันได้ช้อยผู้นั้นลักหนีหากแล้วย่ำว่าสังแก่ผู้มาถามได้อัน ๑

ใบลาน ๑๘ หน้า ๒

ไผ่กิติไท

กิตีบ่าว

แนวกิติ

- ฝึกงานบีได้ว่าจักขายช้อยท่านหากไปถามไถ่ช้อยท่านช้อยท่านผู้นั้นหากลักหนีให้ผู้ถามไถ่หาช้อยท่านให้ได้บีได้ช้อยท่านให้มันแทนช้อยท่านตามค่าช้อย บียัง ๑๓ วันกิติ ๑๕ วัน
- กิติมันผู้ช้อยนั้นจึงลักหนียาให้ว่าสิ่งแก่ผู้ ถามไถ่เห็น ๔ มาฆตา ๑ ไผ่กิติไท่กิติบ่าวพวกกิติชุนกววนให้เอาม้าไล่เลี้ยงจักบ้วนแลให้แต่งช้าม้าท
- ักกิติ ตามอดกิติ ป่วยชวดกิติ คำม้ามัก ไถ่ให้เขาแทนที่นั้นมั่วตัวนั้นให้แก่เขา ช้างกิติ ม้ากิติเขาเลี้ยงผียังป่อยเสียท่านได้ให้เขาให้เขาไถ่ให้
- มาฆตา ๑ ไผ่กิติบ่าวพวกคนสิ้นกิติเขาถือสิ่งของชุนกววนมีต้นว่าถาพหากุญหากยังเสียกับมีเขาให้เขาแทนตงเลี้ยง เขาเอาช้างม้าไปนำตกท่าเขาบิรักษาคี แคว้งช้าม้าหัก

ใบลาน ๑๔ หน้า ๑

ของหลวง

มีต้นว่า

ซึ่งเทียม

- ตาม้าบอดนอวม้าหักเสียคำม้ากิติให้เขาใช้คำม้าตามอันไถ่ขึ้นนั้น มาตัวนั้นมอบให้แก่เขา แม้ว่าจะช้างกิติผีย่อยหลุดตมเสียท่านได้ให้ไถ่มาไถ่ผียาไปมีเงินทัน
- ให้ปัจจุบันชุนกววนได้เอาเงินค่าไปไถ่ เท่าไถ่ให้เขาแทนที่นั้น ๔ มาฆตา ๑ ผู้ ๑ ไปทางน้ำกิติทางบกกิติ ฝึกงานบีของหลวงมี
- ต้นว่าเงินค่ากววนบิเล่าที่บ้านให้ช้อยรักษาคี แท้ใจนุญเลวกิติ ไปทางน้ำเอือหล่มเสียกิติ ย่าให้ไผ่แทนทดความอำบิให้เขาอยู่แล้วบิบนเขาถี้
- ให้กววนหากแทน ๔ มาฆตา ๑ ของหลวงมีต้นว่าซึ่งทอมพิภพายของหมักใส่แนเอือกิติผู้บ่าวไปถี้ ชันกิติล่องกิติผียประมาชนบิใส่ใจถี้เอือแนให้ตักคินยังหล่มเสียให้เขาแทน

ใบลาน ๑๔ หน้า ๒

ของอันเอือ

หล่มเสียผู้

ไถ่ช้อยถก

- ของหลวงทั้งของกววน ๒ ส่วนให้ผาเสียด้วยบาบเคาะส่วนหนึ่ง ผีเจ้าบิใช้ใจแท้นแล้วหากสุดวิไลเอาทลิกบิไต่แท้นมันของหลวงกิติของกววนกิติบิเฟิง ให้เขาแทนแล้ว
- เทตผุ่นเป็นโจนนำตายแมนโจนบก กิติไผ่และบ่าวแพวหาบของหลวง โจนหลวงโคบเลวเสียด้วยสุดกำลัง บิเฟิงให้เขาแทนแล้ว ๔ มาฆตา
- ๑ ของอันเอือหล่มเสียผู้ไถ่ช้อยถกช้อยดำเอ ำได้ผีเจ้าของอยู่ช้อยพาละเอาพันผู้ใดได้ให้เจ้าของ ๒ ส่วนให้แก่ผู้ดำได้ส่วน ๑ ผีเจ้าของทักบิ

- คาคานาหลวหมายไว้เขียนหลายไม้ไว้เป็นลำดับด้วยสาไลผู้ใดได้ไทเล่าแก่เจ้าของ ก็นคน
ถ่อง ๑ ไม้ได้หมายไว้ท่านรู้ว่าเอือหล่มเสียของท่านคำหาของยังได้อันใดก็หากแล้วบ้วน

ใบลาน ๒๐ หน้า ๑

อาษาให้

บอกเวียก

- เจ้าของว่าสังโดแล้วชาติดิของอันเสียด้วยเอือหล่มมีชื่อว่าอุทะกะกะโจนและบ่ถักคองเมี้ยนตั้ง
ฝั่ง ไว้แลแล้วเจ้าของมาหัดคำหาของตัวจักไดบ่ได้ว่าบ่ได้ก็ส่งกาตายผีเจ้าของบ่ง
- ยัดหมายไว้ผู้ใดค้ำยังได้เจ้าของเพนจักเอา ให้ผ่าถ่องเอาผีบ่เล่าซึ่งเจ้าของสวนตกว่าเอือ
หล่มแต่ผู้ใด หากโถมมาสวนท่านหากได้ด้วยท่านมาอาษา
- ดายมันหาสัตว์จะได้ให้ผ่าถ่องให้แก่ผู้ใดช้องมันหาสัตว์จะบ่ได้ให้ผ่า ๓ ส่วนให้แก่เจ้าของ
๒ ส่วน ให้แก่ผู้ใดส่วน ๑ แสงมันเล่าซึ่งมัน
- จะได้ถ่อง ๑ แล อันว่าด้วยอันยังบ่มีคาคานาหลวพ้อยหมายไว้ด้วยอันบ่หมายผู้ใดได้หาก
แล้วแล ฯ มาฆตา ๑ อาษาให้บอกเวียกบอกถึง ๓ ที่นับมา

ใบลาน ๒๐ หน้า ๒

- ให้ผูกไปฮอดเวียกให้แก่เสียเฮดเวียกย้ายบาบยาไหมเอาเบี้ยเอาเงินคำกัน ผีคนเจ้าเวียก
เจียกกายไปผูกหากแล้วผีเจ้าเวียกและเจียกกายคนบ่ทันจำงผู้ใดจากผู้อื่นไป
- ผูกมาหาเวียกจึงให้มันผู้ชดเวียกเสียคำจำง แก่ท่านผีกลางมาเฮดเวียกมันปะเวียกเสียผู้
ใดผู้ใดเฮดเวียกต่างให้เอาค่าเวียกดอมผู้บ่มาเฮดเวียกให้
- แก่ผู้เฮดต่างตามคองกวานเวียกตั้งไว้ฮ่า มและวันให้มีเงินทั้งนั้นทั้งนั้นมันชุนกวานหากได้
คันเฮดต่างก็ได้เอาค่าฮามเวียกดอมผู้ฮาม ผี
- อาษายังก็ทำฮ้ายแก่เจ้าเวียกและเจียกกายแต่บ่บ่แต่ดีให้สู่ขวัญ ๖๐ บาทเงิน ฯ ผีก็ติด ๓
เชือกปะให้สู่ขวัญ ๖๐ บาทเงิน ฯ ผีก็ติด ๓ เชือกปะให้สู่ขวัญ ๖ บาทเงิน ฯ มาฆตา ๑ ผู้
เฮดเวียกยังเฮดบ่ชานฮามเจ้าเวียกเจียกกาย

ใบลาน ๒๑ หน้า ๑

- บ่พิจาลนาให้ถืหลอนบ่ดีลูกเวียกเลือด บ่ตกยางบ่ออกสู่ชวัน ๖ ชันแปง ตียังเลือดตกยาง
ออกก็ตีผูกด้วยเชือกกดี ให้สู่ขวัญ ๖ เบี้ยเงิน
- ไหมชัน ๑ เหตุว่าท่านบ่ผิดและผูก ท่าน ฯ มาฆตา ๑ ลูกเล็กลูกเวียกผู้ใดได้อาษา
พยาเจ้าให้ไปเอาลาชะกานเล็กที่ใดกดี คัน
- เจ้าเล็กไปให้เฮดเวียกต่างให้เอาค่าเวียก ดอมผู้บ่มาเฮดเวียกให้ผู้เฮดต่างตามคองกวาน
เวียก ตั้งไว้ฮามและวันให้มีเงินทั้งนั้น มัน

- ชุนกวานหากได้ ให้คนเฝ้าต่างก็ได้เอาค่าฮามเวียกตอมผู้ฮาม ฝีมือยังกัทำฮ้ายแก่ เจ้าเวียกและเจียกกายแต่บับแต่ตีให้สู้ชน ๖ บาทเงิน ฝีมือดี

ใบลาน ๒๑ หน้า ๒

- ๓ เชือกปีให้สู้ชน ๖ บาทเงิน ๔ มาฆตา ๑ ผู้เฝ้าเวียกยังเฝ้าบับฮามเจ้าเวียก เจียกกายบับจาละนาให้ที่หลอนบับตีลูกเวียกเล็ดบับคยาง
- บ้ออกสู้ชนแบ่ง ๑ ฝีมือเล็ด ตกยางออกกัตี ผูกด้วยเชือกกัตีให้สู้ชน ๖ บาทเงิน ไหมชั้น ๑ เทดท่านบับฉดณูก
- ทาน ๔ มาฆตา ๑ ลูกเล็กลูกเวียกผู้ใด ได้อาษาพยาเจ้าให้ไปเอาลาชะกานเล็กที่ใดกัตี คัน เจ้าเล็กไป ให้ลูกเล็กไปให้ทันพ้อมเมือ
- มากให้มาพ้อมเจ้ากับเจียกกาย ผู้ใดเป็นลูกเล็กบับย้ายพ้อมกวานบับมาพ้อมกวาน เจ้าเล็ก พยาเจ้าจักเสียนาเทดหัวเอืออ้วย บ้อวยท่ายเอือจอตบัจอด

ใบลาน ๒๒ หน้า ๑

- ๔ มาฆตา ๑ เจ้าเล็กยังลบเล็ก ลูกเล็กหนีจากเจ้าเล็กพยาเจ้าจักข้าเอาควัไส้สินจ้าง ทาน ฝีมือเล็กชวดลบชวดเลว เจ้าเล็กบับเลวชวดทั้นพยาเจ้าจัก
- ผูกบ่าวเลียบเลียงแล้วจักเสียนา ฝีมือเล็กยังเลวเล็กเจ้าเล็กพยาเจ้าจักข้าเอาไส้สิน จ้างทาน ๔ มาฆตา ๑
- ฝีมือเจ้าเล็กจักลงตั้งทับเอาพันกัตีย้าย ไปทับ ๑ สองทับกัตี ลูกเล็กบับกันด้วยเป็นผู้ทสัน ผู้ กั้นตามต้นพยาเจ้าและยังแต่งผู้
- ต่างหนกต่างใจไปต่างลบเลวอยู่ค้อม ย่าบ่าวว่าสังแก่ผู้ลูกเล็กอันเป็นผู้ทสันกั้นค้อมพยาเจ้า ๔ มาฆตา ๑ เมือข้าเล็กยังลงลบเลวกันไป แม้ก้าไดยังมี

ใบลาน ๒๒ หน้า ๒

เมือข้าเล็ก

ยังลงลบ

- คอกควเขาขี้ดีเขามาสู่ลัหาสมพนาย้าให้ผู้ใดทหุบยาสเอาเป็นคนน้อยช้อยตัว ฝีมือเจ้าชุน เขามาสู่สมพนาย้าแต่เมือไปพ่ายกันนั้น ฝีมือบับได้ข้าเล็กอันเป็น
- หมูข่ม คอกควลูกเมียมันจักไทแก่ มันโทบละนาคุณผู้ได้หัวคิงคนผู้ช่าย ๔ บาทผู้ยิ่ง ๓ ตาม ฝีมือผู้ใหญ่เทดผู้อาสา
- กัเอาชีวิตแลกจึงได้ตาย ได้ว่าให้ จักเอาหมูข่มมันให้แก่มันเทดมันอีกสมพนาย้า มันจึงเข้า สู่ลัหาแต่ไปพ่ายกันได้ว่า

- มันเป็นคนเพี้ยนแล ฝันทันแลข้าเล็กแตกแลหาข้าเล็กบิได้ คือหาผู้เลวบิได้ ยังมีผู้เลวได้ ชุม ๑ ออกมาหาให้เอาเป็นเชียว เสด่น

ใบลาน ๒๓ หน้า ๑

- แม่เล็ก เขาแตกเสียแล้วได้เขาจึงออกมาหาตาย แม่ได้แม่เล็กเขาเลวแอ้งเลวแล ๓ มาฆตา ๑ หลายคนโหมได้ข้างม้าข้าคนกลางเล็กผู้ใดชั่ว
- คิข้างได้แก่ผู้นั้น ผู้ชื่อนั้นผู้มาผู้ใดชั่ว หลังชันคัมกับได้แก่ผู้ชั่วหลัง ผู้ใดคนผู้ผูกแวกัก ตีผู้คักให้เป็นเชียวมันผู้นั้น ผู้เขาได้ผูก
- พ้อมกันผูกคัมแล้วผูกคนชื่อนั้น คันย้ายหนีจากของอันใดคัมมาหาทาบฮาวนอเน แล้วผู้ใดจับ ยาสผูกเอาเชียวทาบโทษ ฝียังหลุด
- จากต้นไม้ทาบให้ทาบค่าง่อง ๑ ฝิวควยผู้ใดให้ถึเค้าให้ได้แก่ผู้นั้น ฝิข้างม้าจวควยข้า เลิกอันใดมาตมมีเป็นของตัวแล้วยังบ้อยเสียในทาบเล็กเจ้าของยังติด

ใบลาน ๒๓ หน้า ๒

- ตามไปบ่ชาม ผู้ใดได้ให้ค่าง่องค่าง่อง ๑ ฝิบติดไล่ตามผู้ใดได้ให้เป็นของผู้นั้น ฝิคน เชียวลักหนีทางทาบเล็กออกหันเวียงไป ๓ พันว่าผู้ใดได้ให้แก่
- มันผู้ใด ไปพัน ๓ พันว่าอย่าฟาวเอาเชียว ทาน ฝิคำปากเชียวลักหนีแท้ให้ผ่าตามล่านำ ได้ไกลได้ไกลลควนยุคตียุดตาให้ตามที
- ควนเทิน ฝิพัน ๓ พันว่าคนเจ้าเชียว บิไปดอมแก่ว่ามันไปคิวกากันว่าอันอย่าให้ฟังค ความ เทิน เสดเขาเกิดปะเทดโยย
- อมยั้นตีปะเทดนั้น ฝิย้ายกับคัมยังได้กำพ่ายหน้าทาบ แม่ว่า ๓ พัน ๔ พันว่ากดี เพิ่งว่า เขาลักหนีผู้ได้กำพ่ายหลังทาบ ของกำซ้ายกำขวา คันพัน

ใบลาน ๒๔ หน้า ๑

ผู้ใดยังนำ

เชียวแล

สิ่งของข้า

- ๓ พันว่า ผู้ใดได้เป็นเชียวมัน เว้นไว้แต่เจ้าเชียวยังพาไปหากัน ๓ มาฆตา ๑ ผู้ใดยังนำ เชียวและสิ่งของข้าเล็กให้เอาเสนาแก่เจ้าทาบแท้ เจียกกายให้ไล่เสนา
- ไว้มาฮอดแล้ว ให้เจ้าทาบเจียกกายถวญ ก่ออาษาพยาเจ้าจักผ่าให้ตามได้น้อยได้หลาย ผู้ใด อ่าบเล่ายัง ฮู้ พายลุนจักฮู้เอาทั้งมวนบิให้
- แล ฝิเจ้าเชียวผู้ใดเล่ายเสนาแล้ว เจ้าทาบเจียกกายหากพ้อมกันอ่าเพื่อจักเป็นกัน มีโทษ ฝิวัดถูกกานพยาเจ้าจัก

- สีนนาให้ฆ่า ฆาได้บ้วนางผู้หลักผู้ใหญ่นักชวักชวักเสียเอาหัวปาวอย่าให้แก้วทวนทั้งหลายดู
ยิง คนใดถวายนลัวยยาให้ทาน แก้วผู้ใดก็เป็นคนผู้นั้น

โบราณ ๒๔ หน้า ๒

บ่เงินบ่คำ

เกิดในดิน

บ้านเมือง

- แล เขาได้เขาจักเอาบ่ชอกบ่ไซ อาษาแห่งผู้ใดตาย อันให้ไปที่บ้านทำเมืองนี้เพียนยอม
เพนด้วยผู้ไทยยังคับตาย บ่ไซเขาหาไปตาย ๓ มาชตา
- ๑ บ่เงินบ่คำเกิดในดินบ้านเมืองได้ให้ เอามาขึ้นละชะโกษ ฆาเจ้าดินดอนทอนเมืองเฮ็ด
บ่ทรวได้เพนตอนเพนเดินให้ถวญผู้ใด
- อำไวโกษเทศพยาเจ้าพยาเพนไทยน ก่นณดินตาย ผู้บ้านผู้เมืองนี้พยาเจ้า เลียงผู้ใด
เพนดังยังผู้ใดเพนเหล้าตาย ๓
- มาชตา ๑ ผู้ใดไปเอาลาชะกานช้อยกิตติลูกกิติ ปวยกางทางผู้ใดอีกษามันที่ย้ายให้ผ่าถ่อง
เอาอันใดให้พิจาลนาดูอันตาย อันจุจน

โบราณ ๒๕ หน้า ๑

ช้อยท่านลัก

พินเข้ามา

- แล้วให้แต่งตาม อันนี้ให้พิจาลนาดูเขาปวยพินกเขาเพนปะทมานแล้วให้แต่งตามคอง ผ่า
ถ่องให้ผ่าถ่องให้แก่เขาตามอันบ่กัมา ที่เค่งที่
- ยานนั้นฆาแต่เขาพิดกันเสียเขาได้กันมา ำให้ผ่าสามส่วนให้ผ่าได้ส่วน ๑ มาช ตา ๑ ช้อย
ท่านลักพินเข้ามาลับไปทางเอือก
- ดีเข้าหมุ่เดียวเที่ยวทางบกกิติ ฆาไกลบ้าน เจ้ามันปะทมานควาคีน ๒ คีนไปพายลุนและไกล
บ้าน เอือนใช้โทดผู้ตาย ๑ ชนคำคิ ๑ ให้เจ้าเอือน
- ลูชวันเขาผู้เบือเมาเหล้าชุนแลคน ๖ เบี้ยเงิน อันนี้ว่าด้วยเจ้าเอือนหากเฮ็ดอยู่เดินให้
แซกกันเหล้ากันยาตาย ฆาเขามาลับไปดอมกันนั้นให้เอาไปฮอด

โบราณ ๒๕ หน้า ๒

ผู้ ๑ ได้ชุม

เงินคำใน

ดิน

- ที่ยุให้มาเล่าแก่เจ้าช้อยฆาไปโกแต่พคว ๓ วันให้เอามาส่งแก่เจ้าช้อยก่อนจึงไป ฆายัง

พาไปแก้เสมะดังลักข้อยากันไปแล ให้ใส่ขันค่าคั้งหมั้นน้อยวัง

- ทิบบเพนตาเทียมเพิน ฯ มาฆตา ๑ ผู้ ๑ ได้ชุมเงินค่าในต้นบ้านดินเมือง ผู้ได้อันพยา
เจ้าลองแมนสาขตะลินสาขตากดีให้
- ยกถวายจักผ่า ๓ ส่วนให้ผู้ได้ส่วน ๑ ในส่ว นั้นให้ผ่า ๓ ส่วนให้แก่เจ้าดินส่วน ๑ ขึ้น
ลาชะโกษสองส่วน ผู้ใดได้ยังอ้าวอยู่พายลุน
- จักเอาทั้งมวนบิให้แล เข้าของมูลมบลานท่านในแผ่นดินจักว่าเพนของเจ้าแผ่นดินผู้เดียวกับ
จักว่าเพนของแห่งเจ้าที่เจ้านาผู้เดียวกับไปได้ จักว่าเพน

ใบลาน ๒๖ หน้า ๑

- ของมันผู้ได้ผู้เดียวไปได้แล ยังเพนของทั้ง ๓ นั้นแล เพดดั่งนั้นจึงได้ผ่าเพื่ออันแล ฯ
- มาฆตา ๑ ผู้ใดเพนท่านได้ให้เงินค่ามักมาเล่ากอชา
- ให้ติดตูดุณณ์มั่งคั่งค้ำมั่นว่าโทคม นยาให้ใส่เพนคันใส่โกษนกัณณ์ผู้ใดเพน พายหน้าคี่
ไปมังกัณณ์มาเล่าแล
- ผียังได้ตั้งความมั่นว่าให้กินคนให้ผ่า ของอันนั้น ๔ ส่วนให้มันส่วนหนึ่ง ฯ มาฆตา ๑ ผู้ใด
เอาเหล่าเชื้อท่านมาขัดกิน ให้ใส่ขัน
- แพง ๑ ผียังแตกให้แตกให้เพนค่า ผีให้ ฯ มันเหล่าเชื้อตั้งลมท้าวกะลัดไหมถ่องขันแปง ๑
ผีชะทาวงานทับให้เหล่าเชื้อท่านให้แตก ไหมขัน ๒ ย้อย

ใบลาน ๒๖ หน้า ๒

- เงิน เพดท่านว่ามีดีท่านจึงเชื้อโลเณอให้ติดตาย ผีท่านให้มาตบแปงด้วยขี้เถ้าบมี ผียัง
เพนอันตายจัวควยล้มตายข้อยคนลูกเต้าท่านตายท่าน
- ว่าเพนความ ให้เพนค่าของท่านตายนั้น ฯ มาฆตา ๑ ผีจัวควยท่านบ้อยลอนไป กิน
เข้าอีกให้แปง ๒ ผีชันกองเข้าอีก
- ให้แปงถ่อง ๕๐ ผีบอกแล้วบิมาแปงจัว ควยท่านตายให้เพนค่าเพดหากว่าเชดชวง ผีจัว
ควยข้างมาบ้อยไปกินเข้าท่านเมื่อยังผงไป
- ปุกลงดำให้ปุณแทน ผีกินเมือกเข้าตั้งตันเป็นสาวกดีผงมานกดี ให้ตะหมวดคุเข้าน้อยมาก
ให้เพนทั้นผีข้อยคนลูกเต้าเดกน้อยไปเลี้ยงให้เพน ๒ ท

ใบลาน ๒๗ หน้า ๑

ผู้ใดตั้งขี้ข้าง

ม้าจัวควยลง

เยียบ

ผู้ใดตัด

เอาผม

- ผมแม่เอียนไปเลี้ยงให้แทน ๓ ทักษิณอยู่ ผมเขาลบข้าทางของเลี้ยงของตุ๋นเลี้ยง ผมตายให้ใช้ค่าตงเลี้ยง สัตว์ตายนั้นให้มอบเสียแก่ผู้ข้าผมตาย
- จำปัวให้ตีเปกานดั่งเก่า ผมปัวให้ใส่ ชันแปง ๑ ผมแต่เจบสมพืหม่อง ๕๐ ผมเสียกานแท้ให้ ห้ มอบตัวเลี้ยงมวน ๙ มาฆตา ๑
- ผมได้ทงข้างม้าได้พันกั๊ต ยิงพันกั๊ตจวควย เหตุติดกับด้วยลาชะกาน ๙ มาฆตา ๑ ผู้ใดตัดเอาผมม้าทงม้าให้ตัดค้เสียผมม้าบ้อยมา
- ลี้ยงให้ตัดนิ้วมือเสีย ๒ นิ้ว ๙ มาฆตา ๑ ผู้ใดตั้งขีวข้างม้าจวควยลงเยียบเข้าท่านให้ไหมชันแปง ๑ ผมข้างให้ ๓ ย้อยข้างผมเข้าเลากให้แทน ๓ กับดั่งนั้นให้

ใบลาน ๒๗ หน้า ๒

ผีเอียน

เอือเหล้ม

ได้กั

- ตาคูเขาน้อยมากแลกให้แทน ๓ กั ผมจึงผงให้เอาท้เก็น ผมข้างม้าจวควยพ้งลู่ไปเยียบเสียท้ใดให้แทนทั้น เหตุติดได้ตั้งใจคิดตาย ๙ มาฆตา ๑
- เอือลงแก้งกัตบ่ล่องแก้งล่องแก้งกัต เอือท่าน เ หล้มบ่ล่องก่อนเอือเหล้มเพือมาเตงเหล้มได้หล่ม เสียของให้เหล้มเพือแทน ผมน้ำบ่ย้าย
- ให้แทนทั้งมวน ผมน้ำแก้งย้ายให้ผ่ ๙ เสีย ส่วน ๑ ด้วยเคาะเขา ผมเหล้มได้เตงเหล้ม เ เพือล่องมาโจยากให้กายท่านนั้นหล่มเสีย
- หากแล้ว ๙ มาฆตา ๑ ผีเอียนเอือเหล้มได้ถ้เตงเหล้มเพือหล่มเสียของท่านให้แทนตงเลี้ยงผีเหล้มเพือน้ำให้มาเตงเหล้มได้หล่มเสียของควนแล เหตุหากไป

ใบลาน ๒๘ หน้า ๑

เอือเหล้ม

ล่องจัก

จอตเอือ

เหล้ม

- จนท่านผีเหล้มได้จอตมันอยู่ในที่ใดแล้วเอือเพือไปตมาเตงเหล้มได้หล่มเสียของให้แทนถ่อง ๑ ผีทงไหลคะมะเหล้มได้กัตเพือกัตยังเสียของหากควนแล้ว เคาะเขาหากย้าย
- แล ผีเอือท่านยังไหลมาเอือได้บ่จอตอยู่ ยังถึถึขึ้นเตงเอือเพือหล่มเสียของให้แทนตงเลี้ยง ยังตายให้ใช้ค่าคนท่าน ๙ มาฆตา ๑

- เอื้อท่านไว้กับทำยังมีของให้เอื้อเหล้มถึขึ้นยังเตงหล่มเสียของให้แทนตงเลียง ฝีมือแถมทงบั้นบางเลียงปงให้ตีแก่ท่าน ๓ มาษ
- ตา ๑ เอื้อเหล้ม ๑ ล่องจักจอตเอื้อเหล้ม ๑ ขึ้นมาแต่ได้ให้เหล้มได้จอตยู่ที่ควนก่อนเทตเอื้อขึ้นนี้ยังเปเนวิไลยะเอาไว้ได้ เหล้มเพนอล่องมาด้วยน้ำบิได้ตั้ง

ใบลาน ๒๘ หน้า ๒

- ใจฝีมือได้ตั้งยังต้นขึ้นเอื้อเหล้มเพนจอตเตงหล่มเสียของกิติเอื้อนตกกิติทาแล้ว ฝีมือเหล้มเพนอคะมะเหล้มได้หล่มเสียของ ให้เหล้มได้แทน
- ตงเลียง ฝีมือขึ้นจอตยู่แล้ว เหล้ม เอื้อเพนจอตบิได้ทำจอต ยังโหลมาคะมะเอื้อเหล้มจอตยู่เอื้อล่องทาหล่มควมแล้ว
- ฝีมือเหล้มจอตยู่หล่มเสียของให้เหล้มล่อง แทนถอง ๑ เทตน้ำอังหนักท่านก็ใส่ใจยากจอตให้ได้ท่านแล้วทบิได้ตั้งใจตาย ฝีมือเหล้ม
- ขึ้นกัจจอตยู่ทันแล้วมนัโหมทำจอตท่านเอื้อล่องเตงหล่มเสียของกิติเอื้อนตกกิติทาแล้ว ฝีมือจักจอตทำเดียวกันให้เหล้มเพนอบอกให้อยู่จักจอต เหล้มขึ้นนี้ ยังเปเน

ใบลาน ๒๙ หน้า ๑

เอื้อแพ

คำชายก

ดี เอื้อ

เจ้าขุน

- วิไลอังคนเอาไว้ตายได้ เหล้มล่องนั้นน้ำพันวิไลอังคน ฝีมือล่องบิเ็นเล้าเหล้มขึ้นหล่มแทนของสองส่วน ฝีมือทากเ็นเล้าแล้วบิเ็นเสียกัแล้ว ฝีมือท่าน
- จอตยู่กันทำทันก่อนเหล้มล่องเตงหล่มเสียของท่านให้แทนถอง ๑ ฝีมือตกให้ช้อยเสียค่าจ้างแปงถอง ๑ เทตกำลังน้ำพัน
- กำลังคนท่านกบิได้ใส่ใจยากให้ตก ๓ มาษตา ๑ เอื้อแพคำชายกดี เอื้อเจ้าขุนชา วบ้านชาวเมืองทั้งหลายไว้น้ำทำให้ผู้ไว้
- หัหมันยาไสถิไสพายนันปะหมานแม่แพะของหลวงกิติให้คิดหาไวยาชาให้ขึ้นล่องทองเทียวให้เปเนวิไลถิพายค่าไป ฝีมือหลวงให้ให้เอื้อแปงโง้งบองแพใส่ให้

ใบลาน ๒๙ หน้า ๒

- ท่านได้คำได้ขึ้น เทตทางน้ำบิเปเนวิไลยะแห่งผู้เดียวเทียวยอมเปเนทางทั้งหลาย ขึ้นล่องทองเทียว ชุคนชู้ได้เวียกบ้านกานเมือง ผู้ใดยังคาชไม้อัวไม้อาวล่องลัน
- นันปะหมานถัดงานบิถึง เอื้อท่านขึ้น สุดวิไลถิหาที่คำที่ถิบบิได้ยังโหลหล่มเสียให้ผู้

มันค้ายั่วคายน่ามันแทนตงเลี้ยงผีคน

- อือท่านเหลืมนั้นตายกั๊กท่านผู้อื่นเอาออ กได้กั๊กให้มันแทนแล้วตงค้ายากให้แต่ผู้ได้ นั้น เทินแมนเอือแพทลงพยาเจ้าอัน
- ไทฮันเอือบิได้ใส่พวงใส่แนวไว้เขาผู้ค้ายกับสิบกันเวียงไปเถิงที่ผู้ ๑ ถัดองคนทั้งหลายหาที่ ค่าที่ใส่บิได้เขาใส่ถัดางขึ้นความแล้วอย่าล้ง เอือแพค้ายายอยู่

ใบลาน ๓๐ หน้า ๑

- ขวงน้ำขวงท่า ผู้ ๑ วิสยโสคืนบิเถิงเขาได้ใส่ถัดางค้ำบุขึ้น ผู้ไดยังสะทาวดาท่านดีท่าน ชีว่าผิดคองเมืองแล ผู้ไดย่านให้ใส่โทษ ผีสองดำกันให้พัน
- เสีย ผู้ไดยังเจบเลืดคตคยงออกแลบ บอกลงแต่งโสตามดั่งผู้ผิตผู้ผิตและผู้ผิตผู้ผิต นั้นเทิน ผิมันผู้ผิตคทาพางานถัดถัด
- แอ้งถูกเอือถูกสิ่งของท่านแตกให้แทน ผี มันค้ายั่วคายน่าไปยาวสุดวิสยบิเถิงดินเขา พาย ยองขึ้นนำถิบเข้ามาจบบิง่ายกั๊กเขาถิบถัด
- ใส่ข้างเอือข้างแพเพ็นเสียหม้เข้าโหมวยถองเถียนแตกเสียกั๊ก เอือแพไหลไปคมะเอือ ท่านหล่มจมเสียกั๊กแล้วยาดิผู้ขึ้นหากเพ็นโทษแห่งเขาผู้ใส่่งยาว บิให้คนถัดถัดนั้น

ใบลาน ๓๐ หน้า ๒

เจ้าข้าง

เจ้าม้า

ชี่ข้างม้า

ไปอาบ

- แล ทั้งหลายพ้อมกันอยู่จักเพ็นบ้านเพ็นเมืองคาย อันนี้จักถิซึกข้างตั้งเอืออยู่เทิงบกแลแขวก กตหมายด้วยอื้อเอือนเขตขวงอันล่อมไว้นั้นบิใดทางน้ำนี้เพ็นท่าทั้งหลายเอือ
- แพเทียวด้วยคาย ผิดเถิงดินเขา บิใส่ดินยังใสเอือแพท่านยังเพ็นอันคาย อันใดจ ักให้ พิจาละนาตุตามคองเทิน ฯ
- มาฆตา ๑ เจ้าข้างเจ้าม้าชี่ข้างม้าไปอาบ ไปแช่ไปล้างบิถี่ข้างม้าให้ดี ยังไปควนขัด เยียบย่า เอือแพท่านหล่มจมเสียของท่านกั๊กแตก
- เสียกั๊กให้เจ้าข้างนายข้างนายม้าแทน ผีนายข้างเพ็นช้อยให้เจ้าข้างแทน ผีของนัคาคคน เจ้าช้อยบิแทนให้เอาตัวช้อยผู้นายข้าง ผีข้างลาชะวัดพยาเจ้ากั๊ก

ใบลาน ๓๑ หน้า ๑

ผู้ใดลักน้ำ

นาอันท่าน

ผู้ใดลักเนื้อ

ถักหัวท่า

นกดี

- ให้ตัวมันผู้ชั่วช้า ฝีมือเมี่ยมให้ขายแทน ฝีมือลูทากของลับนั้นไว้ฟังชัทบแทนจิ้งหะกอล
กำลังย่ำลึงเตดใจลัดตัวนั้นแน่นเจ้ามันกั๊กข้า เตดมัน
- บ้ามันแขวงตาย ๙ มาฆตา ๑ ผู้ใด ลักน้ำอันท่านหากก่วยไล่ฆ่าท่านแล้วนั้นให้ ไทม
ชั้น ๑ ๒ อ้อยเงิน ฝีมือแต่ทางเหมือง
- หลวงสาท่านท่านทั้งหลายอย่าว่าลึง ๙ มาฆ ตา ๑ ผู้ใดลักเนื้อถักหัวท่านกั๊กหมาท่านไล่ช
บตายกั๊กฝีมือของคืนให้ ไทมต้องชันแปลง ๑
- ฝีมือได้ไหมชันแปลง ๑ ๙ มาฆตา ๑ พยาเจ้าเลี้ยงให้ผู้ใดกินบ้านกินเมืองผู้ใดไปชมเอา
งวดบ้านงวดเมืองมีต้นว่าเงินลำทอกปอกนชน พิกทอมชิงทอมเทียม

ใบลาน ๓๑ หน้า ๒

ผู้ใดพยาเจ้า

เลี้ยงให้กิน

กินเมืองไม่

แลเจ้าเมือง

ผิดกัน

- เปี่ยมข้างวัดหลวงเขาเสีย ๙ ปักกะติบเอาตามพิจาณาจาฮิดนล ยังชมเอานิบเอาเหลือ
ฮิดคองแลเปี่ยมอังหลวงเสียปักกะติที่ใดบเอาที่นั้น ยังชมเทง
- เอากายนิมแต่ก่อนเหลือใจไม่มาล้อง มาคาง พยาเจ้าให้สวนตกให้เสียของไฟ อัน
เหลือนิมให้เอาคืนตงเลี้ยง ฝีมือ
- อันใดบได้ให้ขายลูกเมี่ยมช้อยคนชั่วช้า นั้นแทน ฝีมือมีไม่มาล้องให้ไล่ชันค่าคไฟ ดของ
อันเขาตุนั้นให้เอาที่เขาตุนั้นได้แล้วให้
- ผ่า ๓ ส่วนเจ้าเมืองเอาส่วน ๑ ชันลาชะโกดส่วน ๑ วินีไล่ส่วน ๑ ๙ มาฆตา ๑ ไฟแล
เจ้าเมืองผิดกันบักเจ้าเมืองเมื่อควมชี้เข้าย้องเสียเจ้าเมืองไปผิดของ

ใบลาน ๓๒ หน้า ๑

ผู้ใดชี้กัน

บ้านกิน

เมือง

หมาต้อน

ห่างลิ

- นิลุตจุดนํ้าเสียมาให้คอยสั่งสอนเขาหากันก่อนเทศน์ผู้จัดอาสาให้เป็นคุณแก่บ้านเมืองหายาก ฯ มาฆตา ๑ ผู้ใดชักบ้านกันเมืองอย่าให้กินเทศเขาจักอาวีบ้าน
- เมืองไผ่ฝงจักวันนาศิขิตายเสียผู้ใดอุ้อเอาไ จไผ่กว้างของจิงให้กินม่นม่นอาสาเป็นคุณกัดีให้ตาตุที่ไดยังบิขิตนิกินเลียงย้าวเอือนหมุ่ชุมมัน
- จิงให้กิน เทศคำอู้ม้นหากบิมีจิงบิได้กินหลายเพิ ออันแล ฯ มาฆตา ๑ ทมาต้อนทางลีท่านไปปกง่าไไว้ อามาไผ่แลงไสงายปักกะติ ผู้ใดไปลักเอาตักเอา
- ปาท่านไต้โหมถ่องชันแปง ๑ เว้นไว้ผู้เที่ยวทางงมด้วยสันมีลักเลกลักหนอยนักกับห้เข้าแลงกายอย่าว่าสัง ผิยงไปเอาของท่านหลายทาบหมหนึเมือย้าวเอือนจิงโหมเทินบ่อน

โบลาน ๓๒ หน้า ๒

สองสะหาย

ฮักกันชา

ไต้ปะโทยด

ปันไต้เมีย

ทงคับ

- นิตอนหากเป็นตาพลวแล ฯ มาฆตา ๑ สองสะหายฮักกันชาไต้แล้วปะโทยดชนะแก่กันชามอบเข้าของเงินคำแก่กันว่าคั้นผู้ใดตายก่อน เข้าของเงิน
- คำทั้งมวนให้ไไว้แต่ผู้ยังเพินว่าอัน พาย ลุนเมือมันผู้ ๑ จักไต้ตายแต่มันเล่ายังสั่งให้แก่เมียมันทั้งมวนหลังน้ำกตบหลังน้ำกตมัน
- ตายไปตั้งนั้นคำมันอย่าให้เสียทั้งสองให้ปัน ดังเมือชาจักฮ้างกันพุนไต้ไต้แก่ผู้ชายที่ไต้ให้ไต้แก่สะหายมันนุดไต้จักไต้แก่ลูกเมีย ม
- ัน เทศคำผู้ตายนั้นทักตาย ฯ มาฆตา ๑ ชาปันไต้เมียชาทงคับชามีปัตติยานแก่กันว่าคั้นลูกฮาเป็นผู้ยังผู้ชายฮาถ้าให้เขาเป็นผิวเมียกัน ผิเป็นผู้ชาย

โบลาน ๓๓ หน้า ๑

ผู้ ๑ เป็นช้อย

ฮักกิด

ลูกชนกิด

- ทั้งสองยังทั้งสองกิดให้เขาเป็นเอือนเดียวกันลูกช้อยมิกของเจ้าอันไดย่าขึ้นลูกเจ้ามิกของช้อยอันไดย่าขึ้นว่าดังนั้น ให้ทำตามปัตติยานชาไต้แก่กันนั้นเพิน ฯ
- มาฆตา ๑ ช้อยสืบช้อยคั้นมันให้แก่ผู้มนเป นเจ้าเค้าผิเมียมันเป็นผู้มันจักหนีหาพี่น้องมันไ

ที่ไปแต่โตเตียวมัน เข้าของผัวมันให้แก่มัน

- แต่ก่อนย่ำว่าสังทอน ผีเมยมันอยู่ตอมให้ ผ่าของเป็น ๓ ส่วนให้กัเมียมันส่วน ๑ เจ้าเค้ามันส่วน ๑ ผีลูกบมิได้แก่เจ้าสองส่
- วนได้กัเมียมันส่วน ๑ เฝิงผ่าไปให้เถิง ๗ เซนช้อยตั้งน้เทิน ๙ มาฆตา ๑ ผู้ ๑ เปนช้อยอีกกั ลุกซุนกัผู้เจ้าผู้กวนให้ไปแต่งบงบ้านเมืองมันได้ยอม

ใบลาน ๓๓ หน้า ๒

ผู้บ้านผู้เมือง

อันพญาเจ้า

- แล้วเมือมันตายคว่เอือนคว่เอือนมันให้ผ่า ๓ ส่วนให้ลูกส่วน ๑ เมียส่วน ๑ ไนยะ ๑ ให้ผ่า ๔ ส่วนได้แก่กวนสองส่วนเทิน ผีมันทากสาให้ทำนทั้งมวนให้
- เอามาผ่าให้เปน ๓ ส่วนให้ลูกส่วน ๑ ทำนทามัน ส่วน ๑ ให้ได้แก่ผู้เจ้าผู้กวนสองส่วนเทศมันได้คว่ชุนทำน แมนตัวมันกัเปนช้อยเปนน่าว
- ทำนตาย พันดั่งเขาอาสาเลือเวียกไตกั ควนยังได้แก่เจ้าน่กักวนตาย ผีเขาให้แก่ผู้ใดแต่ ยังมีชีวิตย่ำว่าสังเทิน อันนี้ทว่าเมือจัก
- ตายสะแล ๙ มาฆตา ๑ ผู้บ้านผู้เมือง อันพญาเจ้าเลี้ยงให้กินเมืองกั ตายกลางพญาเจ้ากินคว่แลผียังมีลูกเมียหลานเทเลนพี่น้องวงสามนให้ตามล่ำ

ใบลาน ๓๔ หน้า ๑

เอือคำ

เอือชาย

ขึ้นล่อง

- ดับผู้ขึ้นผู้ปาย ลูกเต้าเขามีสืบแทนให้สืบแทนชุ่มให้ได้ลาชะกาน ผีบมิพี่น้องลูกหลานเผ่าหงวงสาจึงนำขึ้นลาชะโกดเจ้าแคว้นแผ่นดินเทิน ผีเมียเต้าเมีย
- เดิมบมิ ยังแต่ลูกเลกเมียน้อยหลานคน ผู้ใดเจ้าเอือนให้จัดเตินลูกน้อยเมียน้อยช้อยปายให้เอาผู้้น เปนไทย ๙ มาฆตา ๑ ผู้บ้านผู้
- เมืองอันพญาเจ้าให้กินบ้านกินเมืองน แต่ก่อนไปผีลุดจูดจาตอาขาสั่งพญาเจ้าตนใหม่ขึ้นนั่งแทนนั่งหมอนย่ำฟ้าวลิดม้างเสียโย่เสียนายคลัก
- เขาให้ไว้ดั่งเก่า เมือได้ลาชะกานเขามีใส่ใจอาสา จึงให้ถอดไยนาเขาเสียใส่ผู้ใหม่กินแทน ๙ มาฆตา ๑ เอือคำเอือชายขึ้นล่องท่องเทียวแต่ลัวท่ามาเคื่องคำเตมเอือ

ใบลาน ๓๔ หน้า ๒

- ล่องมาจอดเก็นพันตา ผีเอือชั้น ๔ สอก ๔ ท้องให้เอาเก็นแลท้อง ๒๕ ให้เอาแถบ ๒

พวง ๑ ถั ๑ แช่ว ๑ ไว้แ่กนเมือง ลำนันเกิดตำพินมาได้ให้ผ่น ๕ บาษ มาได้ให้ผ่น

- ๑ ตามท่าฮอดเมืองจันให้เอาจิตเจ้าเกิน มาชู่เกินให้ยู้ว่าเอาแล้ว ผีเอือชิงหอมปอม เทียม ออกจากห้วยยู้มาบิไซงวดคังหอมบิหอม
- เทียมชิงกิติ เตสันให้เอาทิมผีเอาถ แ่มย่าเอาพวงเอาแ่ชวย่าเอาถตำพินลำดับมาได้ให้เอาผ่นลงเท่าฮอดเวียงจันเอืองวดคังบ่าว
- แ่พวงเจ้าชุนเอาเขาให้เขาถมาหาชุนกวนกิติ เข้าไ้เข้านามาส่งชุนกวนกิติ ย่าเอาตุเกินแต่บ่ขาวเอืองผู้เยียบเยียมดู ชิงกิติ เทียมกิติ บัวกิติ

ใบลาน ๓๕ หน้า ๑

หน้าเกินทาง

นำย่าเอา

เจือหน้าเกิน

- เอาพัน ๑ เอาอัน ๑ ย่าเยียบท่ายัน ๑ เยียบหัวพัน ๑ ย่าให้เอือกกายเป่าเซาดาย ผีเอือมีจุมตาผาสาชัตตุตตะเกินผีเอือชิงหอมบิหวอมเทียมหอมกิติ เอือคาแต่
- สบท่าเท่าให้มิดแต่ของผากหมากขาว ไปแล้วแล้วให้กายไป ๙ มาษตา ๑ เกินลาชอันท่านต่อนท่านฮับชบกันเสนลัถดวงหน้าบิไซชว่าพัน
- าดาชชานหน้าเบียนพยาได้เอาแก่เขาเกิน ผีได้นั่งขึ้นชยจิงให้เอา ๙ มาษตา ๑ หน้าเกินทางนำย่าเอาเจือหน้าเกินทางบเกย่าเอา เจือหน้าเกินทา
- งน้ำเอือคาลองมาได้ยั้นเสียงคองเกินให้จอด ผีบิได้ยั้นให้ตุท่านใส่ฝอยหมายตาแ่หลวไว้ให้จอด ผีย้งล่องกายพันวากิติให้ยี้เอือของค่างเสียง ผีนำถึบนำใส

ใบลาน ๓๕ หน้า ๒

- บิจอดฮับไปได้กลายแต่ฮ้อยวาสุดไป ๒ ฮ้อยวาย่านำว่าสังเทถถึบนำสัน ผีบิมาแต่ตะแก่เกินมี ๑ วันค้ำให้ยี้เอือของตงเสียง ผีเขายังมาช้ำมาชให้ผ่าถ่งขึ้น มีจักเฮ็ด
- ถ้อยเฮ็ดความ ฮอดเจ้าชุนให้เอือสองส่ว วนขึ้น ๑ อันที่ทว่าให้เอือเคือค่างของชยมีต่นว่าเกือยา ลัม ปาแตก เงินค้ำ
- ไนไทไนถงเลือผ้าย่าเอาอันไดบิไซเคือช ชีของชยย่ายี้เทเอา เอือชยอันขึ้นมาแต่เวียงจันเกินตำพินเกินพันตาผีเอือแผน
- แลฮ้าน ชัน ๓ สอก ๓ ทอง ยังมีเคือค่างของชยมีต่นว่าเกือยาลัมปาแตกให้เอือแหล้ม ๒๐ เงินผีชัน ๔ สอกเอาแหล้ม ๓ เงิน คันเกินเมะเพล็กชาเอาแล้ว

ใบลาน ๓๖ หน้า ๑

- ให้หมายหน้าจิตเกินขึ้นให้เกินหน้าคังเอาผ่นลงตามลำดับเท่าฮอดเกินพันตาเกินคคค่าปา

- คน ๒ อ้อย ลูกขุนจำพวก ๑ ติดกับด้วยเบี้ยเงินแลมาอยู่กับเงินนั้น ลูกขุนจำพวกนี้ เมื่อหนีให้เอาเงินคืนคน ๓ อ้อยเงิน ลูกขุนจำ
- พวก ๑ มาอยู่เพิงข้างไต้ย่านถ้อยย่านความ สิบพละอันตายสุอันจักหนีให้เอาค่าแลคน ๒ อ้อยเงินลูกขุนปากเมือจักหนีคืนเจ้าลูกขุนให้เอาน้ำ
- ละนาคนอันเกบหอมไว้ให้สาบเส้นให้เอาตามหนักตามเบาเกิน ๙ มาฆตา ๑ ของตมมีผู้อื่นควนเอาคืนได้ อันนี้ของให้ด้วยวิกับ ว่าคณแล้วปะโทษโทษด ชิบชาว่า

ใบลาน ๓๔ หน้า ๑

- ดังนั้น เมื่อแล้วปะโทษดเอาคืนได้ อันนี้ของอันท่านบิให้แลมยหาขึ้นเอาไปไว้ที่ ๑ เอาคืนได้ของฝูงนี้ว่าเอาเบาบิละสุดแล ๙ มาฆตา ๑ ชาวบานชาวเมิงทานา
- ก็นเสียค่าชูปักงานเจ้านายได้เวียกงานเจ้าบ้า นเจ้าเมืองแทนเกยดลักของจ้างแลถอดให้กินบิษ อยบิเชากุมข้าตีกินโทษเจ้านาผู้ให้
- เห็นกัน ๙ มาฆตา ๑ ผู้จักกินนาที่ านให้เหล้ายาอาทานกานกับเหล้าไปหาผู้ถีสานนา ชูปิหมายไว้ให้ยู่คนท่านผู้ชานาเอตกินชูปิแต่ง
- ทนายไว้ชูปิ ดังนั้น ผู้เจ้านาถีสานนายยังเพนผู้โทษแลถอดเสียเขาผิดของข้าพันบุตักันตายกิดิ โทษเจ้านาผู้ถีสานนาหนักแลเมื่อเถิงละตุจักไกลตกกลางนาแลผู้บักติ

ใบลาน ๓๔ หน้า ๒

คนถีดาบเมือ

คืน

- เอตนาบิแต่งอุบให้ยู่ว่ายังจัดเอตเจ้านาเยียวว่าบิเอตแล้วได้ให้แก่ผู้ใหม่
- แก่เจ้านาแลเพตว่าเจ้านาบิได้จาเขาติดิ ายมาฆตา ๑ คนผู้กานเมือคืนมีผู้ ๑ ก็นเหล้าทางลาขทางลิเมาอ้ายให้เจ้าด่านเอาผูกไว้ยู่งเข้าขึ้นตายัง
- ยู่จักเจ้ามันให้นาไปส่งยอตเจ้ายังเสียช้อยคนท านให้สองทมิ้นลามพิจาละนาให้แทนคนท่านผิบยู่จักตัวมันให้นาไปหาทมิ้นลามทั้ง ๒ ผู้ยู่จักมันกิดิยู่จัก
- เจ้ามันกิดิ ผิบยังมีเคื่องอาวุดกับมันกับตัวมันมีตันว่ามีชะบองกิดิ ชุดไฟกิดิยาให้นาไปหาเจ้ามันให้นาไปหา ๒ ทมิ้นลามพิจาละนาดูโทษมันก็นเหล้ายาแต่ผู้ใด

ใบลาน ๓๔ หน้า ๑

ผู้ใดถีม

บ้านกลาง

คืน

- ตัวมันถีว่าเป็นคนอ้ายแล ๙ มาฆตา ๑ ผู้ใดถีมบ้านท่านกลางคืนได้ชื่ว่ามันเป็นคนอ้ายให้ช้น

เทียมโจนเทิน ๙ มาฆตา ๑ คนถ่มบ้านกัตติคนเข้าบ้านท่านกัตติทั้งหลายต้อนรับเอาได้

- ผู้ ๑ กลายทางหลวงไกลอันขึ้นเอือนกัตติยืนอยู่กลางทาง หลวงกัตติไกลละแนวกบ้านที่ท่านต้อนรับคนเข้าบ้านถ่มบ้านนั้นให้เอาไปหา ๒ ทมิฬลามพิจาละนาดู เทตผู้ไป
- คอคำคั้นนี้ติดกับด้วยโทษหลายประการมีคำสงไ สมนักมากนักได้ชื่อว่าเป็นผู้ย้ายแล ๙

มาฆตา ๑ ผู้ได้ถ่มกันลิ้นท่านกัตติถามเอาว่าได้กัตติ

- ไปควลื้อซ้อจกเทนกัตติคตหนีโทษใส่เอาไปเลี้ยงกัตติเทนกันยาลอนหลุยลอนยาชเอากันด้วยง่ายให้เดือค้อฮ้อนแก่บ้านแก่เมืองยังมีทั้งมีชาบ้านยังมีจำมี

ใบลาน ๓๙ หน้า ๒

- มีกวนให้เอาฮึดบ้านคองเมืองเบเนให้เอาเจนายไปจัดมาว่าพิจาละนาตามคองเมือง ควนได้ควนเสียบาบใหม่กันให้กวนสานคตแต่งให้จิง
- เอา เว้นไว้แต่เทนชาลิกคนโจนบู้ที่ยี่ วาเอือนเฟือนผู้มันจับยาชเอาได้แล้วให้นาม ๑ ทาหมันทั้ง ๒ พิจาละนาดู อันนี้เว้นได้
- แต่เทนช้อยท่านลิกหนีเสียเจ้าเทนาลิกหนีเสียผู้ว่าลิกหนีเสียกวนบู้ที่ยี่ที่กันมันยังกางสอ กชอกทางกางลาขลี้ ไปหยุบเอาแล้วให้ไป
- บอกแก่สองทมิฬลามให้ยี่ ๙ มาฆตา ๑ ฌมีผู้คำพาชาจองให้คาชไว้ให้ผู้คำพามาสู่อาษายังลิกหนีกัตติตายกัตติให้เอาคตมผู้

โคสาราษณุกถ์วัน ๕ แลท่านเอีย

สรุปหัวข้อ และเนื้อหาที่สำคัญของกฎหมายโพฆาราช*

๑. ความผิดอาญาและมาตรการความปลอดภัยต่อสังคม

- คนเมาเหล้าล้มล้มเสียผู้อื่น หากกระทำในขณะที่มีสติสัมปชัญญะให้ลงโทษปรับไหม หากขาดสติสัมปชัญญะให้ขอขมา ภิษุจำเป็นต้องตัวผู้หญิง ในขณะที่ไม่มีสติไม่ต้องอาบัติ
- เป็นสื่อให้เมียคนอื่นมีชู้ ให้ลงโทษปรับไหม ภิษุเป็นสื่อชู้ให้เมียท่านต้องอาบัติสังฆาทิเสส
- รับของทีคนอื่นลักมาโดยไม่รู้ว่า เป็นของลักและปกปิดเมื่อเจ้าของมาทวงถาม ให้ลงโทษปรับไหม ภิษุที่กระทำกรณีเดียวกันต้องอาบัติปาจิตตีย์
- ใส่ความคนอื่นว่าเป็นชู้กันให้ลงโทษปรับไหม ภิษุใส่ความภิษุอื่นว่าต้องปาราชิกต้องอาบัติสังฆาทิเสส
- ชวนเมียคนอื่นไปเที่ยวโสฐานตามลำพังให้ลงโทษปรับไหม ภิษุชวนผู้หญิงเดินทางตามลำพังต้องอาบัติปาจิตตีย์
- ยักยอกภาษีอากร ให้คืนของกลางและลงโทษปรับไหม ภิษุยักยอกของหมู่สงฆ์ต้องอาบัติปาจิตตีย์
- อยู่ในที่โสฐานกับเมียคนอื่นตามลำพังหากได้เสพเมถุนให้ปรับชั้นค่าคอ หากเพียงจับต้อง พูตจาแล้วโลม ให้ลงโทษปรับไหม ภิษุกระทำผิดกรณีเดียวกันต้องอาบัติ ๓ สถาน คือ ปาราชิก สังฆาทิเสสและปาจิตตีย์ตามลำดับความหนักเบาของการกระทำ
- ยุยงล่อลวงให้วิวาห์พระยาให้เกลียดชังกันให้ปรับไหม ภิษุยุยงให้สงฆ์วิวาทกันต้องอาบัติปาจิตตีย์
- แย่งชิงเอาที่ดินไร่นาคนอื่นให้ปรับชั้นค่าคอ ภิษุเบียดบังเอาอารามภิษุอื่นต้องอาบัติปาราชิก
- เอาทรัพย์คนอื่นไปไม่มีเจตนาลัก ไม่ควรปรับไหมให้คืนของกลาง ภิษุเอาทรัพย์คนอื่นไปไม่มีเจตนาลักไม่มีอาบัติ
- หลอกหลวงคนอื่นให้ได้มาซึ่งทรัพย์สินให้ชดใช้ หากภิษุกระทำต้องอาบัติปาจิตตีย์
- เก็บทรัพย์ของคนอื่นไว้เพราะเกรงว่าจะสูญหาย เจตนาจะคืนให้เจ้าของในภายหลังไม่มีโทษ ภิษุกระทำในกรณีเดียวกันไม่ต้องอาบัติ

- เรือแพล่มเจ้าของเรือให้ช่วย ควรทดแทนคุณผู้ที่ให้ความช่วยเหลือ
- เอาทรัพย์สินอื่นไปโดยสำคัญว่าเป็นของตน ไม่มีความผิด ภิกษุกระทำการนี้เดียวกัน ไม่ต้องอาบัติ
- สหายอุปโลกนวิโลกนทรัพย์ของกันโดยวิสาสะ ไม่มีความผิด ภิกษุกระทำการนี้ไม่ต้องอาบัติ
- ช่วยคนสลักอาหารโดยเอามือทาบ แต่ผู้ถูกช่วยกลับตายเพราะการช่วยเหลือนั้น ผู้ช่วยไม่มีความผิด ภิกษุกระทำการนี้เดียวกันไม่ต้องอาบัติ การให้หวานยารากไม้กินด้วยเจตนาให้หายจากโรคแต่กลับตายผู้ช่วยไม่มีความผิด
- ทำให้บุคคลอื่นตายโดยไม่มีเจตนาฆ่าหรือทำร้ายไม่มีความผิด ภิกษุกระทำการนี้เดียวกันไม่ต้องอาบัติ
- โจรลักทรัพย์มาทั้งใกล้บ้านเรือน เจ้าเรือนใกล้บริเวณที่เกิดเหตุต้องร่วมรับผิดชอบ เทียบได้กับภิกษุองค์หนึ่งเข้าไปในปริวาสกรรมยังทำให้ปริวาสกรรมของภิกษุเสียไปทั้งหมด

๒. ครอบครัวยมรถ

- การพิจารณาโทษความผิดมิจจากรให้พิจารณาสถานะทางสังคมของผู้กระทำ ความหนักเบาแห่งการกระทำและผู้ถูกกระทำ
- ผู้ฆ่าขี้ไม่มีความผิด หากไม่ฆ่าให้ปรับไหมชายขี้ ชายหญิงเอาค่าตัวเข้าพระคลัง ๔ ส่วน ให้ผิว ๑ ส่วน
- หญิงมีขี้ผิวไม่ชาย ต่อมาขี้ชู้ถึง ๓ ครั้งหากผู้ฆ่าขี้ตายมีความผิด ให้มีโทษปรับไหมและชดใช้ค่าคนตาย
- เป็นแม่สื่อให้เมียคนอื่นมีขี้ให้ปรับไหม หากคนทั้งสองได้สมสู่กันให้ขอขมาผู้เป็นผิว หากเป็นแม่สื่อ ๓- ๔ ครั้งให้ปรับไหมเพิ่มขึ้นแล้วขับไล่ออกจากเมือง
- หมั้นหมายหญิง พ่อแม่หญิงยินยอม หญิงไม่ยินยอมหญิงหลบหนีไปให้พ่อแม่ชดใช้ของหมั้น หากหญิงยินยอมแต่ภายหลังหลบหนีไปให้ชายหญิง คืนของหมั้นและปรับไหมผู้พาหนี
- ใส่ความว่าคนอื่นกักรัณย์ ให้ลงโทษปรับไหมชาย หญิงแตกต่างกัน
- เจ้าทรัพย์ฆ่าหรือทำร้ายผู้ลักทรัพย์ตนไม่มีความผิด หากไม่ได้ลักทรัพย์แต่ถูกทำร้ายร่างกายหรือถูกฆ่าให้ลงโทษปรับไหมตามความผิด
- ลักลูกคนอื่นให้ลงโทษปรับไหม
- รับของโจรให้เจ้าเรือนมีความผิดด้วย หากไม่รู้จักผู้ลัก ปรับไหมเจ้าเรือนทั้งหมด หากรู้จักผู้ลัก ปรับไหม ๒ ส่วนใน ๖ ส่วน

- นายเรือรับจ้าง เรือล่ม เป็นเหตุให้ผู้โดยสารจมน้ำตาย ให้ชดใช้ค่าคน หากมีผู้ช่วยเหลือผู้โดยสารได้ ให้ทดแทนบุญคุณครึ่งหนึ่งของค่าตัว

- ขอโดยสารเรือ เรือล่มผู้โดยสารจมน้ำตายให้ช่วยเผาศพ หากมีผู้ช่วยเหลือให้ทดแทนบุญคุณท่าน ๒.๕ บาท หากไม่รู้จักบุญคุณให้แบ่งครึ่งค่าตัวผู้ที่ถูกช่วยเหลือเป็นการตอบแทน

- ทาสผูกคอตาย กระโดดน้ำตาย มีคนช่วยชีวิตไว้ได้ให้นายทาสทดแทนบุญคุณตามที่เห็นสมควร หากไม่รู้จักบุญคุณให้แบ่งครึ่งค่าตัวทาสนั้นเป็นการตอบแทน

- รับทาสที่ลักภรรยาทาสมาหลบซ่อนในเรือนครบ ๓ วัน ไม่บอกกล่าวแก่นายทาสให้ปรับไหมเจ้าเรือน

- ให้บุคคลอื่นลักในเรือนถูกฆ่าตายให้เจ้าเรือนชดใช้

- การตกทอดแห่งมรดก ให้เป็นไปตามคำสั่งของเจ้ามรดก

- การแบ่งผลผลิตของผู้ร่วมทำนาด้วยกัน

- ความรับผิดชอบเพื่อความปลอดภัยอันร่วมกันกระทำให้นิยามตามความหนักเบาของแต่ละคน

ละคน

- การแบ่งมรดกระหว่างบุตร

- ชายละทิ้งหญิง ไปอยู่กับญาติ ภายหลังกลับมามีให้ขาดจากความเป็นผัวเมีย

- กรณีคู่สมรสโศกเลาะกับพ่อแม่คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง เมื่อได้ขอขมาแล้วได้อยู่ด้วยกันต่อไป

กันต่อไป

- ผัวเดิมไปค้าขายไม่ส่งข่าวคราว หญิงมีผัวใหม่ เมื่อผัวเดิมกลับมากให้หญิงเลือกจะอยู่กับใคร หากอยู่กับผัวใหม่ให้ขอขมาผัวเดิม

- ชายละทิ้งไป ๓ ปี ให้ขาดจากความเป็นผัวเมีย

- สิทธิของพ่อตาแม่ยายที่จะตักเตือนลูกเขยให้เอาใจใส่ทำงาน ถ้าไม่ทำตามคำตักเตือนให้ขอขมา หากไม่ยอมขอขมาให้ขับจากเรือน หากหนีไปแล้วจะกลับมาให้ขอขมาพ่อแม่หญิงก่อน

๓. ความทางแพ่ง

- ทาส หรือภรรยาไปกู้ยืมทรัพย์สินโดยไม่บอกเล่าแก่นายทาส หรือสามี ผู้กู้ตายนายทาส หรือสามีไม่ต้องรับผิดชอบ

- ยักยอกทรัพย์สินผู้อื่นที่สืบเปลี่ยนให้ปรับไหมเสมือนลักทรัพย์

- ทำร้ายเจ้าพนักงานทวงถามหนี้ ให้ชดใช้อีก ๑ เท่าของหนี้เดิมและลงโทษปรับฐาน

ทำร้ายร่างกาย

- เจ้าหน้ใช้กำลังบังคับลูกหนี้ ลูกหนี้จ่ายเท่าไรให้เอาเท่านั้น หากลูกหนี้ขาดเงินมาก ให้ลดหนี้ลงครึ่งหนึ่ง

- ตัดต้นพริก เครื่องพลู ต้นมะพร้าว ต้นตาล ให้ลงโทษปรับไหม
- เกลียตชังกัน แล้วเข้าทำร้ายสัตว์เลี้ยงถึงเรือนให้ปรับไหม ๒.๕ บาท
- ตัดต้นไม้คนอื่น ให้ปรับไหม
- ทำลายเจหลวงเครื่องมือที่คนอื่นปักหมายไว้แล้ว ให้ลงโทษปรับไหม
- ชุดเอาน้ำในนาคนอื่นให้ลงโทษปรับไหม
- ทนราชการ ภรรยาสามีใหม่ หากกลับมาให้ภรรยาคืนสินเดิมให้สามีเก่า
- ทาสชายไปอยู่กินกับไพร่หญิงหย่าขาดกันเมื่อครบ ๔ คน ให้เป็นทาส ๑ คน เป็นไพร่

๓ คน

- ไพร่อยู่กินกับไพร่หญิงหย่าขาดกัน ให้ลูกอยู่กับแม่และให้รับทรัพย์ชายที่นำมาทั้งหมด

- การแบ่งมรดกให้ลูก ให้พิจารณาจากคนที่ลูกมีต่อพ่อแม่

- ชายไปอยู่กินกับหญิงนำเงินไปเป็นค่าใช้จ่าย เมื่อหย่าขาดกันเงินที่ใช้จ่ายไปเป็นพับทรัพย์สินที่ทำได้ร่วมกัน ให้หญิง ๒ ส่วน ให้ชาย ๑ ส่วน หากมีลูกลูกสาวให้อยู่กับพ่อ ลูกชายอยู่กับแม่

- ชายไปอยู่กินกับหญิงทะเลาะกันหรือทะเลาะกับพ่อแม่ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายไม่มีความผิด

- ภริยาประพฤติชั่ว ไม่รู้จักช่วยทำมาหากินให้ชายเอาค่าตัวแบ่งให้กับชายที่เป็นสามีและพ่อแม่หญิงฝ่ายละครึ่ง

- ชายไปอยู่กินกับหญิง ช่วยกันทำมาหากิน สามีตายให้ทรัพย์ตกเป็นของลูก

- สามีภริยาที่พ่อแม่เป็นสหายกัน หย่าขาดกัน ให้แบ่งทรัพย์แก่กันฝ่ายละครึ่ง หากมีลูกให้ลูกเลือกว่าจะอยู่กับฝ่ายใดตามความสมัครใจ

- คู่สามีภริยาที่ชายซื้อหญิงมา หากหญิงหนีไป ๒-๓ ครั้งถือว่า หญิงหย่าชายให้คืนค่าตัวหญิงแก่ชายครึ่งหนึ่ง แบ่งทรัพย์ให้ชาย ๒ หญิง ๑ หากหญิงคบชู้ไม่ต้องแบ่งทรัพย์ให้

- กินเหล้าอยู่ถึงค่ำให้เจ้าเรือนไปส่งผู้เมาเหล้า ไม่ไปส่งหากถูกฆ่าตายให้เจ้าเรือนชดใช้แตกต่างกันตามฐานะของเจ้าเรือน

- ให้คนอื่นยืมอาวุธ หากได้ฆ่าคนตาย เจ้าของดาบต้องร่วมชดใช้ค่าคนร่วมกับผู้ฆากรรมรู้และไม่ว่าผู้ยืมจะเอาไปฆ่าผู้อื่นปรับไหมต่างกัน หากเจ้าของดาบใช้ให้ไปฆ่าคน เจ้าของดาบและผู้ยืมโทษเสมอกัน

- ขโมยข้าวคนอื่นให้ปรับไหมแตกต่างกันตามจำนวนที่ขโมย และให้ชดใช้ ๔ เท่า

- ชโมยน้ำในทั้งวงจลาอากรให้ปรับไหมแตกต่างกันแล้วแต่เวลาที่ชโมย
- ชโมยวัดน้ำเอาปลาในหนองน้ำคนอื่นให้ปรับไหม ๒.๕ บาท
- ปลอมแปลงเงินตราผิดอาญาให้ลงโทษจำคุกหรือรวเรือนเข้าพระคลัง ให้ลูกเมียพา

ทนายให้ช่าง

- ทำลายต้นข้าวคนอื่นให้ปรับไหม
- วิวาทกันข้าวคนอื่นไม่มาติดต่อกายในสามวันให้ชดใช้ ๔ เท้า
- แอบอ้างชื่อเจ้าขุน ช่มแวง เบียดเบียนทรัพย์สินคนอื่นให้ลงโทษปรับไหม
- ทะเลาะวิวาทฆ่าเจ้าเรือนให้พิจารณาตามข้อเท็จจริง
- การตัดสินคดีให้ดูสภาพตามและเวลาที่ทนายได้ถูกใช้มา
- การตัดสินคดีให้ถือตามคองโบราณธรรมศาสตร์
- การตัดสินคดีที่ควรเนิกถอน คือ ตัดสินเบียดเบียนเอาทรัพย์สิน ตัดสินโดยบังคับ

ช่มแวง ตัดสินโดยสตรี ตัดสินตอนกลางคืน ตัดสินในที่สงัด ตัดสินโดยผู้ที่เป็นศัตรูกัน การตัดสินที่ไม่ถึงสื่อเมือง

- คดีขู่สาว แย่งชิงทรัพย์ไรร้านบ้านเรือน ที่เกิดขึ้นเกิน ๒๐ วัน ผู้เสียหายไม่ร้องเรียนไม่ให้พิจารณา

- การพิจารณาความเพื่อให้เจริญกับบ้านเมืองให้กระทำตามราชศาสตร์
- ระหว่างเจ้าเรือนและผู้มาพักอาศัยฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดถูกทำร้ายให้อีกฝ่ายช่วยเหลือติดตามจับตัวคนร้าย ถ้าไม่ช่วยเหลือกันหากอีกฝ่ายตายให้ชดใช้ค่าคนตาย บาทเจ็บให้จ่ายค่าทำขวัญ

- โจรปล้นบ้าน ให้ตีกลองร้องปาวติดตามเอาทรัพย์สินคืน ให้แบ่งให้ผู้ช่วยเหลือครึ่งหนึ่ง

- รับตัวทาสคนอื่นไว้ในเรือนให้บอกกล่าวแก่นายทาส หรือให้นำตัวไปส่งภายใน ๓ วัน หากไม่บอกแก่นายทาส ทาสหลบหนี หรือชโมยสิ่งของให้ปรับไหมเจ้าเรือนนั้น หากนำความไปบอกแก่นายทาสให้คิดเอาค่าข้าวที่เลี้ยงทาสนั้นเป็น ๒ เท้า

- ใส่ความเป็นโจรโดยไม่มีมูล ให้ลงโทษปรับไหมหญิง ๖ บาท ชาย ๑๐๐ เบี้ย
- ใส่ความว่าลักทรัพย์ หากยากจนปรับไหม ๑๐๒ บาท หากเป็นหัวหมื่นหัวแสนปรับไหม

๒๐๐

- มาพักนอนทำน้ำใกล้เรือนคนอื่นให้บอกแก่เจ้าเรือน หากไม่บอกกล่าวถูกฆ่าตายเจ้าเรือนไม่ต้องรับผิดชอบ

- ขอลูกคนอื่นมาเลี้ยงไม่ควรใส่ชื่อคา

- ชุนที่ข่มเหงเบียดเบียนเอาทรัพย์สินของไพร่ เอาลูกสาวไพร่ไปนอนด้วยได้ชื่อว่าชุนไม่ฉลาดทำวพระยาไม่ควรขุ่นเลี้ยงไว้

- เก็บของตกได้ให้ร้องป่าว ๒-๓ ครั้ง ให้คนรู้ หากไม่มีใครได้ยินให้บอกแก่กว้านบ้าน หากเจ้าของมาทวงถามให้คืนครั้งหนึ่ง หากปกปิดมีผู้บอกเจ้าของจึงคืน ให้คืนสิ่งของนั้นทั้งหมด

- มีผู้ลืมนำสิ่งของในบ้านตน เจ้าของมาทวงถามให้คืนไม่ต้องให้ไต่หากปกปิดให้ปรับไหม

- สม่ครใจวิวาทและเข้าทำร้ายกันบาดเจ็บเล็กน้อยให้เป็นพับ บาดเจ็บมากให้ผู้ลงมือก่อนทำขวัญ

- รับซื้อของโจร เจ้าของถามผู้ซื้อไม่บอก ภายหลังเจ้าของรู้ให้ปรับไหมผู้ซื้อถึงคนช โมย หากเป็นทรัพย์สินมีวิญญาณผู้ซื้อไม่รู้ว่าของโจรให้คืนทรัพย์สินนั้นไม่ต้องปรับไหม

- ยืมวัวควายไปใช้งาน โจรลักวัวควายไปหรือผู้ยืมใช้งานหนักจนตายให้ผู้ยืมชดใช้ค่าสัตว์และจ่ายค่าแรงงาน หากวัวควายเป็นโรคได้บอกกล่าวเจ้าของและช่วยกันรักษาแต่ก็ยังตายไม่ให้ชดใช้หากยืมช้างม้ามาขี่กลับทำหายมีผู้จับได้ให้ผู้ยืมชดใช้ หากทำให้สัตว์บาดเจ็บให้รับซื้อไว้ตามราคาเดิม

- จ้างวานทาสกับนายทาสมาขึ้นต้นหมาก ทาสตกตายให้ผู้จ้างวานชดใช้ค่าทั้งหนึ่งและทำขวัญนายทาส ไก่สองตัว ชูเทียนสองเล่ม

- วัวควายเข้ากินข้าวในนา กินมากเท่าใดให้ชดใช้เท่านั้น

- เจ้าของนาจับสัตว์เลี้ยงผู้อื่นที่มาทำลายนาไถ่ไร่ของตนผูกไว้ หากบอกเจ้าของวัวควาย ๆ ไม่ไปเอาสัตว์เลี้ยงของตน สัตว์เลี้ยงตายอย่าว่าอะไรแก่กัน หากเจ้าของนาไม่บอกแก่กว้านบ้านสัตว์เลี้ยงที่จับไว้สูญหายเจ้าข้าต้องชดใช้ หากเจ้าของนาเจ้าของสวนฆ่าสัตว์ที่เข้ามากินพืชของตนเจ้าของนาเจ้าของสวนไม่ต้องชดใช้ให้เจ้าของสัตว์เลี้ยงชดใช้ค่าเสียหายที่เกิดขึ้น หากเจ้าของที่ผูกสัตว์ไว้โดยไม่บอกกล่าวแก่เจ้าของสัตว์เลี้ยงให้ชดใช้ ๑ เท่า หากเจ้าที่เอาสัตว์เลี้ยงไปฆ่ากินให้ชดใช้ ๒ เท่า

- หากหมู สุนัข เป็ด ไก่ เข้าไปกินสิ่งของในไร่นาให้บอกกล่าวแก่เจ้าของสัตว์ หากบอกถึง ๓ ครั้งเจ้าของสัตว์ยังไม่กักขังสัตว์เลี้ยงของตน เจ้าของไร่นาฆ่าสัตว์เลี้ยงตายให้เจ้าของไร่นาชดใช้ค่าสัตว์เลี้ยง เจ้าของสัตว์เลี้ยงชดใช้ค่าเสียหายแก่เจ้าของไร่นาแบ่งครึ่งหนึ่ง เจ้าของนาชอบที่จะบอกกล่าวแล้วให้เจ้าของสัตว์ดูแลรักษามีให้สัตว์มาลงนาสวนของตนได้ หากบอกกล่าวแล้วไม่ทำตามก็ชอบที่จะฆ่าสัตว์นั้นแล้วแบ่งปันซากสัตว์แก่กันฝ่ายละครึ่ง

- ให้ข้าทาสขึ้นต้นหมากให้โดยไม่บอกกล่าวจ้างวานกับเจ้าของข้า ถ้าข้าตกลงมาตายให้ชดใช้ค่า ถ้าบาดเจ็บให้รักษาให้หาย

- จ้างข้าทาสไปต่างเมืองโดยเจ้าของข้าไม่รู้ ข้าตายหรือหลบหนีให้ชดใช้ ถ้าได้ว่าจ้างกับเจ้าของข้า ผู้ว่าจ้างไม่มีความผิด
- ยืมม้าทาสไปขี่ ทำให้บาดเจ็บให้ชดใช้ค่าม้า
- ชี้นำไปเหยียบทาส ให้ผู้ที่ชี้นำชดใช้ความเสียหาย
- สัตว์เลี้ยงหลุดเพร็ด ให้เจ้าของร้องบอกให้ทลบทลัก คนไม่ทลบทลักถูกเหยียบตายไม่เป็นผิด หากทลบทลักแล้วไม่ทันถูกเหยียบตาย ให้เจ้าของสัตว์ชดใช้กึ่งหนึ่ง หากบาดเจ็บให้ช่วยกันรักษา หากไม่ร้องบอกให้ชดใช้ความเสียหาย
- ไล่ต้อนวัวควายเหยียบทาสตายให้ชดใช้ บาดเจ็บให้รักษา
- ลักวัวควายกลางทุ่งให้ปรับไหม
- จับวัวควายทาสที่หลดมา ให้บอกแก่เจ้าของภายใน ๓ วัน
- ความผิดฐานช่วยปกปิดผู้กระทำความผิด
- ความผิดฐานยกยอกทวารัณฑ์
- ความผิดฐานวางยานิชให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย
- ความผิดฐานทำให้เกิดเพลิงไหม้โดยประมาท
- สัตว์หลุดจากแหล่งชนคน สัตว์เลี้ยงผู้อื่นตายให้ชดใช้ค่าตัวผู้ตายครึ่งหนึ่ง
- วัวควายกินข้าวแรก
- ไล่ต้อนวัวควายผู้อื่นติดมากับวัวควายตน ให้ไล่กลับไป ไล่ไปแล้วไม่กลับเจ้าของติดตามมาเอาไปได้โดยไม่ต้องไถ่ หากเบียดบังเอา ลัก ขำกิน ปรับไหมเสมอกัน
- เจ้าของได้กินทรัพย์สินที่ผู้อื่นลักมา โดยไม่รู้ว่าเป็นของลัก ไม่มีความผิด
- ผู้ร่วมรับประโยชน์กับโจร ให้ปรับไหมด้วย
- ปลุกผีในที่ดินผู้อื่น แบ่งผลผลิตให้ผู้ปลุก ๒ ใน ๓
- ชดชว้างอาวุธโดยประมาท ทำให้เกิดความเสียหายให้ชดใช้ค่าเสียหาย
- ชื่อ ขาย ข้า ข้าเป็นโรคร้ายให้ส่งคืน
- เจ้าของข้าขายข้าไปแล้ว ยังมีสิทธิลงโทษข้านั้น ถ้าข้านั้นกลับมาเพราะเข้าใจผิด
- เจ้าเรือนต้องชดใช้ทรัพย์สินที่มีผู้นำมาฝากไว้แล้วสูญหายไป
- รับฝากเรือน, ลูก ไว้เรือนทาสเสียหาย ลูกทาสตายให้ชดใช้
- ชวนกันไปลักทรัพย์สิน คนชวนต้องรับโทษ
- ชดค่าไว้ในที่ไม่สมควรถูกคน หรือสัตว์เลี้ยงคนอื่นตาย ให้ชดใช้
- หลักปฏิบัติเพื่อความปลอดภัยในการสัญจร
- ความผิดลักษณะต่าง ๆ

- ทัณฑกรรม ๓ ประการ
- ข้าราชการไปจับตัวต่อลัทธิชว้าง ท่านฆ่าตาย ไม่มีความผิด จับได้แล้วไม่ให้ฆ่าให้พิจารณา ก่อน เมื่อควรม่าจึงฆ่า ได้ของกลางพร้อมให้คืนของกลางแก่เจ้าทรัพย์
- ฆ่า หรือ ทำร้าย ผู้ยอมให้ตนวิวาทกับคนอื่น ไม่มีความผิด
- จับกุมผู้ต้องสงสัยและทำร้ายเขา ต้องรับผิด, เจ้าบ้านป้องกันตัวไม่ผิด
- เจ้าขุนมีคำสั่งให้ไปแต่ไม่ไป เจ้าขุนให้จับตัวไป ต่อสู้ขัดขึ้น ทำร้ายคนเจ้าขุน ให้

ปรับโทษตามความเสียหาย

- ข้าราชการนายไปต่างเมือง โดยเพื่อนบ้านไม่ช่วยเหลือตามควร ให้เพื่อนบ้านช่วยกันชดใช้

- ลักวัวควายไปฆ่าให้ผู้อยู่รอบบริเวณ ๒๐๐ วา, ๓๐๐ วา ชดใช้ ๕ บาท ๒.๕๐ บาทตามลำดับ

- ลักทมิฬมากล
- เพื่อนบ้านใกล้เคียงที่เกิดเหตุต้องช่วยเหลือผู้ประสบเหตุ ไม่ช่วยเหลือให้ชดใช้ความเสียหาย

- ลักมะพร้าว, ตาล
- ลักถ่อ, พาย
- วัวควายเหยียบข้าว
- ข้าชายไปอยู่กับไพร่หญิง มีลูกให้ลูกเป็นไพร่ทั้งหมด
- ชุน ๒ ประเภท
- การแบ่งมรดกให้ลูกคนโตได้มากที่สุด
- การพิจารณาคดีฟังละเว้นจากอคติ ๕ ประการ
- ได้ชุมทรัพย์ร่วมกัน ให้ผู้ชวนได้มากกว่า
- ล่าสัตว์ได้ร่วมกัน ให้ผู้ที่ทำให้เกิดบาดเจ็บผลที่ทำให้สัตว์ตายได้สัตว์นั้นมากกว่า
- เก็บทรัพย์ผู้อื่นได้เอามามอบให้ชุน ให้แบ่งกันกับชุนคนละครึ่ง
- วิวาทกันให้ผู้ใหญ่หาทางระงับเสีย
- คดีความให้มีอายุ ๒๐ ปี
- พยานที่ไม่ควรรับฟัง
- ความของผิวเมีย, พ่อแม่กับลูก, ศิษย์กับครู, ไม่ให้ถือเป็นโทษให้ขอมาต่อกัน
- ทำเพื่อช่วยเหลือคนอื่นแต่กลับทำให้ตายไม่เป็นความผิด
- ให้คำมั่นว่าจะให้โดยมีเงื่อนไข หากเงื่อนไขสำเร็จต้องปฏิบัติตามคำมั่น

- ความเป็นสามเณรนิยา นิจนาจาจากกามฉันทะ
 - การแต่งงานโดยวิธี โทกภินี
 - ช่วยเหลือผู้อื่น โดยเห็นแก่สินจ้าง ทำให้ผู้รับการช่วยเหลือได้รับทุกข์เวทนายิ่งขึ้น
- และเมื่อมีผู้ช่วยเหลือได้สำเร็จให้ผู้ช่วยเหลือตอนแรกจ่ายค่าช่วยเหลือ ๒ ใน ๓
- ใส่ความผู้อื่นว่าลักทรัพย์
 - ความผิดฐานพิจารณาผิดไม่สุจริต
 - ป้องกันเกินสมควรแก่เหตุ
 - การพิจารณาราคาทรัพย์ในลักษณะลักทรัพย์ให้ประเมินตามเวลาและสถานที่ที่ความผิด

เกิด

- กู้หน้มีผู้ค้ำประกัน ลูกหนี้ให้ผู้ค้ำประกันชดใช้เงินต้นทั้งหมด ลูกหนี้ตายให้ชดใช้เงินต้น ๒ ใน ๓ กรณีหนีไปถ้าจับตัวได้ให้คิดดอกเบี้ย ๒ เท่า ลูกหนี้ตายเพราะความผิดของเจ้าหนี้ ให้ผู้ค้ำประกันพ้นความผิด
- ห้ามคิดดอกเบี้ยซ้อนดอกเบี้ย
- กู้หน้คนในครอบครัวไม่รู้ ผู้กู้อยายคนในครอบครัวไม่ต้องรับผิดชอบ
- ขอยืมเงินไปทำความเสร็จความแล้วต้องคืนเงินเท่าเดิมจำนวน หากไม่มีหลักฐานไม่ต้องรับผิดชอบ

- ผู้อื่นทอดรองจ่ายแก่ตนให้ชดใช้แทน
- มีผู้ช่วยเหลือให้ชนะคดีความ ฟังทอดแทนบุญคุณท่าน
- กุ้ย้มท่าน อ้างว่าไม่ได้กู้ และกล่าวอ้างพยานเท็จ ให้ปรับไหมค่าค่อผู้กู้ และพยานด้วย

๔. วิธีพิจารณาคดีความ

- การพิจารณาตัดสินคดีความให้พยานหลักฐานประกอบการพิจารณาตัดสินเป็นสำคัญ
- การเอาทรัพย์ไปโดยวิสาสะ ไม่มีเจตนาลัก ไม่เป็นความผิด
- การพิจารณาลักษณะของทรัพย์ของกลาง
- การตัดสินที่ควรเพิกถอน ๖ ประการ
- พยาน ๖ ประการ
- พยานที่บางครั้งก็อาจรับฟังได้
- พยานที่รับฟังไม่ได้
- หลักตัดสินคดีที่ไม่มีพยาน

- การพิจารณาค่าปรับไหม และค่าปรับไหม

๕. ความผิดอาญาและมาตรการความปลอดภัยต่อสังคม

- ข้า ๕ จำพวก
- ชาวเมืองถือเป็นข้าสามัญ
- ข้าชายไปอยู่กับไพร่ ข้าตายให้เป็นลูกไพร่ ไม่ตายและหลบหนีให้ปรับไหม
- ไพร่ชายไปอยู่กับข้าหญิง ให้เป็นข้า ลูกก็ให้เป็นข้า
- ปรับไหมไพร่ผู้ไม่ผิด ให้คืนค่าปรับและให้ทำขวัญ
- แอบอ้างอาชญาทำวพระยาหลงโทษผู้อื่นหรือรับสินบน ลงโทษจำคุก
- แอบอ้างเป็นข้าผู้อื่นแล้วทำผิด ให้ปรับไหมเจ้าของข้า
- เจ้าขุนข่มเหง แย่งชิงลูกสาวท่าน ให้ปรับไหมค่าคอ
- เจ้าขุนเอาผลไม้ในสวนท่าน
- เจ้าของข้าปล่อยให้ข้าล้ามาก มีผู้ช่วยเหลือให้ข้านั้นตกเป็นของผู้ช่วยเหลือ
- ข้า, ลูกขุน เมื่อบวชแล้วสึกออกมาให้เป็นไท
- ได้คืนมาซึ่งเชลยศึกมีสิทธิในตัวผู้นั้น เจ้าของเดิมจะเอาคืนต้องได้
- กู้เงินคนอื่น ๒๐๐ จะเอาคนชดใช้ให้กำหนด ๑ คน
- จับตัวข้าที่หลบหนีมาได้ ให้บอกให้เจ้าของหรือเจ้าหน้าที่รัฐภายใน ๓ วัน เจ้าของ

จะเอาคืนให้ได้

- กรณีไม่ยอมคืน
- กรณีไม่บอกกล่าวภายในกำหนด
- ค่าไถ่และค่าเลี้ยงดูกรณีต่าง ๆ
- ช่วยชีวิตผู้ที่ฆ่าตัวตายให้ได้รับค่าทดแทนคุณครึ่งหนึ่งของค่าตัว
- ความผิดฐานแนะนำให้ข้าท่านหลบหนี
- ทำหน้าที่สมณะให้สอยให้ทำถนนต่าง ๒๐ ว่า บุคคลจะใช้สอยไม่ได้
- สวนทางกับสมณะให้ลงจากพาหนะทำความเคารพ ข้อยกเว้นชี้ข้าง
- ห้ามมิให้รับกว่นทำลายศาสนสมบัติ
- ห้ามจับสัตว์น้ำในทำนน้ำของสมณะ
- สวนทางกับราชบริโศภให้ลงจากพาหนะ
- เมื่อขบวนราชบริโศภหยุดพักให้ปักหลักเขตเครื่องหมายไว้
- ผู้ใดผ่านหลักเขตนี้จะต้องลงจากพาหนะ

- ข้า, คนของขุน ชี้นำสวนทางเจ้าขุนให้ลงจากหลังม้า
- ให้คนทั้งหลายหลีกทางแก่เจ้าขุน
- คนเดินเปล่าให้หลีกทางคนหาบ

๖. การปกครอง

- ข้าราชการผู้ได้รับอำนาจให้ครองเมือง เมื่อจะพิจารณาคดีให้กกระทำโดยรอบคอบ ลงโทษตามควรแก่กรณี
 - การปรับโทษใหม่เป็นหมื่นละอย่าให้เกิน ๑๐๐ เงิน
 - หากจะปรับเป็นสิ่งของอย่าให้ถึงกับต้องรื้อเรือน
 - หากจะปรับใหม่ควรปรับเพียง ๔-๕ บาท หากจะปรับเกินกว่านี้ ให้พิจารณาถึงนาชุม แต่จะต้องไม่เกิน ๑๐๐ เงิน
 - หลักในการพิจารณาคดีตัดสินคดี
 - ข้าราชการให้ถือเอาพระราชอาชญาทำวพระยาเป็นแนวปฏิบัติ, ห้ามกระทำต่อบุคคลนอกเขตอำนาจ, เขตการปกครอง
 - หลักปฏิบัติของข้าราชการต่อผู้ใต้เขตอำนาจปกครอง
 - ข้าราชการผู้จะถูกลงโทษปรับกว่า ๑๐๐๐ เงิน ให้ลงโทษปรับค่าคอดด้วย
 - โฟร์จะถูกลงโทษปรับกว่า ๑๐๐ เงิน อุทธรณ์ต่อทำวพระยาสอบสวนได้ความจริงดังเดิม ให้ลงโทษปรับชั้นค่าคอด กรณีโทษปรับไม่เกิน ๑๐๐ เงิน ให้จำคุก ๓๐ วันแล้วให้ขอมา
 - หากกรณีโฟร์ไม่ผิด ให้ปรับชั้นค่าคอดเจ้าขุน คั้นค่าปรับและทำขวัญ
 - เจ้าเมืองจับมัดโฟร์ผู้ไม่ผิด มีโทษปรับใหม่
 - เจ้าเมืองหรือขุนใช้อำนาจข่มเหงเอาลูกสาวท่าน มีโทษปรับใหม่และให้ทำขวัญและคืนลูกสาวท่านไป
 - ใช้กำลังบังคับข่มขืนใจหญิงสาว
 - ลูกข้าพลยหนีไปจนสิ้น ๓ รัชกาล หรือ ๓ แผ่นดินให้เป็นโฟร์
 - ข้าหนีไปอยู่กับโฟร์ เจ้าของข้ารู้แล้วไม่ทักท้วง ให้เป็นข้าของโฟร์ที่อยู่ด้วยนั้น
 - ข้าราชการเบียดเบียนเอาที่ทำกินโฟร์ ให้ปรับใหม่
 - โฟร์จับปลาในที่ที่เป็นหวดงาอากร ให้ปรับใหม่ และช้อยกเว้น
 - กรณีข้าราชการจับปลาในหนองน้ำของเจ้าเมือง
 - ข้าราชการลักพาเมียท่านไป ให้คืนหรือชดใช้และปรับใหม่ กรณีไม่ยอมคืนจะต้องใช้กำลังบังคับต่อสู้แย่งชิง มีผู้ได้รับบาดเจ็บ ตาย กรณีชุกซ่อนปกปิด

๘. ความผิดอาญาและมาตรการความปลอดภัยต่อสังคม

- ลักนำข้าผู้อื่นไป เจ้าชองติดตามทางถามถึงบ้านโดยผลการ ถูกฆ่าตาย ไม่มีความผิด คงให้มีผิดฐานลักขากาน ให้คืนข้า ให้เผาปนกิจผู้ตายและปรับไหม
- ข้าผู้อื่นหนีมาอยู่ด้วย ให้บอกกล่าวเพื่อนบ้านและทำหลักฐานไว้ เพื่อคิดเอาค่าอาหารกรณีช้านั้นหลบหนี, ตาย และกรณีไม่บอกกล่าวให้เพื่อนบ้านรู้
- ความผิดฐานไม่ปฏิบัติตามอาชญาเมืองจนเกิดวิวาทกัน
- กรณีให้ข้าผู้อื่นหลบหนีมาทำงานแก่ตน ให้หักค่าแรงงานออกจากค่าอาหาร
- จับข้าผู้อื่นที่หลบหนีได้ ให้แจ้งต่อเจ้าเมืองหรือเจ้าของข้า คิดเอาค่าอาหาร
- จับข้าผู้อื่นได้ที่ต่างเมือง ให้แบ่งค่าตัวให้เจ้าของข้า ๑ ใน ๓
- ข้าหนีไปค้าขายหนีอาศัยกับผู้ใด ให้ปรับไหมผู้นั้นและคิดเอาค่าแรงงาน
- ผู้ร่วมกับข้าไม่มีความผิด ถ้าไม่รู้ว่าเป็นข้า
- เจ้าเรือนให้ข้าผู้อื่นที่หลบหนีมาพักอยู่ด้วยโดยไม่บอกกล่าวแก่เจ้าเมืองให้ปรับไหมให้คิดค่าแรงงานถ้าใช้ให้ทำงาน
- จับข้าท่านได้ไม่ดูแล ทำให้หลบหนี ให้เจ้าของทั้งสองช่วยกันออกติดตาม
- ปรับไหมผู้ชักชวน
- ข้าชายพาข้าหญิงผู้อื่นหนี ติดตามกลับมาได้ ให้เจ้าของข้าหญิงซื้อข้าชาย ถ้าไม่ซื้อทำให้ข้าหนีไปอีก ให้เจ้าของข้าชายชดใช้ค่าข้าหญิง
- ข้าชายมาอยู่ภัยข้าหญิงผู้อื่น ข้าชายตาย ให้เจ้าของข้าหญิงชดใช้ครึ่งหนึ่ง
- ช่วยชีวิตผู้ตกอยู่ในอันตรายได้ค่าทดแทนบุญคุณ
- ความผิดฐานกระทำความผิด ให้ปรับไหม
- ชื่อของจากผู้ไม่ใช่เจ้าของ ให้คืนแก่เจ้าของที่แท้จริง โดยสุจริตในที่เปิดเผย ไม่เปิดเผย, มีและไม่มีพยานรู้เห็น
- รับฝากทรัพย์สิน, ทรัพย์สินที่ฝากหายไปพร้อมกับทรัพย์สินผู้รับฝาก, หายเฉพาะทรัพย์สินที่ฝาก หายเหตุสุดวิสัย, ผู้รับฝากเบียดบังเอา
- ผู้รับฝากทรัพย์สินไม่ตรวจดูทรัพย์สินที่ฝากขณะรับฝาก ให้คืนตามที่เจ้าทรัพย์สินระบุภายหลัง
- วัวควายถูกลัก ถูกฆ่าตายที่ใด ให้เจ้าบ้านรอบบริเวณ ๒๐๐ วา ชดใช้คนละ ๕ บาท บริเวณ ๓๐๐ วา ๒.๕๐ บาท
- ความผิดฐานรับของโจร โดยเจตนาและไม่เจตนา
- บ่อนกันทรัพย์สินจากการปล้น ข่าผู้ร้ายตายไม่มีความผิด, กรณีจับได้แล้วจึงฆ่ามีความผิด ติดตามตัวผู้ร้ายไม่พบให้ปรับไหมลูกเมียผู้ร้าย และให้ชดใช้แทน, กรณีผู้ร่วมรับประโยชน์

กับตัว เภให้ปรับไหมด้วย

- รับชุกซ่อนทรัพย์ที่ลักมา ปรับไหมเสมือนโจร
- เก็บเอาซากทรัพย์ที่ลักมามีความผิด ต้องติดตามจับตัวผู้ร้ายมาจนถึงจะพ้นผิด แต่

ต้องเสียค่าทำขวัญ

- ลักช้างม้า ได้ของกลางคืน ให้ปรับไหมค่าคอ ไม่มีค่าปรับให้จำคุก
- ลักหมู ไม่ได้ของกลางคืน ปรับไหมและชดใช้
- ลักเบ็ด, หมาไน, เรือ, ถ่อ, พาย, คราด, ผึ่ง
- ลักจอบ, เสียม, แอก, มีด, ดาบ, หอก
- จับตัวผู้ร้ายปล้นทรัพย์ไม่ได้ ปรับไหมครู หากครูโจรชุกซ่อนทรัพย์ที่ลักมามีโทษจำคุก
- ส่วนคนร้ายให้ปรับไหมค่าคอหรือจำคุก ชดใช้ทรัพย์สินที่ได้มา
- ทรัพย์ที่ถูกปล้นไปตกอยู่ที่ใด ให้ติดตามเอาคืนมา
- ข้าหรือลูกผู้ใดปล้น ให้เจ้าของหรือพ่อแม่ชดใช้แทน คนร้ายให้จำคุก
- ถ้าจับคนร้ายไม่ได้ให้วัดจากที่เกิดเหตุออกไป ๓๐๐ วา ให้คนโดยรอบบริเวณ

ชดใช้ความเสียหาย

- ผู้มาพักค้างบ้าน ท่าน้ำ ไม่บอกกล่าวเจ้าของบ้าน และได้ตายลงหรือมีความเสียหายใด ๆ เจ้าของบ้านไม่ต้องรับผิดชอบ ถ้าได้บอกกล่าว ให้เจ้าบ้านติดตามจับตัวคนร้าย, จับไม่ได้ให้รับผิดชอบ

- โจรปล้นบ้านท่าน แยกหรือผู้อาศัยไม่ช่วยเหลือ ให้ชดใช้ความเสียหาย
- โจรปล้นบ้านท่าน เพื่อบ้านผู้อาศัยไม่ช่วยเหลือ ให้ชดใช้ความเสียหาย
- ผู้ร้ายหลบหนีเข้าบ้านผู้อื่น ห้ามมิให้ติดตามโดยพลการ หากกระทำถูกเจ้าบ้านฆ่าตาย เจ้าบ้านไม่มีความผิด, กรณีทำร้ายเจ้าของบ้านบาดเจ็บตาย ให้ชดใช้
- เจ้าบ้านไม่ปิดบ้านให้มิดชิดหรือปล่อยให้ประตูขึ้น ผู้ร้ายหลบหนีเข้าไปและหากไม่สามารถจับตัวได้ ให้เจ้าบ้านรับผิดชอบ

- ไม่ควรรับฟังคำผู้ใกล้ตายเป็นพยาน
- หมอรักษาโรคให้หาย ให้ทดแทนคุณ รักษาไม่หายและตายให้ปรับไหม
- ผู้ใกล้ตายร้องบอกชื่อผู้ทำร้ายตนถึง ๓ ครั้ง ให้นำผู้มีชื่อนั้นมาสอบสวน หากทำผิดจริงให้รับลูกเมียชดใช้ค่าผู้ตาย, คนร้ายให้บวช กรณีมีคำทำให้ผู้แน่นำชดใช้ ๒ เท่า, กรณีผู้ร้ายอ้างว่าตนเป็นผู้ร้าย

- ความผิดฐานเป็นเมียทำเสน่ห์แก่ผิว, ผู้ทำเสน่ห์ให้ผู้อื่น
- ช่มชืนเมียผู้อื่น, เพียงแต่กอดปล้ำ, นุดจาทะโลม ให้ปรับไหมและทำขวัญตาม

ยศศักดิ์

- ค่าธรรมเนียมในการสอบสวนและตัดสินคดี คิดเป็นร้อยละจากทุนทรัพย์
- ประเภทความผิด
- ความผิดฐานเป็นสื่อ
- ใช้เงินปลอมจับจ่ายซื้อขาย
- บังอาจดุดันไม่คนอื่น
- บังอาจแอบอ้างอาชญาบ้านเมืองไปแสวงหาประโยชน์ในทางมิชอบ
- เจ้าเมืองชั้นนอกจะประหารชีวิตผู้คนโดยไม่นำมาพิจารณาในเมืองหลวงไม่ได้
- จัณตผู้ไม่มีความผิด ปรับชั้นค่าคอ
- ช่างของตน ปรับไหมเข้าคลัง
- ผู้ทำความผิด ท่านจะจับตัว กลับต่อผู้ขัดขวาง หากถูกฆ่าตาย ผู้ฆ่าไม่มีความผิด หากไม่ได้ฆ่าในทันใด ให้นำตัวมาพิจารณา ห้ามมิให้ฆ่าก่อนจะได้ไต่สวนพิจารณา
- กรณีวิวาทและทำร้ายกัน ให้เสียค่าทำขวัญตามความร้ายแรงของพฤติการณ์
- กรณีผู้ทำผิดได้ใช้อาวุธทำร้ายผู้อื่นที่ไม่มีความผิดอันสืบเนื่องมาจากการวิวาทกัน
- กรณีคนมีความผิดเสมอกันทำร้ายกัน
- กรณีด่าทอสบประมาท
- กรณีด่าผู้มียศศักดิ์สูงกว่าตน
- พยายามฆ่า แต่กระทำไปไม่สำเร็จ
- บุกรุกเข้าไปในบ้านผู้อื่นโดยสำคัญผิดและไม่มีอาวุธ เจ้าของบ้านฆ่าตาย ให้เจ้าบ้านรับผิดชอบ
- สมควรใจวิวาทและเข้าทำร้ายกัน
- ว่าจ้างลูกหรือข้าผู้อื่นขึ้นต้นหมากโดยพ่อแม่หรือเจ้าของข้าวรู้เห็นและไม่รู้เห็น และผู้รับจ้างตกลงมาตาย
- จูงสัตว์เลี้ยงและสัตว์เลี้ยงทำร้ายคน ให้ชดใช้ความเสียหาย
- ปลอ่ยสัตว์ไว้กลางทุ่ง สัตว์ไปทำร้ายท่านตาย ให้ชดใช้ครึ่งหนึ่งของราคาสัตว์และช่วยมาปนกิจศพ
- ชี้น้ำ หรือข้างพยศ ไม่ร้องบอกให้คนหลีกเลี่ยง ทำร้ายท่านตาย บาดเจ็บ ให้ชดใช้ความเสียหายหรือทำขวัญ
- คนยุแหย่สัตว์จนทำให้เกิดความเสียหาย
- ช้างเล็กให้หลีกเลี่ยงช้างใหญ่

- ชี้อ้างอาสาเข้าร่วมชนวนเหยียบคนตาย ความซ้างไม่ต้องรับผิดชอบ
- ชี้อ้างต่างถิ่นชนซ้างเจ้าที่
- ช้างต้นชนซ้างสามัญ
- ความผิดฐานเป็นพยานเท็จ
- ทนายความใช้วิชาชีพในทางที่ผิด ทำให้ผู้ผิดชนะคดีต้องปรับไหม
- ทนายความช่วยความ ๒ ช้าง ปรับชั้นค่าคอ
- การสอบสวนผู้กระทำผิด ให้สอบสวนตามวิธีการและหลักการตามที่กฎหมายกำหนดไว้
- ซื้อขายแล้วอ้างว่าไม่ได้รับของ หรือไม่ได้ซื้อซึ่งเป็นความเท็จให้ปรับไหม
- ผัวเมียหย่าร้างกัน ให้แบ่งสินสมรสตามสัญญาก่อนสมรส
- วิวาทกันกลางตลาดจากการลักทรัพย์ที่ซื้อขายกัน ให้ปรับไหมผู้ลัก ๓,๐๐๐ เบี้ย

และให้คืนของ

- ซื้อของกลางตลาดมีพยานรู้เห็น แม้จะไม่สุจริตก็ไม่มีความผิด, หากไม่มีพยานต้องคืนทรัพย์ให้เจ้าของเดิม และติดตามจับตัวคนร้ายมาให้ได้ ถ้าไม่ได้ให้ปรับไหม

- เก็บทรัพย์สินได้ต้องบอกกล่าวแก่เจ้าของ ถ้าไม่บอกกล่าวให้คืนทรัพย์แก่เจ้าของ ๒

ใน ๓

- ผู้ใดอ้างว่าเป็นเจ้าของทรัพย์ที่เก็บได้ โดยความเท็จให้ปรับชั้นค่าคอหรือทำขวัญ
- จ่ายค่าจ้างทำงานล่วงหน้า ทำงานไม่เสร็จให้คืน หากไม่คืนให้ปรับไหมหรือทำขวัญ
- มีผู้ล้มทรัพย์ไว้บ้านตน ห้ามมิให้เรียกเอาค่าตอบแทน หากปกปิดไว้ให้ปรับไหมและคืน

ทรัพย์ไป

- เก็บได้ทรัพย์กลางตลาด เจ้าของมาจับจามทวงถาม ให้แบ่งเอาทรัพย์นั้น ๑ ใน ๓ หากได้ปกปิดไว้ให้คืนทั้งหมด หากต้องนิพาได้ถึง ชุณนิจารณาให้ปรับไหมและคืนทรัพย์ทั้งหมด

- เก็บทรัพย์สินที่โจรลักมาได้ ให้คืนแก่เจ้าของ หากปิดบังไว้ให้ชดใช้ราคาและให้ติดตามตัวคนร้ายมาให้ได้ ถ้าไม่ได้ให้ปรับไหมและชดใช้ความเสียหาย

- หลักปฏิบัติเพื่อความปลอดภัยในการสัญจร ความรับผิดชอบไม่ปฏิบัติตามหลัก

- ปักเขตแย่งที่นาคนอื่นให้ปรับไหม

- ในระหว่างผู้เดินชนกันกลางถนน ให้ผู้ยศต่ำกว่าขอมาผู้มียศสูงกว่า หากมียศเท่ากัน ให้พิจารณาจากหน้าที่การงานและศีลธรรม, หากรู้ว่าเป็นคนยศสูงกว่าให้เออลงเป็นข้าหรือปรับไหม ถ้าไม่มีคำปรับให้จำคุก, ชาวเมืองด้วยกันให้ทำขวัญ

- ซื้อผอนส่งแล้วหนีไป ให้คืนทรัพย์ และทำขวัญ ถ้าไม่มีคำทำขวัญให้จำคุก

- ยืมทรัพย์ ทรัพย์ที่ยืมเสียหาย ให้ผู้ยืมชดใช้

- ในระหว่างสงครามผู้ใดเอาเรือที่ใช้ในการรบไปใช้ โดยไม่บอกกล่าวเจ้าของเรือให้ชดใช้ความเสียหายครึ่งหนึ่ง ถ้าเอาไปใช้ส่วนตัวให้ชดใช้เต็มราคา

- เป็นหนี้ไม่สามารถชำระหนี้ได้ ให้ขายตัวลูกหนี้และลูกเมียชำระหนี้
- ความผิดฐานมิอาจารเป็นความผิดเฉพาะตัว ไม่ให้นำลูกเมียมาพัวพันด้วย
- ข้าทาสไปอยู่กับขุน ให้ขุนบอกกล่าวแก่ชาวเมืองทราบและแจ้งต่อเจ้าของข้า ภายใน ๓ วัน ถ้าไม่กระทำเจ้าของติดตามมาทวงถามให้ทำขวัญและคิดเอาค่าแรงงาน

- ทำร้ายข้าทาส ข้าทาสหนีไปอยู่กับผู้อื่น ถ้าไปทวงคืนให้ทำขวัญเจ้าเรือน ๕ บาท กรณีข้าทำผิดจึงทำร้าย ให้เจ้าเรือนแจ้งต่อเจ้าของข้าภายใน ๓ วัน และให้เจ้าของข้าชดใช้ ให้เจ้าเรือน ๒ บาท หากเจ้าเรือนชักชวนไว้ถือว่าเป็นผิด หากข้าหนีไปหรือตายต้องชดใช้ ๒ เท่า ๑ เท่า ตามกรณี

- จะถอนตัวจากทาสให้ได้ ๕ บาท
- ใส่ความว่าผู้อื่นเป็นข้า
- ไพร่หญิงอยู่กินกับทาส ทาสตาย หากมีหนี้ให้ไพร่หญิงและเจ้าของทาสร่วมกันชดใช้ฝ่ายละครึ่ง

- กรณีเอาเงินเจ้าของทาสมาทำทุน หากขาดทุนให้หญิงชดใช้เพียงครึ่งหนึ่ง หากได้กำไรให้แบ่งให้เจ้าของข้าครึ่งหนึ่ง

- นายทาสข่มขืนข้าเราเมียทาส ให้ทาสเป็นไท, หากหญิงยินยอมกับนายทาสให้ปรับไหมเจ้าของข้า และให้หญิงอยู่กินกับนายทาส, แบ่งสินสมรสตามกฎหมายกำหนด

- ชายซื้อข้าหญิงมาเป็นเมีย หากจะหย่าให้ทำขวัญเจ้าของข้า
- ผัวเมียเป็นข้า เจ้าของข้าข่มขืนเมียข้า ให้ปล่อยทั้งสองเป็นไท, หากข้าหญิงยินยอมให้ปล่อยผัวเป็นไท

- เจ้าของข้า เอาข้าสาวเป็นเมีย มีลูกให้ลูกเป็นไป และเป็นลูกเจ้าเรือนด้วย ส่วนข้าหญิงยังคงให้เป็นข้าต่อไป

- ผัวมีข้าชาย เมียมีข้าหญิง ทั้งสองให้ข้าชายหญิงแต่งงานกัน เมื่อจะหย่ากันให้แบ่งเอาลูกข้าคนละครึ่ง, กรณีข้าอยู่กันเอง ให้ลูกเป็นของข้าหญิง

- หญิงใดมาทำงานทดแทนหนี้ ได้หนีไปให้ปรับและทำขวัญแก่เจ้านั้น

- ให้พ่อแม่หญิงนั้นร่วมรับผิดชอบด้วย

- กรณีเจ้านั้นเอาหญิงนั้นขายเสีย ให้ปรับชั้นค่าคอ ทำขวัญและปลดหนี้

- ลักข้าท่านไป นำมาส่ง ให้คิดเฉพาะค่าแรงงาน, กรณีมีผู้พาข้าหนีไป ผู้พาหนีไม่

มีความผิด

- ข้าต่างเจ้าของชอบพอกัน ฝ่ายใดจะไถ่ข้าอีกฝ่ายหนึ่งก็ได้, กรณีข้าทั้งสองหนีไป
- กรณีเป็นข้าหลวง
- ปักขวาก ชัดท้าว ในที่ไม่สมควร ก่อความเสียหายแก่ท่าน เวลากลางวันต้องชดใช้

เวลากลางคืนไม่ต้องชดใช้

- ประมาททำให้เกิดเพลิงไหม้
- ทำและใช้เงินปลอม
- ใส่ความผู้อื่น
- ลูกขุนอยู่ในที่ดินของผู้อื่น ข้าของตนทำงานให้ท่าน ไม่ได้รับค่าแรงงาน
- กรณีในเมือง เหตุร้ายเกิดที่ใดได้ผู้คนโดยรอบ ๕๐ วา ร่วมกันชดใช้ กรณีนอก

เมืองให้ผู้คนโดยรอบ ๑๐๐ วา ๒๐๐ วา ๓๐๐ วา ร่วมกันชดใช้ตามจำนวนที่กำหนด

- ในระหว่างคนพักแรมข้างบ้าน ทำน้ำท่าน เมื่อได้บอกกล่าวแก่เจ้าของบ้านแล้ว หากเกิดเหตุร้ายฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ให้อีกฝ่ายหนึ่งช่วยเหลือ มิฉะนั้นให้รับผิดชอบชดใช้ค่าเสียหายทั้งหมด

- เมื่อเกิดเหตุร้ายๆ ให้เจ้าบ้านตีกลองร้องป่าวให้เพื่อนบ้านช่วย เพื่อนบ้านไม่มาช่วย ให้รับผิดชอบชดใช้ความเสียหาย

- กรณีมีคนร้ายลักลอบขึ้นเรือน หากจับตัวไม่ได้ หรือไม่รู้จักตัว เมื่อได้ร้องให้เพื่อนบ้านช่วยเหลือแต่ไม่มาช่วย ให้เพื่อนบ้านชดใช้ความเสียหาย หากรู้จักตัวคนร้ายไม่ให้เอาผิดกับเพื่อนบ้าน

- ช้างเล็กให้หลักช้างใหญ่, ช้างดีให้หลักช้างร้าย, ช้างไม่ดุ ให้หลักช้างดุ
- ความผิดฐานยุยงให้ผู้อื่นแตกความสามัคคีกัน
- ความผิดฐานขยายอาณาเขตรุกล้ำที่ดินคนอื่น
- อกติ ๕ ประการ และโทษของผู้พิจารณาคดีมีอกติ ๕ ประการ
- ร่วมกันรักษาทรัพย์สินผู้อื่น หากเกิดความเสียหายให้ชดใช้ตามส่วนของความร้ายแรง

แห่งการกระทำความผิดนั้น

- หลักการแบ่งมรดก

ප්‍රකාශන ෪

ชื่อ กฎหมายโพสาราด ผูก ๑๒

อักษร ไทยน้อย-ธรรมอีสาน

ภาษา อีสาน

วัสดุ ใบลาน

ขนาด ๕ X ๒๙ ซม.

ลักษณะ หนังสือก้อม จารอักษรทั้ง ๒ หน้า ๆ ละ ๔ บรรทัด

จำนวน ๗ ลาน ๑๓ หน้า

ศักราช ไม่ปรากฏ

สถานที่พบ วัดบ้านกุดแคน บ้านกุดแคน ตำบลโคกก่อ อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

ปัจจุบันเก็บรักษาโดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธีรชัย บุญธรรม วิทยาลัยक्रमหาสารคาม

โบลาน ๑ หน้า ๑

๑ บัดนี้จกักราวกตหมาย ให้คนทั้งหลายพิจารณาแลด้วยว่าคัดออก
มาแต่โพสราวด ผูกถ้วน ๑๒ แล มาตตานิง ถ้าคน
และผู้ใดบ้ำไม้ไว้ที่หนทางคนเคยเที่ยวไปมาบิสนับ
ย่อนลงให้ไม้ค้ำไว้ถ้าคนและสัตว์เดินทางไปภายในนั้น หลุดเต็งตาย

โบลาน ๑ หน้า ๒

ให้พิจารณาสิบลู ถ้าไม้ป่าค้ำตั้งแต่เดือน ๑ ๒ ๓ ลงมาหลุดเต็งตาย
นั้น ให้ตั้งราคา คนสัตว์ที่ไม้เต็งตายนั้น ให้แบ่งสามส่วน
ให้ยกเสีย ๒ ส่วน ให้คนผู้บ้ำไม้เสียเบียดเผ่าผีส่วน ๑
ให้เจ้านายกลมมะกานไล่ชั้นผู้บ้ำไม้ชั้นนั้น ๑ ด้วยว่ามันพิจารณา

โบลาน ๒ หน้า ๑

จึงได้ไล่ชั้นตีมัน ให้คนทั้งหลายเช็ดทลายแล มาตตา ๑ ถ้าบุกคน
และผู้ใดตัดไม้ฟันสวนเย็ดนาที่เป็นเขตเป็นแดนแล้วจ้ว
ควยงูกินกันชุมในยวนอกยวนั้นตันจ้วควยมีให้เข้ากิน
เคื่องสวนไยนาแล ก่นส่างกินากันไยนาถ้าวิตเขตชะกานไยนาเคื่อง

โบลาน ๒ หน้า ๒

บุกของผิงมีได้บวรระบัดกินเคื่องอันบุกกับไยนานั้นได้กับชุมลมไว้
ให้เป็นสำคัน นั้นถ้าช้างม้าวจ้วควยตกตายให้ค่าสัตว์ตาย
นั้นสามส่วน เสียเบียดเผ่าผีส่วน ๑ ถ้าคนไล่ไล่ให้ตกตาย
นั้นค่ามีเท่าใดให้คนผู้มันไล่ นั้นใช้มัดค่าให้ไล่ชั้นตี ๑ ถ้าตกมิ

โบลาน ๓ หน้า ๑

ตายเอาขึ้นได้เป็นเบียดทำวัน ถ้าของบุกยังบุกอยู่กับไยนาไม่วิเทด
ชะกานเจ้าของยังลักสากินยู่สัตว์ใดเข้ามาชิงกิน
เคื่องบุกของผิงนั้น ตกตายก็ตามเทิดยาให้มีเบียดเผ่าผี
เลยเนื้อหนังตัวตายให้แบ่งสามส่วนให้เจ้าไยนาส่วน ๑ ให้เจ้าของ

โบลาน ๓ หน้า ๒

ส่วน ๑ ให้เถาแก่ผู้พิจารณาสวนเถาใดกับลมไว้เป็นมันคงแล้ว
ถ้าสัตว์ใด ๆ มาตกตาย ให้เถาแก่พิจารณาดูถ้ากับไยมัน
คงตั้งแก่งมาตกตายอย่าให้มีเบียดเผ่าผีเกินกำของสัตว์
ตายเองส่างกันกินอยู่กับไยนา ๆ ไก่ทาง คนเที่ยวไปมาได้ใส่ยูกินน้ำ

ใบลาน ๔ หน้า ๑

นั้นสัตว์ใดตกตาย ย่าให้มีเบี้ยเผาศรีเงิน คนไล่ไล่ไปจึงตกตายนั้น
ให้ผู้นั้นไล่ไล่ให้หมดค่า ให้ไล่ชั้นดี ๑ ถ้าสัตว์ไล่กันชนกันจึงตก
ตายนั้น ให้แบ่ง ๓ ส่วน ให้เจ้าของสัตว์ตัวนั้นใช้ส่วน ๑ ยก
เสีย ๒ ส่วน หมายความว่ายามละยามปล่อยสัตว์แล้ว ถ้าตัว ๑ เลี้ยงผูกไว้ ตัวปล่อยมาไล่ตัว

ใบลาน ๔ หน้า ๒

ผูกไว้แล้วไปตกตายให้เจ้าของสัตว์ปล่อยนั้นใช้ค่าสัตว์ตายให้หมดค่าแล้ว
ถ้าตัวปล่อยมาหาตัวผูกไว้ตัวผูกไว้จึงได้ไล่ไปตกตายตัวย่านตก
ตายก็ดี ตัวไล่ตกตายก็ดี เจ้าของอย่าว่าสิ่งแก่กันเงิน ด้วยว่าถ้า
สัตว์เขาเคยได้กระทำกันมาแต่ชาก่อนแล้ว มาดตา ๑ ผู้ใดกันสร้างใน

ใบลาน ๕ หน้า ๑

มีขี้วัวขี้ควายเครื่องปลูกของฝังได้เอามาใส่กินอยู่ทุกวันถ้าช้างม้าวัวควาย
สัตว์อันมีเจ้าของตัวใดมันจะเข้าบังเบียดเคืองในส่วนนั้นมัน
ตกสร้างตายอย่าให้มีโทษแก่เจ้าของเกิดถ้าเจ้าของสร้างไล่
วัดเวียนบิพิจาละนาสัตว์จึงตกตายนั้นให้ผ่าสามส่วนให้ยกเสียสองส่วน

ใบลาน ๕ หน้า ๒

นใช้ส่วน ๑ เคืองสวนหมดเท่าใดให้เจ้าของสัตว์ใช้ถ้าไล่ตกแล้วมิได้ปาว
ฮ้องบอกเจ้า ของท่านแลชาวบ้านสัตว์จึงตายนั้นให้ใช้หมด
ค่าเพาะตัวเอาไว้สัตว์จึงตายแล้ว มาดตา ๑ ถ้าสัตว์ใดก็ดี
มีเจ้าของมาออกลูกไล่ได้ล้างท่านผู้อื่นนั้นคนบิเอามาผูกไว้

ใบลาน ๖ หน้า ๑

เล่ามาออกลูกไล่ได้นั้นให้คาดค่าตัวเกิดไว้ในถุนนั้นแล้วให้แบ่ง
๓ ส่วนให้เจ้าของ ๒ ส่วนให้เจ้าถุนส่วน ๑ ถ้าสัตว์ใดมาออก
ลูกไล่สวนท่าน เคืองปลูกไว้ในสวนยังบิสิบนอยู่ท่านยังลัก
สาเคืองปลูกของไว้ที่นั้นคนมิได้เอามาตัดมาออกไล่เองนั้นให้คาดค่า

ใบลาน ๖ หน้า ๒

สัตว์เกิดใหม่ในส่วนนั้นแล้วแบ่งค่าเป็น ๔ ส่วนให้เจ้าของสามส่วน
ให้เจ้าสวน ๓ ๑ เงินเบี้ยเข้า หนังสือ ๖ สลึงแลเจ้าเฮย
โอมสิทธิ เษยยะ มังคลา เษยยะกิติอวดโลกเป่าซ้ายเสียงดังวายนมัว
เสียงดังก้าวเท้าผ่านท่อนี้ แสนมเหสีมานั่งอยู่เฝ้า เป็นเจ้าแท่นทองเหลือง แท่น

ชั้นเมืองชั้นนั่งแท่นแสนเมืองแล่น

โบราณ ๗ หน้า ๒

มาเฝ้า คือตอเจ้าเสียชู้ร ฝันางทลนิตกษะท้าน ตีออกบ้านเอาไซ อันนี้สกค้องแลเจ้าเฮย

ชื่อ กฎหมายโคสาราส
 ตัวอักษร ธรรมอีสาน
 ภาษา ไทยถิ่นอีสาน
 วัสดุ ใบลาน
 ขนาด ๕ X ๕๗ ซม.
 จำนวน ๒๓ ลาน ๔๕ หน้า
 ลักษณะ ลานดิบ จารอักษรทั้ง ๒ หน้า ๆ ละ ๔ บรรทัด
 แต่ละหน้ามีชื่อของมาตรากฎหมายกำกับเอาไว้ตอนต้น (หนังสือผูก)
 สถานที่พบ -
 ระยะเวลาที่จารึก ไม่ปรากฏ
 ผู้จารึก ไม่ปรากฏ
 ผู้รวบรวม นายสุเทพ สือสัมฤทธิ์

หมายเหตุ ชื่อกฎหมายโคสาราส ได้จากข้อความที่จารึกอยู่ในใบปลอกหลังของเอกสารต้นฉบับเดิม

ใบลาน ๑ หน้า ๑

๑ บันแถมความเหิงนานจึงเอากัน

ประกาศ ๑ ถ้อยคำอันใดผิดกันเหิงนานลำดับ ๒ ขึ้นแล้ว ย่าให้เหิงพิจารณาทอ ณีเขายังได้
ว่าได้ถามมาบ่ขาดแท้ ก็ยังเหิงให้ว่า ฌวาชา (ฆ่า) กันตายแน่นอนว่านานกั้ว ๒ ปีกดี ยังเหิง
ให้ว่า โทอันนั้นบ่ได้ห้าม / ประกาศ ๑ จะถ้อยคำอัน ๑ อันใดก็ดี ตัวหากคั่นตอกฮ้อมแล้วอย่า
ได้อิโตนัน ผู้มักติอันว่าหาประมาณบ่ได้อัน ๑ อย่าไดยินผู้ย่านักอัน ๑ อย่าไดยินผู้มันจับ
ทายัน อัน ๑ อย่าไดยินเด็กน้อยผู้หนุ่มนัก อัน ๑ อย่าไดยูบไ้ คั้นว่าใบควาอันเย็นเขาผู้นี้ /
ฌว่าผู้เมื่อยผิดกันก็ดี นมเมื่อยผิดกันก็ดี ลิด (ศิษย์) ผิดคฤกดี อย่าใส่โทษแก่กัน คือว่าอย่าใส่สิน
ไหมที่ควรให้สมมาแก่กันแต่เป็นเข้า (ข้าว) ตอกตอกไม้เบ้งเทียนชอบแล

ใบลาน ๒ หน้า ๒

๑ บันลิดผิดคฤ

เทศมันทำเป็นวิวาทิกอไร้ตาย แหม่นว่านักบวชเจ้าทั้งหลายผิดคนกะทัด (คฤหัสถ์) กดี ก็ยัง
สมมาแก่คนกะทัดตาย ๑ เป็นตั้งสุคะลามาเถกยังสมมาจิตตะกะบัดติ เมื่อยามเมือเขาตอม
มะหาสาสิบุดมหาโมกตะลา เมือลันเข้าในเรือวันนั้นแล จิตตะกะกะบัดติ อาทานทานก็มีชู
อัน หากบ่มีก็เข้าแดงา จาอัตทิบายสุคะลมาเถกกล่าวสยดจิตตะกะกะบัดติเสดถี เทศท่าน
ได้ชายเข้าทนมแดงาชู้วันแล้วจึงได้เป็นเสดถีตาย คำนั้นจึงชาฮ้อตลับพระยูเจ้า ๆ กดีสุคะลา
มาเถกจำให้สมมาแก่จิตตะกะบัดติเสดถี เทศท่านเป็นโสตาตาย คับบ่ให้สมมาตั้งนั้น

ใบลาน ๒ หน้า ๑

จักเป็นอะยุประवासแก่สุคะลมาเถกตาย /๑ ยังมีหมี่ (หมอ) ยาผู้ ๑ มันได้เปายาคนผู้เป็นพร
ยาส (พยาธิ) กินจ่าง มันเห็นงูเห่าตัว ๑ อยู่ในโตนไม้ มันล่ายแก่คนทั้งหลายหมายว่าลึงนก
เอี้ยงอยู่เห็นตาย เมือนั้นโพธิสัดเจ้าเป็นประธานแก่เด็กน้อยทั้งหลาย หลาบคองงูเห่าตัว ๑
อยู่ในยังนกเอี้ยงแท้ ก็ชินเมือทยุบเอา จึงฮู้ว่างูชกลงมากยวกั้ตมียาผู้ทัน งูกัดตตายหันแล
เมือนั้นเขาก็ผูกเอาเด็กน้อยทั้งหลายกับทั้งโพธิสัดเจ้าเมือหาพรายา ๆ จึงพิจารณาดูโทสแห่งโพธิ
สัดเจ้าบ่มี พรายาเลาให้ผูกให้ตคนทั้งหลายผูกงูโพธิสัดเจ้าแล พรายาก็ให้ยดสักแก่โพธิสัด
เจ้าวันนั้นมากนักหันแล /

ใบลาน ๒ หน้า ๒

๑ บันสวานเข้าสานกัน/บันเอากันดอมน้ำ

พินิจโสพิจารณาตุ ฌว่าสองผิดกันและประกันให้ตามปัตติยานอันชาประกันนั้นทอ เป็นตำนาน
ผู้ ๑ จักข้ามน้ำบ่ได้ ผู้ใดเอากุชวมพั่นน้ำแท้ของอันใดเหิงใจูกักให้แล ในของมันนั้นมีเข้า
สาน (ข้าวสาร) ทะนานดาว ๑ เข้าสุกห้ ๑ คำพัน ๑ เมือนั้นยังมีชายผู้ ๑ มันเอียงนัก มันกั้

เอาชายผู้นั้นเข้ามาบ้านแล้ว มันถามเอาของนั้นแล ผู้เจ้าของว่าล้าเข้าสาหนะนาน ๑ เข้า
สุก ๑ นั้น ท่านมักอันใดเอาเห็น ชายผู้นั้นว่ากูจักเอาค่านนั้นแล ผู้เจ้าของบิให้ ขาจึง
พากันไปหาจำไต่ความจำตดว่าให้มันเอาทำเข้านั้นมันบิเอา ขาจึงพากันไปหาพรรยา ๆ จึงให้
นางสละตะเทวีตตนางจึงถามดูไต่ถ้อยคำซาทั้ง ๒

ใบลาน ๓ หน้า ๑

แล้วนางจึงให้เอาทำเข้า เอาเข้าสาหนะนานนั้นมาทั้งค่านนั้นมาลง (เลี้ยง) ไว้แล้ว นาง
จึงจาแก่เจ้าของว่า ล้าของ ๓ อันนี้ท่านเพิงใจอันใดท่านเอาเห็น เห็น ผู้เจ้าของก็เอาค่าน
นั้นหนีไปทันแล จึงให้ไปทักมันคืนมาแล้วนางจึงถามว่า ค่านนี้เพิงใจท่านแล้วรึ มันเจ้าของ
ว่าเพิงใจข้าแล้ว นางกล่าวว่าคั้นยังให้ค่านนั้นแก่มันผู้เอาท่านเข้ามาบ้านนั้นทอ เทตหาก่าว
ของอันใดเพิงใจกู ๆ จักให้แก่ท่าน หากว่าอันตายชายผู้พันก็หากำปากบิได้ให้ค่านนั้นแล นาง
ตดตังนี้เป็นสละตติล /๑ ยังมีนักบวชตน ๑ สิกหาผ้าถุงบิได้ มันซื้ออรอัน ๑ ไหลไปเมื่อนั้นยังมี
ยิง ๒

ใบลาน ๓ หน้า ๒

คนเห็นชอรไหลมาแต่ไกล ผู้ ๑ ว่าจักเอาชอร ผู้ ๑ ว่ากูจักเอาชอรอันในชอรพันกูจักเอา แล้ว
ดั่งนี้กาวชอรไหลมาทอดขาแล้ว นางผู้ว่าจักเอาชอรนั้นก็จักผ้าไปเค็ง ๑ ให้ชายผู้นั้นนั่ง แล้ว
ชากำเอากันหนึ่งเมื่อทอดเอ็นพมผู้ยิง แล้วก็โอยพอมกันเอาชาให้แก่กันหันแล เมื่อนั้นยิงผู้เมื่อ
เอาผ้ามาบิเห็นมันกว่าเป็นผิวมัน ขาซึ่งกันจึงพากันไปหาจำไต่ตั้งค่านิจาละนา จำกิตติให้เป็น
ผิวนางผู้จักผ้าให้นั่ง เทตว่าซาทั้งเป็นผิวเป็นเมียกันในขณะเมื่อชาให้ผ้าแก่กัน หากมักกันแล้ว
ยามนั้นเป็นสันทาวะสะนี้ อัน ๑ พมผู้ยิงก็หากให้ลูกตัวเป็นเมียมัน คีนางให้ซาทั้งสองเอาชลุ
ไนได้น้ำแล้ว

ใบลาน ๔ หน้า ๑

๑ บั้นขึ้นหมากม่วงแซนกัน

โอยตอมกันให้เป็นผิวเมียกันแล้วยามนั้นในขณะนั้นได้ชื่อว่า โอทระปะตะพินแล มันผู้เอาผ้ามาบิ
พันนี้ไปเขาในเมียจักคนตาย ตดตังนี้เป็นสละตติลและ /๑ ยังมีมานะวะผู้ ๑ ชื่อข้างมา มันผู้ตก
ไม้เอนว่าเอาช้อยลงแต่ หากจักให้คำอ้อย ๑ ว่าดั่งนี้ นายข้างโคได้คำอ้อยนั้นก็ขึ้นข้างไปจับ
เอามัน นายข้างยืนค้ำข้างจับเอาแคงมัน ข้างไวใจว่าเจ้ามันขึ้นให้ไปข้างกแลนไป นายข้าง
ก้นคนแคงผู้ขึ้นอยู่ ซาทั้งสองนั้นเวตทอนามากนัก เมื่อนั้นพานปาผู้ ๑ ไปควากำเห็นชานชนง่า
ไม้อยู่ นายข้างจึงเอนว่า ท่านมาเอาเผือกลงแต่ เผือกจักให้คำอ้อย ๑

ใบลาน ๔ หน้า ๒

นายพานจึงตัดไม้กำยเอาลงแล้วก็ถามเอาคำอ้อย ๑ นั้น ซาหนึ่งกันให้คำอ้อยนั้น ขาจึงพากันไป

หาพรรยา ๆ จึงตัดว่า ความซำงนี้มันอยากกินของจ้ำงท่านบิพิจาละนาให้ถึลวด ตกซำงแล้วไป
แชนแคงท่านอยู่ให้ซำล่ำบากแก่ท่านดั่งนี้ อยากรจ้ำง มันอาไสเซ่งท่านจึงชีวิติตตายให้มันเสีย
คำ ๒ สวรร ให้ผู้ตกกอรเสียสวรรค์ ๑ ซอบแล ตัดดั่งนี้สุคะติแล / ยังมีพรรยา ๑ ไถนาแล้ว
มันก่เอจ้วไปผูกไว้ใต้เอนตยงที่นอนมันหัน คั้นนั้นโจนมาลักเอจ้วไปซำกิน แล้วเอช้นไป
ซ้อรวไ้วพรรยา ๑ เจ้าสวรกบู้ญ เจ้าจ้วว่าเจ้าสวรนี้เป็นโจนแล ลวดผูกเอามือหาพรรยาเจ้า
มุลตันไต จึง

ใบลาน ๕ หน้า ๑

๑ บั้นโจนลักจ้วไปซำกิน

ชยน (เขียน) เจ้าสวรดู เจ้าสวรว่าซำบิได้ลัก เจ้ามุลตันไตก็รู้ว่าเจ้าสวรบิได้เอาแท้ จง
ว่าเจ้าจ้วมิงผูกไว้ที่นอรมิง โจนมาเอาทนายบิรู้เมื่อตาย สวรมันเล่ายังอยู่โกเอนมันนักรดงดา
ให้มันอยู่มันเห็นตาย อัน ๑ ท่านบิได้ของกับมันมันจักว่ามันลักบิได้แล คั้นว่าได้โจนพายหน้าจึงใส่
โทดมันเกิน ที่นี้ท่านบิพิจาละนาให้แฉ่งเลาผูกท่านดั่งนี้ท่านผิดแล พรรยาใหม่เจ้าจ้วทันแล ๑
เจ้ามุลตันไตจึงชักตำนานมาว่า ตูลา นายพานแลเสนาอามาสทั้งหลาย แต่ปานก่อรวันนั้น
ยังมีพรรยา ๑ ชื่อว่าเวสายะพาม เป็นผู้พิจาละนาคำต่างพรรยาลังกา เมื่อนั้นยังมีพาม ๒ คนผิด
กัน ผู้ ๑ มีคำ

ใบลาน ๕ หน้า ๑

๑ บั้นโจนลักของ

พัน ๑ ใส่โงงไว้ โจนมาลักเอาแต่คำประโงง (ปล่อยถุง) ไว้ได้ช้นบันไดผู้ ๑ พามผู้เจ้าของ
เห็นโงงหันลวดว่าพามผู้นั้นลักของมัน เขาจึงพากันไปหาเสนาพรรยาให้ไต่คำนั้น บิพิจาละนาถึ
พอยว่าเจ้าเอนลัก ลวดใส่โทด ๒ ทำเป็นคำ ๒ พัน เจ้าของได้กียินตีมากนักรจิ่งหนีเมื่อหาเอน
บักนฮอด เลือดตัว ๑ ลวดอยู่ทางทางกักินมัน ๆ กิตายเป็นยักตัว ๑ เวสายะพามผู้ตัดคำนั้นลง
ไปอาบน้ำ ฝิเลือน้ำกักินตายเป็นเผดแปวไผ่เกี่ยวแอมมันอยู่ พอยมาอ้องสำแดงให้ผากดแก่คน
ทั้งหลาย ให้รู้ว่าพิจาละนาคำชอบหันแล /๑ ยังมีพรรยา (พรรยา) ตน ๑ ชื่อว่า พมมะทัดเลียว
ฮาชะสมบัติในเมือง

ใบลาน ๖ หน้า ๑

๑ บั้นโพธิสัตว์เจ้าเป็นชยตตะปาต

พาลานะสี ปางนั้นโพธิสัตว์เจ้าเป็นชยตตะปาตตน ๑ วันนั้นปาทั้งหลายถึกไซ งามนำตอดแล้ว
เข้าไปในไซจักกินปา เมื่อนั้นปาทั้งหลายก่บุงบุงตัวนั้น เล็ด (เลือด) ก่ออกนักรงจึงออกจาก
ไซไปนอรอยู่สุดแห่ง ๑ โพธิสัตว์เจ้าไปจับอยู่เหนือไซอื่น งูตัวนั้นเห็นชยตตะปาตตัวนั้น จึง
กล่าวถามว่า ตูลาชยตตะปาต ปาทั้งหลายมาชบกู ๆ เข้าไปในไซนั้นยังเพิงใจท่านรึ เมื่อ

นั้นโพธิสัตว์เจ้ากล่าวว่ ฌีปาทั้งหลายมาชุมนุมกันทั้งมิ่งก็ชอบแล บัดนี้ท่านหากเข้าไปในไซเพื่อจัก
กินปา ๆ จึงชมมิ่งแจ่มก่แลตายก่แล้วก่เพ็งใจกุ ฌีว่าสองผัดกันชาชู้ตักันให้พิจาละนา

ใบลาน ๖ หน้า ๒

ดังนี้เพิน / ยังมีภิกษุตนหนึ่งอยู่ในชุมนุมที่ปรวานนี้เขียนหมากพ้าวหน่วย ๑ ให้เป็นน้ำเต้าร่ำมาก
ไว้ใส่น้ำกิน ภิกษุตน ๑ มาลักเอาแล้ว ภิกษุตนเจ้าของจึงไปอยู่ลังกาที่ปรวไปยอดเจตียะคิลี
วิทาน ภิกษุตนลักหมาก กิไปสู่พื้น ภิกษุตนเจ้าหมากพ้าวจึงเห็นของตน จึงทวงว่าท่านลัก
หมากพ้าวกูตายว่าสิ้นนี้ ภิกษุตน ๒ ก่เห็นพากันไปหาสังคะเจ้าทันแล หมากพ้าวในลังกาแพง
นัก สังคะเจ้าทั้งหลายพิจารณาเห็นว่าเสียตนแลชู้ตนชู้ว่าทันแล เมื่อนั้นเจ้าสโคทตะเถนตนเป็น
วินทอจึงถามว่า ท่านลักหมากตาวนี้ที่ใด เจ้าภิกษุตนลักหมาก

ใบลาน ๗ หน้า ๑

๑ บั้นภิกษุลักหมากตาวแล

พ้าวว่าขาลักเอาในชุมนุมที่ปรวตาย เจ้าโคทตะเถนถามว่าหมากพ้าวพรวกียีแนงตายบุรบานได
จาข้าแต่เจ้ากูเชื่อว่าหมากพ้าวอันกินตาวแล้วนี้หาค่าบิได้ กินแล้วลางคาบถึมเสียตายดอก เจ้า
โคทตะเถนเล่าถามซ้ำถามว่า ฌิชนตึบานนี้จักวาพาวบุรบานไดจา เจ้าภิกษุกล่าวใดใส่อาบัต
ติปาราชิกแก่เจ้าภิกษุตาย เมื่อนั้นสังคะเจ้าทั้งหลายจึงสาทุกานมากันวันนั้นแล ยามนั้นพรวาติ
สาราชะไปไหว้พระเตตติสะเจ้าได้ยินสังสาทุกานอันนั้นจึงตั้งอาจยาไว้ว่า แต่เมื่อหน้าไว้เจ้า
โคทตะเถนได้ถ้อยคำแก่เจ้านักบวตเจ้าทั้งหลายเพิน ผู้ใด

ใบลาน ๗ หน้า ๒

บิพังคำเจ้าโคทตะเถนจักใส่ทันชะก่าแก่ผู้นั้นแล ชูรณิใสเจ้าทั้งหลายพิจาละนาคำให้ไดดีเค้า
ความแล้ว ให้หลังวัตถุที่ถักที่แพงแล้วจึงตัดเพิน / สัพพญเจ้าอยู่ในเมิงเวสาสิมะหาอนุละเถน
อยู่ในเมิงเวลาสิมีคะละหะปัตติเสตถิผู้ ๑ เป็นกะกุลละอุปปะถากมะหาเถนเจ้า คะหาปัตติผู้
มีลูกชาย ๑ มีหลานชาย ๑ ทั้ง ๒ ยังน้อย เมื่อนั้นคะหาปัตติผู้นั้นจักไ้ตาย จึงว่าตมะหาอะชู้ตะ
เถนว่า ล้าลูกแลหลานข้าใน ๒ คนนี้ ผู้ใดยังมีสัตทาในสาสสนาแท้เจ้ากรุงโอกาสเข้าของฝูง
นี้ให้มันเพิน บันานทีใดคะหัดปัตติผู้นั้นก่ตายทันแล ก้าวชาทั้ง ๒

ใบลาน ๘ หน้า ๑

๑ บั้นแพนมูรลูกกับหลานมะหาอุปาลิติต

ไท่ญแล้วลูกหลานมีสัตทาในสาสสนา เมื่อนั้นมะหาอุชุกเถนเจ้าก็จึงโอกาสให้แก่ลูกหลานแพน
สมบัติคะหาปัตติทันแล เมื่อนั้นผู้ลูกจึงไปไหว้มหาอาณันทะเถนว่า ล้าลูกหลานนี้ผู้ใดควรแพน
สมบัติติแม่พ่ ขาจามะหาอาณนกล่าวว่ควรลูกแพนแล มันผู้ลูกกล่าวว่บัดนี้มะหาอุชุกเถนมา
เอาของพ่แม่ข้าให้หลานชาย มหาอนันลวดว่มะหาอุชุกเถนเป็นปารชิกแล้วสิ้นนี้ เมื่อนั้น

มหาอุปปาลีกกล่าวว่า ตูราอานนกะหาปัตติผู้ันได้สั่งภิกษุ ๑ ไว้ว่า ล้าลูกแลหลานผู้ช้านี้ไม่มีลิตทาในสาตสนาแท้ ให้แทนสมบัติแก่เขาเกินว่าสนัน

โบราณ ๘ หน้า ๒

๑ บัณพราหม ๗ คน เอ็ดตนาซาซิงเข้ากัน

ภิกษุตนนั้นทำตามคำแห่งท่านตั้งนั้นจักต้องอาบัติติตัวใดกา มหาอานนกะเถเนเจ้ากล่าวว่ ข้าแต่เจ้ากู ภิกษุตนนั้นบัต้องอาบัติสังคชาแล เมื่อนั้นมหาอุปปาลีกกล่าวว่าคณยังมะหาอะชุกะเถเนบิได้ต้องอาบัติสังคชาแล เมื่อนั้นเจ้าภิกษุทั้งหลายก็สาทุกานมากันกวันนั้นแล /๑ ยังมีพาม ๗ ตน เป็นสะหายกัน เขาชวรกันว่เขาทำไยนาด้วยกันทอได้เข้าเฮาจึงปันกันทอ เขาพ้อมกันไปอัยนไยบวดเตียวกันหันแล ผู้ ๑ นั้นไปหาเข้ามาปลุกมาให้ ผู้ ๑ มันเอาเข้าไยนำ ผู้ ๑ มันท่เสียหย่า ผู้ ๑ มันอยู่เฝ้าไยบิให้ลิตมานยตมณ (เบียดเบียน) ผู้ ๑ แต่งเกี้ยวเข้าไว้ ผู้ ๑ ออมเข้ามาฟาด

โบราณ ๘ หน้า ๑

๑ บัณ ๓ เอินเตียวกันแลบันละเลง ๓ คน

มาตีไว้ ผู้ ๑ มันชนเข้ามาย่านไส่เยย (เยย) ไว้ แล้วชาต่างคนต่างว่าครมีนั้นจักเอาหลาย จึงพากันไปหาเสนาให้พิจารณาบตก จึงพากันไปไหว้พรรยา ๗ ว่าล้า ๗ คนนี้ ๒ คนยังมีครวนยังแล พรรยาจึงปันเข้าให้ก้เข้าเป็น ๗ สวรรให้เขาทักกันถอร จึงถอร ๕ พุคั้นออกแลพุคแลพ้อม แล้วจึงให้ผ่าเก็งให้คชา ๒ คน คิผู้อยบ (เพยียบ) ผู้ติเข้า มันผู้ชนเข้ามาบ้านมณไว้วันแล ๒ คนนี้ได้วนหลาย เทตซาซิงค้เขาตายแขงซาบิชิชาเอาชอรไว้ค้ใดเข้าเขาคบิอยู่แล้วแล ตัดตั้งนี้เป็นสุคตนิล / ยังมีละเลง ๓ คนไปลอบเอีอรเพอร ผู้ ๑ เห็นไม้เคียรอัน ๑ ไหลมามันบายเอา

โบราณ ๘ หน้า ๒

๑ บัณเอือหล้มเสียของ / บัณกะตุณิดลูก ๓ คนชิงของกัน

เอ็ดต่างกับจาโคง ๗ ผู้ ๑ ตบมี ผู้ ๑ ลูกพ้อรในเรือ ๗ ท่านหล้มเสีย ๗ ของเขาจึงพากันไปไหว้พรรยา ๗ ตัดให้ผู้ว่าโคง ๗ นั้นเสียสวร ๑ ผู้ตบมีเสียสวร ๑ ผู้ลูกพ้อรเสีย ๒ สวรร ทชาตัดตั้งนี้เป็นสุคตนิล / ยังมีกะตุณิดผู้ ๑ มีลูกชาย ๓ คน ผู้ ๑ ไปกินนาตอมชूर ผู้ ๑ ทางไปค้ำผู้นองบวด พอว่าพ้อเขาตายเสีย เขาจึงพันเอาของพ้ เช่จึงพากันไปสู่พรรยา ๗ ว่ามันผู้นองบวด มันผู้มีครกวาเชือหลายตาย ให้ผู้นอง ๒ สวรร ผู้ทางเอาสวรถ่อง ให้ผู้พ้อสวร ๑ เทตว่าผู้พ้อเอาไลมันบิตตนิลแม่หลายตาย หากเอาไปเป็นข้าท้าวพรรยา

โบราณ ๑๐ หน้า ๑

๑ ๔ คนรักษาแมวมุงคร/ ง่าว ๔ คนยาสเมียกัน

แล้วตาย ตัดตั้งนี้เป็นสุคะติแล / ๑ พัก ๔ คนไปตอมกัน เขารักษาแมวมงครัตว์ ๑ เพื่อไม่ให้หนูกัดของเขา ๆ รักษาแลคนแลตื่น ตื่น ๑ ลวดเกิดเป็นลึง มันผู้รักษาสัตว์เบิ่งลึงนั้นเอาพองฝ้ายจุ่มน้ำมันยาพอกไว้ แมวพาไปผิงไฟ ๆ ก็ไหม้ฝ้ายนั้น แล้วแมวพาไปในสะเพา ไฟลวดไหม้ของในสะเพาเสียหมด เขาพากันไปสู่พรยา ๆ ว่าให้เขา ๓ คนนั้นใช้ เทตตันเจ็บมันไปไปได้แล ตันตี ๓ อันนั้นหากพาไปตาย ตัดตั้งนี้เป็นสุคะติแล / ยังมีง่าว ๔ คนไปกวัดเข้าเอนางผู้ ๑ มีอุปโลมงามนัก นางก็มาหาเขาแท้ เขาก็ชิงกันเอนางเป็นเมีย นางก็ว่าปีเดือนน้อยว่าชอบว่าเอนางวเป็นผัว ผู้ใดเป็นง่าว

ใบลาน ๑๐ หน้า ๒

น้อยจึงจักเอา เขาใน ๔ คนนั้นต่างว่ามันเป็นง่าว นางบ่เข้าใจจึงพากันไปหาพรยา ๆ จึงว่าสวบอกเพดง่าวสมาดู ผู้ ๑ บอกว่า วัน ๑ ชู้เมียข้ามมาขอจอตเอือร มันเอาเกี่ยวอัน ๑ ประดับลั่นเลื้อให้เหมือรผู้ยิงแล้วไว้ที่นอร์มันหัน น้เด็กนี้เมียผู้ช้อขายว่าเจ้ท่งนาเจ้าให้ไฟต้ข้าวแด่ ชาก้เอาไฟให้แท้ มันจึงได้ไฟลงไปฮ้อคได้บันโคทันแล มันไปไฟไว้ทัน มันเค้นมาให้ชู้มันเย็ดคันทัวชู้ ๆ ได้ใจว่ามันหากเย็ดเมียมัน ชาก้ปากพายจาออย่างวหมดลूरข้าจึงรู้ว่ามันเย็ดเมียข้า จึงว่าเป็นง่าวแล ผู้ ๑ พอยบอกเพดง่าวว่า เมียข้าหลิฐู้ข้าบู้ ผือชาผัวเมียไปหลก้า ชู้เมียข้าว่าไปซินตันไม้

ใบลาน ๑๑ หน้า ๑

เอ็นว่าเขาผัวเมียเย็ดกันสังที่ตากาสังตาย ผือบู้ได้เย็ดกับเมีย ข้าจึงว่าท่านไปดูผือจึงหลก้า เขาจึงเย็ดกัน ข้าจึงว่าข้าเป็นง่าวแล ผู้ ๑ ตอบบอกเพดง่าวให้ข้าเป็นบ่าวเขาเยือกข้ากินเหล้า ข้าอวยสาวข้าบู้กิน ข้าจึงว่าเป็นง่าวแล ผู้ ๑ พอยบอกเพดง่าวว่า ยังมีวัน ๑ ข้าไปป่าหอกเหล้ม ไป ข้าก็ผาดลั้มปลายหอกถิกแกวงชาซาก้ปาว พรยาจึงตัดว่า ๓ คนนั้นหาสังขีบู้ได้ มันนั้นลิกขีควรให้นางแก้มันแล ตัดตั้งนี้เป็นสุคะติคะมะแล / ๑ ยังมีภิกขุ ๒ ตนเป็นสะหายคันครุเคียกัน ตน ๑ ไปบิณฑิบาล ตน ๑ อยู่วิหานก้เอาเข้าตนไปบิณฑิบาลมากินใส่ใจว่าครุเคียกันตนเจ้าของเข้า

ใบลาน ๑๑ หน้า ๒

๑ บัณภิกขุ ๒ ตนเป็นสะหายกันลักกินเข้ากัน

มาเมื่อพายลूरลวดว่าท่านบ่เป็นสม แล้วลวดมาไปไหว้พระพุททะเจ้า ๆ ว่าณิดด้วยวิสาสะครุเคียกันดั่งนั้นหาอาบดับได้แล ทนโลก้เป็นวิสาสุครุเคียกันก้สันเดียนั้นแล ไนยะ ๑ บุคคละผู้จักนิทารละนาถ้อยคำทั้งมวรให้ละคะติ ๔ ประกานเสีย คือว่าสันทาคะติ โทสะคะติ แก้วแหวรเลื้อผ้านุ่งกาละอัน ๑ คือว่า เมื่อถิกเมื่อฉางเมื่อเก่าเมื่อใหม่ เมื่อวัน ๑ เมื่อคนนั้นแล เทสะอัน ๑ คือว่าที่เกิดแก่งวัดถุ แห่งถ้อยค่านัน อะคะอัน ๑ คือว่ากตหมายค่าแห่งเข้าของอันน้อยอัน

มาก อันหนักอันเบา ปรีโยคะ อัน ๑ คือว่าได้ปลโหมกลับได้ปลโหมนั้นแล / เมื่อว่า

ใบลาน ๑๒ หน้า ๑

๘ ตัดความแล้วควรฆ่าเสียมี ๘ ประการ

สิ้นนั้น ก็เกิดโศรณะจะเจ้าทั้งหลายขอตกคาถาไว้ว่า ในสหัมมระปาสาทิกะว่า กาลญจะเทสญจะ อคคะ ปรีโยคคญจัม ตูลนิตตาวา ปนะจณานาทิทา โลยะถาวชิโนติ ดังนี้ / ประการ ๑ ชูรพิจารณาคำบชอบเพ็งบ้างเสียมี ๘ ประการ อัน ๑ ตัดด้วยอำนาจอาสยมาณะแห่งตน อัน ๑ ตัดด้วยอันเบียดเบียนข่มเหงเตงเอาเข้าของลูกเมียท่าน ๔ อัน ๑ ตัวหากได้ตัวหากตัดเมื่อทางคืน อัน ๑ ตัวหากได้แล้วหับปักดูไต่ไว้แล้วตัดอัน ๑ ตัวหากได้ตัวหากตัดเมื่อทางคืน อัน ๑ ตัวหากได้แล้วหับปักดูไต่ไว้แล้วตัด อัน ๑ ไต่คำบิโสพาทต้องธำมาสาตพระราชาสยอันตั้งวันแลตัด อันผู้ยังตัดคำผู้ชาย ตัดทั้งหลายผู้งั้นชอบให้ฆ่าเสียก่อรังตัด

ใบลาน ๑๒ หน้า ๒

๙ คนควรเอาเป็นสากสี่มี ๑๒ คน

ให้ชอบในธมมสาตเทิน / ประการ ๑ สองผัดกันมาสู่ชูรพิจาละนาให้หาสากสี่แห่งชานั้นเทิน บุคคละจักควรเป็นสากสี่มี ๑๒ ตะปะมิโน ๑ คือว่านกยวดอยู่ในคองธำอันชอบเป็นประธานกดี อุชวา คนผู้มีใจอันใสอันซื่อแท้กดี ๒ ปุตตะวันโต คนมีลูกหลานหลายกดี ๓ ตะโดยะวะพารา คนผู้รู้จักทำไร่นาคำขายเลี้ยงชีวิตด้วยตนชอบกดี ๔ เพตชูลิทธิ คนผู้ยินดีไม่กตีกัด ๕ อัน ๑ คนผู้รู้จักตามลับทาวะอันเที่ยงแท้กับอุทลาคำกดี คนทั้งหลายผู้งั้นควรเอาเป็นสากสี่แล / ประการ ๑ บุคคละกายคนผู้งั้นลางคากยังเอาเป็นสากสี่ ลางคนบ้ควรเอาเป็นสากสี่ บุคคละทั้งหลาย ๑๔ คน

ใบลาน ๑๓ หน้า ๑

๑๐ บันควรเอาเป็นสากสี่

ผู้ใดจา คือว่ายังผู้ ๑ ผู้ ๑ เจ้าชะลากาน ผู้ ๑ เด็กน้อย ผู้ ๑ โง่หมากรุกหมากชะกา ๑ ผู้เมาเหล้า ๑ ผู้เป็นยาต ๑ ผู้ ๑ มีโลพะโมทะ ผู้ ๑ เมามัวด้วยอันขับอันฟ้อ ๑ ผู้มักฟังคำท่าน ๑ ผู้ยินดีด้วยบาปพยายามซำก้าแฆงมักปาก ๑ ผู้ยินดีในโทสแห่งท่านผู้อื่น ๑ ล้ำเขาทั้งหลายผู้งั้นผู้ยังแลเด็กน้อย ผู้รู้ล่ายล้นปันคำ ผู้เป็นพี่น้องมิดสะหายเจ้าคำ ๑ ผู้เป็นข้าเล็กแก่เจ้าความแต่กอร เขาทั้งหลายผู้งั้นจักเป็นสากสี่สักคนแล ล้ำนั้นที่ควรเอาเป็นก็มีบ้ควรเป็นก็มี / ฌิว่า ๒ คนผัดกันชุนชุนมีสักสี่ตั้งนั้นแล ให้ตุงสาแห่งชา อัน ๑ ให้ลิงดูโทสอันหนักเบาแห่งชา

ใบลาน ๑๓ หน้า ๒

๑๑ ชันคำ ตัดชันอยู่นั้นแล

อัน ๑ ให้ดูหน้าตาแห่งชาอันหลาตากก็รู้ว่าผู้มีโทส อัน ๑ เนิ่งให้กำลัดจะทิดถาน
(สัจจะธิษฐาน) ด้วยประการต่าง ๆ เทิน / ฅิว่าราชะวงสาเกกรุกทำผิดคองเมิงไหมใส่ชั้น
ค่าคัม พัน ๘๐๐ ช้นไหม ๘๐๐ ช้นแปง ๘๐๐ ทัวหมีทัวแสนชั้นค่าคัม พัน ๒ ช้นไหม ๒ อ้อย ช้น
แปง ๓ อ้อย ทัวพันทัวอ้อยชั้นค่าคัม ๘ อ้อย ช้นไหม ๘ อ้อย ช้นแปง ๒ อ้อย ชุรกวานนาย
บ้านผิดกันชั้นค่าคัม ๖ อ้อย ช้นไหม ๓ อ้อย ช้นแปง ๕ บาส ชาวเมิงนักรบราช้นค่าคัม ๔ อ้อย
ช้นไหม ๒ อ้อย ช้นแปง อ้อย ๑ ไผ่เลทินชาลชั้นค่าคัม ๒ อ้อย ช้นไหม อ้อย ๑ ช้นแปง ๕ บาส
ในทั้งมวรฝู่งนั้นให้ผ่า ๓ ส่วร ๒ ส่วร ให้แก่เจ้าความ ๑ ใส่ราชะโกด / ในยะ ๑ อ้อยในท่า
มี

ใบลาน ๑๔ หน้า ๑

๑ บั้นอ้อย ๔ จำพวก

๔ จำพวก ฝู่ง ๑ ชีว่าอันโตชาส ได้ลูกอ้อยยงอันเกิดในเฮินแห่งตน ฅิว่ามันเป็นอ้อยแม่มัก
เป็นอ้อย ฝู่งนี้ก็ได้ชีว่าอันโตชาสแลฝู่ง ๑ ชีว่าทะนทิดตา ได้อ้อยอันเข้าของไถมาเป็นอ้อย ฝู่ง
๑ ชีว่าสามทะสะตะอุปคโต ได้บุคคะนุ้ทาหนั้นทานบิได้ มันหากเวทนเป็นอ้อยเทศจักเลี้ยง
ชีวิตมัน อันท้าวพรายจักข้า (ฆ่า) เสียมันเวตนัวให้เอาชีวิตมันกดี อัน ๑ มันเป็นพรายส้าย
นักรักเสียชีวิตมาเวทนให้ทานเยายาให้มีชีวิตกดี ก็ได้ชีว่าสามทะสะนระอุปคโต ประการ
๑ ชาวบ้านชาวเมิงอันเกิดในต่างเมิงเจ้าแผ่นดินก็ได้ชีว่าอ้อยสามานจำพวก ๑ เทตว่าพรายตน
ทงแทนแผ่นดิน ทั้งอีกสาไว้บิให้ท้าวพราย

ใบลาน ๑๔ หน้า ๒

๑ อ้อยสามาน แลพรายไปสู่วัฒนอ้อยเอากัน

เมิงต่างประเทศมาประจนเอาได้แล / อัน ๑ อ้อยท้าวบ่าวพรายผู้ใดไปสู่วัฒน มีลูกยงชาย ตัว
มันตายเสีย ให้ไว้ลูกมันเป็นไฟที่เมียที่นั้น ฅิมันบ่ตายมันหนึบอยู่เป็นไฟให้เอาค่า ๒ อ้อยเงิน
ลูกเมียมันให้ไว้เป็นไฟ / อัน ๑ ไฟไปสู่อ้อยให้เอาตัวมันเป็นอ้อย ฅิมันบ่เป็นอ้อยมันหนึบให้เอา
๒ อ้อย ลูกเมียมันให้ไว้เป็นอ้อย ฅิมันตายยงลูกยงลูกชายก็ไว้เป็นอ้อยเจ้ามัน / อัน ๑ ไผ่บิ
แลกลูกไฟกดีไหมไฟกดี ไฟเล่าสวรแพ้ให้ใส่ชั้นไหม ของไฟให้ขึ้น ให้แบ่งขวัรไฟเงิน ๖ เบี้ย
/ อัน ๑ ผู้ใดลักเอาอาสยาท้าวพรายไปเมิงนอก ให้ทานเขียนสือขบถกนิตีเอ็ดถ้อยความดี
ปอยไหมทานกดี จองไว้ ๗ วัน / แม่นอ้อยผู้ใดลักจอง ดังนั้น

ใบลาน ๑๕ หน้า ๑

๑ ท้าวพรายข่มเหงเอาลูกเขา

ถือเจ้ามันเอา ให้ไหมเจ้ามันใส่ชั้นค่าคัม เทตว่ามันบิอ้อยมัน ฅิดว่าอยานเจ้ามัน ๆ เลาทน
ว่าโคบมาฮอดเจ้ามัน ทำใส่ชั้นแปงแก่เจ้ามัน / อัน ๑ เจ้าชुरुผู้ใดเห็นลูกยงนางสาวท่านมัก

บักวบโอนเอาด้วยอันชอบกดี โอมแล้วนแม่บให้กดี อย่าได้สุรชเอา นิหากสุรชเอาให้ไล่
 ชนคำคชอบแล / อัน ๑ ชุรผู้ใดล่องบ้านถิ่นสานกวมมากเพือร ผู้ใดบิถามท่านไปติกไปผ่า
 เอากดี อัน ๑ ไปเอาลูกส้มลูกหวานท่านด้วยอำนาจอาสยาแห่งตน ให้ไล่ชน ๕ บาส ฌบู้
 ไปติกไปท่องแลตันแลคนอย่าว่าสังแกมัน / อัน ๑ ช้อยลูกชุรผู้ใดกดี เจ้าบว่าฮ่านแลหนี ให้ผู้มา
 ไว้ตั้งเก่า

ใบลาน ๑๕ หน้า ๒

๑ ไปติกแพหนองท่าน / คนพรายาทกินยาตียาต

อัน ๑ ลูกชุรเมือยามเป็นทุกเจ้าปบงำและละเสีย ผู้ ๑ แลมาปองปกให้มันจากกองทุกนั้นใจผู้
 นั้น อัน ๑ มันยิตตอมปายูปัดติบัต (ปฏิบัติ) บิใช่เชื้อลูกชุรแต่กอรสืบ ๆ มานั้น ฌมันบมีกอยู่
 อย่าว่าสัง / อัน ๑ ช้อยกดียามเมือทุกถึงคี่ว่าพรายาฮ้ายมาเบียดเบียน เจ้ามันกดีนแม่มันกดี
 แล มาประเลียบเยาบยานบเลี้ยง ดังนั้น ผู้ ๑ เอาไปเลี้ยงดีแล้ว เจ้าคนเห็นจักเอาอย่าให้
 เอา ฌว่าเอาผิตว่านำคำมาให้ กผู้เลี้ยงบเอาเงินคำอย่าว่าสังแกมันเพิน เหตุว่ามันประช้อย
 มันเสียบเลี้ยงบเพือคำทุกถึงบคำบพา มันจึงมีชีวิตคอมเพือรตาย / อัน ๑ ไผ่กดีลูกชุรกดีบวด
 ชุ แลสิกออกมาไปหาชุนายที่ใหม่อย่าว่าสังเพิน /

ใบลาน ๑๖ หน้า ๑

๑ ไถช้อยหนีเพินจับได้

อัน ๑ ข้าเล็กมาประจนเมิง ได้ช้อยหนีคนลั่นไล่กดี ได้เมียไผ่โตโต ไผ่ไถเอาลูกเล็กกดี ช
 เอากดี มันลักหนีได้กดี ให้เป็นช้อยเป็นเมียมันผู้นั้นเพิน เจ้าผวนั้นกดี นแม่นั้นกดีหันจักเอา
 ให้ไถ / อัน ๑ ไผ่กดีลูกชุรกดีกัฏฐ์ท่าน ๓ ย้อย ให้ใช้ผู้ ๑ เพิน / อัน ๑ ช้อยท่านลักหนีมาขึ้น
 เอือรถึง ๓ วัน ผู้ที่เจ้าช้อยให้บอก ฌบู้เทือเจ้าเจ้ามันให้บอกชเจ้าเพินให้ปาว คันเจ้ามัน
 มาเอาให้มีเงิน ๒๐๐ แพงเอิน เหลือนั้นอย่าให้เอา ฌว่าเจ้าเอินบให้ช้อยให้มวนไว้ คันว่า
 มันตายไผ่ไถช้อยท่าน ฌว่าบิตายให้มันเอาค่าฮาม ช้อยผู้ชายมือเลี้ยวเงิน ผู้ยิงมือชีกเงิน
 อัน ๑ ถึง ๓ วันเจ้าเอินบบอกแก่เจ้าช้อยให้ไหมเจ้าเอินย้อย ๑ ช้อยเพินให้ขึ้น/

ใบลาน ๑๖ หน้า ๒

๑ ช้อยลักหนี

อัน ๑ ช้อยท่านลักหนีกายเขตหมีรวา เมือหน้าผู้ใดเห็นเอาได้ให้ไถเอาคอมผู้ใดที่นั้น ให้เจ้า
 ช้อยแทนเงินค่ายากเอาช้อย ๑ ช้อยให้ขึ้น บินบชอบ ฌช้อยท่านหนีตกโกควาเดิน ๒ เเดินไผ
 ได้ให้เอาเงิร ๕ บาส ค่าเช่าอย่าว่าสัง ฌว่ากาย ๒ เเดิน (เดือน) เมือหน้าให้เอาเงินช้อย
 ๑ ค่าเช่า (ข้าว) ก็ให้มีถ่อง ผิตกโกยังควาแลงควางายจักพันแดนดินให้ผ่าค่าคนเอาเก็ง ๑ ฌ
 ว่ากายแดนดินไท่ค่านได้ให้เอาไว้กะเจ้าช้อยส่วร ๑ ผิตกต่างเมืองอย่าให้แก่เจ้ามัน ว่าจักเอา

ให้ได้ / อัน ๑ ไปเลิกช้อยพัดเสียใผ่ผู้ได้ให้ผ้า ๓ สวรร ให้กะผู้ได้สวรรค์ ๒ สวรร ๑ ให้กะเจ้าช้อย /

ใบลาน ๑๗ หน้า ๑

๑ ช้อยลักหนีอยู่น้า

ผิช้อยตายตักน้ำกดี ผู้ค้ (คอ) ตายกดี ใผ่ผู้ได้ให้ผ้าถ่องเอา / อัน ๑ ผิช้อยท่านลักหนีมาจอดเียนั้น ก็รู้ว่าช้อยเฟ้นลักหนีแท้ มันบ่เอาไว้วลวดจำเจ้าช้อยท่านหนีให้ไหมมันผู้นั้น ช้อย ๑ ช้อยท่านให้ไผ่ ผิเจ้าเียนบิได้จำมันหนี มันหากหนีอย่าว่าสังแก่เจ้าเียน อัน ๑ ผิเจ้าเียนบิรู้ว่าช้อยท่านลักหนี มันหากมาอยู่แล้วมันเล่าหากหนีก็อย่าว่าสังแก่เจ้าเียน เหตุว่าท่านบิรู้ตาย / อัน ๑ ช้อยท่านลักหนีมาช่อบเียน เจ้าเียนบิรู้ว่ามันลักหนี มันล่ายว่าจักไปหาพี่น้องมันผู้มีชื่อตั้งนี้ อย่าว่าสังให้ใส่โทษแก่เจ้าเียน / อัน ๑ ช้อยหาสคนสันท่านกดีลักหนีไปอยู่ในบ้านในเียนที่โคกดี เจ้าบ้านเจ้าเียนเขียนถามความปาก มันกล่าว่า

ใบลาน ๑๗ หน้า ๒

ช้อยบิได้เป็นคนใผ่แล้ว มันว่ากันแล้วเจ้าบ้านเจ้าเียนจึงให้มันอยู่ เมื่อพายุลเจ้ามันจึงไปควาเห็นบ่บอกเล่าต่อเจ้าเียนเจ้าบ้านให้ช้อย แลไปไล่เอาด้วยตัว ช้อยก่เล่นหนีไปที่โคกบิรู้ตั้งนั้นอย่าได้ให้เป็นโทษแก่เจ้าบ้านเจ้าเียนเทื่อ อัน ๑ คั้นว่าเจ้ามันเห็นแล้วไปสันยาต่อเจ้าบ้านเียนให้ช้อยตั้งนั้น เจ้าเียนก็รู้ว่ามันเป็นช้อยท่านแล้วมาบอกต่อเจ้ามันเสีย เจ้ามันเล่าบิเอาเล่ากล่าวให้มันคอยอยู่ก่อรทอ มันไปมีพี่น้องยหา มันว่าจักไปที่โคกมันมีเียนตาย เจ้ามันว่าตั้งนั้นก่เจ้าเียนเจ้าบ้านเมือพายุลช้อยผู้นั้นลักหนีก็อย่าว่าให้เป็นโทษแก่ท่านเจ้าบ้าน

ใบลาน ๑๘ หน้า ๑

๑ ของท้าวพรยาสิงสวร

เจ้าเียนเทิน เหตุว่าเจ้าเียนมอบให้แล้ว มันหากบิเอาหนี อัน ๑ ช้อยเจ้าช้อยเทศมันจักลักหนีเจ้า / สุพระมหากะลัดสมเด็จบุรมมบุพพิโตโพธิราชเจ้า มีพระราชาอาญาตั้งราชะสาตอันเป็นราชะประเวเียทำไว้ให้คนทั้งหลายบัดดีตามเป็นดังสมิตาเห็นแจ้งยังทนทางจักไปนั้นแล้วเสนาอามาสราชะมูรติเจ้าบ้านเจ้าเมิงทั้งหลาย มีตันว่าเจ้าเมิงแสน เจ้าเมืองหลวง เจ้าเมืองซ้ายเจ้าเมืองขวา พอมไต่พุ่มเหนือ จีจำไว้เป็นกองอันบัวละบัดตามสันนั้นเทิน อัน ๑ น้ำท่าที่เจ้ากุมมะมะนะพมะจารีเจ้าทั้งหลายลงอาบให้จงไว้ถ้าได้ชาววา ให้เป็นที่สบายแก่เจ้าคุณลงอาบ อย่าให้คนทั้งหลาย

ใบลาน ๑๘ หน้า ๒

๑ ของบัวระบัดเจ้านาย

อาบแกม / อัน ๑ อย่าให้ข้าท้าวบ่าวชู้ทั้งหลายผู้ใดผู้ ๑ เอาช้างม้าจัวควายลงท่าที่นั้น / อัน

ให้เขียนถามปากคูกอร์ แมนเป็นโศดสิ่งใดก็ดีให้พิจารณาตงแจ้งกอร์ ผิดผิดควรตีควรแบ่งกัน เป็นเบี้ยเป็นเงินบาท ๔ บาท ๕ บาทฮ้อยกดีแต่ปานนั้น ให้ขุนเมืงแต่งแบ่งให้แล้ว แต่นอกแต่นาแก่เขาอย่ากายฮ้อย เมื่อเทิงผู้ใดมาลั่นเลาถ้อยเลาความกวรอย่าฟ้าวฟังความ อย่าเห็นแก่ของจ้าง อย่าเห็นแก่ผู้มียศแลพี่น้องมิคสหยาคุบาอาจาน อย่าเอาโทสหลังมาชมแห่งเตง เบียดท่าน ผู้ใดผิดให้ว่าผิดผู้ใดแมนให้ว่าแมน อัน ๑ เจ้าขุรกดีสุบ้านเมืงกดี พระยาเจ้าใช้สอยกอยแพงกดี เขาบ้านเมืงกดีอย่าลอรบาปใหม่ใส่หนังสือโท รี้คอกถอกควัวข้าพดตัดคักัน อย่าชมแห่ง

ใบลาน ๒๑ หน้า ๑

บาปใหม่ไฟข้าไทอย่ากายนอกเหลือฮ้อยเมื่อเทิง / ผู้บ้านผู้เมืงคั้นว่าเจ้าขุรใช้บ้านไซเมืองให้ตั้งอยู่ในอาสาพรยาดังนั้น อย่าชมแห่งบาปใหม่ท่านเมืงนอกเมืงนาสียฮ้อยฮักัน ผิไซบ้านนอร์ตั้งอยู่เป็นเมืงเป็นวัน กายกิดตองปา พาเข้าฮิบเข้าสานให้กินเลี้ยงสูกกวนกินแลวันแลวัน นำเข้าสานบ่าวกิดแลคนแล ๕ ฮ้อยนำเข้าสานอาทานกานกินนมกับเขาอ้อมแก่เขา อาสาพรเจ้าตั้งไว้ดังนี้ ผู้ใดบ่ออาสา พระยาเจ้าจักใส่โทดตามลัก มาดดา ๑ สุบ้านสุเมืงเขานั่งเมืงเจ้าขุรทั้งหลายเที่ยวบ้านเที่ยวเมืง หากยังใหม่

ใบลาน ๒๑ หน้า ๒

กายฮ้อยเมื่อเทิง พระยาเจ้าจักใส่ขันคาค์ เทดลวงอาสาพรยาเจ้า / มาดดา ๑ ผู้บ้านผู้เมืงเขานั่งบ้านนั่งเมืง หากผู้ใหม่เหลือฮ้อยเมื่อเทิง ผู้ใดมาตีกองกดีมาฮ้อยมาคางกดี พระยาเจ้าสวรตกแต่ผู้เมืงจักใส่ขันคาค์ / เมื่อผู้บ้านผู้เมืงว่าชอบตามอาสาพรยาเจ้า ผู้ผิดว่าผิดผู้ชอบใหม่คงฮ้อยกัน ผู้ผิดมาฮ้อยพระยาเจ้าให้สวรตกแก่ผู้ใหม่ จักเอาใส่คอก ๓ วัน คัวจ้วควายมันให้ไว้ดังเก่า โทดมันตัวมันขึ้นเมื่อทาไฟดังเก่า ผู้บ้านมาตีกองฮ้อยให้สมมาอาสาพรเจ้าขึ้นแบ่ง / ผิใหม่ผิดเจ้าบ้านเจ้าเมืงเจ้าขุรใช้เที่ยวทางหากชมแห่งว่าผิดยังใหม่เหลือ

ใบลาน ๒๒ หน้า ๑

ฮ้อยเมื่อเทิงดั่งนั้นทำเสียนใหม่ข้าใส่ขันคาค์ ของให้คินตงเลี้ยง สู้วันไฟ ๒ บาทเงิน ผิใหม่ทำให้กายฮ้อยเมื่อเทิง ที่ใส่ขันคาค์นี้แก่เจ้าเมืง ขึ้นล่องท่องเที่ยวใช้สอยเหตุกานบ้านเมืงใหม่เป็นเงินเบี้ยเงินเถิงฮ้อยกดี เหลือฮ้อยเมืงเทิงกดี เหลือใจใหม่มาตีกองฮ้อยพระยาเจ้าได้สวรตกแก่ผู้เมืงแล เจ้าขุรจักใหม่ขันคาค์นี้กับเสียให้ขึ้นของให้ไพร่ตงเลี้ยง ได้ใหม่ไฟที่โตแบ่งขวัรไฟกัน ผิใหม่ผิดเจ้าเมืงมาผูก ผิใหม่มามาตีกองฮ้อยพระยาเจ้าได้สวรตกแก่ผู้เมืงแล เจ้าขุรเที่ยวสอกออกทางให้ใหม่ขันนิง ๒ ฮ้อยเถิน แบ่งขวัรไฟเงิน ๖๐๐ เบี้ย ผิใหม่หากผิดแท้ ท่านยังผูกให้ความแล้วอย่าว่าฮี้เทิง / อันนี้เจ้าบ้าน

ใบลาน ๒๒ หน้า ๒

๕. บันทึบสาวกุ่มกันฉิ่งแลบฉิ่ง

เจ้าเมืองกดีเจ้าชूरเที่ยวสอออกทางกดี เห็นลูกยึงนางสาวท่านมัทนิต้านบิโอบเอาด้วยตีกดี
ท่านโอมแล้วพินมัทนิตีกดี ยังจักยาสข่มเหงเอา ท่านมาตีกองอ้ออง พระยาเจ้าให้สองตกแก่
เจ้าชूर ให้ไหมขันคาค ๒ อ้อยเงิน แปลงขวันแม่สาว ๖ เบี้ยเงิน ลูกท่านไ้ช้น ฅิลูกสาว
ท่านบิสุแลกมณอร ฅิไ้คอรแท้ไหมขันสาว ๖ เบี้ยเงิน ฅิไ้คอรไ้คปลงขวั ๖ เบี้ยเพิน
ฅิ ๒ พักันผู้สาวบิอ้อองบิขกบิเทลลือไ้คมันบิบอกแก่แม่พิน้องมัทนิตแล้ว มินานาจึงอู้กดี มันจึงเล่า
แก่พิน้องพินมัทนิตั่งนั้นอ่ยว่าวืทอร ฅิผู้สาวหากมันผู้ชายไ้คแม่ชายมอเบเลาไ้ไ้สัขนเปงเฮินพ
แม่สาว ๖ เบี้ยเงิน แม่เขาพาทักนทไ้คกดีไ้คสัคขึ้นแล / อัน ๑ เส่าเฮินตั้งดั่งเฮิน

ไบลาน ๒๓

(ตัวอักษรลบเลือนจนไม่สามารถจะอ่านจับใจความได้)

หมายเหตุ ข้อความของลานที่ ๒๓ อันเป็นลานสุดท้ายและอ่านไม่ได้ใจความนั้น
ในกฎหมายโคสाराอิลัมซึ่งเป็นหนังสือผูกยาวแต่ละอัน ๑ ซาดไป มีข้อความที่สมบูรณ์ของ
มาตราในลานสุดท้าย ดังนี้

"...อัน ๑ เสาดั้งตั้งเหินชัน ปูกูเป็นรากปูกูมากชาย อยู่ตอนคอมท่าน กินไต้
เสี้ยจ่างกินนเสี้ยค่า แก่ผู้บ้านผู้เมิง สืบถึ ๒ ชาวถึ ๔ ไปสัดมจ้อย แก่ผู้บ้าน
เมิง / พันยาลากถากยาชัน ปูกยาหวานข้างไต้วางแมงหมายตายหักยังมีลูกหลาน
ล้า พอยไปมีย้าวเหินให้วานชวนชู้ผู้มีเหินไปสืบเทือ จึงบอกเขาวานชวนชู้ แล
เทือ ๆ เทือไปล้งมาเรียกผู้บ้านผู้เมิง นิทมายเมิงเพิงบอบ ลูกหลานบมีเท้าให้
เขาช้อยพาข้าวแซก นิทากให้คงแท้ ทให้เขาเอ็ดเข้าแกงแลงงาย นานแซก
แบกพาดอมกวานบานของท่าน"

ตอนท้ายของกฎหมายฉบับที่นำมาเต็มข้อความนี้ก็จะระบุว่า เป็นกฎหมายโคสําราช เช่นกัน โดยมีข้อความปรากฏอยู่ดังนี้ "ผูก ๒ โคสํราส ชวรฺเวลา"

กฎหมายโคसारาทฎร์
ภาคปริวรรตลำดับที่ ๑๖

โดย

สมหมาย เปรมจิตต์
ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ผลิตจำหน่ายโดยโครงการตำรา
คณะสังคมศาสตร์
กรกฎาคม ๒๕๒๐

.....

KOSARAT CUSTOMARY LAW
Transliteration Series XVI

by

Sommai Premchit
Department of Sociology and Anthropology
Faculty of Social Sciences
Chiang Mai University

Produced by the Textsbook Project
Faculty of Social Sciences

July 1977

กฎหมายโคสธาราษฎร์*

ลักษณะพิจารณาคดีโลกคดียุทธธรรมเทียมกัน

ตั้งแต่ลักษณะพิจารณาคนเมาเหล้าถูกต้องเมียท่าน เถิง เรื่อง เจ้า
โคตตะเถรตัดสินความ เรื่องชะโมยลักษณะพรวัว

ผูก ๑

บัดนี้ จักกล่าวพิจารณาจัดอาญาจักรและธรรมจักรเทียมกัน ผู้มีปัญญา
พึงรู้อย่างนี้ ผิดคนเมาเหล้าไปมาได้ต้องถูกเมียท่าน ดังนั้น ได้ถามคนทั้งหลายดู ผิดว่า
เมาพอประมาณ ให้ใส่ขี้ขี้หมกมัน ผิดว่ามันเมาจนพันประมาณบรูจักจึงได้ บัควร
ใส่ขี้ขี้หมกมัน ท่อพอให้มันสมมา เพื่อไม่ให้มันกระทำหลายเทื่อ เทียมดังเจ้า
ภิกขุเป็นบ้าเวทนาเกิดได้ถูกต้องผู้หญิงนั้น พระเจ้าบใส่อาบัติ เหตุว่าหาสติได้ เป็น
ดังผู้เมาเหล้าพันประมาณบรูจักจึงนั้นแล บัควรใส่ขี้ขี้หมกมันแล

คนใดเป็นพ่อสื่อใช้สื่อแก่เมียท่านให้มีชู้ของท่าน ควรใส่ขี้ขี้หมกมันแล
เทียมดังภิกขุคนหนึ่งทูลว่า เป็นผู้ใช้สื่อเอาผู้ชายมาให้กับผู้หญิงนั้นแล พระ
เจ้าใส่อาบัติสังฆาทิเสสแก่ภิกขุคนหนึ่งเป็นผู้ใช้สื่อแก่เมียท่าน

ผิดว่ามีผู้ใดคนหนึ่ง ไปลักเอาของท่านมาฝากไว้ผู้หนึ่งดังมันกับรู้ว่า เป็น
ของลักแท้ เมื่อเห็นตามมาพบควรใส่ขี้ขี้หมกมันผู้เจ้าเรือน เหตุว่ามันอำท่านไว้
แล เทียมดังภิกขุคนหนึ่งถึงอาบัติปาราชิก พระเจ้าใส่อาบัติปาจิตตีแก่ภิกขุคนนั้น
แล พระเจ้าบใส่อาบัติสังฆาทิเสสแก่ภิกขุคนหนึ่ง เหตุว่าท้ออำตาย หนโลกควรใส่ขี้ขี้หมกมัน
แล

ผิดว่าคนผู้หนึ่งตู่เฟิ่นกระทำชู้สุมียท่านตาย อันหาเค้ามูลไม่ได้แท้ ควร
ใส่ขี้ขี้หมกมันผู้บอกคำกล่าวหมายคำร้ายใส่ท่านควรแล เป็นดังเจ้าภิกขุคนนอก

*พิมพ์ตามเอกสารต้นฉบับ

- ๒ -

โทษแก่ภิกษุตนหนึ่งว่าท่านเป็นปาราชิก ว่าดังอื่น ทาเค้าทามูลบ่ได้ดั่งนั้น

ภิกษุทั้งหลายก็ไปไหว้พระเจ้า พระเจ้าใส่อาบัติสังฆาทิเสสแก่ภิกษุตนบอกโทษท่านนั้นแล สังฆาทิเสสเป็นชั้น ๒๐๐ แล ทนโลกใส่ขัณฑ์ตามวิสัยนั้นแก่ผู้บอกความแล

ณผู้หนึ่งชวนเมียท่านไปที่ใดก็ตามแต่ ๒ คน ขาหากไปด้วยกัน ควรใส่ขัณฑ์แก่ผู้ชวนไป ชอบแล เทียมตั้งภิกษุตนชวนผู้หนึ่งเที่ยวทางผู้เดียวกับตนแล ภิกษุทั้งหลายนำไปไหว้พระเจ้าใส่อาบัติปาจิตตีย์แล ทนโลกผู้ชายชวนเมียท่านไปเที่ยวทางผู้ไปด้วยกับตนแลผู้เดียวควรใส่ขัณฑ์ปนชอบแล

ณคนผู้ใดนำเอาวงวดงาอากาศมาให้แก่ท้าวพระยา มันมาอำสมัคนั้นมาเป็นของตนดั่งนั้น โทษใส่ขัณฑ์ ของทั้งมวลให้ขึ้น ให้ใส่ขัณฑ์ปนแก่มัน เหตุมันโลภเอาของท่านตาย เทียมตั้งภิกษุตน ๑ บอนเอาของสงฆ์มาเป็นของตนดั่งนั้น ภิกษุทั้งหลายนำไปไหว้พระเจ้า พระเจ้าก็ใส่อาบัติปาจิตตีย์แก่ภิกษุตนนั้น ทนโลกใส่ตามวิสัยปาจิตตีย์ก็ควรชอบแล

ณว่าคนผู้ ๑ ไปอยู่ที่สังกัดคือว่าที่ลับที่บังเมียท่านทน ๑ ๒ คน ถ้าหากอยู่ดั่งนั้น ให้สอบถามขาดเพียงควร ณีว่าถักเมถุนธรรม ให้ใส่ขัณฑ์ค่าคอ ณีว่าถักต้อง ให้ใส่ขัณฑ์ไหม ณีว่าแต่มีปากจาให้ใส่ขัณฑ์ปนชอบแล เทียมกับเจ้าภิกษุตน ๑ ไปอยู่ที่สังกัดกับด้วยผู้หนึ่ง ยังมีอุบาสกอุบาสิกาผู้ใดผู้หนึ่งมีศีล ๕ ศีล ๘ มันเห็นแล้วมาบอกมาแล้ว คำอันนั้นมันแท่มั่นเขากล่าวชู้ค่าเฟิงเชื้อแท้ ควรใส่ปาราชิกให้ใส่ควรใส่สังฆาทิเสสให้ใส่ควรใส่ปาจิตตีย์ให้ใส่แล ทนโลกให้พิจารณาแจ้งแล้ว ควรใส่ท่อนใดจึงเฟิงใส่ตามวิสัยพระเจ้าชอบแล

ผู้ใดผู้หนึ่งไปส่อท้าวพระยาผู้รักใคร่กับมันให้มันจากกันด้วยคำส่อนั้น ให้พิจารณาเป็นโทษแท้ ให้ใส่ขัณฑ์ปนแก่มันชอบแล เหตุว่ามันปากนล เทียมตั้งเจ้าภิกษุตน ๑ มาม้างสังฆะให้ผิดกัน ภิกษุเจ้าทั้งหลายนำไปไหว้พระเจ้า พระเจ้าก็

- ๓ -

ใส่สังฆาภิเสกแก่ภิกษุชนนั้น ทนโลกหล่อท้าวพระยาควรใส่ชัยโหม ชอบแล

คนผู้ใดซึ่งเอาที่เอาแดนดินบ้างดินเมืองก็ดี ไร่นาท่าน ผังหลักปัก
แดนแทน ฌีว่าสอบสวนแท้ ให้ใส่ชัยคาคอแก้มัน เหตุว่าแผ่นดินเป็นของมีค่าอันมาก
ตาย ทนโลกควรใส่ชัยคาคอไปซึ่งเอาดินวัดวาอารามท่านตาย ภิกษุทั้งหลายนำ
ไปไหว้พระเจ้า พระเจ้าก็ใส่ปาราชิกแล เหตุว่าแผ่นดินมีค่าอันมากตาย ทนโลก
ควรใส่ชัยคาคอ ๒๐๐

ผู้ใดไปเอาของท่านบ่เห็นเจ้าของและบ่ได้ถาม ใส่ใจว่ากูยืมตั้งนั้น
แล้ว และให้ท่านผู้อื่นว่าก็ดี แม่นว่าหากว่าด้วยตนก็ดี บ่ควรใส่โทษ เหตุว่าบ่ได้
ใส่ใจว่าจักลักตาย เทียมตั้งภิกษุชน ๑ ไปเอาไม้แห่งสงฆ์มากระทำวิหารอื่นก็ดี
แม่นว่าวิหารแห่งตนด้วย ใส่ใจว่ายืมแลพระเจ้าว่ามีอาบัติเหตุว่ากูยืมแล ทน
โลกบ่ควรใส่ชัยตาย เติมน่ามกว่าเสียของทอใดให้แทนท่อนั้นชอบแล ฌีบ่เสียบ่ควร
แทนตาย

ฌีว่าคนผู้ใดไปล่ายเอาของท่านในสำนักแห่งคนอันหนึ่ง ของมันเอามา
นั้นบ่ให้เจ้าของรู้ มันหากเอาไปเหิงนานแล้ว เจ้าของรู้แล้ว ของนั้นให้แทนทั้งหมด
ฌีว่าวัดถุนั้นหัก ใส่ชัยแปง ๑ เหตุว่ามันล่ายตาย จักว่าลักก็ไปขึ้น เหตุว่ามันยังเอา
คำพูดไปเป็นนิมิตแล เทียมตั้งภิกษุชน ๑ อ้าเอาค่านางลุนะนันทะภิกษุณีไปเอาขัน-
ชะในกระกอลอุปัฏฐากแห่งมันมาบริโภคนแห่งมัน ภิกษุเจ้าทั้งหลายรู้้นำไปไหว้พระเจ้า
พระเจ้าใส่อาบัติปาจิตตีแก่ภิกษุชนนั้นแล ทนโลกไปล่ายเอาของสัน [เงิน] นั้นบ่ควร
ใส่ชัยแปง ชอบแล

คนผู้หนึ่งตากผ้าไว้ตากของไว้แล้วลืม ผู้หนึ่งเห็นกลัวเสียกัไว้ เจ้า
ผ้าเจ้าของมาโจทย์ว่าเอาของกูตากไว้หนีไผลักเอาชา ผู้กัว่าข้ากัแล้ว เจ้าของ
ท่านเอาแล้วว่าดังนั้นโทษมีแก่ผู้กั เหตุว่าบ่ได้ใส่ใจว่าลัก ยังเอาของวางได้ตาย
เทียมตั้งภิกษุชน ๑ ตากผ้าไว้กลางแดดที่หนึ่ง ภิกษุชน ๑ กลัวเสียและมากัไว้

- ๔ -

เจ้าผ้าว่าผ้ากุตากไว้นี้ไผ่ลักซา ตนก็ว่าผู้ซำก็ไว้แล้ว ตนเจ้าผ้าว่าท่านบ่เป็นสิ่งแล้ว
นำไปไหว้พระเจ้า ๆ ว่าหาอาบัติบได้ เหตุว่ากุไว้ตายบ่มีไผ่จิตแล ยังมีภิกขุตน ๑
เห็นผ้าอันลมหดับลิวไปตกที่อื่น เอาด้วยใส่ใจว่าแม่นของไผ่จักให้ ใส่ใจว่าสันเฒ่า
นี้ พระเจ้าเทศนาว่าหาอาบัติบได้ เหตุว่าไผ่จิตอันจักใส่ใจลักมันบ่มี ทนโลกคิดว่า
เห็นของเห็นเสียด้วยไฟด้วยลมและเอาไว้ เจ้าของถามหาให้บอกด้วยชื่อ บ่ควรรู้
เป็นโทษ เหตุท่านเห็นคุณตาย

ฉิว่าเรือแพล่ม ฉิว่าเจ้าของร้องหาให้ช่วย ผู้ช่วยได้ของด้วยใจอัน
โลก ควรให้ใช้ของผู้เจ้าเรือนแล ผู้มีผยาเพิงรู้พิจารณาตามวัตถุอันถักอันแพงอัน
น้อยหลายตามโทษตามคุณเทอญ เจ้าอานันทะอยู่ในโรงไฟ ได้มุ่งผ้าภิกขุตน ๑ ด้วย
อันแปกผ้ากัน ตนเจ้าว่าเจ้าอานันทะมุ่งผ้าซำสังขา เจ้าอานันทะว่าซำใส่ใจว่าผ้าซำ
ซำได้มุ่งแล ไปไหว้พระเจ้า ๆ ว่าหาอาบัติบได้แลแก่อานันทะ เหตุว่าใส่ใจว่าผ้า
ของตนได้มาแล ทนโลกว่าแปกของกันว่าลักก็ไปขึ้นแลก็ไปควรรู้โทษแล วินิจัยเพิง
พิจารณาให้รำเพิงหากิจวิสัยพระเจ้าดังนี้ชอบแล ยังมีภิกขุสองตนเป็นสหายกัน องค์
๑ ออกไปบิณฑบาต ตน ๑ อยู่วิหาร ก็เอาส่วนเข้าตนไปบิณฑบาตมากินด้วยวิสาสะคั้น
เคยกัน ตนเจ้าเข้าว่าบ่เป็นสิ่งแล ไปไหว้พระเจ้า ๆ ว่าฉิว่าเอาด้วยวิสาสะคั้นเคยกัน
หาอาบัติบได้แล ทนโลกก็ดี เป็นดังมิตรสหายกันกินเข้าของกัน บ่ควรรู้เป็นโทษแก่กัน
แล

คนผู้ใดกินเข้ามาคันคนผู้ ๑ ใส่ใจว่าให้อาสาตีที่ใดก็ดี มันลวดตายเสีย
ดังนั้น โทษผู้ตีก็ไปขึ้นตาย บ่ได้ใส่ใจว่าจักให้ตายตาย ยังมีภิกขุ ตน ๑ กินเข้าคันตน ๑
ไปใส่ใจว่าจักให้อาสาตีตนคันเข้านั้นลวดตาย คำสอนเทศว่ามีหน้าใจ ไปไหว้พระเจ้า
พระเจ้าว่าฉิมรณาธิบายบ่มี หาอาบัติบได้แล เหตุว่าบ่ได้ใส่ใจให้ตายตาย ใส่ใจให้อา-
สาตาย ทนโลกบ่ควรรู้ซำไหมใส่โทษแก่ผู้ตีตาย แม่นให้วานให้ยารากในวันใดก็ดี
มรณาธิบายบ่มี ถือว่าให้ด้วยสุทธจิตอยากให้อยู่ให้ดี หาโทษบ่ได้แล ผู้ใดหากุมว่า

- ๕ -

โทษเป็นชั้นดั่งนั้นชื่อว่าหมอกาละ ถือว่าบรู๊จักอันดี ถือว่าตามอดบรู๊จักอาสาจักธัมมจักลักอันแท้แล

ยังมีคนผู้ ๑ อยู่ฝ่ายเทียงบน ผู้ ๑ อยู่ล่าง ผู้อยู่ล่างว่าเจ้ายืนพร้ายืนค้อนให้แก่ช้อยด์ ผู้อยู่เทียงยืนให้ถือบ่มัน หลุดมือถึกผู้อยู่ลุ่มตาย บ่เป็นโทษ มันว่าบ่ได้ใส่ใจให้หลุดมือ มันหากหลุดมือตาย เทียมดั่งภิกขุตน ๑ ไปอยู่ในเมืองอาสากระทำการ ภิกขุตนอยู่ลุ่มยืนพร้าค้อนให้แก่กัน ภิกขุตนอยู่เทียงถือบ่มัน หลุดมือถึกตนอยู่ลุ่มตาย คำสันเขาทามี นำไปไหว้พระเจ้า ๆ บ่ได้ใส่อาบัติ เหตุว่าบ่ได้ใส่ใจให้หลุดมือแล ฌบ่ตายเล็ดตกยางออก ยังเพ็งให้สมมาเผ่งเทียมกัน อย่าให้เป็นโทษเป็นเวรแก่กันชอนแล

ทนโลกก็ตีบควรใส่โทษเป็นเงินเป็นคำทอเป็นแต่ภายนอกอันสมอันควรทำกันหากชอนแล นิยหนึ่งอันนิสสัยเพ็งรู้ว่าพระเจ้าตั้งบอกว่า มีภิกขุตน ๑ อุบาสก อุบาสิการาธนาเมื่อฉั้นเข้าที่บ้านลูกน้อยเจ้าเรือนไปเล่นหมาจุนปากชตัวตตาย ภิกขุไปฝ่ายตนเขาเห็นลูกเจ้าเรือนตาย คำสงสัยมีไปไหว้พระเจ้า ๆ ให้ภิกขุ (ช่วย) ส่งชะกาน

อัน ๑ โจรลักของเพิ่นมาทอดเสียที่จิมไกลบ้านไกลเรือนไผ่กั๊ต ก็ยังควรให้เจ้าบ้านเจ้าเรือนเสียตามปะเหตุตาย จักว่าตบรู๊บเห็นกับได้ บ่ควรเป็นโทษเป็นโทษกับได้ตาย เทียมดั่งภิกขุผู้อยู่ปริวาสกรรม ภิกขุตน ๑ ลูกที่อื่นที่ไกลมาผ่านารอดที่นั้น ตนอยู่ก็รู๊ก็ยังเสียกรรมภิกขุคั้นนั้นตาย ด้วยคำว่าวัตรและธรรมมีตาย แม่นลิมีแลผู้พิจารณาถ้อยคำให้รำเพิงตามวิสัยพระเจ้าสัน [ฉั้น] นี้เพิ่น

เมสสิตวา มัญญาวสัตตามิ วโกวิทปาโกวิมราชาสน ข้าไหว้สมเด็จจราชาเจ้าตนรักษาแผ่นดิน เป็นต้นว่าให้จำเรญ (แก่) แผ่นดินทั้งมวล อันสวัสดีรู้วินิจฉัยพิจารณาถ้อยคำคดีแล จักกล่าวราชาศาสตร์กั๊ต อันมิไว้ให้พหุกรรมเรียกเป็น

- ๖ -

นิสัยนี้เกิดขึ้นเป็นราชบรรพณปฏิบัติที่ดี ให้โทษเสียแก่เสนาอามาตย์ทั้งหลายแล

จกกล่าวอาชญา ราชจักร์ทำมิจนาจารกับด้วยเมียท่านให้ไล่ชั้นคาบเป็น
เงินพัน ๖ ผิดชกมือถือมือเป็นชั้นไหม ๗๐๐ เขากล่าวเล่าเขาโลมเป็นชั้นแบ่ง
๔๐๐

ฉิว่าเจ้าหัวแสน ทำวพระยา เจ้าหัวหมื่น ทำมิจนาจารกับเมียท่านไล่
ชั้นคาบเงินพัน ๒ ผิดชกมือถือมือเป็นชั้น ๖๐๐ กล่าวเล่าเขาโลมกันเป็นชั้น ๓๐๐

ฉิว่าหัวชนหัวพันทำมิจนาจารกับเมียท่านชั้นคาบ ๓๐๐ แต่ชกมือถือ
มือจาเล่าเขาโลมเป็น ๑๕๐ ๔๐๐

ฉิว่าอาคันตุกะทุกซ์ไว้ กระทำมิจนาจารกับเมียท่านชั้นคาบ ๒๐๐ แต่
เป็นปาลมสนะ ชกมือถือมือ ชั้นแบ่ง ๑๐๐

อัน ๑ ข้อยมักเมียเจ้าควรฆ่าเสีย บ่น่าให้ขายเสีย

ฉิว่าเจ้ามักเมียช้อย มักผู้ฉิวนั้นเป็นไทเทิน

ขุนรักเมียเจ้าจนอันท่านปกแบ่งให้เป็นดี ดังนั้นไหมเสนาเอาลูกเมีย
มาเป็นช้อย

ฉิว่าเจ้าก็ตีไปมักเมียท่าน (ท่าน) ได้ฆ่าตายอย่าว่าสังแก่เจ้าผู้ บ่น
ตายไล่ ๔๐๐ ชิบ ๖๐๐ แม้หญิงขายเสียค่าสี่ร้อย มาผ่าเป็นสามส่วน ส่วนหนึ่งใส่ราช
โคศ สองส่วนให้แก่เจ้าผู้ฉิฉิ

เจ้าเอาผิวไหม เจ้าเล่นชู้ ให้ไหมผู้ขายเป็นเงินบาท เอาผิวมันขาย
เสีย

ฉิว่าบ่นขายเสีย มักยังสู้เฟิ่นถึง ๓ เพือ ตอนเสีย มันหากร้ายตาย

ฉิว่าหากไปฆ่าชู้มันตายร้ายกว่าฆ่าคนตีเสียแล ให้ไหมผิวมันเป็น ๖๐๐
ใช้โจทย์ ๓๐๐

- ๗ -

ฉีว่าเป็นแม่ใช้แม่สื่อเมียท่านให้สู้เงิน ให้ไหมแม่สื่อ ๒๐๐

ฉีว่าสู้กันแล้ว ไปใช้หมากพลูเหล้ายา ให้ไหม ๑๐๐๑

ฉีว่าใช้ ๓ ที่ ๔ ที่ ไหม ๑๕๐๐

ฉีว่าทุกข์ไร้เชิงใจแท้ ให้ไหม ๕๐๐ แล้วให้ขับหนีจากบ้านเมืองเกิน

ประการหนึ่ง ของฝากไปหมายสาว พ่อแม่รัก (แต่) สาวบ่สู้พอยหนีไป
หาผัวผู้อื่น ให้พ่อแม่ใช้ของฝากเป็นเงินต้อง ๕๐ ให้เจ้าของ พ่อแม่ให้สาวก็สู้แล้ว
ภายหลังลักหนีไปหาผัวผู้อื่น ให้ขายเสีย เอาค่า ๕๐๐ ผู้พาหนีให้ไหม ๑๐๐

ฉีว่าทั้งชาวเรือนกันจกเอากันเท่าถึงแต่ต้นเมือกดีไปได้กับผัวสาว (แต่
ผัวสาว) พอยหนีเมื่อหาผัวผู้อื่น อันนี้เชื่อว่าผ่าสินท่านเสียแล้ว ของมีท่อดให้แทนท่อนั้น
นั้นแล ไหมผู้พาหนี พัน ๑ แล

ฉีว่าคำปากของท่านว่ากู่ของเป็นต้น ผู้หญิงให้ไหมคน ๖๐ ผู้ชายให้ไหม
เบี้ยเงิน

ฉีว่าลักหมากลักพลูท่าน (ถูก) ฆ่าตาย อย่าว่าสิ่งแก่เจ้าของ ฉีว่าได้
ตักตืออย่าให้ไหมเงิน ฉีว่าบ่ได้เอาและมาตีตาย ให้ใส่ผู้โจทก์ก็ดังเดียนั้นแล

ฉีว่าลักลูกท่านมีผู้เอาแท้ ให้ไหม ๖๐๐ เบี้ย ดังฆ่าท่านตายแล้วตาย

ฉีผู้ ๑ ลักของมาฝากซ่อนไว้ในเรือน เจ้าเรือนยังรู้ ไหมหาใช้คน
ถ่อง ฉีว่าบ่รู้จักผู้ลัก ให้เจ้าเรือนใช้ทั้งมวล ฉีว่าได้ผู้ลักให้แบ่ง ๖ ส่วน ให้ผู้ลัก
ใช้ ๔ ส่วน เจ้าเรือนใช้ ๒ ส่วน

อัน ๑ ห่วยเรือกินจ้าง เรือแซมบพิจารณาตุและเรือล่ม ผู้ออกได้
อย่าว่าสิ่ง ฆิตายให้ค่า ๓๐๐ ฆิบตายเห็นเอาออกได้ ให้เจ้าเรือให้เงินแก่ผู้เอา
ออกเป็นเงินถ่องหนึ่ง ฆิบรู้จักคุณให้เอาผู้ได้มาฆ่าถ่องค่าคนเกิน

ฉีว่าช้อยท้าว คนพระยาก็ดี บ่ได้ห่วยกินจ้าง ท่อปามตายดอก
ฉีว่าเรือล่มตาย ให้มันผู้ถือเรือช่วยฝังชะกาน ฆิตากออกได้อย่าว่าสิ่ง ฆิบมีผู้เอา
ออกได้ ให้ผู้ถือเรือรู้จักคุณคนผู้เอาออกเป็นเงินถ่อง ๕ บาท ฆิตากบ่รู้จักคุณท่าน

- ๘ -

ให้เจ้าผู้ได้ฆ่าต้องค่าคนเกิน

นิทากช่วยแล้วจมนตายเห็นเอาออกได้ให้มันมีเงินร้อยห้าสิบให้แก่มัน
เอาออกเป็นเงินทอง ๕ บาท ๑ นิทากบรูจักคุณท่านให้เจ้าผู้ได้ฆ่าต้องค่าคนเกิน

นิว่าช้อยท่านก็ตีไปผูกคอตายก็ตี โตนน้ำตายก็ตี มีผู้เอาออกได้ เจ้า
มันได้ท่อดให้เอาท่อนั้น นิบรูจักคุณท่าน ให้เอาแก๊ง ๑ แล

นิช้อยท่านพาของหนีไปซ่อนไว้ในเรือนผู้ใดก็ตี ยังตอน ๓ วันบ่เอาแก่
เจ้าช้อย ช้อยเห็นหนีให้ไหมเจ้าเรือน ๒๐๐

ผู้ ๑ ได้เทเรือนเอาไปผูกของเห็น เจ้าเรือนหนีบรู ให้ไหมเจ้า
เรือนเป็นเงิน ๕๐

นิว่าแขกมาจอด กะว่าเห็นมาฆ่าตาย บรูจักผู้ฆ่า ให้ไหมเจ้าเรือน
ใช้โทษ

นิว่าช้อยท่านก็ตี เมียท่านก็ตี ไปกับของท่าน บ่เอาแก่เจ้าผู้ โตมัน
ผู้ตายเสีย อย่าว่าลึงกับเจ้าผู้ท่าน นิว่ายังเอาให้ค้อยถามเอากันอย่าขาด อย่า
กินเอา เมื่อเจ้าของถามให้พิจารณาว่ามันกันแท้ บ่หนีอันเจ้ามันเอาก็ดี เขาบรูด้วย
กันแล

จำพวก ๑ ของแปลกกันในลาดก็ตี เจ้าของถามเอาอำไว้ เมื่อลุนจึง
มีผู้บอกกับเจ้าของ ให้ไหมเสียตั้งผู้ลักเกิน

นิว่าถักหน้ท่านมาถามและมาตี เจ้าของจำใช้ท่อด ๑ ให้ไหมผู้กันเสีย
ให้ไหมตามน้อยเสียหลาย นิว่าถักหน้กันบ่ได้บอกกับเจ้ากับคุณ หากจับหาอยากเอา
ได้ดีกันเอาหน้ เสียของท่อดก็ตี อย่าว่าแก่กัน ให้ท่อดเอาท่อนั้น

นิว่าเจ้าสินตีผู้กู้เจียตาย สินให้ผ่าแก๊ง ๑

นิว่าตัดเครือพริกเครือพลุท่านเสีย ให้ไหม ๕๐

นิว่าตัดต้นพรวัว ต้นตายเสีย ให้ไหม พัน ๑

- ๔ -

นิว่าคนชังกันแต่ก่อน และมาโล่ยิงไก่อึงนกโตลิกโตซานเทิงเรือน
 ท่านกั๊ต ให้ไหมถอง ๕ บาท ทั้งหมุ่หมากั๊ตตั้งเดียวกันแล
 สะทาวตัดไม้ท่าน อันเป็นค่ากั๊ต อันบ่เป็นค่ากั๊ต เป็นคนขับคนลักกั๊ต
 ให้ไหม ๕๐

นิว่ามันผู้ ๑ สะทาวตีตาแหลวอันท่านแรกไว้ทมาชนาเรือนกั๊ต ให้ไหม
 ๓๐ สะทาวชุดเอาน้ำท่านที่บ่ควรชุด ให้ไหม ๔๐

นิว่าท่านให้ไปเอาเวียงและลักหนี่บรูข้าว เสียมันเอาผ้าไหมคนเอา
 การเมือง นิมันเอามาทอใดให้คืนของนั้น นิว่ามันหนีไปเถิงเมียมัน เอาผ้ามันรอด
 ให้ผ้าค่าเสีย ๓ ส่วน ๒ ส่วนใส่ราชโคก ส่วน ๑ ไว้แกมันส่วน ๑ ชุนวินจัยควรแล

ช้อยท้าวพระยา ช้อยเสนาอามาตย์กั๊ต ไปสู่ไพร่เมืองมีลูก ๔ คน
 (หาก) ว่าชาจักประกันร้างกัน ให้ลูกหญิงมากับมันผู้ ๑ สามคนมันไว้ให้แกแม่
 มัน อันช้อยกั๊ตไพร่กั๊ตพ่อค้ากั๊ต บ่ได้เป็นช้อยหลวง ดังนั้น ไปสู่ไพร่มีลูกอย่าเอาหนี
 นิว่าช้อยชาจักร้างกันไว้เป็นไพร่ ๒ คน ให้กับพ่อผู้ ๑ ของอันพามาสู่ให้คืนควรแล
 นิว่าไพร่ยังกลับไปสู่ไพร่จักร้างอย่ากัน มีลูก ๓ คน ให้กับแม่ อย่าเอาเมื่อเรือน
 หลงมันตาย ของอันพามาสู่ให้ไว้แกเมียมัน

อัน ๑ ผู้มีลูกหลายชาย พ่อแม่ตายเสีย เขาผิดช้องกันเอาเรือน ให้
 หลิงตุลักชีแล ผู้มีคุณผู้บ่มีคุณแกพ่อแม่ให้หลิงตุที่หนักที่เบาเกิน

อันหนึ่ง มีลูกชาย ๓ คน ไปเรดตอมชุนผู้ ๑ บวชผู้ ๑ ไปค้าเลี้ยง
 เรือน (ผู้ ๑) พ่อแม่ตายเสีย แบ่งช้องกันบ่เป็น ของมีเท่าใดเอาผ้า ๑๐ ส่วน ๒
 ส่วนให้แก่ผู้ไปตอมชุน ๒ ส่วนให้แก่ผู้บวช ๓ ส่วนให้แก่ผู้ไปค้า เหตุว่าพ่อแม่ยังเฟิง
 ดาย ๒ ส่วนให้ไว้ให้ท่านทำบุญหา ๒ ส่วนให้แก่ลูกหญิง เหตุว่ามันเลี้ยงพ่อแม่ หอม
 เข้าของไว้บ่ให้สวนเสนเสียตาย นิว่ายังมีผู้ใดไปสู่แม่ผู้ชายเอาไปซื้อสู้กันกิน ของนั้น

- ๑๐ -

หมดเสีย อย่างว่าสังแก่ผู้หญิง ของอันได้กระทำดอมกัน ให้ผ่า ๓ ส่วน ส่วน ๑ ให้แก่ผู้ชาย ๒ ส่วนให้แก่ผู้หญิง ฉะนั้นยังมีลูกผู้หญิงให้แก่ผู้ชาย ให้แม่อัน ๑ อัน ๑ ไปสู่เมีย

ชาตีกนกัถิ นิตพ้อมแมกัถิ คามักบ่เสียของอันพามาสู่เมีย ความให้แล้ว ฉะนั้นผู้หญิงแรงสู้เพิ่มบ่สร้างเรือนดอมฉั่ว ให้ชายเอาค่ามาให้แก่ฉั่วเก็ง ๑ ให้พ่อแม่ผู้หญิง ๔๐ เมื่อชายสร้างเรือนดอมกันต่อเท่าเล่ามีลูกหญิงชาย เมื่อชาตายได้แก่ลูกชาย ลูกหญิงชายยังสั่งให้แก่ผู้ใด ผู้นั้นจึงได้ตาย ฉะนั้นลูกบ่มี อันนี้ น้องผู้จักมาชิงอย่าให้ เหตุว่ามาชตาย

อัน ๑ ยังมี ๒ สหายให้ลูกหญิงชายแก่กันและให้ชาเรดเต้าเรือนดอมกันกัถิ หญิงบ่มักกัถิหญิงบ่มักชาย ชายบ่มักหญิง (กัถิ) ของผู้หญิงให้แก่ผู้หญิง ของผู้ชายให้แก่ผู้ชาย เฉ่งเทียนอย่าให้ มีของเรดดอมกันให้ปันแก่กัน ถ้ามีลูกผู้ ๑ เลียนตามผู้น้อย อย่าขึ้นใจมัน

อัน ๑ พ่อแม่ชายเมื่อเรือนเพิ่ม มันบ่อยู่ดอมฉั่ว หากหนีจาก ๒ ที่ ๓ ที่ มันหย่าฉั่วมันให้เอาค่าเก็ง ๑ ของอันชาได้กระทำดอมกันให้ผ่า ๓ ส่วน ให้แก่ฉั่ว ๒ ส่วน ให้แก่เมียมันส่วน ๑ ผู้หญิงบ่รู้เรดรู้กันมันกระทำชั่วเพิ่ม อย่าปันของแก่มันเกิน

อัน ๑ คนมากินเหล้ากินยาในเรือน ถึงค่าถึงคั้นมันเมื่อ เจ้าเรือนบ่สั่ง เพิ่มฆ่าตายทนทาง ให้เจ้าเรือนใช้โจทย ๓ ร้อย ผู้เชิญใจ ๒ ร้อย ผู้เชกร้อย ๑

จำพวก ๑ คนมากินเหล้าดอมเรือน มันผู้มากินเหล้ามัน มันไปยืมดาบทำมาถื่อ ฉะนั้นฆ่าเพิ่มตายกัถิ เป็นโทษแก่เจ้าดาบและเจ้าเหล้าใช้ร้อย ๑ สำหรับผู้ถือดาบฆ่าเพิ่ม ๖ ร้อย ฉะนั้นเจ้าดาบมันจักรู้ว่าไปฆ่าเพิ่มแท้ ให้ดาบฆ่าดั่งนั้นให้ผ่า ๓ ส่วน ให้เจ้าดาบใช้ส่วน ๑ ผู้ฆ่าเพิ่มตาย ๒ ส่วน ฉะนั้นเจ้าดาบจำไปฆ่าโทษท่อน และเรียกว่าคนร้ายทั้ง ๒ แล

ฉะนั้นลักเหล้าเข้าของเพิ่มพอชาให้ไหมทอง ๕ บาท ท่อลักพอบงให้ไหม ๕ บาท ใช้ ๔ ท่อ ลักพอพานให้ไหมร้อย ๑ ใช้ ๔ ท่อ แม้ลักเต็มเกวียนกัถิ ให้

- ๑๑ -

ไหมตามลำดับชั้นไปตั้งเตียนนั้นแล

ฉิว่าไปลักตักน้ำหนองทิ้งวงาอากร ให้ไหม ๕๐ ฉิว่าลักมือเข้าให้ไหมร้อย ๒
บาท ลักสระหนองท่านให้ไหม ๕๐ มันทุกข์ไว้ให้ไหมถอง ๕ บาท ลักน้ำมือค่าไหม
๑๐๐

ฉิว่าคนผู้ใดเรดเงินค่าลายเอาค่าของท่านมันผิดอาชญา ควรฆ่าเสีย
เล็งดูให้รื้อครวมาใส่ราชโศก ท้าวพระยาใช้ (เป็นคนหา) พญา ช้างแล

ฉิว่าสะหาหมาถอนต้นเข้าท่านเสีย ฉิว่าเข้ารกไหม ๒ บทชักเสี้ยว

ฉิว่าวัวควายกินเข้าท่าน บ่มาสู่ท่านตาย ๓ วัน ให้ใช้ ๔ ท่อนั้นแล

จำพวก ๑ คนผู้ใดเอาค่าเจ้าขุนไปรอดและจับยาดเอาของจัวควาย
อันบ่ควยาดเอาแล ท่านบ่ฟังไปจับไปยาดเอาให้ไหม ๒๐๐ ฉิว่าไปหามาถึง ๒ ที่
๓ ที่ มันบ่ม่าให้บอกแก่เจ้าขุนพระยาให้ไปยาดเอาจึงตีตาย

ฉิว่าผิดกันหากไปสู่ซาเจ้าที่ ผู้ฉิดให้ว่าผิดผู้แม่นให้ว่าแม่น ฉิว่าเสีย
ของวัตถุราคาแพงกับชอบ เสียของวัตถุกับชอบ ให้แต่งตามสัน [ฉัน] นี้ จักลิดเสียก็
บ่ได้แล ตัดคำอันชอบคำ อันใดนุ่งอันของใดทั้งได้ห่มเอาแล้วก็ใช้ตามเก่า ว่าไหม
ก็ใช้แทนตามไหม ฉิว่าแต่งตามคลองโบราณธรรมศาสตร์แต่งเลยมาอย่าละสิ่งกับได้
แล ตัดคำอันชอบคำอันใดบ่ชอบควรลิดเสีย อันนี้คำประการอาจารย์เจ้าเล่าไว้จึง
ฟังเพิน

อันหนึ่ง อาจารย์ท้าวพระยาไปชมเหงเอาเข้าของท่านดังนั้น อัน ๑
มักบับเหงท่านและตัด อัน ๑ มีผู้หญิงเชื้อท่านไปซื้อกลางคืนและไปตัดในที่สงัด
อันนั้นบ่ควร อัน ๑ หากตัดคำในบ้านน้อย อัน ๑ ตัดที่สงัด อัน ๑ ผู้เป็นศัตรูกันตัด
คำ ดังตัดในที่บ้านน้อยดังนั้น ท้าวพระยาให้ลิดเสียแล ฉิว่าโทษเขามีให้ใส่ตาม
ควรเพิน

- ๑๒ -

อันหนึ่งได้มานั้นกันหัวแตกแขนหักก็ดี คนใดลักก็ดี ผูกมัดกันมันปล่อย
หนีก็ดี เมียเล่นชู้ก็ดี ซึ่งเอาของกันก็ดี ซึ่งเรือนยาดกัน ลักของกันชิงนากันชิงบ้าน
เมืองก็ดี คำฝูงนี้ยังกายขาวมือ หากบ่ถามลักเพื่อ ดังนั้น อย่าว่าสิ่งแก่กัน ฅิวยัง
ได้ถามกันเพื่อหลายที่จึงควรว่าแล

ฅิวยังได้พิจารณาตัดแต่งแก่ท้าวให้จำเรือนแก่บ้านเมืองท้าวพระยา
ให้สุขแก่ไพร่ไททั้งหลาย ก็ให้กระทำตามราชศาสตร์

ฅิวยังโจรเรดเจ้าบ้านบ่ช่วย คนเห็นตาย ให้เจ้าบ้านหาโจรมาให้ได้
ค้นบ่ได้ให้เจ้าบ้านใช้ผู้ตายผู้ ๑ ตาย ๒ คนให้ใช้ ๒ คน ฅิวยังให้บาปผู้ชนเลขผู้
แฉง ๒ บาท ฅิ ๒ คน แฉง ๒ บาท สมมาแฉง ๑ (?)

ฅิวยังโจรเรดเจ้าบ้าน แยกบ่ช่วยเจ้าบ้านเจ็บก็ดี ให้แต่งดังเดียวกัน
นั้นแล ฅิวยังเข้าบ้านให้ท่านตีกลอง ให้เจ้าบ้านตามเอาของอันพาหนีได้ให้เอาทั้ง
หมด ค่าช่วยให้อามาผ่าสองส่วน ให้แก่เจ้าผู้ได้ส่วน ๑

ฅิวยังช้อยท้าวบ่าวพระยาให้อาตาย อันหนึ่งช้อยท้าวบ่าวพระยาก็คดี
ช้อยขุนการเสนาอามาตย์ก็ดี หนีเสียการเมืองมาจอตมาวะผู้ใดก็ดี ให้ส่งชาวอย่า
ให้กาย ๓ วัน บ่มีก็ให้อาไปส่ง หากยังกาย ๓ วัน บ่บอกแก่เจ้าช้อย มันลักหนีก็ดี
ลักของท่านผู้อื่นก็ดี ขาเจ้าเรือนนั้นเป็นคนร้ายดังกัน และให้ไหม ๓๐๐ เงิน

ฅิวยังไปเล่าไปเอาแก่เจ้าช้อย (เจ้าช้อย) บ่มาเอา ให้นับค่าเข้า
มือสองผองอันมัน ได้กินนั้นแล

จำพวก ๑ ตู้นานเป็นโจร ที่แท้บ่มีอันนั้น ฅิวยังคิดคำปากแล ผู้หญิงให้
ไหม ๖ บาท ผู้ชายให้ไหมร้อยเบี้ย

ฅิวยังตู้นานลักช้าง ลักม้า จัวควาย ลักคนเปิดไก่หมูหมาเสื่อผ้า ลักเงิน
คำก็ดี หากว่าทุกข์ไว้ให้ไหมร้อยสองบาท ฅิวยังหัวแสนหัวหมื่นสองร้อย

- ๑๓ -

ฉีว่ามีคนมาแฉะนอน นอนน้ำนอนท่าอนบ้านกิติ ให้บอกแก่เจ้าบ้าน
ฉีว่าบ่เล่า เจ้าบ้านหากมีชาร้ายหากมาแทงตาย อย่าว่าสิ่งแก่เจ้าบ้าน ฉีว่าเล่าแก่
เจ้าบ้านแล้ว ให้ตูลักสาสน์อาชญาพระเจ้านั้นเพิน

ยังมีบุคคลผู้ ๑ หลานบ่ได้ มาเอาลูกช้อยหญิงในเรือนเป็นลูกแห่งตน
ทันแล อัน ๑ ขอลูกเพิ่นมาเป็นลูกตน อัน ๑ บ่ได้อ่อยดอมไผชายผู้ ๑ หากมักยินดี
มาเป็น แม่บ่ไพร่ฆ่าทมาไทยยอมผูกมัดรัดคอ ไพร่กินสินจ้างท่าน ให้ชื่อใส่คาบ่ควรแล

ข่มเหงไพร่เอาของ กุมเอาลูกสาวยอม ชักชวนเอาเมียไพร่ไปอยู่ไป
นอน อันนี้ชื่อว่าขุนบ่ฉลาด อยู่ทีใดลิมหายที่นั่น ท้าวพระยาบ่ควรเลี้ยงให้เป็นดินแล

อันหนึ่งของหากลิมหาบ่ได้ เป็นต้นว่าเสื้อผ้าเงินคำผู้ใดตกเรียเสี่ย
ให้ร้องป่าวถึง ๒ ที่ ๓ ที่ ให้คนรู้ ฉีไผบ่ได้ยืม ให้เล่าต่อกวบ้าน ฉีเจ้าของถาม
หาให้บอกแก่เจ้าของ ลวดเอาของอันนั้นมาผ่าสองส่วน ส่วน ๑ ให้แก่เจ้าของ ส่วน
๑ ให้แก่ผู้ได้รับ ผู้ใดของเพิ่นบ่บอกเล่าแก่เจ้าของ เจ้าของมาถามเอาที่อำไว้ บ่
บอกเพิ่น ผู้อื่นได้รู้หากมาบอกแก่เจ้าของ ดังนั้น มันจึงคืนให้ มันคืนทั้งมวล เหตุ
ว่าบ่อำเอาของเพิ่นไว้คืนหมดให้ไหม้มันแล อัน ๑ ท่านลิมของเสี่ยในบ้าน เจ้าของ
มาถามเอา ให้คืนแก่เจ้าของ เหตุว่าของเพิ่นลิมในบ้านในเรือนตนตาย บ่เพิ่นให้ไถ่
เอาแล ฉีว่าเจ้าบ้านเจ้าเรือนอำของเพิ่นไว้ให้ไหม้ค่าของนั้นเพิน

ฉีว่าผู้คนผิดกันแก่ก่อนลวดไปบุบตีกันดังนั้น ชาทั้งสองหัวบ่แตกเจ็บเลย
กัน ฉีหัวแตกทั้งสอง ให้ผู้ตีก่อนสู้ขวัญเป็นเงินร้อยบาท อัน ๑ หากตีก่อนมันรับได้
มันตีหัวท่านแตก ดังนั้นถือว่าเสมอกันแล

อัน ๑ คนร้ายลักของท่านมาขาย เจ้าของถามมันผู้ซื้อบ่บอก พายุลุน
เจ้าของจึงรู้ ให้ไหม้มันแก่ผู้มันลักนั้นแล

อัน ๑ คนร้ายลักเอาของเพิ่นมาขายที่สัจที่ตลาดกิติ ให้เจ้าของไถ่ที่
มันลัก เมื่อไถ่ได้ให้ไปมผู้ซื้อของที่สัจนั้น ให้เอาค่าของถึง ๑ แห่งผู้ลักนั้น

- ๑๔ -

อันนี้ จาของบมีวิญญาณแล ฅิว่าเสียของอันมีวิญญาณ เป็นต้น ว่าลักข้อยท่านก็ดี จั้วควายก็ดี ฅิรับรู้แท้ ให้เอาของนั้นคืนบ่ตาย อย่าให้ไหม้ผู้ซื้อเกิน เหตุว่าบ่รู้ตาย

ฅิเขย็มจั้วควายไปเรตนา โจรลักเอาก็ดี ตายเสียก็ดี คำจั้วควายท่อดิก็ดีให้ใช้แทนเฟิ่นท่อดั้น คำเรตแรงอันเขานั้นให้เจ้าจั้วควาย ฅิจั้วควายไปทันเรตนามาลวดเสียให้เอาค่าแรงแต่สมพอ ฅิตายด้วยพยาธิกันเอาแก่เจ้าควายให้ผู้เช่าใช้เก็ง ๑

อัน ๑ เขย็มจั้วควายท่านไปเชนเกวียน ลวดอดิตายให้ใช้ ค่าแรงให้เอา ฅิเป็นพยาธิยังกันเอาแก่เจ้าจั้วควาย ให้ชามาช่วยกันปั่วลวดตาย อย่าว่าสังแก่กันเกิน

ฅิว่าเขย็มข้างม้าท่านมาชีลวดป่วยเสีย ให้ผู้ยืมใช้ค่าข้างม้า ให้ไว้ข้างม้าแก่ผู้ยืมเกิน ฅิเป็นพยาธิให้ช่วยกันปั่ว

อัน ๑ จ้างวานถึงเจ้าช้อย เจ้าก็ให้จ้างไปขึ้นหมากตกตาย คำท่อดิให้เจ้าหมากใช้เก็ง ๑ ให้ไก่สองตัวเพียนสองเล่มให้แก่เจ้ามัน ฅิว่าเขาเมื่อปลุกเมื่อแปง ฅิกินเมื่อมานก็ดี กินท่อดิให้แทนท่อนั้น

ฅิว่าจั้วควายเข้ากินส่วนไรร่ณาก็ดี ให้เจ้าเขาผูกไว้ ฅิเจ้าควายรู้แล้ว บ่ไปเอา ตายความแล้วอย่าว่าสังแก่เจ้าเขาเกิน ฅิเจ้าเขาบ่บอกแก่คนบ้านก็ดี เสียให้เจ้าเขาแทนควายเกิน ฅิว่า เจ้านาเจ้าสวนนั้นตายกับนากับสวน บ่ควรให้เจ้านาเจ้าสวนแทน ท่อให้เจ้าควายแทนของสวน ผูกควายท่านไว้บ่บอกแก่เจ้าจั้วควายและมาช่อนไว้ เจ้าของไปถามทามันอำไว้ เมื่อสนจึ่งรู้ว่ามันช่อนไว้ ให้มันใช้ตัว ๑ ตัวมันช่อนไว้ให้เจ้าของควายนำเอา เหตุว่าไปตายตาย ฅิว่า (เอา) ควายท่านไปฆ่ากินแท้ให้ใช้สองต่อ

ฅิว่าหมุหมาเบ็ดไก่เข้าสวนก็ดี ไรร่ณาก็ดี ให้บอกแก่เจ้าของ ฅิว่า บ่บอกบ่เล่าแก่เจ้าของให้ผูกไว้ ฅิว่าบอกถึง ๓ ที แล้วบ่ผูก บ่ชิงไว้ เมื่อเจ้าสวน

- ๑๕ -

เจ้านาฆ่าตายให้เจ้าสวนเจ้านากินถ่อง ๑ เจ้าของกินถ่อง ๑ ตีของท่านตายให้
เจ้านาเจ้าสวนแพนตัวตายให้เจ้ากิน ของอันหมูกินนั้นให้เจ้าหมูแพน

ฉิว่าเจ้านาตีตายบ่อกแก่เจ้าหมู หากมากินชื่อว่ามันลักแลให้ไหม
มันเพิน

ฉิว่าคนไล่จัวควายมาบ้านเมืองก็ดี เสียด้วยเจ้า เหตุว่าเจ้าช้อย
ให้ไปตาย

ฉิบได้รานคอมเจ้าช้อยนั้น หากเอาช้อยท่านขึ้นหมากตกตาย ให้ใช้
ทั้งมวล ฉิบตายพอปัวให้เจ้าหมากปัวให้ตี

อัน ๑ เอาท่านไปค้าต่างเมือง เจ้าช้อยบ่รู้ ท่านลวดตายก็ดี ลัก
หนักก็ดี ให้ใช้ช้อยท่าน ฉิว่าไปจ้างค่าจ้างก็ให้แล้ว เมื่อหน้ามันจึงตาย อย่าว่าสังแก่
ผู้จ้างเพิน ท่อให้ผู้จ้างมีจัวตายตัว ๑ สังสะกานหามันเพิน ฉิว่ายืมมาไปใช้ ขาม้า
หักก็ดี ตายก็ดี ค่ำมามีท่อใดให้ใช้ท่อนั้น ฉิว่าได้ยืมมาไปฆ่าท่านตายก็ดี ให้มันใช้ค่าคน
ท่าน ฉิบตายท่อเจ็บปวด ให้ปัวให้ตี บตีให้ใช้ ฉิว่าช้อยข้างม้าจัวควายตัวร้ายก็ดี ขา
หักก็ดี สายขับขาดก็ดี จัวควายเชือกขาดก็ดี ให้เจ้าของเอ็นปาว ไผหากหนี ตายก็
แล้ว ฉิว่ามันบ่เห็น ให้ใช้ของถ่อง ๑ เจ็บให้ช่วยกันปัว มันบ่ร้องให้ได้ยินอย่าดำ ให้
ใช้คนตาย ฉิบท่อบารวมให้เอาค่าท่อบุญมือชีกผู้ขายมือเลี้ยว ฉิว่าได้ไล่จัวควาย
เหยียบท่านตาย ให้มันแพน ฉิบวย ให้มันปัวแล ฉิเชือกยังคามือให้จัวควายชนท่าน
ตายให้มันใช้ ฉิเจ้าควายร้องให้มันหนี มันบ่ทันหนี อย่าว่าสังแก่เจ้าควายเพิน

อัน ๑ ควายปล่อย ยังมีผู้ ๑ ไปลักมา เจ้าของควายเขามาทัน
กลางทาง ฉิมันบ่ลักแท้ก็ให้ไหม ฉิว่าควายหากหนี มันผู้ได้มันเอาเจ้าบ้านให้รู้ มัน
ท่อบารวมถูกไว้คอมควายมันให้คืบยกให้เพิน เหตุมันบ่เอากับเจ้าบ้านเจ้าควาย
ฉิมันได้ถึง ๓ วัน บ่อกแก่เจ้าเพิน ให้ไหมถ่องของขับ ๑๐

- ๑๖ -

ณิชาสองคนไปไว้ของดอมกัน ผู้ ๑ เจ้าของมันนี่ พอยเอาของ
ผู้ไว้ดอมกันนี้ มันลักแท้ให้ไหมตามซับลักกัน นิชาของบ่แปกบ่ได้ใส่ใจเออดังนั้น
อย่าให้ว่าสังแก่กันเทิน

อัน ๑ ช่อนอำโทชไว้ เขาผู้นี้ให้ไหมเสมอกัน นิชาลักควายลักจัว
ให้ไหมสองทอ รู้ว่าลักมันเอาช่อนไว้ ให้ไหมถึงซับลัก นิชาอำเอาของท่านเท่า
ใด ให้ไหมตามของอันนั้น

ผู้ใดรู้แบ่งให้กินตาย ให้หรือครวมันใส่เล่มฉาง ตัวมันให้เอาใช้ผู้ตาย

อัน ๑ ไฟจุลลัมกั๊ต ไหม้เรือนตัวกั๊ต เรือนท่านผู้อื่นกั๊ต เสียของ
ให้เอาตัวมันไปขายเอาเงินมาแทนของท่าน

นิชา ควายหากหลุดชนท่านไปตาย ให้เอาควายตัวนั้นไปขายเอามา
สองส่วน ให้แก่เจ้าควายส่วนหนึ่ง ให้แก่ผู้ (ถูก) ชนเป็นส่วนหนึ่ง

นิชาควายเลี้ยงตัวอื่นหากมาชุนตาย ให้ขายเสียได้ทอใดให้ผ่าสอง
ส่วน ให้แก่เจ้าควายตายส่วนหนึ่ง ให้แก่เจ้าควายส่วนหนึ่ง นิชาตัวผู้ตาย ความ
แล้ว ช้างม้าทุมหมากั๊ตตั้งเดียวกัน

อัน ๑ จัวควายไปกินเข้าแรกท่านถึง ๓ วัน บ่มาทารู้ท่านให้มี
เหล้าสองไห ไก่สองตัว (มาสังเวยข้ากล้านั้น)

จัวควายท่านผู้อื่นมาดอม ให้ไล่คั้น นิบคั้นควายตัวนั้นหากเขาควัด
ไปกั๊ต ให้ชับแก่เจ้ามัน อย่าให้เจ้าของได้ไถ่เทิน นิชาเอาไปฆ่ากินให้ไหมผู้ได้ลัก
ของชาวเมืองเอาให้ท้าวพระยาแสนหมื่น ผู้ใดกั๊ต บ่เพิงเอาของผู้หนึ่ง ให้คั้นแก่
เจ้าของและโทษบ่เพิงไล่ท้าวพระยาแสนหมื่นผู้หนึ่ง เหตุว่าเพิงหากเอามาให้ตาย
ให้ไล่โทษแก่ผู้ลักเทิน

- ๑๗ -

อันหนึ่ง โจรลักง้าวควายไปฆ่าสู่เจ้าบ้านอื่นกิน เจ้าบ้านรู้ว่าลักง้าวควายท่านและเขาได้กินก็ดี เขาปันชิ้นแก่เจ้า (บ้าน) ก็ดี เขาฝูงนั้นเป็นโจนดั่งกันแล ให้ไหมควายตัวหนึ่ง ให้เอาสองตัวกิน

อันหนึ่ง ได้ปลุกเครื่องพิธีกรรมของกัน เป็นต้นว่าหมาก พรวัว ลานตาล แล เมื่อเจ้าคืนมาซึ่งเอาเมื่อเป็นหมาก ดังนั้นให้ผ่าสามส่วน ให้แก่ฝูงได้ปลุกสองส่วน ให้แก่เจ้าคืนส่วนหนึ่งกิน

อันหนึ่ง ผู้ใดยิงหมากก็ดี ชัดไม้ก็ดี ทิ่มค้อนก้อนดินก็ดี ชัดดอกดาบก็ดี ถึกท่านผู้เที่ยวทางก็ดี ถึกสัตว์สิ่งอันท่านเลี้ยงก็ดี ถึกคนตาย ให้ใช้โทษตามคลองเมืองกิน ฦบตาย แต่เจ็บ ให้ผู้ชัดบัว ฦบว่าถึกคนตายให้ใช้โทษ ฦบตายให้สูญขวัญสองบาทเงิน

ฦบได้ช้อยคนผู้ช้อยมันเป็นบ้ำกั๊ต ตาฟางกั๊ต เป็นเมื่อยกั๊ต เป็นเรื่อนกั๊ต เป็นกินเป็นมะโลงโงโผด เป็นโงง เป็นปอบ เป็นหนั่ว เป็นแซด ฝูงเป็นนี้ให้ผลัดเดือนหนึ่งให้คืนกายมันอย่าว่าสังเพิน

อันหนึ่ง ข้าในเรื่อนผู้ใดเจ้ามันขายไป กลับมาอยู่ที่เดิมอีกเพราะบรูว่าตนเป็นข้าแผ่นดินตาย ดังนั้นเพิงว่าให้เจ้าเก่าแก่โทษมันแล เหตุว่ามันผิดแต่เรื่อนหลังตาย

อันหนึ่ง มาฝากของไว้ดอมเรื่อน มันเสียของฝากท่าน เพิงให้เจ้าเรื่อนใช้ เหตุว่าของมันบ่เสียตาย

อันหนึ่ง เจ้าเรื่อนมีที่ทางไปและหนี่ไปมักฝากเรื่อนไว้ดอมเรื่อนอื่น ไกลกันฝากลูกไว้ ลวดมาเสียของดอมเรื่อนกั๊ต เสียลูกท่านกั๊ต ตกน้ำตายกั๊ต ข้างม้างวควายฆ่าตายกั๊ต หมูหมาขบตายกั๊ต ให้ผู้ดูเรื่อนแทนของตามอันเสีย ฦบลูกท่านตายให้ใช้ลูกท่านสามร้อย

- ๑๘ -

อันหนึ่ง ชวนโจรลักเข้าของเงินได้ให้ผู้ชวนโจรนั้นเป็นโทษ ฝีมือ
 ท้างท้าวไว้ที่ปักตูบ้านก็ดี ดอมขอกิ้วที่จิมสวน มันหากบ่บอกบ่เล่าแก่ท่านผู้อยู่บ้านอยู่
 เรือนบ่ลาวบ่เดิน ดังนั้นท่านฝูงไปถึกตายก็ดี หมูหมาถึกตายก็ดี ให้ผู้ท้างท้าว
 นั้นใช้ ฝีมือเล่าแล้วดังนั้นท่านฝูงไปถึกตายก็ดี ฝีมือเล่า ๒ แล้วหากถึกเมื่อวัน ผู้เอา
 ท้าวใช้ค่าคน ๓๐ เหตุว่าเมื่อวันคนทั้งหลายไปค้นหาผักหาไม้มาใส่ลงงายตาย ฝีมือ
 ให้ทางเมืองให้เอาไม้ทับเสีย อย่าให้ใส่ทอกอย่าให้ใส่แหลม ฝึกถึกถึกกลางคืน
 ยังมีคำสงสัยตาย เหตุว่าบ่ได้แทนเพื่ออันแล มันเป็นโจรบ่รู้ไผจักเห็นมันตาย

ฝีมือเบาชนเรือนัก หากเสียของท้อใด ให้เจ้าเรือนำใช้ท่อนั้น
 ฝีมือคนตายให้ใช้ค่าคนทกร้อย

อันหนึ่ง ทาบเบาชนทาบหนัก เสียของท้อใด ให้ทาบเบาแทนท่อนั้น
 ฝีมือเจ้าทาบหนักตายให้ใช้สองท้อ ให้สู้ขวัญ ฝีมือผู้ถือทาบมาชนผู้ถือทาบยังเจ็บ
 ทอดังเดียนั้นแล

เกวียนเบาชนเกวียนหนัก ก็ดังเดียนั้นแล

ผู้ไปตายให้ทลิกผู้ถือทาบ ผู้ถือทาบเบาให้ทลิกผู้ถือทาบหนัก

ย้ายข้างให้ทลิกเกวียนให้ทลิก มีสิบสี่ประการ

อันหนึ่ง ท่อนไปฆ่าท่านผู้บ่มีผิด มี ๕ ประการ

คนลูลูกเมียท่านมีทลิกประการ พาไปฆ่ามีเจ็ดประการ แล

อันหนึ่ง เอาจวนสารให้กินตาย ๓๙ อันหนึ่ง ไปเรดให้กินตาย มี ๕

ประการ

อันหนึ่ง เจ้าคนแก่แล้วคนทาบคนโจรมาแวะ อันหนึ่งลักของสิ่งชะ อัน
 หนึ่งฆ่าชาวเจ้าสิ่งชะ อันหนึ่งฆ่าพ่อฆ่าแม่ อันหนึ่งฆ่าพี่ฆ่าน้อง อันหนึ่งฆ่าเจ้า อันหนึ่ง
 ให้ฆ่าผิวเมียเสียวิสัยหลาย คนฝูงนี้ได้กระทำสิ่งนี้โทษหนัก ให้ท้าวพระยาเจ้าขุน

- ๑๔ -

พิจารณาตามโทษใส่เขาผู้นั้นเกิน ควรกระทำตามโทษมี ๓ ประการ อันหนึ่งฆ่าเสีย
อันหนึ่งให้ตัดตีนสิ้นมือเสีย อันหนึ่งเอาไปขายเสียต่างบ้านต่างเมืองจึงควรแล

ผี ว่า ผิดอาชญาทำวพระยาแม่ โทษแม่ โผยหนักก็ดี เบาก็ดี คน
อาชญาไปเอาก็ดี มันถือพอกดาบตามมาสับเอาก็ดี มันถือแล่นหนักดี ท่านได้ฆ่าตาย
ดังนั้น บ่เป็นโทษแก่ผู้ไปเอาแล

ผีว่า มันยอมแล้วก็ดี เมื่อคนอาชญาไปเอา มันถือพอกดาบมาสับเอา
ก็ดี มันถือแล่นหนักดี ท่านฆ่าตายดังนั้นบ่เป็นโทษแก่ผู้ไปเอาแล ผีว่ามันยอมแล้วให้
ผูกเอา อย่าฆ่ามัน มันหากเลวท่านผู้ไปเอาได้ฆ่าตายบ่มี (โทษ) แล

ผีว่า เจ้าขุนผู้ใดฆ่าคนบ่พิจารณาโทษลวดฆ่าเสีย ให้ใส่สินไหม
แก่ผู้ฆ่าเกิน ผีว่าจักพิจารณาด้วยคำให้ดูที่ผิดที่ชอบ ผีว่าท่านได้ผู้กระทำก็ดี ของท่าน
ก็ดี ผีจักมีโทษให้คืนของอันเอานั้น

อันหนึ่ง ให้ซึ่งถ้อยคำอันเขาผิดกัน ผีว่าอีกเจ้าที่ได้ฆ่าตายก็ดี บาด
เจ็บก็ดี ถือเสมอกัน เหตุว่าทำวพระยาบ่ให้บาดเนื้อดังนั้นแล

อันหนึ่ง เจ้าขุนก็ดี ไพรนอกก็ดี ไปยาดท่านบ่รอดอาชญาเจ้าขุน
ท่านไปยาดกันได้ดีกันก็ดี เจ้านั้นเจ็บให้ไหมสองร้อย ผู้ทุกข์ร้อย ๑ นิทาเสียบ่ได้
ให้ทัณฑ์กรรมแลตีเจ็ดบาท ผีเจ้าได้ดีเจ็บและบาดถือเสมอกัน เหตุว่าบ่พิจารณาไป
สู่ท่านตาย ผีว่าไปบอกเจ้าขุนให้มาหา และสะทาบมา เจ้าขุนไปจับไปยาดเอา
มันลวดตีคนเจ้าขุนดังนั้น ชื่อว่ามันเป็นคนร้ายแล มันได้ฆ่าตีผู้ใดเจ็บให้ไหมท่อยู่เจ็บ
บ่ตายให้ไหม ๑๐๐ หนึ่ง ผีว่าป่วยเสียการเมืองให้ไหมท่ร้อย

อันหนึ่ง ข้อยพาของเจ้ามันลักหนีตนแดนดิน ผีว่าเพ็นย้ายบ้านยาม
หนีบ้านใดบ่ช่วย ผีตายก็ดีเจ็บก็ดี ให้แต่งสัน [จัน] เดียวนั้นแล

ผีว่า เพ็นลักวัวควายไปฆ่าก็ดี ให้ดูรอยสุดที่ใด ให้แทนแต่ต้นบ้านมา
รอดรอยตกสุด ผีว่าได้สองร้อยวาให้เจ้าบ้านเสียทำบาท ผีได้สามร้อยวาให้ไหมถ่อ

- ๒๐ -

ห้าบาท ยิ่งกายสามร้อยวาทว่าลึงเพิน

ฉิว่า ลักหมากลักพลูบไช่ของอันแพง ให้ไหมห้าบาท

ฉิว่าคนขึ้นเอาของตอมเรือนใกล้ ให้ช่วยต้อน บ่ช่วยเหลือของท่อดิ
ให้เรือนใกล้แทนท่อนั้นควรแล ฉิว่าตายให้ใช้ไหม เจ็บให้สู้ชวัญ

ฉิว่า ลักนร้าว ตาล ได้ของเก่าคั้น ให้ใช้ท่อนึง ฉิว่าได้ของเก่า
คั้นให้ไหมสองบาท

ฉิว่า ลักถ่อ (ลัก) พาย ได้ของเก่าคั้นใช้เก็ง ๑ ฉิว่าได้ของเก่า
คั้นให้ไหมสองบาท

ฉิว่า จัวควายตกคันไร่ไต่คันทักดี เข้ารวักดี บ่สู้บ่หาหมายสาม
วันให้มาสู่เจ้าเข้ายังจิมบ้าน คนโตตกขนนกยางไหม ๑ ฉิว่าเจ้าเข้าเอาจับเจ้า
จัวเจ้าควาย ยังฆ่าฟันเสียให้ไหมเจ้าเข้าร้อย ๑

ฉิว่า ข้อยท้าวพระยากดีไปสู้ไพร่ มีลูกหญิงกดี ลูกชายท่อดีกดี ให้
ไว้กับแม่เป็นไพร่ เหตุว่าไพร่เมืองนี้หากเป็นของพระยาดาย

ในโลกนี้มีขุนสองประการ จำพวก ๑ ขุนธรรม จำพวก ๑ ขุนมาร
ผู้ใดประกอบด้วยสังคหวัตถุ ๑๐ ประการ เมตตากุณาไพร่ไททั้งหลาย บาบไหม
บ่ผูกมัดรัดคอ ดังนั้น ชื่อขุนธรรมศาสตร์แล ขุนผู้ใด บ่ประกอบด้วยสังคหวัตถุ ๑๐
ประการ บ่เมตตากุณาให้ตนเองชื่อขุนมาร

ลูกชาย ๓ จำพวก ดังนั้นครั้นพ่อเขาแม่เขาสามคนตาย มามีคำวิวาท
ผิดเถียงกัน ยาดเอาครั้นเรือนกัน ก็ว่าเป็นคุณแห่งเขา ๓ คนนี้ ก็อยากเสมอกันแล
อันน้อยอันใหญ่เสมอกัน เขา ๓ (คน) นี้ ผู้มีนหากเป็นลูกก่อน (กว่า ๒ คนผู้เป็นน้อง)
มักวิเศษว่าสองคนนั้นแล ดังฤา ว่าวิเศษจาได้ว่าวิเศษแท้เหมือนดังแก้วพระยา
จักรว่าพระยาเกิดเมืองใด จักรแก้วอันนั้นหากมาด้วยสมภารแห่งพระยาจักรแก้วดีติราช
ชะแล

- ๒๑ -

อันหนึ่ง เหมือนดัง โศติกมทาเศรษฐี นางแก้วหากมาแต่อุดรชนบทวิป
มาเป็นเมียตาย สมภารตั้งนั้นชื่อว่าวิเสส สิ่งของมีในเรือนนั้นมาผ่าให้เป็นทกล้วน
สามส่วนให้แก่มันผู้มาเป็นลูกมัน สองส่วนให้แก่ผู้ขอตอมเงิน ส่วน ๑ ให้แก่ลูกชาย
อันเกิดในเรือนอันเอาเป็นลูกมัน ชื่อว่าสุคติคนะแล นิจรรณาตัดสินอย่างสุคติแล
ผู้จักพิจารณาให้ตามคลองราชศาสตร์ อย่าโลภเกิน หากจักมันยื่นมือหน้าแล

บัดนี้ จักกล่าวธรรมศาสตร์อันเป็นศักดิ์ศรีแล ยังมีเท่าตัวหนึ่งอยู่
ในเรือน เลือตัวหนึ่งลวดไปนอนแดงรุ่มมันก็สกตอดเลือนั้นขึ้นแล ยังมีเจ้าลัดลี
(ฤาษี) คน ๑ เดินทางมาเห็นเลือนตัวนั้นจักตาย เจ้าลัดลี (ฤาษี) มีความกรุณา
ก็เป่าพิษให้ดี พายลุนมันลวดว่าจักกินเจ้าลัดลี (ฤาษี) คนนั้น เหตุว่าหากินมาเข้า
ข้อเขตแห่งกุดว่าสัน [ฉัน] นี้ เจ้าลัดลี (ฤาษี) ลวดบให้กินชาพากันสู้จัวให้จัว
ตัว ๑ จัวจึงตัดว่า ผิดตัดว่าบให้เลือนกินดังพายนามันเอากินกูปรูแล จัวลวดตัดให้
เลือนกินเจ้าลัดลี (ฤาษี) ขึ้นแล จัวตัดดังนั้นชื่อว่าภยาคติแล ชาเอาไปลั่วอกให้วอก
พิจารณา วอกพิจารณา วอกคะนิงว่าสัน [ฉัน] นี้

เมื่อปูกูเห็นเลือนตกชุมถาง ปูกูเอาออกได้ เลือนเอาว่าชาจักกินมัน
ปูกูเอชกขนมันขึ้นไล่ เลือนจึงบักินปูกูขึ้นแล พายลุนมันลวดมาฆ่าปูกูกินนา กูปควร
จักให้คนแก่ควรแล ว่าสัน [ฉัน] นี้ลวดตัดว่าให้เลือนกินเจ้าลัดลี (ฤาษี) ขึ้นแล
วอกตัดสัน [ฉัน] นี้ชื่อว่าโทสาคติแล ชาจึงเอาพากันไปสู้แรง ให้แรงตัด แร้งก็
เห็นจักได้กินชาคตอมเลือน จึงตัดว่าให้เลือนกินเจ้าลัดลี (ฤาษี) ขึ้นแล แร้งตัดดัง
นี้ชื่อว่าโลภาคติแล ชาจึงพากันไปสู้เทวดาตน ๑ ให้พิจารณา เทวดาคิดว่าคนนี้
มาอยู่ร่วมไม้เทียมร่มหักง่าไม้ เอาฝกรองนั่งไบไม่ยอมทอนเสียหมด เลือนยังอยู่ไกล
กู จักมาใกล้ได้แล ว่าสัน [ฉัน] นี้ลวดตัดให้เลือนกินเจ้าลัดลี (ฤาษี) ขึ้นแล เทวดา
ตัดสัน [ฉัน] นี้ชื่อว่าฉันทาคติแล ชาเอาพากันไปสู้กระต่ายให้พิจารณา กระต่ายจึง
พิจารณาหาที่ชาทั้งสองผิดกัน จึงถามเจ้าเลือนโคร่งว่า อาท่านอยู่ที่ใด เจ้าลัดลี (ฤาษี)

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ นางสาวเสาวนีย์	ชื่อสกุล พรรณานพ
เกิดวันที่	๑ พฤศจิกายน ๒๕๐๑
สถานที่เกิด	จังหวัดอุบลราชธานี
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ ๖๑ ถนนเทศบาล ๘ ตำบลบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนบัวใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา
	ตำแหน่งอาจารย์ ๒ ระดับ ๖ โรงเรียนบัวใหญ่

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. ๒๕๑๗ มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนศิริวิทยากร นครราชสีมา

พ.ศ. ๒๕๑๙ ปกศ.สูง (เอกสังคมศึกษา) วิทยาลัยครู นครราชสีมา

พ.ศ. ๒๕๒๒ ค.บ. (เอกสังคมศึกษา) วิทยาลัยครู นครราชสีมา

พ.ศ. ๒๕๓๘ ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

ศึกษาวิเคราะห์กฎหมายโพหาราช
ในฐานะที่เป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์

บทคัดย่อ

ของ

เสาวนีย์ พรหมภาพ

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกประวัติศาสตร์

มกราคม ๒๕๓๙

ปริญาพนธ์เรื่องนี้มุ่งศึกษาวิเคราะห์กฎหมายโพธาราชในฐานะที่เป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์ ในฐานะเป็นกฎหมายเก่าของอีสาน และเป็นกฎหมายหนึ่งของอาณาจักรล้านนามุ่งศึกษาวิเคราะห์ลักษณะการปกครอง สภาพการทำมาหากิน สภาพสังคม ค่านิยม ความเชื่อ ประเพณี ตลอดจนการลงโทษที่ปรากฏในกฎหมายโพธาราช

ผลจากการศึกษาพบว่า กฎหมายโพธาราชสะท้อนแนวคิดทางการเมืองการปกครองที่ใช้หลักธรรมของพุทธศาสนาเป็นหลักสำคัญในการปกครอง สะท้อนแนวคิดทางการเมืองการปกครองแบบธรรมราชาที่มีลักษณะผู้นำในอุดมคติที่ยึดหลักความยุติธรรมในสังคม สะท้อนการจัดการปกครองระดับเมืองและชุมชนขนาดเล็กตามธรรมเนียมของล้านช้าง สะท้อนสภาพการทำมาหากินของประชาชนที่อยู่กับอาชีพทำการเกษตร ฝ่ายบ้านเมืองให้ความสนใจโดยบัญญัติกฎหมายให้ความคุ้มครอง สะท้อนสภาพสังคมที่มีการแบ่งคนในสังคมเป็นกลุ่มอาณาจักรกับกลุ่มศาสนจักร มีการกำหนดสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบของแต่ละกลุ่มไว้แตกต่างกัน สะท้อนค่านิยม และความเชื่อของประชาชนที่ผูกพันอยู่กับคำสอนทางพุทธศาสนา มีการกำหนดโทษผู้กระทำผิดกฎหมายบ้านเมืองด้วยการปรับเป็นระดับชั้นเรียกว่า "ชั้น" มีการเทียบเคียงการลงโทษผู้กระทำผิดกฎหมายบ้านเมืองกับการปรับอาบัติพระสงฆ์ที่กระทำผิดพระวินัย สะท้อนความเป็นธรรมของบทบัญญัติของกฎหมายฝ่ายบ้านเมือง

AN ANALYTICAL STUDY OF THE POSSARAJ LAW
AS A HISTORICAL DOCUMENT

AN ABSTRACT

BY

SAOVANEE PUNNAPOP

Present in partial fulfillment of the requirement for
the Master of Education degree in History
at Srinakharinwirot University

January 1996

The purpose of this study was to analyze the Posaraj Law as an historical document, an ancient law of the northeast and the north of Thailand. Its aims were to analyze governing system, earnings, society, values, traditions, as well as punishments appeared in the Posaraj Law.

The findings revealed that the Posaraj Law reflected the administrative ideas based on Buddhist Dharma disciplines. It reflected Dharma Raja system with ideal kings devoted to justice in society. It reflected the ruling system which consisted of cities and small communities according to the kingdom of Lan Chang. It reflected the revenue of the people which was based on agriculture and was protected by laws. It reflected the division of people into socialclasses. Different social classes had different rights, functions and responsibilities. It also reflected beliefs and values of people who adhered to Buddhist Dharma disciplines. The punishments of the wrong-doers were based on different scales of fines called "khan". There were equivalent punishments for the law violators as well as the monks who broke Buddhist rules. This reflected the justice of the laws.